นวนิยายอมตะเพื่อชาติ เอกราช และราษฎรฟิลิปปินส์

อันล่วงละเมิดมิได้

Noli Me Tángere

Touch Me Not

โฮเซ ริซัล

José Rizal

แปลโดย : จิตราภรณ์ ตันรัตนกุล

Translator : Chitraporn Tanratanakul

นวนิยายอมตะเพื่อชาติ เอกราช และราษฎรฟิลิปปินส์

อันล่วงละเมิดมิได้

Noli Me Tángere

Touch Me Not

โฮเซ ริซัล

José Rizal

ผู้แปล : จิตราภรณ์ ตันรัตนกุล

Translator : Chitraporn Tanratanakul

จัดพิมพ์โดย

อันล่วงละเมิดมิได้
Noli Me Tángere
Touch Me Not

โฮเซ ริซัล

José Rizal

ผู้แปล : **จิตราภรณ์ ตันรัตนกุล**

Translator : Chitraporn Tanratanakul

คัดสรรและบรรยายภาพประกอบ

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ

ประสานการจัดพิมพ์

ธำรงศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์

แบบปกและรูปเล่ม

ลำยวน เพชรแสงสว่าง

พิมพ์ครั้งแรก มกราคม 2548

จำนวนพิมพ์ 2,000 เล่ม

ISBN 974-92581-9-3

ราคา 250 บาท

จัดพิมพ์โดย

THE TOYOTA FOUNDATION

Shinjuku Mitsui Building 37f, 2-1-1 Nishi-Shinjuku, Shinjuku-ku, Tokyo 163-0437, Japan

www.toyotafound.or.jp

มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

THE FOUNDATION FOR THE PROMOTION OF SOCIAL SCIENCES AND HUMANITIES TEXTBOOKS PROJECT

413/38 ถนนอรุณอมรินทร์ บางกอกน้อย กรุงเทพฯ 10700 โทร-โทรสาร 02-433-8713

413/38 Arun-amarin Road, Bangkok 10700, Tel.-Fax. : 02-433-8713

www.textbookproject.com

พิมพ์ที่ : **โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์**

สารบัญ

		หน้า
	แด่แผ่นดินบิดามารดรของข้าพเจ้า : โฮเซ ริซัล	*(6)*
	คำนำ : ขาญวิทย์ เกษตรศิริ	*(7)*
	คำนำจากผู้แปล	*(39)*
	เกี่ยวกับผู้แปล	*(41)*
	คำแถลงมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์	*(43)*
	รายนามคณะกรรมการมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์	*(45)*
1	งานชุมนุม	1
2	คริโซสโตโม อิบาร์รา	17
3	อาหารค่ำ	22
4	คนนอกรีตกับคนนอกระบบ	29
5	ดวงดาราในรัตติกาลอันมืดมน	38
6	กัปตันติอาโก	41
7	ความงามอันไร้เดียงสา	56
8	ความทรงจำ	68
9	ข่าวคราวบ้านเมือง	74
10	สังคมเมือง	81
11	เจ้าขุนมูลนาย	85
12	เหล่านักบุญ	92
13	พายุกำลังก่อตัว	98
14	ตาซิโอ บุรุษวิปลาสหรือนักปราชญ์	104
15	ไวยาวัจกร	116

16	ซีซา	122
17	บาซิลิโอ	130
18	วิญญาณอันแสนเศร้า	137
19	ความเหนื่อยยากของครู	147
20	การประชุมในศาลากลางจังหวัด	158
21	เรื่องของแม่	174
22	แสงและเงา	184
23	การทัศนาจร	189
24	ป่าดงพงไพร	207
25	เอเลียสกับซาโลเม่	224
26	ในเคหะของนักปราชญ์	232
27	ก่อนวันเฉลิมฉลอง	247
28	ยามสายัณห์	257
29	ข่าวสาร	267
30	รุ่งอรุณ	276
31	ในโบสถ์	283
32	ปาฐกถาธรรม	289
33	ปั้นจั่น	303
34	ความคิดอิสระ	316
35	อาหารกลางวัน	322
36	คำวิพากษ์วิจารณ์	335
37	เมฆหมอกครั้งแรก	344
38	ฯพณฯ ท่านผู้สำเร็จราชการ	349
39	ขบวนแห่	361
40	ดอนญ่า คอนโซลาซิออง	368
41	ความชอบธรรมกับอำนาจ	382

42	สองผู้มาเยือน	393
43	คู่เอสปาดาญา	397
44	แผนการ	413
45	การตรวจสอบมโนธรรม	417
46	ผู้ลี้ภัย	425
47	บ่อนชนไก่	433
48	สุภาพสตรีทั้งสอง	446
49	ปริศนา	454
50	เสียงจากผู้ถูกกดขี่	458
51	ครอบครัวเอเลียส	471
52	ความเปลี่ยนแปลง	480
53	ไพ่มรณะกับเงามืด	485
54	วันดีเริ่มต้นจากรุ่งอรุณที่ดี	492
55	การค้นพบ	500
56	หายนะ	509
57	ข้อเท็จจริงกับจินตนาการ	517
58	ภัยพิบัติของผู้แพ้	527
59	นักโทษ	539
60	ความรักชาติกับความเห็นแก่ตัว	544
61	โครงการแต่งงานของมาเรีย คลารา	558
62	การไล่ล่าในทะเลสาบ	573
63	คำอธิบายของบาทหลวงดามาโซ	582
64	วันก่อนเทศกาลคริสต์มาส	587
บทส่งท้าย		598

ChangeFusion สสส. TRRM เครือข่ายจิตอาสา VolunteerSpirit Network

เนื้อหาทั้งหมดใน OpenBase ถูกเผยแพร่ภายใต้สัญญาอนุญาต Creative Commons Attribution-Noncommercial-Share Alike 3.0 Unported License ท่านสามารถนำเนื้อหาทุกชิ้นไปใช้และเผยแพร่ต่อได้ โดยต้องอ้างอิงแหล่งที่มา ห้ามนำไปใช้เพื่อการค้า และต้องใช้สัญญาอนุญาตชนิดเดียวกันนี้เมื่อเผยแพร่งานที่ดัดแปลง เว้นแต่จะระบุเป็นอย่างอื่น

แด่แผ่นดินบิดามารดรของข้าพเจ้า

ในประวัติศาสตร์ของความทุกข์ยากของมวลมนุษย์นั้น มีมะเร็งร้ายกัดกร่อนอยู่ มะเร็งของเผ่าพันธุ์อันหฤโหดที่แม้จะเข้าไปสัมผัสแต่เพียงน้อยนิดก็ทำให้อาการเลวร้ายลงได้ และยังกระพือพัดก่อกวนสังคมให้เจ็บปวดอย่างแสนสาหัส เพราะเหตุนี้ ในท่ามกลางวัฒนธรรมสมัยใหม่ มีอยู่หลายครั้งที่ข้าพเจ้าใคร่จะปลุกเรียกเจ้า บางครั้งก็เพื่อให้ความทรงจำเกี่ยวกับเจ้านั้นคงอยู่ หรือในครั้งอื่นๆ เพื่อเปรียบเทียบตัวเจ้ากับประเทศทั้งหลาย เพราะมีอยู่บ่อยครั้งที่ข้าพเจ้ามองเห็นภาพของแผ่นดินอันเป็นที่รักเจ็บปวดด้วยมะเร็งสังคมที่เลวร้ายเช่นกัน

เพื่อมุ่งหวังให้เจ้ามีความผาสุข ซึ่งก็คือความผาสุขของพวกเราด้วย และเพื่อเสาะหาวิธีรักษาเจ้าให้ดีที่สุด ข้าพเจ้าจะทำกับเจ้าเหมือนดั่งที่บรรพบุรุษในอดีตกาลเคยทำเอาไว้กับคนป่วย ด้วยการเอาพวกเขาออกไปวางไว้ตรงบันไดวิหาร เพื่อให้ผู้คนที่มาร้องอุทธรณ์ต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์นั้นวิงวอนขอให้รักษาพวกเขา

ด้วยความมุ่งหวังดังกล่าวข้าพเจ้าจะพยายามรีบเร่งจำลองสภาวะของเจ้าอย่างตรงไปตรงมา ข้าพเจ้าจะเปิดตราสังบางส่วนที่ปกปิดอาการป่วยไข้ของเจ้า โดยจะเสียสละทุกสิ่งทุกอย่างให้กับความจริง เสียสละแม้แต่ความรักในตัวเอง เพราะเหตุว่า ในฐานะที่เป็นบุตรของแผ่นดิน ข้าพเจ้าเองนั้นเจ็บปวดในความบกพร่องและความล้มเหลวของเจ้าด้วย

ผู้ประพันธ์

ยุโรป 1886

คำนำ

โฮเซ ริซัล (ค.ศ.1861-1896/พ.ศ.2404-2439): ลัทธิชาตินิยมกับ "ปีศาจ" ของการเปรียบเทียบ

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ

(1) เกริ่นนำ

ในบทความชิ้นเอกของ *เบเนดิก แอนเดอร์สัน "มหาครูแห่งอุษาคเนย์"* เรื่อง "The First Filipino" ในหนังสือชื่อ *The Spectre of Comparisons: Nationalism, Southeast Asia and the World* (Verso : London and New York, 1998) นั้น เปิดฉากด้วยการเกริ่นนำถึงลักษณะพิเศษแสนพิสดารของฟิลิปปินส์ ว่า

การลุกฮือขึ้นปฏิวัติของฟิลิปปินส์ในปี 1896 (หรือ พ.ศ.2439 ซึ่งตรงกับกลางรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5) นั้น ได้นำมาซึ่งการ "ปลดแอก" และสถาปนาสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ ในฐานะ *ประเทศเอกราช* เป็นการชั่วคราวในปี 1898 (พ.ศ.2441) แต่อิสระเสรีภาพนั้นก็ถูกสหรัฐอเมริกาช่วงชิงไปในพริบตาเดียว

เหตุการณ์นี้ ถ้าหากมองจากประวัติศาสตร์การเมืองของทวีปเอเชียแล้วก็ถือได้ว่านี่คือการปฏิวัติ "แรก" ของชาวเอเชีย ที่เกิดขึ้นก่อนหน้าการปฏิวัติจีนของซุนยัตเซ็น ที่ล้มราชวงศ์ชิงและ "อาณาจักรกลาง" แห่ง "โอรสสวรรค์" ถึงกว่าหนึ่งทศวรรษด้วยซ้ำไป (ปฏิวัติจีน 1911 หรือ พ.ศ.2454 ตรงกับต้นรัชกาลที่ 6 ก่อนหน้า "กบฏ ร.ศ.130" ของกลุ่ม "หมอเหล็ง" ของไทยเพียงเล็กน้อย)

แต่ถ้ามองจากด้านของลาตินอเมริกาและการเมืองการปกครองอาณานิคมของสเปน ก็ถือได้ว่านี่เป็นเหตุการณ์ "สุดท้าย" ของการปลดแอกอาณานิคมและเป็นสมัยสงครามเอกราชของบรรดาประเทศในลาตินอเมริกา และเป็นฉากสุดท้ายของความปราชัยของสเปน ในขณะเดียวกันก็เป็นการผงาดขึ้นมาเป็นมหาอำนาจของ "จักรวรรดินิยมอเมริกัน" สงครามปฏิวัติของฟิลิปปินส์แม้จะเป็นประเทศ "แรก" ในเอเชีย แต่ก็ "ล้าหลัง" และอยู่ท้ายสุดในบรรดากลุ่มประเทศลาตินอเมริกาถึง 75 ปี

สเปนปกครองฟิลิปปินส์อยู่นานถึง 350 ปี ใช้ลัทธิการปกครองอาณานิคมอย่างเข้มงวด โหดร้ายและทารุณ สเปนได้ผลประโยชน์มหาศาลจากการค้าทางเรือเดินสมุทร ที่รู้จักกันในนามของ "กำปั่นมะนิลา" หรือ Manila Galleons นำสินค้าจากเอเชีย (จีนและญี่ปุ่น) ผ่านเมืองท่ามะนิลาในฟิลิปปินส์ ข้ามมหาสมุทรแปซิฟิก ไปยังอาณานิคมเหมืองทองของตนในเม็กซิโก แล้วก็ข้ามมหาสมุทรแอตแลนติก อ้อมโลกสู่เมืองแม่ที่กรุงแมดริด

สเปนเป็นฝรั่งยุโรปที่อนุรักษ์นิยมสูง หัวเก่า มีนิกายโรมันคาทอลิกเป็นศาสนาประจำชาติ และก็ต่อต้านการปฏิรูปทางศาสนา (Counter-Reformation Catholicism)) ที่กำลังแพร่หลายไปทั่วในยุโรปเหนือในยุคนั้น

แต่ในทางกลับกัน สเปนก็เป็นเจ้าอาณานิคมเดียวในเอเชีย ที่ตั้งมหาวิทยาลัย Santo Thomas ขึ้นในฟิลิปปินส์ ซึ่งถือได้ว่าเป็นมหาวิทยาลัยแรกในอุษาคเนย์

ในสมัยเดียวกันดังกล่าวนั้นเจ้าอาณานิคมอื่น ๆ เช่น ฝรั่งเศสในอินโดจีน ฮอลันดาในอินเดียตะวันออก (Dutch East India) หรืออังกฤษในมลายูและสิงคโปร์ (รวมทั้งสยามในยุคเดียวกัน) ก็ยังไม่มีการสถาปนา "มหาวิทยาลัย" ในดินแดนอาณานิคมของตน (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแรกของ*สยาม* (ที่ยังไม่ได้เปลี่ยนชื่อเป็น*ไทย*) จะได้รับการก่อตั้งก็เมื่อ พ.ศ.2459 หรือเมื่อริซัลสิ้นชีพไปแล้วถึง 20 ปี)

ในคริสต์ศตวรรษที่ 19 ช่วงประมาณทศวรรษ 1890 มีคนฟิลิปปินส์ที่

ได้รับการศึกษาประมาณ 3% ของประชากรทั้งหมด ที่รู้ภาษาสเปนอ่านออกเขียนได้ กลุ่มชนชั้นนำที่ได้รับการศึกษานี้แหละ ที่ทำให้ "การลุกฮือ" ของชาวไร่ชาวนาพัฒนาไปเป็น "การปฏิวัติ" หรือ revolution แทนการเป็นแต่เพียง "ขบถผีบ้าผีบุญ" หรือ millennial revolt แบบในสยาม ที่ปรากฏในกรณีของ "ขบถผีบุญ" ในอีสาน (ซึ่งเกิดขึ้นปีเดียวกับ "ขบถเงี้ยว" เมืองแพร่ในล้านนา และ "ขบถพระยาแขกเจ็ดหัวเมือง" ในปักษ์ใต้ เมื่อ ร.ศ.120 หรือ พ.ศ.2444 ในสมัยรัชกาลที่ 5) ตลอดจนกบฏต่างๆ ในพม่า (ซายาซาน) หรือในอุษาคเนย์ทั่วไป

(2) **ริซัล คือใคร**

ในบรรยากาศของการปฏิวัติ ขบวนการชาตินิยม และการ "สร้างชาติ" ฟิลิปปินส์ครั้งนั้น ได้เกิด "มหาบุรุษ" หรือ "วีรชน" ขึ้นนายหนึ่ง นามคือ โฮเซ ริซัล (José Rizal) ปัจจุบันคนฟิลิปปินส์ถือว่าท่านเป็น "บิดาแห่งประเทศชาติและเอกราช" และริซัลก็เป็นที่มาของหนังสือเล่มนี้ ที่ปรากฏเป็นครั้งแรกในภาษาสเปนว่า *Noli Me Tángere* (Touch Me Not) ที่ ดร.จิตราภรณ์ ตันรัตนกุล แปลออกเป็นภาษาไทยอย่างงดงามในชื่อ *อันล่วงละเมิดมิได้*

สำหรับ ดร.จิตราภรณ์ ผู้แปลซึ่งเป็นอาจารย์ประจำอยู่ที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่นั้น ต้องกล่าวว่าเธอเป็นนักแปลคนสำคัญทีเดียว เพราะเธอแปลหนังสือมาแล้วประมาณ 10 เล่ม ในจำนวนนี้มี 3 เล่มที่แปลจากภาษาสเปนโดยตรง ทั้งนี้เพราะเธอได้รับประกาศนียบัตรด้านภาษาสเปนมาจากประเทศเม็กซิโก ซึ่งหาไม่ค่อยได้นักในบ้านเมืองไทยของเรา ดร.จิตราภรณ์เรียนมาทางด้านประวัติศาสตร์โดยตรง ทั้งตรี โท และเอก ที่น่าสนใจคือปริญญาเอกของเธอเป็นเรื่องเกี่ยวกับลาตินอเมริกา

เธอเล่าความในใจในการแปลเรื่องนี้ให้ฟังว่า สำหรับ Noli Me Tángere นี้ เธอ "แปลด้วยความรู้สึกเจ็บปวด เพราะหัวใจของเรื่องเป็นโศกนาฏกรรม มิใช่ของประเทศฟิลิปปินส์เท่านั้น แต่เป็นโศกนาฏกรรมของมนุษยชาติ ความเจ็บปวด

และความตายของผู้คนในเรื่องนี้ กระทบโดยตรงต่อศักดิ์ศรีของความเป็นคน ศาสนจักร และผู้นำทางการเมืองที่ปราศจากมโนธรรม ที่มักมองไม่เห็นผลลัพธ์ของจุดเสื่อมที่ตนเองสร้างขึ้น แต่เมื่อความเสื่อมนั้นมาถึง บางทีความเจ็บปวดและชีวิตที่สูญเสียไป ก็ไม่ได้สูญเสียไปอย่างไร้ค่า"

มหาบุรุษริซัลเป็นอะไรหลายๆ อย่างสุดคณานับ เป็นทั้งแพทย์ เป็นหมอตา เป็นนักเขียน เป็นกวี เป็นนักประวัติศาสตร์ เป็นประติมากร (ที่ปั้นรูปได้เก่งอย่างไม่น่าเชื่อ) ทั้งยังเป็นผู้เคร่งศีลเคร่งธรรม เป็นนักวาดฝันโรแมนติกทางการเมือง หรืออาจพูดรวมๆ ได้ว่า ความเป็น "นักคิด นักเขียน และนักปฏิวัติ" วิถีชีวิตที่ไม่ธรรมดาและผลงานทั้งหลายทั้งปวง ทำให้ริซัลเป็น "อมตะ"

ริซัลเกิดเมื่อ 19 มิถุนายน 1861 (หรือ พ.ศ.2404 ตรงกับสมัยรัชกาลพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4) ท่านเกิดหลังการประสูติของรัชกาลที่ 5 ในปี 1853/2396 เป็นเวลา 8 ปี และท่านก็แก่กว่าพระเจ้าน้องยาเธอ สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ "บิดาแห่งประวัติศาสตร์ไทย" เพียง 1 ปี

ถือได้ว่านี่เป็นคน "รุ่นเดียวกัน" ที่เผชิญกับลัทธิอาณานิคมตะวันตก ได้เรียนรู้และ "ลอกเลียน" แบบจากฝรั่ง และหากเราจะเอารูปภาพถ่าย รูปการแต่งตัวใส่สูทสวมหมวกแบบฝรั่ง รูปภาพของการ "โพสต์ท่าทาง" ของบุคคลเหล่านี้มาวางเทียบกัน ก็ดูแทบไม่ออกว่าใครเป็นใครเป็นชาติใด หรือว่ามาจากประเทศไหนในอุษาคเนย์

และโดย "การเปรียบเทียบ" ริซัลกับบุคคลในระดับโลก ก็คือ ท่านเกิด 5 ปีภายหลังการเกิดของซิกมันด์ ฟรอยด์ นักจิตวิทยาลือนาม หรือ 1 ปีหลังเชค็อฟ มหากวีรัสเซีย หรือ ปีเดียวกันและร่วมเป็นสหชาติกับนักประพันธ์อินเดียลือนาม คือ รพินทรนาถ ตะกอร์ หรือ 3 ปีก่อนแมกซ์ วีเบอร์ นักสังคมวิทยาเยอรมัน หรือ 5 ปีก่อนบิดาแห่งจีนสมัยใหม่ ประธานาธิบดีซุนยัตเซ็น หรือ 8 ปีก่อนมหาตมะ คานธี บิดาแห่งเอกราชอินเดีย หรือ 9 ปีก่อนเลนิน นักปฏิวัติรัสเซีย

ริซัลมาจากครอบครัวฐานะดี มีเลือดผสมเชื้อสายจีน ญี่ปุ่น สเปน และ

ตากาล็อก จัดได้ว่าท่านคือ "ลูกผสม" ที่รู้จักกันในคำสเปนว่า metizos ซึ่งมีความหมายทางชาติพันธุ์ของยุคสมัยอาณานิคมสเปน เมื่อถึงปี 1896/2439 อายุได้ 35 ปีในขณะที่ตกวัยฉกรรจ์ มหาบุรุษริซัลถูกสเปนจับกุมคุมขังด้วยข้อหา "ปลุกระดม" ทำให้เกิดการลุกฮือและจลาจลขึ้นในฟิลิปปินส์ (นำโดยนักปฏิวัติกู้ชาติอีกท่านหนึ่ง คือ Andres Bonifacio เมื่อเดือนสิงหาคม 1896/2439)

ปีนั้นเป็นปีเดียวกันกับที่รัชกาลที่ 5 เสด็จเกาะชวาเป็นครั้งที่สอง 1896/2439 และเพียงหนึ่งปีก่อนการเสด็จยุโรปเป็นครั้งแรก เพื่อเจริญสัมพันธไมตรีด้วยการ "กระทบไหล่" แสดงความ "ศิวิไลย์" กับฝรั่งเมื่อปี 1897/2440

ริซัลถูกตัดสินประหารชีวิตด้วยการยิงเป้าเมื่อวันที่ 30 ธันวาคม 1896/2439 (คนที่เหนี่ยวไกปืนสังหาร ก็คือคนพื้นเมืองฟิลิปปินส์เอง ที่ทำตามคำสั่งและการกำกับของเจ้านายนักอาณานิคมสเปน) ณ หลักประหารดังกล่าว ปัจจุบันก็คือ Luneta Park กลางกรุงมะนิลา ที่เป็นทั้งสวนสาธารณะ มีอนุสาวรีย์วีรชนท่านผู้นี้ของฟิลิปปินส์ตั้งตระหง่านอยู่ตั้งแต่ปี 1912/2455

ที่นี่ก็ถูกกำหนดให้เป็นหลักกิโลเมตรที่ 0 ทางหลวงของฟิลิปปินส์เริ่มต้นจากที่ตรงนี้ (ทำนองเดียวกับจุดตั้งต้นหลักกิโลเมตรของถนนพหลโยธินสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่เริ่มจากอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิใน กทม.)

ในปีที่ริซัลถึงจุดจบและ"เดินเข้าสู่ดินแดนแห่งประวัติศาสตร์และตำนาน" นั้น เลนินเพิ่งถูกตัดสินเนรเทศไปไซบีเรีย ในขณะที่ซุนยัตเซ็นเพิ่งเริ่มจัดตั้งองค์กรชาตินิยมจีน และคานธีก็เพิ่งจะเริ่มทดลองขบวนการต่อต้านอาณานิคมอังกฤษอยู่ในอัฟริกาใต้ และดังที่กล่าวมาแล้วว่า รัชกาลที่ 5 เสด็จเยือนชวาเป็นครั้งที่สองปี 2439 ก่อนการเสด็จเยือนยุโรปเป็นครั้งแรก

นอกเหนือจากชาติตระกูลสูงมีฐานะดีแล้ว ริซัลยังได้รับการศึกษาดีที่สุดในยุคนั้น คือจากโรงเรียนของบาทหลวงโดมินิกันและเยซูอิต ซึ่งเขาจะเสียดสีและ "กัด" อย่างเผ็ดร้อน ชวนให้น่าสมเพชในงานเขียนเล่มนี้ ริซัลมีพรสรรค์ทางภาษาและเป็น "นายของภาษา" รู้แม้แต่ภาษาลาติน (รวมทั้งภาษาฮิบรู) รู้และซาบซึ้งเรื่องราวแบบคลาสิกของกรีกโรมัน รู้และเข้าใจปรัชญาฝรั่งตะวันตก

การเป็นนายแพทย์ของริซัล ก็เป็นคุณสมบัติพิเศษที่ทำให้กลายเป็นผู้นำแบบเดียวกันกับท่านซุนยัตเซ็น ที่เหมือนกันในแง่ของ "ความเป็นหมอ" ที่ "รูปหล่อ" เป็นที่ต้องตาต้องใจของผู้พบเห็น และมักจะมีตำนานเล่าขานว่ามี "แฟน" (ที่เป็นผู้หญิง) มากมาย ในขณะที่ก็ไม่สามารถจะหลีกเลี่ยงการซุบซิบถึง "รสนิยมทางเพศ" ประเภทที่ "พูดไม่ออกบอกไม่ได้"

โปรดสังเกตว่าบุคคลที่กลายเป็นผู้นำ หรือได้รับการยกย่องนับถือในฐานะผู้นำนั้น มีจำนวนไม่น้อยที่เป็นแพทย์หรือพยาบาล ที่ใกล้ชิดและให้คุณกับผู้คนจำนวนมาก และก็ได้รับการยอมรับนับถือได้โดยไม่ยากนัก ในสังคมไทยของเราก็มีเช่นกัน ยกตัวอย่างได้จากกรมหลวงสงขลานครินทร์ สมเด็จพระศรีนครินทร์ฯ หรือ บรรดานายแพทย์หลายท่านในปัจจุบัน เช่น นายแพทย์เสม พริ้งพวงแก้ว ฯลฯ

ลักษณะความ "เก่งกาจ" และความเป็น "หมอ" ของริซัลเช่นนี้ ทำให้มีผู้ติดตามและศรัทธามากมาย ก่อความหวั่นวิตกให้กับเจ้านายอาณานิคมสเปนที่หวาดวิตกต่อการกู้เอกราชการปลดแอกของชนพื้นเมืองเป็นอย่างยิ่ง ในความเก่งดังกล่าวเพียงเมื่ออายุ 19 ปี ริซัลก็ ได้รับรางวัลชนะเลิศทางวรรณศิลป์ที่ประพันธ์เป็นภาษาสเปนเสียแล้ว ท่านชนะคนสเปนเจ้าของภาษาเองด้วยซ้ำไป

ริซัลเติบใหญ่ขึ้นในยุคที่สเปนกำลังประสบปัญหาการเมือง "ขาลง" ภายในอย่างรุนแรง ทั้งปัญหาการสืบราชสมบัติ ทั้งปัญหาของขบวนการเสรีนิยม (liberalism) เราต้องไม่ลืมว่าในบรรดาเจ้าอาณานิคมฝรั่งยุโรปสมัยนั้น สเปน (รวมทั้งโปรตุเกส) เป็นประเทศที่มีลักษณะอนุรักษ์นิยมหัวเก่าและล้าหลังมาก ล้าหลังทั้งในด้านการปฏิรูปศาสนาและการเมือง ล้าหลังทั้งในระบบของราชสำนัก ความล้าหลังของสเปนนี้เห็นได้ชัดเมื่อเปรียบเทียบกับอังกฤษฝรั่งเศส หรือฮอลันดาที่ต่างก็มีอาณานิคมในอุษาคเนย์ด้วยกัน

ในความล้าหลังของการเมืองการปกครองสเปนนี้ ก็มีกระแสที่พยายามผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้น ดังในกรณีที่เรียกว่า "การปฏิวัติอันรุ่งโรจน์" หรือ Glorious Revolution ปี 1868 (พ.ศ.2411 ซึ่งตรงกับการสวรรคตของรัชกาล

ที่ 4) และกระแส "เสรีนิยม" (หรือ liberalism) นี้ก็ส่งพลังกระแสเข้าไปในอาณานิคมฟิลิปปินส์ด้วย

กล่าวกันว่าประโยคทางการเมืองที่สุดสำคัญ คือ Viva la Libertad ที่แปลเป็นไทยว่า "เสรีภาพจงเจริญ" นั้น มีคนเอาไปตะโกนในฟิลิปปินส์แล้วตั้งแต่ปี 1869/2412 หรือก่อนที่ริซัลจะถูกกล่าวหาว่า "ปลุกระดม" ถึง 27 ปี

คำอมตะของ "ศตวรรษแห่งการปฏิวัติประชาธิปไตย" นี้ถูกเปล่งมาแล้วหลายครั้ง ดังในกรณีของสหรัฐอเมริกา ปี 1776/2319 (ตรงกับสมัยของพระเจ้ากรุงธนบุรี-ตากสินมหาราช) ด้วยวลีที่ว่า Give Me Liberty or Give Me Death หรือในกรณีของฝรั่งเศสปี 1789/2332 ตรงกับสมัยรัชกาลที่ 1 ที่ว่า Liberty Equality Fraternity (หรือ เสรีภาพ เสมอภาค และภราดรภาพ)

วลีดังกล่าวก็ระบาดมาถึงสยามในช่วงปี 2475 หรืออีก 63 ปีต่อมา มีหลักฐานทางลายลักษณ์มากมายว่า รัชกาลที่ 7 เอง ก่อน 24 มิถุนายน ของปีปฏิวัติสยามนั้น ก็ทรงวิตกกับแนวความคิดเช่นนี้ เพราะกระแสของประชาธิปไตยกำลังมาแรง ท่านทรงปรารภกับที่ปรึกษาชาวต่างประเทศ ถึงข้อวิตกที่มาจากวลีเช่น no taxation without representation เป็นต้น

นับตั้งแต่ครึ่งหลังของคริสต์ศตวรรษที่ 19 หรือประมาณตรงกับสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมานั้น เกิดการเคลื่อนไหวและกระแสการเรียกร้อง "การปฏิรูป" และ/หรือ "การปฏิวัติประชาธิปไตย" ในหมู่ของผู้มีการศึกษาของฟิลิปปินส์ และในทางตรงกันข้าม เจ้าอาณานิคมสเปนก็ปราบปรามหนักหน่วง ในปี 1872/2415 ศาสนจักรสเปนในฟิลิปปินส์แขวนคอบาทหลวง 3 รูป รูปหนึ่งเป็น creole หรือคนสเปนที่เกิดในฟิลิปปินส์ อีก 2 รูปเป็น "ลูกผสม" mestizos

ในบรรยากาศของการปราบปรามดังกล่าว ครอบครัวของริซัลประสบปัญหาหนัก เมื่อท่านอายุได้เพียง 10 ขวบในปี 1871/2414 แม่ของริซัลก็ถูกใส่ร้ายถูกกล่าวหาว่าวางยาพิษเพื่อนบ้าน เธอถูกบังคับให้เดินเท้า 30 กิโลเมตรไปเข้าคุก และก็ถูกคุมขังอยู่ถึง 2 ปี พี่ชายริซัลถูกไล่ออกจากโรงเรียน เหตุเพราะใกล้ชิดกับบาทหลวงกลุ่มที่ถูกแขวนคอที่กล่าวข้างต้น

(3) ริซัล : นักเรียนนอก กับ "ปีศาจของการเปรียบเทียบ"

ในสภาพการณ์ของความปั่นป่วนและอันตรายทางการเมืองเช่นนี้ ริซัลจึงถูกจับตัวส่งไปเรียนแพทย์ต่อใน "เมืองนอก" ซึ่งที่นั่นที่ "เมืองแม่" ในสเปนกล่าวโดย "เปรียบเทียบ" แล้ว ก็มีเสรีภาพทางการเมืองมากกว่าในอาณานิคมฟิลิปปินส์ด้วยซ้ำไป

ครั้งแรกที่ริซัลได้เป็น "นักเรียนนอก" อยู่ในยุโรป 5 ปีนั้น เขาเรียนบ้างเที่ยวบ้าง และที่สำคัญคือถือโอกาสเดินทางไปทั่วยุโรป ทั้งในเยอรมนีสมัยของบิสมาร์ก (ซึ่งเป็นตัวแทนของความคิด "อนุรักษ์นิยม" แบบเยอรมันร่วมกับพระเจ้าไกเซอร์ ซึ่ง ร.5 ของสยาม "สมัยปฏิรูป" ได้ทรงพบปะและพยายามผูกมิตรด้วย) ริซัลไปอังกฤษสมัยนายกรัฐมนตรีแกลดสโตนส์ ไปจักรวรรดิออสเตรีย-ฮังการี ไปอิตาลีและไปฝรั่งเศส

ในยุโรปนั้น ริซัลเรียนรู้ที่จะพูดและเขียนภาษาหลักๆ ของมหาอำนาจเช่น ฝรั่งเศส เยอรมัน และอังกฤษ และโดย "ข้อเปรียบเทียบ" ระหว่างฟิลิปปินส์บ้านเกิดเมืองนอนของตน กับยุโรป "เมืองนอก" ที่ได้เห็นมา ก็กลายเป็น "ปีศาจ" หลอน "นักเรียนนอก" รายนี้เหมือนๆ กับนักเรียนนอกหลายๆ คน หลายๆ เชื้อชาติและภาษา (รวมทั้งบรรดาเจ้านายสยามรุ่น ร.ศ.103 หรือ "ผู้ก่อการ" รุ่น 2475 หรืออย่างในกรณีของ "ศรีบูรพา" ที่ปรากฏในหนังสือภายหลังการกลับจากออสเตรเลีย "ข้าพเจ้าได้เห็นมา" เป็นต้น)

ยุโรปหรือ "เมืองนอก" อัน "ศิวิไลย์" มี "ผลกระทบ" ต่อความรู้สึกนึกคิดของริซัลอย่างมหาศาล (ดังวลีในหนังสือของริซัล ที่กลายมาเป็นชื่อหนังสือของอาจารย์เบ็นที่กล่าวไว้ข้างต้นว่า *The Spectre of Comparisons)*

ในประเด็นแรก "ผลกระทบ" นั้นก็คือ ริซัลรับรู้ถึงความล้าหลังและ "ขาลง" ของสเปนเจ้าอาณานิคม (เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศในยุโรปอื่นๆ ที่รุดหน้ากันไปเกือบหมดแล้ว) ริซัลมีเพื่อนเป็นพวกเสรีนิยมสเปน ริซัลจึงเข้าถึง "ศูนย์กลางแห่งอำนาจ" ในมหานครแมดริดและมหาจักรวรรดิสเปน กล่าวโดยย่อ

คือ ริซัลเข้าอกเข้าใจความเป็นสเปนอย่างชนิดที่สามารถจะรู้เท่าทัน จนอดรังเกียจและดูแคลนชาวกรุงและผู้ดีสเปน ตลอดจนเจ้าอาณานิคมในประเทศของตนได้โดยไม่ยากนัก

และนี่ก็เป็นสิ่งที่ผู้คนภายใต้ "อุ้งบาท" ของอาณานิคมอย่างคนอินเดียภายใต้อังกฤษ หรือเวียดนามภายใต้ฝรั่งเศส ก็ยังไปไม่ถึง และยังไม่สามารถจะทำได้ในช่วงระยะเวลาเดียวกันนั้น แน่นอน ผลพวงนี้ก็คือความมั่นใจของริซัลในการเผชิญต่อเจ้าอาณานิคมสเปนในฐานะที่ "เท่าเทียม" กัน หรือในบางกรณีในฐานะที่ "เหนือกว่า" ด้วยซ้ำ

ในประเด็นที่สอง "ผลกระทบ" นั้น ก็คือสิ่งที่อาจารย์เบ็น แอนเดอร์สันใช้วลีหนึ่งของบทประพันธ์ของริซัลเองเพื่ออธิบาย นั่นคือ el demonio de las comparaciones ซึ่งแปลเป็นภาษาอังกฤษได้ว่า the spectre of comparisons หรือ "ปีศาจของการเปรียบเทียบ" (จากบทที่ 8 ว่าด้วย "ความทรงจำ" ในหนังสือเล่มนี้)

"ปีศาจ" (หลอน) ในที่นี้ของริซัลน่าจะหมายความถึง "จิตสำนึกใหม่เชิงซ้อน" (double consciousness) ที่เกิดขึ้นในตัวของ "คนพื้นเมือง" (อย่างเราๆ ท่านๆ) ที่ได้ไปศึกษาในต่างประเทศ บรรดา "นักเรียนนอก" เหล่านี้จะเกิดความเร่าร้อน กระวนกระวาย และไม่สามารถกลับไปเหมือนเดิม หรือเป็นคนเดิมก่อนการไป "เรียนนอก" ได้อีกต่อ

ประสบการณ์ในเชิงเปรียบเทียบ ซึ่งริซัลได้พบได้เห็นทั้งกรุงมะนิลาและกรุงแมดริด (และ/หรือกรุงเบอร์ลิน) ก็อดไม่ได้ที่จะเปรียบมะนิลาของตนกับแมดริด (หรือเบอร์ลิน) ของฝรั่ง หรือในทางกลับกัน ก็อดไม่ได้ทีจะเปรียบเทียบแมดริด (และ/หรือเบอร์ลิน) ของฝรั่ง กับมะนิลาของตน คำถามที่ตามมาก็คือทำไมหนอบ้านเมืองของเรา (ในเอเชีย) จึงไม่เท่าเทียมกับบ้านเมืองของฝรั่ง

อาการของ "ปีศาจของการเปรียบเทียบ" นี้ เกิดขึ้นกับ "คนพื้นเมือง" ภายใต้ลัทธิอาณานิคมฝรั่งเกือบจะทุกประเทศ และก็น่าสนใจอย่างยิ่ง ที่ก็เกิดในหมู่คนไทย "นักเรียนนอก" จำนวนไม่น้อยดังที่กล่าวแล้วข้างต้น แม้ว่าสยาม

จะมิได้เป็นเมืองขึ้นของฝรั่งในความหมายของลัทธิอาณานิคมแบบต้นฉบับก็ตาม

หากเราจะพิจารณาจากงานเขียนหรือคำบอกเล่าของคนไทยรุ่น "ปฏิวัติสยาม พ.ศ.2475" ซึ่งถือได้ว่าเป็น "คนรุ่นหลัง" ริซัลเป็นเวลาเกือบ 40 ปี ทั้งนี้โดยดูจากงานเขียนและความทรงจำของบุคคลสำคัญๆ เช่น พระยาพหลพลพยุหเสนา นายปรีดี พนมยงค์ นายประยูร ภมรมนตรี ฯลฯ ซึ่งต่างก็มีประสบการณ์ทำนองเดียวกับริซัล (พบและปะทะเรื่องของเชื้อชาติและภาษา "ผิวขาว-ผิวเหลือง") เมื่อไปศึกษาอยู่ในฝรั่งเศสหรือเยอรมนี

และก็ด้วย *"จิตสำนึกใหม่เชิงซ้อนของปีศาจหลอน"* นี้แหละ ที่ทำให้ริซัลและคนฟิลิปปินส์รุ่นเดียวกับเขา ก่อตั้งขบวนการวิพากษ์วิจารณ์ระบบอาณานิคมของสเปนอย่างรุนแรง มีการเรียกร้องให้มีการปฏิรูปทางการเมืองในดินแดนอาณานิคม ให้เหมือนๆ กับที่มีขบวนการเสรีนิยมและประชาธิปไตยในเมืองแม่ที่สเปน

และก็ด้วย *"ความรู้สึกใหม่"* ที่เกิดขึ้น และการที่ต้องการแสดงออกซึ่งความรู้สึกนั้น ทำให้ริซัลต้องเขียน *Noli Me Tángere* (Touch Me Not) ขึ้นมา และพิมพ์ครั้งแรกที่นครเบอร์ลินเมื่อปี 1887/2430 ในขณะที่มีอายุเพียง 26 ปี นิยายนี้จะมีตอนต่อเป็นเล่มที่สอง คือ *El Filibusterismo* หรือแปลว่า Subversion พิมพ์ในปี 1891/2434 ที่เมือง Ghent ประเทศเบลเยี่ยมเมื่อริซัลอายุได้ 30 ปีหรือ 4 ปีให้หลัง

ในแง่ของอิทธิพลทางวรรณกรรม ที่กล่าวกันว่า "ปากกา ทรงพลังอำนาจยิ่งกว่ากระบอกปืน" นั้น ทั้ง *Noli Me Tángere* (Touch Me Not) และ *El Filibusterismo* (Subversion) ถือได้ว่ามีสถานภาพเดียวกันกับวรรณกรรมที่ทรงอิทธิพลทางการเมืองและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของชนชั้นที่ถูกกดขี่ เช่นเรื่อง Max Havelaar ในภาษาดัทช์ ที่มีอิทธิพลต่อขบวนการเสรีภาพและปลดแอกอาณานิคมอินโดนีเซียจากฮอลันดา

เช่นเดียวกับที่ *Uncle Tom's Cabin* หรือ *"กระท่อมน้อยของลุงทอม"* (ที่แหม่มแอนนา ให้เป็นหนังสืออ่านเรียนภาษาอังกฤษของบรรดาเจ้าจอมของ

รัชกาลที่ 4 หนึ่งในนั้นก็คือ "เจ้าจอมมารดาเที่ยง" เราไม่ทราบว่าเจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ์จะได้ทรงอ่านหรือไม่) นวนิยายเล่มนี้เป็นวรรณกรรมแห่งการปลดแอกของทาสผิวดำในสหรัฐอเมริกา

อนึ่ง ในกรณีของสยาม (ก่อนเปลี่ยนชื่อเป็นไทย) นั้น เนื่องจากมิได้ตกเป็นอาณานิคมโดยตรงของชนต่างชาติ แต่ก็มีลักษณะการเมืองการปกครองที่เรียกได้ว่าเป็น "อัตตะ-อาณานิคม" (auto-colonialism) ก็ทำให้มีวรรณกรรมในทำนองนี้เช่นกัน ยกตัวอย่าง *"แลไปข้างหน้า"* ของ "ศรีบูรพา" หรือ *"ปีศาจ"* ของเสนีย์ เสาวพงศ์ เป็นต้น

น่าสนใจในเชิงเปรียบเทียบกับไทย (เมื่อเปลี่ยนชื่อจากสยามแล้ว) อีกเช่นกัน คือคำว่า "ปีศาจ/ผี" นั้น จะมาปรากฏในกลุ่มนักเขียนฝ่ายซ้าย (หรือบางทีเรียกว่าฝ่ายก้าวหน้า) โดยเฉพาะในช่วงทศวรรษ 2490 หรืออีกครึ่งศตวรรษต่อมา เรามีนามปากกาของนักคิด นักเขียน และกวีคนสำคัญ เช่น "นายผี" (อัศนีย์ พลจันทร์) หรือมีนวนิยายชิ้นเยี่ยมของ เสนีย์ เสาวพงศ์ (ศักดิ์ชัย บำรุงพงษ์) เรื่อง "ปีศาจ" ที่กล่าวมาแล้ว เป็นต้น

(4) ลักษณะพิเศษ *2* ประการของนวนิยาย

ในแง่ของความเป็นนวนิยายของ "อันล่วงละเมิดมิได้" หรือ *Noli Me Tangere* นั้น มีความพิเศษอยู่ 2 ประการ คือ

(1) ขนาด (scale)

(2) รูปแบบ (style)

ใน*ประเด็นแรก* ในแง่ของ "ขนาด" นั้น ต้องกล่าวว่านี่เป็นนวนิยายในลักษณะของความยิ่งใหญ่แบบ "มหาอุปรากร" หรือ "โอเปร่า" ตัวละครอันมากมายโผล่ขึ้นมาจากทุกซอกมุมของสังคมอาณานิคมในฟิลิปปินส์ พื้นที่ในนวนิยายเรื่องนี้เป็นเสมือนที่รวมของชั้นชน หรือถ้าจะพูดให้ตรงเป้าของยุคสมัยนั้นก็คือ "วรรณะ" ไม่ว่าจะเป็น creole หรือ mestizos หรือ indio (ขอให้ดูรายละเอียดเรื่องนี้ในตอนท้ายของ "คำนำ" นี้)

ภาพฉายหรือ "ขนาด" อันมโหฬาร ของ "อันล่วงละเมิดมิได้" หรือ Noli Me Tángere ทำให้ในจำนวน 600 หน้าที่แปลออกมาเป็นภาษาไทยเล่มนี้ เต็มไปด้วย *"ความเคลื่อนไหว"* ของผู้คนจากทั่วทุกสารทิศ ไม่ว่าจะเป็นบาทหลวงโดมินิกัน พระนิกายเยซูอิต ทนายความนักกฎหมายห่วยๆ ไอ้เณร ตำรวจนักคอรัปชั่น มือปืนท้องถิ่น เจ้าพ่อ นักเรียนคอนแวนต์ นักเผชิญโชคจากสเปน พวกเสื่อผืนหมอนใบ มือปืนรับจ้าง ปัญญาชนล้มเหลว นักไต่เต้าทางสังคม สื่อมวลชนขี้ฉ้อ นักแสดง แม่ชี สัปเหร่อ *(นักขุดศพหาสมบัติ)* ช่างฝีมือ นักพนัน ชาวบ้าน ชาวไร่ชาวนา แม่ค้าตลาด

ริซัลสามารถ "บรรจุ" ความหลากหลายของชีวิตและผู้คนเหล่านี้ไว้หมดในฉากของกรุงมะนิลา หรือในเมืองเล็กๆ เช่น "ซันดิเอโก" ริซัลใช้นวนิยายของตนสร้างภาพของสังคมและประเทศ "ฟิลิปปินส์" ขึ้นมาใหม่ อย่างมีชีวิตชีวาและสมจริง และนี่ก็ทำให้ริซัลได้รับการจดจำว่าเป็น "First Filipino" หรือ "ฟิลิปปินส์คนแรก" ของชาติ (เพราะได้สร้างภาพนั้นให้กับชนชาตินี้)

ประการที่สอง ในแง่ของ "รูปแบบ" จัดได้ว่าเป็นทั้ง "น้ำเน่า" (หรือ melodrama) และเป็นทั้งเรื่อง "เสียดสี" (หรือ satire) ซึ่งทั้งสองแบบนี้ ดูเผินๆ แล้วไม่น่าจะเข้ากันได้ แต่ริซัลก็ใช้ความสามารถทางวรรณศิลป์ และประสบการณ์อันล้ำลึกในสังคมใต้อุ้งบาทเจ้าอาณานิคม นำสองด้านของแนวการประพันธ์มาผนวกเข้าด้วยกัน ทั้งหวานซึ้ง ทั้งแสบคัน (และลุ่มลึก บางครั้งต้องคิดนานๆ จึงจะทราบได้ว่า "กัด" เข้าที่ใด และมีแผลเหวอะหวะอยู่ตรงไหน)

(5) ความหมายของวลี "อันล่วงละเมิดมิได้" *Noli Me Tángere (Touch Me Not)*

เนื่องจากริซัลได้ใช้วลีสำคัญทางคริสต์ศาสนา มาเป็นชื่อเรื่องของนวนิยายเล่มนี้ ว่า Noli me tángere (ออกเสียงว่า *โนลี เม ตันจาเร*) ซึ่งเป็นวลีที่พระเยซูเจ้าทรงตรัสกับแมรี่ แมกเดเลน หลังจากฟื้นจากการถูกตรึงไม้กางเขน (resurrection)

อาจารย์ทรงยศ แววหงษ์ แห่งมหาวิทยาลัยศิลปากร ให้คำอธิบายเหตุการณ์สำคัญตอนนี้ไว้ว่า มีระบุอยู่ในพระคัมภีร์ Gospel ฉบับของ Mathew, Mark & Luke แต่ก็ไม่ค่อยชัดเจนนัก ใน Gospel ฉบับของจอห์นมีความชัดเจนกว่า และปรากฏข้อความที่ว่า *"โนลี เม ตันจาเร"*

ขอนำทั้งภาษาอังกฤษและไทยมาเทียบให้ดูไว้ดังนี้

Gideons Bible (1978)

"Touch Me Not; for I am not yet ascended to my Father: but go to my brother, and say unto them, I ascend unto my Father, and your Father; and to my God, and your God."

Good News Bible (1994)

"Do not hold on to me, because I have not yet gone back up to the Father. But go to my brothers and tell them that I am returning to him who is my Father and their Father, my God and their God."

พระคริสตธรรมใหม่ กีเดี้ยน (1962) แปลว่า

"อย่ายึดหน่วงเราไว้ เพราะเรายังไม่ได้ขึ้นไปหาพระบิดา แต่จงไปหาพี่น้องของเรา บอกเขาว่าเราจะขึ้นไปหาพระบิดาของเรา และพระบิดาของท่านทั้งหลาย และจะไปหาพระเจ้าของเรา และพระเจ้าของท่านทั้งหลาย"

อมตธรรมเพื่อชีวิต (1980) ภาษาไทย แปลว่า

"อย่าหน่วงเหนี่ยวเราไว้เลย เรายังมิได้ขึ้นไปหาพระบิดา จงไปหาพี่น้องของเรา และบอกเขาว่าเราจะขึ้นไปเฝ้าพระบิดาผู้ซึ่งเป็นพระบิดาของเรา และพระบิดาของท่านทั้งหลาย เป็นเจ้าของเรา และพระเจ้าของท่านทั้งหลาย"

คำพูดและประโยคเช่นนี้ในพระคัมภีร์เปิดโอกาสให้ตีความได้หลายทาง โดยเฉพาะประโยคแรกที่พระเยซูเจ้าพูดกับแมรี่ ที่ว่า *"จงอย่าได้ยึดเหนี่ยวเราไว้เลย เพราะเรายังไม่ได้ขึ้นไปพบกับพระบิดาของเรา..."* หมายความว่าอะไรกันแน่

ในภาพเขียนสีน้ำมันของศิลปินดังๆ ในยุโรปจำนวนมาก มักจะวาดภาพแมรี่กำลังยื่นมือทั้งสองมา จะ "แตะ" หรือ "สัมผัส" องค์ของพระเยซูเจ้า แต่ทรงเบี่ยงพระองค์ออก พระพักตร์เบือนไปเฉียงๆ เหลือบมองดูแมรี่ ซึ่งกึ่งนั่งกึ่งยืนในระดับต่ำกว่าพระเยซูเจ้า

ทำไมพระเยซูเจ้า จึงไม่ให้แมรี่แตะต้องพระองค์ ทำไมจึงต้องอ้างถึงการขึ้นสู่สวรรค์ พบกับพระบิดาหรือ my Father

D.H. Lawrence นักประพันธ์ใหญ่ของอังกฤษ นำเอาเหตุการณ์ตอนนี้ไปเขียนเป็นเรื่องสั้น ชื่อ *The Man Who Died* (ซึ่งได้รับการต่อต้านจากพวกเคร่งศาสนาเป็นอย่างมาก) โดยกล่าวถึง ชายผู้ซึ่งฟื้นคืนมาจากการนอนหลับไหล (สลบ) อย่างยาวนาน การรู้สึกตัวนั้นมาพร้อมกับความเจ็บปวดจากบาดแผล (มือ/เท้า/ศีรษะ/สีข้าง) เขาพยายามทบทวนความทรงจำ ในขณะที่เฝ้ามองความเคลื่อนไหวรอบๆ ตัว ซึ่งเป็นบ้านของชาวนา ความทรงจำไม่ชัดเจน แต่ความรู้สึกแจ่มใส ประหนึ่งได้ปลดปล่อยภาระที่แสนหนักออกไปแล้ว

เมื่อแมรี่พบและจำเขาได้ เขาก็หวนระลึกถึงอดีตบางส่วนได้ ดังนั้น Touch Me Not ในทัศนะของ D.H. Lawrence จึงอาจหมายความว่าพระเยซูเจ้าทรงถือว่าภาระที่ต้องกระทำนั้น ได้เสร็จสิ้นสมบูรณ์แล้ว การที่แมรี่จะยึดเหนี่ยวพระองค์ไว้ และคาดหวังจากพระองค์ในฐานะเดิมก่อนการตรึงไม้กางเขนนั้น พระองค์จึงทรงปฏิเสธ

เราไม่ทราบแน่ชัดว่า ทำไมริซัลจึงใช้วลีนี้สำหรับนวนิยายเล่มสำคัญของเขา กล่าวได้ว่าแม้แต่เพียงชื่อเรื่อง ก็เป็นเรื่องถกเถียงกันไม่น้อยว่าริซัลใช้วลีนี้ในความหมายของการ "เสียดสี" หรือในความหมายที่ "เอาจริงเอาจัง" กันแน่

หากจะอ่านและตีความจาก "คำนำ" ในนวนิยายของเขา เราจะพบว่าริซัลมีแนวความคิดที่ว่าในสมัยโบราณ (อาจจะก่อนที่คริสต์ศาสนาเข้ามาใน

ฟิลิปปินส์ด้วยซ้ำไป) มีการนำคนไข้มายังสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ เพื่อหาหมอรักษาเยียวยา หมอก็จะ "สัมผัส" หรือ "แตะต้อง" จับร่างกาย" ของผู้ป่วยไข้ได้

ดังนั้นสำหรับริซัลแล้ว ต่อประเทศชาติอันเป็นที่รักของเขา ซึ่งกำลัง "ป่วยไข้" อยู่ด้วย "โรคลัทธิอาณานิคมสเปน" เขาก็ต้องการ "สัมผัส" เพื่อรักษาเยียวยาประเทศชาติของเขา แต่กับรัฐบาลของเจ้าอาณานิคมและบรรดาบาทหลวงที่เลวร้ายทั้งหลายเหล่านั้น ก็จะ "ห้ามไม่ให้แตะเนื้อต้องตัว" หรือ "ล่วงละเมิด" นั่นเอง น่าเชื่อว่าริซัลใช้วลีนี้ในความหมายที่เสียดสีแดกดัน และเป็นวิธีหนึ่งในการต่อสู้กับระบอบอาณานิคมของเขา

(6) เรื่องย่อของนวนิยาย

เนื้อเรื่องของ Noli Me Tángere หรือ "อันล่วงละเมิดมิได้" เปิดฉากด้วย *อิบาร์รา* (Ibarra) พระเอก "ลูกครึ่ง" (mestizos) ของเรากลับมาจากเมืองนอก (ในบทที่ 1-2) กลับจากสเปนสู่บ้านเกิดและ "ปิตุภูมิ" กลับมาหาคนรักเก่านาม *มาเรีย คลารา* (Maria Clara) นางเอก "ลูกครึ่ง" แสนสวยรวยทรัพย์ *กัปตันติอาโก* บิดาของเธอ เป็นเจ้าพ่อพื้นเมือง (indio cacique) ผู้ประสบความสำเร็จทางธุรกิจอย่างมหาศาล

ฉากแรกที่อิบาร์ราพระเอกของเราจะปรากฏตัว ก็คืองานเลี้ยงที่บ้านของเจ้าพ่อคนนี้แหละ ริซัลผู้ประพันธ์เปิดฉาก (บทที่ 1) ได้อย่างแสบทรวงว่า *"ในปลายเดือนตุลาคม...กัปตันติอาโก เป็นเจ้าภาพจัดงานเลี้ยงอาหารค่ำ ที่แม้จะประกาศออกไปในตอนบ่ายวันนั้น และมิหนำซ้ำยังขัดกับธรรมเนียมที่เคยปฏิบัติมาก็ตาม กลับกลายเป็นหัวข้อของการสนทนาทั้งหมดในเขตบิโนนโด รวมทั้งในบริเวณใกล้เคียง ไปจนถึงเขตอินทรามูโรส...*

ข่าวนี้กระจายออกไปในโลกของพวกกาฝากสังคมราวกับแรงกระแทกของกระแสไฟฟ้า พวกแมลงบ่อนไชหรือพวกกากเดนที่พระผู้เป็นเจ้าทรงสร้างขึ้นจากความดีงามอันเหลือคณานับของพระองค์ เป็นเผ่าพันธุ์ที่มีอยู่อย่างมากมายในมะนิลาที่ทรงรักใคร่ยิ่งนัก บุคคลเหล่านี้บ้างก็หายาขัดรองเท้าบูทของตน

บ้างก็หากระดุมและผ้าผูกคอ แต่ทุกคนเฝ้าคิดถึงวิธีที่จะทักทายเจ้าของบ้านอย่างคุ้นเคยเป็นกันเอง เพื่ออวดอ้างการเป็นสหายเก่า หรือมิฉะนั้น ถ้าหากความจำเป็นเกิดขึ้น ก็หาข้ออ้างถึงสาเหตุที่ไม่อาจมางานได้เร็วกว่านั้น

อาหารค่ำมื้อนั้น จัดในบ้านหลังหนึ่งบนถนนอันโลอาเก แต่เมื่อเราไม่อาจจำบ้านเลขที่ของบ้านหลังนั้นได้ เราก็จะพยายามอธิบายรูปลักษณ์ของมันเพื่อให้พอจะยังจำกันได้ กล่าวคือ ถ้าหากแผ่นดินไหวยังไม่ได้ทำลายมันลงไป เราไม่เชื่อว่าเจ้าของบ้านจะรื้อถอนมันทิ้งไป เพราะงานธรรมดาๆ แบบนี้พระผู้เป็นเจ้าหรือมิฉะนั้น ก็เป็นปรากฏการณ์ตามธรรมชาติ ที่มักจะดูแลมันอยู่เป็นนิจ ส่วนรัฐบาลของพวกเรานั้น มีโครงการอยู่ในความดูแลมากมายแล้ว"

พระเอกอิบาร์ราของเรา ได้รับการต้อนรับอย่างดีตามแบบฉบับ *"หนุ่มนักเรียนนอก"* ทั้งหลายที่เพิ่งกลับมาจาก *"การชุบตัว"* และเป็นที่ *"กรี๊ดกร๊าด"* กันในหมู่ชนชั้นนำของประเทศใต้อาณานิคม (หรือ "กึ่ง" อาณานิคมแบบไทย)

แต่แล้วอิบาร์ราก็พบว่าบิดาของตนที่ตายไปสมัยยังเรียนอยู่เมืองนอกนั้นตายในคุก และก็ถูกใส่ความกลั่นแกล้งโดยบาทหลวงฟรันซีสกัน "ดามาโซ" ซ้ำศพของบิดาก็มิได้รับการฝังตามประเพณีชาวคริสต์ที่ดี กลับถูกนำไปโยนทิ้งทะเล

ความจริงตามแบบฉบับ "น้ำเน่า" ก็ยังมีมากไปกว่านั้นอีก กล่าวคือ มาเรีย คลารา คนรักของอิบาร์รานั้น แทนที่จะเป็นบุตรีของมหาเศรษฐีกัปตันติอาโก (ผู้หารู้ไม่ว่าตนเป็นหมัน) เธอกลับเป็นบุตรี (ลับๆ) ของบาทหลวง "ดามาโซ" เจ้าเล่ห์ที่เล่นชู้กับแม่ของเธอ เรื่องยิ่งซับซ้อนไปกว่านั้นอีก คือ นางเอกของเราเป็นที่หมายปองสวาทของบาทหลวงหนุ่มอีกรูปหนึ่งนาม "ซัลวี"

เรื่องค่อยๆ ดำเนินไปและเผยออกอย่างช้าๆ ว่า ตระกูลของพระเอกอิบาร์ราเอง ก็มีความชั่วร้ายอยู่เบื้องหลัง ปู่ของเขาเป็นนักเผชิญโชคจากสเปนมาเสาะแสวงหาโชคลาภและกอบโกยความมั่งคั่งร่ำรวย ทำการรีดนาทาเร้นชาวบ้านชาวไร่ชาวนาพื้นเมืองฟิลิปปินส์ โกงและกว้านกักตุนที่ดิน (เพื่อปลูกต้นคราม อ้อย และยาสูบ พืชเศรษฐกิจของยุคนั้น)

คุณปู่แขวนคอตายอย่างน่าสยดสยอง ในบทนี้ริซัลบรรยายได้ดีเยี่ยม

ในรูปแบบนิทานเกี่ยวกับเรื่องผีๆ (บทที่ 10) พระเอกอิบาร์รา (ก็คงเหมือนๆ กับริซัลผู้ประพันธ์นั่นแหละ) ที่คบหาสมาคมกับผู้คนไปทั่ว โดยเฉพาะอย่างชนชั้นปัญญาชน หรือไม่ก็เสรีชนแบบเจ้าพ่อท้องถิ่น รวมไปถึง "สูงสุดสู่สามัญ" คือ คบหาสมาคมกับชนชั้นล่าง เขารู้จักทั้งปัญญาชนนักคิดอย่าง ดอน ทาซิโอ รู้จักชาวบ้านคนพื้นเมือง (indio) อย่าง เอเลียส (Elias ในบทที่ 25)

บทสนทนาระหว่างพระเอกอิบาร์รากับผู้เฒ่า *ตาซิโอ* (บุรุษวิปลาสและ/หรือนักปราชญ์) ว่าด้วยอนาคตของ *"ปิตุภูมิ"* ฟิลิปปินส์ ข้อถกเถียงของทางเลือกระหว่าง *"ปฏิรูปการเมือง"* กับ *"การปฏิวัติลุกขึ้นสู้"* ในนวนิยายเล่มนี้ดูเหมือนจะเป็นปัญหาที่เผชิญหน้าประเทศชาติอยู่จากกว่าร้อยปีที่แล้วจนกระทั่งถึงปัจจุบัน (บทที่ 26 และ 14)

น่าสนใจและน่าประหลาดใจที่ก่อนหน้าบทสนทนาสำคัญครั้งนั้น ริซัลให้ปราชญ์ผู้เฒ่าบันทึกภาษา "ตากาล็อก" ไว้สำหรับคนฟิลิปปินส์ในอนาคตด้วยการใช้อักขระ "ไฮโรกลิฟฟิคส์" แบบของอียิปต์โบราณ (แทนการใช้ตัวอักษรโรมันที่ได้มาจากสเปน)

ความฝันของพระเอกอิบาร์ราของเรา เมื่อแต่งงานกับคนรักมาเรีย คลารา ก็คือ จะเปิดโรงเรียนสำหรับสั่งสอนอบรมเด็กๆ เยาวชน (ตามแบบวิธีคิดของ "เสรีนิยมนักปฏิรูป" เป๊ะเลย) แต่ก็ถูกพวกบาทหลวงใจร้าย ทำลายพิธีแต่งงานของอิบาร์ราและมาเรีย คลารา ทั้งเจ้า "ซัลวี" บาทหลวงชั่วร้ายก็ยังกล่าวหาและทำลายพระเอกของเราเสียยับเยิน

อิบาร์ราถูกจับขังคุก ในขณะที่เกิดจลาจลขึ้นในฟิลิปปินส์ มีทั้งการลุกฮือ การจับกุมคุมขัง การทรมานนักโทษ และการประหารชีวิต แต่พระเอกของเราก็หนีไปได้ อีเลียสชาวบ้านผู้ต่ำต้อยเข้ามาช่วยทัน และพากันไปหลบซ่อนเป็น "พวกนอกกฎหมาย" (อย่างโรบินฮู้ด)

ส่วนนางเอกของเราต้องหันหน้าเข้าหาอารามเพื่อบวชชี (บทที่ 63) เธออาศัยความรักของบาทหลวง "ดามาโซ" บิดาลับ บีบบังคับต้องทำพิธีบวชชีให้เธอ

ริซัลจบนวนิยายการเมืองที่ยิ่งใหญ่แบบโศกนาฏกรรมของท่านด้วย "บทส่งท้าย" ที่ว่า *"ตัวละครมากมายของเรายังมีชีวิตอยู่ และต่างก็คลาดแคล้วจากกันไป ดังนั้นบทส่งท้ายที่แท้จริงจึงทำได้ไม่ดีนัก เพื่อผลประโยชน์ของสาธารณชน เรายินดีที่จะสังหารตัวละครทั้งหมดโดยเริ่มจากบาทหลวงซัลวีก่อนและจบลงด้วยดอนญ่า วิคตอรินา แต่นั่นก็เป็นไปไม่ได้ ให้เขามีชีวิตอยู่กันต่อไปเถิดเพราะประเทศชาติ หาใช่พวกเราไม่ ยังต้องเลี้ยงดูพวกเขาอยู่ต่อไป..."* (แน่นอนนวนิยายเล่มนี้มีภาคสองตอนต่อในอีกหนึ่งเล่ม ที่จะนำไปสู่การที่ริซัลจะต้องถูกยิงเป้า)

(7) วาระสุดท้ายของริซัล

ดังที่กล่าวไว้บ้างแล้วว่า ในตอนต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 ซึ่งตรงกับสมัยต้น ๆ ของกรุงรัตนโกสินทร์นั้น กระแสลัทธิชาตินิยมและขบวนการเอกราชปลดแอกและ "กำเนิด" ของรัฐสมัยใหม่ในรูปของ "รัฐประชาชาติ" ได้แพร่ไปทั่วทั้งอาณานิคมของสเปนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในลาตินอเมริกา ความปั่นป่วนและการลุกฮือของคนพื้นเมืองขยายมาจนถึงในฟิลิปปินส์ แต่ลักษณะของขบวนการต่าง ๆ นั้น ยังไม่เข้าขั้นระดับชาติ เพราะยังขาดบุคคลที่จะเป็น "ผู้นำ" ที่เป็นที่ยอมรับนับถือโดยทั่วไป ดังนั้นก็จะถูกปราบปรามอย่างราบคาบโดยง่าย ไม่ว่าจะเป็น "ขบถซาร์ราต" (Sarrath Rebellion 1815) ขบถ "Tagalog Regiment 1843"

ในบรรยากาศที่ขาด *"ผู้นำ"* นี้แหละ ที่ริซัลก้าวขึ้นมาเป็นเสมือนนำทาง *"จิตวิญญาณ"* ให้กับขบวนการชาตินิยมฟิลิปปินส์ พร้อมด้วยงานเขียนปลุกเร้าระดมใน Noli Me Tángere (Touch Me Not) กับ El Filibusterismo (Subversion)

เนื่องจากวาระสุดท้ายของริซัล ที่จะจบลงด้วยการถูกยิงเป้า ณ กรุงมะนิลาในวันที่ 30 ธันวาคม 1897/2440 เป็นเหตุการณ์สำคัญมาก ทั้งยังมีสิ่งที่เรียกว่าบทกวี "สั่งลาตาย" ที่ถือว่าเป็นวรรณศิลป์ชิ้นเอกอุ (แห่งความรักชาติ) ของเขา ชื่อ mi ultimo adios อีกด้วย จึงขอบรรยายเรื่องนี้โดยละเอียด

ดังต่อไปนี้

ดังที่กล่าวแล้วข้างต้นว่า ริซัลจากฟิลิปปินส์ไปเป็น "นักเรียนนอก" ครั้งแรกในสเปนเมืองแม่อาณานิคม ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม 1882/2425 และอยู่ในยุโรปถึง 5 ปี กว่าจะกลับมาอีกครั้งก็เดือนสิงหาคม 1887/2430

แต่กิตติศัพท์ชื่อเสียงของเขาก็โด่งดังอย่างน่าหวาดเสียวยิ่ง เพราะหนังสือที่เขาแต่งนั้นถูก "แบน" กลายเป็นสิ่งพิมพ์ "ต้องห้าม" ทำให้เขากลับมาอยู่บ้านในฟิลิปปินส์ได้เพียง 6 เดือน ก็ถูกบีบให้กลับไปยุโรปอีกในเดือนกุมภาพันธ์ ปี 1888/2431 และกว่าจะกลับมาอีกครั้ง (และต้องเผชิญกับความตาย) ก็ในเดือนมิถุนายน 1892/2435 หรือ 4 ปีให้หลัง และตอนนี้เขาก็มีอายุได้ 31 ปี รวมแล้วเขาอยู่ในยุโรปถึง 9 ปี

การกลับไปยุโรปครั้งที่สองนี่แหละ ที่เขาเขียนนวนิยายเล่มสอง El Filibusterismos รวมทั้งเขียน "บทความ" ให้กับ "วารสาร" ของนักกิจกรรม "นักเรียนนอก" ฟิลิปปินส์ในสเปน ซึ่งมีชื่อเสียงในแง่ของการต่อสู้ทางการเมือง เรื่อง "ชาตินิยม" เป็นอย่างยิ่ง และนี่ก็เป็นยุคของความสุกงอมทางความคิดทางการเมืองชาตินิยมของริซัลเองด้วย

ดังที่จะเห็นได้ว่าแม้แต่คำเรียกนวนิยายเล่มแรกว่าเป็น novela Tagalog หรือ "นวนิยายตากาล็อก" (หมายถึงภาษาหนึ่งของคนฟิลิปปินส์) ก็ถูกเปลี่ยนเป็น novela filipina หรือ "นวนิยายฟิลิปินา" ในความหมายของ "ประเทศชาติ" หรือ "ชนชาติ" ฟิลิปปินส์ นั่นเอง

กลุ่ม "นักเรียนนอก" ร่วมรุ่นของริซัลในสเปนนี้ ก่อขบวนการที่เรียกกันว่า The Propagandists หรือ "นักโฆษณา" (ประกาศ) แสดงความคิดเห็นทางการเมืองของตน ทั้งนี้โดยผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีชื่อว่า La Solidaridad ซึ่งแปลว่า Solidarity หรือ "สามัคคี"

สำหรับคำว่า propaganda ในความหมายดั้งเดิมในสมัยนั้น มีความหมายในเชิง "บวก" อย่างยิ่ง เพราะมีความหมายทางศาสนาของชาวคริสต์ที่บรรดาสาวกตลอดจนผู้เชื่อมั่นในการ "ประกาศ" หรือ "โฆษณา" พระธรรม

และสัจจะของพระผู้เป็นเจ้า

คำคำนี้ก็เคยใช้เป็นชื่อของ "กรมโฆษณาการ" ของสยามประเทศมาก่อนด้วยซ้ำไป แต่เมื่อคำนี้ถูกใช้โดยยุคสมัยของเผด็จการฟาสซิสต์ (แบบฮิตเลอร์ มุสโสลินี และโตโจ รวมทั้งสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม และหลวงวิจิตรวาทการ) และเมื่อฝ่ายนี้แพ้สงครามโลกครั้งที่สอง ก็เลยกลายเป็นคำที่มีความหมาย "ลบ" ในแง่ของ "การโฆษณาชวนเชื่อ" แบบของฟาสซิสต์ หรือเลยเถิดไปเป็นเรื่องของการ "ปลุกระดมล้างสมอง" ต่อมาในแบบของทั้งคอมมิวนิสต์และของอเมริกัน

ดังนั้น จึงทำให้เปลี่ยนไปใช้คำใหม่ว่า "ประชาสัมพันธ์" หรือ public relations แทน (ซึ่งก็น่าเชื่อว่าคำหลังสุดนี้ อาจมีปัญหาขึ้นได้ในไม่ช้านี้ โดยเฉพาะจาก "ประชาสัมพันธ์" (แบบด้านเดียว) ของอเมริกาใน "สงครามรุกรานอิรัก" และบทบาทของ "สื่อมวลชน" แบบ CNN หรือ Fox News และอาจจะเลยเถิดไปถึงการยึดกุมสื่อต่าง ๆ กับการโฆษณาในบ้านเมืองเรายุค "ราชาชาตินิยม" และ "ทักษิโณมิคส์" ในปัจจุบัน

สำหรับริซัลเมื่อกลับคืนสู่ "มาตุภูมิ" บ้านเกิดเมืองนอนเป็นครั้งที่สอง ฝ่ายสืบราชการลับของสเปนค้นพบหนังสือนวนิยายต้องห้ามของเขาในกระเป๋าเดินทาง เรื่องราวก็ลุกลามใหญ่โต เขาถูกตั้งข้อหา และสงสัยในการก่อตั้งสมาคมผู้รักชาติบ้านเมืองชื่อ Liga Filipina เลยถูกจับและเนรเทศไปอยู่เกาะ Dapitan ทางตะวันออกเฉียงเหนือของมินดาเนา

ณ ที่นี้เขาจะต้องถูกกักกันอยู่ถึง 4 ปี ทำงานด้านการแพทย์ช่วยเหลือชาวบ้าน โดยไม่มีเรื่องงานทางการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้อง และสมาคมของผู้รักชาติ Liga Filipina ก็ถูกสั่งปิด

สถานการณ์ทางการเมืองในอาณานิคมฟิลิปปินส์เลวร้ายลงไปอีก ทั้งนี้สืบเนื่องจากกรณีของ Jose Mart นักปฏิวัติคิวบาผู้เรืองนาม ก่อการลุกฮือขึ้นและช่วงประมาณ 10 ปีระหว่าง 1868-1878 (ตรงกับต้นสมัยรัชกาลที่ 5 นั้น) ก็ได้เกิดการกบฏขึ้นในบรรดาเมืองขึ้นลาตินอเมริกาของสเปนอย่างกว้างขวาง สร้างความเสียหายทั้งชีวิตและงบประมาณต่อสเปน

คิวบานั้นถือได้ว่าเป็นอาณานิคมที่สร้างความร่ำรวยให้สเปนอย่างมาก เป็นดินแดนหวงแหนของเมืองแม่ หวั่นวิตกว่าจะต้องสูญเสียดินแดนนี้ไปอีก หลังจากที่เสีย "เมืองเงินเมืองทอง" คือ เม็กซิโกไปแล้วก่อนหน้านี้ สเปนเกิดวิตกกังวลอย่างหนักซ้ำสอง คือ กลัวว่าโรคระบาด "ปฏิวัติ" จะลามถึงฟิลิปปินส์ด้วย

น่าสนใจที่ว่าตอนนี้ พรรคพวกเพื่อนฝูงผู้มีเส้นสายของริซัล ได้วิ่งเต้นให้เขาหลุดจากเกาะเนรเทศ โดยให้ไปทำงานการแพทย์ในสงครามคิวบา เสมือนเป็นการแสดงว่ายัง "จงรักภักดี" ต่อสเปนอยู่ เมื่อถึงวันที่ 1 กรกฎาคม 1896/2439 คำสั่งก็ตกมาว่าริซัลได้รับอนุญาตให้ไปคิวบาได้ ริซัลเองก็พร้อมจะเดินทางโดยเรือโดยสารออกจากมะนิลา แต่ก็ด้วย "อุบัติเหตุทางประวัติศาสตร์" เขาพลาด "ตก" เรือลำนั้นไปเพียงวันเดียว

ในช่วงเวลาเดียวกันนั้น สถานการณ์การเมืองก็เข้มข้นเกลียวยิ่งขึ้น สมาชิกเก่าของสมาคม Liga ซึ่งนำโดยนักปฏิวัติหัวรุนแรง ชื่อ *โบนิฟัสซิโอ* (Bonifacio) ได้ก่อตั้งสมาคมลับ Katipunan ขึ้นโดยมีแผนการใช้อาวุธลุกฮือเช่นเดียวกับคิวบา นักปฏิวัติตกลงกันเรื่องนี้ในเดือนพฤษภาคม 1896/2439 และก็ลอบส่งสายลับแสร้งนำคนตาบอดไปให้ริซัลรักษา

แต่จุดประสงค์ก็คือต้องการให้ริซัลยินยอมให้ความเห็นชอบกับการลุกฮือปฏิวัติด้วย ริซัลไม่เห็นด้วย และเหตุผลที่สำคัญของเขาก็คือ เขาเชื่อว่าการลุกฮือจะต้องประสบ "ความล้มเหลว" และเขาก็ไม่แน่ใจว่าพวก Katipunan จะเชื่อฟังเขาหรือไม่ (ซึ่งเขาก็คิดถูกในเรื่องนี้)

ริซัลมาถึงอ่าวมะนิลาเมื่อวันที่ 6 สิงหาคม แต่ไม่ได้รับอนุญาตให้ลงจากเรือ เขาถูกกักกันตัวอยู่ในเรือรบสเปนถึงหนึ่งเดือน รอเรือโดยสารลำใหม่ที่จะมาถึง ในขณะที่ข่าวการลุกฮือของนักปฏิวัติรั่วไหลลือกันไปทั่ว ในวันที่ 30 สิงหาคม ฝ่ายกองกำลังของโบนิฟัสซิโอ ก็ตัดสินใจบุกเข้าโจมตีคลังอาวุธของสเปนในมะนิลา การปฏิวัติแพร่ระบาดไปทั่ว พวกสเปนโดยเฉพาะอย่างยิ่งบรรดาบาทหลวงทั้งหลายตื่นตระหนก มองหา "แพะรับบาป" ซึ่งก็คือริซัลนั่นเอง (โบนิฟัสซิโอ เก็บความลับเรื่องที่ริซัลปฏิเสธจะเข้าร่วมกับกลุ่มของตนไว้

โดยไม่บอกใคร)

วันที่ 3 กันยายนปีนั้น ริซัลก็โดยสารเรือออกจากมะนิลา หนึ่งเดือนให้หลัง วันที่ 3 ตุลาคม เขาก็ไปถึงเมืองบาเซโลนาในสเปน ตอนนี้การปฏิวัติลุกฮือระบาดไปทั่วฟิลิปปินส์แล้ว และก็มีคำสั่งทางโทรเลขให้จับตัวริซัลไว้ เขาถูกขังคุกอยู่สองเดือน แล้วก็ถูกส่งตัวกลับฟิลิปปินส์เมื่อวันที่ 3 ธันวาคม ในเดือนสุดท้ายแห่งชีวิต เขาถูกขังไว้ที่ Fort Santiago ย่านเก่าศูนย์กลางของอำนาจสเปนในกรุงมะนิลา ริซัลตกลงยินยอมว่าจะเขียนคำประกาศประณามว่าการปฏิวัตินั้น "ชิงสุกก่อนห่าม" "ใจร้อน" และ "ป่าเถื่อน"

แต่เขาก็ถูกสั่งขึ้นศาลไต่สวนเมื่อวันที่ 12 ธันวาคม ซึ่งก็คาดการณ์ได้ว่ามีคำพิพากษารออยู่แล้วล่วงหน้า การไต่สวนดำเนินคดีมีเพียงวันเดียว คือ 26 ธันวาคม ตัดสินให้ประหารชีวิต คำสั่งออกมาวันที่ 28 และก็ทำการยิงเป้าทิ้งในเช้าตรู่ของวันที่ 30 ก่อนวันส่งท้ายปีเก่าและต้อนรับปีใหม่เพียงวันเดียว

น่าเชื่อว่าด้วย "งานประพันธ์" ของเขาและความเป็น "นักคิดนักเขียน" ทำให้ริซัลกลายเป็น "นักชาตินิยม" ที่โด่งดัง งานเขียนของเขาก่อให้เกิดความบันดาลใจในการปฏิวัติที่แม้จะถูกกล่าวหาว่า "ชิงสุกก่อนห่าม" ก็ตาม แต่ปราศจากซึ่งความคิดและงานเขียนของเขา Katipunan ก็คงเกิดขึ้นมาไม่ได้

แต่ในทางตรงกันข้าม ก็เพราะความเป็น "นักคิดนักเขียน" ของเขานี่แหละ ที่ริซัลกลายเป็น "เป้า" ของความเกลียดชังและความหวาดกลัวของนักจักรวรรดินิยมสเปน จนกระทั่งต้องสั่ง "ยิงเป้าสังหาร" เป็นการ "เชือดไก่ให้ลิงดู"

น่าเชื่อเช่นกันว่าหากไม่มีการปฏิวัติลุกฮือในคิวบาในเบื้องต้น และไม่มีการก่อการของโบนิฟัสซิโอตามมา ริซัลก็อาจจะไม่ถูกประหารหรือไม่ถูกแม้จะขึ้นศาลทหารไต่สวน

ความตายของริซัลก่อให้เกิดความ "บันดาลใจ" และเรื่องราว "ตำนาน" ต่าง ๆ มากมาย เช่น เรื่องที่เป็นข้อถกเถียงกันอย่างมากว่าในนาทีสุดท้ายก่อนการถูก "ยิงเป้า" ริซัลได้ "เข้ารีต" และสารภาพบาปเป็นคาทอลิกเป็น "ครั้งที่สอง"

โดยมีบาทหลวงเยซูอิตเป็นผู้ทำพิธีให้หรือไม่

เรื่องนี้ในแง่ของศาสนาและความเชื่อของชาวคริสต์ถือว่าสำคัญมาก (แม้เราที่เป็นชาวพุทธจะเข้าใจยากก็ตาม) บ้างก็ว่าเป็นเรื่องเสกสรรค์ปั้นแต่งของฝ่ายศาสนจักรและจักรวรรดินิยมสเปนเสียมากกว่า ทั้งนี้เพื่อลบภาพความเป็นวีรบุรุษและผู้รักชาติของเขา แต่บ้างก็ว่าน่าจะเป็นเรื่องจริง เพราะริซัลจะต้องห่วงพี่น้องร่วมท้อง และบิดามารดาที่ชราภาพมากแล้ว นี่เป็นหนทางที่จะกันไม่ให้ศาสนจักรที่มีอำนาจล้นฟ้าทำร้ายคนเหล่านี้

อีกเรื่องหนึ่งของวินาทีสุดท้ายแห่งบั้นปลายชีวิต ก็คือการที่เขาทำการ "แต่งงาน" กับหญิงสาวชาวไอริช ชื่อ Josephine Bracken ที่มาอยู่กับเขาในช่วงของการเนรเทศไปอยู่เกาะ ดังนั้นก็มีพิธีแต่งงานอย่างรวบรัดทางศาสนาเกิดขึ้นในคุก ดูเหมือนว่าริซัลต้องยอมกับอำนาจของรัฐและศาสนจักรอีก (แม้ดูจะผิดวิสัยของนักปฏิวัติและบิดาแห่งเอกราช) แต่นี่ก็คือการที่เขาอาจต้องสละเกียรติภูมิเพื่อหญิงสาวคนรักและครอบครัว พิธีแต่งงานทำขึ้นเพียงไม่กี่ชั่วโมงก่อนการยิงเป้าประหาร

(8) ตำนานแห่งบทกวีสุดท้ายอำลาตาย

หนึ่งใน "ตำนาน" ของชั่วโมงและนาทีสุดท้ายของริซัลนั้น ก็คือ "บทกวีอำลาตาย" ขนาดยาว 14 บาท ที่เขียนเป็นภาษาสเปน และรู้จักกันในชื่อที่ว่า mi ultimo adios ที่แปลเป็นภาษาอังกฤษว่า My Last Farewell และแปลเป็นไทยไว้ด้วย

ขอคัดลอกบทกวีนี้เฉพาะบางตอน 2 บาทแรกที่สำคัญและถือว่ากินใจมาก มาแสดงไว้ทั้ง 3 ภาษา (จากหนังสือ *mi ultimo adios In Foreign and Local Languages.* V. 1-2. National Historical Institute, Manila, 1989 หนังสือชุดนี้พิมพ์อย่างน้อยแล้วสองครั้ง โดยสถาบันประวัติศาสตร์แห่งชาติ (ของฟิลิปปินส์) และมีคำแปลในภาษาต่างๆ ของโลกทั้งสิ้นรวมกว่า 100 ภาษา

รวมทั้งภาษาไทย ดังนี้

Adios, Patria adorada, region del sol querida,
Perla del mar de oriente, inuestro perdido Eden!
A darte voy alegre la triste mustia vida,
Y fuera mas brillante, mas fresca, mas florida,
Tambien por ti la diera, la diera por tu bien.

En campos de batalla, luchando con delirio
Otros te dan sus vidas sin dudas, sin pesar;
El sitio nada importa, cipres, laurel o lirio,
Cadalso o campo abierto, combate o cruel martirio,
Lo mismo es si lo piden la Patria y el hogar.

My Last Farewell (by Charles Derbyshire)
Farewell, dear Fatherland, clime of the sun caress'd
Pearl of the Orient seas, our Eden lost!
Gladly now I go to give thee this faded life's best,
And were it brighter, fresher, or more blest,
Still would I give it thee, nor count the cost.

.....

On the field of battle, 'mid the frenzy of fight,
Others have given their lives, without doubt or heed;
The place matters not---cypress or laurel or lily white;
Scaffold or open plain, combat or martyrdom's plight,
'Tis ever the same, to serve our home and country's need.

ลาก่อนปิตุภูมิที่แสนรัก
ถิ่นพำนักอ้อมกอดสุริย์ฉาย
ดุจไข่มุกส่องแสงเจิดประกาย
ขจรขจายทั่วแคว้นแดนไกล
ด้วยความยินดีระคนเศร้า
ข้าพเจ้าขอน้อมยอมถวาย
ชีวิตนี้เพื่อชาติทั้งใจกาย
สุขสบายทั่วกันนิรันดร
ท่ามกลางสนามรบที่เข่นฆ่า
ปวงประชาพลีชีพเป็นอนุสรณ์
แม้อยู่ถิ่นฐานใดไม่อาวรณ์
ยอมม้วยมรณ์เพื่อแผ่นดินถิ่นบิดา
ปรารถนาดวงวิญญาขอลาก่อน
เมืองบิดรจรจากไกลในไม่ช้า
แสนปราโมทย์ยินดีเอ่ยคำลา
เพื่อนำมาซึ่งผาสุขของแผ่นดิน
ชีวิตนี้อุทิศมอบตอบแทนชาติ
แม้นวายวาดม้วยมลายไม่ถวิล
ใต้ผืนทิฆัมพรและธรณินทร์
ดวงชีวินสู่สงบพบนิรันดร์

(สำหรับคำแปลภาษาไทยในชื่อว่า "การอำลาครั้งสุดท้ายของข้าพเจ้า" นั้นแปลโดย ดวงพร สมสมัย ขนิษฐา สุวรรณรุจิ รัชฎา ตั้งตระกูล และประวิตร โรจนพฤกษ์)

กล่าวกันเป็นตำนานว่า ในชั่วโมงท้ายๆ ของชีวิตนั้น ริซัลได้เขียนบทกวีขึ้น แล้วก็ซ่อนไว้ในตะเกียง ส่งมอบให้น้องสาวชื่อ "ทรินิแดด" นำออกไปจากคุก แต่นักวรรณกรรมจำนวนมากก็ไม่ค่อยจะเชื่อ "ตำนาน" นี้เท่าไร เพราะ

บทประพันธ์นี้สมบูรณ์เป็นที่สุด ต้นฉบับนั้นปราศจากรอยแก้ไขขีดฆ่าใด ๆ ทั้งสิ้น ดังนั้นก็เป็นไปได้ว่าริซัลได้แต่งไว้ก่อนหน้าชั่วโมงหรือนาทีสุดท้ายของชีวิตแล้ว เขาคงจะจำไว้จนขึ้นใจ และเมื่อถึงวาระของชีวิตก็นำออกมาเขียนได้ทันท่วงที

บทกวีเพียงบทเดียวนี้ สถาบันประวัติศาสตร์แห่งชาติ (ของฟิลิปปินส์) ได้ผลักดันให้มีการแปลออกเป็นภาษาต่าง ๆ ทั่วโลก รวมทั้งภาษาถิ่นในฟิลิปปินส์เองด้วย ส่วนใหญ่จะแปลขึ้นในทศวรรษ 1980 รวมทั้งภาษาไทยด้วย แต่ก็น่าสนใจที่ว่ามีแปลเป็นภาษาอังกฤษไว้ตั้งแต่แรก คือ ปี 1901/2444 (ปลายรัชกาลที่ 5) ภายหลังการตายของริซัลเพียงไม่กี่ปี แล้วก็แปลเป็นภาษาสวีเดนปี 1903/2446 ภาษาญี่ปุ่นประมาณทศวรรษ 1920 ไล่เลี่ยกับที่แปลเป็นภาษาฮังการีและภาษาฝรั่งเศสกับภาษาเยอรมันในช่วงทศวรรษ 1930 ภาษาฮินดี 1961 และภาษาอินโดนีเซีย 1950

เราได้เห็นภาพว่าในระดับสากลนั้น ผลงานของริซัลเป็นที่แพร่หลายทีเดียว แต่ในอุษาคเนย์นอกเหนือจากอินโดนีเซียแล้ว ก็ไม่มีชาติใดให้ความสนใจ ทั้งนี้เพราะความรู้สึกร่วมในแง่ของเพื่อนบ้านด้วยกันแห่งอุษาคเนย์นั้น ยังเป็นสิ่งที่ไกลตัวนักในดินแดนแถบบ้านเรา ชื่อของริซัลและชื่ออื่น ๆ อีกมากมายไม่เป็นที่รู้จักของกันและกัน ทำให้รัฐบาลฟิลิปปินส์ต้องเป็นตัวตั้งตัวตีในการแปลอย่างแพร่หลายในช่วงทศวรรษ 1980 นี่เอง

(9) บทส่งท้าย

โดยสรุป นวนิยายเล่มนี้ของริซัล ผู้ประพันธ์เล่นกับคนอ่านด้วยการพาไปโน่น นำไปนี่ ให้ไปพบกับตัวละครต่าง ๆ นานาและหลากหลาย ในแง่ของการประพันธ์เมื่อกว่า 100 ปีที่แล้ว คือ ตอนปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 หรือตรงกับกลางสมัยรัชกาลที่ 5 นั้น ถือได้ว่า "ไปไกลมาก" ทีเดียว ถ้าเราจะนำจุดเริ่มต้นหรือกำเนิด (ที่ข้ากว่า) ของเรื่องสั้นและนวนิยายไทยสมัยนั้นมาศึกษาในเชิงเปรียบเทียบ เราก็อาจจะเห็นความก้าวหน้า และเห็นพัฒนาในเชิงของการประพันธ์ของริซัลอย่างเอกอุ

จุดสำคัญที่ควรย้ำก็คือ ริซัลเขียนในเชิงของ "นักชาตินิยม" อันเป็นกระแสใหม่ที่กำลังพัดกระหน่ำใน "อุษาคเนย์" ลมหายใจของนวนิยายเรื่องนี้ คือ ลัทธิชาตินิยมแบบ "คลาสิก" เป็นความรักต่อ "มาตุภูมิ" หรือ "ปิตุภูมิ" (patria) แต่หาใช่เป็นเรื่องของ "เชื้อชาติ" หรือ race ชนิด "ตื้นเขิน" หรือ "คลั่งชาติ" ที่จะเกิดขึ้นภายหลังในคริสต์ศตวรรษที่ 20 ไม่

(โดยการศึกษาเปรียบเทียบ ในกรณีของไทยเกิด "หน่ออ่อน" ของ "เชื้อชาตินิยม" ขึ้นในสมัยการรณรงค์ของรัชกาลที่ 6 และมาถูก "ต่อยอด" ขยายความจนเป็นเรื่องราวใหญ่โตในสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง ในยุคของจอมพล ป. พิบูลสงคราม และนักประพันธ์นักการทูตมือขวาของท่าน คือ หลวงวิจิตรวาทการ)

สำหรับ "ชาตินิยม" ของริซัลไม่ใช่สิ่งที่เรียกว่า"ทารกไร้เดียงสา ตื้นเขิน" และที่สำคัญคือ "ตีตรงเป้า" สร้างความโกรธแค้นให้ศัตรู "เจ้าอาณานิคมและศาสนจักร" ผู้มีอำนาจเหนือกว่า (ไม่ใช่ตีหรือหา "แพะ" กับคนที่อ่อนแอกว่าแบบ "เชื้อชาตินิยามล้าหลังคลั่งชาติ" เช่นในกรณีของอินโดนีเซีย มาเลเซีย และหรือไทย ที่ต่างก็ใช้ "เจ็กจีน" เป็นเป้า)

ความหนักหน่วงเช่นนี้แหละ ที่ริซัลถึงกับต้องโทษพิพากษาประหารชีวิต และริซัลก็จะถูกจดจำในความเป็น "นักชาตินิยม" ของเขา ทั้งถูกขนานนามว่า The First Filipino หรือ "ต้นตระกูลฟิลิปปินส์"

ถึงตรงนี้ ต้องขอแทรกเรื่องสำคัญไว้อีกหนึ่งเรื่อง กล่าวคือ คำว่า The Philippines ที่เป็นชื่อของประเทศนั้น หาใช่คำศัพท์เดิมไม่ แต่ได้มาจากพระนามของกษัตริย์ Philippes แห่งสเปนเมื่อประมาณคริสต์ศตวรรษที่ 16 และเมื่อนำมาใช้ให้หมายถึง "คน" ว่าคนนั้นคนนี้เป็น "คนฟิลิปปินส์" ในยุคอาณานิคมก็หมายถึงเพียงแค่ "คนสเปน" หรืออีกนัยหนึ่งคือ creole คือคนสเปนที่มาเกิดและเติบโตในเมืองขึ้นนี้เท่านั้น ผู้คนนอกนั้นจะจัดเป็น mestizos หรือเป็น indio

คนประเภทที่เรียกว่า mestizos นี้เรามักจะแปลว่า "ลูกครึ่ง" แต่คำแปลภาษาไทยนี้ก็มีปัญหา คือ หมายถึงการมี "เลือด" ครึ่งหนึ่งของพ่อ กับอีกครึ่งหนึ่งของแม่ หนึ่งส่วนสองตามตัวอักษรเลย แต่เอาเข้าจริงแล้ว เป็นหนึ่งส่วนสาม

หนึ่งส่วนสี่ หนึ่งส่วนแปดฯลฯ ก็ไม่ทราบได้ ฉะนั้นหากใช้คำว่า "ลูกผสม" อาจจะมีความหมายที่ใกล้เคียงกับความเป็นจริงของส่วนผสมของ "เลือด" มากกว่า

น่าสังเกตว่าเมื่อ *ไทเกอร์ วูด* โด่งดังขึ้นมาเป็นนักกอล์ฟระดับโลกนั้น ไทย (รวมทั้งรัฐบาลไทยด้วย) พยายาม "อ้าง" (claim) ว่าเขาเป็น "ลูกครึ่ง" เพราะมีแม่เป็นคนไทย แต่ปรากฏว่าไทเกอร์ วูด ไม่สนใจหรือภาคภูมิเพียงแค่ "ครึ่ง" หนึ่งนี้เท่าไรนัก เขากลับให้สัมภาษณ์ในอเมริกาว่า เขามีเลือดผสมเยอะแยะรวมทั้งเลือดจีนด้วย ดังนั้น คำว่า "ผสม" หรือ mixed อาจจะ "ขายได้" หรือมี "ราคา" มากกว่า "ครึ่ง" หรือ half ด้วยซ้ำไปในโลกปัจจุบัน

ริซัลของเราจัดอยู่ในกลุ่มนี้ และเป็น "ลูกผสม" มากกว่า แต่ริซัลจะเป็นส่วนหนึ่งของนักชาตินิยมรุ่นนี้ ที่เรียกร้องและขยายความของคำว่า "คนฟิลิปปินส์" ให้รวมทั้งหมดทั้งประเทศ ไม่สงวนสิทธิ์ไว้สำหรับเฉพาะอภิสิทธิ์ชนเท่านั้น และในการสร้าง "จินตนาการ" ของความเป็น "ชาติ" ในครั้งนี้ก็ประสบความสำเร็จอย่างยิ่งยวด

อนึ่ง ในอาณานิคมฟิลิปปินส์ ก็มีคนจำพวกที่เรียกว่า chinos ซึ่งหมายถึงจีน (หรือพูดอย่างเหยียดหยามแบบ "ไทยๆ" ก็คือ "เจ๊ก" นั่นเอง) ตลอดรวมไปถึง indio คือ "คนพื้นเมือง" ฟิลิปปินส์ ซึ่งในความหมายของยุคสมัยนั้นทั้งสองกลุ่มนี้ไม่ถูกนับรวมว่าเป็น "ฟิลิปปินส์" เพราะเป็น "ชนชั้น" หรือ "วรรณะ" ที่ถูกเหยียดลงให้ต่ำเสียนั่นกระไร

indio คำนี้คือคำที่ฝรั่งมักจะเรียกคนพื้นเมืองทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นในทวีปเอเชีย หรือ ทวีปอเมริกาว่า indio (หรือ indo หรือ indian) นั้น เป็นคำที่ฝรั่งเรียกผิดมาโดยตลอด เพราะฝรั่งคุ้นเคยกับคำว่า "อินเดีย" และคิดว่าตนเดินทางมายังแดนดินของอินเดีย ดังนั้น คนพื้นเมืองในทวีปอเมริกาก็กลายเป็น "อินเดีย" ไป (ไทยเราเติมคำว่า "แดง" ต่อท้าย เพื่อให้ไม่เข้าใจผิดว่าเป็นคนที่อยู่ในประเทศอินเดียหรือเอเชียใต้)

ฮอลันดาเองก็เรียกอาณานิคมของตนผิดๆ ว่า Dutch East Indies หรือ "อินเดียตะวันออก" สร้างความไม่พอใจให้คนพื้นเมือง ไม่ว่าจะเป็นคนชวา

คนสุมาตรา คนบาหลี ที่ต้องสร้างคำใหม่เพื่อเรียกชื่อประเทศของตนเองใหม่ว่า "อินโดนีเซีย"

เพื่อให้เกิดความเข้าใจในเรื่องความเป็น "ชาติ" นี้ยิ่งขึ้น ขอให้เราลองมาดูในกรณีของไทย คำว่า "ไทย" ที่เราหมายถึงคนในประเทศไทยที่มีสัญชาติไทยอย่างในปัจจุบันนี้ ก็ถือได้ว่าเป็นของใหม่ เพิ่งได้รับการรณรงค์ให้เป็น "ไทย" เหมือนกันหมดในตอนกลางสมัยรัชกาลที่ 5 และจะมาเน้นความเป็นไทยอย่างมาก ก็ตั้งแต่รัชกาลที่ 6 เรื่อยมาจนสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม หลวงวิจิตรวาทการ และสมัยรัชกาลปัจจุบันนี่เอง

แต่ก่อนนั้น ในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ (รวมถึงอยุธยาด้วย) คำว่า "ไทย" จะหมายถึงคนที่พูด "ภาษาไทย" ในภาคกลางเป็นส่วนใหญ่ ส่วนคนที่อยู่ไกลไปจากนั้น เช่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรืออีสาน หรือภาคเหนือล้านนาก็จะถือว่าเป็น "ลาว" และเป็นอะไรต่อมิอะไรอีกมากมาย เช่น ละว้า มอญ ของตลอดจน "เจ๊ก/จีน" ฯลฯ ผู้คนในอีสานใต้ ไม่ว่าจะพูดภาษาเขมรหรือกูย (ส่วย) ก็ตาม จะถูกทางราชสำนักรัตนโกสินทร์เรียกอย่างเหยียดหยามว่าเป็น "เขมรป่าดง" ทั้งสิ้น

จะเห็นได้ว่าแม้ในการจัดการปกครองส่วนภูมิภาคในสมัยรัชกาลที่ 5 นั้น มีการจัดแบ่งเป็น "มณฑล" และก็เรียกมณฑลนั้นๆ ตามเชื้อชาติและภาษาเช่น มณฑลลาวเฉียง (อันมีศูนย์กลางที่เชียงใหม่ ที่ต้องเปลี่ยนชื่อเป็นมณฑลพายัพ) มณฑลลาวพวน (อันมีศูนย์กลางที่อุดร ที่ต้องเปลี่ยนชื่อเป็นมณฑลอุดร) มณฑลลาวกาว (อันมีศูนย์กลางที่อุบลราชธานี ที่ต้องเปลี่ยนชื่อเป็นมณฑลอีสาน) มณฑลลาวกลาง (อันมีศูนย์กลางที่โคราช ที่ต้องเปลี่ยนชื่อเป็นมณฑลนครราชสีมา) ฯลฯ

อนึ่ง ครั้งหนึ่งเมืองเสียมเรียบ พระตะบอง และศรีโสภณ ซึ่งเคยขึ้นกับสยามนั้น ก็ถูกจัดให้เป็น มณฑลเขมร และก็ได้ถูกเปลี่ยนชื่อให้เป็น มณฑลบูรพา จนกระทั่งตกลงแลกกับเมืองตราดและจันทบุรี ให้กลับไปอยู่กับกัมพูชาสมัยเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส

สาเหตุของการเปลี่ยนชื่อนี้ ก็มาจากความคิด "ชาตินิยม" ที่ก่อตัวขึ้น

ในประเทศเรานั่นเอง เพราะในเหตุการณ์ ร.ศ.112 หรือ พ.ศ.2436 (ค.ศ.1893 ตรงกับสมัยที่ริซัลถูกเนรเทศไปอยู่เกาะ Dapitan ก่อนถูกยิงเป้าเพียง 3 ปี) ในปีนั้นฝรั่งเศสได้นำเรือรบบุกเข้าปากน้ำเจ้าพระยา มาจอดอยู่ที่หน้าสถานกงสุลใกล้กับโรงแรมโอเรียนเตล และบีบบังคับให้สยามต้องยกดินแดน "ลาว" ทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงให้กับฝรั่งเศส

เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว บรรดา "มณฑลลาวฯและเขมร" ทั้งหลายในฝั่งขวาของแม่น้ำโขง จะยังคงใช้ชื่อเรียกผู้คนและภาษาว่าเป็น "ลาว" อยู่ ก็อาจถูกเรียกร้องให้ตกเป็นเมืองขึ้นของฝรั่งเศสได้อีก (แม้จะมีสนธิสัญญาระหว่างอังกฤษกับฝรั่งเศสในการประกันความเป็นกลางของลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาในปี 2439/1896 ปีเดียวกับที่ริซัลถูกยิงเป้า) ก็ตาม ดังนั้น จึงต้องเปลี่ยนชื่อใหม่หมด และนี่ก็เป็นที่มาของคำอธิบายว่า ทำไมคำเดิมที่ใช้ว่า "ลาว" จึงกลายมาใช้คำว่า "อีสาน" แทน และนี่ก็เป็นส่วนหนึ่งของการสร้างจินตนาการของความเป็น "ไทย" ที่ทำให้คำว่า "ลาว เขมร สยาม ข่า ขะมุ ละว้า ของ...ฯลฯ" จะค่อยเลือนลางไป

ที่นี้ กลับไปในประเด็นงานนวนิยายของริซัล ถ้าจะเปรียบกับ รพินทรนาถ ตะกอร์ ซึ่งร่วมสมัยกัน ก็จะแตกต่างกันเห็นได้ชัด ตะกอร์ได้เปรียบหลายช่วงตัว เพราะเขียนเป็น*ภาษาเบ็งกาลี* มีคนอ่านมากมายมหาศาลในอาณานิคมของอังกฤษที่เรียกว่า "บริติชราช" แต่ริซัลมีภาษาแม่เป็น *ภาษาตากาล็อก* ซึ่งเป็นภาษาของคนกลุ่มน้อยนิด ในสมัยนั้นฟิลิปปินส์มีประชากรประมาณ 7 ล้านคน (ใกล้เคียงกับประชากรสยามปลายสมัย ร. 5 ที่มีประมาณ 8 ล้านคน) คนฟิลิปปินส์ที่อ่านออกเขียนได้ก็เป็นภาษาสเปน หาใช่ตากาล็อกไม่ และจำนวนก็น้อยนิด เพียงระหว่าง 1-3% หรือเพียงไม่กี่พันคนเท่านั้นเอง

ดังนั้น ริซัลก็ต้องเขียนนวนิยายของเขาเป็นภาษาสเปน เพราะจะมีคนอ่านมากกว่า และเป็นภาษาสากล ริซัลต้องเปล่งคำว่า tu, que me lees, amigo o enemigo ซึ่งแปลเป็นภาษาอังกฤษว่า you who read me, friends or enemy หรือแปลว่า "ท่าน ทั้งมิตรและศัตรู ที่อ่านข้าฯ" ซึ่งมิใช่ปรากฏการณ์หรือเคยเป็นประสบการณ์ของตะกอร์ ที่มีคนอ่านเป็น "ของตาย" อยู่ในมือแล้ว

เป็นแสนเป็นล้าน

ริซัลคงไม่สามารถจะหยั่งรู้ได้ว่าผลงานวรรณกรรมจาก "ปากกาที่มีพลังอำนาจเหนือกระบอกปืน" นั้น นอกจากจะนำซึ่งจุดจบของเขา แต่ก็นำมาซึ่งความเป็น "วีรชน" ของเขา หรือกล่าวได้ว่า "เขาตายเพื่อเกิดใหม่อีกครั้ง และเป็นอมตะ" ด้วย

แน่นอน ทั้งนวนิยายเรื่องนี้และทั้งการยิงเป้าริซัล ได้กลายเป็น "ลูกระเบิดทางการเมือง" และเป็นเชื้อไฟสุมขอนให้การปฏิวัติเพื่อเอกราชร้อนแรงยิ่งขึ้น ภายหลังความตายของริซัลเพียง 5 เดือนกว่า สถานการณ์ก็ลุกลามไปถึงการประกาศเอกราชฟิลิปปินส์เมื่อ 12 มิถุนายน 1898/2441

ปัจจุบันวันนี้คือวันเอกราช หรือวันชาติฟิลิปปินส์ (แทนการที่เคยถือเอา 4 กรกฎาคม ตามวันชาติของอเมริกันมาก่อน) 12 มิถุนายนมีการประกาศรัฐธรรมนูญ (ฉบับแรกที่เรียกว่า Malolos Constitution) มีประธานาธิบดีคนแรกนาม Emilio Aquinaldo

แต่การปฏิวัติ "ครั้งแรก" ในเอเชียนี้ก็ถูก "ปล้น" ไป โดยที่สหรัฐอเมริกาฉวยโอกาสจากสงครามกับสเปนในคิวบา แล้วก็บุกเข้ายึดฟิลิปปินส์เป็น "อาณานิคมแรก" ของตนในเอเชีย ผงาดขึ้นมาเทียมบ่าเทียมไหล่กับ "จักรวรรดินิยม" อังกฤษ ฝรั่งเศส และฮอลันดา และก็ครองฟิลิปปินส์อยู่อีกกว่าครึ่งศตวรรษ จนมีคำล้อเลียน "หยิกแกมหยอก" ว่าฟิลิปปินส์นั้นไม่เหมือนประเทศอื่นๆ ในอุษาคเนย์ เพราะอยู่ใน "คอนแวนต์" หรือสำนักบาทหลวงแม่ชีสเปนเสียตั้ง 300 ปี พอหลุดออกมาก็เข้าไปอยู่กับ "ฮอลลีวู้ด" ของอเมริกาเสียอีกครึ่งศตวรรษ

ภาษาอังกฤษแบบอเมริกันกลายเป็นภาษาใหม่ที่แสดงสถานะของผู้มีการศึกษา ภาษาอังกฤษอเมริกันเข้ามาแทนที่ภาษาสเปน และถูกถ่ายทอดเผยแพร่เข้าไปในระบบการศึกษาภาคบังคับ พอถึงประมาณก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง อังกฤษอเมริกันก็เป็นภาษาที่แพร่หลายไปทั่ว แทนที่ภาษาสเปนที่หายไปจนสิ้นเชิง

เมื่อฟิลิปปินส์ได้เอกราช 1946/2489 ก็แทบไม่มี ใครอ่านออกเขียนภาษา

สเปนได้อีกต่อไป ไม่เพียงแต่นวนิยาย บทความ บทกวี หรือบทความทางการเมืองของริซัลเท่านั้น แต่หมายถึงงานวรรณกรรมทั้งหมดของคนรุ่น "นักชาตินิยม" ของทศวรรษ 1880 และ 1890 ที่คนรุ่นใหม่ของฟิลิปปินส์ในปัจจุบันจะเข้าไม่ค่อยถึง

ดังนั้นงานเขียนของคนรุ่น "บิดาแห่งเอกราช" ฟิลิปปินส์รุ่นเดียวกับริซัลอย่างบุคคล เช่น Marcelo del Pihar, Mabini, Antonio Luna ก็ยังอยู่ในภาษาสเปนต่อไป คนฟิลิปปินส์รุ่นใหม่รุ่นปัจจุบัน ไม่ได้รับรู้ ไม่รู้เห็น ไม่รู้จัก ทั้งนี้โดยไม่จำต้องกล่าวถึงคนไทย คนพม่า คนเขมร คนมลายู ฯลฯ ที่ก็ไม่รู้จักวีรชนของประเทศร่วมภูมิภาค ทั้งๆ ที่ต่างก็มีชะตากรรมร่วมกันภายใต้การครอบงำของ "จักรวรรดินิยมตะวันตก" (โดยที่จะรู้ตัวหรือไม่รู้ตัวก็ตาม) ในดินแดนอุษาคเนย์แห่งนี้

ฮอนโนลูลู ฮาวาย

6 พฤษภาคม 2547/2004

คำนำจากผู้แปล

หนังสือ Noli Me Tángere ของ โฮเซ ริซัล (ค.ศ.1861-1896) วีรบุรุษชาวฟิลิปปินส์เขียนขึ้นในภาษาสเปนในปี ค.ศ.1887 และพิมพ์ขึ้นเป็นครั้งแรกที่กรุงเบอร์ลิน โดยไม่มีภาคผนวกซึ่งปรากฏอยู่ในฉบับร่างของผู้เขียนเท่านั้น ฉบับแปลเป็นภาษาไทยเล่มนี้จึงนำมารวมเอาไว้ด้วย (ซึ่งคือบทที่ 25 ตอน "เอเลียสและซาโลเม่") หลังจากนั้นหนังสือเล่มนี้ก็ได้แปลเป็นภาษาอื่นๆ อีกหลายภาษา เนื้อเรื่องของหนังสือมีอิทธิพลทางความคิดทางด้านการเมืองของฟิลิปปินส์มาตั้งแต่แรกเริ่ม ยิ่งไปกว่านั้นยังมีอิทธิพลต่อชีวิตของโฮเซ ริซัล อีกด้วย กล่าวคือนับตั้งแต่หนังสือเล่มนี้กับหนังสือ El Filibusterismo ของริซัลเป็นที่แพร่หลายในขณะที่ฟิลิปปินส์ในช่วงเวลานั้นอยู่ในระยะของการรณรงค์กอบกู้อิสรภาพจากสเปน จนกระทั่งฟิลิปปินส์ประกาศเอกราชได้สำเร็จใน ค.ศ.1898 หนังสือทั้งสองเล่มเปรียบได้กับฟางเส้นสุดท้ายที่มีผลต่อการตัดสินประหารชีวิตของริซัลในวันที่ 30 ธันวาคม ค.ศ.1896 ทั้งนี้เนื่องจากเนื้อเรื่องของหนังสือ Noli Me Tángere วิพากษ์เกี่ยวกับความเลวร้ายของการปกครองอาณานิคมฟิลิปปินส์ของสเปน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับความเหลวแหลกของศาสนจักรในอาณานิคมฟิลิปปินส์ บรรยากาศของหนังสือเล่มนี้บีบคั้นจิตใจผู้อ่านนับตั้งแต่ต้นจนจบ จึงไม่น่าประหลาดใจเลยว่าเพราะเหตุใดศาสนจักรซึ่งมีอิทธิพลสูงสุดองค์กรหนึ่งในอาณานิคมฟิลิปปินส์จึงเป็นปฏิปักษ์ต่อโฮเซ ริซัล นอกจากนี้ การเคลื่อนไหวทางการเมืองของริซัล ประกอบกับบทความทางการเมืองต่างๆ ของท่าน กลายเป็นอาวุธที่กลับมาทำร้ายท่านในที่สุด

สำหรับชื่อเรื่อง Noli Me Tángere นั้นเป็นภาษาละติน ที่โฮเซ ริซัลเอามาจากพระคัมภีร์ของเซนต์จอร์น XX : 17 ในครั้งที่พระเยซูคริสต์เจ้าทรงฟื้นพระชนม์ชีพหลังจากถูกตรึงไม้กางเขน Noli Me Tángere เป็นพระวาจาที่พระองค์ตรัสแก่นักบุญแมคดาเลนา ก่อนที่พระองค์จะเสด็จขึ้นสวรรค์ โดยมีความหมาย

ว่า "อย่าได้แตะต้องเราเลย" ซึ่งโฮเซ ริซัล หมายความถึงความเลวร้ายของสังคมฟิลิปปินส์ อันได้แก่ ศาสนจักรซึ่งไม่มีผู้ใดแตะต้องได้ ศาสตราจารย์ ดร.นิธิ เอียวศรีวงศ์ กรุณาแปลชื่อเรื่องนี้ว่า *"อันล่วงละเมิดมิได้"* ซึ่งเหมาะสมกับเนื้อเรื่องและตรงกับความหมายของเรื่องนี้ ดิฉันจึงใคร่จะขอขอบคุณมา ณ ที่นี้ด้วย

หนังสือเล่มนี้มีศัพท์มากมายทางศาสนา ศัพท์ภาษาละติน ตากาล็อก พันธุ์ไม้ อาหาร ฯลฯ ผู้ช่วยศาสตราจารย์มัณฑนา เกียรติพงษ์ 'มนันยา' รองศาสตราจารย์ ดร.จิรประภา บุญพรหม รองศาสตราจารย์ทิพย์มณี ภะรตะศิลปิน ดร.ชูศรี กับ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปริทรรศน์ ไตรสนธิ คุณ Agnes Prathuangsuk คุณวรรณภา ติยะประเสริฐกุล คุณเจริญกับคุณเกศินี บุญยจันทรานนท์ คุณ Carmelita S. Vita โดยเฉพาะอย่างยิ่ง Ma Mire กับ Ma Soeur สูงอายุหลายท่านของโรงเรียนเรยีนา เซลี วิทยาลัย ที่ต้องศึกษาภาษาละตินเมื่อเข้ามาบวชซึ่งนางชีรุ่นหลังๆ ไม่ต้องศึกษาภาษานี้แล้ว บุคคลต่างๆ เหล่านี้ได้ช่วยแปลและให้ความหมายแก่ศัพท์ต่างๆ เหล่านี้ ดิฉันจึงขอขอบคุณในความช่วยเหลือครั้งนี้ด้วย ขอบคุณคุณจิรภา พลอยงาม ที่ช่วยเหลือทางด้านการพิมพ์หนังสือแปลเล่มนี้

จิตราภรณ์ ตันรัตนกุล

เชียงใหม่

เกี่ยวกับผู้แปล

รองศาสตราจารย์ ดร.จิตราภรณ์ ตันรัตนกุล (Chitraporn Tanratanakul)
อาจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

จบการศึกษาปริญญาตรีด้านประวัติศาสตร์ในประเทศไทย แล้วไปศึกษาต่อปริญญาโทด้านประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออก และละตินอเมริกา กระทั่งจบปริญญาเอกด้านประวัติศาสตร์ละตินอเมริกาที่ประเทศสหรัฐอเมริกา และได้รับ Certificate ภาษาสเปน จากประเทศเม็กซิโก

งานแปล

1. แปลจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย
   1.1 *เสียงคลื่น* (*The Sound of Waves* by Yukio Michima) พิมพ์ 2 ครั้ง พ.ศ.2520, 2535 (สนพ.ศูนย์หนังสือเชียงใหม่/สนพ.ทานตะวัน)
   1.2 *มวลชน* (*Mass* by F. Sionil Jose) พิมพ์ พ.ศ.2543 (Silkworm Publishing)
   1.3 *หงส์ป่า* (*Wild Swans : The Three Daughters of China* by Jung Chang) ได้รับรางวัลแปลจากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ พิมพ์ 6 ครั้ง ระหว่าง พ.ศ.2539-2544 (บริษัทนานมีบุ๊กส์)
   1.4 *การรอคอย* (*Waiting* by Ha Jin) พิมพ์ พ.ศ.2546 (พลอยแกมเพชร)
   1.5 *กึ่งศตวรรษในหมู่คนไทยและคนลาว : อัตชีวประวัติศาสนาจารย์เดเนียล แมคกิลวารี ดี.ดี.* (*Half a Century Among the Siamese and Lao : An Autobiography* by Daniel McGilvary D.D.) พิมพ์ 2 ครั้ง พ.ศ.2537, 2544 (ดอกหญ้า/มติชน)

2. แปลจากภาษาสเปนเป็นภาษาไทย

2.1 การปฏิวัติทางด้านราคาในห้วงสมุทรแปซิฟิค *ค.ศ.1600-1650* : เงินเม็กซิกัน-เปรู กับการปิดประเทศของญี่ปุ่น (La revolucion de las precios en la cuenca y el aislamiento japones (Sakoku)) พิมพ์ พ.ศ.2535 (สนพ.ทานตะวัน)

2.2 "รักซ้อน ซ่อนรส" (Como agua para chocolate by Laura Esquival) พิมพ์ พ.ศ.2539 (พลอยแกมเพชร)

3. แปลจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษ

History of Lanna (*ประวัติศาสตร์ล้านนา* โดย สรัสวดี อ๋องสกุล) พิมพ์ พ.ศ.2547 (Silkworm Publishing)

งานเขียน

ละตินอเมริกา (พิมพ์ พ.ศ.2545, Silkworm Publishing)

คำแถลง

มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ก่อตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ.2509 ด้วยความร่วมแรงร่วมใจกันเองเป็นส่วนบุคคลในหมู่ผู้มีความรักในภารกิจบริหารการศึกษาจากสถาบันต่าง ๆ เมื่อเริ่มดำเนินงานโครงการตำรามีฐานะเป็นหน่วยงานหนึ่งของสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย ก่อนที่จะมีฐานะเป็นมูลนิธิฯเมื่อต้นปี พ.ศ.2521 ทั้งนี้ โดยได้รับความร่วมมือด้านทุนทรัพย์จากมูลนิธิร็อกกี้เฟลเล่อร์เพื่อใช้จ่ายในการดำเนินงานขั้นต้น เป้าหมายเบื้องแรกของมูลนิธิโครงการตำราฯ ก็คือ ส่งเสริมให้มีตำราภาษาไทยที่มีคุณภาพ เฉพาะในทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ทั้งนี้ต่างก็เห็นพ้องต้องกันในระยะนั้นว่า คุณภาพหนังสือตำราไทยระดับอุดมศึกษาแขนงวิชาดังกล่าวยังไม่สูงพอ ถ้าส่งเสริมให้มีหนังสือเช่นนี้เพิ่มขึ้นย่อมมีส่วนช่วยยกระดับมาตรฐานการศึกษาในขั้นมหาวิทยาลัยโดยปริยาย อีกทั้งยังอาจช่วยการสร้างสรรค์ปัญญา ความคิดริเริ่ม และความเข้าใจอันถูกต้องในเรื่องที่เกี่ยวเนื่องกับสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมือง โดยส่วนรวม

พร้อมกันนี้ มูลนิธิโครงการตำราฯก็มีเจตนาอันแน่วแน่ที่จะทำหน้าที่เป็นที่ชุมนุมผลงานเขียนของนักวิชาการต่าง ๆ ทั้งในและนอกสถาบัน เพื่อให้ผลงานวิชาการที่มีคุณภาพได้เป็นที่รู้จัก และเผยแพร่ออกไปโดยทั่วถึงในหมู่ผู้สอน ผู้เรียน และผู้สนใจงานวิชาการ การดำเนินงานของมูลนิธิโครงการตำราฯ มุ่งขยายความเข้าใจและความร่วมมือของบรรดานักวิชาการออกไปในวงกว้างยิ่ง ๆ ขึ้นด้วย ไม่ว่าจะเป็นด้านการกำหนดนโยบายสร้างตำรา การเขียน การแปล และการใช้ตำรานั้น ๆ ซึ่งจะเป็นเครื่องส่งเสริมและกระชับความสัมพันธ์อันพึงปรารถนาตลอดจนความเข้าใจอันดีต่อกันในวงวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง

นโยบายพื้นฐานของมูลนิธิโครงการตำราฯ คือ ส่งเสริมและเร่งรัดให้มีการจัดพิมพ์หนังสือตำราทุกประเภท ทั้งที่เป็นงานแปลโดยตรง งานแปล เรียบเรียง

งานถอดความ งานรวบรวม งานแต่งและงานวิจัย ในช่วงแรกๆ เราได้เน้นส่งเสริมงานแปลเป็นหลัก ขณะเดียวกันก็ได้ส่งเสริมให้มีการจัดพิมพ์ตำราประเภทอื่นๆด้วย นับแต่ได้จัดตั้งโครงการตำราฯมาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน โดยความร่วมมืออย่างดียิ่งของนักวิชาการหลายสถาบัน สามารถส่งเสริม-กลั่นกรอง-ตรวจสอบ และจัดพิมพ์หนังสือตำราภาษาไทยระดับอุดมศึกษาที่มีคุณภาพตามเป้าหมาย เจตนารมณ์และนโยบาย ได้ครบทุกประเภท และมีเนื้อหาครอบคลุมสาขาวิชาต่างๆ ถึง 8 สาขา ดังต่อไปนี้ คือ (1) สาขาวิชาภูมิศาสตร์ (2) สาขาวิชาประวัติศาสตร์ (3) สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ (4) สาขาวิชารัฐศาสตร์ (5) สาขาวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา (6) สาขาวิชาปรัชญา (7) สาขาวิชาจิตวิทยา (8) สาขาวิชาภาษาและวรรณคดี นอกจากนี้เรายังมีโครงการผลิตตำราสาขาวิชาอื่นๆเพิ่มขึ้นด้วย เช่น สาขาวิชาศิลปะ ซึ่งกำลังอยู่ในขั้นดำเนินงาน และยังได้ขยายงานให้มีการแต่งตำราเป็น "ชุด" ซึ่งมีเนื้อความคาบเกี่ยวระหว่างหลายสาขาวิชา เช่น "ชุดชีวิตและงาน" ของบุคคลที่น่าสนใจ ดังที่ได้จัดพิมพ์เผยแพร่ไปแล้วบางเล่ม

ปัจจุบัน มูลนิธิโครงการตำราฯยังคงมีเจตนาอันแน่วแน่ที่จะขยายงานของเราต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง แม้จะประสบอุปสรรคนานัปการ โดยเฉพาะอุปสรรคด้านทุนรอน เพราะกิจการของเราไม่ใช่กิจการแสวงหากำไร หากมุ่งประสงค์ให้นักศึกษาและประชาชนได้มีโอกาสซื้อหาหนังสือตำราในราคาย่อมเยาพอสมควร

คณะกรรมการทุกสาขาวิชาของมูลนิธิโครงการตำราฯ ยินดีน้อมรับคำแนะนำ และคำวิพากษ์วิจารณ์จากผู้อ่านทุกท่าน และปรารถนาอย่างยิ่งที่จะให้ท่านผู้อ่านทุกท่านได้เข้ามามีส่วนร่วมในมูลนิธิโครงการตำราฯ ไม่ว่าจะเป็นการสนับสนุนแนะนำอยู่ห่างๆ ช่วยแต่ง แปล เรียบเรียง หรือรวบรวมตำราสาขาวิชาต่างๆ ให้เรา หรือเข้ามาร่วมบริหารงานร่วมกับเรา

เสน่ห์ จามริก

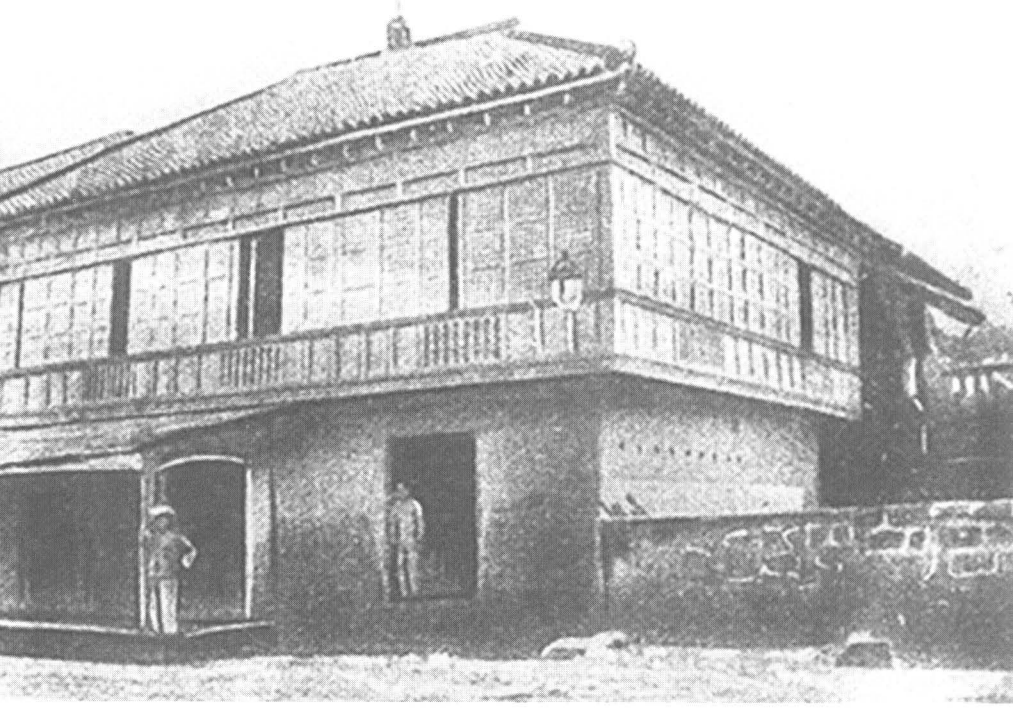
ประธานคณะกรรมการบริหาร

มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

รายนามคณะกรรมการบริหาร
มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

(ก่อตั้ง พ.ศ.2509 โดย นายป๋วย อึ๊งภากรณ์ และ นายเสน่ห์ จามริก ฯลฯ)

นายเสน่ห์	จามริก	ประธาน
นางเพ็ชรี	สุมิตร	รองประธาน
นางสาวกุสุมา	สนิทวงศ์ ณ อยุธยา	กรรมการ
นายสุลักษณ์	ศิวรักษ์	กรรมการ
นายรังสรรค์	ธนะพรพันธุ์	กรรมการ
นายวิทยา	สุจริตธนารักษ์	กรรมการ
นายเกริกเกียรติ	พิพัฒน์เสรีธรรม	กรรมการ
นายธเนศ	อาภรณ์สุวรรณ	กรรมการ
นางสาวศรีประภา	เพชรมีศรี	กรรมการ
นายวีระ	สมบูรณ์	กรรมการ
นายประจักษ์	ก้องกีรติ	กรรมการ
นางสาวศุภลักษณ์	เลิศแก้วศรี	กรรมการและเหรัญญิก
นายชาญวิทย์	เกษตรศิริ	กรรมการและเลขานุการ
นายธำรงศักดิ์	เพชรเลิศอนันต์	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
นายทรงยศ	แววหงษ์	กรรมการและผู้จัดการ

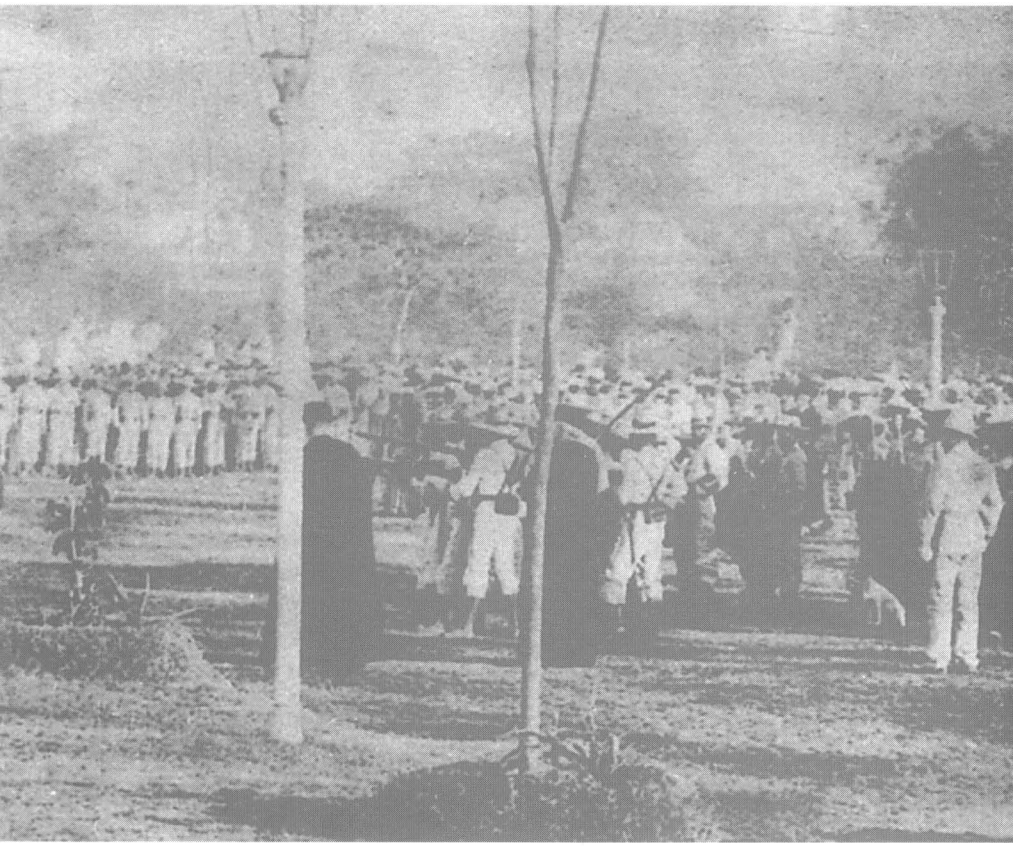
บ้านของตระกูลริซัลที่ "คาลัมบา" ซึ่งเนื่องจากภัยคุกคามทางการเมืองเมื่อประมาณ ค.ศ.1891/พ.ศ.2434 บ้านนี้ ได้ถูกอำนาจของรัฐเจ้าอาณานิคมสเปนรื้อถอนทำลายทิ้งไป จนกระทั่งในปี 1961 เมื่อมีการฉลองครบรอบ 100 ปีของโฮเซ ริซัล จึงได้มีการสร้างขึ้นใหม่เพื่อเป็นอนุสรณ์ความทรงจำทางประวัติศาสตร์ของ "วีรชน" ของชาติฟิลิปปินส์

รูปถ่ายของโฮเซ ริซัล เมื่อเป็น "นักเรียนนอก" อายุประมาณ 29 ปี ถ่ายที่กรุงปารีส (ค.ศ.1890/พ.ศ.2433 เป็นรูปถ่ายประเภทจัดท่า "โพสต์" โดยร้านถ่ายรูปมืออาชีพสมัยนั้น) สมัยนั้นริซัลขีดเขียนแสดงความคิดเห็นแนว "ชาตินิยม" ต่อต้านการดูถูกเหยียดหยามของ "เจ้าอาณานิคมสเปน" ที่ว่า "คนพื้นเมือง" (ฟิลิปปินส์) นั้น "ไม่ศิวิไลย์" ก่อนหน้าการเข้ามาของอารยธรรมสเปน (อันเป็นทัศนคติของ "ฝรั่ง" ต่อ "ชาวอุษาคเนย์" ทั้งมวล รวมทั้งต่อสยาม/ไทยด้วย)

ภาพของโฮเซ ริซัล ที่ปรากฏในนิตยสาร Harpers Magazine ขณะที่ถูกควบคุมตัวและเดินอย่างองอาจเข้าสู่ "หลักประหาร" เมื่อ 30 ธันวาคม ค.ศ.1896/พ.ศ.2439 เมื่ออายุได้ 35 ปี ณ หลักประหารนี้ปัจจุบัน คือ Luneta Park กลางกรุงมะนิลาที่เป็นสวนสาธารณะมีอนุสาวรีย์วีรชนของท่านตั้งตระหง่านมาตั้งแต่ปี 1912/2455 ริซัลเกิด 19 มิถุนายน ค.ศ.1861 (หรือ พ.ศ.2404 คือหลังการประสูติของรัชกาลที่ 5 ในปี 1853/2396 เป็นเวลา 8 ปี)

วีรชนโฮเซ ริซัล ณ หลักประหารเมื่อ 30 ธันวาคม ค.ศ.1896/พ.ศ.2439 เพราะความเป็น "ผู้รักชาติและนักคิดนักเขียน" ทำให้ริซัลกลายเป็น "เป้า" ของความเกลียดชังและความหวาดกลัวของ "นักจักรวรรดินิยมสเปน" จนกระทั่งต้องสั่ง "ยิงเป้าสังหาร" เป็นการ "เชือดไก่ให้ลิงดู" เขาถูกจับส่งขึ้นศาลไต่สวนเมื่อวันที่ 12 ธันวาคม โดยมีคำพิพากษารออยู่แล้วล่วงหน้า การไต่สวนมีเพียงวันเดียว คือ 26 ธันวาคม ตัดสินให้ประหารชีวิต คำสั่งออกมาวันที่ 28 และก็ทำการยิงเป้าทิ้งในเช้าตรู่ของวันที่ 30 ก่อนวันส่งท้ายปีเก่าและต้อนรับปีใหม่

โฮเซ ริซัล "นักเรียนนอก" และสหาย "โพสต์" ท่าถ่ายรูปในห้องภาพที่กรุงปารีส โปรดสังเกตการแต่งกายเลียนแบบฝรั่ง เช่น เสื้อโค้ตและหมวกท็อปแฮตของชาวอุษาคเนย์รุ่นนี้ ที่ตรงกับรุ่นของ "สยามหนุ่ม" สมัยของรัชกาลที่ 5 ตลอดจนพระเจ้าน้องยาเธอและบรรดาโอรส และ "ผู้ดี" ชาวสยามที่ต้องแต่งเนื้อแต่งตัวแบบฝรั่งตะวันตกเพื่อแสดงความ "ศิวิไลย์" แก้ข้อหาว่า "ป่าเถื่อน" หรือเป็น barbarians

โฮเซ ริซัลในฐานะ "นักเรียนนอก" (นั่งกับพื้นตรงกลาง) พร้อมด้วยมิตรสหาย "โพสต์" ท่าถ่ายรูป ณ กรุงปารีส โปรดสังเกตท่ายืน นั่ง และการแต่งกายแบบฝรั่งตะวันตกเพื่อแสดงความ "ศิวิไลย์" ของชาวอุษาคเนย์ แก้ข้อหาว่า "ป่าเถื่อน" หรือเป็น barbarians

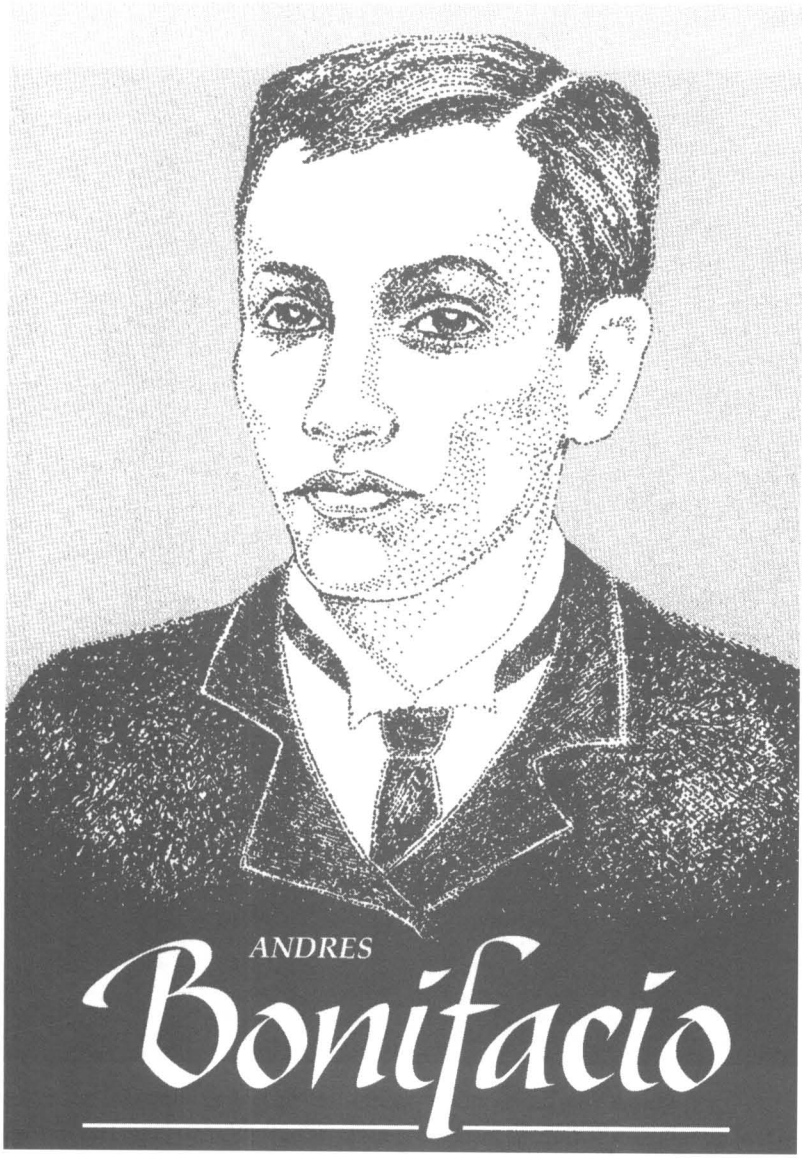
มหาบุรุษโฮเซ ริซัลมีความสามารถหลายต่อหลายอย่าง เป็นทั้งนายแพทย์ เป็นหมอตา เป็นนักเขียน เป็นกวี เป็นนักประวัติศาสตร์ เป็นจิตรกร เป็นประติมากร (ที่ปั้นรูปได้เก่งอย่างไม่น่าเชื่อ) ทั้งยังเป็นผู้เคร่งในศีลในธรรม และเป็นนักวาดฝันโรแมนติกทางการเมือง อาจพูดรวมๆ ได้ว่า ความเป็น "นักคิด นักเขียน และนักปฏิวัติ" ที่วิถีชีวิตที่ไม่ธรรมดาและผลงานทั้งหลายทั้งปวงทำให้ริซัลเป็น "อมตะ" รูปภาพนี้เป็น self-portrait ของโฮเซ ริซัลเอง เขียนส่งให้กับมิตรชาวออสเตรียนาม Ferdinand Blumetritt

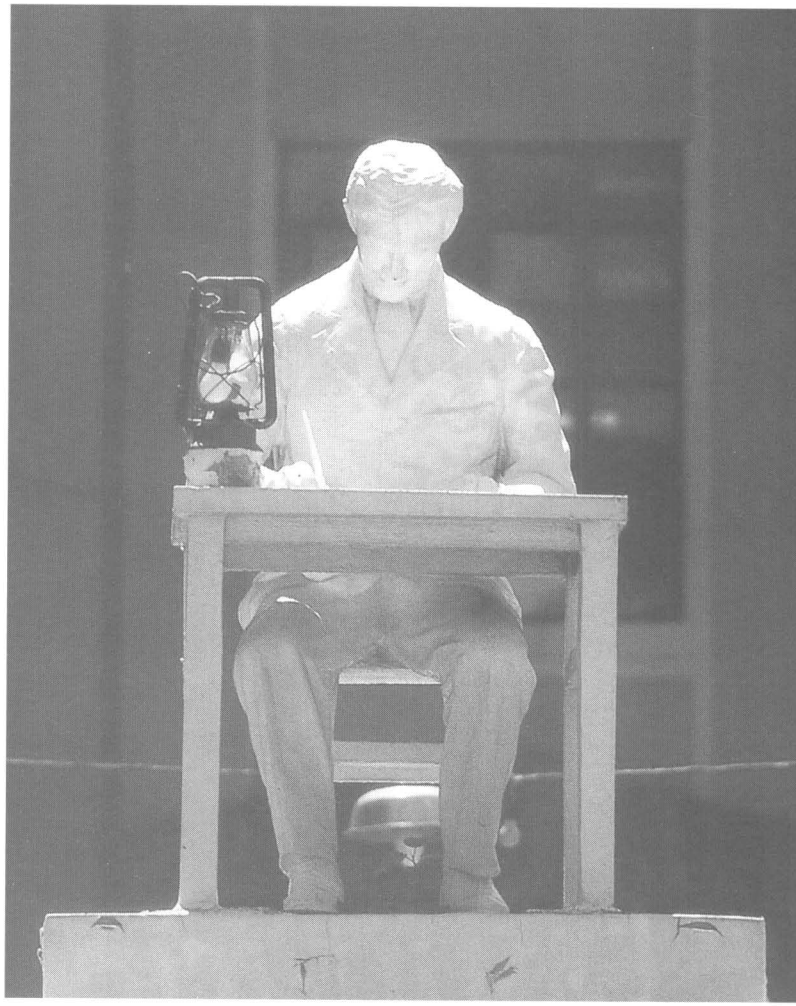
ภาพโฮเซ ริซัลจากปกหนังสือชุด Tahanan Books for Young Readers, Manila, 1992 ซึ่งเป็นหนังสือ "สังเขปประวัติศาสตร์" แบบสั้นๆ ง่ายๆ ต่อการ "สร้างความทรงจำ" สำหรับเยาวชนคนหนุ่มสาวของฟิลิปปินส์ด้วยความเชื่อที่ว่า "there is no future without remembrance" หรือ "ถ้าท่านไม่จดไม่จำอดีต ท่านก็ไม่มีอนาคต"

ภาพของเอเมลิโอ อากีนาลโด (Emilio Aquinaldo) จากปกหนังสือชุด Tahanan Books for Young Readers, Manila, 1992 อากีนาลโดเป็น "นักชาตินิยม" และ "นักปฏิวัติ" รุ่นแรกและรุ่นเดียวกับโฮเซ ริซัล ภายหลังริซัลถูกประหาร เขาเป็นผู้จับอาวุธขึ้นสู้กู้เอกราชจากสเปน ประกาศตั้งสาธารณรัฐและรัฐธรรมนูญ แต่เมื่อสหรัฐอเมริกาเข้ามาทำสงครามซ้อนสู้กับสเปนและถือโอกาสยึดครอง "ปล้น" ฟิลิปปินส์ไปเป็นอาณานิคมของตนนั้น อากีนาลโดก็ถูกจับในปี 1901 และต้องสาบานตนที่จะซื่อสัตย์ต่อเมริกัน อากีนาลโดพยายามหวนกลับมาเล่นการเมืองด้วยการสมัครรับเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดีอีกแต่ไม่ประสบความสำเร็จ

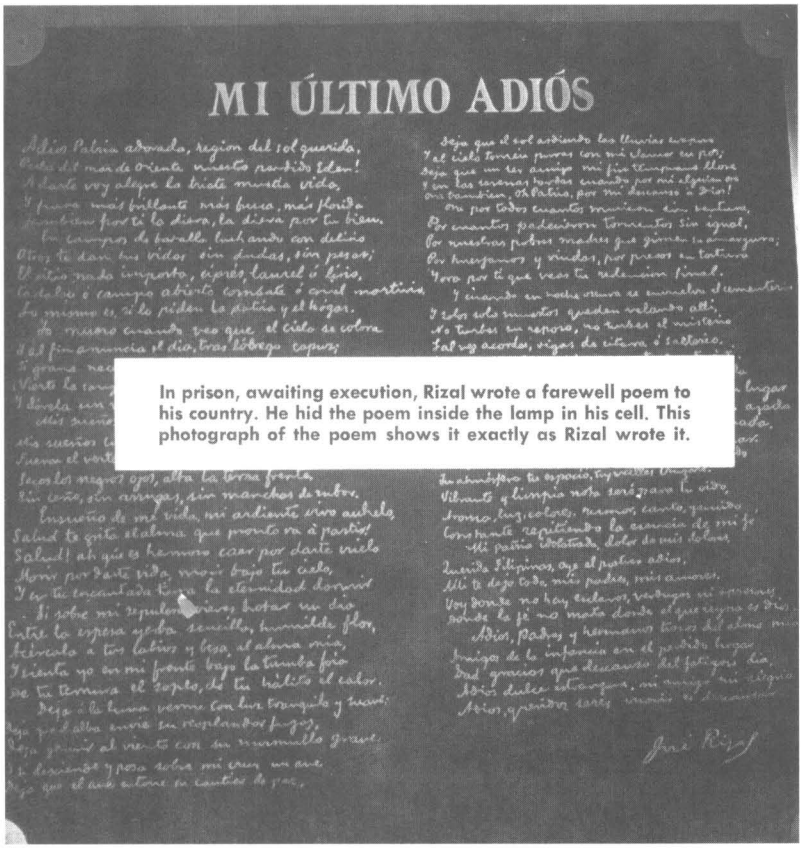

ภาพของอันเดรส โบนิฟัสซิโอ (1863-1897) จากปกหนังสือชุด Tahanan Books for Young Readers, Manila, 1992 โบนิฟัสซิโอเป็น "นักชาตินิยม" และ "นักปฏิวัติ" รุ่นแรกและรุ่นเดียวกับโฮเซ ริซัล เขาถูกยกย่องขึ้นชมในฐานะ "นักปฏิวัติหัวรุนแรง" และเป็นผู้ก่อตั้งสมาคมลับ Katipunan เพื่อ "กู้ชาติ" โดยมีแผนการใช้อาวุธลุกฮือขับไล่สเปน เขาต้องการให้ริซัลเข้าร่วมปฏิวัติด้วย แต่ริซัลไม่เห็นด้วยและคิดว่าการลุกฮือจะต้องประสบ **"ความล้มเหลว"** โบนิฟัสซิโอถูกฆ่าตายในการปฏิวัติเมื่อ 10 พฤษภาคม 1897 ประมาณกว่า 4 เดือนภายหลังริซัลถูกยิงเป้าประหารชีวิต เขามีอายุ 34 ปี

รูปปั้นโฮเซ ริซัล ในอิริยาบถของการเขียน "บทกวีอำลาตาย" ในคุก ที่มีความยาวถึง 14 บาท เขียนเป็นภาษาสเปนในชื่อ mi ultimo adios แปลเป็นภาษาอังกฤษว่า My Last Farewell บทกวีอมตะนี้งดงามทั้งในแง่ของร้อยกรอง ทั้งในแง่ของความหมายและสัญลักษณ์ของความ "รักชาติ" บทกวีนี้ถูกแปลออกเป็นภาษาต่างๆ ของโลกทั้งสิ้นกว่า 100 ภาษา รวมทั้งภาษาไทย ซึ่งมีข้อความตอนหนึ่งดังนี้

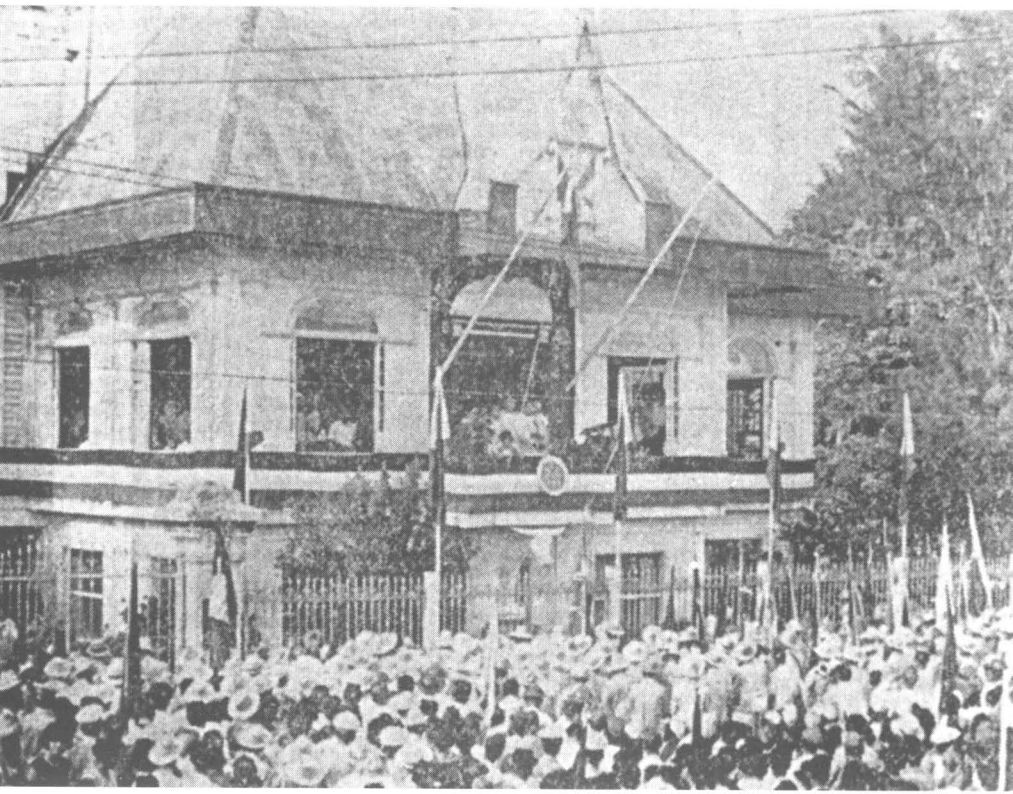
"ลาก่อนปิตุภูมิที่แสนรัก
ถิ่นพำนักอ้อมกอดสุริย์ฉาย
ดุจไข่มุกส่องแสงเจิดประกาย
ขจรขจายทั่วแคว้นแดนไกล"

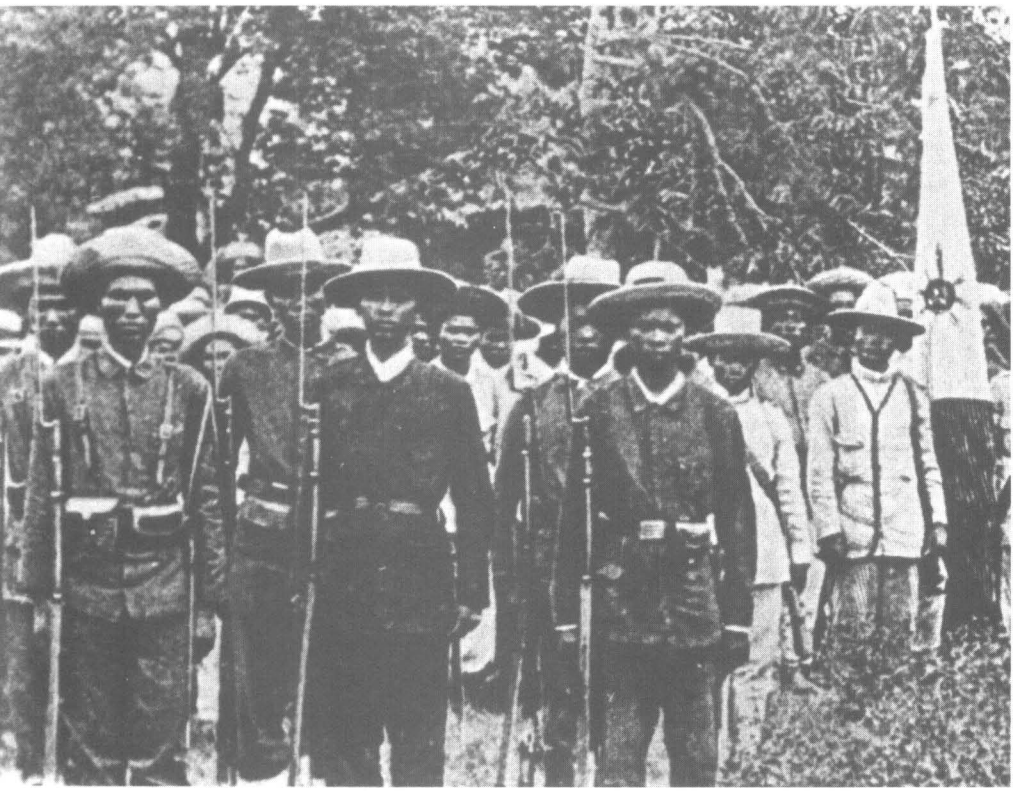
In prison, awaiting execution, Rizal wrote a farewell poem to his country. He hid the poem inside the lamp in his cell. This photograph of the poem shows it exactly as Rizal wrote it.

ภาพถ่ายต้นฉบับของ "บทกวีอำลาตาย" 14 บาท

ที่โฮเซ ริซัลเขียนเป็นภาษาสเปนในชื่อ mi ultimo adios หรือ My Last Farewell

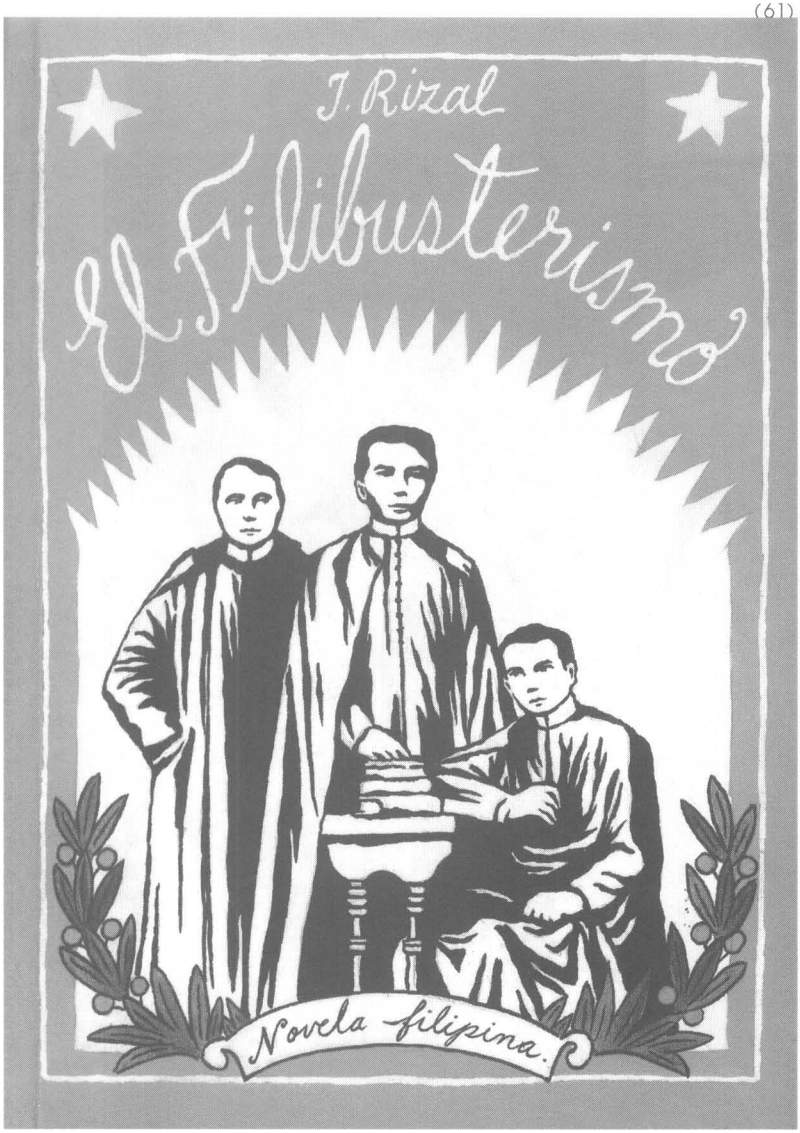
ภาพถ่ายจากสถานที่และเหตุการณ์จริงของการประกาศ "เอกราช" ของสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ ณ จังหวัด Cavite เมื่อ 12 มิถุนายน 1898/2441 ทั้งนี้ โดยปลด "แอก" จากสเปน เหตุการณ์นี้ ในแง่ของประวัติศาสตร์ ถือได้ว่านี่คือการปฏิวัติ "แรก" ในเอเชียที่เกิดขึ้นก่อนการปฏิวัติของจีน 1911/2454 และก่อนความพยายามยึดอำนาจจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์สมัยรัชกาลที่ 6 ในสยาม ที่เรียกกันว่า "กบฏ ร.ศ.130" ของกลุ่ม "หมอเหล็ง" ในไทยปี 2454

ภาพถ่ายของ "ทหารนักปฏิวัติฟิลิปปินส์" ทางตอนเหนือของกรุงมะนิลาปี 1898/2441 กองกำลังปฏิวัตินี้ลุกขึ้นสู้ขับไล่สเปน แต่เอกราชครั้งนี้ถูกสหรัฐอเมริกาบุกเข้า "ปล้น" ด้วยสงครามซ้อนกับสเปน สหรัฐฯเข้ายึดครอง "อาณานิคม" แทน โดยให้เหตุผลว่าฟิลิปปินส์ยัง "ไม่พร้อม" ที่จะมีเอกราชสมบูรณ์และปกครองตนเอง และจะต้องรอไปอีกครึ่งศตวรรษ

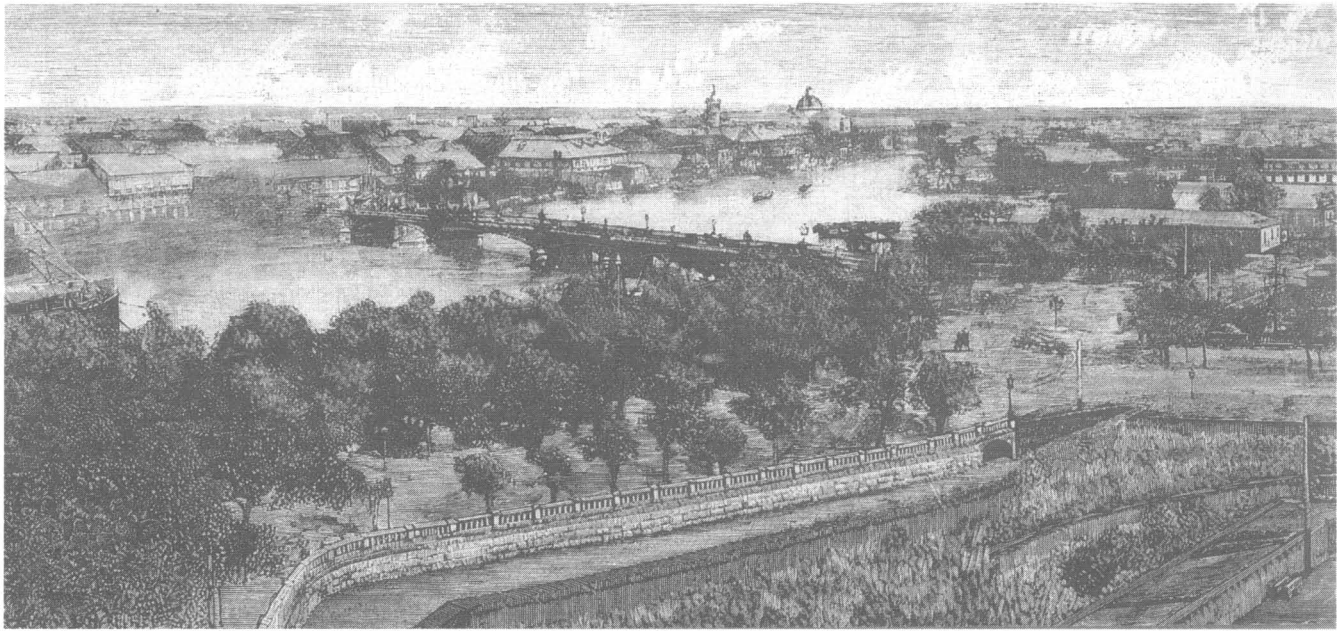
ภาพปกหนังสือ Noli Me Tángere (Touch Me Not) หรือ "อันล่วงละเมิดมิได้" พิมพ์ครั้งแรกในภาษาสเปนที่นครเบอร์ลิน เมื่อปี 1887/2430 ในขณะโฮเซ ริซัลมีอายุเพียง 26 ปี หนังสือเล่มนี้ถูกแปลออกเป็นภาษาอังกฤษหลายสำนวนด้วยกัน แต่สำนวนล่าสุดแปลโดย Soledad Lacson-Locsan ซึ่งเป็นชนชั้นนำฟิลิปปินส์รุ่นสุดท้าย ที่ได้รับการศึกษาที่ใช้ภาษาสเปนเป็นหลัก ก่อนที่ชนชั้นนำของฟิลิปปินส์จะเปลี่ยนมารับการศึกษาในภาษาอังกฤษแบบอเมริกัน ดังนั้นภาษาที่ใช้สื่อสารกันในหมู่ "นักชาตินิยม" รุ่นแรกของฟิลิปปินส์ก็จะเป็นภาษาสเปน ผู้แปลคนล่าสุดนี้เริ่มต้นแปลเมื่อเธอมีอายุถึง 86 ปีแล้ว และก็เสียชีวิตไปเมื่ออายุ 88 ในปี 1995

ภาพปกหนังสือ El Filibusterismo หรือ Subversion อันเป็นภาคสองตอนต่อของ Noli Me Tángere (Touch Me Not) ซึ่งตีพิมพ์ครั้งแรกในปี 1891/2434 ที่เมือง Ghent ประเทศเบลเยี่ยมเมื่อริซัลอายุได้ 30 ปีหรือ 4 ปีให้หลังจากเล่มแรก และสำนวนล่าสุดนี้ก็แปลโดย Soledad Lacson-Locsan เช่นกัน ซึ่งเธอเป็นชนชั้นนำฟิลิปปินส์รุ่นสุดท้าย ที่ได้รับการศึกษาที่ใช้ภาษาสเปนเป็นหลัก ก่อนที่ชนชั้นนำของฟิลิปปินส์จะเปลี่ยนมารับการศึกษาในภาษาอังกฤษแบบอเมริกัน ดังนั้นภาษาที่ใช้สื่อสารกันในหมู่ "นักชาตินิยม" รุ่นแรกของฟิลิปปินส์ก็จะเป็นภาษาสเปน ผู้แปลคนล่าสุดนี้เริ่มต้นแปลเมื่อเธอมีอายุถึง 86 ปีแล้ว และก็เสียชีวิตไปเมื่ออายุ 88 ในปี 1995

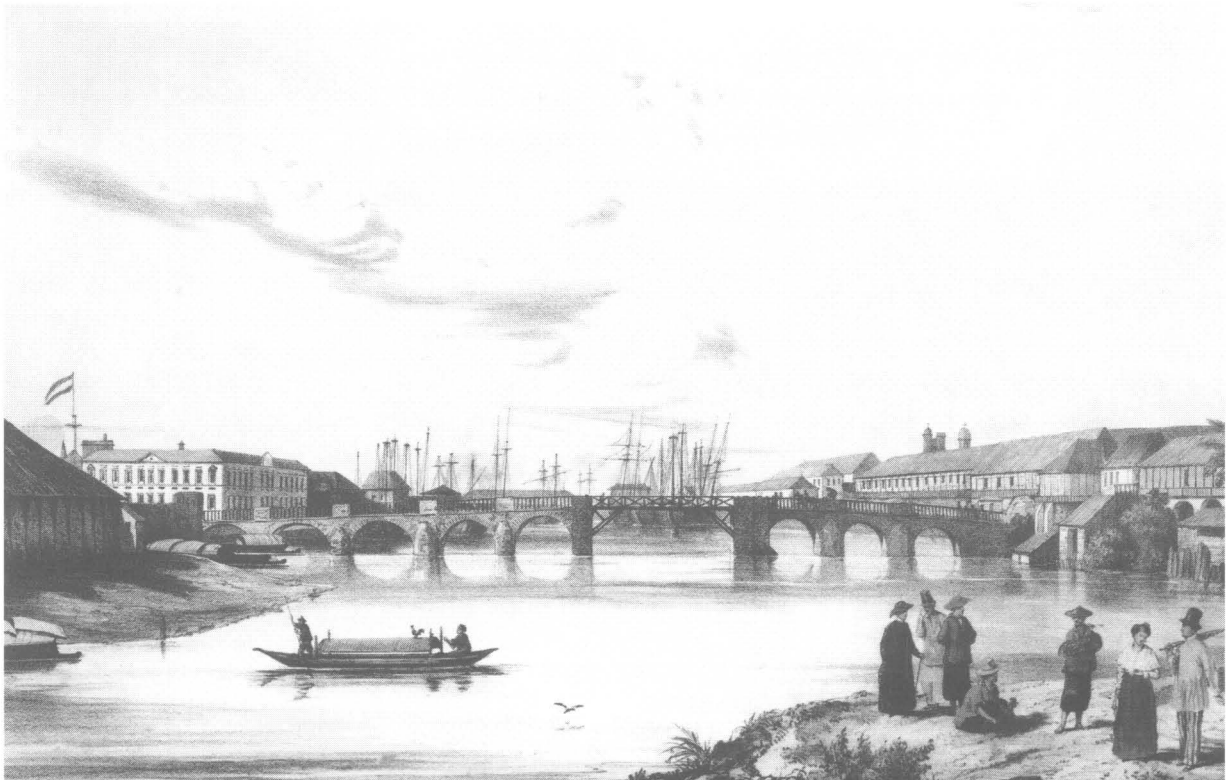
ภาพเขียนแสดงย่านใจกลางกรุงมะนิลาสมัยเดียวกับที่โฮเซ ริซัลยังมีชีวิตอยู่ ย่านนี้เป็นทั้งศูนย์ของการค้าและอำนาจการเมืองของสเปน ตัวเมืองเก่ามะนิลานี้ส่วนใหญ่ถูกทำลายไปในระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งมีการต่อสู้กันอย่างรุนแรงระหว่างทหารญี่ปุ่นและทหารอเมริกัน

ภาพเขียนสีน้ำมันโดยจิตรกรนิรนาม ประมาณปี 1898/2441

สองปีหลังโฮเซ ริซัลถูกประหารชีวิตไปแล้ว มองเห็นวิวมุมกว้างของกรุงมะนิลาและแม่น้ำปาสิกที่ไหลผ่าน

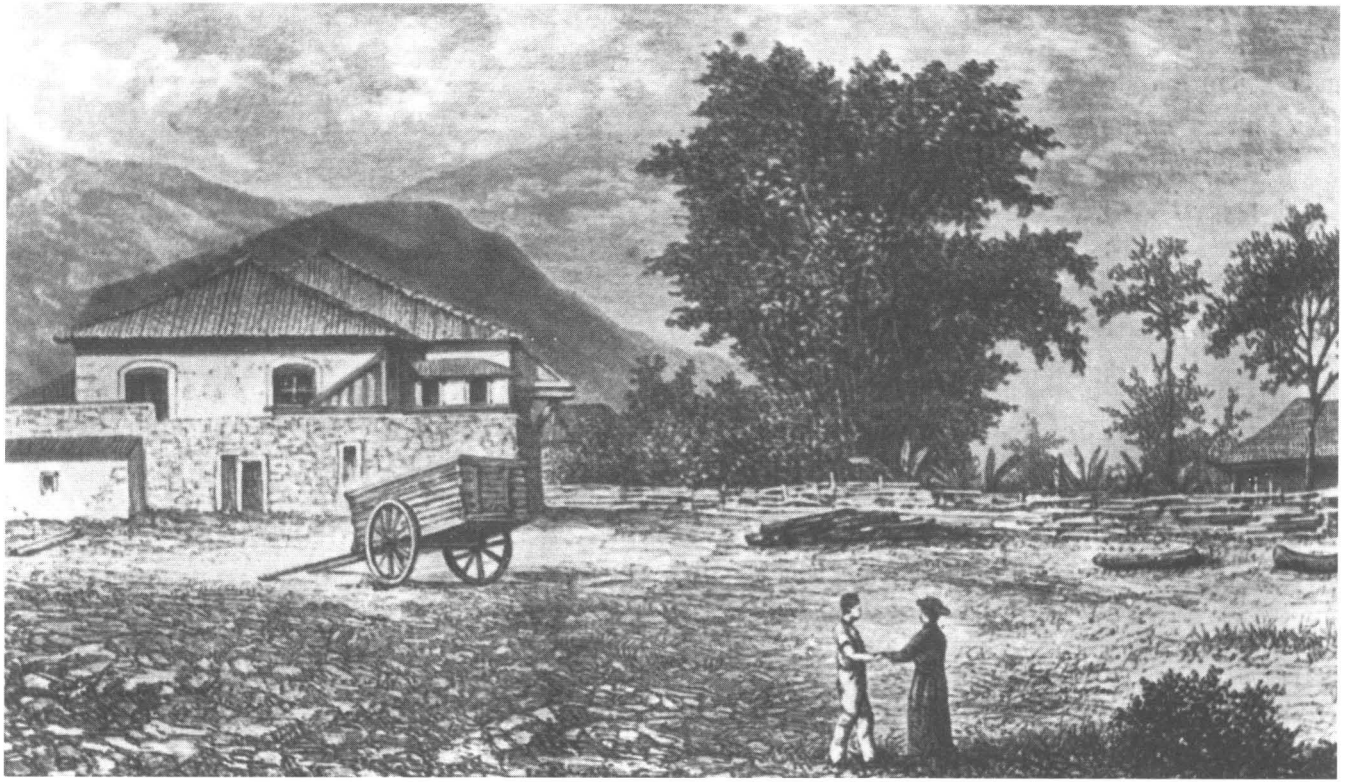
มะนิลาเคยได้ชื่อว่าเป็น "เวนิสแห่งตะวันออก" แต่ปัจจุบันแม่น้ำสายนี้รวมทั้งคลองเล็กคลองน้อยเน่าสนิท

ภาพเขียนกรุงมะนิลาและสะพานเหนือแม่น้ำปาสิก และผู้คนประมาณกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 ช่วงสมัยที่โฮเซ ริซัลถือกำเนิดขึ้นมาเมื่อปี 1861/2404

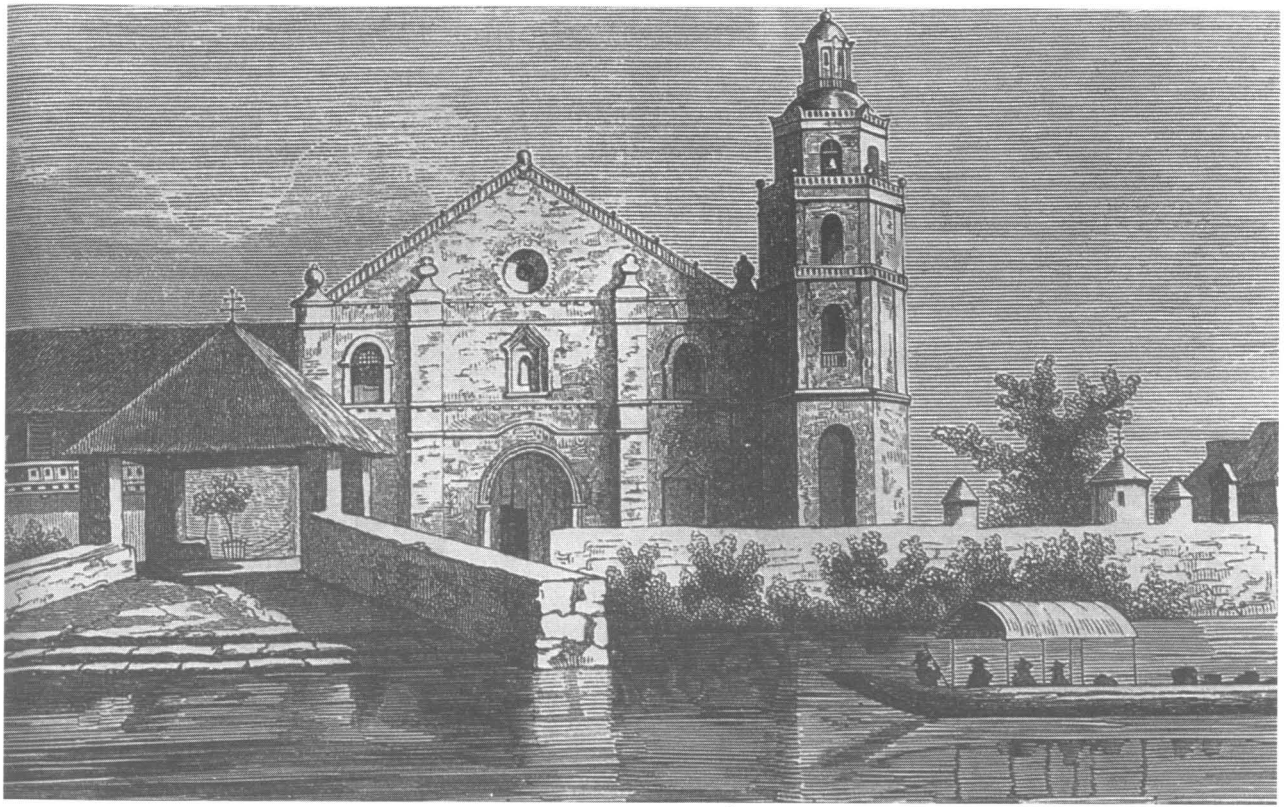
ใจกลางกรุงมะนิลาเก่าหรือเขต Intramuros มีทั้งรถม้า รถราง ผู้คนและร้านค้าสมัยปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 อันเป็นยุคสมัยของนักปฏิวัติฟิลิปปินส์ ก่อนการสิ้นสุดอำนาจของจักรวรรดินิยมสเปน และถูกยึดครองโดยจักรวรรดินิยมใหม่ คือ สหรัฐอเมริกาในปี 1898/2441

Hacienda หรือ ไร่สวนในชนบทชานเมืองมะนิลา มีลักษณะเป็นฟาร์มที่เจ้าที่ดินกว้านซื้อหรือฉ้อฉลโกงที่ดินจำนวนมากไปเป็นของตน
อันเป็นสาเหตุหนึ่งที่ชาวไร่ชาวนาฟิลิปปินส์ไร้ที่ดินทำกิน กลายเป็นปัญหาใหญ่ของสังคม และต้องการ "ปฏิรูปที่ดิน" อย่างเร่งด่วน

ลักษณะบ้านของ "ผู้ดี" หรือผู้มีอันจะกินในกรุงมะนิลา ลักษณะเดียวกันกับบ้านของดอน ซานดิเอโก บิดานางเอกในเรื่อง Noli Me Tángere (Touch Me Not) "อันล่วงละเมิดมิได้" ของเรา และนี่ก็เป็นฉากแรกที่ริซัลเปิดหน้าแรกของนวนิยายของตน และให้ตัวละครทั้งหลายออกมาเคลื่อนไหวให้ภาพของสังคมมะนิลายุคปลายอาณานิคมสเปน

โบสถ์คริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก ริมแม่น้ำปาสิกกลางกรุงมะนิลา

ประชากรส่วนใหญ่ของฟิลิปปินส์นับถือศาสนาคริสต์นิกายนี้โดยรับมาจากการเผยแพร่ของบาทหลวงเช่นเดียวกันกับลาตินอเมริกา ดังนั้นฟิลิปปินส์แทนที่จะถูก "ภารตภิวัตน์" (Indianization) หรือ "อิสลามาภิวัตน์" (Islamization) แบบประเทศทั้งหลายในอุษาคเนย์ ก็ถูก "สเปนาภิวัตน์" (Hispanization) แทน

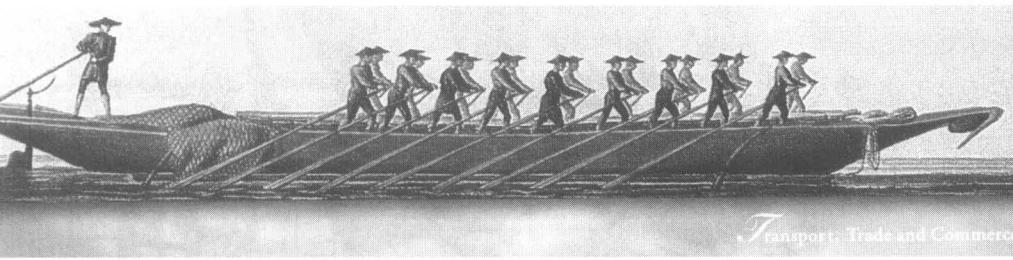

ภาพเขียนคนสเปน คนจีน และบรรดา "ลูกครึ่ง" หรือ "ลูกผสม" mestizos ทั้งหลาย ที่เป็นลักษณะอันหลากหลายของคนฟิลิปปินส์ในยุคสมัยอันยาวนานถึง 300 ปีภายใต้ระบอบอาณานิคมของสเปน

คนพายเรือชาวบ้านฟิลิปปินส์ประมาณกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19
ช่วงสมัยเดียวกันกับที่โฮเซ ริซัลลืมตาขึ้นมาดูโลกสมัยอาณานิคมสเปน

เรือหาปลาตามชายฝั่งทะเลของอ่าวมะนิลา ประมาณต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19
โปรดสังเกตจำนวนฝีพาย 9 คู่ นายท้าย 1 และอุปกรณ์จับปลา

คนพายเรือสู้กับจระเข้ในแม่น้ำปาสิก

ฉากหนึ่งในนวนิยาย Noli Me Tángere (Touch Me Not) "อันล่วงละเมิดมิได้" ของโฮเซ ริซัล

1

งานชุมนุม

ในปลายเดือนตุลาคม ดอน *ซันติอาโก เด โลส ซันโตส* หรือที่รู้จักกันโดยทั่วไป คือ *กัปตันติอาโก** เป็นเจ้าภาพจัดงานเลี้ยงอาหารค่ำ ที่แม้จะประกาศออกไปในบ่ายวันนั้น และมิหนำซ้ำยังขัดกับธรรมเนียมที่เคยปฏิบัติมาก็ตาม กลับกลายเป็นหัวข้อของการสนทนาทั้งหมดในเขตบิโนนโด รวมทั้งในบริเวณใกล้เคียง ไปจนถึงเขตอินทรามูโรส** กัปตันติอาโกมีกิตติศัพท์ว่าเป็นคนใจคอกว้างขวาง แม้แต่บ้านของท่านซึ่งเหมือนกับประเทศของท่านเองนั้น ไม่เคยปิดประตูให้กับสิ่งใดๆ ตราบเท่าที่มันมิใช่ธุรกิจหรือแนวคิดก้าวหน้าใหม่ๆ

ข่าวนี้กระจายออกไปในโลกของพวกกาฝากสังคมราวกับแรงกระแทกของกระแสไฟฟ้า พวกแมลงบ่อนไชหรือพวกกากเดนที่พระผู้เป็นเจ้าทรงสร้างขึ้นจากความดีงามอันเหลือคณานับของพระองค์ เป็นเผ่าพันธุ์ที่มีอยู่อย่างมากมายในมะนิลาที่ทรงรักใคร่ยิ่งนัก บุคคลเหล่านี้บ้างก็หายาขัดรองเท้าบูทของตน บ้างก็หากระดุมและผ้าผูกคอ แต่ทุกคนเฝ้าคิดถึงวิธีที่จะทักทายเจ้าของบ้านอย่างคุ้นเคยเป็นกันเอง เพื่ออวดอ้างการเป็นสหายเก่า หรือมิฉะนั้นถ้าหากความจำเป็นเกิดขึ้น ก็หาข้ออ้างถึงสาเหตุที่ไม่อาจมางานได้เร็วกว่านั้น

อาหารค่ำมื้อนั้นจัดในบ้านหลังหนึ่งบนถนนอันโลอาเก*** แต่เมื่อเราไม่อาจจำบ้านเลขที่ของบ้านหลังนั้นได้ เราก็จะพยายามอธิบายรูปลักษณ์ของมันเพื่อให้พอจะยังจำกันได้ กล่าวคือถ้าหากแผ่นดินไหวยังไม่ได้ทำลายมันลงไป เราไม่เชื่อว่าเจ้าของบ้านจะรื้อถอนมันทิ้งไปเพราะงานธรรมดาๆ แบบนี้

---

* กัปตัน เป็นคำใช้เรียกคนที่เป็นที่นับถือโดยทั่วไปในสังคมของกรุงมะนิลา

** เป็นเขตเมืองเก่ามะนิลา และเป็นที่ตั้งของสำนักงานต่างๆ ของสเปนในสมัยอาณานิคม

*** เป็นชื่อถนนซึ่งแต่เดิมเป็นที่อยู่ของบรรดาช่างไม้ ปัจจุบันเป็นส่วนหนึ่งของถนนฮวนลูนา

พระผู้เป็นเจ้าหรือมิฉะนั้นก็เป็นปรากฏการณ์ตามธรรมชาติที่มักจะดูแลมันอยู่เป็นนิจ ส่วนรัฐบาลของพวกเรานั้นมีโครงการอยู่ในความดูแลมากมายอยู่แล้ว

บ้านหลังนี้เป็นตึกหลังใหญ่พอควร และเป็นบ้านที่มีรูปทรงเหมือนกับบ้านหลังอื่นๆ โดยทั่วๆ ไปในหลายๆ เขตของประเทศ ตั้งอยู่ตรงคุ้งน้ำของแม่น้ำปาสิก บริเวณซึ่งหลายๆ คนเรียกกันว่าห้วยบิโนนโด ที่ทำหน้าที่ของมันหลายอย่างเหมือนกับแม่น้ำทั้งหมดในกรุงมะนิลา ไม่ว่าจะเป็นแหล่งอาบน้ำ ทางน้ำทิ้งและสิ่งโสโครก ที่ซักเสื้อผ้า แหล่งตกปลา ทางคมนาคมติดต่อ และแม้แต่เป็นน้ำดื่มกิน ที่คนจีนซึ่งทำหน้าที่ขนน้ำและพวกเร่ขายของมองเห็นความสะดวกของมัน น่าสนใจที่ลำห้วยซึ่งมีความกว้างถึงเกือบหนึ่งกิโลเมตรของเขตนี้ พึ่งพิงสะพานไม้ง่อนแง่นเพียงแห่งเดียวที่ใช้ได้หกเดือนและข้ามไม่ได้ในส่วนที่เหลือของปี ทั้งๆ ที่การสัญจรไปมาแออัดและยุ่งเหยิง และแม้แต่ในช่วงฤดูร้อน พวกม้ามักจะเอาประโยชน์จากสภาพที่เป็นอยู่อย่างไม่เปลี่ยนแปลงนี้ด้วยการกระโดดจากสะพานลงไปในน้ำเบื้องล่าง สร้างความประหลาดใจให้กับบรรดามนุษย์ที่นั่งเบื่อหน่ายอยู่ภายในรถม้า ที่ถ้าไม่งีบหลับไปก็นั่งคิดเกี่ยวกับเวลาที่ผ่านเลยไป

บ้านหลังที่พวกเราพาดพิงถึงนั้นเป็นบ้านเตี้ยและดูบิดเบี้ยว อาจเป็นเพราะสถาปนิกที่เขียนแบบมองไม่ชัด หรือมิฉะนั้นก็คงเกิดจากผลลัพธ์ของแผ่นดินไหวและลมพายุ แต่ก็ไม่มีผู้ใดบอกข้อเท็จจริงได้ บันไดกว้างที่มีราวระเบียงสีเขียวกับพรมปูบันไดลาดยาวจากห้องโถงตรงทางเข้าซึ่งปูด้วยกระเบื้องเคลือบลวดลายอยู่ ท่ามกลางต้นไม้เขียวปลูกในกระถางและตระกร้าดอกไม้ห้อยอยู่บนแท่นเคลือบที่มีสีสันคละเคล้ากันไปกับลวดลายประหลาด

เนื่องจากไม่มีคนเฝ้าประตูหรือพนักงานรับใช้ไต่ถามถึงจดหมายเชิญ เราจึงเดินขึ้นไปตามลำพัง พวกท่านซึ่งอ่านเรื่องนี้ของข้าพเจ้า ไม่ว่าจะเป็นมิตรหรือศัตรูก็ตาม ถ้าหากท่านถูกดึงดูดความสนใจด้วยเสียงของวงดนตรี แสงสว่างอันเจิดจ้า หรือจากเสียงกระทบเบาๆ ของแก้วและภาชนะเงิน และใคร่ดูว่างานเลี้ยงฉลองในนครแห่งไข่มุกตะวันออก* เป็นอย่างไรละก็ ข้าพเจ้าก็ยินดี

---

* กรุงมะนิลา

และสะดวกใจที่จะละเว้นไม่เล่าให้ท่านฟังเกี่ยวกับตัวบ้าน ทั้ง ๆ ที่สิ่งนี้สำคัญพอ ๆ กัน โดยทั่ว ๆ ไปแล้ว มนุษย์ปุถุชนแบบเรานั้นเปรียบเหมือนกับเต่าที่ถูกตีราคาและจัดกลุ่มตามกระดองของมัน การตีราคาในลักษณะนี้กับคุณลักษณะอื่น ๆ ด้วย ทำให้ปุถุชนในฟิลิปปินส์เปรียบได้กับบรรดาเต่าที่กำลังพูดถึงเหล่านี้

เมื่อขึ้นไปถึงชั้นบน เราก็จะพบทันทีว่าตนเองอยู่ในห้องโถงกว้างใหญ่และสร้างอย่างแข็งแรงอยู่ตรงหน้าบันได ข้าพเจ้าไม่ทราบว่าเพราะเหตุอันใดที่เย็นวันนั้นห้องนี้ใช้เป็นห้องรับประทานอาหารและห้องดนตรีไปในเวลาเดียวกัน

ตรงกลางห้องมีโต๊ะยาวที่ประดับประดาอย่างฟุ่มเฟือยหรูหรา เหมือนกับจะท้าทายด้วยคำมั่นสัญญาที่อ่อนหวานกับบรรดาคนที่ชอบของฟรี พร้อมกับขู่กรรโชกบรรดาคนหนุ่มที่ยังขวยเขินไร้ประสบการณ์ ซึ่งมีเวลาเพียงสองชั่วโมงอยู่กับผู้คนแปลกหน้าซึ่งใช้ภาษาและการสนทนาอันไร้สาระแบบเดียวกัน

ตรงกันข้ามกับการตระเตรียมในทางโลก ด้านหน้าของพวกเราคือรูปภาพใส่กรอบหลายหลากเรียงเป็นแถวอยู่บนผนังห้อง แสดงเนื้อเรื่องทางศาสนา เป็นต้นว่า ไฟชำระอเวจี การพิพากษาครั้งสุดท้าย มรณกรรมของคนดี และมรณกรรมของคนบาป ข้างหลังภาพนั้นห้อมล้อมด้วยกรอบรูปสไตล์ของยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาอันตระการตาของอะเรวาโล* เป็นภาพประหลาดจากสีน้ำมันขนาดกว้างของหญิงชราสองคน ข้อความเขียนเอาไว้ว่า "พระแม่แห่งสันติภาพและการเดินทางปลอดภัย** ซึ่งเป็นที่สักการะในเขตอันติโปโล ที่ทรงซุกซ่อนรูปลักษณ์ของขอทานเข้าเยี่ยมคุณนายอิเนส*** ที่นอนป่วยอยู่" ถ้าแม้ภาพสีน้ำมันผืนนั้นจะไม่แสดงให้เห็นถึงรสนิยมหรือศิลปะ มันก็ได้ให้ภาพที่เหมือนจริงเป็นอย่างยิ่ง กล่าวคือ สตรีซึ่งนอนป่วยอยู่นั้นปรากฏให้เห็นเหมือนซากศพที่อยู่ในระยะเน่าเปื่อย ด้วยรอยแต้มสีเหลืองกับสีน้ำเงินอยู่บนเรือนร่าง ส่วนแก้วน้ำ สิ่งของ

---

* ชื่อของทันตแพทย์บิดาและบุตรชายซึ่งเป็นช่างปั้นและช่างแกะสลักทั้งคู่

** คือ พระแม่เจ้าแห่งอันติโปโล ผู้สำเร็จราชการ ฮวน นีโญ่ เด ตาโบรา นำมาจากเมืองท่าอัลคาปูลโก ประเทศเม็กซิโก ในปี ค.ศ.1626

*** สุภาพสตรีชาวฟิลิปปินส์มีชื่อเสียงทางด้านการทำบุญและมีปาฏิหาริย์เข้ามาเกี่ยวข้องเสมอ

ตลอดจนเครื่องใช้อื่นๆ บ่งบอกให้เห็นถึงระยะเวลาเจ็บป่วยที่มีประวัติยาวนาน สิ่งต่างๆ เหล่านี้ให้ภาพที่พิถีพิถันและขัดเจนจนถึงรายละเอียดสุดท้าย จนกระทั่งผู้ชมสามารถมองเห็นสิ่งที่บรรจุอยู่ภายใน เมื่อเพ่งพิศภาพเขียนที่สร้างความตื่นเต้นและสร้างความโหยหาให้กับความคิดแบบขนบท ผู้คนจึงพากันคิดไปว่าบางทีเจ้าของบ้านที่ฉลาดแกมโกงผู้นี้รู้จักอุปนิสัยของบุคคลส่วนใหญ่ที่กำลังจะนั่งในโต๊ะนั้น โคมไฟจีนล้ำค่าห้อยลงมาจากแท่นที่ยกพื้นขึ้นบดบังความคิดบางส่วนของเขา อีกทั้งมีกรงนกหลายกรงที่ปราศจากผู้อาศัย ลูกบอลเจียรนัย ซึ่งทำจากปรอทสีแดง เขียว และน้ำเงิน ดอกกล้วยไม้ที่แห้งเหี่ยว ปลาปักเป้าตากแห้งที่รู้จักกันว่า โบเตเตส และของอื่นๆ ประดู่โค้งไม้สลักเสลาในแบบกึ่งจีนกึ่งยุโรปบดบังทัศนียภาพของแม่น้ำอีกฝั่งหนึ่งอย่างสิ้นเชิง เหลือแต่เพียงทัศนียภาพของเรือนต้นไม้ที่ชุ่มฉ่ำไปด้วยความเขียวชอุ่ม ซุ้มไม้ในสวนเขียวขจีทำจากกิ่งก้านของไม้ค้ำจากเถาวัลย์และด้วยแสงสลัวจากโคมกระดาษขนาดเล็กหลากสี

บรรดาผู้คนที่มาร่วมรับประทานอาหาร ชุมนุมกันอยู่ในห้องนั่งเล่นที่รายล้อมไปด้วยกระจกเงาขนาดมหึมากับโคมระย้าแพรวพราว บนเวทีที่ทำจากลำต้นสนอยู่ถัดออกไป ประกอบด้วยเปียโนขนาดใหญ่หรูหราที่ซื้อด้วยราคาแพงลิบ และราคายิ่งดูแพงขึ้นในเย็นวันนั้นเนื่องจากไม่มีผู้ใดเล่นเปียโนหลังนี้ ส่วนในห้องนั่งเล่นนั้นมีภาพเขียนสีน้ำมันขนาดยักษ์ติดอยู่ เป็นรูปภาพของบุรุษรูปงามแต่งตัวเต็มยศ ตัวตรงแข็งทื่อ ดูถูกระเบียบแบบแผนไปหมด จนถึงไม้เท้าที่มีพู่ห้อยสีทองซึ่งเจ้าของจับถือเอาไว้ด้วยนิ้วมือที่มีแสงระยับไปด้วยอัญมณี ภาพเขียนนี้เหมือนกับจะพูดว่า "ฮึม! ดูสิ เราใส่อะไรมากมายไปหมด! ดูว่าเราเคร่งขรึมเพียงใด!"

เครื่องเรือนหรูหราแต่ดูจะใช้ไม่ค่อยสบายและไม่ถูกสุขลักษณะ ท่านเจ้าของบ้านเป็นกังวลกับความหรูหราของคฤหาสน์มากกว่าคำนึงถึงสุขลักษณะเกี่ยวกับความผาสุกของบรรดาแขกที่มาในงาน ท่านคงอยากจะบอกกับพวกเขาว่า "โรคท้องร่วงนั้นเป็นเรื่องน่ากลัว แต่พวกท่านกำลังนั่งอยู่บนเก้าอี้ที่นำเข้ามาจากยุโรป และไม่ใช่ทุกวันที่ใครจะมานั่งบนเก้าอี้แบบนี้ได้"

มีผู้คนอยู่เกือบเต็มห้องนั่งเล่นห้องนั้น บุรุษแยกตัวออกไปจากสตรีราวกับว่าพวกเขาอยู่ในโบสถ์คาทอลิกและสุเหร่าของพวกยิว บรรดาสุภาพสตรีซึ่งมีทั้งหญิงสาวชาวฟิลิปปินส์กับสเปนไม่กี่คนเปิดปากกว้างพยายามข่มการง่วงเหงาหาวนอน และรีบปิดบังใบหน้าของตนเอาไว้ด้วยพัดอย่างรวดเร็วจนแทบจะไม่มีสุ้มเสียงออกมาให้ได้ยิน ไม่ว่าพวกเขาจะมีความพยายามกันสักปานใด บทสนทนากลับหดถอยลงไปเป็นคำพูดเพียงพยางค์เดียว เหมือนกับเสียงต่างๆ ของหนูและสัตว์ประเภทเลื้อยคลานที่ผู้คนได้ยินยามค่ำคืน อาจจะเป็นเพราะภาพต่างๆ กันของแม่พระที่ห้อยอยู่ระหว่างกระจกบนผนังของห้อง ที่ทำให้พวกเขาเงียบลงและสวมบทสำรวมของคนเคร่งศาสนา หรือว่าพวกสตรีที่นี่มีข้อยกเว้น?

สตรีเพียงผู้เดียวที่ทำหน้าที่ต้อนรับบรรดาสตรีอื่นๆ คือญาติสูงอายุของกัปตันติอาโก ลักษณะหน้าตาของเธอดูใจดีแม้จะพูดภาษาสเปนไม่ค่อยดีนัก อากัปกิริยาทุกอย่างกับความสุภาพเรียบร้อยของเธอลดลงเหลือเพียงแต่การบริการคนสเปนด้วยถาดใส่ซิการ์กับหมาก อันประกอบด้วย หมาก ใบพลู และปูนขาวสำหรับใช้เคี้ยวเล่น รวมทั้งการยื่นมือให้กับสตรีฟิลิปปินส์จุมพิตเหมือนกับที่พวกพระทำกันอยู่ ในที่สุดหญิงแก่ผู้น่าสงสารคนนี้ก็รู้สึกเบื่อหน่าย และฉวยโอกาสที่ได้ยินเสียงจานตกแตกเดินออกไปจากห้องนั่งเล่นอย่างรีบเร่ง พลางบ่นพึมพำว่า "พระเยซูคริสต์เจ้า! คุณรอก่อนนะคะ คนอะไรทำไมถึงซุ่มซ่ามปานนี้...!" และเธอไม่ปรากฏตัวออกมาอีกเลย

สำหรับพวกผู้ชายเหล่านั้น พวกเขาส่งเสียงกันดังอื้ออึง พวกทหารบางคนกำลังพูดจากันอย่างมีรสชาติอยู่ตรงมุมหนึ่งของห้อง แต่ด้วยสุ้มเสียงแผ่วเบา สายตามองดูผู้คนแต่ละคน และขึ้นิ้วไปยังอีกหลายคน แล้วก็หัวเราะอยู่ในกลุ่มของตนเบาๆ ในขณะเดียวกัน มีต่างชาติอีกสองคนที่แต่งกายด้วยชุดขาว เอามือไพล่หลัง แต่ก็มิได้เอื้อนเอ่ยสิ่งใดออกมา และเดินไปเดินมาจากด้านหนึ่งของห้องไปอีกด้านหนึ่ง ดูแล้วเหมือนกับผู้โดยสารบนเรือที่กำลังเบื่อหน่ายความสนุกกับความตื่นเต้นมาจากกลุ่มของพระสองสำนักกับพลเรือนอีกสองคนและทหารอีกคนหนึ่ง ที่ยืนรายล้อมโต๊ะเล็กๆ ซึ่งเป็นที่วางของขวดไวน์กับ

ขนมปังกรอบจากอังกฤษ

ทหารคนนั้นคือ ร้อยโทนอกราชการ รูปร่างสูงและท่าทางบึ้งตึงเหมือนดุ๊กแห่งอัลบา* เขาดำรงตำแหน่งอยู่ในหน่วยงานคร่ำครึของกรมทหารรักษาความสงบภายใน** เป็นคนพูดน้อย สั้น และห้วน พระรูปหนึ่งในกลุ่มนั้นมาจากสำนักโดมินิกัน เป็นคนหน้าตาดีจนจัดได้ว่าเป็นคนสวย มีรูปร่างลักษณะงดงามและดูปราดเปรื่อง ด้วยแว่นตากรอบทองที่ใส่อยู่ทำให้ท่าทางเป็นผู้ใหญ่เกินตัว ท่านผู้นี้เป็นพระประจำตำบลบิโนนโด ในช่วงเวลาก่อนหน้านั้นเคยดำรงตำแหน่งเป็นอาจารย์สอนอยู่ที่วิทยาลัยซัน ฮวน เด เลตรัน ท่านมีชื่อเสียงเป็นเลิศในทางด้านตรรกวิทยา ในช่วงเวลาที่พระจากสำนักโดมินิกันกล้าที่จะประคารมอย่างชาญฉลาดกับฆราวาส เช่น เบ. เด ลูนา*** ซึ่งเป็นนักวิพากษ์มีฝีมือแม้จะยังไม่อาจขัดแย้งหรือตามทันได้ก็ตาม บาทหลวงซิบิลาซึ่งชอบโต้แย้งก็ไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวด้วย เหมือนกับนักตกปลาที่พยายามจับปลาไหลด้วยเส้นเชือก พระโดมินิกันรูปนี้เป็นคนพูดน้อย จนดูเหมือนกับจะชั่งคำพูดของตนเอง

ผิดกับพระอีกรูปหนึ่งซึ่งเป็นพระของสำนักฟรันซิสกันที่พูดมากมิหนำซ้ำยังทำไม้ทำมือมากขึ้นอีก ถึงแม้ผมจะเริ่มออกสีดอกเลาแล้ว แต่ท่านรักษาความกระฉับกระเฉงและความแข็งแรงเอาไว้ได้เป็นอย่างดี ลักษณะหน้าตาของท่านเหมาะเจาะ สายตาค่อนข้างนิ่ง กระดูกขากรรไกรกว้างและรูปร่างใหญ่โต ดูเผินๆ เหมือนกับผู้ดีชาวโรมันที่ปลอมร่างมา ถึงแม้ว่าผู้อ่านจะพบว่าตนเองถูกเตือนให้นึกถึงพระรูปหนึ่งในสามรูปซึ่งไฮน์พูดถึงในหนังสือเรื่อง "เทพเจ้าผู้ถูกเนรเทศ"**** ผู้ซึ่งในวันศารทวิษุวัตอยู่ในละแวกของเมืองไทโรล

---

* ดุ๊กแห่งอัลบา มีนามว่า แฟร์นันโด อัลวาเรซ เด โตเลโด เป็นนายพลชาวสเปนที่มีชื่อโด่งดังในทางด้านการกวาดล้างพวกโปรเตสแตนต์กับความเหี้ยมโหด มีชีวิตอยู่กลางคริสต์ศตวรรษที่ 16 ในสมัยของพระเจ้าชาลส์ที่ 5 และพระเจ้าฟิลิปที่ 2 (ค.ศ.1508-1582)

** มีหน้าที่ดูแลความสงบภายใน ก่อตั้งขึ้นใน ค.ศ.1869 ด้วยกำลังจากชายชาวฟิลิปปินส์ประมาณ 4,000 คน ภายใต้นายทหารชาวสเปน หน่วยงานนี้ลอกเลียนแบบมาจากสเปน มีหน้าที่สำคัญทั้งเป็นตำรวจและทหารในเวลาเดียวกัน และมีชื่อเสียงในทางฉ้อราษฎร์บังหลวงและความเหี้ยมโหด

*** ดอน เบเนดิคโต เด ลูนา แห่งบาทังกัส มีชื่อเสียงโด่งดังทางด้านการเป็นนักพูด

**** คือเทพบาคชุส เทพเจ้าแห่งสุราเมรัยและความอุดมสมบูรณ์ของชาวโรมัน

พายเรืออยู่ในทะเลสาบแห่งหนึ่งในเวลาเที่ยงคืน และทุกครั้งจะวางเหรียญเงินอันเย็นเฉียบราวกับน้ำแข็งลงบนฝ่ามือของชาวเรือผู้ยากไร้ที่เต็มไปด้วยความหวาดกลัวคนนั้น แต่บาทหลวงดามาโซมิได้ลึกลับแบบพระเหล่านั้น ท่านร่าเริงสนุกสนาน และแม้ว่าสุ้มเสียงของท่านจะห้วนเหมือนกับเสียงของคนที่ไม่เคยกัดลิ้นของตัวเอง และยังเชื่อว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่ท่านเปล่งออกมานั้นศักดิ์สิทธิ์และไม่อาจพัฒนาให้ดีกว่านี้อีกแล้ว ความสนุกสนานรื่นเริงและเสียงหัวเราะที่เปิดเผยลบล้างความรู้สึกขัดกันนั้นลงได้ จนกระทั่งถึงจุดที่ผู้คนรู้สึกว่าควรให้อภัยท่าน

หนึ่งในพลเรือนนั้นเป็นบุรุษร่างเล็กมีเคราสีเข้มเรียวแหลม มีจมูกเป็นจุดเด่น ซึ่งถ้าหากพิจารณาดูจากขนาดของมันแล้วละก็ไม่ควรเป็นจมูกของเขา ส่วนอีกคนหนึ่งนั้นเป็นเด็กหนุ่มผิวขาว มีท่าทางว่าเป็นคนที่พึ่งมาพำนักอยู่ในเมืองนั้น พระของสำนักฟรันซิสกันกำลังพูดคุยกันอย่างสนุกสนานกับเด็กหนุ่มคนนี้อยู่

"แล้วคุณก็จะเห็นเอง เมื่อคุณมาอยู่ในประเทศนี้สักสองสามเดือน คุณก็จะเชื่อว่าสิ่งที่พ่อบอกคุณนี้เป็นนโยบายแบบหนึ่งที่ปกครองกันอยู่ในแมดริด และอีกนโยบายหนึ่งในฟิลิปปินส์"

"แต่ว่า..."

"ยกพ่อเป็นตัวอย่างก็แล้วกัน"

บาทหลวงดามาโซพูดต่อไปด้วยน้ำเสียงที่ดังขึ้นอีกเล็กน้อย เพื่อมิให้อีกฝ่ายหนึ่งโต้ตอบได้

"พ่อใช้เวลาถึงยี่สิบสามปีสร้างกิจการกล้วยและข้าวในประเทศนี้ พ่อพูดเกี่ยวกับเรื่องนี้ได้เลย อย่าพูดเรื่องทฤษฎีหรือเล่นโวหารกับพ่อดีกว่า เพราะพ่อรู้จักคนพื้นเมืองดี คุณจะต้องรู้ความจริงว่า เมื่อครั้งที่พ่อเดินทางมาประเทศนี้ พ่อถูกส่งไปอยู่เมืองเล็กๆ ก็จริง แต่เป็นเมืองที่อุทิศให้กับการเกษตรกรรมเต็มที่ ในตอนนั้นพ่อไม่เข้าใจภาษาตากาล็อกดีนัก แต่พวกผู้หญิงเหล่านั้นสารภาพบาปกับพ่อ และเราเข้าใจซึ่งกันและกัน และพวกเขาเริ่มชอบพ่อ จนกระทั่งสามปี

ต่อมา เมื่อครั้งที่พ่อถูกย้ายไปอยู่เมืองที่ใหญ่ขึ้น เพราะที่นั่นว่าง เนื่องจากบาทหลวงพื้นเมืองประจำตำบลตายลง พวกเขาทั้งหมดร้องไห้เมื่อพ่อจากมา และเลี้ยงฉลองเพื่ออำลาพ่อด้วยของขวัญกับเสียงเพลง"

"แต่นั่นเพียงแต่แสดงว่า..."

"เดี๋ยว! เดี๋ยว! อย่าพึ่งรีบด่วนสรุป! บาทหลวงที่มาแทนพ่ออยู่สั้นกว่าพ่อเสียอีก แต่เวลาที่ท่านจากเมืองไป มีคนกล่าวคำอำลามากกว่าและมีคนร้องไห้มากกว่า มีเสียงดนตรีมากกว่า ทั้งๆ ที่บาทหลวงคนนั้นเฆี่ยนพวกเขามากกว่าและยังขึ้นค่าบำรุงโบสถ์ประจำตำบลเกือบสองเท่า"

"แต่ถ้าพ่อจะอนุญาตให้ผม..."

"ยิ่งไปกว่านั้น ในเมืองซันดิเอโกที่ซึ่งพ่ออยู่ถึงยี่สิบปีและพ่อก็พึ่ง...จากมาไม่กี่เดือน" (ท่านทำท่าทางรังเกียจ)

เวลาถึงยี่สิบปีที่ไม่มีใครปฏิเสธมันได้ ยาวนานเกินพอที่จะรู้จักเมืองนี้ ซันดิเอโกมีอยู่ 6,000 ชีวิต และพ่อก็รู้จักทุกคนดี เหมือนกับว่าพ่อให้กำเนิดพวกเขาและเลี้ยงดูพวกเขามา พ่อรู้ว่าคนไหนพิการ รู้ว่ารองเท้าข้างไหนกัดเท้าเขา คนไหนรักกับใคร คนนี้ปากโป้งกับใครบ้าง ใครเป็นบิดาแท้ๆ ของเด็กชายคนนี้ ฯลฯ พวกเขาทุกคนมาสารภาพบาปกับพ่อทั้งนั้น ให้คุณซันติอาโก เจ้าของบ้านสนับสนุนพ่อก็แล้วกัน ท่านมีที่ดินมากมายที่นี่ และที่นี่แหละที่เราเป็นเพื่อนกัน เอาหละ! แล้วคุณก็จะเห็นเองว่าพวกคนพื้นเมืองเป็นอย่างไร เมื่อตอนที่พ่อจากมามีผู้หญิงแก่เพียงไม่กี่คนกับนางชีบางคนจากสำนักของนักบุญฟรันซิสกันแห่งอัสซีสซีมาส่งพ่อ และพ่ออยู่ที่นั่นถึง 20 ปีทีเดียว!"

"แต่ถึงอย่างไรผมก็มองไม่เห็นว่าเรื่องนี้เกี่ยวข้องกับการยกเลิกการผูกขาดยาสูบ* ตรงไหนเลยครับ"

ชายผิวขาวคนนั้นตอบ ฉวยโอกาสตอนที่การสนทนาหยุดชะงักไปในช่วงที่บาทหลวงกำลังจิบเหล้าเชอร์รี่อยู่

---

* การผูกขาดยาสูบของรัฐบาลสเปนในฟิลิปปินส์ เริ่มมาตั้งแต่ปี ค.ศ.1782 และกลายเป็นที่มาของการฉ้อราษฎร์บังหลวงจนต้องล้มเลิกไปในปี ค.ศ.1881

บาทหลวงดามาโซตกตะลึงพรึงเพริดจนเกือบปล่อยแก้วไวน์ตกจากมือ ท่านจ้องมองชายหนุ่มคนนั้นอยู่ชั่วขณะหนึ่ง... พลางร้องออกมาด้วยความประหลาดใจว่า

"อะไรนะ? นี่อะไรเนี่ย? เป็นไปได้อย่างไรว่าคุณมองไม่เห็นในสิ่งที่โปร่งใสราวกับกลางวันแบบนี้? พระเจ้าช่วยด้วยเถิด คุณมองไม่เห็นเลยรึว่า มันเป็นข้อพิสูจน์ที่เห็นได้ชัดๆ เลยว่า การปฏิรูประบบราชการเป็นเรื่องไร้สาระ?"

ครั้งนี้กลับกลายเป็นชายผิวขาวที่ยืนงงงวย นายร้อยโทคนนั้นขมวดคิ้วเข้าไปอีก ชายร่างแคระสั่นศีรษะของตนเหมือนกับจะทั้งสนับสนุนบาทหลวงดามาโซหรือไม่เห็นด้วย พระสำนักโดมินิกันจึงหันหลังให้พวกเขาเหล่านั้น

"คุณพ่อเชื่อด้วยหรือครับ?" ในที่สุดชายหนุ่มจึงถามขึ้นอย่างจริงจัง พลางมองไปยังพระคนนั้นอย่างประหลาดใจ

"พ่อเชื่อรึเปล่า? เหมือนกับที่พ่อเชื่อในพระคัมภีร์นั่นแหละครับ คนพื้นเมืองเป็นพวกที่เกียจคร้านที่สุด!"

"เอ้อ! ได้โปรดยกโทษให้ผมที่เข้ามาขัด" ชายหนุ่มคนหนึ่งพูดขึ้นด้วยเสียงเบาๆ และเลื่อนเก้าอี้ของตนเข้ามาใกล้ขึ้น "คุณพ่อเอ่ยคำหนึ่งออกมาทำให้ผมสนใจจริงๆ ความเกียจคร้านแบบนั้นฝังติดอยู่กับคนพื้นเมืองโดยธรรมชาติหรือว่าพวกเราในฐานะที่เป็นนักเดินทางต่างชาติพูดเอาไว้เพื่อแก้ตัวให้กับความเกียจคร้านของพวกเราเอง ความล้มเหลวของเรา และระบบอาณานิคมของเรา? พระท่านพูดถึงอาณานิคมอื่นๆ ที่พลเมืองมีเชื้อชาติเดียวกัน..."

"เอ้อ ไม่ใช่หรอกครับ เพียงแต่อยากรู้เท่านั้น ลองถามคุณลารูฮาซึ่งรู้จักประเทศนี้ดีสิครับ ถามเขาดูว่าความโง่เง่ากับความเกียจคร้านของคนพื้นเมืองมีอะไรเปรียบได้บ้าง"

ชายร่างเล็กซึ่งถูกพาดพิงถึงตอบขึ้นว่า

"ปกติแล้ว ไม่มีที่ใดๆ ในโลกที่จะพบใครที่เกียจคร้านเกินกว่าคนพื้นเมืองที่นี่ ไม่มีที่ใดในโลกอีกแล้ว"

"หรือมีคนที่เลวทรามและไม่สำนึกในบุญคุณเท่านี้!"

"หรือเซ่อซ่าบ้านนอกแบบนี้!"

ชายผิวขาวเริ่มรู้สึกหงุดหงิดกับทุกคน และพูดขึ้นด้วยเสียงเบาๆ ว่า

"ท่านสุภาพบุรุษครับ ผมเชื่อว่าพวกเราอยู่ในบ้านของคนพื้นเมืองอยู่นะครับ...สุภาพสตรีเหล่านั้น..."

"บ่ะ! อย่าเข้าใจแบบนั้นสิ! คุณซันติอาโกไม่คิดว่าตนเองเป็นคนพื้นเมืองหรอก นอกจากนี้เขาเองก็ไม่อยู่ที่นี่ และแม้เขาจะอยู่ก็ตาม...คำพูดเหล่านั้นเป็นถ้อยคำเหลวไหลของพวกที่มาใหม่เท่านั้น ปล่อยให้เวลาผ่านไปสักสองสามเดือน แล้วคุณก็จะเปลี่ยนความคิด หลังจากที่คุณไปร่วมงานเลี้ยงกับงานเต้นรำบ่อยๆ นอนบนเตียง และรับประทานติโนลาให้มากๆ ละก็"

"สิ่งที่คุณเรียกติโนลา คือ เม็ดบัวหลายๆ ชนิดที่ทำให้ผู้ชายบางคนเริ่มจำอะไรไม่ได้ใช่ไหมครับ?"

บาทหลวงดามาโซตอบด้วยเสียงกลั้วหัวเราะ "คุณจะต้องเพี้ยนแน่ๆ เลยติโนลา* เป็นน้ำซุปของไก่และน้ำเต้า คุณมาถึงนานแล้วหรือ?"

"สี่วันครับ" ชายหนุ่มตอบด้วยท่าทางรำคาญเล็กน้อย

"คุณมาทำงานใช่ไหม?"

"ไม่ใช่ครับท่าน! ผมเดินทางมาเองเพื่อศึกษาเกี่ยวกับประเทศนี้"

ว่ะ! คุณนี่เป็นคนหายากจริงๆ" บาทหลวงดามาโซโพล่งขึ้น พิจารณาอีกฝ่ายหนึ่งด้วยความประหลาดใจ "มาเองด้วยเจตนาที่เหลวไหลแบบนี้! มันช่างเป็นปรากฏการณ์ที่ประหลาดจริง! มีหนังสืออยู่มากมาย...ขอให้เพียงแต่มีสมองเท่านั้น มีคนเขียนหนังสือดีๆ เยอะแยะ! ขอให้มีแต่สมอง..."

พระสำนักโดมินิกันสอดแทรกการสนทนาเข้ามาอย่างรวดเร็ว "ท่านสาธุคุณดามาโซ ท่านบอกว่าท่านใช้เวลาถึงยี่สิบปีในเมืองซันดิเอโก และท่านจากมา...ท่านสาธุคุณไม่ได้พออกพอใจกับเมืองนี้หรอกหรือ?"

---

* คือ ติโนลาเป็นอาหารของคนฟิลิปปินส์ที่ทำจากไก่ต้มกับฟัก มันฝรั่ง หรือบางครั้งก็ใช้มะละกอดิบ ปกติจะเสริฟเป็นจานแรกของอาหารเย็น และเป็นอาหารที่เสริฟบ่อยมากบนโต๊ะอาหาร

คำถามแบบนี้ ถามอย่างไม่เอาใจใส่และและเกือบจะไม่คิด ทำให้บาทหลวงหมดความเชื่อมั่นในตัวเองและยุติการหัวเราะไปทันที

"ไม่ใช่!" ท่านพูดกระแทกออกไปออกไปอย่างรวดเร็ว พร้อมกับทิ้งน้ำหนักของร่างทั้งหมดลงบนพนักเก้าอี้อย่างแรง

พระโดมินิกันพูดต่อไปด้วยน้ำเสียงราบเรียบว่า "มันคงจะต้องเจ็บปวดที่จากเมืองซึ่งอยู่มาถึงยี่สิบปี เมืองที่ตนเองรู้จักดีพอๆ กับเสื้อผ้าที่สวมใส่อยู่อย่างน้อยที่สุด ผมรู้สึกมากทีเดียวในตอนที่จากเมืองกามิลิง* และผมอยู่ที่นั่นเพียงไม่กี่เดือน...แต่ผู้บังคับบัญชาของผมทำไปเพื่อผลประโยชน์ของชุมชน... และเพื่อประโยชน์ของผมด้วย"

นับเป็นครั้งแรกของเย็นวันนั้นที่บาทหลวงดามาโซมีท่าทางหมกมุ่น ในทันใดนั้นเองท่านก็เอากำปั้นทุบกับพนักเก้าอี้ หายใจออกมาแรงๆ และถี่ๆ และพูดด้วยเสียงดังว่า

"เออ! มีศาสนาหรือไม่มีนะ พวกพระประจำตำบลเป็นอิสระรึเปล่า? ประเทศกำลังล่มสลาย...มันล่มสลายไปแล้ว!"

ท่านทุบกำปั้นอีก

ทุกๆ คนที่อยู่ในห้องนั่งเล่นนั้นพากันตกใจและหันมามองคนกลุ่มนั้น ฝ่ายโดมินิกันเงยหน้าขึ้นจ้องมองฝ่ายฟรันซิสกันผ่านแว่นตาออกมาด้วยความประหลาดใจ คนต่างชาติสองคนที่กำลังเดินเล่นหยุดอยู่ชั่วขณะหนึ่ง มองดูกันด้วยความตกใจเล็กน้อย แล้วจึงเดินต่อไป

"ท่านกำลังอารมณ์ไม่ดีเพราะคุณไม่ได้ปฏิบัติต่อท่านในฐานะที่ท่านเป็นพระ" ชายหนุ่มผิวขาวบ่นพึมพำกับเซ็นญอร์ ลารูฮา

"ท่านสาธุคุณต้องการจะบอกอะไรหรือครับ? มีอะไรเกิดขึ้นหรือ?" ทั้งพระโดมินิกันกับทหารคนนั้นถามขึ้นด้วยสุ้มเสียงแตกต่างกัน

"ก็เพราะเหตุนี้แหละที่ความระส่ำระสายเกิดขึ้น รัฐบาลสนับสนุนพวก

---

* เป็นชื่อเมืองหนึ่งในมณฑลพังกาสินัน ปัจจุบันอยู่ในเมืองตาร์ลัค เมืองซึ่งคู่หมั้นของริซัล คือ เลโอนอร์ ริเวรา อาศัยอยู่

นอกรีตเพื่อให้ต่อต้านผู้รับใช้พระผู้เป็นเจ้า!" พระฟรันซิสกันพูดต่อไป ยกกำปั้นอันกำยำล่ำสันขึ้นสูง

"คุณพ่อหมายความว่าอย่างไรครับ?" นายร้อยโทหน้าตาบึ้งตึงถามขึ้นพลางขยับตัวลุกขึ้นหน่อยหนึ่ง

"พ่อหมายความว่าอย่างไรหรือ?" บาทหลวงดามาโซย้ำด้วยเสียงที่ดังขึ้นและหันมาเผชิญหน้ากับนายร้อยโท "พ่อพูดในสิ่งที่พ่อต้องการพูด! พ่อหมายความว่า เมื่อพระประจำตำบลโยนศพของคนนอกรีตออกจากป่าช้า ไม่มีผู้ใดแม้แต่พระเจ้าแผ่นดินเอง ก็ไม่มีสิทธิที่จะเข้าไปก้าวก่าย หรือแม้แต่ลงโทษ ท่านนายพลร่างเล็ก...ท่านนายพลร่างเล็กที่สร้างแต่ความระส่ำระสาย..."*

"คุณพ่อครับ! ท่านสาธุคุณคือผู้สำเร็จราชการที่อุปถัมภ์ศาสนา นะครับ! นายร้อยโทตะโกนขึ้น และผลุดลุกขึ้นยืน

"ท่านสาธุคุณหรือผู้สำเร็จราชการแบบนั้นน่ะรึ!" พระฟรันซิสกันตอบพลางผลุดลุกขึ้นยืนด้วยเช่นกัน

"หากเป็นเวลาอื่นละก็ เขาจะต้องถูกลากลงมาจากบันไดเหมือนกับครั้งที่องค์การศาสนาเคยทำกับข้าหลวงบุสตามันเต** คนนอกศาสนา เวลาตอนนั้นแหละคือ วันเวลาของความศรัทธาอย่างแท้จริง!"

"ผมขอเตือนพ่อว่าผมจะไม่ยินยอม...ให้สาธุคุณเป็นตัวแทนของพระมหากษัตริย์..."

"กษัตริย์คนไหนเล่า! เป็นใครที่ไหนกัน? สำหรับพวกเราแล้วละก็เราไม่มีกษัตริย์ มีแต่ผู้ที่ถูกต้อง..."***

---

* คือ นายพล เอมิลิโอ แตร์เรโร อิ เปรินาท์ ซึ่งเป็นปฏิปักษ์กับฝ่ายสงฆ์ ในระหว่างปี ค.ศ.1885 ถึง ค.ศ.1887 ดำรงตำแหน่งเป็นผู้สำเร็จราชการสเปนในฟิลิปปินส์ นายพลผู้นี้แต่งตั้งให้ร้อยเอก ดอน โฮเซ ตาวิเอล เด อันดราเด แห่งกรมทหารรักษาความสงบภายในเข้าประกบ โฮเซ ริซัล ในช่วงเวลาที่ริซัลอยู่ในฟิลิปปินส์

** ผู้สำเร็จราชการสเปนในฟิลิปปินส์ ถูกพวกหัวรุนแรงสังหารในปี ค.ศ.1719

*** พระเจ้าเฟอร์ดินันด์ที่ 7 ทรงสถาปนาพระราชธิดา เจ้าหญิงอิซาเบลาเป็นรัชทายาท แทนที่จะสถาปนา ดอน คาร์โลส เด บูร์บง ผู้สมควรสืบราชสมบัติต่อจากพระองค์สายใกล้ที่สุด จนนำไปสู่สงครามสืบราชสมบัติถึงสี่สิบสามปี (ค.ศ.1833-1876)

"หยุดนะ!" นายร้อยโทตะโกนขึ้นมาด้วยท่าทางน่ากลัว เสมือนกับว่ากำลังพูดกับทหารของตน "ถอนคำพูดของคุณพ่อเดี๋ยวนี้นะ มิฉะนั้นพรุ่งนี้ หรือเดี๋ยวนี้ ผมจะไปรายงาน ฯพณฯ ท่าน!"

"ไปเลย ไปเดี๋ยวนี้ ไปสิ!" บาทหลวงดามาโซตอบไปอย่างเย้ยหยัน เดินเข้ามาหานายร้อยโท มือทั้งสองข้างกำแน่น "คุณคิดรึว่าพ่อใส่ชุดนักบวชแล้วพ่อไม่มี...? ไปเลยสิ! พ่อให้คุณยืมรถม้าด้วยซ้ำไป!"

เรื่องราวกำลังจะเปลี่ยนเป็นเรื่องตลกขบขันไป เคราะห์ดีที่พระสำนักโดมินิกันเข้ามาขัดเอาไว้

"ท่านสุภาพบุรุษครับ" ท่านพูดขึ้นด้วยเสียงที่มีอำนาจ และด้วยสำเนียงขึ้นจมูกที่เป็นลักษณะของพระทั้งหมด

"อย่าไขว้เขวเป็นอันขาด หรือสร้างความขุ่นเคืองโดยไม่มีสาเหตุ พวกเราควรแยกแยะคำพูดของคุณพ่อดามาโซเป็นสองเรื่อง คือ คำพูดของบุรุษธรรมดาเรื่องหนึ่ง และคำพูดของนักบวชอีกเรื่องหนึ่ง คำพูดอันหลังนี้ไม่สมควรที่จะขุ่นเคือง เนื่องจากเป็นความจริงที่สุด สำหรับคำพูดของคนธรรมดานั้นจะต้องแยกแยะลงไปอีกคือ คำพูดแบบคลุมเครือกับไม่มีสาระ แต่มิใช่ไม่ได้เรื่องได้ราวอย่างหนึ่ง กับพูดแบบไร้เหตุผลอีกแบบหนึ่ง แบบหลังนี้คือคำพูดที่สร้างความขุ่นเคืองได้ และเพราะเหตุนี้ถ้าหากมีความเข้าใจแล้ว และมีเบื้องหลังและที่มาของเจตนา หรือว่าเป็นเพียงแต่อุบัติเหตุที่เกิดขึ้นในระหว่างที่ถกเถียงกันอยู่ถ้าหากมี..."

"ออ! ผมว่า เป็นอุบัติเหตุมากกว่า และสำหรับตัวผมเอง รู้เจตนานั้นคุณพ่อซิบิลา!" นายทหารคนนั้นขัดขึ้นมา พบว่าตนเองกำลังโกรธเคืองด้วยเรื่องหลายเรื่อง และเกรงว่าถ้าเหตุการณ์ดำเนินต่อไปเขาก็จะไม่มีทางหลุดออกมาอย่างไม่มีมลทินเป็นแน่ "ผมก็ทราบเจตนาเช่นกัน และท่านสาธุคุณเป็นผู้ชี้ความแตกต่างเหล่านี้ให้ ในช่วงเวลาที่บาทหลวงดามาโซไม่อยู่ที่เมืองซันดิเอโก ผู้ช่วยของท่านฝังร่างของคนที่มีคุณค่ามากคนหนึ่งครับท่าน บุคคลที่มีคุณค่าสูงส่ง ผมพบกับบุคคลผู้นั้นหลายครั้งที่บ้านของท่านเอง ท่านให้เกียรติผมด้วย

การต้อนรับขับสู้เป็นอย่างดี แต่ท่านไม่เคยไปสารภาพบาป ก็เท่านั้น? ตัวผมเองไม่เคยสารภาพบาป แต่จะแอบอ้างว่าท่านผู้นั้นฆ่าตัวตาย คือ การโกหกขัดๆ เป็นการใส่ร้าย! บุรุษแบบนี้มีบุตรชายซึ่งท่านทุ่มเทความรักและความหวังทั้งหมดให้ เป็นคนซึ่งมีความเลื่อมใสในพระผู้เป็นเจ้า และเอาธุระต่อสังคม อีกทั้งยังเป็นคนซื่อสัตย์และยุติธรรม ท่านไม่ฆ่าตัวตายแน่นอน ผมพูดเรื่องนี้ขึ้นมาและปิดเงียบในเรื่องอื่นๆ เพื่อวิงวอนขอให้ท่านสาธุคุณรับรู้ด้วยความขอบพระคุณยิ่ง"

แล้วเขาก็หันหลังให้กับพระฟรันซิสกัน และพูดต่อไปว่า

"เอาหละ เมื่อพระคนนี้กลับไปถึงเมืองของตน หลังจากที่ทำทารุณกรรมต่อพระผู้ช่วยที่น่าสงสาร ก็ได้สั่งให้พระผู้ช่วยคนนี้ขุดศพขึ้นมาและย้ายร่างออกไปจากป่าช้าเพื่อเอาไปฝัง ผมไม่รู้ว่าอยู่แห่งใด คนเมืองซันดิเอโกขี้ขลาดเกินกว่าที่จะโต้แย้ง ผู้ตายไม่มีญาติพี่น้องเลย และลูกชายคนเดียวก็ยังอยู่ในยุโรป แต่ ฯพณฯ ท่านผู้สำเร็จราชการทราบเรื่องนี้ และเนื่องจากท่านมีใจเป็นธรรม จึงได้ขอให้มีการลงโทษ บาทหลวงดามาโซจึงถูกย้ายไปอยู่เมืองอื่น นี่คือเรื่องราวทั้งหมด เอาหละครับ ขอให้ท่านสาธุคุณช่วยอธิบายให้กระจ่างด้วย"

เมื่อพูดจบ เขาก็เดินออกไปจากกลุ่ม

"พ่อรู้สึกเสียใจเป็นอย่างยิ่งที่เข้าไปแตะเรื่องที่ละเอียดอ่อนโดยไม่รู้เรื่องราวมาก่อน" บาทหลวงซิบิลาพูดขึ้นด้วยความสงสาร "แต่ในที่สุดผู้คนก็ได้ประโยชน์จากการเปลี่ยน..."

"นั่นคือสิ่งที่ได้ประโยชน์ แต่ความสูญเสียทางด้านการโยกย้ายล่ะ...และเอกสารต่างๆ...กับของที่ถูกเคลื่อนย้ายทั้งหมด..." บาทหลวงดามาโซพูดโพล่งขึ้นมาจนแทบจะควบคุมความโกรธไม่อยู่

ในที่สุดการจับกลุ่มกันก็กลับไปสู่สภาวะราบรื่นดังเดิม

แขกรับเชิญบางคนพึ่งเดินทางมาถึง ในกลุ่มนี้มีชาวสเปนชราซึ่งเดินกะโผลกกะเผลก มีท่าทางนิ่มนวลและไม่เป็นพิษเป็นภัย เขายืนพิงแขนของสตรีฟิลิปปินส์มีอายุคนหนึ่ง ซึ่งผมเผ้าหยิกหยองและหน้าตาตกแต่งเข้มข้น แต่งตัว

ด้วยเสื้อผ้าแบบยุโรป

ผู้คนทักทายบุคคลคู่นี้อย่างเป็นมิตร นายแพทย์เอสปาดาญากับภรรยาคือคุณนายวิคตอรินา ซึ่งเข้าไปร่วมวงกับกลุ่มที่พวกเราพบปะแล้ว มีนักหนังสือพิมพ์เจ้าของร้าน ซึ่งต่างก็ทักทายซึ่งกันและกัน สนทนากันด้านโน้นบ้างด้านนี้บ้างอย่างเรื่อยเปื่อยไร้จุดหมาย

"แต่คุณบอกผมได้ไหม คุณลารูฮา ว่าเจ้าของบ้านเป็นคนแบบไหน?" บุรุษผิวขาวถามขึ้น "ผมยังไม่ได้รับการแนะนำเลย"

"มีคนบอกว่าเขาออกไปข้างนอก ผมเองก็ยังไม่เคยพบเขาเลยครับ"

"ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องแนะนำกันที่นี่หรอกครับ" บาทหลวงดามาโซสอดแทรกเข้ามา "คุณซันติอาโกเป็นคนดี"

"คนที่ไม่ได้ประดิษฐ์ดินปืน" ลารูฮาต่อเติมเข้ามา

"คุณลารูฮาคะ" คุณนายวิคตอรินาอุทานขึ้นมาแบบติเตือนเล็กน้อย มือโบกพัดไปมา "คนจนจะประดิษฐ์ดินปืนได้อย่างไร ในเมื่อผู้คนบอกว่า คนจีนผลิตมันมาหลายศตวรรษแล้ว?"

"คนจีนรึ? คุณสติวิปลาศไปรึเปล่า?" บาทหลวงดามาโซอุทานขึ้นมา "ลืมมันเสียเถิด พระฟรันซิสกันคนหนึ่งที่อยู่สำนักเดียวกับพ่อประดิษฐ์มันขึ้นมาผลิตโดยบาทหลวงคนหนึ่งซึ่งพ่อจำชื่อไม่ได้ อาจจะเป็นซาวัลส์ในคริสต์ศตวรรษที่ 7"

"พระฟรันซิสกัน! อืม ท่านคนนี้คงจะเป็นหมอสอนศาสนาในเมืองจีน คุณพ่อซาวัลส์คนนี้น่ะ" สุภาพสตรีคนหนึ่งตอบโดยไม่ยอมเลิกล้มความคิดเห็นของตน

"คุณนายครับ คุณคงจะหมายความถึงชวอร์ซ กระมัง" บาทหลวงซิบิลาตอบโดยไม่มองเธอ

"ดิฉันไม่ทราบ คุณพ่อดามาโซบอกว่าชื่อซาวัลส์ ดิฉันเพียงแต่พูดย้ำเท่านั้น"

"เอ้อ! ซาวัลส์หรือเชวัส มันจะสำคัญเท่าไหร่เชียว? ตัวอักษรเพียง

คำเดียวไม่อาจทำให้เขาเป็นคนจีนหรอก" พระฟรันซิสกันตอบด้วยอารมณ์ฉุนเฉียว

"และมันเป็นคริสต์ศตวรรษที่ 14 มิใช่ศตวรรษที่ 7" พระโดมินิกันต่อเติมด้วยสุ้มเสียงขึงขังเหมือนกับจะทำให้ความหยิ่งยะโสของผู้อื่นหดหายไป

"เอาเถอะครับ! หนึ่งศตวรรษมากขึ้นหรือน้อยลงไม่ได้ทำให้เขาเป็นพวกโดมินิกันได้หรอกครับ!"

"โธ่! อย่าอารมณ์เสียสิครับ ท่านสาธุคุณ!" บาทหลวงซิบิลาพูดพลางยิ้ม "ท่านประดิษฐ์ดินปืนสำเร็จก็ดีแล้วเพราะท่านช่วยงานพระร่วมสำนักได้มากทีเดียว"

"และคุณพ่อซิบิลาล่ะครับ คุณพ่อบอกว่ามันผลิตได้ในคริสต์ศตวรรษที่ 14 ใช่ไหม?" คุณนายวิคตอรินาถามอย่างสนใจยิ่ง

"ก่อนหรือหลังพระเยซูเกิดคะ?"

พออกพอใจกับคำถามนั้น ก็พอดีมีบุคคลสองคนเดินเข้ามาในห้อง

2

คริโซสโตโม อิบาร์รา

บุคคลทั้งสองไม่ได้เป็นเด็กหนุ่มหน้าตาดีหรือแม้แต่แต่งกายดีพอที่จะเรียกร้องความสนใจจากทุกคนที่นั่น แม้แต่จากบาทหลวงซิบิลาก็ตาม พวกเขามิใช่ ฯพณฯ ท่านผู้สำเร็จราชการกับผู้ช่วย ที่จะดึงเอานายร้อยโทคนนั้นออกมาจากความฝัน เขาก้าวเดินเข้ามาสองสามก้าว บาทหลวงดามาโซมีปฏิกิริยาราวกับว่าถูกมนตร์สะกด เพราะเขาเหมือนกับภาพเขียนจากต้นฉบับที่แต่งตัวเต็มยศ มีเด็กหนุ่มคนหนึ่งซึ่งใส่เสื้อผ้าไว้ทุกข์เดินนำเข้ามา

"สวัสดีท่านสุภาพบุรุษทั้งหลาย สวัสดีครับคุณพ่อ"

เป็นคำพูดแรกที่กัปตันติอาโกกล่าวขึ้น พลางจุมพิตมือของพวกบาทหลวง ซึ่งลืมให้ศีลให้พรกับเขาดังที่เคยปฏิบัติมา พระโดมินิกันถอดแว่นตาของตนเพื่อพิศดูบุรุษหนุ่มผู้เข้ามาใหม่ ส่วนบาทหลวงดามาโซนั้นถอดสีหน้านัยน์ตาแทบจะถลนออกมานอกเบ้า

"กระผมถือเป็นเกียรติที่แนะนำแก่พวกท่าน ดอน คริโซสโตโม อิบาร์รา บุตรชายของมิตรที่จากไปแล้วของกระผม"

กัปตันพูดต่อไปอีกว่า "สุภาพบุรุษผู้นี้พึ่งเดินทางกลับจากยุโรป และกระผมอยากให้พวกท่านพบกับเขา"

เสียงอุทานหลายเสียงดังขึ้นเมื่อมีการเอ่ยชื่อนี้ นายร้อยโทลืมแม้แต่จะทักทายเจ้าของงาน แต่กลับเดินเข้ามาใกล้ชายหนุ่มเพื่อเพ่งพิศเขาจากศีรษะถึงเท้า ในขณะที่เขากำลังแลกเปลี่ยนการทักทายกับทุกคนในกลุ่มนั้น

เขาไม่มีอะไรเป็นจุดเด่นนอกจากชุดดำที่สวมใส่อยู่ในหมู่ชุมนุมนั้น ความสูงที่ทำให้เขาดูเด่น รูปร่างหน้าตา การเคลื่อนไหว เปล่งกระจายรัศมีของ

ความอ่อนเยาว์ที่บริสุทธิ์ที่ทั้งร่างกายและจิตใจได้พัฒนาขึ้นมาและผสมผสานเข้ากันเป็นอย่างดี ผู้คนมองเห็นสีหน้าที่เปิดเผยและน่าคบนั้นมีสายโลหิตสเปนปนอยู่บ้าง โดยดูจากผิวสีน้ำตาลอ่อนที่ดูยองใย แก้มมีสีชมพูเรื่อๆ ซึ่งอาจจะมาจากผลของการพำนักอยู่ในประเทศหนาวนมนาน

"ท่านไม่ได้พูดริครับ พระประจำเมืองของผม! ว่าบาทหลวงดามาโซเป็นมิตรสนิทของคุณพ่อกระผม!" เขาพูดออกมาอย่างประหลาดใจ

ตาทุกคู่หันไปมองพระฟรันซิสกันคนนั้น ชายหนุ่มยืนนิ่งอยู่กับที่ อิบาร์ราพูดเสริมขึ้นด้วยความไม่แน่ใจว่า "ได้โปรดยกโทษให้ผมเถิดครับ ถ้าผมพูดผิดไป"

"คุณไม่ได้พูดผิดหรอก แต่คุณพ่อของคุณไม่เคยเป็นมิตรสนิทของพ่อ!" ในที่สุด พระรูปนี้ก็สามารถเอื้อนเอ่ยขึ้นมาได้ด้วยน้ำเสียงที่เปลี่ยนไป

อิบาร์ราค่อยๆ หดมือที่เขายื่นออกไป มองดูบาทหลวงด้วยความประหลาดใจยิ่งนัก เขาจึงหันไปและพบว่าตนเองกำลังเผชิญหน้ากับร่างที่เศร้าสร้อยของทหารซึ่งยังเพ่งพิจารณาเขาอยู่

"หนุ่มน้อย คุณคือบุตรชายของ ดอน ราฟาเอล อิบาร์รา หรือ?"

อิบาร์ราโค้งตัวรับ บาทหลวงดามาโซยกตัวขึ้นจากเก้าอี้ของตนหน่อยหนึ่ง และจ้องมองนายร้อยโทซึ่งๆ หน้า

"ยินดีต้อนรับกลับสู่มาตุภูมิของคุณ และขออวยพรให้มีความสุขยิ่งกว่าคุณพ่อของคุณ!" นายทหารผู้นี้เอ่ยขึ้นด้วยสุ้มเสียงที่สั่นเครือ

"ผมพบและรู้จักท่าน และผมบอกได้เลยว่าท่านเป็นบุคคลคนหนึ่งของฟิลิปปินส์ที่มีคุณค่าและมีเกียรติที่สุด"

"ท่านครับ" อิบาร์ราตอบด้วยความรู้สึกซาบซึ้งใจเป็นที่สุด

"คำสรรเสริญที่ท่านให้กับบิดาของผมนั้นช่วยสลัดทิ้งความกังขาที่ผมมีต่อชะตากรรมของท่าน ชะตากรรมซึ่งผมในฐานะบุตรยังตกอยู่ในความมืดมน"

ดวงตาของชายผู้สูงอายุกว่ามีน้ำตาเอ่อล้น เขาหมุนตัวและรีบเดินจากไป

ชายหนุ่มพบว่าตนเองอยู่ตามลำพังในห้องนั้น ท่านเจ้าของบ้านได้หายตัวไป และไม่มีผู้ใดทำหน้าที่แนะนำเขาให้รู้จักกับบรรดาสุภาพสตรี ซึ่งหลายคนในจำนวนนั้นเฝ้าดูเขาด้วยความสนใจเป็นอย่างยิ่ง หลังจากที่ยืนรีๆ รอๆ อยู่ชั่วครู่ เขาจึงเดินตรงเข้าไปหาสตรีกลุ่มนี้ด้วยอาการนิ่มนวลแต่คล่องแคล่ว และเป็นธรรมชาติ และพูดขึ้นว่า

"ได้โปรดอนุญาตให้ผมข้ามกฎเกณฑ์ของมารยาทที่เข้มงวดเถอะครับ ผมจากบ้านเกิดเมืองนอนถึงเจ็ดปี และเมื่อเดินทางกลับมา ผมไม่อาจที่จะทำสิ่งใดได้นอกจากทักทายเครื่องประดับอันล้ำค่าที่สุดนั่นคือ บรรดาสุภาพสตรีทั้งหลาย"

เมื่อไม่มีใครกล้าตอบ ชายหนุ่มจึงจำต้องถอยตัวออกมา เขาเดินตรงไปยังกลุ่มชายหนุ่มสองสามคน ซึ่งเมื่อเห็นเขาเดินเข้ามาก็ได้ยืนกันเป็นครึ่งวงกลม เขาบอกกับชายหนุ่มกลุ่มนั้นว่า

"ท่านสุภาพบุรุษ มีประเพณีอย่างหนึ่งในเยอรมัน คือ เมื่อมีคนแปลกหน้าเข้ามาร่วมวง และไม่มีผู้ใดแนะนำเขาให้รู้จักกับบุคคลอื่นๆ เขาจะให้ชื่อของตนเองและแนะนำตัวเอง คนอื่นๆ ก็จะกระทำแบบเดียวกัน ได้โปรดอนุญาตให้ผมปฏิบัติสิ่งนี้ด้วยเถิด มิใช่เพื่อแนะนำวัฒนธรรมต่างชาติ เพราะเหตุว่าวัฒนธรรมของเราก็ดีงามอยู่แล้ว แต่เป็นเพราะผมจำต้องทำ ผมได้ทำการสักการะท้องฟ้าและทำความรู้จักสุภาพสตรีของประเทศของผมแล้ว มาบัดนี้ผมใคร่จะทำความรู้จักพลเมืองและเพื่อนร่วมชาติของผม ท่านสุภาพบุรุษ ผมมีชื่อว่า ฮวน คริโซสโตโม อิบาร์รา อี แมกซาลิน"

คนอื่นๆ พากันบอกชื่อเสียงเรียงนามของตนซึ่งก็ไม่มีความสำคัญและเป็นที่รู้จักนัก

"ชื่อของผมคือ เอ---เอ้อ"

ชายหนุ่มคนหนึ่งพูดขึ้นมาอย่างอิดเอื้อน ศีรษะของเขานั้นแทบจะไม่ก้มลงเลย

"ผมจะมีโอกาสได้รับเกียรติรู้จักกวีซึ่งมีงานเขียนที่สร้างความมุ่งมั่น

ให้กับแผ่นดินบิดามารดรของผมไหมครับ? มีคนบอกผมว่าคุณไม่เขียนอีกแล้ว แต่พวกเขามิได้บอกผมถึงเหตุผล..."

"เหตุผลรึ? เพราะผมไม่ต้องการลากเอาแรงบันดาลใจให้ตกต่ำลงเพื่อเล่าถึงความโป้ปดมดเท็จต่างๆ ผู้คนมักจะมีเรื่องราวต่อต้านสังคมด้วยการเขียนซ้ำซาก น่าเบื่อหน่ายกันอย่างดาษดื่น พวกเขาเรียกผมว่าเป็นกวี แต่ผมจะไม่ยอมให้คนเรียกผมว่าเป็นคนบ้าเป็นอันขาด!"

"แล้วผมจะรู้ได้ไหมครับว่าคำพูดที่ซ้ำซาก น่าเบื่อหน่าย นี้คือสิ่งใด?"

"เขาบอกว่าลูกของสิงโตก็คือสิงโต* ตัวเขาเองเกือบจะถูกเนรเทศเพราะเรื่องนี้" และแล้วชายหนุ่มแปลกถิ่นคนนั้นก็เดินจากกลุ่มนั้นไป

ชายคนหนึ่งซึ่งเดินจนเกือบวิ่งมาพร้อมกับสีหน้ายิ้มแย้ม เขาแต่งตัวแบบพลเมืองของประเทศบนเสื้อกั๊กมีกระดุมแต่งด้วยอัญมณีวาววับ เขาเข้ามาหาอิบาร์ราแล้วยื่นมือให้พร้อมกับพูดว่า

"คุณอิบาร์ราครับ ผมอยากรู้จักกับคุณ กัปตันติอาโกเป็นเพื่อนที่ดีของผม...ผมยังรู้จักบิดาที่ทรงเกียรติของคุณ...ผมคือ กัปตันตินอง ผมพักอยู่ในโทนโด* ขอให้ถือว่าบ้านของผมคือบ้านของคุณ ผมหวังว่าคุณจะให้เกียรติกับพวกเราด้วยการมาเยี่ยมเยียนนะครับ คุณจะมาพรุ่งนี้เพื่อรับประทานอาหารร่วมกันได้ไหมครับ?"

อิบาร์รารู้สึกดีใจต่อไมตรีจิตที่มากล้นนี้ กัปตันตินองยิ้ม และถูมือไปมาด้วยอาการดีใจ

"ขอบคุณครับ!" อิบาร์ราตอบด้วยความรู้สึกตื้นตัน

"แต่ว่าพรุ่งนี้ ผมจะต้องไปเมืองซันดิเอโก ครับ"

"น่าเสียดายจริง! เอาเถิดครับ เมื่อคุณกลับมาก็แล้วกัน"

"อาหารเย็นพร้อมแล้วขอรับ!"

---

* เป็นภาษิตของพวกที่สนับสนุนสเปนในฟิลิปปินส์

* เป็นเมืองเก่าอยู่ติดกับกรุงมะนิลา จนเกือบจะเรียกได้ว่าเป็นชานเมืองของมะนิลา

คนรับใช้จากร้านคาเฟ่ ลา กัมปาญา ประกาศขึ้นมา ฝ่ายแขกที่มาในงานจึงเริ่มเดินเรียงแถวกันเข้าไปสู่ห้องอาหาร มีพวกผู้หญิงโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้หญิงเชื้อสายฟิลิปปินส์ขอเข้าแถวด้วย

3

อาหารค่ำ

ท่าทีอิดเอื้อนต่อสิ่งที่อยากได้

บาทหลวงซิบิลามีท่าทางพออกพอใจ เพราะท่านดูผึ่งผายและสงบนิ่ง ริมฝีปากบางที่เม้มเอาไว้ไม่สะท้อนให้เห็นถึงความหยิ่งยโส ท่านยอมแม้แต่จะถ่อมตัวลงมาปราศรัยกับคนทุพพลภาพ เช่น นายแพทย์ เด เอสปาดาญา ผู้ซึ่งตอบท่านด้วยถ้อยคำเดี่ยว ๆ สืบเนื่องมาจากการพูดตะกุกตะกักไม่ปกติของตน ส่วนพระฟรันซิสกันอยู่ในอารมณ์ขุ่นมัวเพราะท่านใช้เท้าเตะเก้าอี้ที่ตั้งอยู่บนเส้นทาง มิหนำซ้ำยังเอาข้อศอกกระทุ้งนักเรียนเตรียมทหารคนหนึ่ง ส่วนนายร้อยโทกำลังเคร่งเครียด ในขณะที่คนอื่น ๆ กำลังพูดคุยกันอย่างสนุกสนาน กล่าวคำสรรเสริญเยินยอความงดงามยิ่งใหญ่ของโต๊ะอาหาร ดอนญ่า วิคตอรินานั้นทำจมูกย่นอย่างรังเกียจเดียดฉันท์ และหันขวับมาอย่างรวดเร็วราวกับอสรพิษที่ถูกเหยียบ เมื่อนายร้อยโทเหยียบกระโปรงที่มีชายยาวเหยียดของเธอ เธอพูดขึ้นว่า

"คุณไม่มีตารึไง!"

"ครับ คุณนาย ผมมีตาสองตาที่ดีกว่าคุณ แต่ผมกำลังจ้องดูผมหยิกหยองของคุณต่างหาก" สุภาพบุรุษที่เฉยเมยผู้นั้นตอบพลางเคลื่อนตัวออกไป

บาทหลวงทั้งสองรูปเดินตรงไปที่หัวโต๊ะโดยไม่ตั้งใจ อาจจะมาจากความเคยชินที่มีอยู่ และเหมือนกับที่คาดกันเอาไว้แล้ว ต่างก็ประสบความสำเร็จในการเป็นปฏิปักษ์ต่อกันในโบสถ์ของตน ทั้งสองต่างก็ใช้คำพูดยกยอคุณสมบัติและฐานะที่เหนือกว่าของคู่ต่อสู้ แต่ก็พูดอ้อมค้อมเปรียบเปรยโดยนัยในสิ่งที่ตรงกันข้าม แล้วก็บ่นและพึมพำอย่างไม่พอใจเมื่อมิได้รับรางวัลนั้น

"เชิญท่าน คุณพ่อดามาโซ!"

"เชิญท่านก่อน คุณพ่อซิบิลา!"

"มิตรสหายที่เก่าแก่ที่สุดของบ้านคุณพ่อผู้ล้างบาปให้แก่สุภาพสตรีเจ้าของบ้านที่สิ้นชีวิต...มีทั้งอายุ เกียรติยศ และอำนาจ"*

"มันดูจะเก่าไปหน่อยนะ จะพูดว่า เอ้อ?...อีกอย่างหนึ่ง ท่านเป็นพระประจำตำบลของเขตนี้"

บาทหลวงดามาโซตอบด้วยน้ำเสียงฉุนเฉียวโดยไม่ปล่อยมือหลุดไปจากเก้าอี้ตัวนั้น

"ถ้าหากท่านสั่ง ผมก็จะปฏิบัติตาม"

"ผมไม่ได้สั่ง!" บาทหลวงซิบิลายินยอมและเตรียมที่จะนั่งลง

"ผมไม่ได้สั่ง!" พระฟรันซิสกันคัดค้าน

บาทหลวงซิบิลากำลังจะนั่งลงพอดี โดยไม่สนใจคำคัดค้านนั้น เมื่อสายตาของท่านประสานกับสายตาของนายร้อยโท ตำแหน่งที่สูงสุดตามความเห็นทางศาสนาในฟิลิปปินส์นั้นดูต่ำเสียยิ่งกว่าตำแหน่งของคนครัวที่เป็นฆราวาสเสียอีก "ความถูกต้องคืออำนาจ"** ซิเซโรเคยกล่าวเอาไว้ในสภาเซเน็ต แต่ "ทหารต้องยอมต่ออำนาจทางศาสนา"*** นั้นเป็นคำพูดของพวกพระในฟิลิปปินส์ หากแต่บาทหลวงซิบิลาเป็นบุคคลที่มีวัฒนธรรม ท่านจึงตอบว่า

"ผู้หมวด เราอยู่ในทางโลกที่นี่มิใช่ทางศาสนา...เก้าอี้ตัวนี้เป็นของคุณ!"

แต่ถ้าหากพิจารณาจากน้ำเสียงของท่านแล้ว แม้แต่ในทางโลก เก้าอี้ตัวนี้ก็ยังเป็นของท่านอยู่ นายร้อยโทปฏิเสธสั้นๆ เพราะไม่ต้องการรบกวน หรือมิฉะนั้นก็เพื่อหลีกเลี่ยงไปจากความลำบากใจที่จะต้องนั่งอยู่ระหว่างบาทหลวงทั้งสอง

ปฏิปักษ์ทั้งสองท่านจำเจ้าของบ้านไม่ได้ อิบาร์รามองเห็นกัปตันติอาโกที่กำลังจ้องมองเหตุการณ์อยู่ด้วยความพอใจ ท่านยิ้มออกมาและพูดว่า

---

* ถ้อยคำที่ยกย่อง

** Cedant arma togae เป็นภาษาละติน หมายถึง "อาวุธต่างๆ จะต้องยอมโอนอ่อนให้เสื้อคลุมของชาวโรมัน" นั่นก็คือ "ความถูกต้องคืออำนาจ" หมายความถึงอำนาจที่สูงกว่าของรัฐบาลพลเรือน

*** Cedant arma cottoe เป็นภาษาละติน หมายถึง "อาวุธต่างๆ จะต้องยอมโอนอ่อนให้เสื้อคลุมตัวยาวที่พระสวมใส่" ซึ่งหมายถึง "ทหารต้องยอมต่ออำนาจทางศาสนา"

"ทำไมหรือครับ ดอน ซันติอาโก คุณจะไม่ร่วมกับพวกเราหรือ?"

แต่ทว่าเก้าอี้ทุกตัวมีคนนั่งหมดแล้ว ลูคูลลัสจะไม่รับประทานอาหารในบ้านกับลูคูลลัสเป็นอันขาด*

"ไม่ต้องขยับ! ไม่ต้องลุกขึ้น!" กัปตันติอาโกพูดขึ้น วางมือลงบนบ่าของอิบาร์รา

"งานเลี้ยงฉลองครั้งนี้มีขึ้นเพื่อขอบพระคุณพระแม่มารีสำหรับการกลับมาของคุณ เอ้อ! ให้พวกเขานำซุปไก่เข้ามาได้ ผมให้เขาทำให้คุณเนื่องจากคุณไม่ได้รับประทานมันมานานแล้ว"

มีคนนำเอาชามเปลก้นลึกใบมหึมาควันฉุยออกมา หลังจากที่พระโดมินิกันพึมพำบทสวดขอบคุณพระผู้เป็นเจ้า ซึ่งแทบจะไม่มีผู้ใดตอบขานได้แล้ว พวกเขาจึงเริ่มแจกจ่ายอาหารชามนั้น

สืบเนื่องมาจากการละเลยหรือด้วยเหตุผลกลใดไม่ปรากฏ บาทหลวงดามาโซได้ชามเปลใบนั้นที่มีคอไก่กับปีกไก่เนื้อแข็งกับเนื้ออกสีขาวที่ยังมีอย่างเหลือเฟือลอยอยู่ในน้ำต้มกระดูก ในขณะที่คนอื่นๆ ได้ส่วนขาและส่วนอก โดยเฉพาะอย่างยิ่งอิบาร์ราผู้โชคดีได้รับส่วนที่น่ากินไป พระฟรันซิสกันมองเห็นทุกอย่าง ท่านบี้เนื้ออกกับตักน้ำแกงเล็กน้อยพร้อมกับปล่อยช้อนให้ตกลงไปเสียงดัง และผลักจานของตนออกไปอย่างแรง ทางฝ่ายพระโดมินิกันกำลังพูดคุยกับชายหนุ่มผมทองอย่างไม่สนใจกับสิ่งที่เกิดขึ้น

"คุณจากบ้านเกิดไปนานสักเท่าไหร่ครับ?" ลารูฮาถามอิบาร์รา

"เกือบเจ็ดปีครับ"

"คุณจะต้องลืมบ้านเกิดไปแล้ว!"

"ตรงกันข้ามครับ และแม้ว่าประเทศของผมดูเหมือนจะลืมผมไปแล้ว แต่ผมเฝ้าคิดถึงบ้านเกิดอยู่ไม่เสื่อมคลาย"

"คุณหมายความว่าอย่างไรครับ?" เขาถามชายหนุ่มผมทอง

---

* ลูคูลลัสเป็นนายพลชาวโรมัน มีชื่อเสียงทางด้านรสนิยมอาหารและงานเลี้ยงที่หรูหราฟู่ฟ่า นายพลคนนี้เคยเลี้ยงอาหารธรรมดามื้อหนึ่ง แต่ปรากฏว่าไม่มีแขกรับเชิญมาร่วมงานเลย เขาจึงพูดขึ้นมาด้วยความขุ่นเคืองว่า "ลูคูลลัสรับประทานอาหารในบ้านของลูคูลลัส" โฮเซ ริซัล กลับประโยคนี้โดยบอกว่า กัปตันติอาโกไม่มีที่นั่งแม้แต่บนโต๊ะอาหารของตนเอง

"ผมหมายความว่าผมไม่ได้รับข่าวคราวของประเทศของผมถึงสองปี จนทำให้ผมพบว่าตนเองเป็นเหมือนคนแปลกหน้า ที่ไม่รู้เลยว่าคุณพ่อของผมสิ้นชีวิตเมื่อไหร่และอย่างไร!"

"ฮ้า!" นายร้อยโทอุทานขึ้น

"และคุณอยู่ที่ไหนล่ะคะ จนไม่ได้รับโทรเลข?" ดอนญ่า วิคตอรินาถาม

"เมื่อครั้งที่เราแต่งงาน เราส่งโทรเลขแจ้งให้พวกเพนินซูลา* ทราบด้วย"

"คุณนายขอรับ ในช่วงเวลาสองปีนั้นผมอยู่ในยุโรปเหนือ ในเยอรมันและในโปแลนด์ของรัสเซีย"

นายแพทย์ เด เอสปาดาญา ซึ่งจนกระทั่งถึงตอนนั้นไม่กล้าพูดสิ่งใดออกมาและคิดว่าเป็นช่องทางที่ตนควรพูดบางสิ่งบางอย่าง

"ผ...ผมพบคนโปลจากวา...วาร์โซเวียที่สเปน เขามีชื่อว่า สแตดท์ นิตสกี ถ้าหากความจำของผมยังไม่เสื่อม คุณมีโอกาสพบกับเขาบ้างไหมครับ?" เขาถามอย่างกระดากจนเกือบอาย

"อาจจะเป็นไปได้ครับ แต่ขณะนี้ผมยังนึกไม่ออก" อิบาร์ราตอบอย่างเป็นมิตร

"แต่คุณมองเขาไม่พ...พลาดเป็นคนอื่นไปแน่"

นายแพทย์คนนั้นพูดเสริมต่อไป

"เขามีผมสีทองเหมือนทองคำ และพูดภาษาสเปนไม่ดีเลย"

"นั่นเป็นการชี้รูปพรรณที่ดีครับ แต่โชคร้ายที่ไม่มีใครพูดภาษาสเปนกันเลยที่นั่น ยกเว้นในสถานกงสุลบางแห่งเท่านั้น"

"และคุณอยู่ได้อย่างไรคะ?" ดอนญ่า วิคตอรินาถามอย่างชื่นชม

"ภาษาของประเทศนั้นมีประโยชน์กับผมมากครับคุณนาย"

"คุณพูดภาษาอังกฤษด้วยหรือ?"

พระโดมินิกันถาม ท่านเคยอยู่ที่ฮ่องกงและพูดภาษาอังกฤษแบบเพี้ยนๆ ได้ดี ด้วยวิธีปนภาษาของเชคสเปียร์กับภาษาของโอรสแห่งจักรวรรดิสวรรค์**

---

* หมายถึง คนสเปนที่เกิดในประเทศสเปน ส่วนคนสเปนที่เกิดในอาณานิคมใช้ศัพท์ว่า เครโอเล (creole) หรือ คริโอโญ (criollo)

** หมายถึงคนจีน

"ผมอยู่ที่อังกฤษหนึ่งปีในหมู่ผู้คนที่พูดภาษาอังกฤษเท่านั้น"

"ประเทศใดในยุโรปที่คุณชอบมากที่สุดครับ?" ชายหนุ่มผมทองถาม

"นอกจากสเปนซึ่งเป็นบ้านเกิดแห่งที่สองของผมแล้ว ประเทศอะไรก็ได้ในเขตยุโรปอิสระ"

"สำหรับคุณซึ่งเดินทางมากมาย...ลองช่วยบอกสิว่า อะไรที่คุณเห็นว่าเป็นสิ่งที่น่าจดจำมากที่สุด?"

ลารูฮาถาม อิบาร์รามีท่าทางครุ่นคิด

"สิ่งที่น่าจดจำ...ในเรื่องไหนล่ะครับ?"

"เป็นต้นว่า ในส่วนที่เกี่ยวเนื่องกับชีวิตของผู้คน..สังคม การเมือง ศาสนา เรื่องทั่วๆ ไปที่สำคัญ...เรื่องทุกเรื่อง...!"

อิบาร์ราไตร่ตรองอยู่นาน

"พูดตรงๆ นะครับ สิ่งที่น่าทึ่งของผู้คนเหล่านั้น โดยแยกความภาคภูมิใจในชาติของตนออกไป...ก่อนที่ผมจะเดินทางไปเยือนประเทศใดๆ ผมจะพยายามศึกษาประวัติศาสตร์ของประเทศนั้นๆ การอพยพ วิวัฒนาการต่างๆ...ถ้าจะให้ผมตีความแบบนั้น...และหลังจากนั้นผมก็จะเข้าใจ ผมพบอยู่เสมอว่า ความเจริญรุ่งเรืองหรือความทุกข์ยากของผู้คนเป็นสัดส่วนโดยตรงกับเสรีภาพหรือความกังวลที่มีต่อสิ่งนั้นๆ และเป็นผลจากการเสียสละหรือความเห็นแก่ตัวของบรรพบุรุษของประเทศนั้นๆ ด้วย"

"และคุณมองอะไรไม่เห็นมากไปกว่านี้อีกหรือ?" พระฟรันซิสกันถามพลางหัวเราะอย่างเย้ยหยัน เพราะนับตั้งแต่เริ่มอาหารเย็นท่านไม่ได้เอ่ยอะไรเลยแม้แต่คำเดียว ท่านคงจะวุ่นอยู่กับอาหารก็เป็นได้

"มันไม่คุ้มเลยที่จะผลาญสมบัติของคุณเพียงเพื่อจะเรียนรู้เพียงน้อยนิดเด็กเล็กๆ ตามโรงเรียนก็รู้เรื่องนี้กันอยู่แล้ว!"

อิบาร์ราพบว่าตนเองไม่อาจกล่าวสิ่งใดออกมาได้ ในขณะที่คนอื่นๆ พากันประหลาดใจ ต่างก็มองหน้ากัน และกลัวการเผชิญหน้าจนเกิดเรื่องอื้อฉาวขึ้น

"อาหารค่ำกำลังจะสิ้นสุดลงแล้ว และท่านสาธุคุณคงเบื่อ"

ชายหนุ่มเกือบจะกล่าวคำเหล่านี้ แต่ก็ควบคุมตัวเองเอาไว้ และเพียงแต่พูดสิ่งเหล่านี้ออกไป

"ท่านสุภาพบุรุษครับ โปรดอย่าได้ประหลาดใจต่อความคุ้นเคยที่สหายของพวกเรากับอดีตพระประจำตำบลปฏิบัติต่อผม ท่านปฏิบัติต่อผมในลักษณะนี้นับตั้งแต่ผมเป็นเด็กเล็กๆ สำหรับท่านสาธุคุณแล้ว เวลาของผมผ่านเลยไปอย่างไร้ประโยชน์ และผมสำนึกในบุญคุณของท่านสำหรับสิ่งนี้ เพราะผมจำได้อย่างแม่นยำถึงวันเวลาที่ท่านสาธุคุณมาเยือนบ้านของเรา และให้เกียรติมารับประทานอาหารกับคุณพ่อของผมบ่อยครั้ง"

พระโดมินิกันแอบมองพระฟรันซิสกันที่กำลังตัวสั่นเทา อิบาร์ราพูดต่อไปอีก และลุกขึ้นยืน

"ได้โปรดอนุญาตให้ผมไปพักผ่อนด้วย เนื่องจากผมพึ่งเดินทางมาถึงและยังต้องออกเดินทางพรุ่งนี้อีก ผมมีธุระที่จะต้องดูแลมากมาย อาหารจานหลักสิ้นสุดลงแล้วและผมดื่มเหล้าไวน์น้อยมาก ผมแทบจะไม่แตะเหล้าเลย แต่แก้วนี้สำหรับสเปนและฟิลิปปินส์!"

และแล้วเขาก็ดื่มจากแก้วซึ่งจนกระทั่งบัดนี้เขาไม่ได้แตะต้องเลย นายร้อยโทผู้เฒ่าปฏิบัติตามโดยมิได้กล่าวสิ่งใดออกมาแม้แต่คำเดียว

"อย่าพึ่งไป" กัปตันติอาโกพยายามคะยั้นคะยออิบาร์ราด้วยเสียงแผ่วเบา

"มาเรีย คลารา กำลังจะมานะ อิซาเบลไปตามเธออยู่ พระประจำตำบลคนใหม่ที่เคร่งศาสนาของเมืองคุณก็จะมาด้วย"

"ผมจะมาใหม่พรุ่งนี้ ก่อนออกเดินทาง! ผมมีเรื่องสำคัญที่จะต้องไปตอนนี้"

แล้วเขาก็จากไป ในขณะเดียวกันนั้น พระฟรันซิสกันกำลังระบายอารมณ์ของตนเอง

"เห็นไหม?"

พระคนนั้นพูดกับชายหนุ่มผมทองพลางแสดงท่าทางด้วยมีดที่ใช้สำหรับของหวาน

"นั่นมาจากทิจิแท้ๆ! พวกเขาไม่ทนต่อการตักเตือนของพระ และคิดว่าพวกตนเป็นคนดี! นั่นเป็นผลลัพธ์ที่เลวร้ายจากการส่งคนหนุ่มสาวไปยุโรป รัฐบาลควรห้ามได้แล้ว"

"และทหารคนนั้นล่ะคะ?" ดอนญ่า วิคตอรินาพูดขึ้น เพื่อสนับสนุน

พระฟรันซิสกัน

"คิ้วขมวดอยู่ตลอดเวลา! ดีแล้วที่เขากลับไป แก่มากแล้วและยัง...เป็นแค่เพียงร้อยโท!" สุภาพสตรีคนนั้นยังไม่ลืมคำพูดที่พาดพิงไปถึงผมหยิกของเธอกับความเสียหายของชายกระโปรงของเธอที่ได้รับ

ในคืนนั้น ในบรรดางานที่ทำอยู่ ชายหนุ่มผมทองเขียนบทใหม่ของเรื่อง "การศึกษาอาณานิคม" ของเขาเกี่ยวกับ "ปีกและคอไก่ในซุปไก่ของบาทหลวงสามารถสร้างความไม่สงบให้กับความสนุกสนานของงานเลี้ยงฉลองได้อย่างไร" ข้อสังเกตบางประการของเขามีดังนี้คือ

"ในประเทศฟิลิปปินส์ บุคคลที่ไร้ประโยชน์มากที่สุดในอาหารค่ำหรือในงานเลี้ยงฉลองคือบุคคลที่เป็นเจ้าของงาน ซึ่งเริ่มจากการที่เจ้าของบ้านควรจะถูกโยนออกไปในถนน แล้วทุกสิ่งทุกอย่างจึงจะดำเนินต่อไปตามปกติ ในสภาวะปกติอาจจะเป็นผลดีที่ชาวฟิลิปปินส์ไม่ควรได้รับอนุมัติให้เดินทางออกนอกประเทศหรือถูกสอนให้รู้หนังสือ..."

4

คนนอกรีตกับคนนอกระบบ

อิบาร์รากำลังลังเลใจอยู่ สายลมของยามค่ำคืนอันเย็นสบายตามปกติของเวลานั้นของปีในกรุงมะนิลา จนดูเหมือนจะลบล้างเมฆหมอกครึ้มที่อยู่ในใจของเขาออกไป เขาปล่อยศีรษะให้โล่งและสูดหายใจลึก

รถม้าต่างๆ ขับผ่านเขาราวกับสายฟ้าแลบ ส่วนรถม้าให้เช่าขนาดเล็กเคลื่อนไหวเชื่องช้าราวกับหอยทาก ผู้คนที่เดินผ่านไปมีอยู่หลายเชื้อชาติ ฝีเท้าที่ก้าวไปเป็นจังหวะของคนที่ใจล่องลอยไปแห่งอื่นหรือมิฉะนั้นก็เป็นของคนที่ไม่มีสิ่งใดทำ ชายหนุ่มเริ่มเดินไปทางบิโนนโดพลาซ่า พลางกวาดตามองไปโดยรอบเหมือนกับจะพยายามรื้อฟื้นความทรงจำของตน ถนนต่างๆ เหล่านั้นก็ยังเป็นถนนสายเดิม บ้านเรือนหลังเดิม ทาสีขาวและสีฟ้า กำแพงทาปูนขาว มีภาพเขียนเลียนแบบหินอย่างไร้ฝีมือ หอคอยโบสถ์ก็ยังคงอวดนาฬิกาที่มีหน้าปัดขุ่นๆ ร้านรวงของพวกคนจีนก็ยังคงเหมือนเดิมที่มีม่านเก่าสกปรกกับตะแกรงเหล็กตะแกรงอันหนึ่งเมื่อครั้งที่ยังเป็นเด็ก เขาเคยบิดมันออกในคืนวันหนึ่งโดยลอกเลียนแบบอย่างจากพวกเด็กอันธพาลเลวๆ ของกรุงมะนิลา จนถึงตอนนี้มันก็ยังอยู่ในสภาพบิดเบี้ยว

"ทุกสิ่งทุกอย่างเคลื่อนไหวอย่างเชื่องช้า" เขาพึมพำในขณะที่เลี้ยวไปตามถนนซาคริสเตีย

คนขายไอศกรีมตะโกนขึ้นมาว่า "เฌอเบ็ทครับ!"

คบเพลิงขนาดเล็กยังคงส่องสว่าง มีแผงลอยขายของของชาวจีนกับแผงลอยของหญิงที่ขายอาหารกับผลไม้

"มันน่าประหลาดเสียจริง!"

เขาอุทานขึ้น

"พวกเขาก็ยังเป็นคนจีนคนเดิมๆ เมื่อเจ็ดปีก่อน ผู้หญิงคนเดิม ผมพูดได้เดี๋ยวนี้เลยว่าสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ผมเฝ้าฝันถึงเจ็ดปีที่ยุโรปและ พระเจ้าช่วยด้วยเถิด! ก้อนหินตรงทางเท้าก็ยังคงระเกะระกะดังเดิม เหมือนกับครั้งที่ผมจากมันไป!"

แท้ที่จริงแล้ว หินก้อนนั้นวางอยู่นิ่งห่างจากฐานของมันตรงทางเท้าที่เป็นขอบของถนนซันฮาซินโตบรรจบกับถนนซาคริสเตีย

ในช่วงเวลาที่เขากำลังครุ่นคิดถึงความน่าทึ่งของเสถียรภาพของเมืองในประเทศที่ไร้เสถียรภาพอยู่นั้น มีมือหนึ่งแตะบ่าของเขาอย่างแผ่วเบา เขาจึงเงยหน้าขึ้นและพบว่าตัวเองเผชิญหน้ากับนายร้อยโทผู้เฒ่าผู้ซึ่งจ้องมองเขาริมฝีปากเกือบยิ้ม บุรุษผู้นี้มีสีหน้าเคร่งขรึม คิ้วขมวด อันเป็นลักษณะประจำของตัวเขา

"เด็กเอ๋ยจงระวังตัวให้ดี! เรียนรู้จากบิดาของเจ้า!"

เขาบอกกับชายหนุ่ม

"โปรดให้อภัยกับผมด้วยเถิดครับ ดูเหมือนว่าท่านรู้จักคุณพ่อของผม... ท่านจะบอกกับผมได้ไหมครับว่า คุณพ่อเสียชีวิตอย่างไร และท่านเสียเมื่อไหร่?"

"คุณไม่รู้เรื่องนี้เลยเลยรึ?"

นายทหารถาม เท้าหยุดชะงัก

"ผมเคยถาม ดอน ซันติอาโก แต่ท่านสัญญาว่าจะเล่าให้ผมฟังพรุ่งนี้ บางทีท่านคงจะรู้ใช่ไหมครับ?"

"ผมเชื่อเหมือนกับคนอื่นๆ ทุกคนว่าท่านเสียชีวิตในคุก!"

เด็กหนุ่มผงะถอยหลังไปก้าวหนึ่งและจ้องมองนายร้อยโทอย่างไม่วางตาและถามว่า

"ในคุก! ใครกันครับที่เสียชีวิตในคุก?"

"อ้าว ก็คุณพ่อของคุณที่ถูกจองจำไงเล่า" นายร้อยโทตอบด้วยความประหลาดใจระคนกัน

"คุณพ่อของผม ติดคุก...! ในคุกหรือ? ท่านพูดอะไรนี่? ท่านรู้รึไม่ว่า

คุณพ่อของผมคือใคร? คุณ...” เด็กหนุ่มสวนกลับ จับแขนนายทหารแน่น

“ผมไม่คิดว่าตัวเองพลาดนะ คุณพ่อของคุณคือ ดอน ราฟาเอล อิบาร์รา”

“ครับ ดอน ราฟาเอล อิบาร์รา” เด็กหนุ่มตอบด้วยเสียงแผ่วเบา

“แต่ผมคิดว่าคุณรู้เรื่องนี้เสียอีก!”

นายร้อยโทพึมพำออกมาด้วยน้ำเสียงที่เห็นอกเห็นใจ พลางครุ่นคิดถึงความระทมใจของชายหนุ่ม

“ผมเชื่อว่าคุณ...เอ้อ! ต้องกล้าหาญเอาไว้นะครับ ไม่มีผู้ใดมีเกียรติถ้าไม่เคยถูกจองจำมาก่อน”

“ผมเชื่อว่าท่านไม่ได้ล้อผมเล่น ท่านจะบอกกับผมได้ไหมครับว่า คุณพ่อถูกติดคุกด้วยเหตุใด?”

ชายวัยชราหยุดคิด และพูดว่า

“สำหรับผมแล้ว มันเป็นเรื่องประหลาดมากที่คุณไม่รู้ทั้งเรื่องราวและธุรกิจของครอบครัวคุณ”

“ในจดหมายฉบับสุดท้ายที่ผมได้รับหนึ่งปีมาแล้ว ท่านบอกผมว่าท่านจะไม่เขียนถึงผมอีก เนื่องจากท่านจะยุ่งมาก ท่านกระตุ้นให้ผมร่ำเรียนต่อไป... และยังอวยพรให้ผม...”

“ถ้าอย่างนั้น ท่านเขียนจดหมายฉบับนั้นก่อนที่ท่านสิ้นใจ...อีกไม่นานก็จะครบกำหนดหนึ่งปี นับตั้งแต่เราฝังร่างของท่านในเมือง”

“ท่านจะบอกกับผมถึงสาเหตุของการถูกจองจำได้ไหมครับ?”

“ด้วยสาเหตุที่มีเกียรติเป็นอย่างยิ่งทีเดียว แต่ตามผมมาสิ เพราะผมจะต้องไปที่ศูนย์บัญชาการอยู่พอดี ผมจะได้เล่าให้คุณฟังตอนเราเดินไปด้วยกัน คุณเกาะแขนผมเอาไว้ได้เลย”

ทั้งสองเดินด้วยความเงียบไปพักหนึ่ง ชายชราดูจะตกอยู่ในห้วงคิดเพื่อค้นหาคำพูด ใช้มือลูบหนวดเรียวแหลมของตนไปมา ในที่สุดเขาก็เริ่มต้น

“คุณก็รู้เป็นอย่างดีแล้วว่า คุณพ่อของคุณเป็นคนที่ร่ำรวยที่สุดของ

มณฑลนี้ และแม้ว่าท่านจะเป็นที่รักใคร่และเคารพของผู้คนมากมาย ในทางตรงกันข้ามก็มีคนบางคนที่เกลียดชังและริษยาท่าน คนสเปนอย่างพวกเราที่มายังฟิลิปปินส์ไม่ได้โชคดีตามที่พวกเราควรได้รับ ผมพูดเรื่องนี้เพื่อบรรพบุรุษท่านหนึ่งของคุณและเพื่อศัตรูของท่านด้วย ความเปลี่ยนแปลงที่มีเสมอมา รัฐที่ขาดคุณธรรมในแวดวงชั้นสูง โมหะคติ ระยะทางที่สั้นเข้ากับการเดินทางที่ถูกลง ราคามีส่วนต่อทุกสิ่งทุกอย่าง กากเดนของพวกเพนินซูลา เดินทางมายังประเทศนี้ และถ้าใครที่มาเป็นคนดีละก็ในไม่ช้าเขาก็จะกลายเป็นคนทุจริตไป เอาหละ! สำหรับคุณพ่อของคุณแม้ว่าท่านดูเหมือนกับจะเป็นมิตรที่ดีกับพวกสงฆ์และกับบุคคลอื่นๆ มากมาย แต่ก็มีศัตรูมากมายในหมู่คนพื้นเมืองและในหมู่คนสเปน"

เขาหยุดไปชั่วครู่หนึ่ง

"หลังจากที่คุณจากไปหลายเดือน ความเดือดร้อนก็เกิดขึ้นจากฝีมือบาทหลวงดามาโซ แต่ด้วยเหตุผลกลใดซึ่งผมไม่อาจอธิบายได้ บาทหลวงดามาโซได้กล่าวหาท่านว่าไม่ไปสารภาพบาป ก่อนหน้านั้นท่านก็มิได้ไปสารภาพบาปเช่นกัน และแม้ว่าจะเกิดเหตุการณ์เช่นนี้ ท่านทั้งสองก็ยังเป็นมิตรต่อกันเหมือนกับที่คุณเคยจดจำ ดอน ราฟาเอลก็ยังเป็นบุคคลที่ทรงเกียรติและมีความเป็นธรรมเสียยิ่งกว่าหลายๆ คนที่ไปสารภาพบาป ท่านมีหลักศีลธรรมที่เข้มงวดเป็นของตัวเอง เรื่องปกติที่บอกกับผมในครั้งที่ท่านเล่าให้ผมฟังเกี่ยวกับความเดือดร้อนเหล่านี้ว่า 'คุณเกวาร์รา คุณเชื่อหรือว่าพระผู้เป็นเจ้าทรงให้อภัยแก่อาชญากรรม ฆาตกรรม ฯลฯ เพียงแต่ไปบอกกับพระผู้เป็นมนุษย์เหมือนกับพวกเรา ผู้มีภารกิจที่จะเก็บมันเป็นความลับ และความกลัวที่จะถูกเผาไหม้ในอเวจีว่าเป็นการชำระบาปหรือ? ไม่ว่าจะเป็นคนขลาดตาขาว เป็นคนถ่อยสารเลว ต่างก็ได้รับคำมั่นสัญญาถึงความรอดพ้น? ผมมีความคิดเกี่ยวกับพระผู้เป็นเจ้าที่แตกต่างออกไป' ท่านบอก 'สำหรับผมละก็ ความชั่วไม่อาจแก้ไขให้ถูกต้องได้ด้วยความชั่ว และไม่อาจไถ่ถอนได้ด้วยการคร่ำครวญอันว่างเปล่าไร้สาระ หรือด้วยการบริจาคให้กับโบสถ์' และท่านได้ให้ตัวอย่างว่า 'เป็นต้นว่า ถ้าหากผมสังหารหัวหน้าครอบครัวคนหนึ่ง ถ้าหากผมทำให้ผู้หญิงเคราะห์ร้ายคนหนึ่งเป็นหญิงหม้าย และทำให้พวกเด็กๆ

ที่มีความสุขกลายเป็นเด็กกำพร้าจนไม่อาจช่วยตัวเองได้ ผมทำให้พระผู้เป็นเจ้าทรงพอพระทัยต่อความยุติธรรมชั่วนิรันดรของพระองค์ด้วยการถูกแขวนคอด้วยการบอกเล่าความลับนี้ให้กับบุคคลที่จะเก็บเอามันไว้ ด้วยการบริจาคทานแก่พระที่ต้องการมันน้อยที่สุด หรือด้วยการร้องไห้คร่ำครวญทั้งวันและทั้งคืนหรือ? มโนธรรมของผมบอกกับผมว่าผมต้องทำการชดใช้ให้กับบุคคลที่ผมฆ่าไปถ้าหากทำได้ อุทิศตัวเองกับชีวิตทั้งหมดให้กับความสุขสบายของครอบครัวที่ผมเป็นต้นเหตุของความเจ็บปวดมากมาย ถึงกระนั้นก็ตาม แม้แต่ทำเช่นนั้น ใครเล่าจะเข้าไปชดเชยความรักของสามีและของบิดาได้เล่า?' สิ่งนี้จึงเป็นเหตุผลของคุณพ่อของคุณ และท่านกระทำตามหลักศีลธรรมที่เข้มงวดแบบนี้เสมอมา เราจึงพูดถึงท่านได้อย่างเต็มปากว่า ท่านไม่เคยสร้างความขุ่นเคืองให้กับผู้ใดเลย

"ตรงกันข้าม ท่านพยายามลบล้างความไม่ยุติธรรมบางอย่างด้วยการทำดี โดยที่ท่านบอกว่าบรรพบุรุษของท่านก็ทำแบบนี้ แต่ย้อนกลับไปหาความเดือดร้อนของท่านที่มีกับพระรูปนั้น การกระทำดังกล่าวนำไปสู่การบิดเบือนที่เลวร้าย บาทหลวงดามาโซพาดพิงถึงท่านจากแท่นธรรมาสน์ และถึงแม้ว่าท่านจะไม่เอ่ยชื่อบิดาของคุณออกมาตรง ๆ ก็แทบจะบอกได้เลยว่ามันเป็นสิ่งมหัศจรรย์ที่เดียว อะไรเกิดขึ้นได้เสมอจากคนแบบบาทหลวงดามาโซ ผมคาดการณ์เอาไว้ล่วงหน้าว่าในไม่ช้าเรื่องราวจะผกผันไปสู่ความเลวร้ายลงอีก"

และนายร้อยโทคนนั้นหยุดพูดอีก แล้วจึงกล่าวต่อไปว่า

"ในตอนนั้น ในช่วงที่ตรวจตรามณฑลอยู่ มีทหารปืนใหญ่นอกราชการคนหนึ่งถูกไล่ออกจากงานเนื่องจากเป็นคนโหดเหี้ยมและเบาปัญญา แต่เนื่องจากชายคนนั้นต้องเลี้ยงชีพและไม่ได้รับการอนุญาตให้ทำงานหนักเพราะจะสร้างความเสียหายให้กับความมีหน้ามีตาของพวกเรา* ผมไม่รู้ว่าเกิดอะไรขึ้น แต่เขาได้งานทางด้านการเก็บภาษียานพาหนะต่าง ๆ ผู้ชายที่ช่วยตนเองไม่ได้คนนี้เป็นคนไม่มีการศึกษาเลย และคนพื้นเมืองก็เริ่มรู้จักเขาดีในเวลาอันรวดเร็ว เพราะสำหรับพวกเขาแล้วคนสเปนที่ไม่รู้หนังสือถือเป็นปรากฏการณ์ประหลาด

* คนเชื้อสายสเปนซึ่งถือว่าการใช้แรงงานไม่เหมาะกับฐานะทางสังคมของตน

ดังนั้นชายคนนี้จึงเป็นที่มาของความเย้ยหยันและถูกชดเชยด้วยการบาดหมางกันต่อหน้าสำนักงานเก็บภาษีของตน เขาก็รู้ว่าเขาเป็นที่เกลียดชังและดูถูก ซึ่งก็ยิ่งทำให้นิสัยกักขฬะและขี้ร้ายที่มีอยู่แล้วของเขาเลวร้ายขึ้นอีก พวกเขาให้เอกสารที่มีตัวอักษรเขียนกลับหัวกลับหางแก่ชายผู้นี้ ซึ่งแสร้งอ่านเอกสารเหล่านั้นและยังเขียนชื่อตรงช่องว่างด้วยลายมือขยุกขยิกเพื่อแทนลายเซ็นของตน พวกคนพื้นเมืองจ่ายเงินให้แต่ก็ล้อเลียนเขา เขากล้ำกลืนมันลงไปแต่ก็เก็บเงิน เขามิได้ให้ความเคารพต่อผู้ใด แม้แต่กับคุณพ่อของคุณซึ่งท่านก็ได้ตอบโต้ด้วยคำพูดที่เผ็ดร้อน

"มีเรื่องเกิดขึ้นในวันหนึ่ง ในขณะที่เขากำลังเปิดดูเอกสารที่เจ้าของร้านๆ หนึ่งนำมาให้ พยายามที่จะจัดกระดาษให้เข้าที่ เด็กนักเรียนชายคนหนึ่งทำไม้ทำมือกับบรรดาเพื่อนๆ ซึ่งพากันหัวเราะและชี้ไปที่ชายคนนั้น เมื่อเขาได้ยินเสียงหัวเราะและเห็นความเย้ยหยันพิมพ์อยู่บนใบหน้าอันเคร่งขรึมของผู้คน ณ ที่แห่งนั้น เขาก็หมดความอดทนและวิ่งไล่เด็กๆ กลุ่มนั้นที่ตะโกนลั่นว่า 'บา เบ บิ โบ บุ'* เขาหน้ามืดด้วยความโกรธ มิหนำซ้ำ ยังไล่ตามเด็กเหล่านั้นไม่ทัน เขาจึงขว้างไม้เท้าไปโดนศีรษะคนที่หัวเราะเยาะคนหนึ่งจนบาดเจ็บ และยังวิ่งไปเตะชายคนนั้นอีกด้วย ในขณะที่ไม่มีใครเลยกล้าเข้าไปขัดขวาง โชคร้ายที่คุณพ่อของคุณเดินผ่านมาพอดี ท่านหันไปหาคนเก็บภาษีคนนั้นด้วยความโกรธเคือง เอามือจับแขนของเขาเอาไว้และกล่าวตำหนิเขาอย่างรุนแรง ไม่น่าประหลาดใจเลยที่ชายคนนี้จะโกรธเคือง เขายกแขนขึ้น แต่คุณพ่อของคุณไม่ปล่อยให้เขามีโอกาส และด้วยเรี่ยวแรงซึ่งเป็นลักษณะเด่นของลูกหลานชาวบาสก์...บางคนเล่าว่าท่านต่อยคนเก็บภาษีคนนั้น บ้างก็เล่าว่าท่านเพียงแต่ผลักชายคนนั้นออกไปเท่านั้น สิ่งที่เกิดขึ้นก็คือ ชายคนนั้นยืนโงนเงนและล้มลงไปประมาณสองสามก้าวจนหัวฟาดกับก้อนหิน ดอน ราฟาเอลค่อยๆ ยกร่างเด็กที่บาดเจ็บและพาเขาไปที่ศาล นายทหารปืนใหญ่นอกราชการคนนั้นมีเลือดไหลออกมากจากปากและไม่ฟื้นอีกเลย เขาสิ้นใจในสองสามนาทีต่อมา

---

* คล้ายกับ กะ กา กิ กี ฯลฯ ในไวยากรณ์ไทย

"เป็นเรื่องปกติที่ความยุติธรรมเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย คุณพ่อของคุณจึงถูกจับติดคุก บรรดาศัตรูที่ซ่อนเร้นอยู่ทั้งหมดจึงแสดงตัวและพากันใส่ร้ายท่าน ท่านถูกกล่าวหาว่าเป็นคนนอกระบบและเป็นคนนอกรีต การถูกกล่าวหาว่าเป็นคนนอกรีตนั้นถือว่าเป็นความเลวร้ายอย่างยิ่งในทุกๆ แห่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงนั้น เมื่อในมณฑลมีนายกเทศมนตรีที่แสดงตัวว่าเคร่งศาสนาที่ท่องบทสวดกับสายปะคำในโบสถ์พร้อมกับคนรับใช้ เพื่อให้ทุกคนได้ยินเพื่อให้สวดพร้อมกัน แต่การเป็นคนนอกระบบนั้นยิ่งร้ายแรงไปกว่าการเป็นคนนอกรีตหรือการสังหาร เจ้าหน้าที่เก็บภาษีสามคนที่อ่านออกเขียนได้และมองการณ์ไกลเสียอีก ทุกๆ คนปลีกตัวทิ้งท่านไป พวกเขาเก็บเอกสารและหนังสือของท่าน ท่านถูกกล่าวหาว่ารับหนังสือพิมพ์ *เอล โคร์เรโอ เด อูลตร้ามาร์** และรับหนังสือพิมพ์อื่นๆ จากแมดริด ส่งคุณไปเยอรมันที่พูดภาษาสวิส มีเอกสาร จดหมาย และรูปภาพของนักบวชคนหนึ่งที่ถูกตัดสินประหาร** ผมไม่รู้ถึงข้อกล่าวหาอื่นๆ บทสรุปเพื่อปรักปรำทุกสิ่งทุกอย่างมีอยู่ก่อนแล้ว แม้แต่ต่อการที่ท่านใช้เสื้อบารง*** ทั้งๆ ที่ตัวท่านเองนั้นเป็นลูกหลานของคนสเปน ถ้าเพียงแต่คุณพ่อของคุณเสแสร้งเป็นอย่างอื่นนอกเหนือไปจากการเป็นตัวของตัวเอง ท่านก็อาจจะถูกปลดปล่อยอย่างรวดเร็ว เพราะเหตุว่าหมอให้เหตุผลถึงการสิ้นใจของเจ้าหน้าที่เก็บภาษีผู้เคราะห์ร้ายคนนั้นว่า สืบเนื่องมาจากท้องแน่นเฟ้อ...แต่ทว่าทรัพย์สมบัติของท่าน ความเชื่อมั่นของท่านที่มีต่อความยุติธรรม กับความเกลียดชังทุกสิ่งทุกอย่างที่ไม่ถูกกฎหมายทำให้ท่านพ่ายแพ้ ตัวผมเองนั้นแม้จะรังเกียจต่อการอ้อนวอนขอความเมตตาจากคนอื่นก็ตาม ผมก็ยังเข้าไปพูดจากับท่านผู้สำเร็จราชการคนก่อนหน้านี้ และบอกกับท่านว่าไม่มีใครเป็นคนต่อต้านระบบได้ ถ้าท่าน

---

* El Correo de Ultramar เป็นหนังสือพิมพ์ที่ผลิตในกรุงแมดริด ประเทศสเปน ที่สนับสนุนให้ประเทศฟิลิปปินส์ปกครองตัวเอง

** เป็นนักบวชหนึ่งในสามคนที่ถูกสำเร็จโทษในบากุมบายัน ใน ค.ศ.1872 นักบวชทั้งสามคือ บาทหลวงโกเมซ บูร์โกส และ ซาโมรา

*** เป็นเสื้อประจำชาติที่คนฟิลิปปินส์ใช้กันปัจจุบันนี้

มีไมตรีจิตต่อคนสเปนทุกคนไม่ว่าจะจนหรือเข้ามาตั้งรกราก ท่านก็ยังให้ที่พักและอาหาร ในสายเลือดแล้วก็ยังมีเลือดสเปนที่มีน้ำใจ มันไม่มีประโยชน์อันใดสำหรับผมที่จะรับรองเสรีภาพของคุณพ่อของคุณด้วยศีรษะของผมเอง ผมสาบานด้วยความยากจนของผมและเกียรติยศของทหาร แล้วทั้งหมดที่ผมทำได้สำเร็จก็คือ การต้อนรับที่ไม่ดีเลย การขับไล่อย่างสาดเสียเทเสีย และยังได้ชื่อว่าเป็นคนอวดดี...ฮ่ะ! วันเวลาอันแสนเศร้าเหล่านั้น!"

บุรุษชราหยุดพูดเพื่อสูดลมหายใจ และเมื่อสังเกตเห็นความเงียบงันของอิบาร์ราซึ่งกำลังฟังโดยมิได้มองมาที่เขาๆ จึงพูดต่อไปว่า

"ผมรับภาระเกี่ยวกับสิ่งที่จำเป็นทั้งหมดของการพิจารณาตัดสินคดีตามคำขอร้องของคุณพ่อของคุณ ผมไปพบกับทนายความหนุ่มชาวฟิลิปปินส์ที่มีชื่อเสียง เอ---แต่ท่านปฏิเสธที่จะรับว่าความให้ 'ผมแพ้คดีแน่' ท่านบอกกับผม 'การต่อสู้คดีของผมจะนำไปสู่การกล่าวหาสกปรกเรื่องอื่นกับท่านอีกและบางทีจะพาดพิงถึงผมก็ได้ ลองไปหาคุณเอม---ซึ่งเป็นนักพูดปากกล้า เจ้าเสน่ห์ และยังเป็นพวกเพนินซูล่าที่ได้รับเกียรติยศสูงสุดสิครับ'

"ผมจึงไปตามคำแนะนำนั้น และทนายความที่มีชื่อเสียงคนนี้รับทำคดีให้ท่านต่อสู้อย่างเชี่ยวชาญและดีเยี่ยม แต่ศัตรูมีจำนวนมากกว่า บางคนยังหลบซ่อนและไม่ปรากฏตัวออกมาให้เห็น พยานเท็จมีอยู่อย่างมากมาย และการใส่ร้ายของพวกเขานั้นถ้าหากเป็นที่อื่นก็คงเหือดหายไปแล้วจากคำพูดที่เย้ยหยันและแดกดันเพียงคำเดียวของผู้ต่อสู้คดี การพิจารณาคดีในครั้งนี้มีความมั่นคงและมีเหตุมีผล ถ้าเพียงแต่ทนายความสามารถลบล้างข้อกล่าวหา โดยชี้ให้เห็นถึงสิ่งที่แย้งกัน แต่ก็จะมีการกล่าวหาอื่นๆ อีก พวกเขากล่าวหาท่านว่าท่านยึดเอาที่ดินขนาดใหญ่อย่างไม่เป็นธรรม และเรียกร้องให้ชดเชยความเสียหายและการสูญเสียต่างๆ พวกเขาบอกว่าท่านติดต่อและรักษาไมตรีกับพวกโจรทมิฬเพื่อให้คุ้มครองผลผลิตและสัตว์เลี้ยงของท่าน ในที่สุดเรื่องราวผสมปนเปกันจนกระทั่งสิ้นปี ไม่มีใครเข้าใจกันอีก นายกเทศมนตรีต้องออกจากตำแหน่งและอีกคนเข้ามาแทน และได้ชื่อว่าเป็นคนยุติธรรม แต่ก็โชคร้ายที่ท่านอยู่ในตำแหน่ง

เพียงหนึ่งเดือนเท่านั้น และผู้ที่มารับตำแหน่งต่อมาขอบม้าดีๆ มากเกินไป ความลำบาก ความผิดหวัง และความอึดอัดของคุกตะราง ตลอดจนความเจ็บปวดที่เห็นผู้คนอกตัญญูมากมาย กัดกร่อนสุขภาพที่เข้มแข็งดังเหล็กกล้าของท่านจนทำให้ท่านป่วย ความตายเท่านั้นจะรักษาให้หายได้ และเมื่อทุกอย่างเกือบจะสิ้นสุดลง เมื่อท่านเกือบจะหลุดพ้นจากข้อกล่าวหาว่าเป็นกบฏต่อแผ่นดิน และนำไปสู่ความตายของคนเก็บภาษี ท่านก็ถึงแก่กรรมตามลำพัง โดยไม่มีผู้ใดอยู่เฝ้า ผมมาทันเห็นลมหายใจสุดท้ายของท่าน"

บุรุษชรานิ่งเงียบ ในขณะที่อิบาร์ราไม่เอ่ยสิ่งใดออกมาแม้แต่คำเดียว

ในขณะนั้น พวกเขาเดินมาถึงประตูของศูนย์บัญชาการพอดี ทหารคนนั้นหยุดเดินและยื่นมือให้กับอิบาร์รา พลางพูดว่า

"หนุ่มน้อยเอ๋ย จงถามกัปตันติอาโกถึงรายละเอียดเถิด เอาหละราตรีสวัสดิ์! ผมจำต้องมาดูว่ามีอะไรเกิดขึ้นที่นี่บ้าง"

อิบาร์ราดึงแขนหงิกงอของนายทหารที่นิ่งเงียบคนนั้นอย่างวิงวอน และมองตามเขาไปจนกระทั่งเขาหายไปจากสายตา

เขาค่อยๆ หันตัวและเห็นรถม้าที่กำลังจะผ่านไปหยุดกึกลง เขาให้สัญญาณกับคนขับ และพูดด้วยเสียงที่เกือบจะไม่เป็นภาษาว่า

"ไปที่โรงแรมฟอนดา เด ลาลา"

"เจ้านี้คงออกมาจากคุกแน่" คนขับพูดพึมพำกับตัวเอง พลางยกแซ่ขึ้นฟาดไปยังม้าของตน

5

ดวงดาราในรัตติกาลอันมืดมน

อิบาร์ราขึ้นไปยังห้องของเขาที่เปิดให้เห็นทัศนียภาพของแม่น้ำ เขาทิ้งตัวลงบนเก้าอี้และมองผ่านหน้าต่างที่เปิดออกไปยังความว่างเปล่าอันเวิ้งว้างอยู่เบื้องหน้า

บ้านหลังที่อยู่ตรงหน้านั้นอยู่อีกฝั่งหนึ่งของแม่น้ำ แสงไฟสาดส่องอย่างจัดจ้าปะปนมากับเสียงสนุกสนานของเครื่องสายที่เข้ามาสู่โสตประสาท ถ้าเพียงแต่ชายหนุ่มไม่หมกมุ่นมากนักก็คงอยากรู้อยากเห็นมากขึ้น เขาคงอยากเห็นว่ามีสิ่งใดเกิดขึ้นในบรรยากาศที่สว่างไสวแห่งนั้น ถ้าเพียงแต่จะใช้กล้องส่องทางไกลที่ใช้กับเวทีโอเปร่าดูเท่านั้น เขาก็คงจะชื่นชอบภาพของความมหัศจรรย์ภาพหนึ่ง ภาพซึ่งเกี่ยวกับการปรากฏตัวอย่างประหลาด ซึ่งมีผู้มองเห็นในโรงละครของยุโรปบ่อยครั้ง ภาพซึ่งปรากฏตัวขึ้นมาท่ามกลางความเงียบงันของเสียงโหมโรงของวงดนตรีวงใหญ่ ท่ามกลางแสงไฟที่สาดส่อง ลดหลั่นลงมาด้วยแสงสีขาวระยับของเพชรและทองคำ แต่อยู่ในฉากแบบตะวันออกที่ห่อหุ้มร่างด้วยผ้าโปร่งใสเบาบางจนมองทะลุผ่าน จะเห็นเทพยดาที่เพรียวบางล่องลอยเข้ามาโดยไม่แตะพื้น มีรัศมีทรงกลดล้อมรอบสว่างตา การเข้ามาของเธอนั้นนำไปสู่ความเบิกบานของมวลดอกไม้ การเต้นรำที่สนุกสนาน เสียงดนตรีที่เร้าใจ กลุ่มอสูร นางไม้ เทพารักษ์ ภูตผีปีศาจ สาวน้อยแสนบริสุทธิ์ เทพยดาและเทพเจ้า ต่างก็เริงระบำเขย่าเครื่องดนตรีทัมบูรินและหมุนตัวพลิ้ว แต่ละองค์ก็จะวางของถวายตรงเบื้องบาทของเทพยดาองค์นั้น อิบาร์ราก็คงจะเห็นสาวสะคราญที่อ่อนเยาว์ร่างระหง แต่งตัวในชุดงามซึ่งบุตรีแห่งฟิลิปปินส์ควรสวมใส่ยืนอยู่ท่ามกลางผู้คนที่รายล้อมเป็นรูปครึ่งวงกลม กำลังพูดจาและออกท่าทางอย่างสนุกสนานมีชีวิตชีวา คนเหล่านี้มีทั้งคนจีน คนสเปน คนพื้นเมือง ทหาร

พระ สตรีชรา และหนุ่มสาว ฯลฯ บาทหลวงดามาโซอยู่ข้างๆ สตรีสวยคนนั้นท่านกำลังยิ้มด้วยรอยยิ้มที่ให้ศีลให้พร บาทหลวงซิบิลา---คือบาทหลวงซิบิลาคนเดิมนั่นเอง กำลังสนทนากับเธอ ฝ่ายดอนญ่า วิคตอรินากำลังจัดแต่งปอยผมอันงดงามของสตรีสาวคนนั้นด้วยสายสร้อยมุกกับเพชรที่สะท้อนสีอันหลากหลายของสายรุ้ง เธอเป็นคนสวย---สวยจนเกินไป แววตาคู่นั้นของเธอทอแสงเศร้าสร้อยอยู่เป็นนิจ เปิดเผยให้เห็นวิญญาณอันบริสุทธิ์ทุกครั้งที่เธอเงยขึ้น และในครั้งใดที่เธอเผยยิ้มและอวดฟันขาวซี่เล็กๆ เราก็เกือบจะพูดได้เลยว่ากุหลาบเป็นเพียงต้นไม้ต้นหนึ่งเท่านั้น และงาช้างสีนวลเป็นเพียงงาแหลมของช้าง ดังที่คนตากาล็อกพูดกัน ระหว่างผ้าทอผืนบางใสคือดวงตาอันแสนสุขและลำคออันนวลผ่องประดับสร้อยคอเพชรที่สุกปลั่งวาววับ เราอาจพูดได้ว่า บุรุษเพียงหนึ่งเดียวที่ดูคล้ายกับจะลืมตัวไปเพราะมนต์เสน่ห์ที่มาจากความสว่างโชติช่วงของตัวเธอ คนๆ นี้คือพระหนุ่ม ฟรันซิสกันร่างผอมซูบซีดที่กำลังเพ่งพิศเธออยู่อย่างแน่วนิ่งไกลออกไป จนเปรียบเสมือนรูปปั้นที่ไม่หายใจ

แต่ทว่าอิบาร์ราไม่เห็นสิ่งเหล่านี้เลย ดวงตาของเขามองเห็นอีกสิ่งหนึ่งซึ่งเป็นกำแพงสกปรกสี่ด้านที่ล้อมรอบบริเวณเล็กๆ ในห้องหนึ่งซึ่งอยู่สูงขึ้นไปเบื้องบน คือลูกกรงเหล็ก บนพื้นห้องสกปรกน่าขยะแขยงคือเสื่อผืนหนึ่ง และบนเสื่อผืนนั้นมีร่างของชายชราที่กำลังจะสิ้นใจนอนอยู่อย่างทุรนทุราย ท่านหายใจอย่างยากลำบาก สายตาของท่านจ้องมองไปทุกหนทุกแห่งรอบตัว และท่านเรียกชื่อออกมาชื่อหนึ่ง ชายชราคนนั้นอยู่ตามลำพัง เสียงลากตรวนหรือเสียงร้องโอดครวญเบื้องหลังกำแพงได้ยินเป็นบางครั้งบางคราว... และไกลออกไปคือเสียงสะท้อนอันร่าเริงของงานเลี้ยงซึ่งเกือบจะเป็นงานที่สนุกสนานจนเกินขอบเขต ชายหนุ่มคนหนึ่งหัวเราะและตะโกนเสียงดัง เทเหล้าไวน์ลงบนดอกไม้ท่ามกลางเสียงตบมือและเสียงหัวเราะอย่างเมามายของคนอื่นๆ ในงาน ...บุรุษชราคนนั้นมีรูปพรรณสัณฐานของบิดาของเขา ส่วนเด็กหนุ่มมีหน้าตาคล้ายกับเขา และชื่อที่บุรุษชราคนนั้นร้องเรียกด้วยเสียงสั่นเครือคือชื่อของเขาซึ่งเป็นบุตรชายนั่นเอง

ภาพนี้ก็คือสิ่งที่ชายหนุ่มซึ่งไม่มีความสุขคนนี้มองเห็นอยู่ต่อหน้า แสงไฟในบ้านตรงข้ามมืดดับไปแล้ว เสียงผู้คนกับเสียงดนตรีเงียบลง แต่อิบาร์รายังคงได้ยินเสียงร้องอย่างเจ็บปวดของบิดาซึ่งเสาะหาบุตรชายในชั่วโมงสุดท้ายของชีวิต

ความเงียบสงัดพัดผ่านกรุงมะนิลาด้วยลมหายใจโล่งกลวง ทุกสิ่งทุกอย่างดูซบเซาอยู่ในอ้อมแขนของความว่างเปล่า เสียงไก่ขันสลับกับเสียงเคาะของนาฬิกาจากหอคอยดังมากับเสียงสัญญาณอันเศร้าสร้อยของยามที่กำลังเบื่อหน่าย เสี้ยวจันทร์ค่อยๆ เคลื่อนคล้อยส่องสว่าง ทุกสิ่งทุกอย่างดูจะพักผ่อนอย่างสงบ อิบาร์ราเองนั้นหลับไหลด้วยความเหนื่อยอ่อนจากความนึกคิดอันแสนเศร้า หรือมิฉะนั้นก็จากการเดินทางของตน

แต่พระหนุ่มฟรันซิสกันผู้ที่เราพึ่งเห็นว่าไม่เคลื่อนไหวและสงบเงียบอยู่ท่ามกลางบรรยากาศสนุกสนานของห้องโถง มิได้หลับนอนลงเลย---ท่านกำลังยืนเฝ้าดูอยู่ ข้อศอกวางพักอยู่บนขอบหน้าต่างในห้องของตน ใบหน้าซีดเซียวและซูบผอมซบอยู่ในฝ่ามือ ท่านเพ่งมองอยู่เงียบๆ ไปไกลแสนไกล ไปยังดวงดาวในท้องฟ้าของราตรีอันมืดมิด

ดวงดาวหรี่แสงและดับลง ส่วนดวงจันทร์นั้นสูญเสียความกระจ่างใส ลดแสงนวลลง แต่พระรูปนั้นก็มิได้เคลื่อนไหวจากอิริยาบถเดิม ท่านทอดสายตาออกไปยังขอบฟ้าที่กำลังเลือนหายไปพร้อมกับน้ำค้างของรุ่งอรุณ ตรงท้องทุ่งบากุมบายัน* เลยไปถึงท้องทะเลที่ยังคงหลับใหล

คนรับใช้ที่เดินมาเคาะประตูเพื่อปลุกให้ท่านตื่น สำหรับประกอบพิธีมิซซาในตอนเช้า เป็นผู้ที่ดึงท่านออกมาจากความคิดที่ล่องลอยนั้น

* ปัจจุบันเป็นส่วนหนึ่งของบริเวณลูเนต้า ในเขตมะนิลา และเป็นสถานที่โฮเซ ริซัล ถูกประหารชีวิตในวันที่ 30 ธันวาคม ค.ศ.1896

6

กัปตันติอาโก

"ขอให้เจ้าเป็นอย่างนั้นในแผ่นดินโลก"

ในขณะที่ตัวละครของเรากำลังหลับใหลอยู่ หรือมิฉะนั้นก็กำลังรับประทานอาหารเช้าอยู่นั้น เราหันมาสนใจกัปตันติอาโกกันเถิด พวกเราไม่เคยได้เป็นแขกรับเชิญของท่านเลย ดังนั้นเราจึงไม่มีสิทธิโกรธเคืองท่านหรือรีบตัดท่านออกไปแม้แต่ในสภาวการณ์ที่สำคัญต่างๆ ก็ตาม

รูปร่างเตี้ยและผิวขาว อีกทั้งร่างกายอ้วนลงพุงอันเกิดจากไขมันจำนวนมากซึ่งบุคคลที่ชื่นชมท่านบอกเล่าว่ามันมาจากสรวงสวรรค์ หรือถ้ามาจากกลุ่มศัตรูของท่านแล้วมันมาจากเลือดเนื้อของคนยากไร้ กัปตันติอาโกดูหนุ่มกว่าความเป็นจริงจนเหมือนกับคนอายุ 30 ถึง 35 ปี ในช่วงเวลาที่พวกเรากำลังเล่าเรื่องนี้อยู่นั้น ท่านมีสีหน้าผ่องใสอยู่ตลอดเวลา ผู้คนเล่ากันว่าในกะโหลกศีรษะซึ่งกลมเล็กปกคลุมไปด้วยผมสีดำสนิทที่ด้านหน้ายาวและด้านหลังสั้นเต็มไปด้วยอะไรมากมายอยู่ภายในส่วนที่กลวงนั้น ดวงตาเล็กแต่ไม่เรียวแบบจีนของท่านไม่เคยเปลี่ยนความรู้สึกเลย จมูกบางและไม่แบน ถ้าเพียงแต่ริมฝีปากของท่านไม่บิดเบี้ยวสืบเนื่องมาจากการใช้ยาสูบและหมากอย่างไม่ยั้งมือ ที่ท่านเอามารวมกันไว้ในแก้มข้างหนึ่งนั้นเปลี่ยนส่วนสัดของลักษณะหน้าตาของท่าน เราก็คงพูดได้ว่าท่านทำได้ดีที่เชื่อและอวดว่าตัวท่านเองนั้นเป็นคนหน้าตาดี อย่างไรก็ดี แม้จะถูกยาสูบและหมาก ทำร้าย แต่ท่านก็ยังรักษาฟันขาวของตัวเองเอาไว้ได้ ซึ่งรวมทั้งฟันปลอมสองซี่ที่หมอฟันทำให้ท่านด้วยราคาซี่ละสิบสองดูโรส

ท่านได้รับการยอมรับว่าเป็นเจ้าของที่ดินที่มั่งคั่งที่สุดคนหนึ่งในบิโนนโด และเป็นเจ้าของไร่ขนาดใหญ่ ที่สำคัญที่สุดในแคว้นปัมปังกาและลากูนา โดยเฉพาะในเมืองซันดิเอโก ที่ดินที่ขายให้กับท่านหรือหลุดจำนองจนตกเป็นของท่าน เมืองซันดิเอโกเป็นเมืองโปรดของท่านเนื่องจากมีหนองน้ำที่ท่านชอบ และมีชื่อเสียงทางด้านบ่อนชนไก่ และเป็นที่รวมความทรงจำที่ท่านมีกับเมืองนี้ ท่านจะใช้เวลาอยู่ที่นั่นไม่น้อยกว่าสองเดือนของปีหนึ่งๆ เป็นกิจวัตร

กัปตันติอาโกมีอสังหาริมทรัพย์มากมายบนถนนซันโต คริสโต อันโลอะเก และโรซาริโอ ท่านกับคนจีนคนหนึ่งเป็นเจ้าของกิจการขายฝิ่น แทบจะไม่ต้องกล่าวเลยว่าท่านได้รับผลประโยชน์อย่างมหาศาลจากมัน เป็นที่รู้กันว่าท่านเลี้ยงดูพวกนักโทษที่เรือนจำบิลิบิด และส่งหญ้าซากาเตให้กับคฤหาสน์ใหญ่ๆ ในกรุงมะนิลา เป็นที่เข้าใจกันว่าเป็นสัญญาผูกพันเนื่องจากท่านเข้าได้ดีกับพวกผู้ใหญ่ มีพรสวรรค์ทางด้านการค้า มีเล่ห์เหลี่ยม ยืดหยุ่น และกล้าได้กล้าเสียในสิ่งที่ผู้อื่นต้องการ ท่านจึงเป็นคู่แข่งที่น่ากลัวของบุคคลอีกคนหนึ่งที่มีชื่อเปเรซในทุกอย่างที่เกี่ยวกับการเช่าและการประมูลตำแหน่งและหน้าที่การงานซึ่งรัฐบาลแห่งฟิลิปปินส์จะให้กับกิจการของเอกชนเสมอ ในเวลาเช่นนี้ กัปตันติอาโกจะเป็นคนที่มีความสุขตราบเท่าที่บุคคลที่คิดแคบๆ แบบนี้จะมีความสุขได้ในผืนแผ่นดินแห่งนี้ ท่านมั่งคั่งและมีสันติสุขกับพระผู้เป็นเจ้า กับรัฐบาลและกับบรรดามิตรสหายทั้งหลาย

ท่านมีสันติสุขกับพระผู้เป็นเจ้าเป็นเรื่องที่ไม่มีข้อกังขาใดๆ เราไม่ควรขัดใจพระผู้เป็นเจ้าที่เปี่ยมไปด้วยคุณงามความดีในเมื่อเราอยู่ดีกินดีในโลกนี้ และเมื่อเรายังไม่เคยติดต่อกับพระองค์หรือแม้แต่การให้พระองค์กู้ยืมเงินก็ตาม ท่านกัปตันไม่เคยเข้าถึงพระผู้เป็นเจ้าในขณะที่สวดมนต์ ไม่เคยแม้แต่ในชั่วโมงของความยากลำบากอย่างแสนสาหัส เพราะท่านมีฐานะมั่งคั่ง ทองคำของท่านจึงทำหน้าที่สวดให้ท่าน สำหรับพิธีมิซซาและการสวดนั้น พระผู้เป็นเจ้าทรงสร้างพระสงฆ์ที่ทรงอิทธิพลและเย่อหยิ่งจองหองเอาไว้เพื่อประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและอธิษฐานในองค์ความดีอันหาที่สุดมิได้ของพระองค์ พระผู้เป็นเจ้า

ทรงสร้างคนยากจนเพื่อให้เป็นประโยชน์กับคนร่ำรวย คนยากจนซึ่งสำหรับเงินเพียงเปโซเดียวก็สามารถสวดในพิธีรับศีลมหาสนิทได้ถึงสิบห้าครั้งและอ่านคัมภีร์อันศักดิ์สิทธิ์ทุกเล่ม และแม้แต่คัมภีร์ไบเบิลของพวกยิวถ้าหากมีค่าตอบแทนเพิ่มสูงขึ้น เมื่อถึงคราวที่มีความลำบากอันท่วมท้นจำต้องเรียกหาความช่วยเหลือจากสรวงสวรรค์และไม่มีผู้ใดช่วยเหลือหรือไม่มีแม้แต่เทียนไขจีนสีแดงหนึ่งเล่ม บรรดานักบุญที่แต่ละคนจงรักภักดีก็จะได้รับการร้องทุกข์ และได้รับคำมั่นสัญญาด้วยสิ่งต่างๆ มากมายเพื่อให้นักบุญเหล่านี้ยอมโอนอ่อนและสามารถโน้มน้าวใจให้เอนเอียงมาดูว่าข้อร้องทุกข์นั้นมีคุณค่าประการใดบ้าง

แต่ถึงกระนั้นนักบุญเพียงองค์เดียวที่ท่านให้คำมั่นสัญญามากที่สุด และองค์ที่ท่านยินยอมโอนอ่อนให้ตามคำปฏิญาณมากที่สุดคือ พระแม่แห่งอันติโปโล กับพระแม่แห่งสันติและความปลอดภัยในการเดินทาง กับนักบุญรายย่อยบางองค์นั้น บุรุษผู้นี้จะไม่ตรงต่อเวลาหรือประพฤติตัวดีนัก เพราะในทันทีที่ท่านได้ในสิ่งที่ต้องการแล้ว ท่านก็จะลืมมาบูชาอีก แท้จริงแล้วท่านไม่มาวุ่นวายกับนักบุญเหล่านี้อีกเลยถึงแม้จะมีโอกาสกระทำก็ตาม กัปตันติอาโกรู้ว่ามีนักบุญในปฏิทินอยู่มากมายที่ไม่มีอะไรทำและคงไม่มีอะไรเกี่ยวข้องกับสวรรค์เบื้องบน ยิ่งไปกว่านี้ ท่านยังเชื่อมั่นในอำนาจและความขลังของพระแม่แห่งอันติโปโลมากกว่าพระแม่องค์อื่นๆ ที่ถือคทาเงิน บางครั้งก็อุ้มพระเยซูองค์น้อยที่ปราศจากเสื้อผ้าปกปิดหรือองค์ที่มีเครื่องทรงสวมใส่อยู่ก็ตาม บางครั้งก็จับชายผ้าคลุมไหล่ถือลูกประคำหรือมิฉะนั้นก็มีเข็มขัดหนัง อาจจะเป็นไปได้ว่าความเชื่อดังกล่าวมาจากชื่อเสียงของพระนางที่ทรงเข้มงวดและกวดขัน ระมัดระวังชื่อเสียงและเป็นปฏิปักษ์ต่อการถ่ายรูปเหมือนกับที่เจ้าหน้าที่ของโบสถ์แห่งอันติโปโลเล่าขานไว้ และพระแม่ยังเปลี่ยนองค์จนเป็นสีดำสนิทครั้งใดก็ตามที่ทรงพิโรธ และเนื่องจากพระแม่องค์อื่นๆ พระทัยดีกว่าและโอนอ่อนผ่อนตามมากกว่า เป็นที่รู้กันว่าดวงวิญญาณบางดวงให้ความรักแก่กษัตริย์สมบูรณาญาสิทธิ์มากกว่ากษัตริย์ภายใต้ระบอบรัฐธรรมนูญ ได้โปรดถามพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 พระเจ้าหลุยส์ที่ 16 พระเจ้าฟิลิปที่ 2 และกษัตริย์อามาเดอุสที่ 1 เถิด ก็จะสามารถอธิบายได้ว่า

เพราะเหตุใดในที่ประดิษฐานอันมีชื่อแห่งหนึ่งจึงเห็นชาวจีนนอกรีตหรือแม้แต่คนสเปนคลานอยู่ เพียงแต่ว่าเราไม่อาจให้คำอธิบายได้ว่าเพราะเหตุใดพวกพระจึงเอาตัวรอดไปได้พร้อมกับเงินทองจากรูปบูชาที่ต้องห้ามพวกเขาเหล่านี้ไปอเมริกาและไปแต่งงานที่นั่น

ประตูของห้องโถงซ่อนอยู่หลังม่านไหมนำไปสู่ห้องสวดมนต์ขนาดเล็กที่บ้านคนฟิลิปปินส์ไม่มีวันขาดเป็นอันขาด ณ ที่นี่คือเทพารักษ์ประจำบ้านของกัปตันติอาโก เราเรียกเทพยดาเหล่านี้ว่าเทพารักษ์ประจำบ้าน เนื่องจากสุภาพบุรุษท่านนี้เลือกที่จะบูชาเทพเจ้าพร้อมกันหลายองค์มากกว่าจะบูชาเทพเจ้าพระองค์เดียว ท่านเองนั้นก็ไม่เข้าใจในเรื่องนี้นัก ณ ที่แห่งนี้คือรูปปั้นศักดิ์สิทธิ์ขนาดครึ่งตัวหลายองค์ของครอบครัว มือกับบาททำด้วยงาช้าง ดวงตาคือคริสตัลขนตายาวและมีผมหยิกม้วนสีทอง รูปปั้นเป็นผลงานชิ้นเอกของการสลักเสลาของช่างในซันตาครูซ* ภาพวาดสีน้ำมันของศิลปินจากปาโกและเออร์มิต้า** ซึ่งเน้นการสละชีพของบรรดานักบุญ ความมหัศจรรย์ของพระแม่เจ้า ฯลฯ ส่วนนักบุญลูเซียทอดสายตาขึ้นไปเบื้องบน หัตถ์ที่ถือถาดที่มีดวงตาวางอยู่บนนั้นคู่หนึ่งมีคิ้วและขนตารวมอยู่ด้วย คล้ายกับภาพวาดในรูปสามเหลี่ยมของพระผู้เป็นเจ้า*** หรือเหมือนกับภาพบนหีบศพโบราณของชาวอียิปต์ที่ทำด้วยหิน นักบุญปัสกัวไบย์ลอน นักบุญแอนโธนี่แห่งปาดัว ซึ่งห่อหุ้มร่างกายด้วยผ้าฝ้าย กำลังทำท่าไตร่ตรองอยู่ด้วยดวงตาเซื่องซึม พระเยซูองค์น้อยแต่งตัวแบบผู้สำเร็จราชการสวมหมวกสามมุม ถือดาบ และใส่รองเท้าบูทเหมือนกับการเต้นรำของพวกเด็กๆ ในกรุงแมดริด ลักษณะแบบนี้แสดงให้กัปตันติอาโกเห็นว่าถ้าแม้พระผู้เป็นเจ้าเองก็ยังช่วยเสริมอำนาจของพระองค์ให้กับผู้สำเร็จราชการของฟิลิปปินส์ พระสำนักฟรันซิสกันก็คงจะเล่นกับพระองค์ท่านประหนึ่งตุ๊กตา

และยังมีนักบุญแอนโธนี่อาบัดที่มีสุกรตัวหนึ่งอยู่ใกล้ตัว สำหรับท่าน

---

* เป็นเขตที่มีชื่อทางด้านงานศิลปะเกือบทุกด้านของมะนิลา

** เป็นเขตที่ผลิตงานทางด้านนี้โดยเน้นเนื้อเรื่องทางศาสนา

*** ในคริสต์ศาสนาแบ่งพระผู้เป็นเจ้าออกเป็นสามสภาวะ คือ พระบิดา พระบุตร และพระจิต

กัปตันที่ทรงคุณค่าแล้ว สุกรตัวนี้อัศจรรย์พอๆ กับท่านนักบุญเลยทีเดียว และนี่ก็คือสาเหตุที่ท่านไม่ยอมเรียกมันว่าสุกร แต่เป็นสิ่งที่พระผู้เป็นเจ้าประดิษฐ์ให้กับนักบุญแอนโธนี่ นักบุญฟรันซิสแห่งอัสซิซีมีเจ็ดปีกกับชุดที่สวมใส่สีกาแฟตั้งอยู่เหนือนักบุญวินเซนต์ที่มีเพียงสองปีก มือถือแตรเอาไว้ นักบุญปีเตอร์ผู้สละชีวิตองค์นั้นศีรษะแบะด้วยดาบเล่มยาว มันเป็นคมดาบของผู้ประสงค์ร้ายที่ถูกบดขยี้ด้วยคนนอกรีต นักบุญองค์นี้นั่งคุกเข่าอยู่เคียงข้างนักบุญปีเตอร์ที่กำลังตัดหูของแขกมัวร์คนหนึ่ง ไม่ต้องสงสัยเลยว่าคือมัลชูสที่กัดริมฝีปากของตนและหน้าบิดเบี้ยวด้วยความเจ็บปวด ในขณะที่ไก่ชนตัวหนึ่งกำลังขันและตีปีกอยู่กับเสาดอริคเสาหนึ่ง กัปตันติอาโกจึงสรุปสิ่งที่เห็นได้ว่าการเป็นนักบุญนั้นก็เหมือนกันกับการประหารหรือเหมือนกับการถูกประหารซึ่งดูไม่ต่างกันเลย

ผู้ใดเล่าจะสามารถนับจำนวนกองทัพรูปปั้นกับรายละเอียดของคุณภาพและความพร้อมบริบูรณ์ที่เก็บรักษาเอาไว้นั้น? รายละเอียดเพียงบทเดียวคงไม่พอเพียงเป็นแน่ อย่างไรก็ดี พวกเราจะไม่เดินเลยไปอย่างเงียบกริบโดยไม่พิจารณานักบุญไมเคิลที่ทำด้วยไม้งดงามยิ่ง ท่านทาสีและหุ้มด้วยทองคำองค์สูงถึงเกือบหนึ่งเมตร เทพยดาผู้ยิ่งใหญ่องค์นี้กัดริมฝีปากส่วนล่างเอาไว้ มีดวงตาวาว ขมวดคิ้ว แก้มแดง หัตถ์ถือเกราะป้องกันตัวแบบกรีกและมือขวาแกว่งกริชเล่มหนึ่งหรืออาจจะเป็นดาบมุสลิมจากแคว้นโจโล เตรียมพร้อมที่จะทำร้ายผู้ที่มีศรัทธาหรือบุคคลที่เข้ามาใกล้ (พิจารณาจากกิริยาท่าทางและสีหน้าของพระองค์) มากกว่าจะทำกับปีศาจที่มีหางและมีเขาที่กำลังทำท่าใช้เขี้ยวงับขางามดั่งสตรีของท่านกัปตัน

กัปตันติอาโกไม่เคยเข้ามาใกล้รูปปั้นนั้นเลย ด้วยกลัวว่าจะเกิดอาถรรพ์มีกี่ครั้งกี่หนแล้วที่รูปปั้นมากกว่าหนึ่งรูปที่สลักเสลาได้ไม่ดีเท่ากับงานของช่างแกะสลักไม้จากปาเอเต* ที่ฟื้นชีวิตขึ้นมา สร้างความสับสนและลงโทษคนบาปที่ไม่มีความเชื่อ? เป็นที่รู้กันโดยทั่วไปว่าพระเยซูคริสต์เจ้าองค์ที่คนสเปนผลิตขึ้นมานั้น ถูกปลุกขึ้นมาเพื่อให้เป็นพยานในคำมั่นสัญญารักด้วยการเคลื่อนไหว

* เป็นเขตที่มีชื่อเสียงทางด้านงานไม้และแกะสลัก

พระเศียรต่อหน้าผู้พิพากษาเพื่อทรงแสดงการยอมรับ และพระเยซูคริสต์เจ้าอีกองค์หนึ่งทรงถอดแขนข้างขวาเพื่อโอบกอดนักบุญลูทการ์เดเล่า? ท่านมิได้อ่านเอกสารที่พึ่งผลิตขึ้นเกี่ยวกับคำเทศนาเงียบจากรูปปั้นของนักบุญโดมินิคในโซริอาโนดอกหรือ? นักบุญองค์นั้นมิได้เอ่ยวาจาแม้แต่คำเดียว แต่จากอากัปกิริยาของท่าน ผู้เขียนเอกสารฉบับนั้นสรุปได้ว่าท่านกำลังประกาศให้รู้ถึงอวสานของโลก

มันมิใช่เป็นเรื่องที่เปิดเผยกันดอกหรือว่าพระแม่แห่งลูตาของเมืองลิปาทรงมีแก้มด้านหนึ่งบวมกว่าอีกด้านหนึ่ง และขอบชายกระโปรงของพระนางนั้นเปรอะเปื้อนไปด้วยโคลนตม? และเรื่องนี้มิได้เป็นข้อพิสูจน์ดอกหรือว่ารูปปั้นอันศักดิ์สิทธิ์ เดินไปโดยมิได้ยกชายกระโปรงด้วยซ้ำ มิหน้ำซ้ำยังเจ็บปวดเพราะโรคฟันซึ่งอาจมาจากการรับฟังเรื่องราวของพวกเราก็ได้? ท่านมิได้เห็นด้วยตาเรียวเล็กของท่านหรือว่า พระเยซูทุกพระองค์ในคำเทศนาเจ็ดคำสุดท้ายทรงเคลื่อนไหวและก้มเศียรลงถึงสามครั้งพร้อมๆ กันทุกพระองค์ จนสร้างความหวั่นไหวให้กับพวกผู้หญิงและบรรดาจิตวิญญาณที่อ่อนแอที่ถูกกำหนดให้ขึ้นสวรรค์ด้วยน้ำตาและการคร่ำครวญ?

และยิ่งไปกว่านี้ พวกเราเคยพบนักเทศน์องค์นี้มาแล้ว ในตอนที่พระองค์ท่านแสดงให้สาธารณชนเห็นในช่วงที่พระองค์ท่านเสด็จลงมาจากไม้กางเขน ผ้าเช็ดหน้าผืนหนึ่งเปียกโชกไปด้วยโลหิต และพวกเราก็พร้อมจะคร่ำครวญร่ำร้องไห้ด้วยความศรัทธา มันช่างน่าเศร้านักสำหรับดวงวิญญาณของพวกเราเมื่อครั้งที่เจ้าพนักงานในโบสถ์เน้นให้พวกเราฟังว่า มันเป็นเรื่องตลกเหลวไหลเพราะมันเป็นโลหิตของไก่ที่ถูกเชือด ย่างและถูกบริโภคอย่างตะกละตะกลามต่างหาก แม้ว่าความจริงก็คือวันนั้นเป็นวันศุกร์ศักดิ์สิทธิ์ก่อนเทศกาลอีสเตอร์เจ้าพนักงานในโบสถ์คนนั้นอ้วนท้วนสมบูรณ์ดี! ส่วนท่านกัปตันติอาโกนั้น การที่ท่านเป็นคนฉลาดเฉลียวและเคร่งศาสนา ท่านจะหลีกเลี่ยงไม่เข้าไปใกล้กริชของนักบุญไมเคิล ท่านบอกกับตัวเองว่า

"ขอให้เราหลีกเลี่ยงโอกาสแบบนั้นเถิด
ผมรู้ว่าท่านเป็นเทพยดาผู้ยิ่งใหญ่

แต่ผมไม่วางใจในตัวท่าน ผมไม่วางใจเลย!"

เวลาไม่ถึงปีที่ผ่านเลยไป ท่านไม่ได้ไปร่วมการเดินทางไปนมัสการอันยิ่งใหญ่ที่อันติโปโลกับวงดุริยางค์ ในตอนนั้นท่านจ่ายค่าพิธีมิซซาให้สำหรับผู้คนมากมายอันเป็นส่วนหนึ่งของชุดทำบุญสามชุดเพื่อขอบพระคุณพระผู้เป็นเจ้าถึงสองครั้ง และจ่ายให้กับผู้คนในวันปกติที่ไม่มีการทำบุญอีก หลังจากนั้นท่านจึงอาบน้ำชำระกายกับน้ำพุมีชื่อที่ซึ่งรูปปั้นอันศักดิ์สิทธิ์รูปนั้นลงสรงน้ำศรัทธาชนยังคงเห็นร่องรอยของบาทและเกศาของนักบุญองค์นี้ติดอยู่บนหินผาอันแข็งแกร่งที่ซึ่งพระองค์ทรงชะโลมผมด้วยน้ำมันมะพร้าวดังเช่นหญิงอื่นๆ โดยทั่วไป ดูเหมือนว่าเกศาของพระองค์นั้นทำด้วยเหล็กไหลหรือมิฉะนั้นก็ทำจากเพชรจรัสแสงซึ่งหนักถึงหนึ่งพันตัน พวกเราอยากจะให้รูปปั้นอันน่ากลัวนั้นสลัดปอยผมอันศักดิ์สิทธิ์ต่อหน้าศรัทธาชน และวางบาทของพระองค์ลงบนลิ้นหรือศีรษะของพวกเขา

นอกเหนือไปจากนี้แล้ว ในฤดูใบไม้ผลิของปีนั้น กัปตันติอาโกมักจะรับประทานหมูย่าง แกงส้มปลาใส่ใบผีเสื้อกับอาหารจานอื่นๆ ที่น่ารับประทาน พิธีมิซซาทั้งสองครั้งมีราคาถึงกว่า 400 เปโซ แต่ก็เป็นราคาไม่แพงเมื่อคำนึงถึงเกียรติยศบารมีที่พระมารดาของพระผู้เป็นเจ้าได้รับจากวงล้อไฟ พลุ ประทัด และปืนครก ถ้าหากเราคำนวณถึงกำไรมหาศาลแล้ว ก็ควรขอบคุณพิธีมิซซาเหล่านี้เพราะท่านจะได้กำไรไปจนถึงสิ้นปี

แต่อันติโปโลมิได้เป็นเวทีละครเพียงแห่งเดียวของท่านกัปตันติอาโกในด้านความจงรักภักดีที่ดังก้องไปไกลแบบนี้ ในปิโนนโด ในปัมปังกา และรวมทั้งในเมืองซันดิเอโกที่ซึ่งท่านจำต้องเอาไก่ชนของท่านลงชิงชัยด้วยการพนันจำนวนสูงลิ่ว ท่านเองจะส่งเหรียญทองคำไปกำนัลพระสงฆ์เพื่อใช้สำหรับประกอบพิธีมิซซาบูชาอ้อนวอน และก็เหมือนกันกับพวกโรมันในยุคโบราณที่ปรึกษาบรรดาโหรของตนก่อนประลองยุทธหรือเลี้ยงอาหารพวกไก่ที่ศักดิ์สิทธิ์ กัปตันติอาโกปรึกษาหมอดูของตนเช่นกัน แต่ก็ปรับแปลงให้เข้ากับเวลาและสัจจะธรรมใหม่ๆ ท่านยังเฝ้าจ้องเปลวเทียน ควันธูป สุ้มเสียงของพวกพระ ฯลฯ

และจากสิ่งต่างๆ เหล่านี้นำไปพิจารณาหาเหตุผลให้กับโชคที่จะมาถึงในอนาคต ข้อเท็จจริงดังกล่าวเป็นที่ยอมรับกันว่ากัปตันติอาโกพ่ายแพ้ต่อการพนันน้อยครั้ง ซึ่งมักเกิดขึ้นจากการที่เจ้าหน้าที่มีอาการแสบคอ แสงไฟไม่สว่างพอ เทียนไขมีไขมันมากเกินไป หรือมิฉะนั้นก็มาจากการผสมผสานของเหรียญปลอมกับเหรียญแท้โดยไม่ได้ตั้งใจ ฯลฯ ผู้ที่ทำหน้าที่ปกป้องดูแลสาธุชนมักจะปลอบประโลมท่านว่า ความผิดหวังต่างๆ เหล่านั้นคือการทดสอบจากสรวงสวรรค์เพื่อเพิ่มพลังความศรัทธาและความจงรักภักดีของท่านให้มากยิ่งขึ้น บุรุษผู้นี้เป็นที่รักใคร่ของพวกพระ เป็นที่เคารพนับถือในหมู่ไวยาวัจกร และได้รับการเยินยอจากพวกคนจีนที่ทำเทียนไข จากพวกผลิตดอกไม้เพลิง และจากพวกเก็บเงินบริจาค ท่านจึงมีความสุขกับศาสนาของโลกนี้ บุคคลที่ซื่อสัตย์และเคร่งศาสนาเหล่านั้นก็ยังเชื่อกันว่าท่านนั้นมีอิทธิพลสูงในราชสำนักของสรวงสวรรค์ด้วยซ้ำไป

เพราะเหตุนี้ท่านจึงมีสันติสุขกับรัฐบาล ซึ่งก็ไม่น่าประหลาดใจนัก ไม่ว่ามันดูจะยากลำบากเพียงใดก็ตาม ท่านเองไม่มีความสามารถในการสร้างความคิดใหม่ๆ และพอใจกับหนทางทำมาหากินของท่าน ดังนั้นท่านจึงพร้อมที่จะอ่อนน้อมเชื่อฟังทุกคน แม้แต่บุคคลธรรมดาที่อยากเข้ารับราชการ หรือกับคนที่ทำงานตามสำนักงานใดที่ตั้งขึ้นใหม่ ท่านจะให้ของกำนัลด้วยขาแฮม ไก่ตอน ไก่งวง ผลไม้จากเมืองจีนในทุกฤดูของปี ถ้าหากท่านได้ยินเรื่องที่ไม่ดีเกี่ยวกับคนพื้นเมือง ตัวท่านไม่คิดว่าตนเองเป็นคนหนึ่งในหมู่นี้ก็จะเข้าร่วมวงวิพากษ์วิจารณ์ด้วย และพูดถึงเรื่องที่เลวร้ายยิ่งขึ้นไปอีก ถ้าหากพวกเลือดผสมฝรั่ง ลูกครึ่งจีน หรือคนสเปน ถูกวิพากษ์วิจารณ์ ท่านก็จะวิพากษ์วิจารณ์ด้วยเช่นกัน อาจจะเป็นเพราะท่านเชื่อแน่ว่าตัวท่านเองนั้นเป็นสายเลือดบริสุทธิ์ของคาบสมุทรไอบีเรีย ท่านจึงเป็นคนแรกที่สนับสนุนการเก็บภาษีอากร และสนับสนุนมากขึ้นไปอีกในครั้งใดก็ตามที่มีกลิ่นสัญญารับเหมาหรือสัญญาเช่ารวมอยู่ด้วย ท่านมักจะมีวงดุริยางค์พร้อมอยู่เสมอเพื่อต้อนรับและขับกล่อมข้าหลวง นายกเทศมนตรี สรรพากร ฯลฯ และมีอยู่ตามท้องถนนในวันเฉลิมฉลองวันคล้ายวันเกิด วันเกิดและวันสิ้นชีวิตของญาติพี่น้องของบุคคลเหล่านี้ หรือ

ในโอกาสใดๆ ก็ตาม ซึ่งอันที่จริงได้ช่วยแปรเปลี่ยนบรรยากาศซ้ำซากน่าเบื่อที่มีอยู่ ตัวท่านเองนั้นจะมีคำปราศรัยสดุดีที่เตรียมเอาไว้สำหรับโอกาสต่างๆ เหล่านี้ เสียงเพลงสวดที่อุทิศให้กับท่านข้าหลวงผู้เป็นที่รักใคร่หรือท่านนายกเทศมนตรีผู้กล้าหาญและองอาจกำลังรอคอยท่านอยู่ในสวรรค์นั้นคือฝ่าพระหัตถ์แห่งความยุติธรรม

ท่านดำรงตำแหน่งประธานของกลุ่มเศรษฐีที่เป็นลูกผสมแม้จะมีปฏิกิริยาจากผู้คนมากมายที่ไม่ยอมรับว่าท่านเป็นคนเลือดบริสุทธิ์ ในช่วงเวลาสองปีที่ท่านเป็นผู้นำอยู่นั้น ท่านสวมใส่เครื่องแบบจนเก่าถึงสิบชุดและหมวกในจำนวนที่เท่ากันกับไม้เท้าอีกครึ่งโหล กับชุดอื่นๆ อีกหลายชุดกับหมวกอื่นๆ อีกสองสามใบในที่ประชุมคณะกรรมการเมือง ในราชวังมาลากันญัง และที่กองบัญชาการต่างๆ และสวมใส่หมวกกับชุดอื่นๆ ที่บ่อนชนไก่ ในตลาดในขบวนแห่ และในร้านของคนจีน ท่านกัปตัน ติอาโกจะชุ่มโชกไปด้วยเหงื่ออยู่ภายใต้หมวกกับเสื้อผ้าที่สวมใส่อยู่ มือที่จับไม้เท้ามีพู่ห้อยอันเล็กของท่านนั้นโยกไปมา และท่านก็จะวุ่นวายอยู่กับการจัดการเปลี่ยนแปลงทุกสิ่งอย่างเอาจริงเอาจัง แม้แต่เจ้าหน้าที่ระดับสูงก็ยังถือว่าท่านเป็นคนดี มีความตั้งใจที่ดีเยี่ยม ชอบความสงบสุข ว่าง่าย เชื่อฟัง มีน้ำใจ และไม่เคยอ่านหนังสือหรือเอกสารจากสเปนเลยทั้งๆ ที่ท่านพูดภาษาสเปนได้เป็นอย่างดี พวกเขาดูท่านเหมือนกันกับนักเรียนยากจนมองดูส้นรองเท้าคู่เก่าที่สึกและบิดเบี้ยวจากท่าทางที่ตนเดิน คำพูดที่ทั้งคนคริสเตียนกับพวกนอกรีตพูดเกี่ยวกับตัวท่านก็คือ

"ขออำนวยพรแก่คนยากไร้ในจิตวิญญาณและขออำนวยพรแก่ผู้ที่เข้าครอบครองจิตวิญญาณเหล่านั้น"

คำพูดประโยคนี้ที่ใช้กับท่านได้เป็นอย่างดีนี้ เป็นคำพูดที่ผู้คนแปลผิดจากภาษากรีกจากประโยคที่ว่า

"ขอโมทนาพระคุณของพระผู้เป็นเจ้าในที่สูงสุดและสันติสุขจงบังเกิดแก่มนุษย์ที่มีจิตใจอันประเสริฐ"

เพราะเหตุว่ามันไม่เพียงพอกับมนุษย์ที่มีความตั้งใจดี เพื่อที่จะมีชีวิต

อยู่อย่างสันติสุข ส่วนพวกที่ไม่ศรัทธาเห็นท่านโง่เง่า สำหรับคนยากไร้เห็นท่านเป็นคนปราศจากความเมตตา ดุร้าย ตักตวงผลประโยชน์จากคนที่น่าสงสาร คนที่ต่ำต้อยกว่า สำหรับผู้ที่ถูกกดขี่แล้วท่านคือทรราชย์ แล้วสำหรับพวกผู้หญิงเล่า?

อา! พวกผู้หญิง! ข่าวร้ายที่โจษกันกระหึ่มอยู่ในกระต๊อบมุงจากซอมซ่อมีเรื่องเล่าขานนินทากันไปว่าพวกเขาได้ยินเสียงคร่ำครวญและร่ำไห้ผสมผสานไปกับเสียงร้องของเด็กทารก หญิงสาวจำนวนมากมายถูกกล่าวหาจากเพื่อนบ้านที่ไม่หวังดีว่า

"เธอมีท่าทางเงียบขรึมกับหน้าอกหน้าใจที่เหี่ยวเฉาไปแล้ว!"

แต่ทว่าสิ่งต่างๆ เหล่านี้มิได้ทำให้ท่านนอนไม่หลับ ไม่มีหญิงสาวคนใดแม้แต่คนเดียวรบกวนสันติสุขของท่านได้เลย มีหญิงแก่เพียงคนเดียวที่ทำให้ท่านเจ็บปวด หญิงที่แข่งขันชิงดีทางด้านความจงรักภักดีของท่าน หญิงซึ่งได้รับผลบุญจากพระและได้รับการยอมรับและยกย่องจากบรรดาพระมากกว่าตัวท่านในเวลาที่น่าจะเป็นของท่าน

ในระหว่างท่านกัปตันกับหญิงหม้ายผู้เป็นธิดาผู้มั่งคั่งกับพี่น้องและญาติที่ต่างพยายามแข่งขันการทำบุญให้ทานเพื่อส่งเสริมผลประโยชน์ของโบสถ์ราวกับการแข่งขันระหว่างเรือกลไฟที่มณฑลปัมปังกาซึ่งให้ประโยชน์กับสาธารณะ ท่านกัปตันบริจาคคทาประดับด้วยมรกตกับบุษราคัมให้กับพระแม่เจ้าองค์ใดบ้างหรือไม่? เอาหละ! ดอนญ่าปาโตรซินิโอก็จะสั่งทำคทาอีกอันหนึ่งทำด้วยทองคำกับเพชรจากเกาดิเนซ ซึ่งเป็นช่างทองมีชื่อ ถ้าหากอยู่ในขบวนแห่ของพระแม่เจ้าแห่งนาวาล ท่านกัปตันติอาโกก็จะสร้างโค้งซุ้มประตูที่มีประตูสองบานตกแต่งด้วยผ้าพิมพ์ลายนูนพร้อมด้วยกระจก คริสตัลรูปกลม ตะเกียง และโคมระย้า ส่วนดอนญ่าปาโตรซินิโอก็จะมีโค้งซุ้มประตูที่มีทางเข้าสี่ทางสูงขึ้นไปมากกว่าสองช่วงแขน และมีเครื่องประดับและตกแต่งมากกว่า แต่ฝ่ายท่านกัปตันติอาโกก็จะหันไปใช้พลังของท่าน ซึ่งเป็นสิ่งที่ท่านชำนาญเป็นพิเศษด้วยการเอาดอกไม้ไฟและประทัดมากองสุมกันไว้ แล้วดอนญ่าปาโตรซินิโอก็จะ

กัดริมฝีปากของท่านด้วยเหงือก ด้วยความที่เป็นคนมีอารมณ์ขุ่นมัวได้ง่าย ท่านจึงไม่ทนเสียงระฆังหรือน้อยไปกว่านั้นเสียงของระเบิด ในขณะที่ท่านกัปตันส่งยิ้มอยู่นั้น ฝ่ายดอนญ่ากำลังครุ่นคิดอยู่ว่าจะแก้แค้นได้อย่างไร ซึ่งท่านทำด้วยการว่าจ้างนักพูดมาจากสำนักสงฆ์ถึงห้าสำนักในกรุงมะนิลาด้วยเงินของบุคคลอื่น นักพูดที่รอบรู้วินัยทางศาสนาที่มีชื่อเสียงที่สุดของโบสถ์ เพื่อมาเทศนาเกี่ยวกับเรื่องเทวศาสตร์ที่ลึกซึ้งในระหว่างงานฉลองที่เป็นงานเป็นการ เพื่อโปรดพวกคนบาปผู้ซึ่งเข้าใจภาษาตลาดเท่านั้น พลพรรคของท่านกัปตันติอาโกสังเกตเห็นว่าหญิงชราคนนี้นั่งสับปะหงกระหว่างฟังเทศน์ แต่พลพรรคฝ่ายดอนญ่าปาโตรซินิโอนั้นอ้างว่าการเทศนาได้มีการจ่ายเงินกันไปเรียบร้อยแล้ว และสำหรับท่านนั้น การจ่ายเงินให้กับทุกสิ่งไปแล้วถือว่ามาเป็นอันดับหนึ่ง

เมื่อไม่นานมานี้ ดอนญ่า ปาโตรซินิโอทำให้ท่านกัปตันดูต่ำต้อยลงไปอีกด้วยการถวายของขวัญให้กับโบสถ์ด้วยฐานตั้งศพถึงสามฐาน เงินที่ใช้ปิดทองแต่ละชิ้นนั้นมีราคากว่าสามพันเปโซ ท่านกัปตันติอาโกเฝ้าหวังว่าหญิงชราผู้นี้จะหยุดลมหายใจในวันใดวันหนึ่ง หรือมิฉะนั้นก็แพ้ความในศาลห้าหรือหกครั้ง เพื่อที่ท่านจะรับใช้พระผู้เป็นเจ้าแต่เพียงผู้เดียว แต่ก็โชคร้ายที่การว่าความเหล่านั้นมีทนายความชั้นเยี่ยมของสำนักงานศาลสูงเป็นฝ่ายจัดการอยู่ และสำหรับความตายของดอนญ่านั้น ไม่มีทางใดๆ ที่เชื้อโรคจะเข้าไปเกาะติดท่านอย่างเด็ดขาด เนื่องจากท่านเปรียบได้กับเหล็กไหลไม่ครั่นคร้ามต่อการสั่งสอนของจิตวิญญาณ ท่านจึงต้องยอมรับข่าวอันน่าเศร้าครั้งนี้ด้วยความมุ่งมั่นไม่หวั่นไหว พลพรรคของดอนญ่ามีความเชื่อมั่นว่าท่านจะได้รับการสถาปนาให้เป็นนักบุญหลังจากการจากไปของท่าน และท่านกัปตันติอาโกก็จะต้องยกย่องแม้แต่ที่แท่นบูชา ซึ่งทางฝ่ายท่านกัปตันก็ยินยอมและให้คำมั่นสัญญาถ้าเพียงแต่ดอนญ่าปาโตรซินิโอจะเสียชีวิตในเร็วๆ นี้

นั่นก็คือท่านกัปตันติอาโกในเวลานี้ สำหรับอดีตนั้นท่านเป็นบุตรชายคนเดียวของพ่อค้าน้ำตาลที่มาละบงและมีฐานะมั่งคั่งพอสมควร แต่บิดาของท่านเป็นบุคคลที่ละโมบมากจนไม่อยากเสียเงินแม้แต่สลึงเดียวเพื่อการศึกษา

ของบุตรชาย ด้วยเหตุนี้ ซันติอาโกตัวน้อยจึงกลายมาเป็นเด็กรับใช้ของบาทหลวงโดมินิกันใจดีท่านหนึ่งที่เป็นคนซึ่งประกอบไปด้วยคุณงามความดี และพยายามสั่งสอนเด็กคนนี้ถึงความดีงามทุกอย่างที่ท่านรู้และสามารถปฏิบัติตามได้ เด็กคนนี้ได้รับการยกย่องจากคนใกล้ชิดให้เป็นนักตรรกวิทยา นั่นเป็นเพราะท่านกำลังจะเป็นนักศึกษาวิชาตรรกวิทยา แต่ทว่าผู้คุ้มครองของท่านเกิดสิ้นชีวิตลง และตามด้วยบิดาของท่านเอง ด้วยเหตุดังกล่าวจึงนำไปสู่จุดจบของการศึกษาของท่านเพื่อหันไปอุทิศตนให้กับงานทางธุรกิจ

ท่านเข้าพิธีแต่งงานกับสาวสวยคนหนึ่งจากซันตาครูซ ผู้ช่วยสร้างความมั่งคั่งและให้ฐานทางสังคมแก่ท่าน ดอนญ่า ปีอา อัลบา ไม่พอใจกับการซื้อน้ำตาล กาแฟ และครามย้อมผ้าเท่านั้น ท่านยังหาทางเพาะปลูกและเก็บเกี่ยว และซื้อสินสมรสอันเป็นอสังหาริมทรัพย์ใหม่ๆ ในซันดิเอโก แล้วเริ่มสัมพันธภาพกับบาทหลวงดามาโซ และดอน ราฟาเอล อิบาร์รา ผู้ซึ่งเป็นนายทุนที่ร่ำรวยที่สุดของเมือง

การที่ท่านปราศจากบุตรเพื่อสืบสกุลในช่วงหกปีแรกของการแต่งงานนั้นนำไปสู่ความกระตือรือร้นที่จะแสวงหาความมั่งคั่งจนเกือบเป็นความทะเยอทะยานจนน่าตำหนิ ดอนญ่า ปีอาเป็นคนอ้อนแอ้น แข็งแรงและรูปร่างดี ท่านพร่ำสวดมนต์ปฏิบัติธรรมแต่ก็ไร้ผล ยิ่งไปกว่านั้นท่านยังเดินทางไปธุดงค์หลายครั้งจากคำแนะนำของผู้คนของเมืองซันดิอาโกเพื่อไปบูชาพระแม่แห่งไกซาไซในเมืองตัล บริจาคทานต่างๆ เต้นรำในขบวนแห่ภายใต้ความร้อนระอุของแสงอาทิตย์ในเดือนพฤษภาคมต่อหน้าพระแม่แห่งตูรุมบาของเมืองปาคิล แต่ทั้งหมดนี้ปราศจากผลจวบจนกระทั่งบาทหลวงดามาโซแนะนำท่านให้ไปที่โอบันโดที่นั่นท่านเต้นรำในช่วงที่มีงานเฉลิมฉลองนักบุญปัสกัว บาอิลอน เพื่อวิงวอนขอให้มีบุตรชาย เป็นที่รู้กันทั่วไปว่าในเมืองโอบันโดนั้นมีเทพยดาอยู่สามองค์ที่ประทานบุตรชายและบุตรสาวตามใจปรารถนา กล่าวคือ พระแม่แห่งซาลัมเบา นักบุญแคลร์และนักบุญปัสกัว ขอบคุณสำหรับข้อแนะนำอันชาญฉลาดนี้ ดอนญ่า ปีอารู้สึกขึ้นมาอย่างฉับพลันในช่องท้องของท่าน ...อา! ราวกับเป็น

ชาวประมงผู้ซึ่งเชคสเปียร์กล่าวถึงในเรื่องแมคเบธเลยทีเดียว ชาวประมงซึ่งหยุดขับลำนำเพลงเมื่อเขาพบทรัพย์สมบัติแล้ว สำหรับท่านนั้นท่านกลับสูญเสียความร่าเริงไปและเริ่มรู้สึกเศร้าสร้อย และนับจากนั้นไม่มีผู้ใดเห็นท่านยิ้มแย้มอีกเลย ทุกคนรวมทั้งกัปตันติอาโกพากันพูดว่าลักษณะนี้เป็น

"อารมณ์ผันผวนของการมีครรภ์"

อาการไข้ในช่วงคลอดนั้นนำไปสู่จุดจบอย่างโศกเศร้า โดยทิ้งทารกที่น่ารักน่าชังให้กำพร้าปราศจากมารดา โดยมีบาทหลวงดามาโซทำพิธีรับศีลแรกเดิมทีให้ และสืบเนื่องมาจากนักบุญปัสกัวมิได้ประทานบุตรชายตามที่ขอเอาไว้ เด็กน้อยจึงได้ชื่อว่ามาเรีย คลารา เพื่อเป็นเกียรติยศแก่พระแม่แห่งซาลัมเบาและนักบุญแคลร์ เพื่อเป็นการลงทัณฑ์นักบุญปัสกัวแห่งบาอิลอนอย่างเงียบๆ

เด็กน้อยเติบใหญ่ขึ้นภายใต้การฟูมฟักของป้าอิซาเบลของเธอ สตรีสูงอายุที่แสนดีคนนี้มีลักษณะสุภาพเรียบร้อยราวกับพระสงฆ์ผู้ที่เราเคยพบมาก่อนหน้านี้ สืบเนื่องมาจากอากาศที่ดี เธอจึงอาศัยอยู่ที่ซันดิเอโกเป็นส่วนใหญ่ของปี บาทหลวงดามาโซจึงจัดงานเฉลิมฉลองมากมายให้กับเธอ

มาเรีย คลารามิได้มีดวงตารีเล็กเหมือนกับของบิดา แต่เหมือนกับมารดาที่โตและดำสนิทอยู่ภายใต้ขนตาดกยาว เธอแจ่มใสร่าเริงและยิ้มแย้มในครั้งใดก็ตามที่เธอเล่นสนุก แต่จะเศร้าสร้อย ครุ่นคิดในครั้งที่เธอไม่ยิ้มแย้ม นับตั้งแต่เป็นเด็กเล็กมาแล้วที่ผมของเธอเป็นสีทอง จมูกที่ได้รูปนั้นไม่แหลมหรือแบนราบ ริมฝีปากของเธอทำให้รำลึกถึงริมฝีปากของมารดา กล่าวคือ เล็กแต่ได้รูปอย่างสมบูรณ์ ลักยิ้มสวยอยู่สองแก้ม บรรดาญาติพี่น้องที่มีศรัทธาอย่างแรงกล้าของเธอบอกว่าผิวของเธอนั้นละเอียดราวกับกลีบนวลของหัวหอม ขาวราวกับปุยฝ้าย พวกเขาเห็นร่องรอยของฝ่ายบิดา ในส่วนหูซึ่งมีขนาดเล็กและโค้งกลมได้รูปของมาเรีย คลารา

ป้าอิซาเบลเชื่อว่ารูปร่างหน้าตากึ่งยุโรปของมาเรีย คลารา อยู่ในช่วงของความไม่แน่นอนในระหว่างที่ดอนญ่า ปิอาตั้งครรภ์อยู่ มาจากการที่ป้าเห็นท่านร้องไห้คร่ำครวญอยู่ต่อหน้านักบุญแอนโธนี่หลายต่อหลายครั้งในช่วงที่ตั้งครรภ์

ในเดือนแรกๆ ญาติอีกคนหนึ่งของท่านกัปตันมีความเห็นแบบเดียวกัน ยกเว้นแต่เพียงว่า เขาเห็นแตกต่างออกไปในเรื่องการอ้างนักบุญ สำหรับญาติผู้นี้นักบุญองค์นั้นคือพระแม่แห่งนักบุญไมเคิล นักปรัชญามีชื่อคนหนึ่งซึ่งเป็นญาติของท่านกัปตันตินอง ผู้ที่รู้จักปราชญ์อะมัตอย่างแม่นยำพยายามหาคำอธิบายนี้จากอิทธิพลของระบบจักรวาล

มาเรีย คลารา ซึ่งเป็นที่บูชารักใคร่ของทุกคนจึงเติบโตขึ้นมาท่ามกลางเสียงหัวเราะและความรักใคร่ ฝ่ายพระเฉลิมฉลองให้กับเธอในครั้งใดก็ตามที่มีขบวนแห่ พวกเขามักจะแต่งตัวให้เธอด้วยชุดสีขาว ผมของเธอซึ่งมีลูกผมขอดม้วนอยู่ทั่วศีรษะถูกเอามาสานด้วยดอกมะลิกับดอกพลับพลึง มีปีกเงินและทองเล็กๆ สองอันกลัดติดอยู่ตรงด้านหลังของกระโปรงพร้อมกับนกพิราบขาวสองตัวมัดอยู่กับริบบิ้นสีน้ำเงินผูกติดอยู่กับข้อมือ เธอร่าเริงแจ่มใส การพูดจาของเธอนั้นไร้เดียงสาและปราศจากมายาใดๆ ซึ่งทำให้ท่านกัปตันติอาโกรักใคร่ยิ่งนัก และไม่อาจทำสิ่งใดได้ยกเว้นโมทนาพระคุณบรรดานักบุญต่างๆ ที่โอบันโดและเตือนให้ทุกคนเสาะหารูปปั้นอันงดงามของนักบุญเหล่านี้มาให้

ในบรรดาประเทศแถบเมืองร้อน เด็กสาวที่มีอายุสิบสามหรือสิบสี่ปีจะเริ่มเป็นสาวเต็มที่ประหนึ่งดอกไม้ที่ตูมอยู่ในยามราตรี ค่อยๆ ปริแย้มออกเต็มที่ในวันต่อมา ในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อนี้ เป็นเวลาที่ท่วมท้นไปด้วยความลึกลับและความฝันใฝ่ เธอก็ได้เข้าไปอยู่ในคอนแวนต์ของนักบุญแห่งกาตาลินา* เนื่องจากพระประจำตำบลบิโนนโดแนะนำเธอให้เข้ารับการศึกษาอย่างเข้มข้นทางด้านศาสนาจากแม่ชีที่นั่น

มาเรีย คลาราบอกลาด้วยน้ำตาท่วมท้นกับบาทหลวงดามาโซกับมิตรเพียงคนเดียวที่เธอวิ่งเล่นด้วยเมื่อครั้งยังเป็นเด็ก คริสโซสโตโม อิบาร์รา ผู้ซึ่งเดินทางไปยุโรปในเวลาต่อมา ที่คอนแวนต์แห่งนั้น การติดต่อกับโลกภายนอกทำผ่านลูกกรงถึงสองชั้นและอยู่ภายใต้การเฝ้าดูของนางชีที่สอดรู้สอดเห็นผู้หนึ่ง

* เป็นโรงเรียนของนักเรียนหญิง บาทหลวงโดมินิกัน ชื่อ ฮวน เด ซันโต โดมิงโก ก่อตั้งขึ้นใน ค.ศ.1696 ตรงถนนอันดา ในเขตอินทรามูโรสเมืองเก่า

เธอพำนักอยู่ที่นั่นถึงเจ็ดปี

ทั้งดอน ราฟาเอลกับท่านกัปตันต่างก็มีความกังวลและห่วงใย และมองเห็นแนวโน้มของหนุ่มสาวทั้งสอง จึงตกลงที่จะเป็นทองแผ่นเดียวกันและทำพิธีประกาศให้สังคมรับรู้ โอกาสดังกล่าวจัดขึ้นหลังจากที่อิบาร์ราหนุ่มเดินทางไปแล้วหลายปี แต่ก็มีการเฉลิมฉลองกันด้วยความยินดีปรีดาของหัวใจทั้งสองฝ่าย แต่ละฝ่ายนั้นอยู่ห่างกันคนละมุมโลกและในสภาวการณ์ที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง

7

ความงามอันไร้เดียงสา

เสียงเพลงแห่งความรัก*

เช้าวันนั้น ป้าอิซาเบลกับมาเรีย คลาราไปเข้าร่วมพิธีมิซซาตั้งแต่เช้า ฝ่ายหลังอยู่ในชุดเสื้อผ้าที่หรูหรา ตรงข้อมือมีลูกประคำที่ทำจากลูกปัดสีน้ำเงินใช้แทนสร้อยข้อมือ ฝ่ายแรกนั้นใส่แว่นตาเพื่อใช้อ่าน "ที่ยึดมั่นแห่งความรอดพ้น" ในระหว่างเทศกาลให้ทานอันศักดิ์สิทธิ์

หญิงสาวแสดงความประสงค์ที่จะกลับบ้านทั้งๆ ที่พระยังไม่ออกไปจากแท่นบูชา ซึ่งสร้างความประหลาดใจและไม่พอใจเป็นอย่างยิ่งให้กับป้าผู้แสนดีที่เฝ้าคิดว่าหลานสาวของท่านเคร่งศาสนาและพอใจในการสวดเหมือนกับพวกนางชีหญิงสูงอายุลุกขึ้นยืนพลางบ่นพึมพำและทำเครื่องหมายกางเขน หญิงสาวคงอยากจะบอกว่า

"จ้ะ! องค์พระผู้เป็นเจ้าที่แสนดีคงให้อภัยหนู พระองค์ท่านทรงเข้าใจในความรู้สึกของเด็กสาวๆ มากกว่าป้าเป็นแน่ ป้าอิซาเบล"

เพื่อที่จะตัดบทคำติเตียนประหนึ่งมารดาที่เข้มงวดนั้น

หลังจากรับประทานอาหารเช้าแล้ว มาเรีย คลาราปัดเป่าความร้อนรุ่มใจของเธอออกไปด้วยการนั่งถักถุงผ้าไหม ในขณะที่ป้าของเธอพยายามกำจัดร่องรอยของงานเลี้ยงเมื่อเย็นวันก่อนด้วยผ้าปัดฝุ่น ฝ่ายกัปตันติอาโกกำลังตรวจตราและพิจารณาเอกสารบางอย่างอยู่

เสียงแต่ละเสียงจากท้องถนนกับรถม้าแต่ละคันที่ผ่านมาทำให้หัวใจของ

---

* ปรากฏอยู่ในพระคัมภีร์เก่า เขียนขึ้นโดยกษัตริย์โซโลมอน เป็นบทเพลงที่กล่าวถึงความรักระหว่างสามีภรรยา

หญิงสาวเต้นแรงและตัวสั่น อา! มาถึงตอนนี้ เธอใคร่จะกลับไปอยู่ที่คอนแวนต์อันเงียบสงบท่ามกลางมิตรสหายของเธอดังเดิม ที่นั้น เธอจะสามารถเห็นเขาได้โดยไม่สั่นสะท้านและไม่รู้สึกอึดอัด แต่ทว่าเขามิได้เป็นมิตรสหายในยามเด็กของเธอดอกหรือ? เจ้าไม่เคยเล่นสนุกด้วยกันบ่อยๆ หรือแม้แต่ทะเลาะกันหรือ? สำหรับผู้อ่านซึ่งอ่านตรงนี้และเคยมีความรักก็คงเข้าใจแต่ถ้าหากไม่เคยรักมาก่อนก็ไม่มีประโยชน์อันใดที่ผมจะเล่าให้คุณฟัง พวกที่แข็งกระด้างจะไม่มีวันเข้าใจความเร้นลับเหล่านี้อย่างแน่นอน

"มาเรีย พ่อเชื่อว่าหมอพูดความจริงนะ"

กัปตันติอาโกพูดขึ้น

"หนูควรไปอยู่ในชนบท เพราะหน้าตาซีดเซียวเหลือเกิน หนูควรรับอากาศบริสุทธิ์ มีความเห็นอย่างไรล่ะลูก? ไปมาละบงหรือซันดิเอโกดี?"

เมื่อได้ยินชื่อสุดท้ายนี้ มาเรีย คลาราหน้าแดงขึ้นมาราวกับดอกฝิ่นและไม่ได้โต้ตอบสิ่งใดออกมา

"เอาหละ อิซาเบลกับลูกไปเก็บเสื้อผ้าในตู้เสีย และไปบอกลาเพื่อนฝูงด้วย ลูกจะไม่กลับไปที่นั่นอีก"

ท่านพูดโดยไม่เงยศีรษะขึ้น

มาเรีย คลารามีความรู้สึกใจคอแห้งเหี่ยวบีบคั้นหัวใจอยู่บ้าง ต่อการจากที่ซึ่งเธอมีความสุขอย่างไม่หวนกลับไปอีก แต่ความคิดถึงอีกเรื่องหนึ่งนั้นช่วยบรรเทาความเศร้าโศกลงได้

"ภายในสี่ถึงห้าวัน เมื่อลูกมีเสื้อผ้าชุดใหม่ใส่แล้วเราก็จะไปมาละบงกัน พ่ออุปถัมภ์ของลูกไม่ได้อยู่ที่ซันดิเอโกอีกต่อไปแล้วนะ พระที่ลูกพบเมื่อคืนนี้ พระหนุ่มจะเป็นพระรูปใหม่ของพวกเราที่นั่น เป็นนักบุญเลยหละ"

"น้องคะ ซันดิเอโกจะเหมาะกับเธอมากกว่านะ"

ป้าอิซาเบลออกความเห็น

"นอกจากนี้ บ้านช่องของเราที่นั่นก็ดีกว่าด้วย และงานเฉลิมฉลองกำลังใกล้เข้ามาแล้ว"

มาเรีย คลาราอยากเข้าไปกอดป้าของเธอยิ่งนัก แต่เธอได้ยินเสียงรถม้าหยุดอยู่พอดี ใบหน้าของเธอจึงซีดลง

"อา! จริงด้วย"

กัปตันติอาโกตอบขึ้น เปลี่ยนสุ้มเสียงของตนแล้วจึงพูดต่อไปว่า

"ดอน คริโซสโตโม!"

มาเรีย คลาราปล่อยงานถักของตนหลุดร่วงลง เธออยากเคลื่อนไหว แต่ก็ไม่อาจทำได้ ประสาททุกส่วนสั่นสะท้าน เสียงเดินได้ยินมาจากบันได และอีกไม่นานนักคือเสียงก้องกังวานของชายหนุ่ม เหมือนกับเสียงที่มีอาถรรพ์ หญิงสาวปลดปล่อยความรู้สึกของตน และวิ่งเข้าไปในห้องสวดมนต์เพื่อซ่อนตัวอยู่กับรูปปั้นอันศักดิ์สิทธิ์ ญาติทั้งสองพากันหัวเราะในขณะที่อิบาร์ราได้ยินเสียงประตูปิดลง

หน้าซีด และหายใจถี่ หญิงสาวแนบอกที่สะท้อนขึ้นลงเพื่อแอบฟัง เธอได้ยินเสียงนั้น เสียงอันเป็นที่รักของเธอยิ่งนัก นานนับปีที่เธอได้ยินเพียงในฝัน เขากำลังถามถึงเธออยู่ อารมณ์ท่วมท้นไปด้วยความสุข เธอจุมพิตรูปของนักบุญแอนโธนีซึ่งตั้งอยู่ใกล้ๆ ผู้ซึ่งเป็นเจ้าวัด และเป็นนักบุญที่มีความสุขขั่วชีวิตของท่านท่ามกลางสิ่งเย้ายวนต่างๆ หลังจากนั้น เธอจึงแอบมองลอดรูกุญแจเพื่อจ้องมองเขา เธอกำลังยิ้มอยู่พอดี เมื่อป้าของเธอดึงตัวเธอออกมาจากความฝัน เธอกอดคอและเฝ้าจุมพิตป้าของเธอ

ในที่สุด ฝ่ายที่มีอายุมากกว่าจึงพูดขึ้นได้

"เหลวไหลอะไรแบบนี้! หนูเป็นอะไรไปรึลูก?"

หยาดน้ำตาหยดจากดวงตาเหี่ยวย่น มาเรีย คลารารู้สึกขวยอาย เธอสั่นศีรษะไปมาอยู่ในอ้อมแขนนั้น

"มา! แต่งตัวเร็ว มา!"

หญิงสูงอายุกระตุ้นขึ้น เอามือดึงหลานสาวให้ตามมาด้วยความรักใคร่

"ในขณะที่เขากำลังพูดคุยกับพ่อของหนูเกี่ยวกับหนู... หนูควรจะไปพบและไม่ควรให้เขารอ"

หญิงสาวยอมทำตามราวกับเป็นเด็กเล็กๆ ทั้งคู่เข้าไปอยู่ในห้องของเธอ

กัปตันติอาโกกับอิบาร์รากำลังพูดคุยกันอย่างสนุกสนานเมื่อป้าอิซาเบลปรากฏตัวขึ้น แทบจะลากจูงหลานสาวเข้ามา หญิงสาวหันมองไปทั่วห้องยกเว้นบุคคลที่อยู่ในนั้น หัวใจทั้งสองดวงนี้กำลังพูดคุยถึงเรื่องอะไรกัน หรือว่าการส่งภาษาผ่านทางสายตาดูจะได้ความบริบูรณ์มากกว่าทางริมฝีปาก ภาษาของหัวใจที่สุ้มเสียงไม่อาจรบกวนความรู้สึกที่ปลาบปลื้มนั้น ในช่วงเวลาเดียวกันเมื่อความนึกคิดของคนทั้งสองที่กำลังมีความสุขผสมผสานกลมกลืนเข้าเป็นเรื่องเดียวกันด้วยสายตา คำพูดจึงกลายเป็นความหยาบกระด้าง เชื่องช้าและอ่อนปวกเปียกไปเหมือนกับความน่ากลัวแลทึมทึกของเสียงฟ้าร้อง ก่อนที่แสงวับวาบจนตาลายกับความรวดเร็วของสายฟ้าจะปรากฏขึ้น มันแสดงออกถึงความรู้สึกที่รู้ล่วงหน้า ความคิดที่เข้าใจมาก่อนแล้ว และถ้าเรานำมันมาใช้ก็เป็นเพราะว่าหัวใจยังคงมีความปรารถนาอยู่ และเข้าไปครอบคลุมเหนือชีวิตของคนนั้นทุกส่วน ชีวิตซึ่งเต็มไปด้วยความสุขสม และความปรารถนาจะทำให้ทุกส่วนสัดของความเป็นมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นร่างกายหรือจิตวิญญาณแสดงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับความสุขที่กลมกลืนไปด้วยอารมณ์ที่อ่อนไหว เพื่อที่จะพิจารณาความหวาดระแวงของความรักไม่ว่าจะกระจ่างหรือขุ่นมัวเพียงใด คำพูดไม่อาจให้คำตอบได้ แต่การยิ้มแย้ม การจุมพิต หรือการส่งสัญญาณต่างหากที่ให้ได้

แล้วหลังจากนั้นเล่า เมื่อบุคคลทั้งสองที่ตกอยู่ในความรักหลบลี้หนีไปจากฝุ่นละอองที่กระจัดกระจายจากที่ปัดฝุ่นของป้าอิซาเบลแล้ว ก็พากันไปที่ระเบียงเพื่อพูดคุยกันได้อย่างมีอิสระอยู่ท่ามกลางซุ้มไม้ของกิ่งก้านของไม้เถาเขาทั้งสองรื้อฟื้นความหลังด้วยเรื่องใด เสียงกระซิบกระซาบอย่างอ่อนหวานจนทำให้เขาสั่นสะท้าน เจ้าดอกสีแดงกระจ้อยร่อย จงได้บอกกับพวกเราเถิด เจ้าดอกไม้ที่ส่งกลิ่นหอมจากลมหายใจรวยรินของเจ้ากับสีสันที่มาจากริมฝีปากของเจ้า! สำหรับเจ้าแล้วสายลมอันสดชื่นเอ๋ย เจ้าเรียนรู้ถึงความกลมกลืนที่เกิดขึ้นได้ยากนักจากความเร้นลับของราตรีกาล และจากความลึกลับของป่าเขา

อันบริสุทธิ์ของพวกเรา! จงบอกเถิดแสงสะท้อนนิรันดรอันแผดกล้าของดวงอาทิตย์ที่มีต่อโลก อันเป็นสสารเพียงอันเดียวที่จับต้องไม่ได้ของโลกที่เป็นสสาร เจ้าจงบอกกับเราเถิด เพราะเราทำได้แต่เพียงบรรยายความคลั่งไคล้อันน่าเบื่อหน่ายของชีวิตได้เท่านั้น!

แต่ในเมื่อเจ้าปฏิเสธที่จะทำตาม ตัวเราก็จะพยายามทำเอง

ท้องฟ้าสดใส สายลมอ่อนๆ พัดมาเย็นชื่นใจ แม้จะมิได้มีกลิ่นหอมของดอกกุหลาบ แต่ก็สร้างความอ่อนไหวให้กับใบและดอกของเถาองุ่น---ณ ที่แห่งนี้ แรงสั่นสะท้านของดอกกล้วยไม้ ปลาตากแห้ง กับตะเกียงแบบจีน เสียงพายเรือสร้างความปั่นป่วนให้กับน้ำขุ่นคล้ำของแม่น้ำ รถม้ากับรถลากที่ผ่านไปมาเหนือสะพานบิโนนโด เข้ามาสู่โสตประสาทของหนุ่มสาวอย่างชัดเจน แต่นั่นก็ไม่ใช่สิ่งที่คุณป้าพูดพึมพำอยู่ในคอ ท่านกำลังจะบอกว่า

"นั่นก็ดีแล้ว ที่ตรงนั้นจะทำให้บรรดาเพื่อนบ้านจับตามองดูเจ้า"

ในตอนแรกๆ นั้น ทั้งสองมิได้พูดสิ่งใดเลย ยกเว้นเรื่องไร้สาระต่างๆ คำพูดหวานๆ แต่ปราศจากความหมายใดๆ เหมือนกับการพูดคุยที่หาสาระใดๆ ไม่ได้ของบรรดาประเทศในยุโรป คำพูดเหล่านี้สร้างความพอใจและให้รสชาติหวานเหมือนกับน้ำผึ้งสำหรับคนพื้นเมือง แต่ก็ทำให้คนต่างชาติหัวเราะหรือขมวดคิ้วได้

ตัวเธอนั้นเปรียบได้กับน้องสาวของเคน* ที่มีแต่ความริษยา และมักถามคนรักว่า

"คุณคิดถึงฉันบ่อยไหมคะ? คุณไม่ได้ลืมฉันเลยหรือคะในระหว่างการเดินทางบ่อยครั้ง? เมืองใหญ่มากมาย กับสาวสวยอีกนับไม่ถ้วน!"

ส่วนเขาก็เช่นกัน ที่เป็นน้องชายของเคน ที่รู้จักวิธีหลีกเลี่ยงคำถามต่างๆ และพูดเลี่ยงไปบ้างในเรื่องนี้

"ผมจะลืมคุณได้อย่างไร?"

พลางมองดวงตาดำโตของเธอคู่นั้นอย่างลืมตัว

---

* บุตรของอาดัมกับอีฟซึ่งสังหารน้องชายของตนจนถึงแก่ชีวิต

"ผมไม่ปฏิบัติตามคำมั่นสัญญาที่ศักดิ์สิทธิ์ได้หรือครับ? คุณจำคืนนั้นได้ไหม? คืนวันที่มีพายุ ในครั้งที่คุณเห็นผมว้าเหว่ และร้องไห้อยู่ข้างเตียงคุณแม่ของผมที่พึ่งจากไป คุณเข้ามาใกล้ และเอามือจับแขนของผม---มือซึ่งนับเป็นเวลานานมาแล้วที่ไม่ยอมให้ผมจับ---และบอกกับผมว่า 'คุณสูญเสียคุณแม่ไปแล้ว ในขณะที่ดิฉันไม่เคยรู้จักแม่เลย' ---แล้วคุณก็ร้องไห้กับผม คุณรักท่านและท่านก็รักคุณราวกับว่าคุณเป็นลูกสาวของท่านเอง ตอนนั้นฝนกำลังตก และแผ่ประกายของฟ้าแลบแปลบปลาบ แต่ผมเหมือนกับได้ยินเสียงดนตรี และมองเห็นรอยยิ้มจากร่างกายที่ซีดเซียวของแม่ โอ้! ถ้าเพียงแต่พ่อกับแม่ของผมยังมีชีวิตอยู่เพื่อมองดูคุณเท่านั้น ผมจับมือของคุณและของแม่ผม ผมสาบานว่าผมจะรักคุณและทำให้คุณมีความสุขไม่ว่าสวรรค์จะกำหนดโชคชะตาให้กับผมอย่างไร และคำมั่นสัญญานี้ผมไม่เคยเสียใจเลย มาบัดนี้ ผมจะรื้อฟื้นมันขึ้นมาใหม่ ผมลืมคุณได้หรือ? ความทรงจำในตัวคุณอยู่เป็นเพื่อนผมอยู่เสมอไม่เปลี่ยนแปลง มันช่วยผมให้รอดพ้นจากภยันตรายต่างๆ ตลอดมา มันเป็นสิ่งประโลมใจให้กับผม ให้สำหรับหัวใจที่โดดเดี่ยวของผมในต่างแดน ความทรงจำในตัวคุณช่วยป้องกันผมให้รอดพ้นจากผลของความหลงลืมที่ลบเลือนความทรงจำของผู้คนมากมายของประเทศของเรา ที่มีต่อความหวังและความเศร้าสลดของแผ่นดินบิดรมารดา

ในความฝันของผม ผมเห็นคุณยืนอยู่ที่ชายหาดมะนิลา มองออกไปยังขอบฟ้าอันไกลโพ้น ห่อหุ้มด้วยแสงอันอบอุ่นของรุ่งอรุณ ผมฟังเสียงเพลงอันหงอยเหงาโศกเศร้าที่ช่วยปลุกเร้าความรู้สึกอันซึมเศร้าในตัวผม และรื้อฟื้นความทรงจำในใจผมในปีแรกๆ เมื่อครั้งที่เรายังเป็นเด็ก ความสนุกสนานและการเล่นต่างๆ ของเราสองคน อดีตแห่งความสุขที่คุณทำให้มีชีวิตชีวาในครั้งคุณยังอยู่ในหมู่บ้าน สำหรับผมแล้ว คุณเหมือนกับนางไม้ จิตวิญญาณการเกิดใหม่อันงดงามของแผ่นดินเกิดของผม เปรียบเหมือนกวีนิพนธ์อันไพเราะเรียบง่าย อ่อนหวาน เต็มไปด้วยความจริงใจ บุตรีของฟิลิปปินส์ ของประเทศที่เต็มไปด้วยความงดงามแห่งนี้ ที่ซึ่งเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้เพราะความดีงาม

ของสเปนเมืองแม่กับคุณภาพอันดีเยี่ยมของประเทศที่ยังมีอายุน้อย---เหมือนกับทุกอย่างที่น่ารักงดงามและประดับประดาตกแต่งสายเลือดทั้งสองที่รวมมาเป็นตัวคุณ ความรักของผมอุทิศให้คุณกับความรักที่ผมให้กับแผ่นดินบิดรมารดาหล่อหลอมรวมเข้าด้วยกันเป็นรักเดียว

"ผมลืมคุณได้อย่างไร? มีอยู่บ่อยครั้งที่ผมเหมือนกับจะได้ยินเสียงเพลงจากเปียโนของคุณ กับสุ้มเสียงจากตัวคุณ ในครั้งที่ผมอยู่ในเยอรมันตอนบ่ายจัด ในครั้งที่ผมเดินท่องเที่ยวไปในป่าทึบที่เต็มไปด้วยผู้คนซึ่งผลิตกวีมีชื่อกับตำนานต่างๆ ที่เร้นลับเกี่ยวกับผู้คนในอดีตกาล ผมนึกถึงชื่อของคุณอยู่เสมอ และดูเหมือนกับจะเห็นคุณอยู่ท่ามกลางสายหมอกที่ลอยขึ้นมาจากหุบเขาเบื้องล่าง เหมือนกับจะได้ยินเสียงของคุณอยู่ในใบไม้ที่เสียดสีกัน และเมื่อชาวบ้านที่เดินทางกลับจากท้องนาอันไกลโพ้นพากันร้องเพลงสนุกสนาน สำหรับตัวผมแล้วเสียงเพลงเหล่านี้ดูเหมือนกับได้เข้ามาผสมผสานกลมกลืนกับเสียงเพลงภายในตัวที่ผมร้องให้คุณฟัง สิ่งที่เกิดขึ้นกับความเป็นแก่นสารของความหวังและความฝันของผม ในบางครั้ง ผมจะหายเข้าไปตามทางเดินในภูเขา และรัตติกาลจะค่อยคืบคลานเข้ามา ผมก็ยังคงเดินต่อไปเพื่อหาเส้นทางเดินท่ามกลางป่าสน ต้นบีช และต้นโอ๊ค แสงจันทร์ลอดผ่านช่องว่างระหว่างกิ่งหนาของต้นไม้ ผมสร้างจินตนาการเกี่ยวกับคุณท่ามกลางป่าเขาลำเนาไพรว่า คุณเปรียบได้กับร่างของกวางอันเลือนลางทอดเงาอยู่ระหว่างแสงจันทร์กับเงาของป่าทึบ ถ้าหากในบางครั้งผมได้ยินเสียงกู่ร้องของนกไนติงเกลก็เพราะผมเห็นคุณ และคุณเองก็ดลใจให้นกร้องเพลงขับขาน! ครับ ผมคิดถึงคุณ ความรักอันแรงกล้าของคุณไม่เพียงแต่ให้แสงสว่างแก่ผม ให้ผมมองผ่านหมอกอันมืดครึ้มเท่านั้น แต่ยังทำให้น้ำแข็งกลายเป็นอัคนีได้อีก ท้องฟ้าอันสดใสในอิตาลีเล่าให้ผมฟังเกี่ยวกับดวงตาของคุณ ในความสดใสที่ลึกล้ำของฟ้านั้น ทัศนียภาพอันเบิกบาน รอยยิ้มของคุณเสมือนกับทัศนียภาพของแคว้นอันดาลูเซียที่มีบรรยากาศหอมหวานและเต็มไปด้วยสิ่งที่ชวนให้ระลึกถึงโลกตะวันออกที่เต็มเปี่ยมด้วยกวีนิพนธ์และสีสันที่บอกกับผมถึงความรักของคุณ ในขณะที่นั่งเรือเล่นอยู่ตามแม่น้ำไรน์ในตอน

ย่ำค่ำภายใต้ จันทราทอแสงนวล ผมถามตัวเองว่าถ้าหากคุณจะสร้างจินตนาการหลอกลวงผมบ้าง เพื่อว่าผมจะได้เห็นคุณอยู่ท่ามกลางต้นเอ็ล์มตรงริมน้ำบนหินผาของโลเรเลย์ หรือท่ามกลางระลอกคลื่น ขับขานทำนองเพลงอยู่ในความเงียบสงัดของราตรีกาล เหมือนดั่งนางฟ้าองค์น้อยที่มาปลอบประโลมใจเพื่อสร้างความมีชีวิตชีวาให้กับความเดียวดาย และความระทมทุกข์แก่ปราสาทราชวังที่ปรักหักพังเหล่านั้น"

"ฉันมิได้มีโอกาสเดินทางแบบคุณ หรือรู้จักเมืองใดๆ นอกเหนือไปจากเมืองของคุณคือมะนิลา และ อันติโปโล"

เธอตอบ ยิ้มให้กับอิบาร์รา เพราะเหตุที่เธอเชื่อในทุกสิ่งทุกอย่างที่เขาบอกเล่า

"นับตั้งแต่ฉันลาจากคุณและไปอยู่ในคอนแวนต์ ฉันระลึกถึงและไม่เคยลืมคุณเลย ถึงแม้ว่าผู้ล้างบาปของฉันจะสั่งให้หยุดคิดด้วยการบังคับให้สำนึกผิดต่างๆ นานา ฉันก็ยังนึกถึงการเล่นของเรา การทะเลาะเบาะแว้งในครั้งที่เรายังเป็นเด็ก คุณเลือกเปลือกหอยที่ดีที่สุดเพื่อเอามาเล่นซิกล้อต* เสาะหาก้อนหินหลากสีที่กลมและเล็กที่สุดในแม่น้ำ เพื่อเอามาเล่นซินทัค** คุณเป็นคนข้าที่สุดและแพ้อยู่เสมอ และเพื่อเป็นการลงโทษคุณ ฉันจึงตีหลังมือคุณ แต่ก็พยายามที่จะไม่ตีแรงนัก ฉันรู้สึกเสียใจไปกับคุณด้วย คุณโกงมากกว่าฉันเสียอีกในตอนที่เราเล่นชงคา*** เราจึงมักจบลงด้วยการทะเลาะกันอยู่เสมอ คุณจำครั้งที่คุณโกรธมากๆ ได้ไหมคะ? คุณทำให้ฉันเสียใจ แต่มาภายหลังตอนที่ฉันคิดถึงมันในห้องพระ ฉันก็ยิ้มขึ้นมาได้ ฉันคิดถึงเพราะไม่มีคุณมาทะเลาะด้วยและมาคืนดี

---

* การละเล่นชนิดหนึ่งของเด็กที่โยนเปลือกหอยหรือก้อนหินเล็กๆ หรือเมล็ดผลไม้ขึ้นไปบนอากาศแล้วรับด้วยหลังมือ

** การละเล่นชนิดหนึ่งของเด็กประกอบด้วยก้อนหินขนาดเล็กเจ็ดก้อน และก้อนใหญ่หนึ่งก้อนที่ทำหน้าที่เป็น "บ้าน"

*** การละเล่นชนิดหนึ่งที่เล่นบนกระดานรูปเรือ มีหลุมเรียงคู่กันเจ็ดคู่ ปลายทั้งสองข้างมีหลุมใหญ่ข้างละหนึ่งหลุม ผู้เล่นที่สามารถเอาก้อนหินใส่หลุมใหญ่ได้มากที่สุดเป็นฝ่ายชนะ

กันในทันทีหลังจากนั้น เรายังเล็กกันมากนะคะ! เราไปกับคุณแม่ของคุณเพื่อไปเล่นน้ำในลำธารภายใต้กองไผ่ สองฝั่งเต็มไปด้วยดอกไม้และต้นไม้มากมายที่มีชื่อประหลาดๆ ที่คุณพร่ำสอนฉันในภาษาสเปนและละติน เพราะตอนนั้นคุณเรียนอยู่ที่ อะเทเนโอ* แล้ว แต่ฉันก็ไม่ได้ใส่ใจกับคุณมากนัก เพราะตอนนั้นฉันมัวแต่วิ่งไล่จับผีเสื้อกับแมลงปอหลากสีเหมือนรุ้งกินน้ำมีตัวเรียวยาวเหมือนเข็มบินโฉบไปมา ลำตัวสะท้อนแสงเป็นสีกาบมุก และบินไล่กันตามดอกไม้ ในบางครั้งฉันเอามือไล่ปลาตัวเล็กๆ ซึ่งว่ายผ่านตะไคร่น้ำและโขดหินเล็กๆ ตามชายฝั่งคุณหายไป แล้วกลับมาใหม่ เอาดอกไม้ที่ทำจากใบและดอกส้มมาสวมบนศีรษะของฉัน และเรียกฉันว่า โคลเอ ฉันถักเถาวัลย์เป็นรูปวงกลมให้คุณ แต่คุณแม่ของคุณกลับเอามงกุฎของฉันไปบดกับก้อนหิน ผสมแชมพูโกโก้ เพื่อเอามาสระผมให้เราสองคน น้ำตาหล่อรื้นขึ้นมาบดบังดวงตาคุณ เมื่อคุณบอกกับท่านว่าท่านไม่เข้าใจในเทพนิยายเอาเลย 'เรื่องบ้าๆ!' คุณแม่ของคุณตอบ 'แล้วก็จะเห็นว่าผมของหนูหอมเพียงใด' ฉันจึงหัวเราะ แต่คุณกลับโกรธและไม่ยอมพูดกับฉันตลอดวันนั้นคุณหน้าตาบึ้งตึง จนฉันอยากร้องไห้ ตอนที่เราเดินทางกลับบ้านกันดวงอาทิตย์สาดแสงร้อนจ้า ฉันเก็บใบไม้จากเครื่องเทศที่ขึ้นอยู่สองข้างทางให้กับคุณเพื่อที่คุณจะเอามันใส่ไว้ในหมวกสำหรับป้องกันมิให้ปวดศีรษะ ในตอนนั้นคุณยิ้ม ฉันจึงจับมือคุณเอาไว้และเราก็คืนดีกัน"

อิบาร์รายิ้มให้กับตัวเองอย่างมีความสุข เขาเปิดกระเป๋าใส่เงินแล้วดึงเอากระดาษซึ่งเหี่ยวย่นมีใบไม้หอมสีดำคล้ำขึ้นมา

"...ใบเครื่องเทศของคุณ"

เขาตอบให้กับใบหน้าที่สงสัยของเธอ

"มันคือสิ่งเดียวที่คุณให้ผม"

ส่วนเธอนั้น รีบดึงเอาห่อผ้าด่วนขาวออกมาจากอกเสื้อ

---

* เป็นชื่อมหาวิทยาลัยในกรุงมะนิลา ผู้เขียนจบจากสถาบันแห่งนี้ใน ค.ศ.1877 พร้อมกับปริญญาเกียรตินิยมทางอักษรศาสตร์ บาทหลวงสำนักเยซูอิตก่อตั้งขึ้นใน ค.ศ.1859 ได้ชื่อว่าเป็นมหาวิทยาลัยที่มีวิธีสอนที่ทันสมัยที่สุดในตอนนั้น

"จุ๊!"

เธอบอกแล้วเอามือตีเขาอย่างหยอกล้อ

"คุณแตะต้องไม่ได้นะ---มันเป็นจดหมายลาค่ะ"

"จดหมายที่ผมเขียนให้คุณก่อนจากใช่ไหม?"

"แล้วท่านลอร์ดเคยเขียนถึงฉันอีกหรือคะ?"

"ตอนนั้นผมบอกกับคุณว่าอย่างไร?"

"สำนวนโวหารสนุกๆ และการแก้ตัวกับลูกหนี้ที่เหลวไหลค่ะ"

เธอบอกพลางยิ้ม ปล่อยให้เขาเข้าใจว่าเธอยอมต่อคำพูดปดมดเท็จเหล่านั้น

"เงียบหน่อยค่ะ! ฉันจะอ่านให้คุณฟัง แต่จะลดคำพูดที่เจ้าชู้ของคุณเพื่อมิให้คุณต้องอึดอัดใจมากนัก"

เธอยกจดหมายฉบับนั้นขึ้นมาระดับตาเพื่อกันมิให้อีกฝ่ายหนึ่งเห็นใบหน้าแล้วจึงเริ่มต้นอ่าน

"...ของผม 'ฉันจะไม่อ่านตอนนี้ให้คุณฟัง เพราะมันไม่จริงนัก!' แล้วจึงกวาดสายตาผ่านเลยไปสองสามบรรทัด "คุณพ่อของผมอยากให้ผมไปแม้ผมจะอ้อนวอนสักเพียงใด เจ้าเป็นหนุ่มแล้วนะ ท่านบอกกับผม และเจ้าจะต้องคิดถึงอนาคตและภาระหน้าที่ของเจ้า ไปเรียนเกี่ยวกับวิทยาการของชีวิต สิ่งที่พ่อของเจ้าไม่อาจหยิบยื่นให้กับเจ้าได้ เพื่อว่าสักวันหนึ่งมันจะมีประโยชน์ ถ้าหากเจ้ายังอยู่กับพ่อ อยู่ภายใต้เงาของพ่อในบรรยากาศของความกังวลแบบนี้ เจ้าก็จะไม่เรียนรู้ออกไปไกลนัก และเมื่อถึงวันที่พ่อไม่อยู่อีกแล้ว เจ้าก็จะพบว่าตัวเองเหมือนกับต้นไม้ที่เติบโตในน้ำซึ่งกวีบัลตาซาร์ เอ่ยอ้างถึง ใบของมันเมื่อไม่ถูกน้ำก็จะเหี่ยวเฉาหลังจากถูกความร้อนเพียงชั่วครู่เดียว เห็นรึยังล่ะลูก? เจ้าเกือบเป็นหนุ่มแล้ว และยังร้องไห้อีก ผมถูกกระทบด้วยคำติเตือนดังกล่าว จึงสารภาพกับท่านว่าผมรักคุณ พ่อของผมนิ่งเงียบ และตรึกตรองอยู่ครู่หนึ่งแล้วจึงวางแขนลงบนบ่าของผมพูดกับผมด้วยเสียงสั่นสะท้านว่า เจ้าคิดว่าตนเองเป็นคนเดียวที่รู้จักความรักหรือลูก? และพ่อของเจ้าไม่ได้รักเจ้า หรือรู้สึกเจ็บปวดที่จะต้อง

จากเจ้าไปหรือ? เราสูญเสียแม่ของเจ้าไม่นานมานี้เอง ฝ่ายพ่อเองนั้นกำลังก้าวเข้าสู่ความแก่เฒ่า ซึ่งในสภาพนั้นผู้คนจะมองหาความอบอุ่นและแรงสนับสนุนจากความอ่อนเยาว์ แต่ถึงกระนั้นพ่อก็ยอมรับสภาพโดดเดี่ยว พ่อไม่รู้เลยว่าจะมีโอกาสเห็นหน้าลูกอีกหรือไม่ แต่พ่อก็ต้องคิดถึงเรื่องอื่น เรื่องที่ใหญ่กว่านี้... อนาคตเปิดกว้างให้กับเจ้า แต่ปิดตายไปแล้วสำหรับพ่อ ความรักของเจ้ากำลังเริ่มต้นขึ้นใหม่ ในขณะที่ของพ่อนั้นตายจากไปแล้ว ไฟแผดเผาอยู่ในสายเลือดของเจ้าในขณะที่ความเย็นยะเยือกทะลุเข้ามาในตัวพ่อ แต่เจ้าเองก็ยังร้องไห้ และไม่รู้ว่าควรจะเสียสละปัจจุบันเพื่ออนาคตที่ก่อประโยชน์ต่อตัวเจ้าเองและต่อประเทศชาติของเจ้า! น้ำตาเอ่อท่วมดวงตาของพ่อ ผมจึงนั่งคุกเข่าลงตรงเท้าของท่านสวมกอดท่านและวิงวอนขอให้ท่านยกโทษให้ แล้วจึงกล่าวแก่ท่านว่าผมพร้อมที่จะเดินทาง..."

ความกระวนกระวายใจของอิบาร์ราทำให้การอ่านจดหมายฉบับนั้นยุติลง ชายหนุ่มมีหน้าตาซีดสลด และเดินไปมา เธอจึงถามเขาว่า

"มีอะไรผิดปกติหรือคะ? คุณเป็นอะไรไปหรือ?"

"คุณทำให้ผมลืมนึกถึงหน้าที่ของตนเอง และผมจำต้องออกไปจากเมืองในนาทีนี้! พรุ่งนี้คือวันฉลองของผู้ที่ได้ตายไปแล้ว"

มาเรีย คลาราเงียบลง เธอจ้องมองเขาด้วยดวงตากลมโตและมีแววฝันของเธอชั่วครู่หนึ่งแล้วจึงรวบรวมดอกไม้และบอกกับเขาด้วยความรู้สึกที่ท่วมท้นว่า

"ไปเถิดค่ะ ฉันจะไม่ดึงคุณเอาไว้ ในเวลาอีกสองสามวันเราก็จะพบกันอีก ได้โปรดนำดอกไม้เหล่านี้ไปวางบนหลุมฝังศพของคุณพ่อคุณแม่ของคุณด้วยค่ะ"

อีกสองสามนาทีต่อมา ชายหนุ่มจึงเดินลงบันไดไปโดยมีกัปตันติอาโกกับป้าอิซาเบล เดินไปส่ง ในขณะที่มาเรีย คลาราปิดตัวเองอยู่ในห้องพระอีกครั้ง

"ได้โปรดช่วยบอกอังเดงให้เตรียมบ้านเอาไว้สำหรับมาเรียและอิซาเบลด้วย ขอให้เดินทางด้วยความปลอดภัย!"

กัปตันติอาโกกล่าวขึ้น ในขณะที่อิบาร์ราขึ้นรถม้าที่ในเวลาต่อมามุ่งหน้า

ไปทางพลาซ่าแห่งนักบุญกาเบรียล

และเพื่อปลอบใจมาเรีย คลารา ซึ่งกำลังร่ำไห้อยู่หน้ารูปปั้นของพระแม่เจ้า

"ไปจุดเทียนราคาเล่มละสองเรียลสองเล่ม เล่มหนึ่งถวายให้กับเซนญอร์ซัน โรเก ส่วนอีกเล่มหนึ่งถวายแด่เซนญอร์ ซัน ราฟาเอล ผู้พิทักษ์นักเดินทางแล้วจุดตะเกียงถวายแด่พระแม่แห่งสันติและความปลอดภัยในการเดินทาง เพราะตามเส้นทางมีโจรผู้ร้ายอยู่มากมาย การจ่ายเงินสี่เรียลให้กับเทียนไข และเงินหกสลึงให้กับเทียนคุ้มค่าทีเดียว เพราะเราไม่ต้องจ่ายค่าไถ่แพงๆ ในภายหลัง"

8

ความทรงจำ

รถม้าของอิบาร์ราผ่านบริเวณชานเมืองอันหนาแน่นของกรุงมะนิลา อะไรก็ตามที่ทำให้เขาหดหู่เมื่อคืนวันก่อน แต่รุ่งสว่างทำให้เขายิ้มได้ไม่ว่าเขาจะมีสิ่งใดอยู่ในใจก็ตาม

ความวุ่นวายที่เขาเห็นอยู่ทั่วทุกหัวระแหงนั้น มีทั้งรถม้าที่แล่นผ่านไปมาอย่างรวดเร็วซึ่งรวมไปถึงรถม้าขนาดเล็กแบบสองล้อ ทั้งคนยุโรป คนจีน คนพื้นเมือง แต่ละคนในเครื่องแต่งตัวแตกต่างกันไป คนขายผลไม้ นายหน้า คนขนของเรือนร่างท่อนบนเปล่าเปลือย เพิงอาหารเล็กๆ ริมทาง บ้านพักอาศัยขนาดเล็ก ร้านอาหาร ร้านค้าต่างๆ หรือแม้แต่เกวียนที่มีควายทำงานอย่างไร้ความรู้สึกและดูจะถูกดูดซึมเข้าไปในภาระอันหนักอึ้งที่ตนเองขับลากอยู่ เขาพยายามให้ความหมายกับเสียงอึกกะทึกกับการเคลื่อนไหวต่างๆแม้แต่ดวงอาทิตย์กลิ่นบางกลิ่น สีสันต่างๆ ในขณะที่โลกแห่งความจดจำอันเลือนลางภายในความทรงจำของเขานั้นปลุกเขาให้ตื่นขึ้น

ถนนหนทางต่างๆ ยังมิได้รับการปูลาดผิวถนน ดังนั้น เมื่อดวงอาทิตย์สาดส่องถึงสองวันติดกัน ถนนเหล่านี้ก็จะกลายเป็นฝุ่นละอองคละคลุ้งปกคลุมทุกสิ่งทุกอย่าง ทำให้นักเดินทางไอจาม และสายตาพร่าพราย ส่วนฝนซึ่งตกหนึ่งวันนั้นจะนำหลุมบ่อที่มีน้ำเน่าขังอยู่ ในตอนกลางคืนแสงไฟจากรถม้าส่องสะท้อนผิวน้ำ และโคลนก็จะกระเซ็นออกไปไกลถึงห้าเมตรโดนคนเดินอยู่บนริมทางอันกว้างใหญ่ จะมีหญิงสักกี่คนหนอที่ละทิ้งรองเท้าขลิบลูกไม้ในคลื่นของโคลนตมเหล่านี้! แล้วคุณก็จะเห็นถนนถูกบดด้วยแถวนักโทษที่ถูกจองจำด้วยโซ่ตรวน ศีรษะถูกโกนจนโล้น นุ่งเสื้อแขนสั้นกับกางเกงซึ่งยาวถึงเข่า มีตัวเลขและตัวหนังสือสีน้ำเงินเขียนอยู่ โซ่ซึ่งอยู่รอบขา มีผ้าขาดกะรุ่งกะริ่งห่อหุ้ม

เอาไว้กึ่งหนึ่งเพื่อป้องกันการขูดสี หรือมิฉะนั้นก็เพื่อกันความเย็นยะเยือกของโซ่เหล็ก นักโทษเหล่านี้ถูกตรึงด้วยโซ่ตรวนเป็นคู่ ผิวหนังไหม้เกรียมจากแสงของดวงอาทิตย์ อ่อนเปลี้ยจากความร้อนและความเหนื่อยล้า ถูกเฆี่ยนและทุบตีด้วยกระบองด้วยฝีมือของนักโทษอีกคนหนึ่งที่คงจะหาความสุขจากการปฏิบัติไม่ดีต่อผู้อื่น พวกเขามีรูปร่างสูงและหน้าตาบูดบึ้งจนแทบไม่เคยเห็นเลยว่า ใบหน้าเหล่านั้นจะนิ่มนวลลงด้วยแสงสว่างของรอยยิ้มได้อย่างไร อย่างไรก็ดี ขนตาของพวกเขาจะวาววับทุกครั้งที่แส้หวีดหวิวฟาดลงบนไหล่ หรือมิฉะนั้นอาจจะมีคนผ่านไปผ่านมาโยนเศษซิการ์ซึ่งทั้งขึ้นทั้งแหลกเหลวให้ คนที่อยู่ใกล้ที่สุดเป็นผู้คว้ามันได้และซ่อนเอาไว้ใต้หมวกที่สวมอยู่ ในขณะที่นักโทษอื่นๆ พากันมองดูผู้คนที่เดินผ่านด้วยสีหน้าประหลาด อิบาร์ราดูจะได้ยินเสียงของก้อนหินที่แตกร่วนถูกบดเพื่อถมหลุมบ่อต่างๆ ให้เต็ม รวมทั้งเสียงของโซ่ตรวนอันหนักอึ้งรอบข้อเท้าอันบวมเป่งกระทบกัน

อิบาร์รายังจำภาพซึ่งสร้างความเจ็บปวดให้แก่จินตนาการของเขาเมื่อครั้งยังเป็นเด็ก และยังรู้สึกขนลุกจนกระทั่งบัดนี้ ตอนนั้นเป็นตอนที่นอนพักกลางวัน แสงอาทิตย์สาดลงมาร้อนแรงจนกระทั่งตะกั่วแทบจะละลาย ภายใต้ร่มเงาของรถลากไม้ที่เปิดโล่งมีนักโทษซึ่งปราศจากชีวิตคนหนึ่งนอนอยู่ ตาของเขาปิดเพียงครึ่งเดียว นักโทษอีกสองคนกำลังซ่อมแคร่ไม้ไผ่กันอย่างเงียบๆ ปราศจากอารมณ์โกรธเคืองหรือแม้แต่ความโศกเศร้า หรือหมดความอดทน เหมือนกับลักษณะดาษดื่นประจำตัวของคนพื้นเมือง "แกวันนี้ ข้าวันรุ่งขึ้น" พวกเขาคงจะพูดในระหว่างกันเอง

ผู้คนเดินไปมาขวักไขว่ ลืมสังเกตเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น บรรดาผู้หญิงที่เดินผ่านหันหน้ามามองเดินต่อไป มันเป็นภาพที่ปรากฏขึ้นประจำวันจนทำให้หัวใจแข็งกระด้าง รถม้าต่างก็มุ่งไปตามเส้นทางของมัน ตัวรถที่ขัดจนมันขลับสะท้อนแสงอาทิตย์ในวันที่ปราศจากเมฆ ตัวเขาเท่านั้น เด็กน้อยอายุสิบเอ็ดปียังใหม่ต่อเมืองนี้ที่รู้สึกกระทบกระทั่ง ตัวเขาเท่านั้นที่ฝันร้ายในคืนถัดไป

สะพานใช้โป๊ะหนุนที่เคยอยู่ในสภาพดีและแข็งแรงไม่ได้อยู่ที่นั่นอีกต่อไป

สะพานฟิลิปปินส์ดีๆ สะพานนั้นได้ทำหน้าที่ของตนอย่างดีที่สุด แม้จะไม่สมบูรณ์ตามแบบธรรมชาติ มันลอยขึ้นลอยลงอยู่กับความไม่แน่นอนของระดับน้ำของแม่น้ำปาสิก แม่น้ำซึ่งหลายต่อหลายครั้งถูกรังแกและถูกทำลาย

ต้นอัลมอนด์ตรงพลาซ่าซันกาเบรียลไม่ได้เติบโตขึ้นกว่าเดิมนัก ต้นไม้เหล่านี้ก็ยังดูผอมชะลูดอยู่ดังเดิม

ถนนเอสโคลตาดูสวยน้อยลงสำหรับเขา แม้ว่าตามความเป็นจริงแล้วตึกใหญ่โตหลังหนึ่งจะมีเสาที่สลักเสลาเป็นรูปหญิงสาวอยู่ตรงบริเวณที่เป็นโกดังเก่าๆ สะพานเอสปาญาที่สร้างขึ้นมาใหม่ดึงดูดความสนใจของอิบาร์รา บ้านช่องบนฝั่งขวาอยู่ท่ามกลางแมกไม้และกอไผ่ ถนนเอสโคลตาสิ้นสุดลงในขณะที่เกาะโรเมโรเริ่มต้น ณ จุดนั้น ทำให้เขารำลึกถึงอากาศอันเยือกเย็นของยามเช้าในช่วงที่เรือซึ่งเขาพายผ่านมาเพื่อมุ่งไปสถานที่อาบน้ำ อุลี-อุลี

เขาเห็นรถม้าหลายคันที่มีทีมของม้าขนาดเล็กแต่สายพันธุ์เยี่ยมชักลากอยู่ บรรดาผู้คนที่มุ่งหน้าไปทำงานนั่งกึ่งหลับภายในรถม้าเหล่านั้น เพื่อมุ่งหน้าไปยังสำนักงานของตน ทหาร คนจีนอยู่ในท่าทางเซื่องซึมและน่าขบขัน บาทหลวงหน้าตาเคร่งขรึมและน่ายกย่อง ฯลฯ เขาคิดว่าเขาเห็นบาทหลวงดามาโซนั่งคิ้วขมวดอยู่บนรถม้าทรงวิคตอเรียอันหรูหราโอ่อ่า แต่รถคันนั้นก็ได้ผ่านเลยไปแล้ว มาถึงตอนนี้ กัปตันตินองทักทายเขาอย่างร่าเริงจากรถม้าของตน โดยมีภรรยากับบุตรสาวสองคนนั่งมาด้วย

ตรงปลายสะพานนั้น บรรดาม้าต่างๆ เริ่มเหยาะย่างและมุ่งไปสู่ถนนปาเซโอ เด ลา ซาบานา จากโรงงานยาสูบอาร์โรเซโรสทางด้านซ้าย มีเสียงจากหญิงคนงานยาสูบกำลังทุบใบยาอยู่ อิบาร์ราไม่อาจข่มรอยยิ้มลงได้เมื่อนึกถึงกลิ่นอันรุนแรง ซึ่งในเวลาห้าโมงเย็นตลบอบอวลอยู่เหนือสะพานโป๊ะ จนทำให้เขางุนงงเมื่อครั้งยังเป็นเด็ก การสนทนาอย่างสนุกสนานกับเรื่องตลกดึงจินตนาการของเขาไปยังหมู่บ้านลาวาปิเอสในกรุงแมดริดทันที การจลาจลของพวกผู้หญิงที่ผลิตบุหรี่ที่นั่นรุนแรงจนพวกตำรวจกับผู้คนอื่นๆ ถึงแก่ชีวิตไปหลายคน

ภาพของสวนรุกขชาติดึงเขาออกไปจากความหลังอันสนุกสนาน เขา

ประสบกับความยากลำบากในการเปรียบเทียบสวนรุกขชาติในยุโรป ในประเทศที่ทุ่มเทกำลังและเงินทอง เพื่อทำให้ใบไม้เบิกบานและดอกไม้ที่ยังตูมอยู่ปริกลีบบานสยาย และมากไปกว่านั้น สำหรับสวนรุกขชาติในอาณานิคมต่างๆ นั้นก็จะหรูหรา ได้รับการดูแลเอาใจใส่เป็นอย่างดี และเปิดให้สาธารณชนอย่างทั่วถึง อิบาร์ราถอนสายตาของเขาออกไปมองทางด้านขวามือ และที่นี่เขาเห็นเมืองเก่าของมะนิลาที่ยังรายล้อมไปด้วยกำแพงและคูเมืองเหมือนสาวน้อยผอมซีดที่สวมเสื้อผ้าจากสมัยที่คุณยายของเธอยังสาวสะพรั่ง

"ทัศนียภาพของท้องทะเลหายวับไปในไกลโพ้น! ..." ชายหนุ่มเฝ้าครุ่นคิด "อีกฝั่งหนึ่งนั้นคือยุโรป ยุโรปที่มีประเทศต่างๆ งดงามยิ่ง แต่ก็ยังอยู่ในความปั่นป่วนเป็นนิจเพื่อเสาะหาความสุข ความฝันตอนใกล้รุ่งกับความผิดหวังอย่างท่วมท้นของรัตติกาลที่ย่างเข้ามา... ความสุขท่ามกลางความหายนะของตัวมันเองใช่แล้ว อีกฝั่งหนึ่งของท้องทะเลที่หาขอบเขตมิได้ คือประเทศชาติแห่งจิตวิญญาณ ถึงแม้ว่าประเทศเหล่านี้จะไม่ให้ร้ายกับวัตถุธาตุใดๆ มันก็ยังมีจิตวิญญาณเสียยิ่งกว่าประเทศที่อ้างว่าตนเองเคารพบูชาจิตวิญญาณ"

แต่ความคิดแบบนี้กลับหนีหายออกไปจากจินตนาการของเขา เมื่อสายตาหันไปในทิศทางของเนินเล็กๆ บนท้องทุ่งของบากุมบายัน เนินเขาเล็กโดดเดี่ยวใกล้กับลูเนต้าดึงดูดความสนใจของเขาและทำให้เขาตกอยู่ในภวังค์

เขากำลังนึกถึงบุคคลผู้ที่เปิดตาของเขาให้กับความเฉลียวฉลาด และทำให้เขาเข้าใจในสิ่งที่ดีและยุติธรรม เป็นที่แน่นอนว่าความคิดที่ดลใจเขานั้นมีอยู่เพียงน้อยนิด แต่ความคิดเหล่านี้ก็มิได้ลอกเลียนแบบมาอย่างไร้สาระ หากแต่เป็นความเชื่อมั่นที่มิได้จืดชืดต่อหน้าแสงสีอันสว่างไสวที่มุ่งตรงไปยังความก้าวหน้า ชายผู้นั้นคือพระชรารูปหนึ่ง คำพูดต่างๆ ที่ท่านบอกกับอิบาร์ราในครั้งที่เขามาลาจากไปก็ยังคงก้องอยู่ในโสตของเขาไม่เสื่อมคลาย

"อย่าได้ลืมเป็นอันขาดว่าอันความรู้นั้นคือมรดกแห่งมนุษยชาติ มันจะสืบทอดได้กับบุคคลที่มีหัวใจเท่านั้น"

บุรุษชราเฝ้าเตือนเขา

"พ่อพยายามถ่ายทอดสิ่งที่พ่อได้รับจากบรรดาครูบาอาจารย์ให้กับเจ้า ความเต็มเปี่ยมที่พ่อพยายามเพิ่มพูนเท่าที่จะทำได้ และพ่อกำลังถ่ายทอดมันให้กับคนรุ่นถัดไป เจ้าทำอย่างเดียวกันกับคนที่มาในภายหลัง เพราะจะสามารถเพิ่มพูนมันถึงสามเท่า เพราะเหตุที่เจ้ากำลังจะไปยังประเทศที่มั่งคั่งบริบูรณ์ที่สุดอยู่แล้ว"

ท่านพูดต่อไปด้วยรอยยิ้มว่า

"พวกเขามาที่นี่เพื่อเสาะหาทองคำ จงไปยังประเทศของพวกเขาเหล่านั้น เพื่อค้นหาทองคำอีกแบบหนึ่งที่เราขาดไป อย่างไรก็ดี จงจำเอาไว้ด้วยว่า แสงสีอันแวววับทั้งหมดนั้นมิใช่ทองคำเสมอไป"

บุรุษผู้นั้นถึงแก่กรรมที่บากุมบายัน เขาสนองตอบความทรงจำเหล่านี้ด้วยการพึมพำอย่างแผ่วเบาว่า

"ไม่หรอกครับ เหนือกว่าสิ่งใดๆ ประเทศจะต้องมาก่อน ฟิลิปปินส์ต้องมาก่อน บุตรีแห่งสเปน ประเทศสเปนต้องมาก่อน! ไม่ใช่สิ่งที่เป็นชะตากรรมที่ไม่ควรเปรอะเปื้อนแผ่นดินบิดรมารดา ไม่ใช่แน่"

เขตเออร์มิต้ามิได้สร้างความสนใจให้กับเขา ความงดงามของกระต๊อบมุงจาก ซึ่งฟื้นจากเถ้าถ่านมาเป็นบ้านทาสีขาวและน้ำเงิน หลังคาสังกะสีทาสีแดง เขาไม่ได้สนใจมาละเตหรือศูนย์บัญชาการใหญ่ของทหารม้าที่มีต้นไม้เรียงอยู่ด้านหน้า หรือผู้คนที่อาศัยอยู่ที่นี่ ไม่ได้สนใจแม้แต่บ้านหลังเล็กๆ หลังคามุงจาก ทรงปิรามิดหรือรูปทรงเหลี่ยมอื่นๆที่ซ่อนเร้นอยู่ท่ามกลางสวนกล้วยและต้นหมาก และที่หัวหน้าครอบครัวสร้างขึ้นให้เป็นรังพัก

รถม้าคันนี้ก็ยังคงเคลื่อนหมุนต่อไป เผชิญหน้ากับรถม้าสองล้อขนาดเล็กเทียมด้วยม้าหนึ่งหรือสองตัว มีบังเหียนทำด้วยป่านมะนิลาซึ่งกลบเกลื่อนลักษณะแบบชนบทของตน คนขับรถม้าเหลือบมองนักเดินทางผู้นั้นจากรถม้าอันวาววับ และขับผ่านไปโดยมิได้พูดคุยหรือแม้แต่ปฏิสันถารด้วยเลย มีอยู่หลายครั้งที่ล้อเกวียนซึ่งมีควายลากอยู่เดินมาอย่างเชื่องช้าและเซื่องซึม ช่วยสร้างความมีชีวิตชีวาให้กับเส้นทางที่กว้างขวางและฝุ่นละอองคละคลุ้ง แสงอาทิตย์

อันแรงกล้าของเขตเมืองร้อนสาดส่องท้องถนน เสียงเพลงเศร้าสร้อยน่าเบื่อหน่ายของคนขับเกวียนซึ่งนั่งอยู่บนหลังควายดังขึ้นพร้อมๆ กับเสียงอึ๊ดอ๊าดของน้ำหนักที่บรรทุกอยู่เสียดสีกับล้อเกวียน ล้อที่แข็งแกร่งและใช้งานอย่างโชกโชน มีอยู่หลายครั้งที่เป็นเสียงที่อ ๆ ของล้อเลื่อนแบบพื้นเมืองที่ถูกใช้งานจนทรุดโทรมและหนักอึ้งที่ถูกลากไถมาเหนือพื้นฝุ่นหรือเหนือหลุมบ่อเฉอะแฉะ ฝูงวัวควายยืนเคี้ยวหญ้าอย่างสงบอยู่ในท้องทุ่ง และตรงที่ว่างมีฝูงนกกระสาสีขาวที่ยืนเกาะนิ่งอยู่บนหลังควายที่บดเคี้ยวและลิ้มรสหญ้าในท้องทุ่งด้วยดวงตาเกือบปิดไกลออกไปแม่ม้าที่เลี้ยงเอาไว้กำลังโลดเต้น วิ่งและกระโดดไปมา ตามมาด้วยลูกม้าเปรียวที่มีหางเป็นพู่ยาวกับแผงคอเป็นมันวาว ลูกม้าส่งเสียงร้องและเอาเท้ากระทืบพื้นดินด้วยกีบม้าอันทรงพลังของตน

เราปล่อยให้ชายหนุ่มเดินทางต่อไปด้วยการเพ่งพิศหรือกึ่งง่วงไปเถิด บทกวีนิพนธ์จากทัศนียภาพทั้งที่เศร้าสร้อยหรือสนุกสนานมิได้ดึงดูดความสนใจของเขาเลย ดวงอาทิตย์ส่องแสงระยิบระยับอยู่บนยอดไม้ จนทำให้ชาวบ้านวิ่งลิ่วเพราะเท้าถูกแผดเผาด้วยความร้อนของพื้นดินแม้ว่าส้นเท้าของพวกเขาจะหนาเตอะก็ตาม แสงอาทิตย์อันร้อนแรงเก็บกักเด็กสาวชาวบ้านให้อยู่แต่เพียงในร่มของต้นอัลมอนด์หรือใต้ต้นกก ทำให้เธอใช้เวลาอยู่กับเรื่องราวอันคลุมเครือและไร้สาระ---ดวงอาทิตย์ดวงนั้นมิได้ดึงดูดความสนใจของนักเดินทางหนุ่มผู้นี้ของเราเลย

เราพากันกลับไปยังกรุงมะนิลากันเถิด ในขณะที่รถม้าเคลื่อนหมุนไปตามถนนเล็กเหมือนคนเมา ข้ามสะพานไม้ไผ่ และแล่นฉิวขึ้นลงไปตามเนิน

9

ข่าวคราวบ้านเมือง

อิบาร์ราไม่ได้เข้าใจผิดเลย เพราะบุคคลในรถม้าคันนั้นคือบาทหลวงดามาโซอย่างแน่นอน และท่านกำลังมุ่งหน้าไปยังทิศทางที่อิบาร์ราพึ่งจากมา

"จะไปที่ไหนกันหรือ?"

บาทหลวงรูปนั้นถามมาเรีย คลารากับป้าอิซาเบล ซึ่งกำลังก้าวขึ้นรถม้าขลิบเงินของตน แม้จะเป็นพระ บาทหลวงดามาโซก็ยังลูบแก้มของหญิงสาวเธอตอบว่า

"ไปที่คอนแวนต์เพื่อเก็บข้าวของๆ หนูค่ะ"

"อะฮ้า! อะฮ้า! ลองดูกันว่าใครจะเป็นต่อกันแน่ ลองดูก็แล้วกัน"

ท่านพึมพำอย่างใจลอย ปล่อยให้สตรีทั้งสองตกตะลึงอยู่กับที่ ท่านโน้มศีรษะลงและก้าวขึ้นบันไดไปอย่างเชื่องช้า

"ท่านจะต้องเฝ้าคิดถึงบทเทศน์ที่กำลังจะพูดอยู่เป็นแน่"

ป้าอิซาเบลบอกกับมาเรีย คลารา

"เข้าไปเถอะ ประเดี๋ยวเราจะช้าเสียเปล่า"

ไม่ว่าบาทหลวงดามาโซจะเตรียมบทเทศน์หรือไม่ เราก็ไม่อาจพูดได้ แต่เรื่องที่สำคัญกว่านั้นคงดึงดูดความสนใจของท่าน เพราะท่านมิได้ยื่นมือให้กับกัปตันติอาโกซึ่งต้องงอเข่าลงเล็กน้อยเพื่อจุมพิตมือของบาทหลวง

"ซันติอาโก"

เป็นคำแรกที่ท่านเอ่ยออกมา

"เราต้องคุยกันถึงเรื่องที่สำคัญมาก ไปที่ห้องทำงานของคุณเถอะ"

กัปตันติอาโกเริ่มอึดอัดกระสับกระส่าย จนไม่อาจสรรหาคำพูดใดๆ แต่ท่านก็ปฏิบัติตาม เดินตามพระรูปร่างอ้วนพุงพลุ้ยไป และปิดประตูห้องลง

ในขณะที่ทั้งสองกำลังปรึกษากันอย่างลับๆ อยู่นี้ ขอให้เราไปดูว่าอะไรเกิดขึ้นกับบาทหลวงซิบิลาบ้าง

พระโดมินิกันที่ฉลาดรูปนี้มิได้อยู่ที่บ้านพัก เข้าตรู่หลังจากประกอบพิธีมิซซาแล้ว ท่านเข้าไปในคอนแวนต์ของท่านซึ่งตั้งอยู่ตรงปากทางเข้าปุเอร์ต้า เด อิซาเบลที่สอง หรือ มากาญาเนส ขึ้นอยู่กับว่าราชสกุลใดครองราชย์อยู่ที่กรุงแมดริด

โดยมิได้ใส่ใจกับรสอันหอมหวานของช็อกโกเลตหรือเสียงจากกล่องเงินบริจาค และแทบจะไม่รับการคำนับอย่างนอบน้อมของพระด้วยกันที่ทำหน้าที่เก็บเงิน บาทหลวงซิบิลาเดินผ่านระเบียงต่างๆ แล้วเอามือเคาะประตูบานหนึ่ง

"เข้ามา!" เสียงๆ หนึ่งพูดขึ้น

"พระผู้เป็นเจ้าได้โปรดคุ้มครองรักษาสุขภาพของพ่ออธิการด้วยเถิด" พระหนุ่มพูดขึ้นเมื่อเดินเข้ามาในห้อง

ผู้คนจะมองเห็นพระสูงอายุหน้าตาซูบซีดนั่งอยู่ในเก้าอี้มีพนักขนาดใหญ่ สีผิวออกค่อนข้างเหลือง เหมือนกับพวกนักบุญที่ริเวรา* วาดเอาไว้ ดวงตาของท่านเป็นเบ้าลึก อยู่ภายใต้คิ้วหนาที่ขมวดอยู่เสมอ จนกระทั่งดวงตาที่เหนื่อยอ่อนของท่านมองดูใสไร้ความรู้สึกราวกระจก

บาทหลวงซิบิลาจ้องมองท่าน พลางเพ่งพินิจดูมือที่กอดไขว้อกเอาไว้อยู่ภายใต้อัฐิอันศักดิ์สิทธิ์ของนักบุญโดมินิก ศีรษะโน้มลงโดยมิได้เอ่ยสิ่งใดออกมานั้นดูจะรอคอยให้อีกฝ่ายหนึ่งเป็นผู้พูดก่อน

"อ้า! พวกเขาแนะให้พ่อทำศัลยกรรมนะครับ แอร์นันโด อายุปูนนี้แล้ว ประเทศนี้ ประเทศที่เลวร้ายแบบนี้น่ะ! พ่อได้รับคำเตือนด้วยว่าจะต้องเสี่ยงเอง แอร์นันโด"

บาทหลวงซิบิลาเหลือบตามองขึ้นมาอย่างช้าๆ และมองนิ่งไปที่พระผู้ชรารูปนั้น แล้วจึงถามว่า

"แล้วท่านสาธุคุณตัดสินใจอย่างไรครับ?"

"ขอตายดีกว่า! โอ๊ย! จะมีอะไรเหลือสำหรับพ่ออีกเล่า? พ่อทรมาน

* โฮเซ ริเวรา (ค.ศ.1588-ค.ศ.1656) จิตรกรชาวสเปน มักจะวาดภาพโดยใช้เนื้อเรื่องที่สยดสยอง

มามากแล้วและชดใช้หนี้ไปแล้ว แล้วคุณล่ะ? สบายดีไหม? อะไรพาคุณมาที่นี่?"

"ผมมารายงานเกี่ยวกับภาระที่ท่านสาธุคุณให้ผมไปทำครับ"

"อ้า! มีอะไรมั่ง?"

"จุ๊!"

พระหนุ่มพูดขึ้นด้วยความไม่พอใจ ทรุดตัวลงนั่งแล้วหันหน้าออกไปทางอื่นด้วยความขุ่นมัว

"พวกเราถูกป้อนด้วยเรื่องโกหกทั้งนั้น อิบาร์ราหนุ่มคนนี้เป็นหนุ่มน้อยที่ฉลาดเฉลียว เขาดูไม่เป็นคนโง่เลย ผมคิดว่าเขาเป็นคนดีคนหนึ่งทีเดียว"

"พ่อคิดอย่างนั้นหรือ?"

"เมื่อคืนเกิดเรื่องขึ้นแล้วด้วยครับ"

"เกิดเรื่องขึ้นแล้วหรือ? เกิดอย่างไร?"

บาทหลวงซิบิลาเล่าถึงสิ่งที่เกิดขึ้นระหว่างบาทหลวงดามาโซกับคริโซสโตโมอย่างสั้นๆ แล้วจึงเสริมว่า

"ยิ่งไปกว่านั้น หนุ่มคนนี้กำลังจะแต่งงานกับลูกสาวของกัปตันติอาโกอีกด้วย เธอเป็นคนที่เข้าเรียนในคอนแวนต์ของนางชีของสำนักเรา เขารวยและไม่ต้องการสร้างศัตรูถ้าหากมันหมายถึงการสูญเสียความสุขกับความมั่งคั่งของตน"

พระที่ป่วยพยักหน้า

"ครับ ผมคิดเช่นเดียวกับพ่อ...ถ้าเขามีภรรยากับพ่อตาแบบนั้นละก็เราก็จะเป็นเจ้าของร่างกายและวิญญาณของเขา ถ้ามิเช่นนั้นแล้ว เขาประกาศตัวเป็นศัตรูกับพวกเราจะดีกว่า"

บาทหลวงซิบิลามองไปที่พระผู้เฒ่าด้วยความประหลาดใจ

"เพื่อผลประโยชน์ของสำนักสงฆ์ของเราแล้ว เรื่องนี้ต้องยอมรับกันนะ" ท่านพูดต่อ สูดลมหายใจอย่างยากลำบาก "ผมเลือกที่จะเล่นงานคำเยินยอโง่ๆ กับการประจบสอพลอของมิตรสหายมากกว่า...แน่หละครับพวกเขาถูกว่าจ้างมา"

"ท่านสาธุคุณเห็นเป็นอย่างนั้นรึครับ?"

บุรุษชรามองดูเขาอย่างหดหู่ใจ ท่านตอบพลางหายใจหนักๆ

"ขอให้จำเอาไว้ด้วยว่า อำนาจของพวกเราจะยืนยงตราบเท่าที่ประชาชนเชื่อมัน ถ้าหากพวกประชาชนต่อต้านเรา รัฐบาลบอกว่า 'พวกเขาโจมตีเนื่องจากมองเห็นอุปสรรคที่มีต่อเสรีภาพของประชาชน'---ดังนั้น ให้เรารักษาอำนาจของพวกเราเอาไว้"

"และถ้ารัฐบาลเชื่อฟังพวกเขาล่ะครับ? รัฐบาลในบางโอกาส..."

"ไม่อย่างแน่นอน!"

"อย่างไรก็ดี ถ้าหากถูกบีบคั้นจากความละโมบละก็ พวกเขาก็อยากจะยึดครองในสิ่งที่เราเก็บสะสมเอาไว้ถ้ามีใครคนใดบ้าระห่ำและไม่เกรงกลัว..."

"ก็ให้มันฉิบหาย!"

บุรุษทั้งสองนิ่งเงียบ ฝ่ายบุรุษที่ป่วยไข้นั้นพูดต่อไปว่า

"ยิ่งไปกว่านั้น เราจำต้องโจมตีและระวังตัว สิ่งนี้จะเปิดเผยให้เราเห็นความอ่อนแอของตัวเอง และก็จะพัฒนาให้เราดีขึ้น เพราะคำสรรเสริญเยินยอเกินความเป็นจริงมีแนวโน้มที่จะหลอกลวงพวกเรา กล่อมเราให้มีความรู้สึกมั่นใจในขณะที่ข้างนอกนั้นพวกเรากลายเป็นตัวตลก และในวันที่เราถูกล้อเลียนละก็เราก็จะล่มสลายเหมือนกับที่เกิดขึ้นในยุโรป เงินทองก็จะไม่หลั่งไหลเข้ามาสู่โบสถ์ของพวกเราอีกต่อไป ไม่มีใครซื้อผ้าสวมคอ* หรือเข็มขัดหนัง** และเมื่อถึงตอนที่เราไม่ร่ำรวยอีก เราก็ไม่อาจรักษามโนธรรมให้มั่นคงต่อไปได้อีก"

"แต่เราก็ยังมีอาเซียนดา*** และอสังหาริมทรัพย์ของเราอยู่ตลอดไป"

"ทุกสิ่งทุกอย่างก็จะสูญสลายไปเหมือนกับที่พวกเราสูญเสียไปในยุโรป! และที่เลวร้ายยิ่งขึ้นไปอีกก็คือ เรากำลังทำงานให้กับความหายนะของตนเอง เป็นต้นว่า แรงผลักดันที่ไม่มีขอบเขตที่จะขึ้นค่าธรรมเนียมที่ดินของพวกเราก็ยังคลุมเครือ ซึ่งผมพยายามต่อต้านแต่ก็ไร้ผล ความกระตือรือร้นอันนี้จะนำไปสู่

---

* เป็นผ้าผืนเล็กๆ สองผืนผูกติดกันด้วยเชือก คริสต์ศาสนิกชน (คาทอลิก) ใช้สวมคอเพื่อแสดงศรัทธาแก่กล้าในศาสนา

** เข็มขัดที่คริสต์ศาสนิกชน (คาทอลิก) ใส่เพื่อแสดงศรัทธาแก่กล้าในศาสนา

*** ที่ดินขนาดใหญ่

ความหายนะของพวกเราเอง! เมื่อพวกคนพื้นเมืองพบว่าตนเองถูกบังคับให้ไปซื้อที่ดินจากที่อื่นซึ่งดีหรือดีไปกว่าที่ดินของพวกเรา ผมเกรงว่าเรากำลังเริ่มเสื่อมนะ บรรดาบุคคลที่พระเจ้าตั้งใจทำลายนั้นพวกเขาก็จะวิปลาสไปก่อน เพราะเหตุนี้เราจึงไม่ควรสร้างภาระให้กับตัวเอง เนื่องจากผู้คนพากันบ่นกันแล้ว พ่อให้เหตุผลที่ดีแล้ว ปล่อยให้คนอื่นดูแลตัวเองเถอะ ให้เรารักษาบารมีที่ยังหลงเหลืออยู่ของพวกเราเอาไว้ และเนื่องจากเราจะไปปรากฏตัวต่อหน้าพระผู้เป็นเจ้าอีกไม่ช้านี้ ขอให้เราล้างมือเสียเถิด ขอให้พระมหากรุณาธิคุณของพระผู้เป็นเจ้ามีความเมตตาปราณีต่อความอ่อนแอของพวกเราด้วยเถิด"

"ท่านสาธุคุณเชื่อว่าภาษีและส่วย..."

"ขออย่าได้พูดถึงเรื่องเงินทองเลย"

บุรุษชราขัดขึ้นอย่างสะอิดสะเอียน

"พ่อกำลังจะบอกว่านายร้อยโทคนนั้นสัญญากับบาทหลวงดามาโซเอาไว้..."

"ครับพ่อ"

บาทหลวงซิบิลาตอบกึ่งยิ้ม

"แต่เมื่อเช้านี้ ผมพบกับท่านและท่านบอกกับผมว่าท่านเสียใจต่อสิ่งที่เกิดขึ้นในคืนก่อน เหล้าเชอร์รี่เข้าไปในหัวท่านและท่านคิดว่าบาทหลวงดามาโซก็ตกอยู่ในสภาพเดียวกัน แล้วคำมั่นสัญญาล่ะ? ผมถามท่านอย่างล้อเลียนว่า `คุณพ่ออธิการครับ' ท่านตอบว่า `ผมรู้ว่าตนเองรักษาคำพูดและจะไม่ทำให้เกียรติยศของตัวเองด่างพร้อยเป็นอันขาด ผมไม่ได้เป็นและไม่เคยเป็นคนขี้ฟ้อง เพราะเหตุนี้เองผมจึงได้ดาวเพียงสองดวงเท่านั้น"

หลังจากที่ปรึกษากันในเรื่องอื่นๆ ที่ไม่สำคัญนัก บาทหลวงซิบิลาก็จากไป

แท้ที่จริง นายร้อยโทคนนั้นมิได้ไปที่ราชวังมาลากันญัง* แต่ท่านผู้สำเร็จราชการก็ทราบเรื่องราวที่เกิดขึ้นแล้ว

ในขณะที่ท่านผู้สำเร็จราชการกำลังสนทนากับผู้ช่วยในเรื่องต่างๆ ที่

---

* ที่ทำการบริหารอาณานิคมฟิลิปปินส์ของสเปนของผู้สำเร็จราชการ

เกิดขึ้นในกรุงมะนิลา หนังสือพิมพ์ต่างๆ ที่พูดถึงดาวหางหรือปรากฏการณ์จากสรวงสวรรค์นั้น ฉบับหนึ่งเอ่ยถึงเรื่องราวของบาทหลวงดามาโซด้วยวัตถุประสงค์ที่จะเติมแต้มสีสันก็มี แต่มีข้อเท็จจริงมากกว่าฉบับอื่นๆ ฯพณฯ ท่านถามพลางยิ้มว่า

"คุณเอามันมาจากไหน?"

"มาจากลารุฮาที่เล่าเรื่องนี้กับสำนักงานของหนังสือพิมพ์ขอรับ"

ท่านผู้สำเร็จราชการยิ้มอีกและพูดเพิ่มเติมว่า

"พวกผู้หญิงกับพวกพระมิได้เป็นฝ่ายท้าทายเราหรอก เราตั้งใจใช้ชีวิตอยู่อย่างสงบในช่วงเวลาที่ให้มา และเราไม่ประสงค์ที่จะสร้างความยุ่งยากใดๆ กับพวกผู้ชายที่ใส่กระโปรง ยิ่งไปกว่านี้ตัวเราเองก็รู้ด้วยว่าพระประจำมณฑลล้อเลียนคำสั่งของเรา เราจึงทำการโยกย้ายพระเป็นการลงโทษ และพระองค์นั้นถูกย้ายไปอยู่เมืองที่ดีมากขึ้นกว่าเดิม นี่เป็นธุรกิจของฝ่ายสงฆ์ เหมือนกับที่เราพูดกันในประเทศสเปน!"

แต่เมื่อ ฯพณฯ ท่านอยู่ตามลำพัง ท่านมิได้ยิ้มอีกต่อไป

"อ้า! ถ้าเพียงแต่ผู้คนเหล่านี้มิได้โง่เง่าเท่านั้น พวกเขาก็คงบีบปริมณฑลของสาธุคุณต่างๆ ลง"

ท่านทอดถอนใจ

"แต่ถึงกระนั้น แต่ละคนสมควรที่จะได้รับส่วนของตน เหมือนกับที่เราทำกันในส่วนต่างๆ ของโลก!"

ในขณะเดียวกันท่านกัปตันติอาโกสนทนากับบาทหลวงดามาโซเสร็จแล้วหรือพูดให้ดีขึ้นไปอีกคือ ฝ่ายหลังเป็นฝ่ายสนทนากับท่าน พระฟรันซิสกันกล่าวขึ้นในขณะที่กำลังเดินออกไปว่า

"เอาละ คุณได้รับคำเตือนแล้วนะ ทุกสิ่งทุกอย่างทั้งหมดหลีกเลี่ยงได้ถ้าเพียงแต่คุณมาปรึกษาพ่อ หรือไม่พูดปดเมื่อพ่อถาม พยายามอย่าทำอะไรโง่ๆ อีก! แล้ววางใจในตัวพระผู้อุปถัมภ์มากขึ้น!"

กัปตันติอาโกเดินวนไปมาสองสามเที่ยวในศาลาทอดถอนใจราวกับว่า

กำลังเข้าฌาน ท่านเกิดความคิดดีๆ ขึ้นในใจอย่างฉับพลัน ท่านวิ่งเข้าไปในห้องสวดมนต์แล้วรีบดับเทียนไขกับตะเกียงซึ่งท่านสั่งให้จุดเพื่อความปลอดภัยของอิบาร์รา ท่านพึมพำอยู่ในลำคอว่า

"ยังมีเวลา และการเดินทางก็ยังห่างไกล"

10

สังคมเมือง

เมืองซันดิเอโกตั้งอยู่บนฝั่งทะเลสาบ ท่ามกลางผืนแผ่นดินราบเรียบที่ใช้เพาะปลูกพืชและปลูกข้าว เมืองนี้ส่งน้ำตาล ข้าว กาแฟ และผลไม้ออกขาย โดยมีคนจีนซึ่งขูดรีดเอาเปรียบความไร้เดียงสาหรือความโง่เขลาของคนใช้แรงงาน ซื้อไปในราคาถูก

ในคราใดที่เป็นวันสงบราบรื่น พวกเด็กๆ ก็จะไต่ขึ้นไปถึงยอดหอคอยโบสถ์ที่ปกคลุมด้วยตะไคร่น้ำกับสายเถาวัลย์ พวกเขาจะตะโกนออกมาอย่างมีความสุขที่ได้เห็นความงดงามของภาพที่อยู่เต็มตาเบื้องหน้า ในกระจุกของกระต็อบมุงจาก สังกะสี และหลังคาปาล์ม ซึ่งแยกออกไปด้วยสวนผักและผลไม้นั้น แต่ละคนรู้จักแยกแยะกระต็อบหลังเล็กๆ ของตน รังพักพิงหลังกระจ้อยร่อยทุกอย่างในที่นี้ใช้สำหรับเป็นหลักเครื่องหมาย เป็นต้นว่า ต้นไม้ ต้นมะขามที่ปริใบน้อย ต้นมะพร้าวที่ออกลูกเต็มราวกับเป็นเทพยดาอัสตาร์เต ซึ่งเป็นเทพยดาแห่งความอุดมสมบูรณ์ หรือเป็นเทพยดาดิอานาแห่งอิเฟซุส ที่มีหน้าอกจำนวนมากมาย หรือเป็นไม้ไผ่ที่อ่อนไหว หรือต้นหมาก หรือมิฉะนั้นก็เป็นไม้กางเขน ไกลออกไปคือแม่น้ำซึ่งเปรียบได้กับพญานาคมหึมาที่ใสประดุจแก้วเจียรไนและกำลังหลับใหลอยู่บนพื้นพรมสีเขียวขจี ในความไกลโพ้นนั้น สายน้ำเป็นระลอกไหลผ่านโขดหินที่กระจายอยู่บนท้องทราย ท้องน้ำนั้นไหลผ่านฝั่งสูงสองข้างซึ่งมีรากหงิกงอของไม้แก่เกาะแน่นอยู่ ตรงจุดนี้ฝั่งค่อยๆ ลาดลงอย่างงดงาม และแม่น้ำกว้างและคดเคี้ยวยิ่งขึ้น

ไกลออกไปอีกเป็นบ้านเล็กหลังหนึ่งสร้างหมิ่นเหม่ตรงชายน้ำ ท้าทายความสูงทะมึน สายลมกับความลึกล้ำด้วยความบอบบางของโครงสร้าง เปรียบประหนึ่งยุงขนาดมหึมากำลังรอเขมือบสัตว์เลื้อยคลานอยู่ ลำต้นมะพร้าวหรือ

ต้นไม้ที่ยังคงมีเปลือกสีเขียวสด คลอนแคลนและโอนเอน อยู่กระจัดกระจายบนชายฝั่งทั้งสองข้าง และหากแม้ต้นไม้เหล่านี้เป็นสะพานที่ผุกร่อนละก็ มันก็จะเป็นสะพานที่เปรียบได้กับเครื่องมือฝึกกายกรรมเลิศเลอที่ไม่ควรรังเกียจเดียจฉันท์ พวกเด็กๆ สนุกสนานอยู่ในแม่น้ำที่พวกเขากำลังอาบเล่น สตรีนางหนึ่งเดินข้ามพร้อมกับมีตะกร้าวางเทินอยู่บนศีรษะส่วนบุรุษชราเดินตัวสั่นจนไม้เท้าตกลงสู่แม่น้ำ

สิ่งที่ดึงดูดความสนใจอยู่เสมอคือสิ่งที่ผู้คนเรียกว่า เกาะแห่งแมกไม้ที่อยู่ท่ามกลางท้องทะเลแห่งปฐพีอันอุดมสมบูรณ์ มีบรรดาเหล่าไม้เก่าแก่นานนับศตวรรษ บ้างก็มีลำต้นกลวงซึ่งหมดอายุลงเมื่อยอดไม้ถูกสายฟ้าฟาดจนเกิดเปลวอัคนี มีผู้เล่าให้ฟังว่าดวงไฟนั้นลุกไหม้ แล้วก็ดับอยู่ตรงจุดนั้น หินผาขนาดใหญ่ที่กาลเวลาและธรรมชาติเฝ้าตกแต่งให้ด้วยพรมกำมะหยี่ของตะไคร่น้ำ ฝุ่นละอองเกาะทับถมกันชั้นแล้วชั้นเล่าอยู่ในหลุมในแอ่งหิน ส่วนน้ำฝนนั้นสร้างความชุ่มฉ่ำให้กับฝุ่นผงจนกระทั่งบรรดาปักษาปล่อยเมล็ดให้เพาะพันธุ์ แมกไม้ของเมืองร้อนเติบใหญ่กันอย่างอิสระเสรี มีทั้งพุ่มไม้ที่มีหนามแหลมกับต้นกุหลาบม่านทึบของไม้ที่พันเลื้อยกันแน่นจากต้นหนึ่งไปยังอีกต้นหนึ่ง ห้อยย้อยลงมาจากกิ่งไม้ เกาะแน่นอยู่กับรากของมัน ติดตรึงอยู่กับพื้นดิน ดูราวกับเป็นเทพยดาแห่งพืชพันธุ์ที่โกรธกริ้ว ปลูกเพาะไม้เหล่านี้บนพืชพันธุ์อื่นๆ ตะไคร่น้ำและเห็ดออกบานสะพรั่งตามรอยแตกตะปุ่มตะป่ำ ในขณะที่พันธุ์ไม้สูงอยู่ในอากาศอันเปรียบได้กับแขกรับเชิญผู้ทรงศักดิ์เข้าปนเปกอดก่ายเข้ากับใบของต้นไม้ที่มีมิตรไมตรีเหล่านั้น

ส่วนป่าทึบนั้นดูน่าสะพรึงกลัวยิ่งนัก มีตำนานแปลกประหลาดพันผูกอยู่กับมัน แต่ด้วยสาเหตุเดียวกัน เรื่องราวที่น่าเชื่อถือที่สุดกลับเป็นเรื่องที่ผู้คนรู้น้อยที่สุดและเชื่อว่าเป็นจริง คือเรื่องดังต่อไปนี้

ในครั้งที่เมืองนี้ยังเป็นเพียงกลุ่มกระต๊อบโกโรโกโสอยู่ และตั้งอยู่ตามบริเวณที่ควรจะเรียกว่าทางเดิน ที่มีต้นหญ้าเติบโตอยู่อย่างระเกะระกะไร้คนดูแล ในเวลานั้น เหล่ากวางผาและหมูป่ายังปรากฏตัวให้เห็นยามค่ำคืน มีชาวสเปนผู้เฒ่าคนหนึ่งซึ่งมีดวงตาลึก และพูดภาษาตากาล็อกอย่างคล่องแคล่ว เดินทาง

มายังเมืองซันดิเอโก หลังจากที่ไปเยี่ยมเยียนและสำรวจที่ดินทั่วทุกหนทุกแห่งแล้ว เขาก็ถามเจ้าของป่าตรงบริเวณที่น้ำมีกระแสน้ำอุ่นไหลผ่าน ฝ่ายบุรุษชราเสแสร้งว่าตนเองคือคนหนึ่งในบรรดาเจ้าของป่า และเริ่มเข้ามาถือกรรมสิทธิ์ด้วยการเอาเสื้อผ้า ของมีค่า และเงินมาแจก แล้วเขาก็หายตัวไป---โดยที่ไม่มีผู้ใดรู้เห็น--- แต่ชาวบ้านต่างก็เชื่อว่าบุรุษผู้นี้ต้องมนต์ไปแล้ว จนกระทั่งกลิ่นเหม็นกระจายออกมาจากป่าข้างเคียงนั้น เรียกร้องความสนใจของคนเลี้ยงแกะบางคน พวกเขาจึงเดินไปตามกลิ่นและพบร่างของบุรุษชราที่กำลังเน่าผุกร่อน ห้อยลงมาจากกิ่งของต้นมะเดื่อ ในเวลาที่ยังมีลมหายใจอยู่นั้น รูปร่างหน้าตาของเขาสร้างความหวั่นกลัวให้กับผู้ที่พบเห็น เนื่องจากเสียงที่ลึกก้อง ดวงตาที่ลึกกลวง กับการหัวเราะที่ปราศจากเสียง และมาบัดนี้จากการทำลายชีวิตของตนเอง เขาสร้างความหวาดกลัวให้กับการหลับนอนของบรรดาผู้หญิงในเมือง บางคนโยนเพชรพลอยของเขาทิ้งลงแม่น้ำและเผาเสื้อผ้าที่เขาให้ และนับตั้งแต่ร่างของเขาฝังอยู่ใต้ต้นมะเดื่อ ไม่มีผู้ใดกล้าเข้าไปในป่าแถบนั้น

คนเลี้ยงแกะคนหนึ่งที่มองหาฝูงแกะของตนเล่าให้ฟังว่า เขาเห็นแสงไฟชายหนุ่มกลุ่มหนึ่งจึงเข้าไปดูก็ได้ยินเสียงคร่ำครวญ คู่รักที่เคราะห์ร้ายคนหนึ่งพยายามดึงดูดความสนใจของสตรีที่ตนรัก ด้วยการให้สัญญาว่าจะเข้าไปนอนใต้ต้นไม้ต้นนั้นด้วยการห่อหุ้มร่างกายของตนด้วยหญ้าแฝกที่สานเป็นผืนยาว เขาจบชีวิตลงด้วยไข้สูงในคืนถัดจากที่ได้สัญญาเอาไว้ เรื่องราวและตำนานมากมายเกี่ยวกับสถานที่แห่งนี้กระจายออกไปอย่างรวดเร็ว

หลังจากนั้นอีกไม่กี่เดือน หนุ่มสเปนเลือดผสมคนหนึ่งอ้างตัวว่าเป็นบุตรชายของผู้ตาย เข้าไปอาศัยอยู่ตรงชายขอบของบริเวณนั้น ทุ่มเทให้กับเกษตรกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปลูกต้นคราม ดอน ซาตูร์นิโน เป็นคนหนุ่มที่เงียบขรึม มีนิสัยรุนแรงจนหลายครั้งถึงกับเหี้ยมโหด อย่างไรก็ดี เขาเป็นคนคล่องแคล่วและขยันขันแข็ง เขาสร้างกำแพงล้อมหลุมฝังศพบิดาของตน และไปเยือนตามลำพังเป็นครั้งคราว จวบจนกระทั่งเขาเริ่มมีอายุขึ้น เขาจึงเข้าพิธีสมรสกับหญิงสาวจากกรุงมะนิลาคนหนึ่งซึ่งให้กำเนิดราฟาเอล บิดาของคริโซสโตโม

ดอน ราฟาเอลนั้น นับตั้งแต่ยังเป็นเด็กเล็กทำตัวเป็นที่รักใคร่ของชาวบ้าน การเกษตรกรรมที่บิดาของเขานำเข้ามาและให้การสนับสนุน พัฒนาอย่างรวดเร็ว ผู้คนใหม่ๆ หลั่งไหลเข้ามาตั้งรกราก คนจีนจำนวนมากมายก็มาด้วย หมู่บ้านเล็กๆ กลายเป็นหมู่บ้านใหญ่ในเวลาอันรวดเร็ว พร้อมกับมีพระชาวพื้นเมืองต่อมาได้พัฒนาขึ้นเป็นเมือง พระรูปนั้นได้สิ้นชีวิตลง บาทหลวงดามาโซจึงเข้ามาแทนที่ แต่หลุมฝังศพและปริมณฑลโดยรอบ ก็ยังเป็นที่เคารพต่อไป

ในบางครั้งพวกเด็กๆ ตามละแวกนั้นเสี่ยงเข้าไปในบริเวณดังกล่าว โดยมีกระบองกับก้อนหินเป็นอาวุธ เพื่อเก็บฝรั่ง มะละกอ กับลูกหว้า ในขณะที่พวกเขากำลังวุ่นอยู่ และบางคนกำลังเอาเชือกห้อยกิ่งไม้อย่างเงียบๆ อยู่นั้น มีก้อนหินขว้างมาโดนพวกเขา โดยไม่แน่ใจว่ามาจากแห่งหนตำบลใด เสียงตะโกนว่า "ตาแก่คนนั้น ตาแก่คนนั้น!" พวกเขาปล่อยผลไม้กับกระบองหลุดมือไป กระโดดลงมาจากต้นไม้ วิ่งข้ามก้อนหินและสุมทุมพุ่มไม้อย่างรวดเร็วจนกระทั่งหลุดออกมาจากป่า บ้างก็หน้าตาซีด บ้างก็กระหืดกระหอบ คนอื่นๆ พากันร้องไห้และไม่หัวเราะต่อกระซิกกันอีก

11

เจ้าขุนมูลนาย

แบ่งแยกแล้วจึงปกครอง (แมคคิอาเวลีฉบับใหม่)

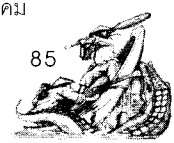
ผู้ใดคือผู้นำของเมืองนี้? มิใช่ดอน ราฟาเอลในครั้งที่ท่านยังมีชีวิตอยู่ แม้ว่าท่านจะมั่งคั่งที่สุด เป็นเจ้าของที่ดินมากกว่าใครๆ และมีผู้คนเกือบทั้งหมดติดหนี้สินอยู่ เนื่องจากท่านเป็นคนถ่อมตัวและมองข้ามความสำคัญในสิ่งที่ตัวเองกระทำอยู่ ท่านจึงไม่เคยมีผู้ติดตามเลยแม้แต่คนเดียว เราจะเห็นเมื่อพวกเขาลุกขึ้นเป็นปฏิปักษ์ต่อท่านเมื่อพวกเขาเห็นท่านล้มลงเท่านั้น หรือเป็นท่านกัปตันติอาโก? ในครั้งที่ฝ่ายหลังนี้เดินทางมาถึงท่านได้รับการต้อนรับจากบรรดาลูกหนี้ของท่านด้วยวงดุริยางค์และงานเลี้ยงฉลองที่จัดให้พร้อมกับของกำนัลมากมายกับผลไม้ที่ดีที่สุดวางอยู่เต็มโต๊ะ ถ้าหากกวางผาหรือหมูป่าถูกจับในตอนล่าสัตว์ ท่านจะได้รับหนึ่งในสี่ส่วน ถ้าหากท่านพบม้าตัวใดที่ท่วงทีงดงาม และลูกหนี้คนหนึ่งของท่านเป็นเจ้าของ อีกครึ่งชั่วโมงต่อมาม้าตัวนั้นก็จะมาปรากฏอยู่ที่คอกม้าของท่าน ทั้งหมดนี้เรื่องจริงทั้งสิ้น แต่พวกเขามักหัวเราะเยาะท่านและแอบเรียกท่านว่า "ไวยาวัจกรติอาโก"

หรือเป็นนายกเทศมนตรีชาวพื้นเมือง?

บุรุษผู้นี้เป็นคนที่ไม่มีความสุขนักที่ไม่มีอำนาจสั่งการใดๆ ท่านอยู่ในโอวาทแต่เพียงอย่างเดียว ท่านไม่ทำงานให้กับผู้ใด แต่จะถูกใช้งานเสมอ ท่านไม่เป็นผู้ชี้นำทาง แต่จะถูกชักจูงแทนที่ ในทางกลับกันท่านจำต้องตอบสนองต่ออัลคัลเด มายอร์* ต่องานทุกอย่างที่ถูกสั่งให้ปฏิบัติตาม รับคำสั่งและชี้นำ

---

* Alcalde Mayar เป็นกลุ่มบริหารอาณานิคมร่วมกับผู้สำเร็จราชการ ทำหน้าที่ทั้งฝ่ายบริหาร นิติบัญญัติ และตุลาการ และเป็นฝ่ายคานอำนาจกับผู้สำเร็จราชการในการบริหารอาณานิคม

ให้ปฏิบัติ ราวกับว่าสิ่งเหล่านี้มาจากสมองของท่านเอง อย่างไรก็ดี เราอาจจะกล่าวเสริมให้กับท่านได้ว่าท่านไม่เคยลักขโมย หรือฉกฉวยจากฐานะพิเศษนี้เลยทั้งๆ ที่ตำแหน่งนี้ท่านต้องจ่ายถึงห้าพันเปโซ มิหนำซ้ำยังต้องรับการลบหลู่ดูหมิ่นนับครั้งไม่ถ้วน สิ่งที่ท่านได้รับไปทั้งหมดนั้นดูจะมีค่าน้อยมากจริงๆ

เอาหละ! หรือเป็นพระผู้เป็นเจ้า?

อา! พระผู้เป็นเจ้าผู้ทรงคุณความดีไม่เคยรบกวนมโนธรรมหรือการหลับนอนของผู้คนเลย อย่างน้อยที่สุดพระองค์ไม่เคยทำให้พวกเขาหวาดหวั่นสั่นสะท้าน และถ้าหากในบางครั้งพวกเขาพูดกับพระองค์ในระหว่างการเทศนา พวกเขาจะคิดโดยนัยเสมอไปว่า "ถ้าเพียงแต่จะมีพระผู้เป็นเจ้าเท่านั้น!"... มีอยู่น้อยคนนักที่หมกมุ่นอยู่กับพระผู้เป็นเจ้าผู้ทรงศีล เพราะเนื่องจากมีงานอยู่เต็มมือหรือมิฉะนั้นก็บริจาคให้กับบรรดานักบุญไม่ว่าจะเป็นชายหรือหญิง สำหรับบุคคลเหล่านั้น พระผู้เป็นเจ้าเปรียบได้กับกษัตริย์ที่น่าสงสารที่ห้อมล้อมไปด้วยผู้คนที่ทรงโปรดทั้งชายและหญิง ประชาชนก้มศีรษะคำนับกลุ่มหลังนี้เท่านั้น

เมืองซันดิเอโกมีบางสิ่งบางอย่างเกี่ยวดองกับโรม แต่มิใช่กรุงโรมซึ่งโรมูลูสจอมโกงขีดเส้นกั้นเขตแดนด้วยคันไถ หรือกรุงโรมในระยะต่อมาที่อาบชะโลมไปด้วยโลหิตของตนเองและของต่างชาติ และบังคับใช้กฎหมายไปทั่วโลก หรือเหมือนกับกรุงโรมในปัจจุบันนี้ ซึ่งความแตกต่างนั้นแทนที่จะเป็นอนุสาวรีย์หินอ่อนและโคลีเซียม กลับมีอนุสาวรีย์ของคนยากและท้องทุ่งของต้นจากพระประจำตำบลเป็นประหนึ่งสันตะปาปาแห่งวาติกัน อัลเฟเรซเป็นผู้บัญชาการของกรมทหารรักษาความสงบภายใน เป็นกษัตริย์แห่งอิตาลีบนภูเขาควิรินัลของโรม* เราจำต้องเข้าใจว่า---ทั้งหมดนี้เป็นอัตราส่วนกับกระต๊อบคนยากจนและท้องทุ่งของต้นจาก ณ ที่นี้เหมือนกับที่นั่น มีการกระทบกระทั่งขัดแย้งกันแต่ละคนประสงค์ที่จะเป็นนาย และมองดูบุคคลอื่นๆ นั้นเป็นพวกที่เกินความจำเป็น ขอให้เราอธิบายและพรรณนาถึงคุณลักษณะของทั้งสองฝ่ายกันเถิด

* เป็นภูเขาลูกหนึ่งในเจ็ดลูกซึ่งกรุงโรมตั้งอยู่ต่อมาเป็นที่ตั้งของพระราชวังขององค์สันตะปาปานับตั้งแต่ ค.ศ.1871

บาทหลวงแบร์นาร์โด ซัลวี คือพระฟรันซิสกันหนุ่มและเงียบขรึม ซึ่งเราพูดถึงก่อนหน้านี้แล้ว อุปนิสัยและกรรมวิธีของท่านเด่นชัดและแตกต่างไปจากพระรูปอื่นๆ และแตกต่างมากยิ่งขึ้นจากพระที่อยู่ก่อนหน้านั้นคือบาทหลวงดามาโซที่มีอุปนิสัยรุนแรง ท่านเป็นคนผอมและขี้โรค เป็นคนเจ้าคิดและเข้มงวดกับการปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มที่ให้กับภาระทางศาสนา มิหนำซ้ำยังระมัดระวังชื่อเสียงของตนเอง หนึ่งเดือนหลังจากที่ท่านมาถึง เกือบทุกคนเป็นภราดรของเส้นสายของสำนักฟรันซิสกัน จนนำไปสู่ความขัดแย้งกับฝ่ายปฏิปักษ์ คือสมาคมภราดรภาพของสำนักลูกประคำอันศักดิ์สิทธิ์ จิตวิญญาณของท่านล้นเอ่อไปด้วยความสุขใจเมื่อเห็นลำคอของผู้คนตกแต่งด้วยผ้าสวมคอถึงสี่หรือห้าเส้นและรอบเอวตกแต่งด้วยเชือกที่มีปุ่ม* และเมื่อท่านเห็นขบวนแห่ศพหรือแห่ภูตผีปีศาจในชุดฝ้ายหยาบ หัวหน้าไวยาวัจกรกลายเป็นนายทุนรายย่อย ขาย-หรือควรเรียกว่าให้ทานมากกว่า สิ่งของต่างๆ ทั้งหมดที่จำเป็นต่อการช่วยวิญญาณและต่อสู้กับปีศาจชั่วร้าย ข้อเท็จจริงที่รู้กันว่าวิญญาณดวงนี้ที่ครั้งหนึ่งกล้าพอที่จะปฏิเสธและต่อต้านพระผู้เป็นเจ้าโดยตรง และมีความกังขาต่อพระวาจาของพระองค์ดังที่บันทึกเอาไว้ในพระคัมภีร์ของจ๊อบผู้ซึ่งแบกพระเยซูคริสต์เจ้าไปสู่สรวงสวรรค์ เหมือนดั่งที่ต่อมาท่านทำกับบรรดาพ่อมดหมอผีในยุคกลาง และผู้คนบอกเล่ากันว่าท่านยังคงทำอยู่กับพวกภูติผีของฟิลิปปินส์ และปีศาจก็ได้ถดถอยไป หรืออย่างน้อยที่สุดเปลี่ยนเป็น ฝ่ายอนุรักษ์นิยม เหมือนกับผู้คนทั้งหมดที่อยู่ในเงามืด ถ้าเพียงแต่เราไม่เชื่อว่าท่านอ่อนแอกับสาวน้อยอายุเพียงสิบห้าปี

ดังที่เราพูดกันไปแล้ว บาทหลวงซัลวีขยันขันแข็งกับการปฏิบัติภารกิจของท่าน---ขยันจนเกินเหตุตามที่อัลเฟเรซพูดถึง ในช่วงเวลาที่ท่านเทศน์อยู่นั้น---ท่านขอบเทศนา---ประตูของโบสถ์จะปิดสนิท ภายในที่นี้ ท่านเปรียบได้กับจักรพรรดิเนโรผู้ซึ่งไม่ยินยอมให้ผู้ใดออกไปในขณะที่พระองค์กำลังร้องเพลงอยู่

* Un cordon con nudos เป็นเชือกที่มีปุ่มเป็นระยะๆ คริสต์ศาสนิกชน (คาทอลิก) ใช้คาดเอวเพื่อแสดงศรัทธาแก่กล้าในศาสนา

ในโรงละคร หากแต่บาทหลวงซัลวีทำไปเพื่อความอยู่รอดในขณะที่ฝ่ายหลังทำเพื่อทำลายดวงวิญญาณ ความบกพร่องทั้งหมดของผู้ที่อยู่ใต้บังคับบัญชาของท่านมักถูกลงโทษด้วยการปรับ ท่านเฆี่ยนตีพวกเขาน้อยมาก ท่านยังแตกต่างอย่างมากมายจากบาทหลวงดามาโซผู้ซึ่งจัดการกับทุกสิ่งด้วยการเฆี่ยนตีด้วยไม้เท้า ซึ่งท่านทำไปด้วยอาการยิ้มแย้มและด้วยความปรารถนาดีเป็นอย่างยิ่ง ไม่มีผู้ใดประสงค์ร้ายกับท่านสำหรับการกระทำนี้ เพราะท่านเชื่อว่าการเฆี่ยนตีเท่านั้นที่คนพื้นเมืองควรได้รับ สิ่งนี้เป็นคำพูดของพระสงฆ์ผู้ซึ่งรู้จักเขียนหนังสือและบาทหลวงดามาโซเชื่อมั่นในเรื่องนี้เพราะเหตุที่ท่านไม่เคยขัดแย้งกับสิ่งที่ได้รับการตีพิมพ์ไปแล้ว และมีผู้คนอยู่มากมายที่ถูกกล่าวหาสืบเนื่องมาจากความปรารถนาดีแบบนี้

ฝ่ายบาทหลวงซัลวีนั้นแทบจะไม่เฆี่ยนตีผู้ใดเลย แต่ก็เหมือนกับที่นักปราชญ์ผู้เฒ่าคนหนึ่งเคยพูดเอาไว้ว่า สิ่งที่ท่านขาดทางด้านปริมาณ ท่านก็มีอย่างมากมายทางคุณภาพ อย่างไรก็ดีไม่มีผู้ใดเป็นปฏิปักษ์ต่อท่านในเรื่องนี้ การถือศีลอดอาหารและการละเว้นทำให้ท่านมีความดันต่ำ ประสาทตื่น และเหมือนกับที่ผู้คนพูดเอาไว้ว่ามันทำให้ท่านประสาทหลอกหลอน ผลที่ตามมาก็คือเด็กวัดที่อยู่ด้านหลังไม่อาจบ่งชี้ได้ดีนักว่าพระสงฆ์ถือศีลอดหรืออยู่ดีกินดีกันแน่

ศัตรูเพียงบุคคลเดียวของอำนาจทางวิญญาณที่เรียนรู้เกี่ยวกับทางโลกคือ อัลเฟเรซผู้ซึ่งเราเอ่ยถึงแล้ว ท่านเป็นบุคคลเพียงคนเดียวเท่านั้นที่พวกผู้หญิงเล่าว่า ปีศาจซาตานยังหลีกหนีพระ ในวันหนึ่งหลังจากที่ปีศาจพยายามล่อลวงผู้คน มันกลับถูกพระจับได้และมัดเอาไว้ปลายเตียง เฆี่ยนด้วยเชือก และหลังจากนั้นอีกเก้าวันก็ถูกปลดปล่อยให้เป็นอิสระ

ดังนั้น คนที่ยังทำตัวเป็นศัตรูกับบุรุษดั่งเช่นบาทหลวงซัลวี หลังจากเกิดเรื่องนี้ขึ้นก็จะอยู่ในฐานะที่เลวร้ายเสียยิ่งกว่าพวกคนจนและพวกซาตานที่ไม่ระมัดระวังตัวเสียอีก อย่างไรก็ดี อัลเฟเรซสมควรที่จะได้รับชะตากรรมของตน ภรรยาของท่านคือ ดอนญ่า คอนโซลาซิออง สตรีสูงอายุชาวฟิลิปปินส์ที่ชอบแต่งแต้มรูจกับทาหน้าจัด ในขณะที่สามีของเธอและบุคคลอื่นๆ เรียกเธอ

ในชื่ออื่นๆ อัลเฟเรซแก้แค้นให้กับการแต่งงานที่อับโชคของท่านด้วยความเมามายราวกับว่าตนเองเป็นถังเหล้าไวน์เลยทีเดียว หรือมิฉะนั้นก็สั่งให้ทหารของตนฝึกหัดมากขึ้นท่ามกลางแสงแดดอันแผดร้อน ในขณะที่ตนเองอยู่ในร่มหรือบ่อยกว่านั้นก็โดยการทุบตีภรรยาผู้ซึ่งมิใช่เป็นลูกแกะของพระผู้เป็นเจ้าที่ไม่เคยดึงเอาความชั่วร้ายออกจากบุคคลใด แต่กลับเอาไปเก็บเอาไว้ลงทัณฑ์ในไฟชำระจำนวนมากมายทั้งๆ ที่ผู้คนไม่ได้อยากไปนัก แต่พวกศรัทธาแก่กล้าทั้งหลายก็ยังไม่มั่นใจ ทั้งท่านและภรรยาเล่นตลกด้วยการทุบตีกันอย่างสนุกสนานเพื่อให้บรรดาเพื่อนบ้านดูโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ไม่ว่าจะเป็นสุ้มเสียงหรือด้วยสิ่งของเหมือนกับเล่นเปียโนสี่มือที่ทั้งดังและกังวาล

ทุกครั้งที่เรื่องน่าอับอายเหล่านี้เข้าถึงหูของบาทหลวงซัลวี ท่านก็จะยิ้มและทำเครื่องหมายกางเขน และสวด "ข้าแต่พระบิดา" หนึ่งจบทันที เขาทั้งสองเรียกท่านว่าสุนัขเฝ้าบ้าน มือถือสากปากถือศีล คนละโมบ บาทหลวงซัลวีก็จะยิ้มให้กับตนเองและสวดมนต์เพิ่มขึ้น อัลเฟเรซมักจะเล่าให้พวกสเปนที่มาเยือนท่านด้วยถ้อยคำเหล่านี้อยู่เสมอว่า

"คุณจะไปที่คอนแวนต์เพื่อไปเยี่ยมเจ้าแมลงวันแห้งตัวผอมที่เป็นพระรึ? ระวังตัวด้วยนะ! ถ้าเขายื่นช็อกโกแลตให้ ซึ่งผมไม่แน่ใจว่าเขาจะทำแต่ถ้าเขาให้ละก็ เตรียมตัวให้ดีทีเดียว ถ้าเขาเรียกคนรับใช้มาและบอกว่า 'ฟูลันนิโต ทำช็อกโกแลตมาถ้วยหนึ่ง เฮ้?' คุณอยู่ต่อได้และไม่ต้องเป็นกังวล แต่ถ้าเขาบอกว่า 'ฟูลันนิโต ทำช็อกโกแลตมาถ้วยหนึ่ง ฮ่ะ?' ละก็รีบคว้าหมวกแล้ววิ่งออกมาได้เลย"

" อะไรนะครับ?" บุรุษอีกผู้หนึ่งถามอย่างหวาดหวั่น "ท่านให้ทานยาพิษหรือครับ? พระเจ้าช่วย!"

"บ้า ไม่ใช่อย่างนั้น"

"แล้วอะไรล่ะครับ?"

"ช็อกโกแลต เฮ้? หมายถึงเอสเพรสโซข้น ส่วนช็อกโกแลต ฮ่ะ หมายถึง น้ำเหลวๆ"

อย่างไรก็ดี เราเชื่อว่าเรื่องเหล่านี้เป็นเพียงการใส่ร้ายอัลเฟเรซ เนื่องจากเป็นลักษณะประจำตัวของพระอื่นๆ อีกมากมาย ยกเว้นเสียแต่ว่าการประพฤติปฏิบัติดังกล่าวเป็นเรื่องพิเศษเฉพาะของพระสำนักนี้เท่านั้น

เพื่อสร้างความขุ่นเคืองให้กับอัลเฟเรซ พวกทหารซึ่งได้รับอิทธิพลจากภรรยาของท่าน สั่งห้ามผู้คนเดินเล่นหลังเก้านาฬิกาในตอนกลางคืน ดอนญ่า คอนโซลาซิออง อ้างว่าเคยเห็นพระรูปนั้นปลอมตัวด้วยเสื้อเชิ้ตที่ทำด้วยใยสับปรดกับหมวกออกมาเดินเล่นในยามดึก ฝ่ายบาทหลวงซัลวีนั้นทำการแก้แค้นแบบพระครั้งใดก็ตามที่ท่านเห็นอัลเฟเรซเข้ามาในโบสถ์ ท่านก็จะสั่งด้วยน้ำเสียงสงบเพื่อให้ไวยาวัจกรปิดประตูทุกบาน หลังจากนั้นท่านจึงเดินขึ้นไปบนธรรมาสน์ และเริ่มเทศน์จนกระทั่งแม้แต่บรรดานักบุญก็ยังหลับใหล และนกพิราบไม้เหนือศีรษะของท่านซึ่งเป็นรูปจำลองของพระจิต ยังพึมพำว่า "ได้โปรดเถิด!" อัลเฟเรซที่เหมือนกับบรรดาผู้ไม่สำนึกผิดทั้งหลายที่ไม่อาจขัดเกลาแก้ไขได้ก็จะเดินออกไปพร้อมกับสบถสาบาน และในทันทีที่ท่านทำได้ ท่านก็จะจับตัวไวยาวัจกรหรือคนรับใช้สงฆ์เอาไว้ และทุบตีกับบังคับให้ขัดพื้นโรงทหารกับพื้นบ้านของท่านเองจนพื้นสะอาดวาววับ ในครั้งใดก็ตามที่ไวยาวัจกรจ่ายค่าปรับซึ่งพระรูปนั้นกำหนดขึ้นเนื่องจากเขาไม่มาทำงาน เขาก็จะเปิดเผยถึงเหตุผลต่างๆ บาทหลวงซัลวีก็จะรับฟังอย่างเงียบสงบ เก็บเงินนั้นเอาไว้แล้วก็จะปล่อยแพะกับแกะของท่านไปกินหญ้าในสวนของอัลเฟเรซทันที ในขณะเดียวกับที่ท่านจะหาเนื้อเรื่องเทศนาใหม่ที่ทั้งยาวและทั้งเลิศลอย อย่างไรก็ดีสิ่งต่างๆ เหล่านี้มิได้ขัดขวางให้เขาทั้งสองจับมือทักทายหรือพูดคุยกันอย่างสุภาพในเวลาที่พบปะกัน

คราใดก็ตามที่ท่านหลับใหลจากฤทธิ์เหล้าไวน์ หรือมิฉะนั้นก็กรนในช่วงเวลาพักผ่อนในตอนบ่าย และดอนญ่า คอนโซลาซิอองก็จะหมดโอกาสทะเลาะเบาะแว้งกับท่าน เธอก็จะประจำการอยู่ที่หน้าต่างในชุดเสื้อสักหลาดสีฟ้า มีซิการ์คาบอยู่ในปาก ด้วยเหตุที่เธอไม่ยอมทนต่อความเยาว์วัยได้ เธอก็จะเหลือบตาดูบรรดาหญิงสาวและพูดจาเยาะเย้ยถากถางพวกเขา

ฝ่ายหลังนี้ก็จะเดินเรียงแถวผ่านไปอย่างเคอะเขินด้วยความกลัวเกรง ไม่กล้าเงยสายตาได้ และรีบก้าวเท้ากับกลั้นลมหายใจเดินผ่านไป ดอนญ่า คอนโซลาซิอองมีคุณความดีอันยิ่งใหญ่อยู่ข้อหนึ่งคือ เธอไม่เคยตรวจดูตัวเธอเองในกระจกเลย

บุคคลต่างๆ เหล่านี้คือผู้นำแห่งเมืองซันดิเอโก

12

เหล่านักบุญ

ไม่ต้องสงสัยเลยว่าสิ่งเดียวที่แบ่งแยกมนุษย์ออกจากสัตว์ได้อย่างขัดเจน คือ ลัทธิพิธีกรรมที่สามารถเอาชัยเหนือผู้คนที่ตายไปแล้วได้ น่าประหลาด! วัฒนธรรมดังกล่าวดูจะฝังรากลึกมากขึ้นในดินแดนที่มีอารยธรรมต่ำ

นักประวัติศาสตร์บันทึกเอาไว้ว่าคนเก่าแก่ของฟิลิปปินส์ให้ความเคารพและบูชาบรรพบุรุษของตน มาบัดนี้มันกลับเป็นอีกเรื่องหนึ่งอย่างสิ้นเชิง ผู้ที่จากไปแล้วจำต้องมอบวิญญาณให้กับผู้ที่ยังอยู่ พวกเขายังกล่าวอีกว่าคนนิวกินีเก็บอัฐิของผู้ที่ตายแล้วไว้ในกล่องแล้วยังคงสนทนากับท่านเหล่านั้น ประชาชนส่วนใหญ่ของเอเชีย อัฟริกา และอเมริกา นำอาหารที่วิจิตรตระการตาที่สุดจากครัวของตนมาเซ่นไหว้แก่ผู้ตาย หรือมิฉะนั้นก็ทำอาหารที่โปรดปรานของผู้ที่จากไป แล้วพวกเขาจัดงานฉลองให้กับผู้ที่อาจจะยังคงอยู่ คนอียิปต์สร้างปราสาทราชวังให้ คนมุสลิมสร้างโบสถ์ขนาดเล็ก ฯลฯ หากแต่ผู้ที่มีอิทธิพลในเรื่องนี้ที่รู้จักจิตใจของมนุษย์ดีที่สุดคือผู้คนจากดาโฮเมย์ คนดำเหล่านี้รู้ว่ามนุษย์นั้นเป็นคนพยาบาท ดังนั้นพวกเขาจึงบอกว่าในการสร้างความพอใจให้แก่ผู้ที่ตายไปแล้วนั้นไม่มีสิ่งใดดีไปกว่าการเซ่นสังเวยศัตรูของเขาทุกคนเหนือหลุมฝังศพ และเนื่องจากมนุษย์เป็นคนอยากรู้อยากเห็นและไม่รู้วิธีสร้างความสนุกสนานให้กับตนเองในโลกหน้า ทุกปีพวกเขาจึงส่งข่าวคราวที่ห่อเอาไว้ในผืนหนังของทาสที่ถูกตัดศีรษะไปให้

พวกเราแตกต่างไปจากผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นการสลักข้อความไว้บนหลุมฝังศพ เกือบทุกคนไม่เชื่อว่าผู้ที่ตายไปจะได้พักผ่อน และน้อยยิ่งไปกว่านั้นอยู่ในความสงบจินตนาการที่ดีที่สุดที่พวกเขามีต่อบรรพบุรุษก็คือยังย่างอยู่ในไฟชำระ และถ้าหากยังไม่ถูกสาปแช่งละก็ ยังสามารถอยู่เป็นเพื่อนแบบนี้ไปได้อีกหลายปี

จงปล่อยให้ผู้ใดก็ตามที่ใคร่ค้านพวกเราไปเยี่ยมเยียนโบสถ์และป่าข้าของบ้านเมืองเราในช่วงเวลานี้เถิด ปล่อยให้เขาเฝ้าสังเกต แล้วเขาก็จะเห็น สืบเนื่องมาจากการที่พวกเราอยู่ในเมืองซันดิเอโก ขอให้เราไปเยี่ยมป่าข้าของเมืองนี้ด้วยกันเถิด

ทางด้านทิศทางตะวันตก คือหมู่บ้านของผู้คนที่ตายจากไปแล้ว หมู่บ้านที่ตั้งอยู่อย่างสงบท่ามกลางท้องทุ่งนอกตัวเมืองออกมา ทางเดินแคบๆ ที่คละคลุ้งไปด้วยฝุ่นในวันที่ร้อน และน้ำท่วมเฉอะแฉะในวันที่มีฝนเป็นเส้นทางไปสู่หมู่บ้านแห่งนี้ หมู่บ้านซึ่งประกอบด้วยประตูทางเข้าทำด้วยไม้ และล้อมรอบครึ่งหนึ่งด้วยก้อนหิน ส่วนอีกครึ่งหนึ่งทำด้วยไม้ไผ่กับเสา จนดูราวกับเป็นการแบ่งแยกออกไปจากชุมชนของผู้คน แต่ไม่ได้แยกฝูงแพะและหมูจำนวนหนึ่งของพระที่เดินขุดคุ้ยไปมาออกไปจากบริเวณอันใกล้เคียง อยู่ท่ามกลางหลุมฝังศพและสร้างความมีชีวิตชีวาให้กับความโดดเดี่ยวเดียวดายของสถานที่แห่งนั้น

ตรงบริเวณใจกลางของบริเวณอันกว้างใหญ่มีกางเขนซึ่งทำด้วยไม้ขนาดใหญ่ตั้งอยู่บนปลายสูงสุดของแท่นหิน ลมพายุทำให้ตัวหนังสือ INRI* บนแผ่นดีบุกบิดเบี้ยว แล้วฝนก็ทำให้ตัวหนังสือนั้นลบเลือนไป ตรงด้านล่างของไม้กางเขนดูเหมือนกับสถานที่พระเยซูถูกตรึงกางแขนจริงๆ มีกะโหลกและกระดูกกองปะปนกันเพราะสัปเหร่อโยนทิ้งไปอย่างไม่ใส่ใจนักจากหลุมที่ตนเองกำลังขุดอยู่ กองกระดูกเหล่านี้คงจะต้องรอไปอีก มิใช่รอวันที่ผู้ตายฟื้นชีวิตกลับคืนมาอีก แต่รอคอยให้ฝูงสัตว์ต่างๆ มาสร้างความอบอุ่นและชะล้างกระดูกอันเปล่าเปลือยและเยือกเย็นเหล่านั้นด้วยน้ำลายของพวกมัน ผู้คนสังเกตเห็นการขุดใหม่ๆ ในบริเวณโดยรอบ พื้นดินตรงส่วนนี้เป็นหลุมลึกลงไป ส่วนตรงโน้นเป็นเนินเล็กๆ ต้นมะเขือกับต้นดอกพุดขึ้นอย่างหนาแน่น ชนิดแรกนั้นทิ่มแทงขาด้วยผลที่มีหนามแหลมคมของมันในขณะที่ชนิดหลังเพิ่มกลิ่นของมันให้กับกลิ่นของป่าข้า ราวกับว่ากลิ่นอันขจรขจายที่มีอยู่แล้วนั้นยังไม่เพียงพอ

* INRI (Iesu Nazarenum Pex Iudaeorum) เป็นภาษาละตินหมายถึง เยซูแห่งนาซาเรธ กษัตริย์ของคนยิว ปกติคำย่อคำนี้จะอยู่บนยอดไม้กางเขน

อย่างไรก็ดี พื้นดินก็ยังปกคลุมด้วยดอกไม้บางชนิด ดอกไม้ซึ่งเหมือนกับกะโหลกศีรษะจะมีก็แต่พระผู้สร้างเท่านั้นที่รู้จัก ความเปล่งปลั่งของกลีบของมันซีดเซียว และกลิ่นของมันเป็นกลิ่นของสุสานฝังศพ ต้นหญ้ากับเถาวัลย์ปกคลุมอยู่ตามริมขอบเกาะไต่ขึ้นไปเหนือกำแพงและตามซอกต่างๆ แต่งแต้มและสร้างความงดงามให้กับความน่าเกลียดอันเปล่าเปลือยของกำแพง มีอยู่หลายครั้งที่ต้นไม้เหล่านี้แทรกแซะเข้าไปตามรอยแยกซึ่งเกิดจากการสั่นสะเทือนของแผ่นดินไหว ปกปิดความว่างเปล่าของหลุมฝังศพให้พ้นไปจากสายตา

ในช่วงเวลาที่พวกเราเดินเข้าไปนั้น พวกผู้ชายได้ขับไล่บรรดาสัตว์ต่างๆ ออกไป ยกเว้นหมูตัวหนึ่งซึ่งเป็นสัตว์ที่ดื้อดึงเป็นที่สุด เรามองเห็นสิ่งนี้จากดวงตาอันเรียวเล็กของมัน ในขณะที่หัวของมันซุกเข้าไปตรงช่องว่างในหลุมและชูลำตัวอันบึกบึนขึ้นไปในอากาศเหมือนกับจะพูดกับหญิงคนหนึ่งอย่างอ้อนวอนว่า "อย่ากินไปหมดล่ะ เหลืออะไรไว้ให้บ้าง เฮ้!"

ชายสองคนกำลังขุดหลุมฝังศพที่อยู่ใกล้กำแพงที่กำลังจะพังลง คนหนึ่งคือสัปเหร่อที่ทำงานของตนอย่างไม่มีความรู้สึกใดๆ เขาโยนข้อกระดูกไขสันหลังกับกระดูกอื่นๆ ออกไปในลักษณะเดียวกับที่คนสวนโยนหินและกิ่งไม้แห้งทิ้งไป อีกคนหนึ่งมีท่าทางกังวลใจ เหงื่อตก สูบบุหรี่และถ่มน้ำลายเป็นครั้งคราว

"ฟังนะ!"

ชายคนที่สูบบุหรี่พูดในภาษาตากาล็อก

"เราไปขุดที่อื่นไม่ดีกว่าหรือ? หลุมนี้ยังใหม่อยู่เลย"

"บางหลุมยังใหม่พอๆ กับหลุมอื่นๆ อีก มากมาย"

"ข้าทนไม่ไหวอีกแล้ว! ไอ้กระดูกท่อนที่เอ็งพึ่งหักยังมีเลือดอยู่ ...ฮึม! แล้วก็เส้นผมนั่นล่ะ?"

"ทำไมเอ็งถึงจู้จี้แบบนี้วะ"

ชายอีกคนดุด่าขึ้นมา

"ทำตัวราวกับว่าเอ็งเป็นเสมียนในศาลอย่างนั้นแหละ ถ้าหากเอ็งได้ขุดศพเหมือนกับที่ข้าทำอยู่ในความมืดของคืนที่ฝนตกละก็ ศพที่มีอายุยี่สิบวัน ...

ตะเกียงของข้าดับ ..."

ชายอีกคนตัวสั่นเทา

"ตะปูของโลงศพหลุดออกมา ร่างหลุดออกมาครึ่งหนึ่ง เหม็น และเอ็งยังต้องแบกมัน...ฝนกำลังตก และเราทั้งคู่เปียกโชก และ..."

"อ้วก! แล้วเอ็งขุดทำไมเล่า?"

สัปเหร่อคนนั้นมองไปยังอีกฝ่ายหนึ่งด้วยสีหน้าประหลาด

"ทำไมรึ? ข้ารู้ถึงเหตุผลรึ? ข้าถูกสั่งให้ทำ!"

"ใครสั่งเอ็งเล่า?"

สัปเหร่อถอยไปครึ่งก้าว และพินิจพิจารณาสหายของตนตั้งแต่ศีรษะจรดเท้า

"เฮ้อ แกเหมือนกับคนสเปนคนหนึ่งเลยหว่ะ เขาคำถามแบบเดียวกันโดยไม่ให้ผู้ใดเห็น ดังนั้นข้าก็จะให้คำตอบกับเอ็งแบบเดียวกันที่ข้าบอกคนสเปนคนนั้น พระเจ้าคณะตำบลเป็นคนสั่งข้าทำ"

"อา! แล้วเจ้าจัดการกับศพอย่างไรตอนหลัง?"

คนจู้จี้คนนั้นถามต่อไป

"ให้เอ็งลงนรกเถอะ!... ถ้าข้าไม่เคยรู้จักเอ็งและรู้ว่าเอ็งเป็นผู้ชายละก็ข้าก็จะบอกว่าเอ็งเป็นพลเมืองของสเปนแท้ๆ เพราะเอ็งถามคำถามแบบเดียวกับอีกคนหนึ่ง เอาหละ เจ้าคณะตำบลสั่งข้าให้เอาศพไปฝังในป่าข้าจีน แต่เมื่อโลงศพหนัก และป่าข้าจีนก็อยู่ไกลจากที่นี่..."

"ไม่เอา! ไม่เอาละ! ข้าจะไม่ขุดอีก!"

ชายอีกคนหนึ่งขัดขึ้นมาอย่างขลาดกลัว ปล่อยให้พลั่วหลุดร่วงไปจากมือ แล้วจึงกระโดดออกจากหลุมฝังศพ

"ข้าแบะกะโหลกไปหัวหนึ่ง และข้ากลัวว่าคืนนี้จะนอนไม่หลับ"

สัปเหร่อระเบิดเสียงหัวเราะขึ้นมา เมื่อมองเห็นอีกคนหนึ่งวิ่งหนีไป พลางยกมือขึ้นทำสัญญาณไม้กางเขน

ป่าช้าแห่งนี้เริ่มแน่นขึ้นด้วยชายและหญิงซึ่งแต่งตัวไว้ทุกข์ บางคน

ค้นหาหลุมฝังศพอยู่เป็นเวลานาน โต้เถียงกันแล้วแยกจากกันไป แต่ละคนคุกเข่าลงตรงที่ซึ่งเหมาะกับตนที่สุด คนอื่นๆ ซึ่งมีสถานที่สำหรับญาติของตนจุดเทียนไขแล้วจึงสวดอย่างศรัทธาเลื่อมใส ผู้คนได้ยินเสียงถอนหายใจและเสียงสะอื้นที่พวกเขาพยายามกลั้นกลืนกดเอาไว้ หรือมิฉะนั้นก็แสดงจนเกินเลยไปอย่างไม่จำเป็น

มาถึงตอนนี้ผู้คนจะได้ยินเสียงพึมพำว่า 'ได้โปรดสวดอ้อนวอนให้กับพวกเราด้วยเถิด ได้โปรดสวดให้กับพวกเราเถิด และขอให้พวกเราได้พักผ่อนชั่วนิจนิรันดร'

บุรุษชราร่างเล็กผู้หนึ่ง ดวงตาสดใสมีชีวิตชีวาเดินเข้ามาโดยไม่มีหมวกในทันทีที่เห็นบุรุษผู้นี้ ผู้คนมากมายก็จะหัวเราะขึ้นมา ผู้หญิงบางคนขมวดคิ้วย่น บุรุษชราคนนั้นดูจะลืมปฏิกิริยาทั้งหมด เขาเดินตรงไปยังเนินกะโหลกและกระดูกแล้วจึงคุกเข่าลง นัยน์ตามองหาบางสิ่งบางอย่างในกองกระดูกกองนั้น เขาแยกกะโหลกศีรษะออกจากกันอย่างระมัดระวัง และเมื่อไม่พบสิ่งที่ตนกำลังเสาะหาอยู่ เขาก็ขมวดคิ้ว ส่ายศีรษะจากข้างหนึ่งไปอีกข้างหนึ่ง แล้วจึงกวาดสายตาไปโดยรอบ ในที่สุดก็ลุกขึ้นยืน แล้วกล่าวกับสัปเหร่อว่า

"นี่แน่ะ!"

อีกฝ่ายหนึ่งจึงเงยศีรษะขึ้นมา

"คุณรู้ไหมว่าผมจะหากะโหลกศีรษะน่ารักอันหนึ่งที่ขาวราวกับเนื้อมะพร้าวและมีฟันครบทุกซี่ที่ไหน? มันเป็นอันที่ผมวางอยู่ตรงโคนของไม้กางเขนวางอยู่ใต้ใบไม้เหล่านั้น?"

สัปเหร่อยักไหล่ของตนเอง

"ดูนี่สิ!"

บุรุษชราพูดต่อไป พลางเอาเหรียญเงินออกมาอวดอีกฝ่ายหนึ่ง

"ผมไม่มีสิ่งใดนอกจากสิ่งนี้ และผมจะเอาให้คุณถ้าคุณหามันพบ"

ความแวววาวของเหรียญเงินอันนั้นมีผลให้สัปเหร่อครุ่นคิด เขามองไปยังกองกระดูกแล้วก็บอกว่า

"มันไม่ได้อยู่ที่นั่นรึ? เออ! ข้าไม่รู้หรอก"

"คุณรู้ไหม? เมื่อผมได้รับเงินจากคนที่ยังเป็นหนี้ผมอีก ผมก็จะให้คุณเพิ่มขึ้น"

บุรุษชรากล่าวต่อไปว่า

"มันเป็นกะโหลกศีรษะภรรยาของผมเองถ้าคุณจะหาให้ผม ..."

"มันไม่ได้อยู่ที่นั่นแล้วรึ? เอ้อ! ข้าไม่รู้หรอก แต่ถ้าคุณอยากได้ ข้าจะหาอันอื่นให้"

"คุณก็เหมือนกับหลุมศพที่คุณกำลังขุดนี่แหละ"

บุรุษชราอุทานออกมาด้วยอาการกระสับกระส่าย

"คุณไม่มีวันรู้จักคุณค่าในสิ่งที่คุณสูญเสียไปหลุมศพนั้นเป็นของใครล่ะ?

"ข้าจะไปรู้ได้อย่างไร? เป็นของคนตายคนหนึ่งแน่ๆ!"

สัปเหร่อตอบกลับ มองด้วยอารมณ์ขุ่นมัว

"เหมือนกับหลุมฝังศพ! เหมือนกับหลุมฝังศพ!"

บุรุษชราพูดซ้ำขึ้นอีก พลางหัวเราะแหะๆ

"คุณไม่รู้แม้กระทั่งสิ่งที่คุณโยนทิ้งไปหรือสิ่งที่คุณกลืนลงไป เอาแต่ขุด ขุด!"

แล้วเขาจึงหมุนตัวกลับไปทางประตู

ในขณะเดียวกัน สัปเหร่อเสร็จงานของตนพอดี เขาได้เนินดินสดและมีสีแดงเรื่อข้างหลุมฝังศพอยู่สองกอง แล้วจึงดึงเอาหมากออกมาจากหมวกสานของตน และเริ่มต้นเคี้ยว สายตามองดูผู้คนที่ผ่านไปมารอบตัวอย่างปราศจากความรู้สึก

13

พายุกำลังก่อตัว

รถม้าคันหนึ่งเข้ามาจอดตรงทางเดินหลังจากที่บุรุษชราจากไปไม่นานนัก รถม้าคันนี้คงจะเดินทางมาไกล เพราะมีฝุ่นละอองปกคลุมตัวรถเต็มไปหมด ในขณะที่ตัวม้าเองนั้นมีเหงื่อท่วมตัว

อิบาร์ราก้าวลงมาจากรถ ตามมาด้วยคนรับใช้วัยชราคนหนึ่ง เขาปล่อยให้รถไปด้วยการพยักหน้า แล้วจึงมุ่งตรงไปยังป่าข้าอย่างเงียบขรึมและวิตกกังวล

"ความเจ็บป่วยและภารกิจอันยุ่งเหยิงทำให้ผมไม่ได้กลับมาที่นี่"

บุรุษชราพูดขึ้นอย่างละอายใจ

"กัปตันติอาโกเคยบอกว่าท่านจะให้สร้างที่ฝังศพ และให้ผมปลูกดอกไม้และทำไม้กางเขน"

อิบาร์ราไม่ได้เอ่ยสิ่งใดออกมา "ตรงนั้น หลังไม้กางเขนใหญ่อันนั้นครับ" คนรับใช้พูดต่อไปอีก พลางชี้ไปยังมุมหนึ่งเมื่อเขาทั้งสองเดินมาถึงประตู

อิบาร์รามัวแต่กังวลจนมิได้สังเกตเห็นปฏิกิริยาประหลาดใจของบุคคลบางคนที่ยังจำเขาได้ คนเหล่านั้นหยุดสวดลงกลางคันและมองตามเขาไปด้วยสายตาอยากรู้อยากเห็น

ชายหนุ่มเดินด้วยความระมัดระวัง พยายามหลบหลีกหลุมฝังศพที่จมลึกลงไปในพื้นดิน หากเป็นเวลาอื่นแล้ว เขาคงจะเหยียบลงไปแล้วอย่างแน่นอน มาตอนนี้ เขาให้ความเคารพกับหลุมฝังศพ --- บิดาของเขานอนอยู่ในสภาวะแบบเดียวกัน เขาหยุดก้าวเท้าเมื่อเดินมาถึงอีกด้านหนึ่งของไม้กางเขน แล้วมองไปรอบตัว สหายของเขางุนงงและสับสน เขามองหาร่องรอยบนพื้นดิน แต่ก็ไม่พบไม้กางเขนที่ใดเลย

"ตรงนี้รึเปล่า?"

เขาพึมพำอยู่ในลำคอ

"ไม่ใช่ อยู่ตรงนั้น แต่ดินถูกย้ายออกไปแล้ว!"

อิบาร์รามองดูเขาอย่างปวดร้าว

"ครับ" เขาพูดต่อไปอีก "ผมจำได้ว่ามีก้อนหินอยู่ใกล้ๆ หลุมศพนั้น สัปเหร่อป่วย และผู้ช่วยต้องเป็นคนขุด แต่เราถามคนนั้นได้ว่าไม้กางเขนหายไปไหน"

เขามุ่งตรงไปยังสัปเหร่อซึ่งดูเขาด้วยความประหลาดใจ และคำนับพวกเขาพร้อมถอดหมวกสานออก คนรับใช้ถามขึ้นว่า

"คุณจะบอกเราได้ไหมว่าหลุมฝังศพที่มีไม้กางเขนคือหลุมใด?"

ผู้ที่ถูกถามนั้นมองไปยังทิศทางของหลุมนั้น แล้วพูดขึ้นว่า

"ไม้กางเขนขนาดใหญ่รึ?"

"ใช่ ขนาดใหญ่อันนั้นแหละ"

คนรับใช้ยืนยันอย่างพอใจ พลางมองไปยังอิบาร์ราซึ่งมีสีหน้าสดใสขึ้นอย่างมีความหวัง

"ไม้กางเขนที่มีลวดลายอยู่บนนั้น มัดด้วยหวายใช่ไหม?" สัปเหร่อถามอีก

"อันนั้นแหละ อันนั้นแหละ! แบบนี้ แบบนี้"

คนรับใช้วาดรูปไม้กางเขนแบบไบแซนไทน์บนพื้นดิน

"และเหนือหลุมมีดอกไม้ปลูกเอาไว้ใช่ไหม?"

"หลุมที่มีดอกยี่โถ ดอกมะลิ กับดอกแพนซี่ อันนั้นแหละ!"

คนรับใช้พูดเสริมขึ้น ความรู้สึกเต็มไปด้วยความสุข เขาจึงยื่นซิการ์ให้

"ช่วยบอกพวกเราด้วยเถิดว่าเป็นหลุมฝังศพอันไหน และไม้กางเขนอยู่ที่ไหน"

สัปเหร่อเอามือถูหูของตนไปมา แล้งจึงตอบออกไปอย่างเบื่อหน่ายว่า

"เอ ไม้กางเขน --- ข้าเผามันทิ้งไปแล้วหละ"

"เผาทิ้งไปแล้วรึ? ทำไมคุณจึงเผาล่ะ?"

"เพราะท่านเจ้าคณะตำบลสั่งมาแบบนั้น"

"ใครเป็นเจ้าคณะประจำตำบลล่ะครับ?"

อิบาร์ราถามขึ้น

"ใครรึ? ก็คือคนที่เมี่ยนตีประชาชน คุณพ่อนักประหารคนนั้นแหละ"*

อิบาร์ราเอาฝ่ามือแตะหน้าผากของตนเอง

"แต่อย่างน้อยที่สุดคุณคงบอกเราได้ว่าหลุมฝังศพอยู่ที่แห่งใด คุณต้องจำได้แน่"

สัปเหร่อยิ้ม

"ศพไม่ได้อยู่ที่นั่นแล้วหละ"

เขาตอบออกไปอย่างเยือกเย็น

"คุณพูดอะไรนะ?"

"เอ้อ! ที่ตรงนั้นข้าฝังร่างของหญิงคนหนึ่ง เมื่ออาทิตย์ที่แล้วนี่เอง"

"เจ้าบ้าไปรึเปล่า?"

คนรับใช้สวนกลับมา

"มันยังไม่ถึงปีเลยที่เราฝังร่างท่าน!"

"แต่ก็นั่นแหละ! ข้าขุดศพขึ้นมาเมื่อหลายเดือนก่อน ท่านเจ้าคณะตำบลสั่งข้าให้เอาศพไปป่าข้าจีน แต่ศพมันหนักมาก แล้วก็ในคืนนั้นฝนตก..."

ชายคนนั้นไม่พูดต่อไปอีก เขาก้าวถอยหลังไปอย่างหวาดหวั่น เมื่อเห็นปฏิกิริยาของอิบาร์ราซึ่งก้าวดุ่มเข้ามาหาเขา ตะครุบแขนของเขาเอาไว้แน่นแล้วก็เขย่าตัวเขาไปมา

"และเจ้าเป็นคนทำมันใช่ไหม?"

ชายหนุ่มถามขึ้นด้วยสุ้มเสียงที่ไม่อาจอธิบายได้

"อย่าได้โกรธเลยครับท่าน"

สัปเหร่อตอบ หน้าซีด และตัวสั่นเทา

"ข้าไม่ได้ฝังร่างเอาไว้ในป่าข้าจีนหรอก ข้าบอกกับตัวเองว่าให้ศพจมน้ำ

---

* หมายถึงบาทหลวงดามาโซ

เสียจะดีกว่าอยู่กับพวกคนจีน ดังนั้นข้าจึงโยนศพลงไปในน้ำ"

อิบาร์ราเอามือบีบแขนชายคนนั้นเอาไว้แน่น และจ้องมองเขาอยู่เป็นเวลานานด้วยสีหน้าที่ไม่อาจอธิบายได้

"เจ้าไม่ได้ดีไปกว่าคนที่น่าเวทนาคนอื่นๆ เลย!"

เขาบอกและเดินจากไปอย่างรวดเร็วราวกับคนวิกลจริต เท้าเหยียบลงบนกองกระดูก หลุมฝังศพและไม้กางเขน

สัปเหร่อเอามือถูแขน พลางบ่นพึมพำ

"คนตายมีแต่สร้างความเดือดร้อนให้กับพวกเรา! เจ้าคณะตำบลเฆี่ยนข้าเพราะไม่เอาร่างไปฝัง จนข้าป่วยแบบนี้ มาถึงตอนนี้ นายคนนี้เกือบหักแขนข้าเพราะขุดเอาศพขึ้นมา คนสเปนพวกนี้เป็นคนแบบไหนนะ! มิหนำซ้ำข้าอาจจะตกงานอีกด้วย!"

อิบาร์ราเดินไปอย่างรวดเร็ว ดวงตามองออกไปแสนไกล คนรับใช้ชราเดินตามเขามาพลางร้องไห้คร่ำครวญ

ดวงอาทิตย์กำลังจะลับขอบฟ้า หมู่เมฆฝนรวมตัวหนาทึบปกคลุมท้องฟ้าไปทางตะวันออก สายลมอันแห้งผากพัดยอดไม้สั่นไหวจนทำให้ต้นกกร้องหวีดหวิว

อิบาร์ราไม่ได้ใส่หมวก ไม่มีน้ำตาแม้แต่หยดเดียวจากดวงตาคู่นั้น ทรวงอกไม่มีการถอนใจให้ปรากฏ เขาเดินราวกับว่าต้องการหลีกลี้จากใครบางคน ซึ่งอาจจะมาจากเงาของบิดาของตนเอง หรือจากพายุที่กำลังเคลื่อนตัวเข้ามา เขาข้ามตัวเมืองมุ่งไปยังเขตชานเมืองเพื่อไปยังบ้านโบราณหลังนั้น หลังที่เขาไม่เคยเหยียบเท้าเข้ามาเป็นแรมปี กำแพงซึ่งล้อมรอบตัวบ้านปกคลุมไปด้วยต้นกระบองเพชรที่เติบโตขึ้นจนดูเหมือนกับจะพยักหน้าเรียกเขา หน้าต่างเปิดโล่งดอกกระดังงาแกว่งไปมาอย่างร่าเริง โบกกิ่งก้านสาขาที่ปกคลุมไปด้วยไม้ดอกนกพิราบกำลังบินโค้งอ้อมหลังคารูปกรวยของรังของมันอยู่กลางสวน

ถึงกระนั้น ชายหนุ่มมิได้ใส่ใจต่อภาพอันเบิกบานใจ ที่ต้อนรับการกลับคืนสู่บ้านของบรรพบุรุษของเขาเลยแม้แต่น้อย ดวงตาทั้งคู่จ้องมองไปยังร่าง

ของนักบวชรูปหนึ่งที่กำลังมาจากทิศทางตรงกันข้าม ท่านคือพระประจำตำบลของเมืองซันดิเอโก พระฟรันซิสกันช่างคิด ผู้ที่เราเคยพบมาแล้วก่อนหน้านี้ ผู้ที่เป็นศัตรูของอัลเฟเรซ สายลมพัดม้วนปีกหมวกทรงกว้างของท่าน แล้วพัดเครื่องแบบผ้าฝ้ายเนื้อหยาบของท่านจนหล่อหลอมรูปร่างของท่านและโชว์ส่วนของต้นขาอันผอมแห้งกับน่องที่ค่อนข้างโก่งคู่นั้น ท่านใช้มือขวาจับไม้เท้าที่ทำจากหวาย มีมือจับทำด้วยงาช้าง ครั้งนี้เป็นครั้งแรกที่อิบาร์รากับบาทหลวงพบกัน

เมื่อทั้งสองเผชิญหน้ากัน ชายหนุ่มชะงักอยู่ชั่วครู่ และมองไปยังอีกฝ่ายหนึ่ง บาทหลวงซัลวีพยายามหลีกเลี่ยงสายตาคู่นั้น ทำทีว่าตนเองกำลังหมกมุ่นและไม่เห็นอีกฝ่ายหนึ่ง

อาการรีรอเกิดขึ้นเพียงชั่วเสี้ยววินาทีเดียว อิบาร์ราริบเดินตรงไปยังบาทหลวง และดึงท่านให้หยุดด้วยการวางมือลงบนบ่าของฝ่ายหลังอย่างแรง และถามออกมาด้วยเสียงที่แทบจะจับความไม่ได้ว่า

"คุณพ่อทำอะไรกับพ่อของผม?"

บาทหลวงซัลวีหน้าซีด ตัวสั่นสะท้านเมื่อมองเห็นความรู้สึกซึ่งผลุดขึ้นมาให้เห็นจากสีหน้าของชายหนุ่ม ท่านไม่อาจตอบสิ่งใดออกมาได้จนเปรียบได้กับคนที่ทุพพลภาพคนหนึ่งทีเดียว

"ท่านทำอะไรกับพ่อของผม?"

อิบาร์ราถามขึ้นอีกด้วยน้ำเสียงที่เต็มไปด้วยความรู้สึก

พระรูปนั้นค่อยๆ ยืดตัวขึ้นจากสภาพโก่งงอที่เกิดจากมือซึ่งบีบท่านอยู่ และใช้ความพยายามตอบขึ้นว่า

"คุณเข้าใจผิดนะ พ่อไม่ได้ทำอะไรกับคุณพ่อของคุณเลย"

"พ่อไม่ได้ทำอะไรรึ?"

ชายหนุ่มพูดต่อไปอีก จับอีกฝ่ายหนึ่งเอาไว้แน่น และกดร่างลงไปอย่างแรงจนท่านคุกเข่าลง

"ไม่ได้ทำ! พ่อยืนยันได้!"

"ท่านบาทหลวงคนก่อนหน้านี้ต่างหาก บาทหลวงดามาโซ!"

"อ้า!"

ชายหนุ่มอุทานออกมา ปล่อยมือออกจากบาทหลวงแล้วเอามือตบหน้าผากของตน เขาทิ้งบาทหลวงซัลวีผู้น่าสงสารเอาไว้ แล้วรีบเดินไปทางบ้านตนเองอย่างรีบเร่ง

ในขณะเดียวกันนั้น คนรับใช้ได้ช่วยพยุงบาทหลวงซัลวีให้ลุกขึ้นยืน

14

ตาซิโอ บุรุษวิปลาสหรือนักปราชญ์

บุรุษชราท่าทางประหลาดเดินไปตามถนนสายต่างๆด้วยท่าทางคลุ้มคลั่ง ท่านเคยเป็นอดีตนักศึกษาทางวิชาปรัชญา แต่ได้ลาออกมาตามคำสั่งของมารดาผู้ชรา ทั้งๆ ที่มิใช่มาจากความยากจนและมิใช่มาจากความสามารถในการเล่าเรียน แต่เป็นเพราะการที่มารดาของท่านนั้นร่ำรวย และมีผู้กล่าวกันว่าตัวท่านเองมีความสามารถเป็นพิเศษด้วย สตรีที่แสนดีท่านนี้กริ่งเกรงว่าบุตรชายของตนจะกลายเป็นนักปราชญ์แล้วก็จะละทิ้งพระผู้เป็นเจ้า ดังนั้นท่านจึงให้บุตรชายเลือกระหว่างการบวชเป็นพระหรือให้ลาออกจากมหาวิทยาลัยซันโฮเซ เนื่องจากท่านกำลังมีความรัก ท่านจึงเลือกอันหลังเพื่อเข้าพิธีแต่งงาน ภายในเวลาไม่ถึงปีท่านก็เป็นกำพร้าและเป็นพ่อหม้าย ดังนั้น ท่านจึงเสาะหาความสุขจากหนังสือเพื่อบรรเทาความว้าเหว่และเศร้าหมอง ใช้เวลาในบ่อนชนไก่ และไม่ทำสิ่งใดอีก แต่ปรากฏว่าท่านหมกมุ่นอยู่กับหนังสือมากจนเกินไป และสรรหามันมาเพิ่มเติม โดยมิได้เอาใจใส่ในทรัพย์สมบัติของตน จนกระทั่งฐานะค่อยๆ ยากจนลงในที่สุด

บรรดาผู้ที่ได้รับการศึกษาเรียกท่านว่า ดอน อะนัสตาซิโอ หรือนักปราชญ์ตาซิโอ ในขณะที่บรรดาผู้ที่ไม่ได้รับการเลี้ยงดูเป็นอย่างดี และเป็นผู้คนส่วนใหญ่ ขนานนามท่านว่า ตาซิโอผู้วิปลาส อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากญาณทัศนะที่ซับซ้อนกับกรรมวิธีอันประหลาดในการปฏิบัติต่อบุคคลอื่นๆ

เราเคยพูดกันก่อนหน้านี้แล้วว่า บ่ายของวันนั้นพายุกำลังเริ่มตั้งเค้า แสงวาบวับของสายฟ้าแลบสร้างความกระจ่างให้กับท้องฟ้าสีตะกั่วด้วยแสงฟ้าอันอ่อนมัว บรรยากาศดูหนักอึ้งและอากาศขึ้นจัด

นักปราชญ์ท่านนี้ดูเหมือนกับจะลืมกะโหลกศีรษะอันมีค่าของตน เพราะเหตุที่ท่านกำลังยิ้มอย่างร่าเริง สายตาจ้องไปยังหมู่เมฆทะมึน

ใกล้ๆ กับโบสถ์ ท่านพบบุรุษหนึ่งซึ่งใส่เสื้อนอกที่ทำจากขนสัตว์ มือของเขานั้นหิ้วเทียนไขซึ่งหนักกว่ายี่สิบห้าปอนด์ กับไม้เท้ามีพู่ห้อยอันเป็นเครื่องหมายของอำนาจ

"คุณดูจะมีความสุขดีนะ" บุรุษผู้นั้นพูดภาษาตากาล็อก

"โดยปกตินะครับ เซนญอร์ กัปตัน ผมมีความสุขเนื่องจากผมฟูมฟักความหวังเอาไว้"

"หา? แล้วความหวังอันนั้น คืออะไรเล่า?"

"พายุ!"

"พายุ! คุณกำลังคิดเรื่องอาบน้ำอย่างแน่นอนใช่ไหม?"

นายกเทศมนตรีถามด้วยสุ้มเสียงเย้ยหยัน พลางมองดูเสื้อผ้าซอมซ่อของบุรุษชรา

"อาบน้ำรึ? เป็นความคิดที่ไม่เลวเลย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเผชิญกับขยะ"

ตาซิโอตอบออกไปด้วยสุ้มเสียงแบบเดียวกัน ถึงแม้ว่าจะมีท่าทีรังเกียจขยะแขยงอยู่บ้างก็ตาม นัยน์ตาจ้องดูใบหน้าของคู่สนทนาของท่านเขม็ง

"แต่ผมกำลังรอคอยสิ่งที่ดีกว่านั้นอีก"

"ก็อะไรล่ะ?"

"สายฟ้าที่ฆ่าคนและเผาบ้านเรือนยังไงเล่า"

นักปราชญ์ผู้นี้ตอบอย่างเอาจริงเอาจัง

"ขอน้ำท่วมทันทีเลยสิ!"

"พวกเราทุกคนควรจะพบมัน ทั้งท่านและทั้งผม ท่านนายกเทศมนตรีครับ นั่นท่านมีเทียนไขถึงยี่สิบห้าปอนด์จากร้านคนจีนเชียวนะครับ นับเป็นเวลากว่าสิบปีแล้วที่ผมเสนอนายกเทศมนตรีคนใหม่ทุกคนให้ซื้อไม้สายฟ้า แต่พวกเขาทุกคนก็หัวเราะเยาะผมและซื้อประทัด พลุ และจ่ายเงินให้กับการตีระฆังไปเสีย

ยิ่งไปกว่านั้น สำหรับตัวท่านเอง หลังจากที่ผมเสนอไปวันหนึ่งว่าให้โรงหล่อคนจีนหล่อระฆังขนาดเล็กสำหรับซันตา บาร์บารา* ด้วยซี ทั้งๆ ที่วิทยาศาสตร์ได้พิสูจน์ไปแล้วว่าการแตะต้องระฆังในระหว่างที่มีพายุนั้นเป็นอันตรายอย่างยิ่ง ลองบอกผมสิว่า เพราะเหตุใดในทศวรรษที่ 1870 ในครั้งที่สายฟ้าฟาดบิญัน มันฟาดลงตรงหอคอยพอดี ทำลายนาฬิกาและแท่นบูชา? ไอ้ระฆังเล็กๆ ของซันตา บาร์บารา ใช้ทำอะไรได้เล่า?"

ในวินาทีนั้น สายฟ้าแลบก็วาบขึ้นมาทันที

"พระเยซูคริสต์เจ้า พระนางมาเรียและนักบุญโยเซฟ! นักบุญซันตา บาร์บาราได้โปรดช่วยด้วยเถิด!"

นายกเทศมนตรีพึมพำ หน้าซีด พลางเอามือทำเครื่องหมายกางเขน

ตาซิโอระเบิดเสียงหัวเราะออกมากึกก้อง

"ท่านเหมาะกับชื่อนักบุญอุปถัมภ์เสียจริง"

ท่านพูดเป็นภาษาสเปน พลางหันหลังกลับแล้วมุ่งตรงไปยังโบสถ์

ภายในตัวโบสถ์ พวกเด็กวัดกำลังจัดตั้งแคร่ซึ่งล้อมรอบไปด้วยเทียนไขที่ตั้งอยู่ในโคมระย้าที่ใช้สำหรับปักเทียนอยู่พอดี โต๊ะขนาดใหญ่สองตัว ตัวหนึ่งตั้งอยู่บนอีกตัวหนึ่งคลุมด้วยผ้าสีดำขอบขาว เราจะเห็นกะโหลกศีรษะวางอยู่เป็นระยะตรงนี้บ้างตรงนั้นบ้าง

"นี่ใช้สำหรับดวงวิญญาณหรือใช้สำหรับเทียนไขกันแน่?"

ท่านถามขึ้น เมื่อเห็นเด็กชายสองคน คนหนึ่งอายุสิบปี ส่วนอีกคนหนึ่งนั้นอายุประมาณเจ็ดปี แล้วจึงเดินเข้ามาหาโดยมิได้รอคอยคำตอบของเด็กวัดทั้งสอง

"เจ้าจะมากับเราหรือไม่ ไอ้หนู?" ท่านถาม "แม่ของเจ้าเตรียมอาหารเย็นไว้ให้อย่างเหลือเฟือเหมาะสำหรับให้กับพระเลยทีเดียว"

"ท่านหัวหน้าไวยาวัจกรไม่ให้เราสองคนกลับไปจนกระทั่งแปดโมงเย็นครับท่าน" เด็กที่มีอายุมากกว่าตอบ "หนูรอรับเงินเดือนเพื่อเอาไปให้แม่ด้วยครับ"

---

* เป็นนักบุญอุปถัมภ์เพื่อต่อต้านฟ้าแลบ และมักจะถูกเชิญมาในช่วงมีพายุเสมอ

"อ้อ! แล้วเจ้าจะไปไหนล่ะ?"

"ไปบนหอคอยครับท่าน เพื่อสั่นระฆังส่งไปให้ดวงวิญญาณทั้งหลาย"

"เจ้าจะขึ้นไปบนหอคอยรึนี่? ระวังตัวให้ดีก็แล้วกัน! อย่าเข้าใกล้ระฆังตอนมีพายุเป็นอันขาด!"

ท่านเดินจากโบสถ์ไป เหลือบตามองเด็กชายทั้งสองคนอย่างเวทนา เด็กทั้งสองไต่บันไดขึ้นไปบนหอคอย เพื่อขึ้นไปยังห้องเพดานที่ใช้สำหรับคณะร้องเพลงสวด

ตาซิโอขยี้ตา มองขึ้นไปดูอีกครั้ง แล้วจึงพึมพำขึ้นว่า

"ถึงตอนนี้ เราจะต้องเสียใจเป็นแน่แท้ถ้าสายฟ้าฟาดลงมา"

ท่านโน้มศีรษะลง และก้าวเท้าตรงไปยังชานเมืองอย่างตรึกตรอง

"ได้โปรดเข้ามาข้างในก่อนที่ท่านจะเดินต่อไปด้วยเถิด"

เสียงหนึ่งพูดในภาษาสเปน ดังออกมาจากหน้าต่างที่อยู่ใกล้เคียง

นักปราชญ์ท่านนั้นเงยศีรษะขึ้น และมองเห็นบุรุษคนหนึ่งอายุประมาณสามสิบถึงสามสิบห้าปีกำลังยิ้มให้

"คุณกำลังอ่านอะไรนั่น?"

ตาซิโอถามขึ้นในขณะที่ก้าวเท้าเข้ามาในบ้าน มือชี้ไปที่หนังสือเล่มที่บุรุษผู้นั้นถืออยู่

"หนังสือเล่มนี้เหมาะกับโอกาสเลยทีเดียว `ความเจ็บปวดทุรนทุรายของบรรดาวิญญาณที่ได้รับในไฟชำระ'"

บุรุษผู้นั้นตอบ พลางยิงฟันยิ้ม

"โอ้โฮ นายเอ๋ย โอ้โฮ!"

บุรุษสูงอายุอุทานขึ้นมาด้วยสุ้มเสียงต่างออกไป ในขณะที่ก้าวเข้ามาในบ้าน ผู้แต่งจะต้องเป็นคนฉลาดยิ่งยวดคนหนึ่งทีเดียว

ตรงหัวบันไดนั้น เจ้าของบ้านกับภรรยาผู้เยาว์ต้อนรับท่านอย่างเป็นมิตร ท่านมีชื่อว่า ดอน ฟิลิโป ลิโน ส่วนเธอนั้นคือ ดอนญ่า ธีโอดอรา วิญ่า ท่านเป็นเทศมนตรีของเมืองนี้ และเป็นหัวหน้าพรรคซึ่งเกือบจะเป็นเสรีนิยม ถ้าหากคุณ

อยากจะเรียกแบบนั้น และถ้าหากการมีพรรคการเมืองตามเมืองต่างๆ ทำได้ละก็

"ในป่าข้าท่านเห็นลูกชายของดอน ราฟาเอล ที่จากไปแล้ว ลูกชายซึ่งกลับมาจากยุโรปรึเปล่าครับ?"

"ครับ ผมเห็นเขาตอนที่เขาลงมาจากรถม้า"

"มีคนบอกว่าเขาไปหาหลุมฝังศพของพ่อของเขา แรงกระทบคงน่ากลัวทีเดียว"

นักปราชญ์ยักไหล่ทั้งสองข้าง

"ท่านรู้สึกผูกพันกับเรื่องที่น่าเศร้านั้นบ้างไหมคะ?"

สาวน้อยที่แต่งงานไปแล้วคนนั้นถามขึ้น

"เซนญอร่ารู้แล้วว่า ผมเป็นหนึ่งในหกคนที่ถือชายผ้าคลุมศพเดินตามศพไป ผมเป็นคนที่แนะนำตัวเองกับท่านผู้สำเร็จราชการในตอนที่ผมเห็นว่าที่นี่ทุกคนรวมทั้งบุคคลที่มีอำนาจต่างก็เงียบกริบต่อหน้าการกระทำอันชั่วร้ายนี้ และแม้ว่าตลอดเวลาผมเลือกที่จะเทิดทูนคนดีในเวลาที่เขามีชีวิตอยู่ มิใช่ภายหลังจากที่เขาตายไปแล้วก็ตาม"

"แล้วยังไงคะ?"

"คุณก็รู้อยู่นะเซนญอร่าว่าผมไม่ชื่นชมกับสถาบันพระมหากษัตริย์ที่สืบทอดราชสมบัติต่อกันมา เป็นเพราะเลือดเนื้อเชื้อไขคนจีนซึ่งแม่ผมให้กับผม ผมจึงคิดเหมือนกับคนจีนบ้าง คือ ผมยกย่องบิดาในตัวบุตรของเขา มิใช่ยกย่องบุตรในตัวของบิดา คนแต่ละคนจะได้รับรางวัลหรือการลงโทษจากการกระทำของเขา แต่มิใช่จากการปฏิบัติของผู้อื่น"

"ท่านมีพิธีมิซซาให้กับภรรยาที่ล่วงลับไปแล้วตามที่ดิฉันแนะเมื่อวานนี้หรือไม่คะ?"

สุภาพสตรีผู้นั้นถาม เพื่อเปลี่ยนหัวเรื่องของการสนทนา

"เปล่า" บุรุษชราตอบพลางยิ้ม

"น่าเสียดายจัง!"

เธออุทานออกมาด้วยความเสียดายอย่างสุดซึ้ง

"มีคนบอกว่าจนกระทั่งสองโมงเช้าของวันพรุ่งนี้ วิญญาณของผู้ตายจะท่องเที่ยวพเนจรไปอย่างอิสระ เพื่อรอคอยความกรุณาของผู้ที่ยังอยู่ พิธีมิซซาครั้งหนึ่งในช่วงไม่กี่วันนี้เปรียบได้กับพิธีมิซซาถึงห้าครั้งของวันอื่นๆ ของปี หรือหกครั้งด้วยซ้ำไป ตามที่บาทหลวงบอกเมื่อเช้านี้"

"ฮ้า! นั่นก็หมายความว่าพวกเราได้เวลาหนึ่งวันสำหรับการจ่ายให้กับคุณความดีที่เราต้องรีบฉวยโอกาสตักตวงอย่างนั้นใช่ไหม?"

"แต่โดไรย!"

ดอน ฟิลิโปพูดขัดขึ้น

"คุณก็รู้ว่า ดอน อะนัสตาซิโอ ไม่เชื่อในไฟชำระ"

"ผมไม่เชื่อในไฟชำระรึครับ?"

บุรุษชราพูดค้านขึ้น ยกตัวขึ้นจากเก้าอี้

"ผมรู้ประวัติของมันด้วยซ้ำไป!"

"ประวัติของไฟชำระ!"

ทั้งคู่อุทานออกมาด้วยความประหลาดใจเป็นอย่างยิ่ง

"ขอฟังหน่อย! เล่าให้พวกเราฟังหน่อยครับ!"

"คุณไม่รู้เรื่องนี้แล้วคุณยังประกอบพิธีมิซซาให้กับดวงวิญญาณที่อยู่ในนั้นมิหนำซ้ำยังพูดกันถึงความทรมานของมันด้วย ดีละ ในเมื่อฝนเริ่มตกแล้ว และดูเหมือนว่ามันจะตกอยู่นาน พวกเรามีเวลาพอที่จะไม่เบื่อหน่าย"

ตาซิโอตอบ คิดคำนึงไปครู่หนึ่ง

ดอน ฟิลิโป ปิดหนังสือเล่มที่อยู่ในมือ มีโดไรยนั่งอยู่ข้างกาย พร้อมที่จะไม่เชื่อในสิ่งที่ตาซิโอกำลังจะเล่าให้ฟัง ฝ่ายหลังเริ่มพูดขึ้นว่า

"อันไฟชำระนั้นมีอยู่ก่อนที่พระเยซูคริสต์เจ้าเสด็จมาสู่โลกนี้นานแล้ว มันคงจะตั้งอยู่ในใจกลางของโลก ตามที่บาทหลวงอัสเตเตบอกไว้ หรือ มิฉะนั้นก็อยู่ในบริเวณคลูนี ตามที่บาทหลวงฮีราร์ดกล่าวอ้างถึง แหล่งที่ตั้งไม่สำคัญนักหรอก เอาหละ ผู้ใดถูกย่างอยู่ในไฟ ซึ่งเผาผลาญมานับตั้งแต่โลกก่อกำเนิด

ขึ้นมาเล่า? ความเป็นอยู่อันโบร่ำโบราณของไฟชำระนั้น ได้รับการพิสูจน์แล้วจากปรัชญาคริสเตียนที่บอกว่าพระผู้เป็นเจ้ามิได้สร้างอะไรใหม่อีกเลย นับตั้งแต่พระองค์ทรงพักผ่อนพระวรกาย"

"มันอาจจะเกิดได้จากอานุภาพแต่มิใช่จากการกระทำก็ได้ครับ"

เทศมนตรีแทรกขึ้นมา

"เอาหละ! อย่างไรก็ดี ผมจะเล่าให้ฟังว่า บางคนรู้ว่ามันมีอยู่จริง คนหนึ่งในจำนวนนั้นคือ ซาราธูสตรา หรือโซโรอัสเตอร์ ซึ่งเป็นคนเขียน 'อะเวสต้า' เอาไว้ตอนหนึ่ง และยังก่อตั้งศาสนาขึ้นศาสนาหนึ่ง ตามที่นักปราชญ์ท่านนี้พูดถึงไฟชำระเกิดขึ้นอย่างน้อยที่สุด 800 ปีก่อนพระเยซูคริสต์ ผมบอกว่าอย่างน้อยที่สุด เนื่องจากว่า หลังจากที่กัฟฟาเรลตรวจดูบัญญัติพระผู้เป็นเจ้าของเพลโต ซันตูสแห่งลิเดีย พลินี แฮร์มิพูส และยูโดซูส แล้วก็เชื่อว่ามันคงอยู่มาถึง 2,500 ปีก่อนยุคของเรา อย่างไรก็ดี สิ่งที่แน่นอนก็คือโซโรอัสเตอร์เคยพูดถึงสถานที่ตั้งของไฟชำระ และอธิบายถึงหนทางที่จะปลดปล่อยตนเองออกจากที่แห่งนั้น คนที่ยังมีชีวิตอยู่สามารถไถ่ถอนดวงวิญญาณของคนบาปที่ตายจากไปด้วยการท่องบทสั้นๆ ที่เอามาจากอะเวสต้า และประกอบคุณงามความดีต่างๆ โดยมีข้อแม้ว่าคนที่สวดอ้อนวอนนั้นจะต้องเป็นญาติขั้นที่สี่ เวลาสำหรับการทำเรื่องนี้เกิดขึ้นทุกปีและยาวถึงห้าวัน

หลังจากนั้นอีกนานแสนนาน เมื่อความเชื่อดังกล่าวได้รับการยอมรับในหมู่มวลมนุษย์ พระสงฆ์องค์เจ้าของศาสนาดังกล่าวมองเห็นว่ามันเป็นแนวโน้มของธุรกิจขนาดใหญ่ ดังนั้นพวกเขาจึงตักตวงผลประโยชน์จาก 'ที่กักกันอันสุดแสนมืดมิดที่ซึ่งความสำนึกผิดเป็นเจ้าอยู่' ตามที่โซโรอัสเตอร์พูดเอาไว้ ว่ากันว่าพระพวกนั้นตั้งราคาของค่าไถ่บาปครั้งหนึ่งเท่ากับเหรียญซึ่งมีค่าเพียงน้อยนิด เพื่อให้ผู้คนสามารถช่วยเหลือดวงวิญญาณจากความทุกข์ทรมานได้ต่อปี แต่ทว่าเนื่องจากศาสนานั้นตั้งราคาของบาปตั้งแต่ 300 ถึง 1,000 ปี ของความทุกข์ทรมาน --- ดังเช่นบาปจากความเท็จ ความไม่ศรัทธา ไม่รักษาคำพูดของตัวเอง ฯลฯ ผลลัพธ์ก็คือพวกอันธพาลจึงเก็บค่าไถ่บาปนับล้านๆ เข้ากระเป๋า

ของตนเอง ที่นี่ คุณเห็นบางสิ่งบางอย่างที่คล้ายคลึงกับไฟชำระของพวกเราไปแล้ว แต่มีความเข้าใจที่ต่างกันออกไปเนื่องจากศาสนาที่แตกต่างกันออกไป"

สายฟ้าแลบแปลบปลาบ ตามมาด้วยเสียงฟ้าร้องอันกึกก้อง อื้ออึง จนกระทั่งโดไรยต้องลุกขึ้นยืนทำเครื่องหมายกางเขน แล้วพูดว่า

"พระเยซูคริสต์เจ้า พระแม่มาเรีย และนักบุญโยเซฟ! ดิฉันจะปล่อยคุณทั้งสองคนไว้ตามลำพังนะคะ ดิฉันจะไปเผากิ่งปาล์มที่ได้รับพรแล้ว และจุดเทียนไขของความสำนึกผิดก่อนค่ะ"

สายฝนเริ่มตกลงมาราวกับสายน้ำที่เชี่ยวกราก ตาซิโอนักปราชญ์พูดต่อไปในขณะที่ท่านมองดูสตรีคนนั้นเดินจากไป

"เมื่อคุณผู้หญิงไปแล้ว เราก็จะพูดถึงเรื่องนี้อย่างมีสาระมากขึ้น คุณโดไรยเป็นคาทอลิกที่ดีแม้จะเชื่อถือโชคลางบ้าง ผมไม่อยากดึงเอาความศรัทธาออกจากใจเธอ ความศรัทธาที่เรียบง่ายและจริงใจ แตกต่างไปจากความลุ่มหลงงมงาย เหมือนดั่งเปลวเพลิงต่างไปจากควันไฟ หรือดนตรีกับคำพูดอันไร้สาระ คนโง่เง่าซึ่งเปรียบได้กับคนหูหนวกทำให้พวกเขาปั่นป่วน ในระหว่างเราสองคน เราพูดได้เลยว่าแนวความคิดเกี่ยวกับไฟชำระเป็นเรื่องที่ดี ศักดิ์สิทธิ์และมีเหตุผล เพราะมันสืบทอดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างผู้ที่จากไปกับผู้ที่อยู่เบื้องหลัง และบังคับให้มีการผูกมัดกัน เพื่อนำไปสู่ชีวิตที่บริสุทธิ์ยิ่งขึ้น ความชั่วร้ายเกิดจากการใช้มันไปในทางที่ผิด

แต่เราลองมาดูกันสิว่าศาสนาคริสเตียนสืบทอดมรดกความคิด ซึ่งไม่ปรากฏอยู่ในบัญญัติหรือในพระคัมภีร์อันศักดิ์สิทธิ์นี้ได้อย่างไร ทั้งโมเสสหรือพระเยซูคริสต์มิได้เอ่ยถึงมันเลยแม้แต่เพียงนิดเดียว ข้อความเพียงอันเดียวที่เอ่ยถึงในคัมภีร์ของมาชาบีสยังไม่เพียงพอ อีกอย่างหนึ่งความจริงก็คือ คัมภีร์เล่มนี้ สภาแห่งเลาดิเซียได้ประกาศไปแล้วว่าเป็นคัมภีร์ปลอม ศาสนจักรเพียงแต่ยอมรับในตอนหลังเท่านั้น ลัทธิของพวกนอกศาสนาก็เช่นเดียวกันมิได้มีสิ่งใดคล้ายคลึงกับมันเลยแม้แต่น้อย ข้อความที่ได้รับการเอ่ยอ้างอยู่บ่อย ๆ ของเวอร์จิลในเรื่องเกี่ยวกับสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ ที่ถูกแขวนค้างอยู่ในความว่างเปล่า ให้โอกาสแก่

นักบุญเกรกอรี่ผู้ยิ่งใหญ่ สั่งสอนดวงวิญญาณที่กำลังจะจมน้ำตาย และให้โอกาสแก่ดังเตในการขยายความคิดของตนในเรื่อง 'ดิไวน์ คอมเมดี' ไม่ถือว่าเป็นรากเหง้าของแนวคิดอันนี้ ทั้งพวกพราหมณ์หรือพุทธ หรือคนอียิปต์ผู้ที่ให้ชารอนกับอะแวร์โนของตนแก่กรีซและโรม ก็ไม่มีสิ่งใดเหมือนกับแนวคิดอันนี้เช่นกัน ศาสนาต่างๆ ในบรรดาประเทศในเขตยุโรปเหนือก็มิได้พูดถึง ศาสนาของพวกนี้คือศาสนาของเหล่านักรบ พวกกวี และนายพรานป่า แต่มิใช่ศาสนาของนักปราชญ์ ถึงแม้จะมีความจริงที่ว่าพวกเขายอมรับการเข้ารีตในขณะที่ยังรักษาความเชื่อดั้งเดิมและจารีตต่างๆ เอาไว้อยู่ อย่างไรก็ดี สิ่งเหล่านี้มิได้ตามฝูงชนเหล่านี้เข้าไปกับการปล้นสะดมกรุงโรมหรือในการขึ้นมาปกครองโรมของพวกเขา ศาสนาแห่งหมอกเมฆมลายสิ้นไปพร้อมกับแสงอาทิตย์ในยามเที่ยงวัน เพราะเหตุนี้ พวกคริสเตียน ในศตวรรษแรกๆ นั้นจึงไม่เชื่อในไฟชำระ พวกเขาตายไปพร้อมกับความหวังอันสดใสว่าจะพบพักตร์ของพระผู้เป็นเจ้าโดยตรง พระกลุ่มแรกๆ ของศาสนจักรที่ดูเหมือนจะเอ่ยถึงเรื่องนี้คือนักบุญเคลเมนต์แห่งอเล็กซันเดรีย โอริเฮเนส และนักบุญอิเรเนอุส ซึ่งอาจได้รับอิทธิพลจากศาสนาโซโรอัสเตอร์ที่มีอิทธิพลอยู่ในขณะนั้น และยังขยายออกไปทั่วดินแดนตะวันออก เราอ่านบทวิพากษ์ทุกขั้นตอนของโอริเฮเนสเกี่ยวกับเรื่องราวของตะวันออก* นักบุญอิเรเนอุสพิสูจน์เกี่ยวกับการมีตัวตนของไฟชำระด้วยความจริงที่ว่าพระเยซูคริสต์ประทับอยู่ในหลุมฝังศพลึกลงไปในแผ่นดินถึงสามวัน มันเป็นเวลาสามวันของไฟชำระ และมีการอนุมานจากเรื่องนี้ว่า วิญญาณแต่ละดวงจำต้องอยู่ในไฟชำระจนกระทั่งร่างกายของมนุษย์ฟื้นขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง แม้ว่า 'ในวันนี้เจ้าจะอยู่กับเราในสรวงสวรรค์' ก็ดูจะขัดแย้งกับเรื่องนี้ นักบุญออกุสตินเอ่ยถึงไฟชำระด้วยเช่นกัน ท่านไม่เชื่อว่ามันเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ สมมุติว่ามันเป็นเรื่องที่เป็นไปได้ว่าการลงโทษบาปของเราสามารถดำเนินสืบต่อไปในโลกหน้าได้ด้วย"

"ความร้ายกาจ กับนักบุญออกุสติน!"

---

* Orientalism

ดอน ฟิลิโปอุทานขึ้น

"ท่านมิได้พอใจกับสิ่งที่เราทนทรมานอยู่ที่นี่ และต้องการให้มันดำเนินสืบต่อไปอีกรึ!"

"เอาหละ มันเป็นไปอย่างนั้น บางคนเชื่อ บ้างก็ไม่เชื่อ แม้แต่ในตอนที่นักบุญเกรกอรี่ยอมรับในความเชื่อที่ว่าเพลิงที่เผาผลาญในไฟชำระนั้นมีสำหรับความผิดที่เล็กน้อย ไม่มีอะไรที่แน่นอนเกี่ยวกับเรื่องนี้จนกระทั่งปี ค.ศ.1439 ซึ่งเป็นเวลาถึงแปดศตวรรษให้หลังในครั้งที่สภาแห่งฟลอเร็นต์ ประกาศว่ามีไฟชำระอันบริสุทธิ์ให้กับดวงวิญญาณที่ตายไปพร้อมกับความรักในพระผู้เป็นเจ้า แต่ความยุติธรรมของพระผู้เป็นเจ้าก็ยังไม่เป็นที่พอใจนัก ในที่สุด ใน ค.ศ. 1563 สภาแห่งเทร็นต์ ภายใต้การนำของสันตะปาปาไพอุสที่ 4 ในการประชุมครั้งที่ 25 ได้ประกาศพระราชกฤษฎีกาเกี่ยวกับไฟชำระที่เริ่มต้นด้วยคำพูดที่ว่าศาสนจักรที่มีพระจิตเป็นผู้ชี้นำ ฯลฯ และการถวายบูชาของผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ คำสวดมนต์ ภาวนา การทำทานกับงานกุศลอื่นๆ เป็นวิถีทางที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดในการปลดปล่อยดวงวิญญาณ ถึงแม้ว่าการเสียสละของมวลชนเป็นเรื่องที่มีมาก่อนก็ตาม อย่างไรก็ดี พวกโปรเตสแตนต์ไม่ได้เชื่อในเรื่องนี้ ไม่แม้แต่คณะสงฆ์ของกรีก ทั้งนี้เนื่องจากว่าพวกเขาไม่มีพื้นฐานของพระคัมภีร์ พวกเขาบอกว่าเวลาแห่งความเมตตา แห่งการกุศล และบาป สิ้นสุดไปพร้อมกับความตาย และไม่ว่าเจ้าจะผูกพันกับโลกนี้ด้วยเหตุอันใดก็ตาม มิได้หมายถึงไฟชำระ ฯลฯ แต่เรื่องนี้ได้รับการโต้ตอบ ด้วยข้อเท็จจริงที่ว่า ไฟชำระอยู่ในศูนย์กลางของโลกตกอยู่ภายใต้การควบคุมของนักบุญปีเตอร์ตามปกติอยู่แล้ว เราไม่อาจจบการสนทนาของเราได้ ถ้าผมบอกกับคุณทั้งหมดที่พูดกันถึงเรื่องนี้ สักวันหนึ่ง เมื่อคุณต้องการถกเถียงเกี่ยวกับเรื่องนี้ต่อไปละก็ มาที่บ้านผมสิ แล้วเราไปเปิดหนังสือดูกัน เราจะพูดถึงเรื่องนี้อย่างเสรีและอย่างสงบ ตอนนี้ผมจะไปละครับ ผมไม่รู้ว่าเพราะเหตุใดในเย็นวันนี้ ความเคร่งครัดของคริสเตียนจึงยินยอมให้มีการขโมยกัน และคุณซึ่งเป็นผู้ที่มีอำนาจปล่อยให้มันเกิดขึ้น และผมเป็นกังวลกับหนังสือของผม ถ้าเพียงแต่พวกเขาขโมยไปเพื่อเอาไปอ่านละก็ผมก็จะยอมให้ทำ

แต่ผมรู้ว่าหลายๆ คนต้องการเอามันไปเผาเพื่อแสดงให้เห็นถึงความใจบุญที่ทำให้กับผม ความใจบุญในลักษณะของคาลิป โอมาร์เป็นสิ่งที่น่ากลัว สืบเนื่องมาจากหนังสือเหล่านี้บางคนเชื่อแล้วว่าผมถูกสาปแช่งไปแล้ว"

"แต่ดิฉันเข้าใจว่าคุณเชื่อในการถูกสาปแช่งใช่ไหมคะ?"

โดไรยซึ่งปรากฏตัวขึ้นพร้อมกับกระทะร้อนที่มีใบปาล์มแห้งมีควันกรุ่นและหอมละมุน ถามขึ้น

"ผมไม่ทราบหรอกครับ คุณนายว่าพระผู้เป็นเจ้าจะทำอะไรกับผม"

ตาซิโอผู้เฒ่าตอบ

"เมื่อถึงตอนที่ผมกำลังจะตาย ผมก็จะยอมโอนอ่อนให้พระองค์โดยไม่เกรงกลัวอะไรอีก ปล่อยให้พระองค์ทำอะไรกับผมก็ได้ตามที่เห็นสมควร แต่มีความคิดอยู่อันหนึ่งที่แล่นเข้ามาในสมองของผม"

"มันคือความคิดอะไรเล่าครับ?"

"ถ้าหากพวกคาทอลิกเป็นคนกลุ่มเดียวที่จะรอดพ้นจากบาป และในจำนวนนี้มีเพียงร้อยละห้าเท่านั้นตามคำที่พวกพระจำนวนมากมายบอกเอาไว้ และในเมื่อพวกคาทอลิกประกอบด้วยประชากรของโลกเพียงหนึ่งในยี่สิบส่วนเท่านั้น ถ้าหากเราเชื่อในสิ่งที่สถิติบอกเอาไว้ละก็ หลังจากที่ผู้คนซึ่งมีชีวิตอยู่นับเป็นศตวรรษๆ ก่อนที่พระผู้ไถ่บาปเสด็จลงมาในพิภพนี้ ก็มีผู้คนนับเป็นหมื่นๆ แสนๆ คนที่ถูกลงโทษ และหลังจากที่พระบุตรแห่งพระผู้เป็นเจ้าทรงสิ้นพระชนม์ชีพเพื่อพวกเราแล้ว บัดนี้มีคนเพียงห้าในทุกๆ 1,200 คนที่รอดพ้นจากบาปหรือ? โอ ไม่ใช่อย่างแน่นอน ผมเลือกที่จะบอกและเชื่อในท่านโจปที่บอกว่า 'เพราะเหตุใดจึงต้องทรมานใบไม้ที่ถูกลมพัดหรือไล่ตามฟางที่เหี่ยวแห้งเล่า?' ไม่ใช่หรอกครับ เคราะห์ร้ายนับไม่ถ้วนเป็นสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ และถ้าเชื่อมันละก็ถือว่าเป็นสิ่งที่อัปมงคล ไม่ใช่แน่ ไม่ใช่แน่!"

"ท่านต้องการอะไรเล่าครับ? ความยุติธรรม? หรือความบริสุทธิ์สะอาดจากสวรรค์?"

"เอ้อ แต่ความยุติธรรมกับความบริสุทธิ์จากสวรรค์ทำให้มองเห็น

อนาคตก่อนที่จะมีการสร้างโลกนะครับ"

บุรุษชราตอบ ตัวสั่น พร้อมกับลุกขึ้นยืน

"มนุษยชาติ การสร้างโลกเป็นความไม่แน่นอนและไม่จำเป็นเลย และพระเจ้าองค์นี้ไม่ควรสร้างมนุษย์ ไม่ควรเลย ถ้าเพียงแต่ทำให้คนมีความสุขละก็ พระองค์จะต้องลงโทษคนนับร้อยนับพันให้เป็นคนบาปชั่วนิรันดร และบาปทั้งหมดนี้มาจากบาปที่รับทอดเป็นมรดกหรือมาจากความอ่อนแอเพียงชั่วแล่นไม่ควรเลย ถ้าเรื่องนี้เป็นความจริงละก็ ให้บีบจมูกลูกที่กำลังหลับของคุณเสียเถิด ถ้าหากเรื่องนี้มิใช่เป็นการดูหมิ่นพระผู้เป็นเจ้า ผู้ซึ่งทรงไว้ด้วยคุณงามความดีอย่างสูงส่งละก็ ฟินิกัน โมโลค ซึ่งเลี้ยงตนเองด้วยการบูชายัญมนุษย์กับเลือดอันบริสุทธิ์ไร้เดียงสา และเผาตับไตไส้พุงของเด็กทารกที่กระชากมาจากอกของมารดา พระผู้เป็นเจ้าที่กระหายเลือดพระองค์นี้ พระผู้เป็นเจ้าที่น่าสะพรึงกลัว พระองค์นี้จะอยู่ข้างหญิงสาวที่อ่อนแอเคียงข้างมิตรสหาย หรือมารดาแห่งมนุษยชาติหละหรือ"

ด้วยความประหวั่นพรั่นพรึง บุรุษวิปลาสหรือนักปราชญ์ผู้นี้จึงทิ้งบ้านหลังนั้น และวิ่งไปตามท้องถนนทั้งๆ ที่มีฝนตกและมืดมิด

แสงแปลบปลาบของสายฟ้าจัดจ้าจนตาลาย ติดตามมาด้วยเสียงสะท้านอันน่าสะพรึงกลัวของฟ้าร้องครอบคลุมท้องฟ้าด้วยประกายอำมหิต และสอดส่องร่างของบุรุษชราซึ่งชูแขนขึ้นสู่สรวงสวรรค์ พร้อมกับตะโกนขึ้นว่า

"พระองค์ทรงประท้วงรึ! แน่หละ กระผมทราบว่าพระองค์มิได้เหี้ยมโหด กระผมทราบว่ากระผมเพียงแต่เอ่ยพระนามของพระองค์ว่าเป็นความดีอันสูงส่งเท่านั้น"

สายฟ้าแลบแปลบปลาบขึ้นมาใหม่ พายุก็เลวร้ายลงไปอีก

15

ไวยาวัจกร*

เสียงดังสะท้านของฟ้าร้องสั่นสะเทือนมาเป็นระยะ ๆ ตามติดมาเป็นช่วง ๆ เสียงฟ้าร้องแต่ละครั้งนั้นนำสายหักเฉไปมาของฟ้าแลบอันน่าสะพรึงกลัว อาจกล่าวได้ว่าพระผู้เป็นเจ้ากำลังลงพระนามของพระองค์ด้วยเปลวเพลิง และประตูโค้งของสรวงสวรรค์กำลังสั่นสะท้านด้วยความหวาดหวั่น พระพิรุณเทลงมาเป็นกระแสเชี่ยวกราก และถูกฟาดไปมาด้วยแรงลมซึ่งส่งเสียงครวญครางอย่างเศร้าสลดในขณะที่เปลี่ยนทิศทางไปมาอย่างบ้าคลั่ง เสียงระฆังที่ดังออกมาเต็มไปด้วยการวิงวอนอย่างน่ากลัวและเศร้าสร้อย และในช่วงของความเงียบงันสั้น ๆ ที่ตามติดมาด้วยเสียงแผดร้องอันกึกก้องของดินฟ้าอากาศที่ไม่อาจควบคุมได้นั้น เสียงระฆังคร่ำครวญร้องทุกข์อย่างโศกสลด

เด็กชายสองคนที่เราเห็นพูดคุยกับนักปราชญ์ผู้นั้นอยู่ในชั้นที่สองของหอคอย เด็กที่เยาว์วัยกว่ามีดวงเนตรดำใหญ่และมีท่าทางขวยอาย พยายามเบียดร่างตนเองกับร่างของพี่ชายซึ่งก็มีท่าทางสงบเสงี่ยมขวยอายเช่นกัน ยกเว้นแต่เพียงว่า ดวงตาของพี่ชายคู่นั้นลุ่มลึกกว่า และรูปร่างดูชัดเจนมากกว่า เด็กชายทั้งสองปกปิดร่างกายของตนด้วยเสื้อผ้าที่กะรุ่งกะริ่งมีรอยปะชุนเต็มไปหมด พวกเขานั่งอยู่บนแผ่นไม้กระดานแผ่นหนึ่ง แต่ละคนมีเชือกถืออยู่ในมือ ปลายเชือกอีกด้านหนึ่งหายเข้าไปในชั้นที่สามของหอคอย หายขึ้นไปในเงามืด ลมพัดสายฝนเข้ามาปะทะพวกเขาและพยายามดับแสงเทียนที่กำลังละลายอยู่บนหินก้อนใหญ่ ซึ่งพวกเขาใช้ในวันศุกร์ก่อนเทศกาลอีสเตอร์เพื่อใช้เลียนแบบเสียงของฟ้าร้อง ด้วยการกลิ้งหินก้อนนั้นเพื่อกลบเสียงของคณะประสานเสียงในโบสถ์

---

* ผู้ทำหน้าที่แทนพระเกี่ยวกับเงิน

"ดึงเชือกของน้องสิ คริสปิน"

เด็กชายที่มีอายุมากกว่าบอกกับน้องชาย

ฝ่ายน้องชายจึงดึงเชือก ร่างกายห้อยติดอยู่กับเชือกเส้นนั้น เสียงคร่ำครวญอันอ่อนโหยดังมาจากเบื้องบน ซึ่งถูกเสียงฟ้าร้องดังเปรี้ยงปร้างกลบหายไปในบัดดลตามติดมาด้วยเสียงสะท้อนทวีคูณ

"อา! ถ้าเพียงแต่เราอยู่ที่บ้านกับแม่เท่านั้น"

น้องชายพูดขึ้นพลางมองไปยังผู้พี่

"อยู่ที่บ้านเราก็จะไม่กลัวอีก"

พี่ชายมิได้เอ่ยสิ่งใดออกมา เขากำลังมองไปที่เทียนไขที่ละลายด้วยท่าทางกังวล

"อยู่ที่บ้านก็จะไม่มีใครว่าหนูขโมยของ"

คริสปินพูดต่อไปอีก

"แม่จะต้องไม่ยอมแน่ ถ้าแม่รู้ว่าพวกเขาตีหนู..."

พี่ชายเบนสายตาออกไปจากเปลวไฟ เงยศีรษะขึ้น ส่วนริมฝีปากนั้นกัดเชือกเส้นหนาที่เขากำลังดึงอยู่อย่างรุนแรง มีผลให้เกิดเสียงสั่นดังสะท้อนออกมา

"พี่ครับ แล้วเราจะต้องใช้ชีวิตแบบนี้ตลอดไปหรือ?"

คริสปินเอ่ยเอื้อนวาจาออกมาอีก

"พรุ่งนี้หนูอยากไม่สบายอยู่กับบ้านจัง หนูอยากป่วยให้นานๆ เพื่อว่าแม่จะได้ดูแลหนูและไม่ยอมให้หนูกลับมาที่โบสถ์อีก แล้วพวกเขาก็จะไม่ต้องเรียกหนูว่าเจ้าหัวขโมย หรือทุบตีหนู พี่ก็เหมือนกัน พี่ควรป่วยพร้อมกับหนู"

"ไม่ได้หรอก"

ฝ่ายพี่ชายตอบ

"พวกเราทั้งหมดจะตายนะ --- แม่ตายเพราะความเศร้าโศก ส่วนเราจากความอดอยาก"

คริสปินมิได้ตอบสิ่งใดออกมา

"เดือนนี้พี่หาเงินได้เท่าไหร่จ๊ะ?"

เขาถามพี่ชายหลังจากที่หยุดไปครู่หนึ่ง

"สองเปโซ พี่ถูกปรับสามครั้ง"

"จ่ายเงินให้กับสิ่งที่พวกเขาว่าหนูขโมยเถอะ เพื่อเขาจะได้ไม่เรียกเราว่าไอ้หัวขโมย จ่ายไปเถอะจ๊ะ"

"แกบ้าไปแล้วรึไง คริสปิน? แม่จะไม่มีอะไรกินนะ หัวหน้าไวยาวัจกรบอกว่าเจ้าขโมยเงินไปสองออนซ่าเชียวนะ และสองออนซ่าน่ะเท่ากับสามสิบสองเปโซ"

ฝ่ายน้องชายนับนิ้วของตนจนกระทั่งครบสามสิบสอง

"ตั้งหกมือกับสองนิ้วแน่ะ และแต่ละนิ้วเท่ากับหนึ่งเปโซ"

เขาพึมพำออกมาอย่างครุ่นคิด

"หนึ่งเปโซเท่ากับกี่ควอร์โต* ล่ะ?"

"ร้อยหกสิบควอร์โตส์"

"ตั้งร้อยหกสิบควอร์โตส์เชียว ร้อยหกสิบครั้งต่อหนึ่งควอร์โตหรือ? พระแม่เจ้า! แล้วร้อยหกสิบน่ะมันเท่าไหร่กัน?"

พี่ชายตอบ คริสปินชะงักอยู่ครู่หนึ่ง ตามองไปยังมืออันน้อยนิดของตน แล้วเอ่ยซ้ำขึ้นว่า

"สามสิบสองมือ! หกมือกับสองนิ้ว และแต่ละนิ้วสามสิบสองมือ...และแต่ละนิ้วเท่ากับหนึ่งควอร์โต...ตายแล้ว! สตางค์เยอะแยะไปหมด ไม่มีใครนับมันได้ภายในสามวันหรอก... คนเอาไปซื้อรองเท้าแตะใส่ได้หลายคู่เชียว กับหมวกใส่หัวตอนแดดร้อน และร่มคันใหญ่ตอนฝนตก และเสื้อผ้าให้พี่กับแม่ และ..."

คริสปินเฝ้ารำพึงรำพัน

"มาถึงตอนนี้แล้วเสียดายจังที่ไม่ได้ขโมย!"

"คริสปิน!" พี่ชายดุ

"พี่อย่าโกรธสิ! พระบอกว่าท่านจะตีหนูจนตายถ้าหนูไม่เอาเงินมาให้

---

* cuartos เป็นหน่วยเงินขนาดเล็กที่สุดที่ใช้ในมะนิลาขณะนั้น

ถ้าเพียงแต่หนูขโมยมันเท่านั้น หนูก็จะเอามันมาคืนได้...และถ้าหนูตาย อย่างน้อยที่สุดพี่กับแม่ก็จะมีเสื้อผ้าใส่! หนูน่าจะขโมยเงิน!"

ฝ่ายพี่ชายนั่งนิ่งและดึงสายเชือกระฆัง และจึงตอบออกมาอย่างทอดถอนใจว่า

"สิ่งที่พี่กลัวก็คือแม่จะดุเจ้าถ้าแม่รู้เรื่องเข้า"

"พี่คิดอย่างนั้นเหรอ?"

หนูน้อยถามขึ้นอย่างประหลาดใจ

"พี่จะบอกแม่ว่าพวกเขาทุบตีหนูมาหลายต่อหลายครั้งแล้ว หนูจะเอารอยฟกช้ำให้แม่ดูและให้ดูกระเป๋าที่ฉีกขาดของหนูด้วยจ้ะ หนูมีเงินไม่มากไปกว่าหนึ่งควอร์โตที่พวกเขาให้หนูในวันคริสต์มาส แต่พระริบมันไปแล้วเมื่อวานนี้ หนูไม่เคยเห็นสตางค์ที่สวยแบบนั้นมาก่อนเลยหละ! แม่ก็จะไม่เชื่อเหมือนกัน แม่จะต้องไม่เชื่อแน่ๆ"

"แต่ถ้าหากพระบอกอย่างนั้นละก็..."

คริสปินจึงเริ่มร้องไห้ พลางบ่นพึมพำพร้อมกับสะอึกสะอื้น

"ถ้าอย่างนั้นละก็ พี่ก็กลับบ้านไปคนเดียวเถอะ หนูไม่อยากกลับบ้านแล้ว บอกแม่ด้วยว่าหนูป่วย หนูไม่อยากกลับบ้าน!"

"อย่าร้องเลยคริสปิน"

พี่ชายพูดขึ้น

"แม่จะต้องไม่เชื่ออย่างแน่นอน อย่าร้องไห้เลยนะ ตาสิโอผู้เฒ่าบอกว่าอาหารเย็นดีๆ รอเราอยู่..."

คริสปินเงยศีรษะขึ้นมองพี่ชายของตน

"อาหารเย็นอร่อย! หนูยังไม่ได้กินอะไรเลย พวกเขาไม่ให้หนูกินจนกว่าเงินสองออนซ่าจะปรากฏขึ้นมา... แต่อะไรจะเกิดขึ้นถ้าแม่เชื่อเรื่องนี้? พี่บอกแม่ด้วยนะว่าหัวหน้าไวยาวัจกรโกหก และพระที่เชื่อคนๆ นี้ด้วย พวกเขาทั้งหมดนั่นแหละโกหก พวกเขาบอกว่าเราเป็นหัวขโมย เพราะพ่อของเราเป็นคนขั่วข้าเลวทราม คนที่..."

ศีรษะหนึ่งผลุบขึ้นมาจากยอดบันไดที่ทอดไปสู่บริเวณศูนย์กลางของโบสถ์ ศีรษะดังกล่าวเปรียบได้กับศีรษะของเมดูซาที่ทำให้คำพูดของเด็กน้อยชะงักงันไป ศีรษะอันรียาว ลีบ ผมดำยาว กับมีแว่นตาสีน้ำเงินเพื่อช่วยปิดบังดวงตาที่บอดไปข้างหนึ่ง เขาคือหัวหน้าไวยาวัจกรผู้ซึ่งมักจะปรากฏตัวโดยไม่ให้สุ้มเสียงและไม่บอกล่วงหน้า

พี่น้องทั้งสองคนตัวแข็งทื่อ

"แกน่ะ บาซิลิโอ ข้าลงโทษให้แกต้องเสียค่าปรับสองเรียลที่ไม่ตีระฆังเป็นจังหวะจะโคนพร้อมกัน"

เขาพูดด้วยเสียงกึ่งก้องเหมือนกับไม่มีหลอดเสียง

"ส่วนตัวแก คริสปินจะต้องอยู่ที่นี่คืนนี้ จนกว่าสิ่งที่แกขโมยไปปรากฏขึ้นมา"

คริสปินมองดูพี่ชายเหมือนกับจะวิงวอนขอความช่วยเหลือ

"พวกเราได้รับอนุญาตแล้วครับ... แม่จะรอพวกเราอยู่ตอนแปดโมง"

บาซิลิโอพึมพำออกมาอย่างหวาดกลัว

"แกไปตอนแปดโมงไม่ได้เช่นกัน ไปไม่ได้จนกว่าจะสิบโมง"

"แต่ท่านครับ เก้าโมงก็ดึกเกินไปที่จะเดินกลับบ้าน และบ้านของเราอยู่ไกลมากด้วยครับ"

"แกกำลังสั่งข้าอย่างนั้นรึ?"

บุรุษผู้นั้นตอบด้วยน้ำเสียงหงุดหงิด เอามือจับแขนคริสปินแน่นและพยายามลากตัวเขาไป

"ท่านครับ เราไม่พบแม่มาเป็นอาทิตย์แล้วครับ!"

บาซิลิโอวิงวอน พลางดึงน้อยชายตัวเล็กเอาไว้ราวกับจะปกป้องเอาไว้

หัวหน้าไวยาวัจกรจึงเอามือตบหน้าและแยกเด็กชายทั้งสองออกจากกัน แล้วจึงลากตัวคริสปินออกไป ฝ่ายหลังนั้นเริ่มร้องไห้และคุกเข่าลงบนพื้นพลางวิงวอนพี่ชายของตน

"อย่าทิ้งหนูไปนะ พวกเขาจะฆ่าหนู!"

หากแต่หัวหน้าไวยาวัจกรไม่ได้ใส่ใจ และลากคริสปีนลงบันไดไปจนกระทั่งทั้งสองกลืนหายเข้าไปในเงามืด

บาซิลิโอตะลึง และไม่อาจเอื้อนเอ่ยสิ่งใดออกมาได้แม้แต่คำเดียว เขาได้ยินเสียงร่างของน้องชายฟาดกับขั้นบันได เสียงหวีดร้อง เสียงตบตี จนกระทั่งเสียงอันทรมานใจนั้นค่อยๆ จางลงๆ ไปกับความมืด

เขาแทบจะไม่หายใจเพื่อเฝ้าฟังเสียง แล้วจึงยืดตัวลุกขึ้น ดวงตาเบิกกว้างด้วยความกลัว มือทั้งสองกำแน่น

"เมื่อไหร่ฉันจะไถนาได้เสียที?"

เขาพึมพำออกมาตามไรฟัน และรีบเดินลงไปเบื้องล่าง จนกระทั่งถึงห้องโถงที่ใช้สำหรับร้องเพลงประสานเสียงและหยุดฟังอย่างตั้งอกตั้งใจ เสียงอันอ่อนระโหยของน้อยชายตัวเล็กดูห่างไกลออกไป เสียงร้องเรียกของน้องชายดังออกมา "แม่จ๋า! พี่จ๋า!" กลับจางหายไปอย่างสิ้นเชิงด้วยประตูที่ปิดสนิท เนื้อตัวสั่นเทา เหงื่อไหลพลั่ก เขาหยุดอยู่ครู่หนึ่ง เอาปากงับข้อมือไว้เพื่อไม่ให้มีเสียงร้องไห้ที่หลั่งไหลมาจากดวงใจของตน สายตาทอดออกไปในโบสถ์ที่มืดขมัว แสงจากตะเกียงน้ำมันนั้นดูมืดทึม ที่ตั้งศพวางอยู่กลางห้อง ประตูทั้งหมดปิดสนิท ส่วนหน้าต่างนั้นมีลูกกรงขวางกั้นอยู่

ในทันใดนั้น เขาก็เริ่มไต่บันไดขึ้นไปบนขั้นสองที่เทียนไขยังส่องสว่างอยู่ แล้วจึงไต่ขึ้นไปขั้นที่สาม เขาแก้เชือกซึ่งมัดติดกับลูกตุ้มของระฆังออก และไต่ลงมาเบื้องล่างอีกครั้งหนึ่ง ใบหน้าซีดเผือด ส่วนนัยน์ตานั้นวาววับ แต่มิใช่มาจากน้ำตา

ฝนหยุดตกแล้ว และท้องฟ้าก็เริ่มสว่างใสขึ้นทีละน้อย

บาซิลิโอมัดเชือกเข้าด้วยกัน แล้วมัดปลายเชือกด้านหนึ่งกับราวบันได โดยไม่ลืมดับเทียนไข แล้วจึงไถลลงไปในความมืด

อีกไม่กี่นาทีต่อมา เสียงร้องกับเสียงปืนสองนัดดังมาจากถนนสายหนึ่ง แต่ก็ไม่มีผู้ใดตื่นตระหนก แล้วทุกอย่างก็กลับคืนไปสู่ความเงียบสงัดอีกครั้งหนึ่ง

16

ซีซา

รัตติกาลนั้นช่างมืดนัก ผู้คนพากันหลับใหลอยู่ในความเงียบสงบ ครอบครัวที่รำลึกถึงผู้ที่จากไป ตกอยู่ในความฝันอันเงียบสงบและนิทรารมณ์อันแสนสุข พวกเขาท่องบทสวดมนต์กับลูกประคำถึงสามจบเพื่อส่งดวงวิญญาณพร้อมกับจุดเทียนไขมากมายต่อหน้ารูปอันศักดิ์สิทธิ์ ส่วนคนที่ร่ำรวยและมั่งคั่งนั้นปฏิบัติภาระหน้าที่ของตนที่มีต่อผู้มีพระคุณที่หยิบยื่นทรัพย์สมบัติให้แล้วในวันรุ่งขึ้น พวกเขาก็จะเข้าร่วมพิธีมิซซาสามครั้ง โดยมีพระสงฆ์สามคนประกอบพิธีให้แต่ละครั้ง และให้เงินสองเปโซแก่พิธีมิซซาอื่นๆ ตามที่ตนปรารถนา แล้วก็จะซื้อใบประกาศของสมเด็จพระสันตะปาปาที่จะประสิทธิ์ประสาทโชคชะตาให้กับผู้ที่ตายจากไป ทั้งหมดนี้ พวกเขาทำด้วยความอดทนเสียสละ ทั้งๆ ที่ความยุติธรรมบนสรวงสวรรค์นั้นไม่ได้เรียกร้องสิ่งใดมากเหมือนกับความยุติธรรมในโลกนี้

แต่สำหรับผู้คนที่ยากไร้เหล่านั้น ผู้ที่อัตคัดขัดสนแทบจะหาเลี้ยงชีพและดูแลตนเองให้อยู่รอดได้อย่างยากยิ่งยังจำต้องติดสินบนแก่หัวหน้างานเล็กๆ เสมียนกับทหารเพื่อปล่อยให้เขามีชีวิตอยู่อย่างสงบ --- คนจนเหล่านี้มิได้หลับนอนอย่างสงบตามที่พวกกวีเพ้อฝันพูดถึง พวกกวีเหล่านี้อาจจะไม่เคยทุกข์ร้อนเพราะความยากลำบาก อันคนจนนั้นมีความเศร้าและครุ่นคิดอยู่เป็นนิจ ถ้าหากว่าเขาสวดมนต์บ้างในเวลาค่ำคืน เขาก็ได้สวดไปแล้วอย่างมากมายพร้อมกับน้ำตานองหน้าและความเจ็บปวดรวดร้าวในดวงใจ เขาไม่ได้มีบทสวดหรือแม้แต่จะรู้จักใช้คำพูด หรือท่องบทสวดในพระคัมภีร์ หรือมิฉะนั้นก็สวด "โอเรมุส"* ที่แต่งขึ้นโดยพวกพระที่มิได้มีความคิดหรือมีความรู้สึกใดๆ ของตนเอง

---

* Oremus เป็นภาษาละตินแปลว่า "ขอให้เราสวดกันเถิด"

หรือแม้แต่จะเข้าใจในความรู้สึกเหล่านี้ เขาสวดมนต์อ้อนวอนด้วยภาษาอันยากไร้ของตน ดวงวิญญาณของเขาร่ำไห้ให้กับตนเอง และสำหรับผู้ที่จากไปซึ่งให้ความรักอันเป็นศีลและพรแก่เขา ริมฝีปากของเขาอาจจะกล่าวคำพูดที่สำนึกในบุญคุณ แต่ใจของเขานั้นหรือกรีดร้องขออุทธรณ์ให้กับความขุ่นข้องใจและกับการกล่าวโทษต่อความโศกเศร้าทุรนทุรายที่ตนเองได้รับ ตัวท่านนั้นจะพอใจหรือไม่หนอ? ท่านซึ่งสุขสำราญอยู่กับความข้นแค้น แต่ตัวท่านซึ่งทำร้ายให้กับเงามืดด้วยคำสวดมนต์ง่ายๆ ของคนยาก สำหรับรูปเหมือนที่สร้างขึ้นหยาบๆ ของพระเยซูคริสต์เจ้าที่ทรงกระหายเลือด กับพระนางมาเรียที่มีพระโอษฐ์เรียวบางกับพระเนตรใสราวกับแก้วเจียรไนได้รับการถวายเปลวเพลิงจากตะเกียงน้ำมันที่ทำจากต้นกก หรือจะเลือกเอาเชิงเทียน? หรือจะถวายพิธีมิซซาเป็นภาษาละตินซึ่งพระท่องให้ฟังราวกับเครื่องจักร? สำหรับตัวท่านนั้น ศาสนาสอนเกี่ยวกับความยากไร้ของมนุษยชาติ ท่านคงจะลืมเลือนไปแล้วกระมังถึงภาระหน้าที่ที่จะต้องปลอบประโลมใจบรรดาผู้ถูกกดขี่กับความยากไร้ของพวกเขา และลิดรอนลดละความยะโสโอหังของผู้ทรงอำนาจ มาบัดนี้ท่านมีแต่เพียงคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้กับคนมั่งคั่งและกับบรรดาคนที่จ่ายให้กับท่านได้เท่านั้นหรือ?

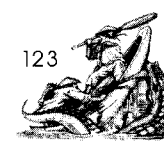
หญิงหม้ายที่น่าสงสารเฝ้าประคบประหงมลูกที่นอนอยู่ข้างกายเธอ เธอเฝ้านึกถึงใบประกาศของสมเด็จพระสันตะปาปาที่ประสิทธิ์ประสาทโชคชะตาซึ่งเธอจำเป็นต้องซื้อหามาไว้เพื่อที่จะให้ดวงวิญญาณของบิดามารดากับคู่ครองที่จากไปได้พักผ่อนนิรันดร

"หนึ่งเปโซ" เธอเฝ้ารำพึง

"เงินตั้งหนึ่งเปโซสำหรับความรักหนึ่งอาทิตย์ของพวกลูกๆ หนึ่งอาทิตย์ของเสียงหัวเราะและความสุข เป็นเงินเก็บถึงหนึ่งเดือนของฉัน และเป็นเสื้อผ้าของลูกสาวที่กำลังจะเป็นสาวของฉัน"

"แต่มันเป็นความจำเป็นที่เจ้าจะต้องดับเพลิงปรารถนาเหล่านั้น"

เสียงเทศนาที่เธอได้ยินพูดขึ้น

"มันเป็นเรื่องจำเป็นที่เจ้าจะต้องเสียสละ"

ใช่สิ! มันเป็นสิ่งจำเป็น! ศาสนจักรจะไม่ช่วยเหลือดวงวิญญาณของบุคคลอันเป็นที่รักของเจ้าโดยไม่ได้รับสิ่งตอบแทน ศาสนจักรจะไม่แจกใบประกาศของสมเด็จพระสันตะปาปาโดยไม่เสียค่าบริการอย่างแน่นอน เจ้าควรจะซื้อมัน ดังนั้น แทนที่เจ้าจะหลับนอนในยามค่ำคืน เจ้าจะต้องทำงาน ส่วนลูกสาวของเจ้านั้น ก็จะต้องปล่อยให้เขาเปิดเผยความเปลือยเปล่าของร่างกายอันบริสุทธิ์นั้นไปก่อน ให้อดเสียเถิด เพราะเหตุว่าสวรรค์นั้นแพงเกินไป จนกระทั่งเป็นที่แน่นอนว่าคนจนดูเหมือนจะไปได้ไม่ถึงสวรรค์เอาเลย

ความคิดต่างๆ เหล่านี้หมุนวนไปในความว่างเปล่ารอบตัวเธอตรงบริเวณที่แบ่งแยกพื้นไม้ไผ่ปูเสื่อคร่ำคร่าออกจากแนวหลังคาที่มีเปลแกว่งไกวให้เด็กน้อยนอนแขวนอยู่ ลมหายใจของเด็กน้อยนั้นผ่อนคลายอย่างสบายอารมณ์ บางครั้งบางคราว หนูน้อยก็จะกลืนน้ำลายและส่งเสียงออกมาเป็นช่วงๆ ภายในท้องที่หิวโหยนั้นฝันถึงการกินอาหาร เพราะยังไม่ถูกใจกับสิ่งที่บรรดาพี่ชายป้อนให้

จักจั่นเรไรส่งเสียงร้องเป็นเสียงดนตรีของมันอย่างน่าเบื่อหน่าย โดยรวมทำนองขับร้องของมันที่ไม่เว้นจังหวะไปพร้อมๆ กับเสียงของจิ้งหรีดซึ่งซ่อนตัวอยู่ในพงหญ้า และกับเสียงของตัวตุ่นที่โผล่ออกมาจากรูของมันเพื่อแสวงหาอาหาร ในขณะเดียวกับที่ตุ๊กแกซึ่งไม่เกรงกลัวน้ำฝนเข้าไปสร้างความวุ่นวายให้กับวงดุริยางค์ด้วยเสียงอันน่าขยะแขยงของมันพร้อมกับโผล่หัวของมันออกมาจากรูในขอนไม้ผุๆ เสียงสุนัขหอนอย่างวังเวงใจดังมาจากท้องถนน พวกเชื่อถือในโชคลางที่กำลังฟังเสียงเหล่านี้อยู่เชื่อกันว่าบรรดาสัตว์ต่างๆ มองเห็นดวงวิญญาณและเงาดำทะมึน แต่ทั้งสุนัขและแมลงต่างก็ไม่เห็นความรันทดซึ่งมีอยู่อย่างท่วมท้นของผู้คนทั้งหลาย

ห่างออกไป ไกลไปจากตัวเมืองที่ต้องใช้เวลาเดินประมาณหนึ่งชั่วโมงเป็นที่อยู่อาศัยของมารดาของบาซิลิโอและคริสปิน เธอเป็นภรรยาของสามีที่ไม่มีหัวใจ แต่ถึงอย่างไรเธอก็พยายามมีชีวิตอยู่เพื่อบุตรชายทั้งสอง ในขณะที่ฝ่ายสามีนั้นเตร็ดเตร่ไปทั่วและใช้เวลากับการเล่นไก่ชน การปรากฏตัวของเขานั้น

ไม่บ่อยนัก และแต่ละครั้งก็จะเต็มไปด้วยความปวดร้าวใจ เขาแย่งชิงเครื่องตกแต่งตัวที่มีอยู่น้อยชิ้นจากเธอเพื่อเอาไปปรนเปรอกิเลสของตนเอง และเมื่อซีซาผู้น่าสงสารไม่มีสิ่งใดเหลือให้กับความชั่วร้ายของสามี เขาก็เริ่มทุบตีเธอ การที่เป็นคนอ่อนและมีแต่ใจมากกว่าสมอง เธอจึงรู้จักแต่เพียงการให้ความรักและการร้องไห้เท่านั้น

สามีของเธอคือพระเจ้า ในขณะที่ลูกชายทั้งสองคือเทพบุตร เขาเองก็รู้ว่าเขาได้รับการยกย่องและสร้างหวาดกลัวตรงจุดไหน ดังนั้นเขาจึงประพฤติปฏิบัติแบบเดียวกับพระเจ้าจอมปลอมทั้งหลาย ด้วยความเหี้ยมโหด ไร้มนุษยธรรม และทำอะไรตามใจชอบมากขึ้นๆ

ในครั้งใดก็ตามที่ซีซาปรึกษาเขา มีอยู่ครั้งหนึ่งที่เขามีท่าทีว่าจะมีสติสัมปชัญญะมากกว่าเวลาปกติ เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับแผนการของเธอที่จะให้บาซิลิโอเป็นเด็กวัด เขาก็ยังใช้มือลูบไก่ชนดังเดิม โดยมิได้กล่าวอนุญาตหรือห้ามปรามแต่อย่างไร ถามแต่เพียงว่าลูกชายของตนนั้นจะทำงานได้เงินมากหรือน้อยเพียงใด เธอไม่กล้ายืนยันเรื่องนี้กับเขา หากแต่ความจำเป็นของสถานการณ์ของเธอกับความต้องการที่จะให้ลูกชายเรียนหนังสือในโรงเรียนประจำเมือง ทำให้เธอต้องดำเนินไปตามแผนที่วางเอาไว้ แต่สามีของเธอนั้นก็ยังไม่เอื้อนเอ่ยสิ่งใดออกมาเลยแม้แต่คำเดียว

ประมาณ 10.30 น. หรือ 11.00 น. ของคืนนั้น ดวงดาวส่องแสงประกายระยิบระยับอยู่ในสรวงสวรรค์ซึ่งพายุพึ่งจะจรจากไป ซีซานั่งอยู่บนม้านั่งที่ทำด้วยไม้ เอาใจใส่อยู่กับกิ่งไม้ที่เผาไหม้ไปกว่าครึ่งในเตาไฟที่ประกอบขึ้นมาด้วยก้อนหินที่มีรูปทรงเหลี่ยม ในหม้อใบเล็กซึ่งวางอยู่บนขาหยั่งสามขามีข้าวซึ่งกำลังหุงต้มอยู่ และเหนือถ่านคือปลาซาร์ดีนแห้งสามตัวย่างไฟเอาไว้ ปลาซึ่งขายสามตัวในราคาสองควอร์โต

คางของเธอเกยอยู่บนฝ่ามือ เธอจ้องมองเปลวเพลิงอ่อนพริ้วสีเหลืองที่มาจากฟืนไม้ไผ่แสงริบหรี่ ซึ่งกลับกลายเป็นเถ้าถ่านอย่างรวดเร็ว รอยยิ้มเศร้าๆ ยังคงอ้อยอิ่งอยู่บนใบหน้าของเธอ เธอยังจำโคลงที่ฉลาดเฉลียวเกี่ยวกับหม้อ

และเปลวเพลิงซึ่งคริสปินพูดขึ้นในครั้งหนึ่งว่า

ประจงวาง ฟืนดำกำใหญ่ ใส่ลงเตา
อัคนีเผา แผดแดง แสงจัดจ้า
ในทันที ที่ระอุ ปะทุมา
คือที่มา ของฟืนไฟ ที่ในครัว

เธอยังมีอายุน้อย ในอดีตเธอจะต้องเป็นสตรีที่น่ารักและมีเสน่ห์ ดวงตาของเธอนั้นเหมือนกับจิตใจที่ถ่ายทอดไปสู่บุตรชายทั้งสอง เป็นดวงตาที่งดงาม ขนตางอนยาว สีหน้าช่างคิด จมูกได้รูป ส่วนริมฝีปากซีดนั้นได้รูปอย่างเหมาะเจาะ เธอคือสตรีที่คนตากาล็อกอธิบายให้ฟังว่าเป็นคนผิวเข้มที่นวลเนียนสดใส อย่างไรก็ดี ความเศร้าหรืออาจจะเป็นความหิวโหยที่เริ่มแทรกซึมเข้าไปในพวงแก้มอันซีดเซียวนั้น ผมหยักโศกมากมายที่ครั้งหนึ่งเคยเป็นความภาคภูมิใจและเป็นเครื่องประดับส่วนหนึ่งของเธอก็ยังคงได้รับการตกแต่งดูแลอย่างเรียบร้อยตามแบบอย่างที่เคยปฏิบัติมานั้น ขมวดเป็นปมอยู่ตรงท้ายทอยโดยมิได้ใช้ปิ่นหรือหวีช่วยแต่อย่างใด

เธออยู่แต่ในบ้านโดยไม่ได้ออกไปไหนมาหลายวัน เพื่อเย็บผ้าที่ได้รับมอบหมายให้เสร็จโดยเร็วที่สุด เพื่อหารายได้ เธอไม่ได้เข้าพิธีมิซซาในเช้านั้น เพราะเนื่องจากเธอจะต้องสูญเสียเวลาไปถึงสองชั่วโมง คืออย่างน้อยที่สุดการเดินทางเข้าไปในเมืองทั้งไปและกลับ --- ความยากจนบีบบังคับให้คนต้องทำบาป! ภายหลังจากที่เสร็จงานแล้วเธอนำผ้าที่เย็บเสร็จไปให้แก่เจ้าของซึ่งเพียงแต่สัญญาว่าจะจ่ายค่าจ้างให้ภายหลัง

ตลอดวันนั้น เธอเฝ้าแต่ครุ่นคิดถึงความสุขที่จะได้รับในตอนเย็น เธอรู้ว่าลูกชายทั้งสองกำลังจะกลับบ้าน และคิดที่จะหาอะไรเลี้ยงลูก เธอจึงซื้อปลาซาร์ดีน เก็บมะเขือเทศที่คัดดีที่สุดในแปลงเล็กๆ ของบ้านเพราะรู้ว่าเป็นอาหารที่คริสปินชอบ เธอขอเนื้อหมูป่าตากแห้งกับขาห่านป่าเล็กน้อยจากตาซิโอ ซึ่งเป็นเพื่อนบ้านที่อยู่ห่างจากบ้านของเธอออกไปครึ่งกิโลเมตร เป็นอาหารซึ่งบาซิลิโอชอบ

ด้วยความหวังที่เต็มเปี่ยม เธอหุงข้าวเม็ดขาวที่สุดที่เธอเก็บเกี่ยวจากที่นาผืนเล็กๆ ของบ้าน อาหารเย็นซึ่งเหมาะสำหรับพระคืออาหารสำหรับบุตรชายของเธอ

แต่ก็โชคร้ายที่สามีของเธอบังเอิญกลับมาบ้านเพื่อกินข้าว เนื้อหมูป่าตากแห้งและขาห่าน ปลาชาร์ดีนห้าตัวกับมะเขือเทศ ซีซามิได้เอ่ยสิ่งใดออกมาเลย ราวกับว่าเธอเป็นผู้ที่รับประทานอาหารมื้อนั้นภายหลังจากที่อิ่มเอมใจแล้ว เขาก็จำได้ว่าตนเองจะต้องถามถึงบุตรชาย ซีซาจึงหัวเราะออกมาอย่างเป็นสุข พร้อมกับสัญญากับตนเองว่าจะไม่รับประทานอาหารในคืนนั้น เพราะอาหารที่เหลืออยู่ไม่พอสำหรับสามคน บิดาถามถึงบุตรชาย สำหรับเธอแล้วสิ่งนี้มีความหมายมากกว่าอาหารเสียด้วยซ้ำไป

หลังจากนั้น เขาก็อุ้มไก่ชนของตนและเตรียมตัวออกไปจากบ้าน

"คุณไม่อยากพบลูกๆ หรือคะ?"

เธอถามด้วยเสียงสั่นเครือ

"ตาชิโอผู้เฒ่าบอกกับฉันว่าลูกจะกลับข้าหน่อย คริสปินอ่านหนังสือได้บ้างแล้ว---และบางทีบาซิลิโออาจจะเอาเงินเดือนกลับมาด้วย!"

สามีของเธอหยุดชะงักอยู่ครู่หนึ่งเมื่อได้ยินประโยคหลังนี้ เขายืนรีรออยู่แต่เทพยดาฝ่ายดีมีชัยเหนือกว่า

"ในกรณีนั้นละก็เก็บเงินไว้ให้ข้าหนึ่งเปโซก็แล้วกัน" เขาบอกแล้วก็จากไป

ซีซาคร่ำครวญร่ำไห้อย่างขมขื่น แต่เมื่อนึกถึงลูกชาย เธอก็เช็ดน้ำตาให้แห้ง เธอหุงข้าวอีกพอประมาณ แล้วตระเตรียมปลาชาร์ดีนที่เหลืออยู่อีกสามตัวเพื่อลูกแต่ละคนจะได้รับประทานกันคนละตัวครึ่ง เธอเฝ้าคิดว่า "ปลาจะอร่อย ทางเดินก็ไกล และท้องที่หิวโหยจะไม่รู้รสหรอก"

ความเครียดกับใจที่จดจ่ออยู่กับสิ่งที่เคลื่อนไหวแม้แต่จะเพียงน้อยนิด เธอเฝ้ารอคอยเสียงฝีเท้าด้วยความหวัง เธอเฝ้าคิดว่าฝีเท้าของบาซิลิโอจะหนักแน่นและชัดเจน ส่วนของคริสปินนั้นเบาบางและไม่เสมอนัก

นกเงือกในป่าทึบส่งเสียงร้องครวญถึงสองสามครั้งแล้ว นับตั้งแต่ฝนหยุดตก แต่บุตรชายของเธอก็ยังไม่กลับ

เธอวางปลาซาร์ดีนลงในหม้อเพื่อเก็บความอุ่น แล้วจึงเดินไปตรงทางเข้าของกระต๊อบเพื่อมองไปตามทางเดิน แล้วก็เริ่มร้องเพลงเบาๆ เพื่อเบนความสนใจของตนเองออกไป สุ้มเสียงของเธอหวานไพเราะนัก ในคราใดก็ตามที่ลูกๆ ได้ยินเธอร้องเพลง "คุนดิมัน"* พวกเขาจะน้ำตาไหลพรากทันทีโดยไม่มีสาเหตุ แต่ในคืนนี้เสียงของเธอสั่นหวั่นไหวและทำนองเพลงไม่สู้ขัดนัก

เธอหยุดร้องและเพ่งสายตาไปยังความมืดสนิท ไม่มีผู้ใดมาจากตัวเมืองเลย มีเพียงแต่หยดน้ำฝนเท่านั้นที่ถูกสายลมพัดหยดลงมาจากใบไม้ขอบกว้างของต้นกล้วย

ในบัดดลนั้น เธอมองเห็นสุนัขสีดำปลอดปรากฏตัวขึ้นมาต่อหน้า สุนัขลากบางสิ่งบางอย่างมาด้วย ด้วยความตื่นตระหนก เธอหยิบก้อนหินขึ้นมาและขว้างไปยังสุนัขตัวนั้นจนมันวิ่งหนีไปพร้อมกับหอนอย่างโหยหวน

ซีซามิใช่เป็นคนเชื่อถือในโชคลาง แต่เธอก็ได้ยินเรื่องราวเกี่ยวความสังหรณ์ใจมามากมาย และสุนัขดำตัวนั้นทำให้เธอหวาดกลัวยิ่งนัก เธอรีบปิดประตูแล้วนั่งลงใกล้กับแสงไฟ คืนนั้นมีลักษณะที่จะให้เชื่อแบบนั้น จินตนาการเสริมสร้างบรรยากาศที่เต็มไปด้วยภูติผีปีศาจ

เธอพยายามข่มใจสวดมนต์ วิงวอนพระแม่มาเรีย วิงวอนต่อพระผู้เป็นเจ้าให้ทรงปกป้องคุ้มครองบุตรชาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งคริสปินตัวน้อย ด้วยความใจลอยเพราะเฝ้าแต่นึกถึงลูก เธอจึงลืมบทสวด นึกถึงแต่เพียงรูปร่างของลูกแต่ละคน ลักษณะหน้าตาที่ยิ้มให้เธอในความฝันเป็นเนืองนิจและในความเอาใจใส่ของเธอที่มีต่อลูก แต่ในทันใดนั้นเองเธอก็ขนลุกซู่ ดวงตาเบิกกว้างจะเป็นภาพลวงตาหรือเป็นความจริงก็ตาม เธอมองเห็นคริสปินยืนอยู่ใกล้กับเตาไฟ ลูกยืนอยู่ที่นั่นซึ่งโดยปกติแล้วลูกมักจะนั่งลงเพื่อพูดคุยกับเธอ แต่ในตอนนี้

---

* "คุนดิมัน" เป็นเพลงเกี่ยวกับความรัก ความเจ็บปวด ความยากลำบาก สอดแทรกเรื่องราวตลกขบขันหรือรักชาติเป็นบางครั้งบางคราว

เขาไม่ได้เอ่ยสิ่งใดออกมาเลยแม้แต่คำเดียวเขามองดูเธอด้วยดวงตาโตอันแสนเศร้าคู่นั้นพร้อมกับยิ้มให้

"แม่ครับ! เปิดประตูหน่อย! เปิดประตูหน่อย!"

เสียงของบาซิลิโอดังมาจากด้านนอก

ซีซาตัวสั่นเทา แล้วภาพนั้นก็หายไป

17

บาซิลิโอ

ชีวิตเป็นเพียงความฝัน

บาซิลิโอแทบจะไม่มีเรี่ยวแรงก้าวเข้ามาในบ้าน เขาเดินโซเซและล้มลงสู่อ้อมแขนของมารดา

ความเย็นยะเยือกที่ไม่อาจอธิบายได้จู่โจมเข้ามาสู่ตัวซีซาเมื่อเธอเห็นลูกมาตามลำพัง เธออยากพูดแต่ก็ไม่อาจเปล่งเสียงออกมาได้ เธออยากโอบกอดลูกแต่ก็ไม่มีเรี่ยวแรง ส่วนการร้องไห้นั้นเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้เลย

แต่เมื่อเห็นเลือดไหลอาบหน้าผากของลูก เธอก็กรีดร้องด้วยเสียงที่เปิดเผยให้เห็นดวงใจที่ ปวดร้าวดวงนั้น

"ลูกแม่!"

"แม่อย่าตกใจไปนะครับ!"

บาซิลิโอตอบ

"คริสปินยังอยู่ในโบสถ์"

"อยู่ในโบสถ์รึ? เขายังอยู่ในโบสถ์หรือ? เขายังมีลมหายใจอยู่ รึเปล่า?"

เด็กชายเงยหน้าขึ้นดูมารดา

"อา!"

เธออุทานออกมา เปลี่ยนความเจ็บปวดรวดร้าวที่หนักอึ้งมาเป็นความสุขใจอย่างยิ่ง ซีซาร้องไห้ออกมา พลางเอามือโอบกอดลูกชาย ตะโบมจุมพิตหน้าผากที่เปรอะไปด้วยเลือด

"คริสปินยังมีชีวิตอยู่! หนูปล่อยให้น้องอยู่ที่โบสถ์...แล้วเพราะเหตุใดเล่าที่เจ้ามีบาดแผล ลูกแม่? ลูกหกล้มหรือ?"

เธอตรวจตราบุตรชายอย่างละเอียดลออ

"หัวหน้าไวยาวัจกรบอกหนูว่าหนูไปไหนไม่ได้จนกว่าสิบโมงในตอนที่เขาพาคริสปินไป และเมื่อมันดึกมากแล้ว หนูก็เลยหนีมาครับ พอมาถึงในเมือง พวกทหารตะโกนออกมาว่า 'ใครอยู่ที่นั่นน่ะ?' หนูก็เลยวิ่งหนีมา พวกเขาจึงยิงปืนเฉียดหน้าผากของหนู หนูกลัวว่าพวกเขาจะจับให้หนูทำความสะอาดกรมทหารและทุบตีหนู เหมือนกับที่พวกเขาทำกับปาโบลซึ่งจนถึงตอนนี้ก็ยังไม่หายดี"

"พระเจ้าช่วย! พระเจ้าช่วยด้วยเถิด!"

ฝ่ายมารดาพึมพำ ตัวสั่นระริก

"ลูกก็ได้ช่วยเขาไปแล้วนะ!"

ในขณะที่ค้นหาเศษผ้า น้ำส้มสายชู และผ้าพันแผลโปร่งบาง เธอพูดเสริมอีกว่า

"ถ้าแผลกว้างขึ้นเพียงช่วงนิ้วมือเดียวเท่านั้น พวกเขาก็ฆ่าลูกไปแล้ว พวกเขาฆ่าแม่โดยผ่านลูกของแม่! พวกทหารรักษาความสงบภายในไม่เคยนึกถึงหัวอกแม่เลย!"

"แม่จะต้องบอกว่าหนูตกต้นไม้นะจ๊ะ จะต้องไม่มีใครรู้ว่าพวกเขาตามหาหนู"

"เพราะเหตุใดคริสปินจึงต้องอยู่ที่โบสถ์ล่ะลูก?"

ซีซาถามขึ้นภายหลังจากที่ตกแต่งบาดแผลของลูกชายเสร็จแล้ว

ฝ่ายหลังมองเธอชั่วครู่หนึ่ง แล้วจึงเข้าไปโอบกอดเธอ เขาค่อยๆ เล่าเรื่องเกี่ยวกับออนซ่า แต่มิได้เอ่ยถึงการทรมานที่น้องชายได้รับ

หยาดน้ำตาของมารดาและบุตรชายผสมผสานกันจนกลายเป็นหนึ่งเดียว

"คริสปินที่แสนดีของแม่! เขากล่าวหาคริสปินที่ดีของแม่! มันเป็นเพราะเรายากจน และคนจนจำต้องยอมรับความเจ็บปวดทุกอย่าง"

ซีซาพึมพำ มองไปยังตะเกียงน้ำมันที่แสงค่อยๆ สลัวลงด้วยสายตาที่เต็มไปด้วยหยาดน้ำตา

ทั้งสองนิ่งเงียบกันไปพักใหญ่

"ลูกกินอะไรมารึยัง? ไม่ได้กินใช่ไหมจ๊ะ? มีข้าวกับปลาซาร์ดีนแห้งนะลูก"

"หนูไม่อยากกินอะไรเลยจ้ะ น้ำ หนูอยากกินน้ำเท่านั้น"

"ได้จ้ะ!"

มารดาของเขาตอบอย่างเศร้าๆ

"แม่รู้ว่าหนูไม่ชอบปลาซาร์ดีนแห้ง ความจริงแม่เตรียมอย่างอื่นไว้ให้หนู แต่พ่อกลับมาบ้าน ลูกที่น่าสงสารของแม่เอ๋ย!"

"พ่อกลับมาหรือจ้ะ?"

บาซิลิโอถามมารดาของตน พลางตรวจดูใบหน้าและแขนของมารดาโดยไม่ตั้งใจ คำถามประโยคนั้นบดขยี้หัวใจของซีซาเป็นอย่างยิ่ง เธอเข้าใจมันมากจนรู้ว่ามันมีความหมายอย่างไร ดังนั้นเธอจึงรีบตอบว่า

"พ่อกลับมาและถามคำถามเกี่ยวกับหนูมากมายจ้ะ พ่ออยากพบลูกทั้งสองคน พ่อกำลังหิวจัดอยู่ด้วย และบอกว่าถ้าลูกยังเป็นเด็กดีอยู่ พ่อก็จะกลับมาอยู่กับพวกเราจ้ะ"

บาซิลิโอตัดบทว่า "บ่ะ!" แล้วจึงดุนริมฝีปากอย่างรังเกียจ

"ลูก!" เธอดุลูกชาย

"ยกโทษให้ลูกด้วยจ้ะ แม่" เขาตอบอย่างขึงขัง "เราสามคนอยู่ด้วยกันไม่สบายกว่ารึจ้ะ แม่ คริสปิน และหนู? แต่แม่ร้องไห้ทั้งๆ ที่หนูไม่ได้พูดอะไรเลย"

ซีซาทอดถอนใจ "ลูกจะไม่กินข้าวเลยเชียวหรือ? ถ้าอย่างนั้นเราไปนอนกันเถอะจ้ะ เพราะดึกมากแล้ว"

ซีซาปิดประตูและกลบถ่านที่เหลืออยู่เพียงเล็กน้อยด้วยขี้เถ้าเพื่อมิให้ไฟดับสนิท ประหนึ่งคนที่ปกปิดความรู้สึกของจิตวิญญาณด้วยเถ้าถ่านแห่งชีวิตที่เรียกกันว่าความไม่แยแส เพื่อว่าพวกเขาจะได้ไม่ต้องไหวหวั่นไปด้วยการปฏิบัติซ้ำแล้วซ้ำเล่าจากเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน

บาซิลิโอพึมพำบทสวดมนต์แล้วจึงล้มตัวลงนอนใกล้ๆ กับมารดาผู้ซึ่ง

กำลังคุกเข่าสวดอยู่

เขารู้สึกร้อน ๆ หนาว ๆ และพยายามปิดเปลือกตาลง เฝ้าคิดถึงน้องชายที่หวังจะนอนซบอกมารดาในคืนนั้น คืนนี้น้องจะต้องนอนตัวสั่นด้วยความกลัวอยู่ในมุมมืดของโบสถ์ตามลำพัง เขายังได้ยินเสียงกรีดร้องสะท้อนอยู่ก้องหูอยู่เหมือนกับที่เขาได้ยินในหอคอย หากแต่ความเหนื่อยล้าที่มากับร่างกายเริ่มปนเปเข้ามาในความคิดกับอารมณ์ ความฝันเริ่มแผ่เข้ามาครอบคลุมเปลือกตาของเขา

เขามองเห็นห้องอยู่ห้องหนึ่งที่มีเทียนไขจุดอยู่สองอัน พระมีไม้เรียวที่ทำจากต้นกกอยู่ในกำมือ และกำลังฟังอย่างตั้งใจถึงสิ่งที่ไวยาวัจกรพูดด้วยภาษาประหลาดและทำไม้ทำมืออย่างน่ากลัว คริสปินตัวสั่นเทาและกวาดสายตาที่เต็มไปด้วยน้ำตาทั่วไปหมดราวกับจะมองหาความช่วยเหลือหรือหาที่หลบซ่อนกาย พระรูปนั้นหันกลับมายังเด็กน้อยด้วยอารมณ์ขุ่นมัว และถามคำถาม ไม้เรียวก็ฟาดลงมาเสียงดังขวับ เด็กน้อยวิ่งหนีและพยายามหลบอยู่หลังไวยาวัจกร แต่ฝ่ายหลังจับตัวเอาไว้ กดตัวเขาลงไปให้กับโทสะของพระ เด็กน้อยผู้น่าสงสารตอบโต้กลับด้วยการกรีดร้องและเตะถีบ แล้วล้มตัวลงบนพื้นห้องและกลิ้งตัวออกไปลุกขึ้นเพื่อวิ่งหนี แต่ก็สะดุดและล้มลง พยายามหลบหลีกการฟาดด้วยแขนที่ฟกช้ำ พลางกรีดร้องและปกปิดใบหน้าเอาไว้ บาซิลิโอมองเห็นน้องชายบิดตัว และหัวฟาดลงกับพื้นห้อง เขามองเห็นและได้ยินเสียงขวับของไม้เรียว! น้องชายลุกขึ้นยืนหน้ามืดไปด้วยความเจ็บปวด ด้วยความสิ้นหวัง เขากระโจนเข้าไปหาเพชฌฆาตแล้วกัดแขนของบาทหลวงเอาไว้ ฝ่ายหลังนั้นร้องออกมา ปล่อยไม้เรียวหลุดไปจากมือ หัวหน้าไวยาวัจกรตะครุบไม้เรียว แล้วฟาดลงบนศีรษะของเด็กน้อย เขาล้มลงอย่างงุนงง ฝ่ายบาทหลวงนั้นเห็นบาดแผลที่มือจึงเตะเด็กน้อยไปมา แต่ก็ไม่ได้รับการโต้ตอบหรือมีเสียงกรีดร้องใด ๆ อีก เขากลิ้งอยู่บนพื้นห้องราวกับเป็นก้อนหนึ่งที่ปราศจากชีวิต ปล่อยรอยเปียกเป็นทางเอาไว้...*

---

* เราไม่ทราบว่าเป็นเพียงแต่ความฝันหรือเป็นเรื่องจริง เนื่องจากไม่มีพระสำนักฟรันซิสกันรูปใดยอมรับว่าเป็นเรื่องที่เกิดขึ้น แต่พระจากสำนักออกุสติน คือ บาทหลวงปีแอร์นาวิเอฮา เล่าเรื่องที่คล้ายคลึงให้ฟัง

เสียงของซีซาปลุกให้บาซิลิโอกลับคืนมาสู่ความเป็นจริง

"อะไรทำให้ลูกเจ็บปวด? ทำไมลูกถึงร้องไห้จ๊ะ?"

"หนูฝันไป...พระเจ้า!"

บาซิลิโอร้องยันตัวลุกขึ้น เหงื่อท่วมกาย

"มันเป็นความฝันเท่านั้น บอกหนูด้วยจ๊ะแม่ว่ามันเป็นความฝัน เป็นแต่เพียงความฝันเท่านั้น!"

"ลูกฝันถึงอะไรรึ?"

เด็กน้อยมิได้ตอบ เขานั่งลงเช็ดน้ำตากับเหงื่อให้แห้ง กระต็อบหลังนั้นยังคงอยู่ในความมืดมิด

"ความฝัน! ความฝัน"

บาซิลิโอพูดซ้ำไปมาเบาๆ

"บอกแม่ซิว่าลูกฝันถึงอะไร มิฉะนั้นแม่จะนอนไม่หลับ!"

ฝ่ายมารดาพูดขึ้นในขณะที่บาซิลิโอล้มตัวลงนอน

"เอาหละ"

เขาเล่าเบาๆ ว่า

"หนูฝันว่าเราออกไปเก็บข้าวโพด...ในท้องทุ่งที่มีดอกไม้มากมาย... ตะกร้าของพวกผู้หญิงมีข้าวโพดอยู่เต็ม...พวกผู้ชายก็เหมือนกันมีข้าวโพดอยู่เต็ม ...และพวกเด็กๆ ก็เช่นกัน หนูจำอะไรไม่ได้อีกแล้วจ๊ะแม่ หนูจำความฝันที่เหลือไม่ได้แล้ว!"

ซีซาไม่ได้รุกเร้า เพราะเธอไม่เชื่อในความฝันเท่าไหร่นัก

"แม่ครับ หนูมีแผนการอยู่อันหนึ่งในคืนนี้"

บาซิลิโอพูดขึ้นหลังจากที่เงียบไปครู่หนึ่ง

"แผนการอะไรหรือลูก?" เธอถาม

ความที่เป็นคนนอบน้อม ซีซายังนอบน้อมแม้แต่กับลูกของตนเอง เพราะเธอเชื่อว่าพวกเขาฉลาดเฉลียวมากกว่าตัวเธอ

"หนูไม่อยากเป็นไวยาวัจกรอีกแล้วจ๊ะ"

"แล้วจะเป็นอะไรล่ะลูก?"

"ฟังนะจ๊ะ แม่ฟังในสิ่งที่หนูกำลังคิดอยู่วันนี้ ลูกชายของดอน ราฟาเอล ซึ่งจากไป กลับมาจากประเทศสเปน ท่านจะต้องเป็นคนดีเหมือนกับคุณพ่อของท่าน เอาอย่างงี้นะ พรุ่งนี้แม่ไปรับคริสปินมาจากโบสถ์ ขอเงินเดือนของหนูแล้วแม่บอกเขาด้วยว่าหนูไม่อยากเป็นเด็กวัดอีกต่อไป ในทันทีที่หนูหายดีแล้ว หนูจะไปหาดอน คริโซสโตโม แล้วหนูจะวิงวอนขอร้องท่านให้รับหนูเป็นโคบาลของท่านเพื่อดูแลพวกวัวและควายนั่นแหละจ๊ะ หนูโตพอแล้วนะ คริสปินเรียนหนังสืออยู่ที่บ้านของตาซิโอผู้เฒ่าที่ไม่ทุบตีใครและเป็นคนดีถึงแม้พระคนนั้นจะไม่เชื่อก็ตาม เรามีอะไรที่จะต้องกลัวพระคนนั้นเล่า? ท่านทำให้เรายากจนไปกว่าที่เราเป็นอยู่ขณะนี้หรือเปล่า? เชื่อเถอะจ๊ะแม่จ๋า บุรุษผู้เฒ่าคนนี้เป็นคนดีทีเดียว หนูเจอท่านหลายครั้งในโบสถ์ในช่วงที่ไม่มีใครอยู่ ท่านคุกเข่าและสวดด้วยเชื่อเถอะจ๊ะ ตกลงนะจ๊ะ แม่ว่าหนูจะไม่เป็นเด็กวัดอีก หนูได้เงินน้อยเหลือเกินและเงินเดือนที่หนูได้รับกลายเป็นค่าปรับไปหมด ทุกๆ คนบ่นว่าอยู่เรื่องเดียว หนูจะเป็นโคบาลและจะเฝ้าดูแลทุกอย่างที่ได้รับมอบหมายเป็นอย่างดีเลยจ๊ะ หนูจะทำให้เจ้าของรักใคร่ในตัวหนูด้วย! บางทีท่านอาจจะยอมให้เรารีดนมวัวเพื่อเราจะได้ดื่มนม คริสปินชอบนมมากที่สุด ใครจะรู้? ท่านอาจจะให้ลูกวัวเป็นของขวัญแก่พวกเรา วัวอ่อนตัวเมีย ถ้าท่านเห็นว่าหนูประพฤติตัวดี แล้วเราก็จะดูแลมันอย่างดีและเลี้ยงดูมันให้อ้วนเหมือนกับไก่ของเรานะแม่นะ หนูจะไปเก็บผลไม้ในป่า แล้วเอาไปขายในเมืองพร้อมกับผักจากร่องสวนของเรา แล้วเราก็จะมีเงิน หนูจะทำบ่วงกับดักเพื่อจับนกกับแมวภูเขา และจะตกปลาในแม่น้ำ และเมื่อหนูโตกว่านี้หนูก็จะไปล่าสัตว์ หนูตัดไม้ได้เพื่อเอาไปขายหรือให้กับเจ้าของวัว แล้วเราก็จะทำให้ท่านมีความสุข เมื่อถึงตอนที่หนูโตนาได้ หนูจะขอที่ดินผืนหนึ่งจากท่านเพื่อปลูกอ้อยกับข้าวโพด แล้วแม่ไม่ต้องเย็บผ้าถึงเที่ยงคืนอีก เราจะมีเสื้อผ้าใหม่ๆ ในทุกเทศกาลฉลอง เราจะได้กินเนื้อกับปลาตัวโตแล้วหนูก็จะมีชีวิตอย่างอิสระ และเราก็จะพบกันตลอดวันและกินข้าวด้วยกัน ตาซิโอผู้ชราบอกว่าคริสปินเป็นเด็กฉลาดมาก เราก็จะส่งน้องไปมะนิลาไปเรียนหนังสือ

หนูจะส่งเสียน้องด้วยการทำงาน จริงๆ นะจ๊ะแม่ น้องจะเป็นหมอ แม่คิดยังไงจ๊ะ?"

"จะให้แม่ว่ายังไง" ซีซาตอบพลางโอบกอดบุตรชายเอาไว้

เธอสังเกตว่าบาซิลิโอไม่ได้รวมเอาบิดาของตนเข้าไว้ในแผนการที่เขาวางเอาไว้ในอนาคตเลย เธอจึงร่ำไห้อย่างเงียบๆ

บาซิลิโอเฝ้าพูดถึงแผนการของตนด้วยความมั่นใจตามอายุที่มองเห็นในสิ่งที่ต้องการเห็นเท่านั้น ฝ่ายซีซานั้นรับคำกับทุกสิ่งทุกอย่างที่เธอเห็นว่าดี ความง่วงเหงาหาวนอนคืบคลานเข้ามาสู่เปลือกตาอันเหน็ดเหนื่อยของเด็กชายอีกครั้งหนึ่ง สำหรับครั้งนี้ โอเลอ ลกออย ซึ่งแอนเดอร์สันเล่าเอาไว้ด้วยการเปิดร่มคันงามที่เต็มไปด้วยภาพแห่งความสุข

บาซิลิโอมองเห็นตัวเองเป็นโคบาลกับน้องชายตัวเล็กของตน ทั้งสองเก็บลูกฝรั่ง ลูกอัลไพน์กับผลไม้ชนิดอื่นๆ ในป่า พวกเขากระโดดไปมาจากกิ่งหนึ่งไปอีกกิ่งหนึ่งราวกับผีเสื้อ เข้าไปถ้ำและมองเห็นกำแพงสุกใส พวกเขาเล่นน้ำในลำธาร เม็ดทรายดูเหมือนกับผงทอง แล้วก้อนหินเปรียบเหมือนกับอัญมณีที่ประดับอยู่บนมงกุฎของพระนางมาเรีย ปลาตัวเล็กๆ ร้องเพลงและหัวเราะกับพวกเขา ต้นไม้ต่างๆ โน้มกิ่งของมันลงมา มีเหรียญเงินกับผลไม้อยู่เต็มไปหมด แล้วเขาก็เห็นระฆังห้อยลงมาจากต้นไม้ต้นหนึ่งกับเชือกเส้นยาวที่ใช้ตีระฆัง เชือกเส้นนั้นผูกติดกับวัวตัวหนึ่งที่มีรังนกวางอยู่ระหว่างเขาวัว และคริสปิน อยู่ในระฆังใบนั้น และนั่นก็คือสิ่งที่เขาฝันถึง

แต่ทว่าฝ่ายมารดามิได้มีอายุรุ่นราวคราวเดียวกับลูกชาย และยังมิได้วิ่งมาเป็นขั้วโมง กลับไม่อาจข่มตาหลับลงได้เลย

18

วิญญาณอันแสนเศร้า

เวลาประมาณเจ็ดโมงของเช้าวันนั้น หลังจากที่บาทหลวงซัลวีทำพิธีมิซซาครั้งสุดท้าย มิซซาทั้งสามครั้งประกอบพิธีเสร็จภายในเวลาหนึ่งชั่วโมง

"คุณพ่อป่วย"

ผู้คนที่มีศรัทธาบอกกัน ท่านมิได้เคลื่อนไหวอย่างสง่างามและเป็นจังหวะดั่งที่เคยปฏิบัติเป็นปกตินิสัย

ท่านเปลื้องเครื่องทรงออกโดยมิได้เอ่ยสิ่งใดออกมาแม้แต่คำเดียว ไม่ได้มองผู้ใด มิได้ให้ความเห็นใดๆ แม้แต่น้อย

"ระวังตัวหน่อยนะ"

พวกไวยาวัจกรกระซิบในหมู่ของตน

"การซักถามกำลังดำเนินต่อไป ค่าปรับก็จะเทลงมา และทั้งหมดนี้มาจากพี่น้องสองคน"

ท่านเดินจากแท่นบูชาเพื่อไปยังที่พักซึ่งใช้ห้องโถงกลาง และเป็นห้องเรียนไปด้วย ผู้หญิงประมาณเจ็ดแปดคนกำลังนั่งรอท่านอยู่บนม้านั่ง ส่วนบุรุษผู้หนึ่งกำลังเดินไปมาจากมุมหนึ่งของห้องไปอีกมุมหนึ่ง เมื่อเห็นท่านเดินมาพวกเขาจึงพากันลุกขึ้นยืน หญิงผู้หนึ่งก้าวออกไปจุมพิตมือบาทหลวง หากแต่พระรูปนี้กำลังทำท่าทางเบื่อหน่ายจนกระทั่งเธอหยุดอยู่ตรงทางเดินนั่นเอง

"ท่านคงเสียเงินไปหนึ่งเรียลเป็นแน่ คนขี้เหนียวพรรค์นั้น!"

หญิงคนนั้นพูดพลางหัวเราะอย่างแดกดัน เพราะขุ่นเคืองจากการต้อนรับแบบนั้น

การที่ไม่ยื่นมือให้ซิสเตอร์รูฟาจุมพิตทั้งๆ ที่เธอเป็นฝ่ายดูแลสมาคมภราดรภาพอยู่ นับว่าเป็นสิ่งที่ไม่เคยได้ยินมาก่อน

"ท่านไม่ได้นั่งในห้องสารภาพบาปเมื่อเช้านี้ด้วยสิ!"

ซิสเตอร์ซิปาซึ่งเป็นยายแก่ฟันหลอเสริมขึ้น

"ฉันอยากไปสารภาพบาปเพื่อจะได้รับศีลมหาสนิทและรับการผ่อนโทษ"

"อึม! ฉันเห็นใจซิสเตอร์เหมือนกัน"

หญิงสาวคนหนึ่งที่มีรูปร่างหน้าตาธรรมดาพูดขึ้น

"อาทิตย์นี้ฉันได้รับการผ่อนโทษอย่างบริบูรณ์ถึงสามครั้ง และฉันถวายมันให้กับวิญญาณสามีของฉัน"

"นั่นไม่นับว่าดีเลยนะซิสเตอร์ฮัวนา!"

รูฟาผู้ที่ถูกระทบตอบกลับมา

"การผ่อนโทษอย่างบริบูรณ์เพียงครั้งเดียวก็เพียงพอต่อการปลดปล่อยเขาจากไฟชำระแล้ว ซิสเตอร์ไม่ควรใช้การผ่อนโทษอันศักดิ์สิทธิ์อย่างฟุ่มเฟือยทำอย่างที่ฉันทำสิ"

"ฉันบอกกับตัวเองว่า ยิ่งยากก็ยิ่งดี"

ซิสเตอร์ฮัวนาผู้เรียบง่ายตอบพร้อมรอยยิ้ม

"แต่ลองบอกฉันสิว่าซิสเตอร์ทำอย่างไร? "

ซิสเตอร์รูฟามิได้โต้ตอบทันทีทันใด เธอขอหมากเคี้ยวแล้วมองไปยังผู้ที่กำลังตั้งใจฟังอยู่ ถ่มน้ำลายไปทางหนึ่งแล้วพูดขึ้นในขณะที่ยังเคี้ยวหมากอยู่

"ฉันไม่ปล่อยวันศักดิ์สิทธิ์ไปโดยเปล่าประโยชน์แม้แต่วันเดียว! นับตั้งแต่ฉันเข้ามาเป็นสมาชิกของสมาคมภราดรภาพฉันได้รับการผ่อนโทษอย่างบริบูรณ์ถึง 457 ครั้ง กับ 760,598 ปีของการผ่อนโทษ ฉันจดกำไรทั้งหมดนี้เอาไว้เพราะฉันชอบเก็บประวัติของฉันให้สะอาด เพราะไม่ต้องการหลอกลวงหรือถูกหลอก"

ซิสเตอร์รูฟาหยุดไปครู่หนึ่ง แล้วจึงเคี้ยวต่อไป ผู้หญิงคนอื่นๆ พากันมองดูเธออย่างชื่นชม แต่บุรุษคนที่กำลังเดินไปมาอยู่นั้นหยุดเดิน และบอกเธออย่างดูถูกนิดๆ ว่า

"อึม! สำหรับผมนะ ปีนี้เพียงปีเดียวผมได้การผ่อนโทษอย่างบริบูรณ์มากกว่าซิสเตอร์ถึงสี่ครั้ง ซิสเตอร์รูฟา และ 100 ปีมากกว่าด้วย ถึงกระนั้น

ผมก็ยังไม่ได้สวดมนต์มากมายแบบนี้"

"มากกว่าฉันน่ะรึ? มากกว่าการผ่อนโทษ 689 ครั้ง กับ 994,856 ปี เชียวหรือ?"

ซิสเตอร์รูฟาพูดซ้ำอย่างดูถูกบ้าง

"นั่นแหละ การผ่อนโทษ 8 ครั้งมากกว่า และ 115 ปีมากกว่าในอีกไม่กี่เดือนนี้แหละ"

ชายคนนั้นตอบ ลำคอห้อยผ้าสวมคอและลูกประคำที่เหนียวเหนอะ

"นั่นไม่น่าประหลาดเลย"

รูฟาพูดขึ้นอย่างยอมรับ

"คุณเป็นครูและเป็นหัวหน้าของสมาคมภราดรภาพของมณฑลนี่นะ!"

บุรุษคนนี้ยิ้มออกมาอย่างภาคภูมิใจ

"มันไม่แปลกสำหรับผมหรอกนะที่จะได้รับมันมากกว่าซิสเตอร์ความจริงแล้วผมแทบพูดได้เลยว่าผมได้รับการผ่อนโทษแม้แต่ในช่วงเวลาที่ผมหลับ"

"ครูคะ แล้วคุณทำอะไรกับมัน?"

เสียงสี่ห้าเสียงถามขึ้นพร้อมๆ กัน

"จุ๊ย!"

อีกฝ่ายหนึ่งตอบด้วยรอยยิ้มที่เกือบจะเย้ยหยัน

"ผมโปรยมันไปทั่ว ที่นี่บ้าง ที่นั่นบ้าง!"

"อืม ในกรณีนี้ ฉันยกย่องคุณไม่ได้เลยค่ะครู!"

รูฟาค้านขึ้น

"คุณไปอยู่ในไฟชำระอย่างแน่นอนที่เอาการผ่อนโทษไปทิ้งอย่างไร้ประโยชน์! คุณก็รู้อยู่แล้วว่าคำพูดเหลวไหลทุกคำที่เปล่งออกมา ผู้นั้นจะต้องทรมานอยู่ในไฟชำระถึง 40 วัน ตามที่พระบอกเอาไว้สำหรับเชือกแต่ละเส้นที่ยาวเท่าฝ่ามือ 60 วัน และสำหรับน้ำแต่ละหยด 20 วัน คุณไปอยู่ในไฟชำระแน่ๆ!"

"ผมรู้วิธีที่จะออกจากที่นั่น!"

บราเดอร์เปโดรตอบอย่างมั่นใจเป็นที่สุด

"ผมเอาวิญญาณออกมาจากไฟชำระแล้วมากมายหลายดวง! ผมสร้างนักบุญมากมาย! นอกจากนี้ในคำสั่งเสียก่อนตายผมก็ยังได้กำไรถ้าผมต้องการคืออย่างน้อยที่สุดได้การผ่อนโทษอย่างบริบูรณ์เจ็ดครั้ง และเมื่อถึงตอนที่ผมตาย ผมก็ยังช่วยผู้อื่นได้อีก!"

หลังจากที่พูดออกไปเช่นนั้นแล้ว เขาก็เดินออกไปอย่างภูมิใจ

"ยังไงซิสเตอร์ก็ทำแบบฉันสิ ฉันไม่สูญเสียวันแม้แต่วันเดียว และฉันเก็บบันทึกเอาไว้อย่างเป็นระเบียบ ฉันไม่อยากโกงหรือถูกโกง!"

"ซิสเตอร์ทำยังไงเล่า?" ฮัวนาถามขึ้น

"เอาหละ ซิสเตอร์ควรเลียนแบบสิ่งที่ฉันทำอยู่ เป็นต้นว่า ฉันได้การผ่อนโทษมาหนึ่งปี ฉันก็จะจดเอาไว้ในสมุดบันทึก และฉันจะพูดขึ้นว่า : ข้าแต่พระบิดาผู้ศักดิ์สิทธิ์ ท่านนักบุญโดมินิค ได้โปรดช่วยข้าน้อยด้วย มีผู้ใดในไฟชำระที่ต้องการเวลาหนึ่งปีพอดี---ไม่ใช่มากกว่าหนึ่งวัน หรือน้อยกว่าหนึ่งวัน ฉันจะโยนเหรียญขึ้นถ้าหากได้หัว ก็คือไม่ แต่ถ้าหากได้ก้อยก็คือใช่ แล้วถ้าสมมุติว่ามันเป็นก้อย ฉันก็จะเขียนลงไปว่าจ่ายแล้ว ถ้าหากมันเป็นหัว ฉันก็จะเก็บการผ่อนโทษของฉันเอาไว้ ในลักษณะนี้ฉันก็จะรวม 100 ปีเข้าเป็นกลุ่มๆ ด้วยการจดเอาไว้ น่าเสียดายนะที่เราทำอะไรกับมันไม่ได้เหมือนกับที่เราทำกับเงินทองด้วยการเอาไปให้กู้ยืม วิญญาณมากมายก็จะได้รับการช่วยเหลือ เชื่อฉันเถอะทำอย่างที่ฉันทำเอาไว้"

"ฉันทำดีกว่านั้นอีกนะ!" ซิสเตอร์ซีปาตอบ

"ดีกว่าแค่ไหนเชียว?" รูฟาถามด้วยความประหลาดใจ

"มันเป็นไปไม่ได้หรอก! สิ่งที่ฉันทำน่ะทำให้ดีกว่านั้นไม่ได้อีกแล้ว!"

"ฟังสักนิดหนึ่ง แล้วซิสเตอร์ก็จะคล้อยตาม" ซีปาผู้เฒ่าตอบด้วยน้ำเสียงที่ไม่เห็นด้วย

"ลองดู! ลองดู! ฟังเขาหน่อย" คนอื่นพูดขึ้น

หลังจากที่ไออย่างมีท่าทางแล้ว หญิงชราคนนั้นจึงเริ่มพูดขึ้น

"คุณก็รู้ดีอยู่แล้วว่าการสวด "ขอให้ความบริสุทธิ์ของพระองค์ยิ่งด้วย

บารมี" และ "พระเยซูคริสต์เจ้า พระบิดาผู้แสนดี" แล้วก็จะได้เวลาสิบปีต่อตัวอักษรแต่ละตัว"

"ยี่สิบปี---ไม่ใช่ น้อยลงมั้ง---ห้าปี" เสียงต่างๆ พูดกันเป็นลูกคู่

"จะมากกว่าหรือน้อยกว่าไม่สำคัญหรอก เมื่อเด็กรับใช้หรือสาวใช้ทำจานหรือแก้วหรือถ้วย ฯลฯ แตก ฉันจะให้เขาเก็บเศษทั้งหมด และแต่ละชิ้น แม้แต่ชิ้นที่น้อยที่สุด เขาจะต้องท่องว่า 'ขอให้ความบริสุทธิ์ของพระองค์ยิ่งด้วยบารมี' และ 'พระเยซูคริสต์เจ้า พระบิดาผู้แสนดี' แล้วการผ่อนโทษที่ฉันได้รับนั้นฉันก็จะอุทิศให้กับดวงวิญญาณทุกคน ที่บ้านรู้เรื่องนี้ดียกเว้นพวกแมว"

"แต่การผ่อนโทษเหล่านี้พวกคนรับใช้จะได้รับไม่ใช่ตัวซิสเตอร์นะ ซิสเตอร์ซีปา" รูฟาขัดขึ้น

"แล้วถ้วยของฉันและจานของฉันล่ะ ใครจะเป็นคนจ่ายให้กับฉันเล่า? พวกคนรับใช้พอใจที่จะจ่ายแบบนี้ และฉันด้วยเช่นกัน ฉันไม่ทุบตีเขา ยกเว้นทุบสักครั้งหนึ่งหรือหยิกที่นั่นมั่งที่นี่มั่งเท่านั้น"

"ฉันจะทำแบบนั้นด้วย"

"ฉันจะทำแบบเดียวกัน"

"และฉันด้วย"

บรรดาผู้หญิงเหล่านั้นเปล่งเสียงกันเซ็งแซ่

"แต่ถ้าหากว่าจานแตกออกเพียงสองสามเสี่ยงล่ะ ซิสเตอร์ก็จะไม่ได้อะไรมากนัก" รูฟาซึ่งดื้อรั้นให้ข้อสังเกต

"บ่ะ!"

ซีปาผู้เฒ่าตอบ

"ฉันก็ยังให้พวกเขาสวดเหมือนเดิม แล้วฉันก็เอากาวติดจานเข้าด้วยกัน เราก็ไม่ต้องเสียอะไรเลย"

ซิสเตอร์รูฟาไม่รู้ว่าจะดึงดันอย่างไรอีกต่อไป

"ขอให้ฉันถามซิสเตอร์เกี่ยวกับข้อสงสัยที่มีอยู่ในใจอย่างหนึ่งเถอะค่ะ"

ฮัวนาผู้ที่ยังเยาว์อยู่ถามขึ้นอย่างกระดากอาย

"ท่านสุภาพสตรีทั้งหลายคะ พวกท่านรู้ดีในเรื่องของสวรรค์ ไฟชำระ และนรก ฉันขอสารภาพถึงความโง่เง่าของตนในเรื่องพวกนี้"

"พูดให้ฟังสิ!"

"ฉันพบหลายครั้งในบทสวดและในหนังสืออื่นๆ เกี่ยวข้องกับการสวด "ข้าแต่พระบิดา" สามครั้ง "สรรเสริญพระแม่มาเรีย" สามครั้ง และ "โมทนาพระบิดา" สามครั้ง"

"แล้วยังไงล่ะ? "

"ฉันอยากรู้ว่าจะต้องสวดบทเหล่านี้อย่างไร จะให้สวด "ข้าแต่พระบิดา" สามครั้งติดกันไปเลย 'สรรเสริญพระแม่มาเรีย' สามครั้งติดกันไป และ 'โมทนาพระบิดา' สามครั้ง หรือว่า 'ข้าแต่พระบิดา' หนึ่งครั้ง 'สรรเสริญพระแม่มาเรีย' หนึ่งครั้ง และ 'โมทนาพระบิดา' เรียงกันสามครั้งคะ?"

"เอาแบบนี้นะคะ 'ข้าแต่พระบิดา' สามครั้ง..."

"ขอโทษจ้ะ ซิสเตอร์ซีปา!"

รูฟาขัดขึ้น

"บทสวดเหล่านี้ควรจะสวดอีกอย่างหนึ่ง อย่าได้ปนชายกับหญิงเข้าด้วยกัน "ข้าแต่พระบิดา" เป็นเพศชาย "สรรเสริญพระแม่มาเรีย" เป็นเพศหญิง และ "โมทนาพระบิดา" เป็นพวกเด็กๆ"

"เฮอะ! ขอโทษจ้ะซิสเตอร์รูฟา 'ข้าแต่พระบิดา สรรเสริญพระแม่มาเรีย และโมทนา' ก็เหมือนข้าว เนื้อสัตว์กับน้ำซ็อส เป็นอาหารของนักบุญ..."

"คุณเข้าใจผิดนะ! คิดดูซิว่าพวกคุณที่สวดแบบนี้น่ะจะไม่มีวันได้รับในสิ่งที่ขอกันหรอก!"

"แล้วคุณล่ะ เพราะคุณสวดแบบนี้ก็จะไม่ได้รับอะไรเลยแม้แต่อย่างเดียวจากบทสวดของตนเอง!"

ซีปาผู้เฒ่าสวนขึ้นมา

"ใครจะไม่ได้รับล่ะ?"

รูฟาพูดพลางผลุดลุกขึ้น

"เมื่อไม่นานมานี้ หมูตัวเล็กๆ ของฉันหายไป ฉันสวดอ้อนวอนขอนักบุญแอนโทนี่แล้วฉันก็ได้มันคืนมา และยังขายได้ราคาดีเสียด้วยซ่ะ!"

"จริงรึ? นั่นก็เพราะเพื่อนบ้านของคุณพูดกันว่าคุณขายหมูของเขา!"

"ใคร? อีนังคนที่หน้าด้านคนนั้นเรอะ! คุณคิดรึว่าฉันจะเหมือนกับคุณ?"

คุณครูคนนั้นจำต้องเข้าไปแทรกเพื่อให้เรื่องสงบลง และไม่มีใครจำ "ข้าแต่พระบิดา" กันได้อีก ยกเว้นเรื่องหมูเพียงเรื่องเดียว

"เอาเถอะ! เอาเถอะ! ซิสเตอร์ครับ ไม่ควรทะเลาะกันเรื่องหมูเล็กๆ ตัวเดียว! พระคัมภีร์อันศักดิ์สิทธิ์ให้ตัวอย่างเรื่องหนึ่งกับพวกเรา เรื่องคนนอกรีตกับพวกโปรเตสแตนต์ ไม่มีเรื่องทะเลาะกับพระเยซูคริสต์เจ้าของเราที่ถูกขับลงไปอยู่ในน้ำเพราะหมูฝูงหนึ่งซึ่งพวกนั้นเป็นเจ้าของ พวกเราซึ่งเป็นคริสต์ และเป็นสมาชิกของสมาคมภราดรภาพแห่งสำนักลูกประคำอันศักดิ์สิทธิ์ แล้วเราจะมาทะเลาะกันเรื่องลูกหมูกันหรือ? และปฏิปักษ์ของพวกเราจากสมาคมภราดรภาพแห่งสำนักที่สามจะพูดเกี่ยวกับเราว่ายังไง?"

ทุกคนเงียบกริบ ต่างพากันชื่นชมในความรอบรู้อย่างลึกซึ้งของคุณครู และกลัวในสิ่งที่สมาคมภราดรภาพแห่งสำนักที่สามกล่าวหา ส่วนคุณครูนั้นรู้สึกพออกพอใจกับการยอมอยู่ในโอวาท เขาจึงเปลี่ยนสุ้มเสียงของการสนทนาแล้วพูดต่อไปว่า

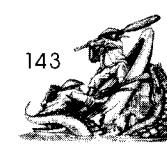
"อีกสักครู่ พระประจำตำบลก็จะเรียกพวกเราเข้าไป พวกเราจะต้องเรียนท่านถึงบาทหลวงรูปที่เราเลือกกันในกลุ่มสามคนที่ท่านเสนอมาเมื่อวานนี้ คือคุณพ่อดามาโซ หรือคุณพ่อมาร์ติน หรือผู้ช่วยบาทหลวง ผมไม่รู้ว่าพวกสำนักที่สามเลือกกันแล้วรึยัง เราจำเป็นต้องตัดสินใจนะครับ"

"ผู้ช่วย..." ฮัวนาพึมพำอย่างอายๆ

"อืม! ผู้ช่วยบาทหลวงไม่รู้วิธีเทศน์หรอก" ซีปาพูดขึ้น "คุณพ่อมาร์ตินดีกว่า"

"คุณพ่อมาร์ติน!" อีกคนหนึ่งอุทานขึ้นมาอย่างไม่พอใจ

"ท่านไม่มีเสียงนะ คุณพ่อดามาโซดีกว่าอีก"

"คนนี้แหละ" รูฟาอุทานขึ้น "ใช่แล้ว คุณพ่อดามาโซรู้วิธีเทศน์ ท่านเหมือนกับตัวตลก!"

"แต่พวกเราไม่เข้าใจท่านเลยนะ!" ฮัวนาคัดค้าน

"ก็เพราะว่าท่านลุ่มลึกนั่นแหละ! และตราบเท่าที่ท่านเทศน์ดีๆ ..."

ในขณะที่พวกผู้หญิงเหล่านี้กำลังถกกันเรื่องนี้อยู่ ซีซาก็มาถึง มีตะกร้าเทินอยู่บนศีรษะ เธอคำนับพวกเขาแล้วจึงไต่บันไดขึ้นไป

"คนๆ นั้นกำลังเดินขึ้นไปแน่ะ! เราขึ้นไปด้วยกันเถอะ" พวกเขาพูดขึ้น

ซีซารู้สึกว่าหัวใจของเธอเต้นแรงอย่างสุดขีดในตอนที่เธอไต่บันไดขึ้นไป เธอไม่รู้เลยว่าจะพูดกับพระอย่างไรจึงจะทำให้ความโกรธเคืองของท่านบรรเทาลง หรือจะให้เหตุผลอย่างไรเพื่ออ้อนวอนให้กับบุตรชายของตน เช้าวันนั้น ในขณะที่แสงลำแรกของเช้าตรู่ปรากฏขึ้น เธอลงไปในร่องสวนเพื่อเก็บผักที่ดีที่สุด แล้วเอาวางลงในตะกร้าจัดเรียงผสมกับใบกล้วยและดอกไม้ แล้วลงไปที่ริมฝั่งแม่น้ำเพื่อหาผักกูดซึ่งเธอรู้ว่าเป็นของโปรดของบาทหลวงถ้าเอาไปทำสลัด เธอใส่เสื้อผ้าชุดที่ดีที่สุดและวางตะกร้าบนศีรษะโดยมิได้ปลุกบุตรชายให้ตื่นขึ้น เธอออกจากบ้านเพื่อมุ่งไปในเมือง

เธอพยายามอย่างเต็มที่ที่จะทำเสียงให้เบาที่สุดเมื่อเดินขึ้นบันไดมาอย่างช้าๆ หูฟังอย่างจดจ่อหวังว่าจะได้ยินเสียงคุ้นหู เสียงที่สดใจและไร้เดียงสา

แต่เธอไม่ได้ยินเสียงใดๆ และไม่ได้พบผู้ใด เธอจึงมุ่งเข้าไปในห้องครัว

ที่นั่นเธอมองไปทุกซอกทุกมุม พวกคนรับใช้และไวยาวัจกรต้อนรับเธออย่างไม่ใส่ใจนัก เธอทักทายพวกเขา แต่ก็แทบจะไม่ได้รับการตอบรับจากพวกเขาเลย เธอจึงถามขึ้น พยายามจะไม่แสดงความไม่พอใจให้เห็น

"ดิฉันจะเอาผักพวกนี้วางที่ไหนดีคะ?"

"ตรงนั่นแหละ...! ที่ไหนก็ได้!"

คนครัวบอกโดยไม่มองกลับมา เพราะหมกมุ่นอยู่กับงานของตน เขากำลังถอนขนไก่อยู่พอดี

ซีซาวางมะเขือ มะระ ใบเฟิร์นกับใบผักกูดอ่อนลงบนโต๊ะอย่างเป็น

ระเบียบ แล้วจึงวางดอกไม้ไว้ข้างบน พลางยิ้มออกมานิดๆ และถามคนรับใช้คนหนึ่งที่ดูจะอ่อนโยนกว่าคนครัวว่า

"ดิฉันจะคุยกับคุณพ่อได้ไหม?"

"ท่านป่วยอยู่" เขาตอบด้วยเสียงแผ่วเบา

"และคริสปินล่ะคะ? คุณรู้ไหมว่าเขายังอยู่ในห้องเก็บเครื่องสักการะหรือเปล่า"

คนรับใช้มองเธอด้วยความประหลาดใจ

"คริสปินรึ?" เขาถามคิ้วขมวดเข้า "เขาไม่ได้อยู่ที่บ้านรึ? คุณกำลังบอกหรือว่าเขาไม่อยู่ที่บ้าน"

"บาซิลิโออยู่ที่บ้าน แต่คริสปินยังอยู่ที่นี่" ซีซาตอบ "ดิฉันอยากพบลูกค่ะ"

"ครับ" คนรับใช้ตอบรับ "เขายังอยู่ที่นี่ แต่ตอนหลัง...ตอนหลังเขาหนีไป พร้อมกับของที่ขโมยไปหลายอย่าง เมื่อเช้านี้พระสั่งให้ผมไปแจ้งที่กรมตำรวจรักษาความสงบ พวกเขาจะต้องไปที่บ้านคุณแล้วหละ เพื่อค้นหาเด็กทั้งสองคน"

ซีซาเอามือปิดหู เธออ้าปากเหมือนกับจะพูด แต่ไม่มีคำพูดใดๆ หลุดออกมาเลย

"ใช่แล้ว! ก็มีลูกแบบนี้นี่นา"

คนครัวกล่าวเสริมขึ้น

"แสดงว่าคุณเป็นภรรยาที่ซื่อสัตย์จริงๆ ลูกก็เหมือนพ่อนั่นแหละ ระวังเจ้าตัวเล็กก็แล้วกันเขาจะแย่กว่าพ่อเขาเสียอีก"

ซีซาส่งเสียงสะอึกสะอื้นออกมาพลางทรุดตัวลงบนม้านั่ง

"อย่าร้องไห้ที่นี่!"

คนครัวตะโกนดุเธอ

"คุณไม่รู้เลยรึว่าคุณพ่อกำลังป่วย? ออกไปร้องไห้ที่ถนน!"

หญิงผู้น่าสงสารคนนี้แทบจะถูกผลักออกไป เธอวิ่งลงบันไดในขณะที่

พวกนางชีกำลังบ่นพึมพำ รำพึงรำพันถึงความป่วยไข้ของพระ

ฝ่ายมารดาผู้เคราะห์ร้ายซบใบหน้าลงในผ้าเช็ดหน้า พยายามบังคับเสียงสะอึกสะอื้นของตน

เมื่อมาถึงถนน เธอจึงมองไปโดยรอบด้วยท่าทางงุนงง หลังจากนั้นเธอจึงรีบรุดจากไปเหมือนกับว่าเธอตัดสินใจได้ในที่สุดแล้ว

19

ความเหนื่อยยากของครู

อันผู้คนที่โง่เขลาเบาปัญญานี้ มักจะต้องชดใช้ให้กับความเขลาของตน เพราะฉะนั้น จึงไม่ผิดนักที่จะเอื้อนเอ่ยเจรจากับบุคคลเหล่านี้อย่างโฉดเขลา เพื่อให้พวกเขาอิ่มเอมใจ

(โลเป เด เวกา)

ทะเลสาบซึ่งรายล้อมไปด้วยภูเขานั้นสงบนิ่งด้วยลักษณะที่ดูลวงตาราวกับว่าในคืนก่อนหน้านั้นมันไม่ได้ร่วมมือกับพายุที่เกิดขึ้น ด้วยแสงแรกที่สะท้อนให้เห็นจนปลุกส่วนที่ส่องแสงแวววาวของท้องน้ำให้ตื่นขึ้น เงาสีเทาสลัวเริ่มจางหายไปในบริเวณใกล้ขอบฟ้า เรือหาปลาต่างๆ กำลังลากอวนขึ้นมาบนท้องเรือ

บุรุษสองคนแต่งตัวสีดำไว้ทุกข์กำลังเพ่งพิจารณาคุ้งน้ำจากเนินสูงขึ้นไปเล็กน้อย คนหนึ่งในสองคนนั้นคือ อิบาร์รา ส่วนอีกคนหนึ่งเป็นเด็กหนุ่มท่าทางสุภาพ ท่าทางเศร้าโศก

"นี่ครับ"

ฝ่ายหลังพูดขึ้น

"ตรงนี้ครับที่ร่างของคุณพ่อคุณถูกโยนทิ้งน้ำ สัปเหร่อพาพวกเรามาที่นี่ร้อยโทเกวารากับผม"

อิบาร์ราจับแขนของชายหนุ่มสั่นไปมา

"คุณไม่ต้องขอบใจผมหรอกครับ"

ฝ่ายหลังยืนยัน

"ผมยังเป็นหนี้คุณพ่อของคุณหลายอย่าง และสิ่งเดียวที่ผมทำให้ก็

เพียงแต่เดินตามท่านไปยังหลุมฝังศพ ผมมาที่นี่โดยไม่รู้จักใครเลย ไม่มีผู้ใดแนะนำมา ไม่มีเงินเหมือนกับเดี๋ยวนี้ บรรพบุรุษของผมออกจากโรงเรียนเพื่อมาขายยาสูบ คุณพ่อของคุณดูแลผม หาบ้านให้ และอำนวยความสะดวกทุกอย่างที่จำเป็นต่อความก้าวหน้าทางการศึกษา ท่านจะมาที่โรงเรียนและแจกเงินเหรียญให้กับพวกเด็กๆ ที่ยากจนแต่ขยันขันแข็งในการเรียน ท่านช่วยจัดการหนังสือและสมุดให้กับพวกเขา แต่สิ่งนี้ก็เหมือนกับสิ่งดีอื่นๆ ทั้งหมดที่ไม่อยู่นาน!"

อิบาร์ราถอดหมวกออก และมีท่าทางเหมือนกับจะสวดมนต์อยู่เป็นเวลานานแล้ว แล้วจึงหันมาทางบุคคลที่มาด้วย และพูดขึ้นว่า

"คุณบอกว่าคุณพ่อของผมช่วยคนจนหรือครับ แล้วตอนนี้ล่ะ?"

"เดี๋ยวนี้หรือครับ พวกเขาทำในสิ่งที่ทำได้ และเรียนหนังสือในยามที่เขาทำได้"

"แล้วสาเหตุมาจากอะไรหรือ?"

"สาเหตุมาจากเสื้อที่ขาดวิ่นของพวกเขา และจากดวงตาที่เต็มไปด้วยความละอายใจ"

อิบาร์รานิ่งเงียบ แล้วจึงถามขึ้นมาอย่างสนใจว่า

"ตอนนี้คุณมีนักเรียนอยู่กี่คนครับ?"

"โอย!"

คุณครูตอบเศร้าๆ พลางสั่นศีรษะไปมา

"ครูที่ยากจนเพียงคนเดียวไม่อาจต่อสู้กับอคติหรือกับอิทธิพลบางอย่างได้หรอกครับ ก่อนสิ่งอื่นใดหมด โรงเรียนจำต้องมีที่ทางของตัวเอง ไม่ใช่อย่างที่เป็นอยู่ปัจจุบันนี้ บริเวณที่ผมสอนอยู่ข้างๆ รถม้าของพระประจำตำบล ซึ่งอยู่ใต้คอนแวนต์ ตรงนั้นนะครับ พวกเด็กๆ ที่อยากอ่านเสียงดังก็จะรบกวนบาทหลวงมีอยู่หลายๆ ครั้งที่ท่านลงมาข้างล่างอย่างโกรธเคือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในตอนที่ท่านถูกไข้เล่นงาน ท่านก็จะตะโกนด่าว่าพวกเด็กๆ และพูดจาดูถูกผมบ่อยๆ คุณคงเข้าใจนะครับว่าในสภาพแบบนี้ไม่มีใครสอนหรือเรียนได้หรอกครับ เด็กไม่เคารพครูที่ถูกรังแกกดขี่โดยไม่พยายามยืนยันสิทธิของตน สำหรับครูโรงเรียน

ที่จะมีผู้เชื่อฟัง เพื่อให้เขามีอำนาจโดยที่ไม่มีผู้ใดคัดค้าน เขาจำต้องมีเกียรติ มีชื่อเสียง มีพลังทางศีลธรรม มีเสรีภาพพอที่จะทำอะไรได้บ้าง อนุญาตให้ผมเล่ารายละเอียดอันน่าเศร้าใจบ้าง ผมอยากเริ่มการปฏิรูป --- ผมก็ได้รับการเย้ยหยัน ในอันที่จะแก้ไขความเลวร้ายที่ผมเล่าให้ฟัง ผมจึงพยายามสอนภาษาสเปนให้กับพวกเด็กๆ เพราะนอกจากรัฐบาลสั่งให้ทำแล้ว ผมก็คิดเช่นกันว่ามันให้ผลดีแก่ทุกคน ผมใช้วิธีที่ง่ายที่สุด ด้วยการสอนข้อความ และชื่อต่างๆ โดยไม่อาศัยกฎเกณฑ์มากมาย โดยหวังว่าจะสอนไวยากรณ์ให้กับพวกเขาหลังจากที่เข้าใจภาษาแล้ว หลังจากนั้นเพียงไม่กี่อาทิตย์พวกที่พร้อมจะเข้าใจผม และแต่งประโยคได้บ้าง"

คุณครูหยุดไปครู่หนึ่ง มีท่าทางลังเลใจ และแล้ว เหมือนประหนึ่งว่าได้ตัดสินใจแล้ว เขาจึงพูดต่อไปว่า

"ผมไม่ควรอับอายเกี่ยวกับเรื่องราวของความเจ็บใจของตัวเองเลย ใครก็ตามที่อยู่ในฐานะของผมก็จะทำเหมือนกัน ดังที่ผมพูดไปแล้ว ผมเริ่มต้นดีแล้ว แต่ทว่าหลังจากนั้นอีกสองสามวัน บาทหลวงดามาโซ ซึ่งเป็นพระประจำตำบลในตอนนั้นให้หัวหน้าไวยาวัจกรเรียกผมไปพบ เนื่องจากผมรู้นิสัยของท่านและกลัวว่าจะทำให้ท่านรอ ผมจึงรีบขึ้นไปทันที ทำความเคารพท่าน และพูด "สวัสดี" เป็นภาษาสเปน เพื่อตอบรับการเคารพของผม ท่านจึงยื่นแขนของท่านให้ผมจูบ แต่ก็ดึงมือกลับไปโดยไม่รับการเคารพของผม ท่านระเบิดเสียงหัวเราะออกมาดังลั่น และเยาะเย้ยผม ผมรู้สึกไม่พอใจ ตรงหน้าของผมคือหัวหน้าไวยาวัจกร ในช่วงนาทีนั้นผมพูดอะไรไม่ออก ผมจึงได้แต่จ้องหน้า แต่ท่านก็ยังคงหัวเราะต่อไปจนผมไม่มีความอดทนต่อไปอีก ผมพบว่าตนเองกำลังทำสิ่งที่ไม่ได้ยั้งคิด การที่จะเป็นคนคริสเตียนที่ดีและเป็นมนุษย์ที่มีคุณค่านั้นเป็นสิ่งที่ไปด้วยกันไม่ได้ ผมกำลังจะถามท่านอยู่พอดีที่ในชั่ววูบนั้น ท่านเปลี่ยนจากการหัวเราะมาเป็นการเย้ยหยันดูถูก ท่านพูดกับผมอย่างมีเล่ห์เหลี่ยมว่า 'เออ มันคือคำว่า สวัสดี ฮ่ะ? สวัสดี! มันตลกสิ้นดีเลย เธอพูดภาษาสเปนได้แล้วรึ?' และท่านก็หัวเราะต่อไป"

อิบาร์ราไม่อาจกลั้นหัวเราะเอาไว้ได้

"คุณก็หัวเราะ"

คุณครูพูด และหัวเราะด้วย

"ผมสารภาพตรงๆ ว่าในตอนนั้นผมไม่รู้สึกอยากหัวเราะเลย ผมผลุดลุกขึ้นยืน ผมรู้สึกว่าเลือดวิ่งเข้าหัวของผม และมีแสงแปลบปลาบของฟ้าผ่า ทำให้สมองของผมมืดทะมึน ผมเห็นพระอยู่ไกล ไกลแสนไกล ผมก้าวเข้าไปหาท่านเพื่อตอบท่าน โดยที่ไม่รู้ด้วยซ้ำว่าตนเองจะพูดอะไร ตัวหัวหน้าไวยาวัจกรมายืนขวางอยู่ระหว่างเราทั้งสองคน พระยืนขึ้นและบอกกับผมในภาษาตากาล็อกอย่างเอาจริงเอาจังว่า 'อย่าได้ใช้เสื้อผ้าที่ยืมเอามากับพ่อเป็นอันขาด จงพอใจที่จะพูดในภาษาของตนเอง และอย่าปู้ยี่ปู้ยำภาษาสเปน --- มันมิได้เหมาะกับตัวครู ครูรู้จักคุณครูซิรูเอลาหรือเปล่า? เออ! ซิรูเอลาเป็นครูคนหนึ่งซึ่งไม่รู้หนังสือ แต่เขาตั้งโรงเรียนขึ้นมา' ผมอยากจะหยุดท่าน แต่ท่านเดินเข้าห้องและปิดประตูตามหลังอย่างแรง แล้วจะให้ผมทำอย่างไงล่ะครับ ผมมีเงินเดือนที่แทบจะไม่พอใช้? ในการที่จะได้เงินเดือนนั้น ผมจำต้องได้รับความกรุณาจากพระสงฆ์ประจำตำบล และต้องเดินทางไปยังเมืองหลวงประจำมณฑล ผมจะทำอะไรขัดกับท่านได้ครับ ท่านเป็นผู้ที่ทรงอำนาจทางศีลธรรมเป็นอันดับหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นอำนาจทางการเมือง และของพลเมืองในเมืองซึ่งคณะสงฆ์ของท่านสนับสนุนอยู่ เป็นที่กลัวเกรงของรัฐบาล รวย มีอิทธิพล เป็นที่ปรึกษา ได้รับการเชื่อฟัง เชื่อถือ และทุกๆ คนยอมรับ?

"ถ้าท่านดูถูกผม ผมจำต้องเก็บเงียบเอาไว้ แต่ถ้าผมตอบโต้ ผมก็จะถูกไล่ออกจากงาน หมดอาชีพตลอดไป และไม่ใช่เพราะสิ่งนี้รึที่การศึกษาได้รับประโยชน์ ในทางตรงกันข้าม ทุกๆ คนจะเข้าข้างพระกันหมด ผมก็จะเป็นที่เกลียดชัง และถูกขนานนามว่าเป็นคนอวดเก่ง เย่อหยิ่งจองหอง เป็นคริสเตียนที่ต่ำทราม มีการศึกษาเลวๆ ถึงขั้นเป็นคนต่อต้านสเปน และเป็นคนนอกระบบ ครูโรงเรียนไม่มีใครหวังว่าต้องเป็นคนมีความรู้ และกระตือรือร้น สิ่งที่ต้องการจากตัวเขาก็คือการโอนอ่อนยินยอม ความต่ำต้อย ความเฉื่อยชา ขอโทษด้วย

นะครับ พระผู้เป็นเจ้าทรงยกโทษให้กับผมที่ผมปฏิเสธมโนธรรมและเหตุผล แต่ผมเกิดในประเทศนี้ ผมจำต้องมีชีวิตอยู่ ผมมีแม่ ผมต้องทิ้งตนเองให้กับชะตากรรม ประหนึ่งซากศพที่ถูกคลื่นซัดไปมา"

"และเพราะอุปสรรค์นี้ที่คุณรู้สึกท้อถอยตลอดไปเลยหรือครับ? แล้วคุณใช้ชีวิตแบบนี้มาตั้งแต่นั้นหรือ?"

"เอ้อ! เพราะถูกเตือนจากเรื่องนี้!"

เขาตอบ

"เคราะห์กรรมของผมนั้นน่าจะลดน้อยลง! จริงครับ นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ผมรู้สึกรังเกียจอาชีพของตัวเอง ผมเคยคิดที่จะหางานอื่นทำเหมือนกับบรรพบุรุษของผม เพราะการทำงานนั้น ถ้าหากทำด้วยความเบื่อหน่ายและด้วยความอยากแก้แค้นละก็ นับว่าได้เสียสละเพื่อเพื่อนมนุษย์ และเพราะว่าโรงเรียนเตือนใจผมทุกวันถึงการถูกสบประมาท ก็ยิ่งทำให้ผมต้องกล้ำกลืนอยู่กับเวลาอันขมขื่นเป็นที่สุด แต่จะทำอะไรได้เล่า? ผมไม่สามารถขัดใจแม่ผม ผมจำต้องบอกท่านว่า เวลาสามปีที่ท่านเสียสละเพื่อให้อาชีพนี้แก่ผมนั้นทำให้ผมมีความสุขตราบถึงวันนี้ ผมจำเป็นต้องทำให้แม่เชื่อว่าอาชีพครูเป็นอาชีพที่มีเกียรติที่สุด เป็นงานน่าทำ และปูลาดไปด้วยดอกไม้ และเต็มไปด้วยความหวัง หน้าที่ของผมทำให้ผมมีแต่เพื่อนฝูงมิตรสหาย และผู้คนให้ความเคารพยกย่องผมที่สุด มิฉะนั้นแล้วละก็ ถ้าผมไม่เลิกทุรนทุราย ผมก็จะทำให้คนอื่นเป็นทุกข์ด้วย ซึ่งนอกจากจะไร้ประโยชน์แล้วก็ยังบาปด้วย ดังนั้นผมจึงยังสอนอยู่ และไม่ต้องการสูญเสียเจตนารมณ์ของตัวเอง ผมจึงตัดสินใจต่อสู้"

คุณครูหยุดพูดไปครู่หนึ่งแล้วจึงเอ่ยต่อไปว่า

"นับตั้งแต่วันนั้นเป็นต้นมา วันที่ผมถูกเหยียดหยามดูถูก ผมเฝ้าพิจารณาตัวเอง และพบว่าตนเองเป็นคนโง่เขลาจริงๆ ผมบังคับตัวเองให้เรียนภาษาสเปนทั้งวันทั้งคืน ซึ่งทั้งหมดนี้ก็เพื่ออาชีพของผม นักปราชญ์ผู้เฒ่าให้ผมยืมหนังสือบางเล่ม ผมอ่านทุกอย่างที่อยู่ในมือ และวิพากษ์ในสิ่งที่ผมอ่านอยู่ ความคิดใหม่ๆ ที่ผมได้รับจากหลายๆ แห่งเปลี่ยนแปลงทัศนคติของผม

ผมมองเห็นอะไรหลายอย่างผิดแปลกไปจากที่ผมเคยมองเห็นก่อนหน้านั้น ผมเห็นความผิดพลาดซึ่งก่อนนั้นผมเห็นแต่ความจริง และความจริงของหลายๆ สิ่งซึ่งเคยเป็นความผิดพลาดมาก่อนของผม เป็นต้นว่า การเฆี่ยนตี ซึ่งนับตั้งแต่อดีตกาลอันไกลโพ้นถือเป็นลักษณะเด่นของโรงเรียน และเคยยอมรับกันว่าเป็นวิธีที่ชะงัดในการทำให้นักเรียนเรียนรู้ --- หรือเพราะเราเคยชินต่อความเชื่อมั่น --- สำหรับผมแล้วดูเหมือนว่าในตอนหลังเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาของเด็ก และทำให้เขากลายเป็นคนไร้ประโยชน์ไปอย่างสิ้นเชิง ผมเชื่อว่าวิธีนี้ทำให้การมีเหตุมีผลเป็นไปไม่ได้เลย ถ้าหากมีไม้เรียวหรือการลงโทษอยู่ต่อหน้า ความกลัวกับความหวาดผวาทำลายแม้แต่นักเรียนที่สง่าผ่าเผยที่สุดลงได้ นอกเหนือไปจากนี้จินตนาการของเด็กจะมีชีวิตชีวามากกว่า มีความรู้สึกไวมากกว่า ยิ่งไปกว่านั้นการใส่ความคิดเข้าไปในสมองของเด็ก เราจำเป็นต้องเน้นความสงบสุข ไม่ว่าจะภายนอกหรือภายใน จิตวิญญาณจะต้องมีความสง่า นิ่มนวล มีความเยือกเย็นทั้งทางวัตถุและทางศีลธรรม และมีการสนับสนุนอย่างค่อยเป็นค่อยไป ผมเชื่อว่าก่อนสิ่งใดหมด เด็กควรจะมีความมั่นใจ ปลอดภัยและเห็นคุณค่าของตนเอง ยิ่งไปกว่านั้น ผมเข้าใจว่า ภาพอันน่าตื่นเต้นประจำวันเกี่ยวกับการเฆี่ยนตีนั้นทำลายความเมตตาที่มีอยู่ในใจ และดับไฟของเกียรติยศกับพลังในโลกนี้ ความเสียหายที่สูญไปพร้อมกันก็คือ ความรู้สึกละอายซึ่งยากต่อการฟื้นกลับคืนมาอีก ผมเฝ้าสังเกตด้วยเช่นกันว่าเมื่อมีใครถูกเฆี่ยน บุคคลผู้นั้นก็จะรู้สึกพอใจที่จะเห็นผู้อื่นเจ็บปวดด้วย และจะยิ้มอย่างพอใจ เมื่อได้ยินผู้อื่นร้องไห้คร่ำครวญ คนที่ได้รับหน้าที่เฆี่ยนนั้นยอมปฏิบัติตามในวันแรกอย่างไม่เต็มใจนัก แต่หลังจากนั้นเขาก็จะเคยชินกับมันและจะพอใจในหน้าที่ที่น่าสมเพชของตน

"อดีตสร้างความหวาดหวั่นให้กับผม ผมอยากช่วยปัจจุบันด้วยการแก้ไขระบบเก่าๆ ผมพยายามทำให้การเรียนรู้นั้นเพลิดเพลินและสบายใจ ผมอยากให้การอ่านครั้งแรกนั้นไม่ใช่เป็นหนังสือดำเล่มน้อยที่เปรอะเปื้อนไปด้วยน้ำตายามเยาว์วัย แต่เป็นเพื่อนซึ่งจะช่วยให้เขาค้นพบความลี้ลับอันน่าพิศวง และอยากให้โรงเรียนนั้นไม่ใช่แหล่งเศร้าโศก แต่เป็นสถานที่ของการพักผ่อนทางปัญญา

ผมค่อยๆ กำจัดการเฆี่ยนตีทั้งหมด ผมเอาการลงโทษกลับบ้านกับผม แล้วเอาความทะเยอทะยานและการนับถือตัวเองมาใช้แทน ถ้าหากบทเรียนทำไปอย่างไม่เอาใจใส่ ผมก็จะให้เหตุผลว่ามาจากความบกพร่องทางด้านความตั้งใจ แต่จะไม่ใช่ความบกพร่องทางความสามารถอย่างเด็ดขาด ผมทำให้พวกเขาเชื่อว่าพวกเขามีความสามารถในการจัดการดีกว่า และความเชื่อซึ่งพวกเขาพยายามเน้นอยู่นั้นทำให้เขาเล่าเรียนด้วยความมั่นใจจนนำไปสู่การสร้างวีรบุรุษทีเดียว ในตอนต้นๆ ดูเหมือนว่าการเปลี่ยนวิธีการนี้ไม่ค่อยจะคล่องตัวนัก มีอยู่หลายคนที่ไม่ยอมเรียน แต่ผมยืนยันและสังเกตว่าพวกเขาได้รับการกระตุ้นทีละเล็กทีละน้อย มีเด็กๆ มาเรียนมากขึ้นและถี่ขึ้น และคนที่ได้รับการชมเชยต่อหน้าเพื่อนในชั้นก็จะเรียนเพิ่มขึ้นอีกเท่าตัวในวันถัดไป การกระทำเช่นนี้เป็นที่รู้จักกันไปทั่วเมืองอย่างรวดเร็วว่าผมไม่เฆี่ยนตีอีก บาทหลวงจึงเรียกตัวผมไปพบ ผมเกรงว่าจะมีเรื่องอีกจึงทักทายท่านเป็นภาษาตากาล็อกอย่างไม่เต็มใจนัก ครั้งนี้ท่านจริงจังกับผมมากทีเดียว ท่านบอกกับผมว่าผมทำให้เด็กๆ เสียคน และบอกว่าผมเสียเวลาโดยเปล่าประโยชน์ อีกทั้งผมยังไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ของตนเอง พวกพ่อแม่ของเด็กที่ไม่ถูกเฆี่ยนตีพากันเกลียดชังลูกของตน พระจิตอันศักดิ์สิทธิ์นั้นบอกว่าคำพูดซึมซาบเข้าไปด้วยเลือด ฯลฯ ท่านให้ภาษิตบางตอนตั้งแต่ยุคป่าเถื่อนกับผม เพื่อจะบอกว่าสิ่งที่บรรพบุรุษเคยพูดเอาไว้เป็นสิ่งที่ไม่อาจโต้ตอบขัดแย้งได้ จากสิ่งเหล่านี้ เราถูกบังคับให้เชื่อว่าในความเป็นจริงแล้วมีความเหี้ยมโหดอำมหิตอยู่จริง ซึ่งยุคสมัยเก่าๆ นั้นสร้างมันขึ้น และสลักเสลามันเอาไว้ในปราสาทราชวังและตามโบสถ์วิหารต่างๆ

โดยสรุปแล้ว ท่านแนะให้ผมขยันหมั่นเพียรแล้วกลับไปสู่ระบบเก่า มิฉะนั้นแล้วท่านจะบอกเทศมนตรีเกี่ยวกับตัวผม เคราะห์ของผมนั้นมิได้หยุดอยู่ที่นี่เท่านั้น หลายๆ วันต่อมา พ่อแม่ของเด็กๆ เผชิญหน้ากับผมในโบสถ์ ผมต้องเอาความอดทนและการยอมแพ้มาช่วย พวกเขาเริ่มต้นด้วยการพรรณนาถึงสมัยก่อนๆ เมื่อครั้งอยู่โรงเรียนที่สอนนักเรียนในลักษณะเดียวกับที่บรรพบุรุษเคยทำมา 'พวกท่านเหล่านั้นเป็นผู้รู้' พวกเขาบอกผม 'ท่านใช้แส้ และดึงต้นไม้บิดเบี้ยว

ให้ยึดตรง ท่านเหล่านั้นมิได้เป็นผู้ที่อายุยังน้อย แต่เป็นผู้เฒ่าที่มีประสบการณ์มากมาย ศีรษะท่านขาวโพลน และเข้มงวด! ดอน กาตาลิโน ผู้ซึ่งเป็นบุคคลที่อยู่เหนือกว่าท่านเหล่านี้ และเป็นผู้ก่อตั้งโรงเรียนนี้ ไม่เคยเฆี่ยนต่ำกว่ายี่สิบห้าครั้งเลย เพราะเหตุนี้เองที่ท่านมีลูกหลานและพระสงฆ์องค์เจ้าที่ฉลาดเฉลียว ฮะ! ผู้เฒ่าเหล่านี้มีคุณค่ามากกว่าพวกเรา รู้ไหม ดีกว่าพวกเรา! คนอื่นๆ ก็ยังไม่พอใจกับคำพูดเสียดสีที่หยาบคายเหล่านี้ พวกเขาบอกผมตรงๆ เลยว่าถ้าหากผมยังใช้วิธีนี้ต่อไปอีก ลูกๆ ของพวกเขาก็จะไม่รู้อะไรเลย และพวกเขาจำต้องย้ายลูกของพวกเขาออกจากโรงเรียน มันไม่มีประโยชน์อะไรที่หาเหตุผลอธิบาย เนื่องจากผมอายุยังน้อย พวกเขาจึงปฏิเสธที่จะยอมรับว่าผมอาจจะถูกต้องก็ได้ ผมจะทำอะไรดีเพื่อให้ตนเองผมหงอก! พวกเขาอ้างอำนาจของพวกพระ ของพวกนั้น พวกนี้ของใครๆ ก็ตาม หรืออ้างถึงตัวเอง โดยบอกว่า ถ้ามิใช่เพราะการเฆี่ยนตีของครูละก็ พวกเขาจะไม่เรียนรู้อะไรเลย ความเห็นอกเห็นใจของคนบางคนที่ให้กับผมนั้นช่วยให้ความขมขื่นที่ได้รับจากความผิดหวังอันนี้หวานชื่นขึ้น

ในแง่นี้ ผมจำเป็นต้องเลิกวิธีการอันหนึ่งซึ่งหลังจากที่พยายามมามากแล้วเริ่มจะให้ผล ผมเอาแซ่มาที่โรงเรียนในเช้าวันถัดไปอย่างหมดหวัง แล้วเริ่มหน้าที่อันป่าเถื่อนของผมอีกครั้งหนึ่ง ความเงียบสงบมลายไปสิ้นเชิง ความเศร้าเริ่มปรากฏบนใบหน้าของพวกเด็กๆ ซึ่งเริ่มชอบผม พวกเขาเป็นกลุ่มเดียวกับผม เป็นมิตรสหายกลุ่มเดียวของผม ถึงแม้ว่าผมจะลดการเฆี่ยนตีลง และพยายามจัดการกับพวกเขาด้วยการยืดหยุ่นเท่าที่จะทำได้ แต่พวกเด็กๆ รู้สึกเจ็บปวดไปแล้ว รู้สึกไร้ค่าและคร่ำครวญร่ำไห้อย่างขมขื่น และนั่นทิ่มแทงผมเข้าถึงหัวใจ และถึงแม้ว่าภายในใจผมนั้น ผมจะรู้สึกโกรธเคืองครอบครัวโง่เง่าของพวกเขา แต่ผมก็ไม่อาจแก้แค้นเหยื่อที่บริสุทธิ์เพราะความอคติของครอบครัวเขาได้ หยาดน้ำตาของพวกเด็กๆ แผดเผาตัวผม หัวใจของผมแตกระเบิดออกเป็นเสี่ยงๆ และในวันนั้นผมออกจากห้องเรียนก่อน แล้วกลับบ้านไปร้องไห้ตามลำพัง ความรู้สึกอันอ่อนไหวของผมอาจจะทำให้คุณประหลาดใจ และถ้าเพียงแต่คุณอยู่ในฐานะของผม คุณก็จะเข้าใจ ดอน อะนัสตาซิโอ ผู้เฒ่าบอกผมว่า

'พวกพ่อแม่ขอให้ใช้แซร์? ทำไมครูจึงไม่ใช้มันกับพวกพ่อแม่เล่า?' ผลที่ได้จากสิ่งนี้ทำให้ผมล้มป่วยลง"

อิบาร์ราฟังอย่างครุ่นคิด

"ผมยังไม่หายดีนัก แต่ผมก็กลับไปโรงเรียน และพบว่านักเรียนของผมลดลงเหลือเพียงหนึ่งในห้า นักเรียนที่ดีที่สุดจากไปเมื่อเอาระบบเฆี่ยนตีมาใช้ ส่วนพวกที่ยังอยู่นั้น มีอยู่สองสามคนที่ไปโรงเรียนเพื่อหลีกหนีจากภาระงานที่บ้าน ไม่มีผู้ใดเลยแม้แต่คนเดียวที่แสดงความร่าเริงให้เห็น ไม่มีใครบอกผมเลยว่าเขายินดีที่ผมหายป่วย สำหรับเขาแล้วมันก็เหมือนกันหมด ไม่ว่าผมจะหายหรือไม่ก็ตาม พวกเขาคงอยากให้ผมป่วยต่อไป เพราะคนที่มาสอนแทนผม ถึงแม้เขาจะเฆี่ยนตีมากขึ้นเพื่อเป็นการตอบแทนเขาแทบจะไม่มาสอนเลย นักเรียนคนอื่นๆ ของผมซึ่งเป็นพวกที่พ่อแม่ให้มาโรงเรียน จะขาดเรียนและไปเดินเที่ยวที่อื่น พวกเขากล่าวโทษผมที่ผมทำให้เขาเสียเด็ก พวกเขาโจมตีผมด้วยการกล่าวหาต่างๆ นานา อย่างไรก็ดี มีอยู่คนหนึ่ง ซึ่งเป็นลูกชายของผู้หญิงชาวบ้านคนหนึ่งที่มาเยี่ยมผมตอนผมป่วยนั้น ถ้าเขาไม่กลับมาเรียนเป็นเพราะเขากลายเป็นเด็กวัดไปแล้ว หัวหน้าไวยาวัจกรบอกว่า เด็กที่ช่วยที่แท่นบูชาไม่ควรมาโรงเรียนบ่อยๆ เพราะจะทำให้ความภาคภูมิใจในตนเองถดถอยลง"

"แล้วคุณก็ยอมทิ้งนักเรียนของคุณเลยหรือครับ?"

อิบาร์ราตอบ

"จะให้ผมทำอย่างไรเล่า?"

เขาตอบ

"อย่างไรก็ดี ในช่วงเวลาที่ผมป่วยอยู่นั้น มีเรื่องราวเกิดขึ้นมากมาย เรามีการเปลี่ยนแปลงพระประจำตำบล ผมเฝ้าหวังอยู่ในใจ และพยายามอีกครั้งหนึ่งเพื่อมิให้พวกเด็กๆ เสียเวลา และถ้าเป็นไปได้ได้รับประโยชน์จากการเฆี่ยนตี เพราะอย่างน้อยที่สุด ความละอายจากการถูกลงโทษจะให้ผลประโยชน์แก่พวกเขา ผมเฝ้าคิดไปอย่างนั้น และเมื่อพวกเขาไม่อาจรักผมได้อีก อย่างน้อยที่สุดผมก็ยังต้องการให้พวกเขาได้บางสิ่งบางอย่างที่มีประโยชน์จากตัวผม เพื่อ

จดจำผมอย่างขมขื่นน้อยลงในภายหลัง คุณก็รู้แล้วว่าในโรงเรียนส่วนใหญ่นั้น หนังสือเป็นภาษาสเปน ยกเว้นคำสอนศาสนาที่เป็นภาษาตากาล็อก ซึ่งก็แตกต่างกันไปตามคณะสงฆ์ซึ่งพวกพระเป็นสมาชิกอยู่ หนังสือเหล่านี้มักจะมาจากบทสวด และการเข้าเงียบ คำสอนของบาทหลวงอัสเตเต หนังสือซึ่งมีน้ำหนักเอามาจากหนังสือของพวกนอกรีตเสียด้วยซ้ำ แต่เดิมแทบจะไม่มีการสอนภาษาสเปนให้แก่พวกเขา ซึ่งรวมไปถึงการแปลหนังสืออีกมากมาย ผมพยายามเปลี่ยนหนังสือเหล่านี้ทีละเล็กทีละน้อยด้วยบทคัดสั้นๆ จากงานดีๆ ในภาษาตากาล็อก เป็นต้นว่าตำราเกี่ยวกับนิเวศน์วิทยาซึ่งเขียนโดย ฮอร์เทนซิโอ กับ เฟลิซา คู่มือเล่มเล็กๆ เกี่ยวกับการเกษตรกรรม ฯลฯ ในบางครั้งผมก็แปลงานสั้นๆ เอง เช่นประวัติศาสตร์ฟิลิปปินส์ ซึ่งเขียนโดยบาทหลวงบาร์ราเนรา แล้วผมก็จะบอกนักเรียนให้จดในภายหลัง เพื่อให้พวกเขาเก็บเอาไว้ในสมุดเพื่อเพิ่มพูนให้กับมันตามเวลาด้วยญาณทัศนคติของตนเอง เนื่องจากผมไม่มีแผนที่เพื่อสอนภูมิศาสตร์ให้กับพวกเขา ผมจึงลอกแผนที่ของมณฑลแผ่นหนึ่งซึ่งผมเห็นในเมืองหลวง ด้วยงานคัดลอกแผ่นนี้กับกระเบื้องบนพื้นดิน ผมให้ความคิดกับเขาเกี่ยวกับประเทศนี้ ในครั้งนี้ พวกผู้หญิงคือกลุ่มที่ส่งเสียงในขณะที่พวกผู้ชายเพียงแต่ยิ้มเท่านั้น โดยคิดว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องที่งี่เง่าอันหนึ่งของผม พระใหม่เรียกตัวผมไปพบ และถึงแม้ว่าท่านจะไม่ดุด่าผมก็ตาม ท่านบอกผมว่าภาระอันแรกของผมควรเป็นศาสนา ก่อนที่จะสอนสิ่งต่างๆ เหล่านี้ พวกเด็กๆ ควรจะพิสูจน์ด้วยการสอบว่าพวกเขาเรียนรู้จากความจำของตนถึงความเร้นลับ การเข้าเงียบ กับคำสอนของหลักศาสนาคริสเตียน

ในขณะเดียวกัน ผมกำลังทำให้พวกเด็กๆ กลายเป็นนกแก้วนกขุนทองที่ท่องจำเรื่องราวต่างๆ มากมายโดยที่เขาไม่เข้าใจเลยแม้แต่คำเดียว พวกเด็กๆ หลายคนรู้จักความเร้นลับและการเข้าเงียบไปเรียบร้อยแล้ว แต่ผมก็เกรงว่าความพยายามของผมจะไม่เป็นที่ยอมรับของคุณพ่ออัสเตเต ทั้งนี้เนื่องจากว่านักเรียนของผมยังไม่สามารถแยกคำถามออกจากคำตอบว่าทั้งสองมีความแตกต่างกันอย่างไร แล้วพวกเราก็จะตายไป และพวกที่กำลังจะเกิดมาก็จะ

มีชีวิตอยู่แบบนี้! และในทวีปยุโรปพวกเขาพูดถึงความเจริญกันแล้ว!"

"อย่าเป็นคนมองโลกในแง่ร้ายเลย"

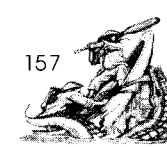
อิบาร์ราตอบ พลางลุกขึ้นยืน

"รองนายกเทศมนตรี เชิญผมไปร่วมประชุมที่ศาลากลาง... ใครจะรู้ว่าที่นั่นคุณจะได้คำตอบสำหรับคำถามของคุณ?"

คุณครูก็ลุกขึ้นยืนเช่นกันแต่กลับสั่นศีรษะไปมาอย่างไม่แน่ใจ เขาตอบว่า

"คุณก็จะพบว่าโครงการเกี่ยวกับสิ่งที่พวกเขาพูดกับผมจะประสบชะตากรรมเช่นเดียวกับชะตากรรมของผม เอาล่ะครับเราค่อยดูกันอีกทีก็แล้วกัน"

20

การประชุมในศาลากลางจังหวัด

ห้องประชุมห้องนั้นยาวประมาณสิบสองถึงสิบห้าเมตร และกว้างแปดถึงสิบเมตร บนกำแพงซึ่งทาสีขาวมีภาพวาดซึ่งดูน่าเกลียดและไม่เหมาะสมนักพร้อมกับมีตัวอักษรเขียนเอาไว้ด้วยเพื่อทำให้ความหมายของภาพเหล่านี้ครบบริบูรณ์ บนกำแพงมีปืนคาบศิลาเก่าแก่สิบกระบอกเรียงเป็นระเบียบอยู่ในมุมหนึ่งระหว่างดาบโค้งสนิมเขรอะกับมีดผอมยาวกับดาบสั้นขนาดเล็ก อาวุธเหล่านี้เป็นของตำรวจรักษาความสงบของเมือง

ตรงมุมสุดด้านหนึ่งของห้องประชุมตกแต่งด้วยม่านสีแดงสกปรกมีพระบรมสาทิสลักษณ์ของกษัตริย์แขวนอยู่แต่ซ่อนเร้นจากสายตาไปครึ่งหนึ่งบนเวทีไม้มีเก้าอี้นวมที่แขนหักตั้งอยู่ใต้รูปภาพรูปนั้น ด้านหน้าของเก้าอี้มีโต๊ะไม้ขนาดใหญ่เขรอะไปด้วยน้ำหมึก รอยขีดข่วน และเต็มไปด้วยลายมือและอักษรย่อเหมือนกับโต๊ะมากมายในโรงเตี๊ยมเยอรมันที่พวกนักเรียนมาเยือนบ่อย ๆ ม้านั่งกับเก้าอี้โยกเยกทำให้เครื่องตกแต่งห้องดูครบถ้วนยิ่งขึ้น

ที่นี่เป็นห้องประชุมของศาลากลางจังหวัด ห้องทรมาน ฯลฯ ในขณะนั้นเจ้าหน้าที่ของเมืองและของตำบลกำลังสนทนากันอยู่ กลุ่มผู้สูงอายุไม่เข้าไปปะปนกับคนหนุ่ม เพราะพวกเขาเข้ากันไม่ได้ ทั้งสองกลุ่มต่างก็เป็นตัวแทนของพรรคอนุรักษ์นิยมกับพรรคเสรีนิยม แต่แม้จะมีความแตกต่างกัน การต่อสู้ของพวกเขามีลักษณะรุนแรงเฉพาะในเขตเมืองเท่านั้น

"ความประพฤติของนายกเทศมนตรีทำให้ผมรำคาญใจ"

ดอน ฟิลิโปซึ่งเป็นหัวหน้าพรรคเสรีนิยมพูดกับบรรดามิตรสหายของท่าน

"เขามีแผนล่วงหน้าที่จะเก็บการพิจารณาเกี่ยวกับงบประมาณไว้ในนาทีสุดท้าย สังเกตดูซิครับว่าพวกเรามีเวลาเหลือเพียงสิบเอ็ดวันเท่านั้น"

"แล้วเขายังไปอยู่ที่โบสถ์เพื่อปรึกษากับบาทหลวงซึ่งกำลังป่วยอยู่"

ชายหนุ่มคนหนึ่งให้ข้อสังเกต ส่วนอีกคนหนึ่งตอบรับว่า

"มันไม่สำคัญนักหรอกครับ เรามีทุกอย่างพร้อมอยู่แล้ว โดยมีข้อแม้ว่าโครงการของพวกตาแก่จะต้องไม่ได้รับเสียงข้างมาก"

"ผมไม่เชื่อว่าจะทำได้นะ"

ดอน ฟิลิโป ตอบ

"ผมจะเป็นคนเสนอโครงการของพวกตาแก่เอง"

"อะไรนะ? คุณว่าอะไรนะ?"

ผู้ฟังคนหนึ่งถามขึ้นด้วยความประหลาดใจ

"ผมบอกว่าถ้าผมเป็นคนพูดคนแรก ผมก็จะเสนอโครงการของฝ่ายปฏิปักษ์ของเรา"

"แล้วโครงการของพวกเราล่ะครับ?"

"คุณเป็นผู้นำเสนอก็แล้วกัน"

นายร้อยโทผู้นั้นตอบ และกล่าวกับหัวหน้าหมู่บ้านหนุ่มคนหนึ่งว่า

"คุณจะเป็นคนพูดหลังจากที่ผมพ่ายแพ้ไปแล้ว"

"คุณครับ! พวกเราไม่เข้าใจคุณเลย"

คนอื่นๆ พูดขึ้น พลางมองดูดอน ฟิลิโป อย่างคลางแคลงใจ

"ฟังนะครับ"

ดอน ฟิลิโป กล่าวด้วยเสียงแผ่วเบาให้กับสมาชิกสองสามคนที่กำลังฟังท่านอยู่

"เมื่อเช้านี้ผมพบกับตาซิโอผู้เฒ่า"

"แล้วยังไงครับ?"

"ผู้เฒ่าท่านนี้บอกกับผมว่า 'ศัตรูของคุณเกลียดชังตัวคุณมากกว่าแนวความคิดของคุณ ถ้าหากคุณต้องการล้มโครงการใดๆ ก็ให้เป็นผู้เสนอก็แล้วกัน ถึงแม้ว่าโครงการนั้นจะมีประโยชน์พอๆ กับมงกุฎของสังฆราชก็ตาม มันก็จะถูกปฏิเสธ เมื่อคุณถูกล้มมันไปก็ให้คนที่ดูสุภาพเรียบร้อยที่สุดในกลุ่มของคุณ

เป็นผู้เสนอ แล้วศัตรูของคุณก็จะสนับสนุนเองเพื่อที่จะลบหลู่คุณ' แต่โปรดเก็บเรื่องนี้เป็นความลับนะครับ"

"แต่ว่า..."

"เพราะเหตุนี้เองที่ผมจะเป็นผู้เสนอโครงการของฝ่ายศัตรูและจะขยายเรื่องออกไปจนดูน่าขัน เงียบ! เซนญอร์ อิบาร์รากับครูโรงเรียนมาแล้ว!"

บุรุษหนุ่มทั้งสองทักทายผู้คนบางคนในกลุ่มนั้นโดยมิได้เข้าไปร่วมวงสนทนาด้วย

อีกไม่กี่นาทีต่อมา ท่านนายกเทศมนตรีซึ่งมีหน้าตาขุ่นมัวก็เดินเข้ามา ท่านเป็นคนเดียวกันกับคนที่เราพบเมื่อวันวาน คนที่แบกเทียนไขมาหอบหนึ่ง ในขณะที่ท่านเข้ามาในห้อง เสียงซุบซิบต่างๆ ก็ลดลง แต่ละคนนั้นพากันหาที่นั่ง แล้วความเงียบก็เข้ามาปกคลุม

ท่านนายกเทศมนตรีทรุดตัวลงนั่งบนเก้าอี้นวมภายใต้ภาพของกษัตริย์ ส่งเสียงไออยู่สี่ห้าครั้ง แล้วเอามือลูบศีรษะกับใบหน้า วางข้อศอกทั้งสองข้างลงบนโต๊ะ ยกข้อศอกขึ้นมาและไอติดๆ กันอีก

"ท่านสุภาพบุรุษทั้งหลาย"

เขากล่าวออกมาด้วยเสียงสั่นๆ

"ผมกล้าที่จะเชิญท่านมาประชุมในครั้งนี้...อะแฮ้ม! อะแฮ้ม! เราจะต้องเฉลิมฉลองนักบุญอุปถัมภ์ของเราคือนักบุญซันดิเอโก ในวันที่ 12 ของเดือนนี้...อะแฮ้ม! อะแฮ้ม! วันนี้คือวันที่สอง...อะแฮ้ม! อะแฮ้ม!"

ในขณะเดียวกันนั้น ก็มีเสียงไอที่แห้งผากติดๆ กันจนทำให้ตัวโยกไปมา จนทำให้เขาไม่สามารถเอ่ยสิ่งใดออกมาได้อีก

และแล้วบุรุษนายหนึ่งอายุประมาณสี่สิบปี ท่าทางหยิ่งยะโสก็ลุกขึ้นจากม้านั่งทางกลุ่มคนสูงอายุ เขาคือ กัปตัน บาซิลิโอ ผู้มั่งคั่ง และเป็นปฏิปักษ์กับดอน ราฟาเอล ซึ่งจากไปแล้ว เขาเป็นคนที่อ้างว่านับตั้งแต่นักบุญธอมัส อะไควนัสจากไป โลกมิได้พัฒนาขึ้นเลย และนับตั้งแต่เขาจบจากวิทยาลัย ซัน ฮวน เด เลตรัน* มนุษยชาติก็เริ่มเสื่อมลง

---

* ก่อตั้งขึ้นใน ค.ศ.1640 สำหรับระดับประถมศึกษา ใน ค.ศ.1871 เริ่มการศึกษาระดับมัธยมศึกษา

"ท่านทั้งหลาย ได้โปรดให้โอกาสข้าพเจ้ากล่าวกับท่านในเรื่องที่น่าสนใจที่สุดเรื่องหนึ่ง ข้าพเจ้าขอเป็นบุคคลแรกที่พูด ถึงแม้จะเป็นความจริงที่ว่าท่านอื่นๆ ในที่นี้มีสิทธิมากกว่าข้าพเจ้าก็ตาม แต่ข้าพเจ้าเป็นคนพูดก่อน สืบเนื่องมาจากข้าพเจ้าเห็นว่าเกี่ยวกับเรื่องนี้นั้น การที่เป็นคนแรกที่พูดมิได้หมายความว่าบุคคลคนนั้นเป็นหนึ่งเหมือนกับบุคคลที่พูดคนสุดท้าย มิได้หมายความว่าเขาเป็นคนท้ายสุด ยิ่งไปกว่านั้น สิ่งที่ข้าพเจ้าจำต้องพูดมีความสำคัญยิ่งนักจนไม่อาจทิ้งให้เป็นเรื่องสุดท้ายได้ เพราะเหตุนี้ข้าพเจ้าจึงใคร่จะขอพูดก่อนเพื่อให้มันอยู่ในลำดับที่ถูกต้อง ท่านทั้งหลายได้โปรดให้ข้าพเจ้ากล่าวเป็นคนแรกในที่ประชุมแห่งนี้ที่มีผู้มีเกียรติมากมายเป็นต้นว่า ท่านนายกเทศมนตรี อดีตนายกเทศมนตรี ดอน วาเลนติน มิตรอันทรงเกียรติของข้าพเจ้า อดีตนายกเทศมนตรีก่อนหน้าท่าน ดอน ฮูลิโอ สหายในวัยเยาว์ของข้าพเจ้า ท่านผู้บัญชาการตำรวจที่ลือชื่อ ดอน เมลชอร์ อีกทั้งผู้ทรงเกียรติอื่นๆ อีกมากมาย กล่าวโดยสรุปแล้วข้าพเจ้าไม่อาจเอ่ยชื่อทั้งหมดที่ ฯพณฯ ท่านทั้งหลายเห็นในที่ประชุมแห่งนี้ ข้าพเจ้าวิงวอน ฯพณฯ ท่านผู้ทรงเกียรติ เพื่อให้ข้าพเจ้ากล่าว ในที่ประชุมแห่งนี้ก่อนบุคคลอื่นๆ ขอให้ข้าพเจ้าได้รับเกียรติจากการอนุมัติของที่ประชุมแห่งนี้สำหรับคำวิงวอนอันน้อยนิดของข้าพเจ้าได้ไหมครับ?"

แล้วผู้พูดก็โน้มศีรษะลงด้วยความเคารพพลางระบายยิ้ม

"ท่านพูดออกมาได้เลยเพราะพวกเรากำลังฟังอยู่ด้วยความอยากรู้"

บรรดามิตรสหายต่างพากันดูตากันเป็นนัยกับผู้อื่นซึ่งเชื่อว่าเขาเป็นนักพูดผู้ยิ่งใหญ่ ฝ่ายผู้เฒ่านั้นแทบจะสำลักออกมาด้วยความพอใจและถูมือไปมาด้วยความดีใจ

หลังจากที่เอาผ้าเช็ดหน้าไหมซับเหงื่อบนหน้าผากแล้ว ท่านนายกเทศมนตรีบาซิลิโอจึงกล่าวต่อไปว่า

"เนื่องมาจาก ฯพณฯ ท่านทั้งหลายมีน้ำใจมากมาย และยอมรับในตัวข้าพเจ้าผู้ถ่อมตน ได้โปรดอนุญาตให้ข้าพเจ้าได้พูดก่อนผู้อื่นที่อยู่ ณ ที่นี้ ข้าพเจ้าจึงใคร่จะฉวยโอกาสจากการอนุมัติที่ให้มาอย่างเหลือเฟือครั้งนี้ ข้าพเจ้าก็จะ

วาดภาพด้วยจินตนาการของตัวข้าพเจ้าเองว่าตนเองนั้นอยู่ท่ามกลางสภาสูงโรมันที่ทรงเกียรติยิ่ง ซึ่งพวกเราพากันพูดถึงวันเวลาอันสวยสดงดงามของสมัยนั้น ช่างเป็นเคราะห์กรรมของมนุษยชาติที่ไม่อาจนำมันกลับคืนมาอีก ข้าพเจ้าจะขอร้องเรียนต่อบรรดาบิดาซึ่งถูกเลือกเข้ามานั่งในรัฐสภาโรมัน เหมือนดั่งที่ซิเซโรนักปราชญ์พูดขึ้นถ้าหากท่านอยู่ในฐานะแบบเดียวกับข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจะขอถามว่าแม้เราจะไม่มีเวลาก็ตามและเวลาเป็นเงินเป็นทองดังเช่นที่กษัตริย์โซโลมอนเคยพูดเอาไว้เกี่ยวกับคำถามสำคัญเช่นนี้ สมาชิกแต่ละคนควรเปิดเผยความคิดให้ชัดเจน สั้นกะทัดรัด และเรียบง่าย ข้าพเจ้ากล่าวจบแล้ว"

เมื่อพอใจในสิ่งที่ตนกระทำ รวมทั้งพอใจในความสนใจของที่ประชุม ผู้ปราศรัยจึงทอดตัวนั่งลง แต่ก็ไม่ก่อนที่จะกวาดสายตาอย่างภาคภูมิใจไปในทิศทางของอิบาร์รา ผู้ซึ่งนั่งอยู่ตรงมุมหนึ่ง --- และกวาดสายตาแสดงความยิ่งใหญ่อีกครั้งหนึ่งไปยังบรรดามิตรสหายราวกับจะบอกพวกเขาว่า "ฮ่ะ! ผมไม่ได้พูดดีหรอกรึ? ฮ่ะ!" บรรดามิตรสหายของเขาหรี่ตาดูชายหนุ่มสองคนราวกับจะประหารเขาทิ้งไปด้วยความริษยา

"เอาละครับ ท่านผู้ใดใคร่ปราศรัย...อะแฮ้ม!...ก็ทำได้"

ท่านนายกเทศมนตรีกล่าวขึ้น แต่ก็พูดไม่จบประโยค อาการไอและอาการหอบก็เกิดขึ้นอีก

เพื่อใช้ประโยชน์จากความเงียบที่เกิดขึ้น ไม่มีผู้ใดต้องการเป็นคนถูกเรียกให้พูด ดังนั้นจึงไม่มีผู้ใดลุกขึ้นยืน ดอน ฟิลิโป จึงฉวยโอกาสครั้งนี้และขออนุญาตเป็นคนพูดต่อไป

ฝ่ายอนุรักษ์นิยมขยิบตาให้แก่กันและวางท่าปั้นปึ่ง

"ท่านสุภาพบุรุษขอรับ กระผมใคร่จะเสนองบประมาณของกระผมเกี่ยวกับงานเลี้ยงฉลองสักนิดหนึ่ง" ดอน ฟิลิโปเอ่ยขึ้น

"พวกเราไม่อาจรับมันได้หรอกครับ"

บุรุษชราผู้หนึ่งซึ่งเป็นวัณโรคและเป็นฝ่ายอนุรักษ์นิยมหัวแข็งตอบขึ้น

"เราจะลงคะแนนไม่ยอมรับมัน"

ฝ่ายปฏิปักษ์คนอื่นๆ พากันพูดขึ้น

"ท่านสุภาพบุรุษขอรับ"

ดอน ฟิลิโปกล่าว ระงับรอยยิ้มเอาไว้

"จวบจนกระทั่งบัดนี้ กระผมยังมิได้อธิบายเกี่ยวกับโครงการซึ่งพวกเราคนหนุ่มกำลังสนับสนุนอยู่ พวกเรามั่นใจว่าโครงการอันยิ่งใหญ่นี้ ทุกๆ ท่านจะยอมรับในสิ่งที่อีกฝ่ายหนึ่งมีอยู่ในใจหรือคิดขึ้นในใจ"

การแนะนำแบบเอาประโยชน์เช่นนี้นั้นในที่สุดก็ทำให้ฝ่ายอนุรักษ์นิยมซึ่งสาบานกันอยู่ในใจว่าจะต่อต้านอย่างที่สุดเกิดความขุ่นเคืองขึ้น ดอน ฟิลิโปจึงกล่าวต่อไปอีกว่า

"พวกเรามีงบประมาณอยู่สามพันห้าร้อยเปโซ ด้วยเงินจำนวนนี้ เรามีงานเฉลิมฉลองที่จะบดบังรัศมีของความยิ่งใหญ่โอฬารของงานฉลองทั้งหมดที่เราได้เคยทำกันมาในมณฑลของเราหรือมณฑลใกล้เคียง"

"ฮึ่ม!"

ฝ่ายที่ไม่ยอมเชื่ออุทานขึ้น

"เมืองเอมีห้าพัน เมืองบีมีสี่พัน ฮึ่ม ตบตากันทั้งนั้น!"

"โปรดฟังผม ท่านสุภาพบุรุษทั้งหลายแล้วท่านก็จะคล้อยตาม"

ดอน ฟิลิโปกล่าวต่อไปโดยไม่แสดงอารมณ์ว่า

"กระผมขอเสนอว่าเราจะสร้างโรงละครขนาดใหญ่ในใจกลางเมือง ซึ่งจะเสียค่าใช้จ่ายเพียงหนึ่งร้อยห้าสิบเปโซเท่านั้น!"

"เงินร้อยห้าสิบไม่พอหรอก หนึ่งร้อยหกสิบจึงจะสร้างได้"

ฝ่ายอนุรักษ์นิยมที่ดื้อดึงคนหนึ่งค้านขึ้น

"เขียนลงไป ท่านประธาน สองร้อยเปโซสำหรับละคร!"

ดอน ฟิลิโปพูดขึ้น

"ผมขอเสนอใบสัญญาที่ทำกับคณะละครคอมเมเดีย* จากโทนโด

* komedya เป็นการแสดงละครในเขตท้องถิ่นของฟิลิปปินส์ ซึ่งเป็นการผสมผสานระหว่างความเชื่อพื้นเมืองกับศาสนาคริสต์

ที่จะแสดงเจ็ดคืนติดๆ กัน แสดงเจ็ดครั้งสำหรับสองร้อยเปโซต่อคืนรวมเป็นหนึ่งพันสี่ร้อยเปโซ!"

ทั้งฝ่ายบุรุษผู้เฒ่ากับฝ่ายบุรุษที่อ่อนเยาว์กว่ามองดูกันด้วยความประหลาดใจ ยกเว้นแต่เพียงผู้ที่รู้เรื่องแล้วเท่านั้นที่ยังคงไม่มีอากัปกิริยาใดๆ

"ยิ่งไปกว่านั้น ผมขอเสนอดอกไม้ไฟขนาดใหญ่ ดอกไม้ไฟขนาดเล็กๆ กับแบบล้อหมุนไม่ทำให้พวกเด็กๆ กับพวกสาวๆ ขอบอีกแล้ว พวกเราต้องการระเบิดขนาดใหญ่ และพลุขนาดยักษ์ ผมขอเสนอว่าพวกเราสั่งระเบิดขนาดใหญ่ 200 อันราคาอันละสองเปโซ กับพลุ 200 อันในราคาเดียวกัน พวกเราจะสั่งคนทำดอกไม้ไฟที่มาลาบงเป็นคนทำ"

"อึม!"

บุรุษชราผู้หนึ่งขัดขึ้น

"ระเบิดราคาสองเปโซต่ออันจะไม่ทำให้ผมตกใจหรือทำให้ผมหูหนวกเป็นอันขาด มันจะต้องราคาอันละสามเปโซถึงจะดี"

"โปรดจดลงไปด้วยว่าเงินหนึ่งพันเปโซ สำหรับระเบิดเก้าร้อยอันกับพลุสองร้อยอัน!"

ฝ่ายอนุรักษ์นิยมไม่สามารถรักษาท่าทีของตนเองไว้อีกต่อไป ดังนั้นบางคนจึงลุกขึ้นเพื่อปรึกษากันในหมู่ของตน

"ยิ่งไปกว่านั้น ขอให้เพื่อนบ้านของพวกเราเห็นว่าเราเป็นผู้ให้ที่ยิ่งใหญ่และมีเงินใช้จ่ายเกินพอ"

ดอน ฟิลิโปพูดต่อไปอีกด้วยเสียงที่ดังขึ้น กวาดสายตามองไปยังกลุ่มอนุรักษ์นิยมอย่างรวดเร็ว แล้วจึงกล่าวว่า

"ผมขอเสนอให้มี หนึ่ง ผู้อุปถัมภ์จำนวนสี่ท่านสำหรับงานฉลองสองวัน สอง แต่ละวัน พวกเราจะโยนไก่ทอด 200 ตัว ไก่ตอนสอดไส้ 100 อัน กับหมูย่าง 50 ตัว ลงไปในทะเลสาบ เหมือนกับที่ซัลลา* สมัยเดียวกับซิเซโร

---

* คือ ลูเซียส คอร์เนเลียส ซัลลา จอมเผด็จการโรมันที่มีชื่อ (138-78 ก่อนคริสตกาล) ได้ชื่อว่าเป็นมิตรที่ดีของเพื่อน แต่จะเป็นศัตรูที่ร้ายกาจกับฝ่ายปฏิปักษ์

เคยทำไปแล้ว --- คนที่กัปตันบาซิลิโอพึ่งพูดถึงน่ะครับ"

"เหมือนกับซัลลา คนนั้นแหละ"

ดอน บาซิลิโอพูดย้ำอย่างภาคภูมิใจเป็นอย่างยิ่ง

เรื่องราวที่ไม่มีผู้ใดคาดการณ์ได้มีเพิ่มมากขึ้น

"สืบเนื่องมาจากจะมีคนร่ำรวยจำนวนมากมาร่วมพิธี แต่ละคนจะนำเงินนับพันนับหมื่นเปโซกับไก่ชนฝีมือเยี่ยมที่สุด กับการพนันและไพ่มาด้วย ผมขอเสนอให้มีไก่ชนสิบห้าวันกับเสรีภาพในการเปิดบ่อนทุกแห่ง..."

แต่ฝ่ายผู้เยาว์ขัดขึ้นและลุกขึ้นยืน พวกเขาคิดว่ารองนายกเทศมนตรีมีสติวิปลาสไปแล้ว ในขณะที่ฝ่ายชราก็กำลังถกเถียงกันอย่างเผ็ดร้อน

"และท้ายที่สุด เพื่อมิให้มองข้ามความสุขของวิญญาณ..."

เสียงพึมพำกับเสียงตะโกนดังออกมาจากทุกมุมของห้องประชุม จนกลบเสียงของเขาลงอย่างสิ้นเชิง และมันมิใช่เป็นเพียงความโกลาหลเท่านั้น

"ไม่!"

ฝ่ายอนุรักษ์นิยมที่ไม่ยอมอ่อนข้อให้คนหนึ่งตะโกนขึ้น

"ผมไม่ต้องการให้เขาได้รับคำชมว่าเป็นผู้วางแผนงานฉลอง ไม่ได้! ให้ผมพูดบ้าง ให้ผมพูด!

"ดอน ฟิลิโปหลอกล่อพวกเรา"

ฝ่ายเสรีนิยมพูด

"พวกเราจะลงคะแนนต่อต้าน! เขาไปเข้ากับฝ่ายอนุรักษ์นิยม! ขอให้พวกเราลงคะแนนต่อต้านเรื่องนี้กันด้วย"

ท่านนายกเทศมนตรีซึ่งยิ่งห่อเหี่ยวมากขึ้นไปอีกก็ไม่ได้ปฏิบัติการใดๆ เพื่อกอบกู้ความเรียบร้อย เขาหวังว่าบุคคลเหล่านี้จะเป็นฝ่ายกระทำกันเอง

ผู้กำกับการตำรวจจึงขออนุญาตเป็นฝ่ายพูด พวกเขาจึงปล่อยให้เขาทำตามที่ขอ แต่เขาไม่ได้เปิดปากแต่กลับทรุดตัวลงนั่งอีก เพราะมีความรู้สึกทั้งสับสนและอับอาย

โชคดีที่กัปตันวาเลนตินลุกขึ้นยืน --- เขาเป็นฝ่ายอนุรักษ์นิยมที่ไม่รุนแรง

ที่สุดของกลุ่ม --- และพูดขึ้นว่า

"พวกเราไม่อาจยอมรับในสิ่งที่รองนายกเทศมนตรีเสนอมา สำหรับพวกเราแล้วข้อเสนอดังกล่าวเกินความเป็นจริง ให้มีประตัดขนาดใหญ่จำนวนมากมายและละครหลายคืนเกินไป --- พวกวัยรุ่นเท่านั้นที่ต้องการสิ่งเหล่านี้ คนหนุ่มแบบท่านรองนายกเทศมนตรี ท่านสามารถอยู่ดึกหลายๆ คืน และฟังเสียงระเบิดโดยไม่กลายเป็นคนหูหนวก ผมได้ปรึกษากับบุคคลที่ยังมีสติอยู่ และทุกๆ ท่านไม่เห็นด้วยกับแผนของดอน ฟิลิโปอย่างเด็ดขาด มิใช่หรือขอรับท่านสุภาพบุรุษทั้งหลาย?"

"ใช่แล้ว! ใช่แล้ว!"

ทั้งฝ่ายบุรุษสูงอายุกับฝ่ายคนหนุ่มต่างก็ส่งเสียงเดียวกัน ฝ่ายคนหนุ่มรู้สึกพอใจที่ได้ยินฝ่ายสูงอายุพูดออกมาเช่นนั้น

"แล้วเราจะทำอะไรกับคนที่มั่งคั่งทั้งสี่คนเล่า?"

บุรุษผู้เฒ่าคนนี้กล่าวต่อไปอีก

"แล้วการโยนไก่ทอด ไก่ตอนกับหมูย่างพวกนั้นล่ะจะให้โยนลงไปในทะเลสาบมีความหมายอย่างไรกัน? บรรดาเพื่อนบ้านของพวกเราจะพากันกล่าวหาว่าพวกเราพูดเกินความเป็นจริงแล้วพวกเราก็จะอดไปอีกครึ่งปี พวกเราไปยุ่งกับซัลล่าหรือกับพวกโรมันได้อย่างไร? พวกเขาเคยเชิญชวนพวกเราไปงานเฉลิมฉลองที่พวกเขาจัดรีเปล่าเล่า? อย่างน้อยที่สุด ผมไม่เคยได้รับคำเชิญจากพวกเขาเลย --- และผมก็เป็นคนแก่แล้วด้วย!"

"พวกโรมันอาศัยอยู่ในกรุงโรมที่ซึ่งสันตะปาปาประทับอยู่!"

กัปตันบาซิลิโอกระซิบที่หูของเขา

"เอาหละผมเข้าใจแล้ว!"

บุรุษเฒ่าพูดขึ้น โดยไม่ได้ใส่ใจนัก

"พวกโรมันจะต้องเลี้ยงเฉลิมฉลองในวันก่อนวันถือศีลอดหลายๆ วัน และองค์สันตะปาปาก็สั่งให้โยนอาหารทั้งหมดลงทะเลเพื่อที่จะไม่ทำบาป แต่ไม่ว่าจะเรื่องอะไรก็ตาม โครงการของท่านเกี่ยวกับการเลี้ยงฉลองก็ยังยอมรับ

ไม่ได้ มันเป็นไปไม่ได้ และเป็นเรื่องบ้าคลั่งแท้ๆ"

ดอน ฟิลิโปจึงพ่ายแพ้ไปและจำต้องถอนข้อเสนอของตน

ฝ่ายอนุรักษ์นิยมที่ยังดื้อดึงอยู่นั้นพออกพอใจกับการพ่ายแพ้ของศัตรูตัวฉกาจของตน ในขณะที่บรรยากาศยังอึ้งอึมอยู่ มีบุรุษหนุ่มผู้หนึ่งลุกขึ้นยืน เขาเป็นผู้ใหญ่บ้านหนุ่มคนหนึ่งที่เป็นผู้พูดคนต่อไป

"กระผมวิงวอนขอ ฯพณฯ ท่านทั้งหลายได้โปรดให้อภัยกับกระผมด้วย ถ้าหากกระผมบังอาจกล่าวต่อหน้าผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนมากมายแม้ว่าผมจะเป็นคนด้อยวุฒิภาวะก็ตาม กระผมให้ความเคารพเป็นอย่างสูงต่ออายุของท่านเหล่านั้นมากพอกับความฉลาดรอบรู้กับความสุขุมในการใช้วิจารณญาณตัดสินเรื่องราวต่างๆ แต่เมื่อท่านกัปตันบาซิลิโอนักพูดฝีปากคมได้เชื้อเชิญทุกท่านให้แสดงความคิดเห็นของตน ขอให้คำพูดของท่านที่ให้ทุกคนแสดงความเห็นนี้เปิดโอกาสให้กับบุคคลที่ไม่มีความสำคัญนักแบบกระผมได้พูดด้วย"

ฝ่ายอนุรักษ์นิยมพยักหน้าด้วยความพออกพอใจ

"คนหนุ่มผู้นี้พูดจาฉะฉาน --- เขาเป็นคนถ่อมตน และให้เหตุให้ผลอย่างน่าชื่นชม..."

พวกเขาพูดในหมู่ของตน

"น่าเสียดายที่เขาไม่รู้วิธีทำท่าทำทาง!"

ท่านกัปตันให้ข้อสังเกต

"แต่มันก็แสดงให้เห็นว่าเขาไม่ได้อ่านซิเซโร และเขาก็ยังอายุน้อยมาก"

"ท่านสุภาพบุรุษทั้งหลาย ถ้ากระผมจะขอเสนอโปรแกรมหรือโครงการอันหนึ่ง"

เขากล่าวต่อไปอีกว่า

"กระผมไม่คิดว่าพวกท่านจะเห็นว่ามันเป็นโครงการที่ดีเลิศไม่มีที่ติ หรือจะยอมรับมัน กระผมหวังว่าในเวลาเดียวกับที่ผมเสนอตัวให้กับทุกคนอีกครั้งหนึ่ง เพื่อที่จะพิสูจน์ให้กับบรรพบุรุษว่าพวกเราคิดเหมือนกันกับท่านเหล่านี้ เพราะเราเสนอแนวความคิดที่ดูดีทีเดียวเหมือนกับที่ท่านกัปตันบาซิลิโอกล่าวออกไปแล้ว"

"พูดดีจัง พูดดี!"

ฝ่ายอนุรักษ์นิยมที่ถูกป้อยอ แสดงความเห็น ท่านกัปตันบาซิลิโอทำท่าทางเพื่อบอกแก่บุรุษหนุ่มผู้นั้นถึงวิธีทำไม้ทำมือกับการวางขาของตน มีท่านนายกเทศมนตรีเพียงคนเดียวเท่านั้นที่ยังเฉยเมย เขากำลังครุ่นคิดและหมกมุ่นอยู่กับเรื่องอื่น สำหรับเขาแล้วทุกอย่างเหมือนกันหมด ฝ่ายบุรุษหนุ่มผู้นั้นเมื่อได้รับการสนับสนุนจึงพูดต่อไปอีกว่า

"โครงการของกระผม ท่านสุภาพบุรุษทั้งหลายมีดังต่อไปนี้คือ เนรมิตสิ่งที่ตื่นเต้นน่าดูที่ไม่ธรรมดาและพื้นๆ ดังเช่นที่เราเห็นอยู่ทุกเมื่อเชื่อวัน พยายามเก็บเงินทุนที่ได้มาจากการบริจาคเอาไว้ หลีกเลี่ยงการใช้เงินอย่างไร้ประโยชน์กับประทัด เพื่อที่จะเอาเงินไว้ใช้ในสิ่งที่มีประโยชน์สำหรับทุกคน"

"ใช่แล้ว ใช่แล้ว!"

บรรดาคนหนุ่มพากันสนับสนุน

"นั่นคือสิ่งที่พวกเราต้องการ"

"ดีมาก!"

ฝ่ายอนุรักษ์นิยมกล่าวต่อไปอีกว่า

"พวกเราจะได้อะไรจากหนึ่งอาทิตย์ของการแสดงละครคอมเมเดียที่รองนายกเทศมนตรีเสนอมา? เราจะเรียนรู้อะไรจากกษัตริย์แห่งโบฮีเมียและกรานาดาผู้ที่สั่งให้ตัดศีรษะบุตรสาวของตนเอง หรือเอาพวกเธอเหล่านั้นใส่ลงไปในปืนใหญ่ซึ่งในตอนหลังเปลี่ยนเป็นอาสนะ? พวกเรามิได้เป็นกษัตริย์หรือเป็นพวกอารยชน พวกเราไม่มีแม้แต่ปืนใหญ่ และถ้าหากพวกเราเลียนแบบพวกเขาพวกเราก็จะถูกแขวนคอที่คุกบากุมบายัน บรรดาราชธิดาเหล่านั้นไปทำอะไรในสนามรบ แลกเปลี่ยนการฟาดฟันกัน และการใช้มือทั้งสองข้างจับดาบฟันกันเข้าทำสงครามกับเจ้าชายต่างๆ กับเดินเร่ร่อนไปตามภูเขาและทุ่งหญ้าและถูกยักษ์ดิกบาลัง* ล่อลวง? ขนบธรรมเนียมของเรานั้นชื่นชมความอ่อนหวานและความนิ่มนวลของสตรี --- และพวกเราหวาดกลัวที่จะจับต้องมือที่เหม็นเลือด

* เป็นอสูรขั้นต่ำในเทพนิยายฟิลิปปินส์

ของผู้หญิง ถึงแม้ว่ามันเป็นเลือดของพวกนอกรีตหรือของยักษาก็ตาม ในหมู่ของพวกเรานั้น พวกเรารู้สึกดูถูกบุรุษที่ทำร้ายผู้หญิง ไม่ว่าเขาผู้นั้นจะเป็นเจ้าขายหรือเป็นอัลเฟเรซ หรือเป็นชาวบ้านกักขฬะ มันจะไม่ดีกว่าเป็นร้อยเท่าพันเท่าหรอกหรือที่เราจะพิจารณาขนบประเพณีของเราเองเพื่อแก้ไขความเลวร้ายและความบกพร่องของเรา และสรรเสริญคุณลักษณะที่ดี?

"ใช่แล้ว ใช่แล้ว!"

บรรดาสมัครพรรคพวกของพวกเขาพูดย้ำอีก

"เขาพูดถูกนะครับ!"

พวกอนุรักษ์นิยมบางคนพึมพำอย่างครุ่นคิด

"ผมไม่เคยคิดถึงเรื่องนี้มาก่อนเลย"

ท่านกัปตันบาซิลิโอกล่าวขึ้น

"แต่คุณจะทำได้อย่างไร?"

บุรุษผู้ดื้อดึงคนนั้นกล่าวแย้งขึ้น

"ง่ายมากเลยขอรับ"

บุรุษหนุ่มตอบ

"กระผมเอาละครสุขนาฏกรรมมาด้วยสองเรื่อง ซึ่งเหมาะกับรสนิยมและความสุขุมอันเป็นที่รู้กันของบรรดาท่านผู้เฒ่าที่เคารพในสถานที่แห่งนี้ มิหนำซ้ำยังจะสนุกสนานอีกด้วย เรื่องแรกมีชื่อว่า "การเลือกตั้งนายกเทศมนตรี" เรื่องนี้เป็นร้อยแก้วแบบตลก มีอยู่ห้าฉาก เขียนขึ้นโดยคนหนึ่งที่อยู่ ณ ที่นี้ ส่วนอีกเรื่องหนึ่งมีอยู่เก้าฉากสำหรับเล่นสองคืน เรื่องนี้เป็นละครที่เยี่ยมยอด มีลักษณะแตกต่าง เขียนขึ้นโดยกวีฝีมือดีที่สุดคนหนึ่งของมณฑล ชื่อเรื่องคือ "มาเรียง มาคิลิงค์"* ในช่วงเวลาที่พวกเราเห็นว่าการตระเตรียมงานฉลองจะชักช้าไม่ทันการ และเกรงว่าจะไม่มีเวลาตระเตรียมพอ พวกเราจึงมองหาผู้แสดงอย่างเงียบๆ และให้เขาท่องจำบทแสดงไปก่อน พวกเราหวังว่าการซ้อมบทใน

* เป็นแม่มดในนิยาย เชื่อว่าพำนักอยู่ที่ภูเขามาคิลิงค์ ถือเป็นผู้อุปถัมภ์ของคนยากไร้ในเขตลากูนา โฮเซ ริซัล เกิดที่เมืองกาลัมบา ซึ่งตั้งอยู่ตรงเชิงเขามาคิลิงค์

หนึ่งสัปดาห์จะทำให้พวกเขามีเวลามากพอที่จะทำให้งานที่มอบหมายประสบผลสำเร็จ ท่านสุภาพบุรุษทั้งหลาย สิ่งนี้นอกจากจะเป็นความพยายามใหม่แล้วยังได้ประโยชน์และมีเหตุผล และยังได้ประโยชน์ทางด้านการประหยัดอีกด้วย เราไม่จำเป็นต้องมีชุดแสดงใหม่ ของที่พวกเราใช้กันอยู่กันตามปกติก็นำมาใช้ได้"

"ผมจะเป็นคนจ่ายค่าโรงละครเอง"

ท่านกัปตันบาซิลิโอกล่าวขึ้นอย่างกระตือรือร้น

"ถ้าหากมีตำรวจรักษาความปลอดภัยปรากฏตัวในบทละครและผมจะให้ยืมชุดของกระผม"

ผู้บัญชาการตำรวจกล่าว

"และผม... และผม... ถ้าต้องการคนแก่..."

อีกคนหนึ่งพูดตะกุกตะกักและยืดตัวขึ้นตรงเพื่ออวดความสง่างามของตน

"ตกลง! ตกลง!"

เสียงหลายๆ เสียงตะโกนขึ้นมา

รองนายกเทศมนตรีมีหน้าตาซีดเซียวด้วยอารมณ์ น้ำตากลบนัยน์ตาคู่นั้น

"เขากำลังร้องไห้เพราะความเคียดแค้น"

คนที่ดื้อดึงคนนั้นครุ่นคิด แล้วจึงตะโกนออกมาว่า

"ตกลง ตกลงโดยไม่มีข้อแม้!"

เมื่อพออกพอใจกับการแก้แค้นของตนและเอาชนะฝ่ายปฏิปักษ์ได้สำเร็จ บุรุษผู้นั้นจึงเริ่มสรรเสริญโครงการของชายหนุ่ม

ฝ่ายหลังจึงกล่าวต่อไปว่า

"เงินทุนหนึ่งในห้าที่หามาได้จะเอาไว้ใช้สำหรับการซื้อและแจกจ่ายรางวัลจำนวนหนึ่ง เป็นต้นว่าให้กับเด็กที่ดีที่สุดของโรงเรียน คนเลี้ยงควายที่ดีที่สุด กรรมกรที่ดีที่สุด คนหาปลาที่ดีที่สุด ฯลฯ เราอาจจัดการแข่งเรือ หรือพายเรือในแม่น้ำและในทะเลสาบ จัดแข่งม้า ยกเสาที่เหนียวเหนอะหนะขึ้นให้คนแข่งขันการไต่เสา และจัดเกมส์อื่นๆ ที่ชาวบ้านของพวกเราเข้าร่วมด้วย กระผมยอมรับ

การแสดงดอกไม้ไฟด้วยเหตุผลของขนบประเพณีที่ฝังรากลึก การจุดประทัดวงล้อกับพลุสวยงามมากและสนุกด้วย แต่กระผมไม่เชื่อว่าเราจำเป็นต้องมีระเบิดตามที่รองนายกเทศมนตรีเสนอมาเพื่อให้งานฉลองมีชีวิตชีวา มีนักดนตรีสองวงก็เพียงพอแล้ว เราก็จะหลีกเลี่ยงการทะเลาะเบาะแว้งและการเผชิญหน้า ที่มาจากการชนไก่ของนักดนตรีที่ยากจนซึ่งมาร่วมสร้างความสนุกสนานให้กับงานฉลองของพวกเราเอง พวกเขาแยกย้ายกันไปหลังจากงานเลิกด้วยค่าจ้างต่ำ อาหารการกินอัตคัด งงงวย และบางครั้งก็บาดเจ็บ สำหรับเงินทุนที่เหลืออยู่นั้นเราสามารถใช้สร้างอาคารขนาดเล็กเพื่อใช้เป็นโรงเรียน เพราะเราไม่อาจให้ความหวังว่าพระผู้เป็นเจ้าจะเสด็จลงมาสร้างให้ มันน่าเศร้าใจจริงๆ ที่เรามีบ่อนชนไก่ขั้นหนึ่งในขณะที่เด็กๆ ของเราเรียนน้อยมากจากบ่อนของพระสิ่งเหล่านี้ ก็คือโครงการคร่าวๆ เท่านั้น ในอันที่จะทำให้มันสมบูรณ์แบบนั้น ควรเป็นงานของทุกๆ คนร่วมกัน"

เสียงพึมพำอย่างพออกพอใจดังขึ้นในห้องประชุม เกือบทุกคนให้การสนับสนุนโครงการของชายหนุ่ม มีอยู่เพียงไม่กี่คนที่พึมพำความเห็นที่แตกต่างออกไป

"สิ่งใหม่! สิ่งใหม่ๆ! ในสมัยที่เรายังเป็นเด็กอยู่...!"

"ขอให้เรายอมรับข้อเสนอขั่วคราวก่อน ขอให้พวกเราทำให้เขาอดสู"

แล้วพวกเขาก็ชี้ไปยังรองนายกเทศมนตรี

ในที่สุดเมื่อความสงบกลับคืนมาอีกครั้งหนึ่ง ทุกๆ คนก็ตกลงกันได้สำเร็จขาดอยู่เพียงประการเดียวเท่านั้นคือการตัดสินใจของท่านนายกเทศมนตรี

ฝ่ายหลังนี้เริ่มขุ่นเคืองและวุ่นวายใจ เขาเอามือลูบหน้าผาก และในที่สุดก็พูดโพล่งออกมา พร้อมกับลดสายตาลงดูเบื้องล่าง

"ผมก็เห็นด้วยเช่นกัน... แต่ อะแฮ้ม!"

สมาชิกทั้งหมดฟังอยู่อย่างเงียบกริบ

"แต่อะไรครับ?"

กัปตันบาซิลิโอถาม

"ผมเห็นด้วยทั้งหมด"

ท่านนายกเทศมนตรีเอ่ยซ้ำ

"ผมหมายความว่าผมไม่ได้ตกลงด้วย... ผมบอกว่าเห็นด้วย แต่..."

แล้วท่านก็ขยี้ตาด้วยหลังมือ

"แต่พระสงฆ์"

บุรุษผู้โชคร้ายพูดต่อไปว่า

"พระประจำตำบลต้องการอย่างอื่น"

"พระรูปนี้จ่ายค่างานเฉลิมฉลองรึเปล่า? หรือว่าพวกเราจ่ายกันเอง? ท่านเคยจ่ายแม้แต่หนึ่งควอร์โตหรือไม่?"

เสียงพร่ากังวานขึ้น

ทุกๆ คนหันไปในทิศทางที่มีผู้ถามคำถามเหล่านี้ เขาก็คือตาซิโอ นักปราชญ์

รองนายกเทศมนตรีหยุดชะงัก นัยน์ตาจ้องไปที่ท่านนายกเทศมนตรี

"แล้วพระสงฆ์ต้องการอะไรเล่า?"

กัปตันบาซิลิโอถามขึ้น

"เอ้อ พระประจำตำบลต้องการขบวนแห่หกขบวน สวดสามรอบ พิธีมิซซาขนาดใหญ่สามครั้ง... และถ้ายังมีเงินเหลืออยู่ละก็ ละครคอมมิเดียจากโทนใดกับเพลงระหว่างฉาก"

"แต่พวกเราไม่ต้องการแบบนั้น!"

ฝ่ายบุรุษหนุ่มกับบุรุษชราสองสามคนพูดขึ้น

"พระประจำตำบลต้องการแบบนี้!"

ท่านนายกเทศมนตรีเอ่ยซ้ำ

"และกระผมสัญญากับท่านว่าสิ่งที่ท่านประสงค์นั้นจะได้รับการตอบสนอง"

"แล้วท่านเรียกพวกเรามาประชุมทำไมหรือ?"

"ก็เพื่อจะแจ้งให้พวกคุณทราบ"

"แล้วทำไมท่านจึงไม่พูดตั้งแต่ต้น?"

"กระผมต้องการแจ้งให้ท่านสุภาพบุรุษทราบ แต่ท่านกัปตันบาซิลิโอพูดขึ้น และกระผมไม่มีเวลา...เราจะต้องเชื่อฟังพระ!"

"เราจะต้องเชื่อฟังท่าน"

บุรุษชราบางคนพูดซ้ำ

"เราจำต้องเชื่อฟัง มิฉะนั้นแล้วคณะกรรมการศาลสูงจะจับพวกเราเข้าห้องขัง!"

บุรุษชราคนอื่นๆ เสริมขึ้นมาอย่างเศร้าสร้อย

"เอ้อ ขอให้เชื่อฟังและจัดงานฉลองกันเองก็แล้วกัน"

ฝ่ายคนหนุ่มพูดขึ้นพลางลุกขึ้นยืน

"พวกเราจะขอถอนการบริจาคของพวกเรา"

"ค่าบริจาคได้เก็บไปหมดแล้ว!"

ท่านนายกเทศมนตรีเอ่ยขึ้น ดอน ฟิลิโปเดินเข้ามาหาและพูดขึ้นอย่างขมขื่นว่า

"กระผมยอมเสียสละความภาคภูมิใจของตัวเองเพื่อให้กับหลักการ ท่านเสียสละศักดิ์ศรีของท่านเพื่อให้กับหลักการที่เลว แล้วท่านก็ทำลายทุกอย่าง"

อิบาร์ราบอกกับคุณครู

"คุณต้องการอะไรจากเมืองหลวงบ้างไหม? ผมจะออกเดินทางวันนี้...เดี๋ยวนี้เลย"

"คุณมีธุรกิจที่จะต้องทำหรือ?"

"เรามีเรื่องที่จะต้องทำกัน"

อิบาร์ราตอบอย่างมีเล่ห์นัย

ในขณะที่เดินออกมานั้น ตาซิโอนักปราชญ์พูดกับ ดอน ฟิลิโป ซึ่งแช่งชักโขคชะตาของตนว่า

"ความผิดเป็นของพวกเรา! คุณไม่ได้ต่อต้านในครั้งที่คุณได้คนประจบสอพลอมาเป็นผู้นำ สำหรับผมนั้น ความเดือดร้อนคือตัวผมเอง ผมลืมมันไปแล้วด้วย"

21

เรื่องของแม่

ระหกระเหิน เดินไป ไร้จุดหมาย
ละลิ่วล่อง ประคองปีก หลีกเร้นกาย
ณ ทันใด โดยมิพัก ลับเลือนลาง

(อะแลโฮส)

ซีซาวิ่งไปในทิศทางของกระต๊อบของเธอพร้อมกับความปั่นป่วนในห้วงคิดที่พัดหมุนอยู่ภายในตัว ในท่ามกลางเคราะห์โศกนั้น พวกเราเห็นตัวเองถูกทุกคนทอดทิ้ง ความหวังลาลับจากเราไป ทุกสิ่งทุกอย่างดูเหมือนจะบีบเข้ามาจากบรรยากาศอันมืดสนิทรอบตัว และถ้าเพียงแต่พวกเราจะเห็นแสงริบหรี่ที่อยู่ไกลออกไป พวกเราก็จะวิ่งไปเข้าไปหามัน โดยลืมไปว่าเส้นทางเดินนั้นอาจจะมีห้วงเหวอเวจีเปิดกว้างอยู่

ฝ่ายมารดาอยากช่วยบุตรชายของเธอยิ่งนัก แต่จะทำอย่างไรเล่า? บรรดามารดาทั้งหลายมักจะไม่หยุดถามถึงวิธีที่ตนควรจะทำ ถ้าหากเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับเลือดเนื้อเชื้อไขของตนเองละก็

เธอวิ่งรุดศีรษะพุ่งไปข้างหน้า รุมล้อมไปด้วยความหวาดหวั่นและลางสังหรณ์อันน่าสะพรึงกลัว พวกเขาจับกุมลูกชายบาซิลิโอของเธอไปแล้วหรือ? ส่วนคริสปินเล่าไปอยู่ ณ ที่แห่งใด?

ใกล้ที่อยู่อาศัยของเธอเข้าไป เธอจำหมวกเหล็กของทหารสองนายอยู่เหนือรั้วในสวนของเธอได้ สิ่งที่เกิดขึ้นในดวงใจของแม่ผู้น่าสงสารนั้นไม่อาจให้คำอธิบายได้ สมองของเธอว่างเปล่า เธอมิได้รับรู้ถึงความหฤโหดของชายเหล่านี้ที่ไม่เคยให้ความเคารพต่อผู้ใดเลย---ไม่แม้แต่บุคคลที่มั่งคั่งที่สุดของเมือง

แล้วอะไรจะเกิดขึ้นกับเธอและลูกชายซึ่งถูกกล่าวหาว่าลักขโมยเล่า? ทหารรักษาความปลอดภัยมิใช่มนุษย์ พวกเขาเป็นเพียงทหารรักษาความปลอดภัยที่ไม่ได้ยินเสียงวิงวอนร้องขอ และชาชินกับหยาดน้ำตา

ซีซาเงยหน้าขึ้นสู่สวรรค์โดยสัญชาตญาณ และสวรรค์ดูจะยิ้มให้อย่างหาที่เปรียบมิได้ หมู่เมฆขาวล่องลอยไปในท้องฟ้าใส เธอหยุดเดินเพื่อควบคุมอาการสั่นสะท้านของร่างกายทุกส่วนของตน

พวกทหารกำลังเดินออกมาจากบ้านของเธอและพวกเขาอยู่กันตามลำพัง พวกเขาไม่ได้จับใครยกเว้นไก่ที่ซีซาเลี้ยงจนอ้วนพี เธอสูดลมหายใจอย่างโล่งอกและพยายามรวบรวมความกล้า

"ทำไมพวกเขาถึงใจดีแบบนี้ ทำไมถึงเป็นคนดีเช่นนี้!"

เธอพึมพำจนเกือบจะร้องไห้ด้วยความสุขใจ

ถ้าพวกทหารจะเผากระต๊อบของเธอแต่ปลดปล่อยลูกชายให้เป็นอิสระ เธอก็ยังจะอวยพรพวกเขาดังเดิม

อีกครั้งหนึ่งที่เธอมองขึ้นไปบนท้องฟ้าอย่างสำนึกคุณ ท้องฟ้าของแผ่นดินเกิดของเธอนั้นมีก้อนเมฆบางส่วนลอยไปมากับนกกระสากำลังบินอยู่เป็นฝูง ความมั่นใจของเธอค่อยๆ กลับคืนมา เธอจึงเดินต่อไป

ในขณะที่เดินเข้ามาใกล้บุรุษซึ่งเป็นที่หวาดกลัวเหล่านี้ เธอทำเป็นไม่เห็นพวกเขาหรือไก่ของเธอที่ส่งเสียงร้องเพื่อให้ปล่อยตัวมัน เธอมองไปทุกหนทุกแห่ง ยกเว้นบุคคลเหล่านี้ เธออยากวิ่งทั้งๆ ที่ไม่มีวันหนีพ้นทหารเหล่านี้ หากแต่ความสุขุมทำให้เธอก้าวเท้าตามปกติ

เธอเดินไปไม่ได้ไกลนักเมื่อได้ยินพวกเขาเรียกเธอด้วยน้ำเสียงโอหัง เธอตัวสั่นไปหมด แต่ก็ยังเดินต่อไปราวกับว่าไม่ได้ยินเสียงของพวกเขาๆ จึงเรียกเธออีก ครั้งนี้เป็นการตะโกนด้วยคำพูดดูถูกถากถาง เธอจึงหันกลับมา หน้าซีดและตัวสั่น แม้จะพยายามทำตัวให้สงบก็ตาม ทหารคนหนึ่งกวักมือเรียกเธอ

ซีซาเดินกลับมาตัวแข็งที่อราวกับเป็นหุ่นยนต์ เธอรู้สึกว่าลิ้นของเธอนั้นเป็นอัมพาตไปเพราะความกลัว ลำคอของเธอแห้งผาก

"บอกความจริงให้พวกข้ารู้เสีย มิฉะนั้นพวกข้าจะจับแกมัดติดกับต้นไม้ต้นนั้น และยิงแกทิ้ง!" หนึ่งในจำนวนนี้พูดด้วยน้ำเสียงข่มขู่

เธอเบนสายตาไปยังต้นไม้ต้นนั้น

"แกเป็นแม่ของไอ้หัวขโมยรึเปล่า แกน่ะ"

ทหารอีกคนหนึ่งถาม

"แม่ของไอ้หัวขโมย!"

ซีซาพูดย้ำราวกับเครื่องจักร

"เงินที่ไอ้ลูกชายของแกให้แกเมื่อคืนวานอยู่ที่ไหนวะ?"

"อา เงิน..."

"อย่าได้ปฏิเสธเป็นอันขาด มิฉะนั้นแล้วมันจะเลวร้ายลงไปอีกสำหรับตัวแก!"

อีกคนหนึ่งเสริมขึ้น

"พวกข้ามาจับลูกชายของแกแต่ไอ้คนโตหนีไปได้ แกซ่อนไอ้ตัวเล็กที่ไหนวะ?"

เมื่อเธอได้ยินเช่นนี้ ซีซาถอนหายใจอย่างโล่งอก

"ท่านคะ"

เธอตอบ

"ดิฉันไม่เห็นคริสปินลูกชายมาหลายวันแล้วค่ะ ดิฉันหวังว่าจะได้เจอลูกเข้านี้ที่คอนแวนต์แต่ที่นั้นบอกดิฉันว่า..."

พวกทหารมองตากันอย่างมีเลศนัย

"เอาหละ!" หนึ่งในจำนวนนี้ร้องขึ้น "เอาเงินมาแล้วพวกข้าจะปล่อยแกให้อยู่ในความสงบ"

"ท่านคะ"

หญิงที่น่าสงสารวิงวอนร้องขอ

"ลูกชายของดิฉันไม่ได้ขโมย ไม่ว่าพวกเขาจะหิวปานใด พวกเราเคยชินกับการทรมานเพราะความหิว บาซิลิโอไม่ได้นำเงินมาให้ดิฉันแม้แต่ควอร์โตเดียวค่ะ

ได้โปรดค้นบ้านของดิฉันทุกซอกทุกมุมเถอะค่ะ ถ้าท่านพบเงินแม้แต่เหรียญเดียว ท่านจะทำอะไรกับพวกเราก็ได้ตามใจท่าน พวกเราเป็นคนจน แต่พวกเราไม่ใช่ขโมยทุกคนค่ะ!"

"เอาหละ" ทหารตอบช้าๆ พลางจ้องตาของซีซา "แกมากับพวกข้า ลูกขายแกจะต้องปรากฏตัวและยอมคืนเงินที่พวกมันขโมยไป ตามพวกข้ามา!"

"ดิฉันหรือคะ? ... ตามพวกท่านไปหรือคะ?"

หญิงคนนั้นพึมพำ พลางก้าวถอยหลัง นัยน์ตาจ้องมองทหารในเครื่องแบบด้วยความกลัวยิ่งนัก

"ทำไมล่ะ?"

"เอ้อ! ได้โปรดเมตตาดิฉันเถิดค่ะ"

เธอวิงวอนจนเกือบจะคุกเข่าลงบนพื้น

"ดิฉันจนมากจริงๆ และไม่มีทองหรืออัญมณีใดๆ ให้กับท่าน สมบัติเพียงอย่างเดียวที่ดิฉันมีอยู่ท่านก็ได้เอาไปแล้ว ไก่ตัวนี้ที่ดิฉันตั้งใจจะเอาไปขาย ...ได้โปรดเอาทุกสิ่งทุกอย่างที่ท่านพบในกระต๊อบของดิฉันเถิด แต่ขอได้ทิ้งดิฉันให้อยู่ในความสงบเถิดค่ะ ได้โปรดทิ้งดิฉันให้ตายที่นี่เถอะค่ะ!"

"มา! แกจะต้องมากับพวกข้าและถ้าแกไม่ตามมาด้วยความสมัครใจละก็ พวกข้าจะจับตัวแกมัดเอาไว้"

ซีซาร้องไห้ออกมาอย่างขมขื่น คนพวกนี้ไม่ยอมยืดหยุ่นใดๆ เลย

"อย่างน้อยที่สุดขอได้โปรดให้ดิฉันเดินตามห่างๆ จะได้ไหมคะ!"

เธอวิงวอนขอเมื่อพวกเขาเข้ามาฉุดกระชากและผลักเธอไปข้างหน้าอย่างเหี้ยมโหด

ทหารทั้งสองนายดูจะรู้สึกตัว เขาจึงปรึกษากันด้วยเสียงเบาๆ

"ก็ได้"

คนหนึ่งในจำนวนนั้นพูดขึ้น

"ตั้งแต่จุดนี้ไปจนถึงประตูทางเข้าเมืองแกอาจจะวิ่งหนีได้ แกจะต้องเดินระหว่างข้าสองคน เมื่อเราถึงตัวเมืองแล้ว แกเดินนำไปประมาณยี่สิบก้าว

แต่จำเอาไว้นะ! อย่าได้เดินเข้าไปในร้านใดๆ อย่าหยุดด้วย เอาละเดินไปเร็วๆ!"

การอ้อนวอนต่างๆ ของเธอไร้ผล ซึ่งหมายความถึงการหาเหตุผลนานัปการและรวมไปถึงคำมั่นสัญญาที่ไร้ประโยชน์ พวกทหารบอกว่าพวกเขานั้นยอมโอนอ่อนให้จนเกินไปจนเป็นการประนีประนอมมากไปแล้ว

เธอรู้สึกว่าตนเองแทบจะขาดใจตายด้วยความละอายเมื่อเห็นตัวเองเดินอยู่ระหว่างทหารทั้งสองคน แม้ว่าจะไม่มีผู้ใดอยู่ในละแวกนั้น แต่สายลมกับแสงสว่างของกลางวันเล่า? ความสงบเสงี่ยมถ่อมตนทำให้เธอมองเห็นสายตาที่จ้องมองมาทั่วทุกสารทิศ เธอจึงเอาผ้าเช็ดหน้าปิดหน้าเอาไว้และก้าวเท้าเดินไปข้างหน้าประหนึ่งคนตาบอด เธอร้องไห้คร่ำครวญอย่างขมขื่นด้วยความละอายใจ เธอเข้าใจในความทุกข์โศกของตนและรู้ดีว่าตนเองถูกทุกคนทอดทิ้งซึ่งรวมไปถึงสามีด้วย แต่มาจวบจนกระทั่งถึงตอนนี้เธอก็ยังรู้สึกว่าตัวเธอนั้นเป็นคนมีเกียรติและน่ายกย่อง จนกระทั่งถึงตอนนี้เธอมองบรรดาผู้หญิงแต่งตัวฉูดฉาดที่ผู้คนในเมือง เรียกว่าเป็นหญิงบำเรอของพวกทหารด้วยความเมตตาสงสาร มาถึงตอนนี้เหมือนกับว่าตัวเธอนั้นอยู่ในฐานะต่ำลงไปอีกหนึ่งขั้นของมาตรฐานของสังคม

มีเสียงดังขึ้น เสียงนั้นมาจากม้าซึ่งขนปลาไปยังเมืองต่างๆ ทางตอนใน ทั้งชายและหญิงซึ่งรวมตัวกันเป็นขบวนคาราวานขบวนเล็กๆ ต่างก็นั่งอยู่บนหลังม้าขนาดเล็กที่หลังงอนแง่นมีตะกร้าใส่สินค้าห้อยอยู่ทั้งสองข้างของลำตัว ขบวนคาราวานเหล่านี้บางขบวนผ่านหน้ากระต๊อบของเธอและเคยขอน้ำดื่มและให้ปลาเธอเป็นของกำนัล มาบัดนี้ขบวนคาราวานกำลังเดินผ่านตัวเธอจนดูเหมือนว่าตัวเธอนั้นถูกบดขยี้อยู่ใต้ฝ่าเท้า ถูกเหยียบย่ำ และสายตาของพวกเขานั้นไม่ว่าจะมาจากความสงสารหรือความรังเกียจก็ตาม ซึมซาบผ่านผ้าเช็ดหน้าที่ปิดใบหน้าอยู่ และทิ่มแทงเธอเหมือนธนูปลายแหลม

ในที่สุด ขบวนคาราวานก็เดินทางต่อไปตามทางของพวกเขา ทิ้งซีซากับพวกทหารเอาไว้เบื้องหลัง ซีซาถอนหายใจด้วยความโล่งอก เธอดึงเอาผ้าเช็ดหน้าออกจากใบหน้าอยู่ครู่หนึ่งเพื่อดูว่ายังอยู่ไกลจากตัวเมืองเพียงใด เธอมองเห็นเสาโทรเลขที่เหลืออีกไม่กี่เสาก่อนจะถึงตู้ยาม ไม่เคยมีครั้งใดที่

ระยะทางดังกล่าวดูห่างไกลปานนี้

กอไผ่กับใบอันงดงามของมันเติบโตอยู่สองข้างทาง ถ้าเป็นเวลาอื่นแล้ว เธอก็จะหยุดใต้ร่มไผ่ ณ ที่จุดนี้เธอกับคนรักจะหยุดพัก พูดคุยกันด้วยถ้อยคำไพเราะอ่อนหวาน และเขาก็จะช่วยผ่อนคลายภาระของเธอด้วยการช่วยยกตะกร้าผลไม้และผักสด อา! นั่นเป็นเพียงแต่ความฝัน คนรักกลับกลายมาเป็นสามี สามีได้รับแต่งตั้งให้เป็นหัวหน้าหมู่บ้าน และแล้วเคราะห์กรรมก็มาเคาะที่ประตูบ้านของเธอ

ในขณะที่ความร้อนจากดวงอาทิตย์เริ่มแผดแสงกล้าขึ้น พวกทหารจึงถามว่าเธอมีความประสงค์ที่จะหยุดพักเหนื่อยหรือไม่ประการใด

"ไม่ค่ะ ขอบคุณ!" เธอตอบอย่างสั่นเทา

เมื่อเข้ามาใกล้กับตัวเมือง เธอก็เริ่มตัวสั่นด้วยความหวาดกลัว และมองออกไปรอบตัวด้วยความปวดร้าว ทุ่งหญ้าอันกว้างใหญ่สุดตา ลำคลองชลประทานขนาดเล็ก ต้นไม้ลีบผอม ไม่มีเงื้อมผาหรือก้อนหินปรากฏให้เห็นเพื่อที่เธอจะได้กระแทกร่างกายของตนให้แหลกละเอียด เธอรู้สึกเสียใจที่เดินตามพวกทหารมาไกลถึงปานนี้ และอยากจะไปอยู่ก้นแม่น้ำที่ไหลผ่านที่อยู่ของเธอ---แม่น้ำซึ่งมีฝั่งยกสูง ระเกะระกะไปด้วยก้อนหินแหลมนั้นจะเป็นทางออกที่ดีให้กับความทุกข์ระทมของเธอ! หากแต่ความคิดถึงลูกทั้งสอง ถึงคริสปินซึ่งเธอยังไม่รู้ชะตากรรม ช่วยให้ความสว่างไสวกับเธอในความมืดสนิทนั้น และทำให้เธอพึมพำอย่างสงบว่า

"รอก่อน...หลังจากเรื่องราวต่างๆ เหล่านี้ผ่านพ้นไปแล้ว เราจะไปอยู่ในป่าลึกด้วยกัน!"

เธอเช็ดน้ำตาให้แห้ง พยายามทำตัวให้สงบ และกล่าวกับผู้คุมด้วยเสียงเบาๆ ว่า

"พวกเรามาถึงเมืองแล้วค่ะ!"

สุ้มเสียงของเธอนั้นไม่อาจอธิบายได้เลยว่ามันเป็นเสียงของความระทมทุกข์ ติเตียนหรือขัดข้องใจ มันเป็นเสียงสวดมนต์ เจ็บปวดและเศร้าโศกที่รวมกัน

เข้าเป็นเสียงเดียวกัน

พวกทหารจึงขยับตัวแล้วตอบเธอด้วยการให้สัญญาณ ซีซาจึงรีบเดินไปข้างหน้าและพยายามทำตัวให้สงบนิ่ง

ในเวลานั้นเอง เสียงระฆังของโบสถ์ก็เริ่มดังขึ้นเพื่อบอกให้รู้ว่าพิธีมิซซาครั้งแรกได้สิ้นสุดลงแล้ว ซีซาพยายามเดินเร็วขึ้นเพื่อมิให้พบปะผู้คนที่กำลังทยอยออกมา แต่ก็ไม่มีประโยชน์ใดๆ ไม่มีทางใดที่จะหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าได้เลย

เธอทักทายด้วยรอยยิ้มอันขมขื่นให้กับคนที่รู้จักสองคนที่สายตาเต็มไปด้วยคำถาม ต่อจากนั้นเธอก็โน้มศีรษะลงต่ำ สายตาจ้องมองพื้นดินเพื่อปล่อยเธอให้หลุดพ้นจากความละอาย ถึงกระนั้น เธอก็ยังเดินสะดุดก้อนหินบนทางเดินไปมา

ผู้คนพากันหยุดชะงักเมื่อมองเห็นเธอและพากันพูดซุบซิบ นัยน์ตานั้นตามเธอไป เธอมองเห็นทุกอย่างและรู้สึกถึงสายตาเหล่านั้นทั้งๆ ที่ดวงตายังจ้องมองพื้นดินอยู่

เธอได้ยินเสียงโอหังของหญิงคนหนึ่งที่ตะโกนตามหลังเธอว่า

"คุณจับเขามาจากที่ไหนเนี่ย? แล้วเงินล่ะ"

ผู้หญิงคนนี้คือคนที่ไม่ได้ใส่กระโปรงคลุมชั้นนอก ส่วนกระโปรงตัวในนั้นเป็นสีเหลืองเขียวกับเสื้อสีฟ้าหม่น บอกได้ว่าเธอเป็นหญิงพรรค์นั้นของพวกทหาร

ซีซามีความรู้สึกราวกับว่าเธอถูกตบหน้าอย่างแรง ผู้หญิงคนนั้นได้เปลื้องเสื้อผ้าของเธอออกจนล่อนจ้อนต่อหน้าฝูงชน เธอมองขึ้นมาวูบหนึ่งเพื่อเก็บการแดกดันกับการดูถูกเหยียดหยันเอาไว้ และเห็นผู้คนอยู่ไกล ไกลออกไปจากตัวเธอ แต่เธอก็ยังรู้สึกเย็นยะเยือกปานเหล็กไหลที่ส่งทอดมาจากสายตากับการซุบซิบของพวกเขาเหล่านั้น หญิงผู้น่าสงสารเดินต่อไปโดยไม่มีความรู้สึกกับพื้นดินที่ตนเหยียบลงไปเลย

"เฮ้! มานี่!"

ยามคนหนึ่งตะโกนเรียกเธอ เธอรีบหันขวับกลับมาราวกับว่าตนเองนั้น

เป็นตุ๊กตาไขลานที่หมดสภาพแล้ว โดยไม่คิดและมองไม่เห็นสิ่งใด เธอวิ่งไปเพื่อซ่อนตัวให้พ้นจากสายตาเหล่านั้น

เมื่อมองเห็นประตูบานหนึ่งที่มียามยืนอยู่เธอก็พยายามผลักดันตัวเข้าไป หากแต่มีเสียงที่วางอำนาจกว่านั้นกันเธอออกไปจากความตั้งใจเดิม เธอวิ่งตรงไปยังเสียงนั้นด้วยฝีเท้าที่ไม่สม่ำเสมอนักและรู้สึกว่าตนเองนั้นถูกผลักมาจากด้านหลัง เธอจึงปิดตาลง เดินต่อไป แต่ก็หมดแรงที่จะก้าวเท้าต่อไปอีก เธอจึงปล่อยตัวทรุดลงบนพื้น โดยเอาเข่าลงก่อน แล้วจึงทรุดนั่งอยู่บนพื้น เธอร้องไห้อย่างขมขื่นจนร่างสั่นสะท้าน--- เสียงร้องไห้ที่แห้งผากปราศจากน้ำตาและไร้คำพูด

ที่นี่คือค่ายทหาร ซึ่งมีทั้งทหาร ผู้หญิง หมู และเป็ดไก่ บางคนกำลังชุนผ้าของตนอยู่ ในขณะที่มีหญิงบำเรอคนหนึ่งนอนอยู่บนม้านั่ง เอาตักของผู้ชายคนหนึ่งเป็นหมอนหนุน เธอนอนสูบบุหรี่และมองขึ้นไปบนเพดานอย่างเหนื่อยหน่าย ส่วนหญิงอื่นๆ นั้นช่วยพวกผู้ชายซักผ้าหรือเช็ดถูอาวุธ ฯลฯ ปากก็ร้องเพลงที่มีความหมายหยาบโลนออกมาเบาๆ

"ดูเหมือนว่าพวกลูกไก่หนีไปหมดแล้ว! คุณไม่ได้อะไรกลับมานอกจากแม่ไก่เพียงตัวเดียว"

ผู้หญิงคนหนึ่งพูดกับผู้ที่มาใหม่ โดยไม่มีผู้ใดแน่ใจว่าเธอพาดพิงถึงซีซาหรือถึงแม่ไก่ตัวที่กำลังส่งเสียงร้องอยู่

"ใช่แล้ว แม่ไก่มีค่ามากกว่าลูกไก่เสมอ!"

เธอบอกกับตัวเองเมื่อพวกทหารไม่ได้โต้ตอบกลับมา

"ผู้หมู่อยู่ไหน?"

ยามคนหนึ่งถามด้วยน้ำเสียงโมโห

"พวกเขารายงานไปให้อัลเฟเรซแล้วรึยัง?"

ท่าทางยักไหล่เป็นคำตอบเพียงอย่างเดียวที่ให้กับคำถามนั้น และไม่มีผู้ใดใส่ใจที่จะถามเกี่ยวกับชะตากรรมของหญิงผู้น่าสงสารคนนี้

ซีซาอยู่ที่นั้นถึงสองชั่วโมงในสภาพกึ่งงุนงง ซุกตัวอยู่ตรงมุมห้อง ศีรษะนั้นซ่อนอยู่ในระหว่างมือทั้งสองข้าง ผมเผ้ายุ่งเหยิงเป็นกระเชิง ในตอนเที่ยงวัน

อัลเฟเรซจึงได้รับรายงาน สิ่งแรกที่ท่านทำก็คือไม่ยอมเชื่อในข้อกล่าวหาของพระ

"บ่ะ! เรื่องของพระกระจอกๆ พรรค์นั้น!"

ท่านบอกและสั่งให้พวกทหารปล่อยหญิงคนนั้นไป โดยไม่ให้ความสนใจในเรื่องนี้อีกเลย

"ถ้าพระอยากเอาสิ่งที่หายไปคืนกลับมา ก็ให้ไปถามนักบุญอันโตนีหรือบ่นกับนักบุญนุนซิโอสิ! ไป ไปได้แล้ว!"

ดังนั้น ซีซาจึงถูกขับออกไปจากศูนย์บัญชาการอย่างไม่มีพิธีรีตรอง เธองุนงงจนเกินกว่าจะเคลื่อนไหวได้ จนแทบจะถูกไล่ให้ออกไป

เมื่อพบว่าตนเองยืนอยู่กลางถนน เธอจึงเดินลิ่วไปในทิศทางของกระต๊อบของตนอย่างไม่รู้เนื้อรู้ตัว ศีรษะของเธอเปิดโล่ง ผมเผ้ายุ่งเหยิง ส่วนนัยน์ตานั้นจ้องมองไปสุดขอบฟ้า ดวงอาทิตย์อยู่ตรงศีรษะพอดี ไม่มีแม้แต่ก้อนเมฆที่จะทอนความร้อนและแสงของมัน สายลมแทบจะไม่ทำให้ใบไม้เคลื่อนไหว วันนั้นค่อนข้างแห้งแล้ง ไม่มีนกแม้แต่ตัวเดียวที่เก่งกล้าบินออกมาจากร่มไม้ที่ตนเองเกาะกิ่งของมันอยู่

ในที่สุด ซีซาก็มาถึงกระต๊อบ เธอก้าวเท้าเข้าไปโดยไม่กระโตกกระตากและเงียบกริบ ตรวจทุกสิ่งทุกอย่างด้วยสายตา และเดินออกไปนอกบ้าน เดินไปมาทั่วทุกสารทิศ แล้วจึงวิ่งไปที่บ้านของตาซิโอผู้เฒ่าและเอามือเคาะประตู แต่บุรุษชรามิได้อยู่ในนั้น ผู้หญิงที่ไร้ความสุขคนนี้เดินกลับไปที่กระต๊อบแล้วจึงเริ่มตะโกนเรียก บาซิลิโอ! คริสปิน! และหยุดเป็นระยะๆ เพื่อเงี่ยหูฟังอย่างตั้งใจ เสียงของเธอนั้นก้องสะท้อนกลับมา เสียงกระซิบอันละเอียดอ่อนของแม่น้ำที่อยู่ใกล้ๆ กับเสียงเสียดสีของใบไผ่คือเสียงที่ได้ยินในความอ้างว้างนั้น เธอจึงตะโกนเรียกซ้ำอีก ไต่ฝั่งแม่น้ำ เดินลงไปในลำห้วยโตรกธาร เดินลงไปในแม่น้ำ สายตาของเธอนั้นล่องลอยไปมาด้วยแววตาท่าทางไม่สู้ดีนัก แต่ก็ยังส่งประกายออกมาเป็นครั้งคราวด้วยแววแสงประหลาด บางครั้งก็จะหมองทึบปานประหนึ่งท้องฟ้าในคืนพายุ ผู้คนที่เห็นเธอแทบจะบอกได้ว่าแสงของความมีเหตุผลนั้นถดถอยแห้งผากจนเกือบจะหดหายไป

เธอกลับมาที่บ้านอีกครั้งหนึ่งและได้ขึ้นไปในกระต๊อบ ทรุดตัวลงนั่งบนที่นอนซึ่งพวกเขานอนกันในคืนก่อนหน้านั้น เธอเงยหน้าขึ้นและเห็นเศษผ้าที่ฉีกมาจากเสื้อของบาซิลิโอห้อยอยู่ตรงมุมหนึ่งของไม้ไผ่ที่ใช้กั้นใกล้กับเงื้อมผา เธอจึงลุกขึ้นยืนเพื่อดึงเอาเศษผ้าชิ้นนั้นมาตรวจดูกับแสงแดด เศษผ้าเปรอะเปื้อนไปด้วยเลือด ซีซาอาจจะมองไม่เห็นมัน เพราะเธอเดินลงไปจากกระต๊อบและตรวจดูมันกับแสงแดดจัดจ้าของกลางวัน ยกมันชูขึ้นตรวจดูอีก เธอมีความรู้สึกถึงแสงอันมืดทึบรอบตัว แสงแดดดูจะไม่เพียงพอสำหรับเธอ ดังนั้นเธอจึงจ้องตรงขึ้นไปยังดวงอาทิตย์ด้วยนัยน์ตาเปิดกว้าง

เธอก็ยังเดินไปมาอย่างไร้จุดหมายดังเดิม กรีดเสียงร้อง คร่ำครวญโหยหวนออกมาด้วยเสียงประหลาด ผู้ใดก็ตามที่ได้ยินเสียงนั้นก็จะรู้สึกหวั่นไหว เสียงของเธอมีลักษณะประหลาดต่างไปจากเสียงที่มาจากลำคอของมนุษย์ปกติ ถ้าเพียงแต่ในคืนพายุที่มีลมพัดกรรโชกอย่างรุนแรงราวกับเงามืดที่หลอกหลอนอยู่ถูกฟาดด้วยปีกที่มองด้วยตาเปล่าไม่เห็น ถ้าท่านพบว่าตนเองตกอยู่ท่ามกลางสิ่งปรักหักพังที่ถูกทิ้งร้าง ฟังเสียงคร่ำครวญอันแสนเศร้า เสียงร่ำร้องและทอดถอนใจ และถ้าท่านได้ยินเสียงถอนใจและเสียงสะอื้นไห้ที่ท่านคิดว่าเป็นแรงกระแทกของสายลมที่ฟาดเข้ากับหอคอยสูงหรือกำแพงปรักหักพัง แต่ในขณะเดียวกันทำให้ท่านตื่นตระหนกหวาดกลัวและทำให้ท่านตัวสั่นเทานั่นแหละ คือเสียงย้ำของการร่ำไห้ของมารดาที่เศร้าโศกเสียยิ่งกว่าเสียงของค่ำคืนอันมืดมิดที่ไม่มีผู้ใดรู้จักในช่วงที่พายุปลดปล่อยความบ้าคลั่งของมัน

ในสภาพนี้ที่พวกเราพบเธอในยามค่ำคืน สรวงสวรรค์อาจจะปล่อยให้เธอได้หลับลงบ้าง ซึ่งก็จะเป็นช่วงที่ปีกของเทพยดาใจดีจะลบล้างความระทมทุกข์ให้ออกไปจากร่างกายและความทรงจำของเธอ บางทีความระทมทุกข์เหล่านั้นอาจจะเกินไปกว่าขอบเขตของความบอบบางของมนุษย์ เทพยดาผู้เป็นใหญ่อาจจะยื่นพระหัตถ์อันอ่อนโยนเข้ามาพร้อมด้วยการเสกเป่าให้ลืมเสีย อย่างไรก็ดีผลลัพธ์ที่ได้มาก็คือ ในวันถัดไป ซีซาก็จะเดินระหกระเหินไปมาอย่างไร้จุดหมาย ยิ้ม ขับร้อง และพูดจากับทุกสิ่งที่ธรรมชาติสร้างขึ้น

22

แสงและเงา

สามวันผ่านเลยไปนับตั้งแต่เหตุการณ์ที่เราเล่าให้ฟังไปแล้ว เวลาสามวันและสามคืนนั้น เมืองซันดิเอโกได้ทุ่มเทให้กับการตระเตรียมงานเฉลิมฉลองกับการวิพากษ์วิจารณ์ กับพูดคุยกันไปในเวลาเดียวกัน

ในขณะที่พวกเขากำลังจดจ่ออยู่กับงานฉลองที่กำลังมาถึง บางคนนินทาท่านนายกเทศมนตรี บ้างก็นินทารองนายกเทศมนตรี บ้างก็นินทาพวกวัยรุ่น และมักจะมีอยู่ไม่ขาดก็คือพวกที่กล่าวหาทุกคนในทุกสิ่งทุกอย่าง

พวกเขาเอาใจใส่กับการเดินทางมาถึงของมาเรีย คลารา โดยมีป้าอิซาเบลเดินทางมาด้วย พวกเขาตื่นเต้นยินดีกับเรื่องนี้เนื่องจากเธอเป็นที่ชื่นชอบของผู้คน และถึงแม้พวกเขาจะชื่นชมในความงามของเธอ แต่ก็ยังกังขากับการเปลี่ยนแปลงที่บาทหลวงซัลวีประสบเคาะห์กรรมอยู่

"ท่านดูใจลอยมากเลยในเทศกาลให้ทานอันศักดิ์สิทธิ์ และไม่ค่อยพูดคุยกับพวกเรา และมองตาเราน้อยลงและเงียบขรึมมากขึ้น"

บรรดาสาธุชนที่มาล้างบาปกับท่านพูดคุยกัน พ่อครัวเห็นท่านน้ำหนักลดลงทุกนาที และบ่นว่าเกียรติยศที่ให้กับอาหารของตนมีอยู่น้อยนิด แต่สิ่งที่ทำให้คำติฉินนินทาของฝูงชนเพิ่มมากขึ้นมาจากความจริงที่ว่า พวกเขาเห็นคอนแวนต์มีแสงไฟมากกว่าสองดวงในค่ำคืนที่บาทหลวงซัลวีไปเยี่ยมเยียนบ้านของมาเรีย คลารา! บรรดาผู้หญิงที่เคร่งศาสนาเหล่านั้นทำเครื่องหมายกางเขนแต่ก็ยังซุบซิบนินทากันต่อไป

ฮวน คริโซสโตโม อิบาร์รา ได้ส่งโทรเลขมาจากเมืองหลวงเพื่อต้อนรับป้าอิซาเบลกับหลานสาวของท่าน แต่มิได้ให้คำอธิบายถึงสาเหตุของการไม่อยู่ของตน หลายๆ คนเชื่อกันว่าเขาถูกจับติดคุกเนื่องจากความประพฤติที่ทำกับ

บาทหลวงซัลวีในบ่ายของวันฉลองนักบุญทั้งหลาย การพูดคุยกันอย่างไร้สาระดำเนินไปจนกระทั่งบ่ายของวันที่สาม เมื่อพวกเขาเห็นชายหนุ่มก้าวลงมาจากรถม้าหน้าบ้านของคู่หมั้นและโค้งคำนับฝ่ายพระซึ่งไปที่นั่นอย่างนอบน้อม

ไม่มีผู้ใดสนใจเรื่องของซีซาและบุตรชายทั้งสองของเธอเลยแม้แต่น้อย

ถ้าหากพวกเราไปที่บ้านหลังงามของมาเรีย คลารา ซึ่งอยู่ภายใต้ร่มไม้ของต้นส้ม และต้น ilana-ilang ในตอนนี้ เราก็จะพบหนุ่มสาวทั้งสองคนยืนพิงขอบหน้าต่างที่มองออกไปยังทะเลสาบ ทั้งสองอยู่ใต้ร่มครึ้มของดอกไม้และไม้เลื้อยที่พาดพันอยู่กับลวดและลำไผ่ ส่งกลิ่นหอมประหนึ่งน้ำหอมอ่อนๆ

ริมฝีปากของทั้งคู่นั้นกำลังเอื้อนเอ่ยเจรจาอย่างแผ่วเบาอ่อนหวานเสียยิ่งกว่าเสียงกระซิบของใบไม้ และหวานยิ่งกว่าอากาศที่แผ่ซ่านไปด้วยกลิ่นหอมที่ล่องลอยจากสวนดอกไม้ ขณะนั้นเป็นช่วงเวลาที่บรรดานางนกในเทพนิยายกรีกที่อยู่ในทะเลสาบได้ประโยชน์จากร่มเงาของเวลาสายัณห์ซึ่งคืบคลานเข้ามาอย่างรวดเร็ว ต่างชูศีรษะอันร่าเริงของตนอยู่เหนือน้ำเพื่อชื่นชมทักทายดวงอาทิตย์ที่กำลังลับหายไปด้วยเสียงเพลงอันไพเราะของตน ผู้คนบอกว่านัยน์ตากับขนของนกในเทพนิยายเป็นสีฟ้า และศีรษะสวมดอกไม้สีขาวแดงของไม้น้ำประหนึ่งมงกุฎ ในบางครั้งคลื่นสีขาวเปิดเผยให้เห็นรูปร่างของนางที่สลักเสลาอย่างสวยงาม ขาวยิ่งกว่าฟองคลื่น และเมื่อความมืดแผ่เข้ามาปกคลุมไปจนทั่วแล้ว บรรดานางนกในเทพนิยายเหล่านี้ก็เริ่มโลดแล่นกันอย่างสนุกสนานตามแบบเทพยดาทั้งหลาย ทำให้พวกเราได้ยินเสียงเพลงขับกล่อมอันน่ามหัศจรรย์ราวกับเสียงพิณที่เกิดจากสายลม ผู้คนบอกกันด้วยว่า...แต่เรากลับไปยังหนุ่มสาวทั้งสองเถิดเพื่อฟังรายละเอียดช่วงท้ายของบทสนทนาของเขา อิบาร์ราบอกกับมาเรีย คลาราว่า

"ก่อนรุ่งเช้าพรุ่งนี้ สิ่งที่คุณประสงค์ก็จะได้รับการตอบสนอง ในคืนนี้ผมจะจัดการทุกอย่างมิให้ขาดตกบกพร่อง"

"หลังจากนั้น ฉันจึงจะเขียนจดหมายถึงเพื่อนๆ เพื่อชวนพวกเขาไปด้วย คุณทำอะไรก็ได้ที่พระจะไม่มาด้วย"

"ทำไมล่ะครับ?"

"เพราะท่านเหมือนกับจะเฝ้าดูฉัน สายตาลึกๆ น่ากลัวทำให้ฉันรำคาญใจ ครั้งใดก็ตามที่สายตาคู่นั้นจ้องฉัน ฉันกลัวค่ะ เมื่อท่านพูดกับฉัน ท่านมีเสียง...ท่านพูดกับฉันถึงเรื่องที่ไม่ปกติธรรมดา เข้าใจยากมาก ประหลาดมาก...มีอยู่ครั้งหนึ่งที่ท่านถามฉันว่าฉันไม่เคยฝันถึงจดหมายของแม่ฉันบ้างเลย หรือฉันคิดว่าท่านไม่ค่อยปกติเท่าไหร่นัก ซินังเพื่อนของฉันกับอันเดงน้องสาวของฉันที่เกิดกับแม่นม บอกว่าสมองของท่านคงไม่ปกติ เพราะท่านไม่กิน ไม่อาบน้ำ และชอบอยู่ในที่มืด คุณจะทำอะไรก็ได้ค่ะเพื่อมิให้ท่านมา"

"เราไม่เชิญท่านไม่ได้หรอกครับ"

อิบาร์ราตอบอย่างครุ่นคิด

"ประเพณีของบ้านเราบังคับให้ทำ ท่านยังพักในบ้านของคุณ นอกจากนี้ท่านยังปฏิบัติต่อผมอย่างสุภาพ เมื่อท่านข้าหลวงปรึกษาท่านเกี่ยวกับธุระที่ผมคุยกับคุณแล้ว ท่านไม่มีอะไรนอกจากชื่นชมผม และไม่พยายามขัดขวางเลยแม้แต่น้อย แต่ผมก็เห็นว่าคุณกำลังเป็นทุกข์ อย่าได้เป็นกังวลเลยครับ ท่านไม่ไปเรือลำเดียวกับเราอยู่แล้ว"

เขาทั้งสองได้ยินเสียงฝีเท้าเบาๆ ซึ่งเป็นของบาทหลวงที่เดินเข้ามาใกล้และฝืนยิ้มให้ ท่านบอกว่า

"ลมเย็นนะ เวลาใครเป็นหวัด มันก็จะไม่ไปไหนจนกว่าความอุ่นจะมา เจ้าไม่กลัวหนาวรึไง?"

สุ้มเสียงของท่านสั่นเทา ส่วนสายตานั้นมองออกไปไกลสุดขอบฟ้าโดยไม่มองมายังหนุ่มสาวทั้งสองคนเลย

"ตรงกันข้ามเลยครับ อากาศค่ำคืนนี้ดูสบายสำหรับพวกเรา ส่วนสายลมนั้นละเมียดละไมมากทีเดียวครับ"

อิบาร์ราตอบ

"ในสองสามเดือนนี้ เรามีฤดูใบไม้ร่วงกับฤดูใบไม้ผลิ ใบไม้ร่วงไปบ้างแต่ดอกไม้เบ่งบานอยู่เสมอ"

บาทหลวงซัลวีทำไม้ทำมือประกอบ

"ผมพบความงดงามของการผสมผสานกันระหว่างสองฤดูนี้ในช่วงเวลาที่ลมหนาวยังไม่แผ่ซ่านเข้ามา"

อิบาร์รากล่าวต่อไป

"เดือนกุมภาพันธ์เป็นเวลาที่ดอกตูมบนกิ่งไม้ปริบาน และในเดือนมีนาคมพวกเราก็จะได้ผลไม้สุก เมื่อเดือนที่ร้อนระอุมาถึงพวกเราก็จะไปอยู่เขตอื่นของประเทศ"

บาทหลวงซัลวียิ้ม พวกเขาเริ่มพูดคุยกันด้วยเรื่องจิปาถะ เรื่องฤดูกาล บ้านเมือง งานฉลอง มาเรีย คลาราพยายามมองหาข้ออ้างเพื่อปลีกตัวออกไป

"เมื่อเราพูดกันถึงงานเฉลิมฉลอง ขอให้ผมเชิญคุณพ่อมางานที่เราจะฉลองในวันพรุ่งนี้ มันเป็นงานฉลองแบบชนบทที่พวกเรากับเพื่อนๆ ร่วมกันจัดขึ้น"

"งานจะจัดที่ไหน?"

"พวกเด็กๆ อยากจัดใกล้ลำธารซึ่งไหลผ่านป่าใกล้ๆ ที่นี่ ใกล้กับต้นหูกวาง เพราะฉะนั้นพวกเราจึงต้องตื่นแต่เช้าก่อนพระอาทิตย์ไล่ตามพวกเรา"

ฝ่ายพระครุ่นคิดอยู่ครู่หนึ่ง แล้วจึงตอบว่า

"การเชิญช่างล่อใจจริงๆ และพ่อขอรับคำเชิญนี้เพื่อพิสูจน์ให้เห็นว่าพ่อไม่ได้เจ็บแค้นอะไร แต่พ่อจะตามไปตอนหลัง หลังจากที่พ่อปฏิบัติภารกิจแล้ว พวกเจ้าช่างมีความสุข มีอิสระ มีอิสระจริงๆ"

อีกหลายนาทีต่อมา อิบาร์ราก็กล่าวคำอำลาเพื่อไปตระเตรียมสำหรับวันรุ่งขึ้น เวลาค่ำคืนได้ย่างกรายเข้ามาแล้ว

บนท้องถนนนั้น มีใครคนหนึ่งเดินเข้ามาทักทายเขาอย่างเคารพนบน้อม

"คุณเป็นใครครับ?"

อิบาร์ราถามเขา

"ท่านไม่รู้จักชื่อผมหรอกครับ"

คนแปลกหน้าตอบ

"ผมรอท่านมาสองวันแล้วครับ"

"ทำไมหรือ?"

"เพราะไม่มีผู้ใดเมตตาผม พวกเขาบอกว่าผมเป็นขโมย ผมสูญเสียลูกๆ และภรรยาของผมสติวิปลาสไปแล้ว และทุกคนบอกกันว่าผมควรได้รับกรรมที่เกิดขึ้น"

อิบาร์รารีบเดินเข้ามาใกล้บุรุษผู้นั้นแล้วถามว่า

"ตอนนี้คุณต้องการอะไรเล่า?"

"เพื่ออ้อนวอนขอความเมตตาจากท่านเพื่อให้แก่ภรรยาและลูกของผม"

"แต่ผมอยู่ไม่ได้นะ"

อิบาร์ราตอบ

"ถ้าหากคุณต้องการละก็ คุณมากับผมและเล่าเรื่องที่เกิดขึ้นให้ผมฟังในขณะที่เราเดินไปด้วยกัน"

บุรุษผู้นี้ขอบอกขอบใจเขาแล้วทั้งสองก็หายลับไปในเงามืดของถนนมืดสลัวอย่างรวดเร็ว

23

การทัศนาจร

ดวงดาวยังส่องแสงจรัสอยู่ในขอบฟ้าสีครามของสรวงสวรรค์ บรรดานกยังเกาะอยู่บนกิ่งไม้ เมื่อกลุ่มผู้คนที่ร่าเริงกลุ่มหนึ่งเดินข้ามถนนในตัวเมืองมุ่งหน้าไปยังทะเลสาบ โดยมีแสงสว่างจากคบขี้ไต้ส่องทางอยู่

สตรีสาวเยาว์วัยห้านางจูงแขนกันบ้างหรือเอามือโอบกอดรอบเอวซึ่งกันและกันบ้าง เดินก้าวเท้าอย่างรวดเร็วไปทางทะเลสาบ ติดตามมาด้วยสตรีสูงอายุจำนวนไม่มากนัก กับบรรดาสาวใช้กลุ่มใหญ่กับเสบียงและภาชนะเครื่องใช้ใส่อยู่ในตะกร้าที่วางอยู่บนศีรษะอย่างมั่นอกมั่นใจ เมื่อเห็นใบหน้ายิ้มแย้มที่สะท้อนให้เห็นถึงความสนุกสนานรื่นเริงกับความอ่อนเยาว์ที่ไม่มีกังวลใดๆ กับผมดำเข้มฟูฟ่องและเสื้อผ้ารีดกลีบกว้างสะบัดไสวไปมากับสายลมแล้วเราก็อาจจะเข้าใจผิดคิดไปว่าเธอเหล่านี้คือเทพธิดาราตรีซึ่งกำลังวิ่งหนีความสว่างของกลางวันที่กำลังไล่ตามมา ถ้าเราไม่รู้มาก่อนว่าพวกเขาคือมาเรีย คลารา กับเพื่อนของเธออีกสี่คนคือ ซินังที่ร่าเริงสนุกสนานซึ่งเป็นญาติของเธอ วิคตอเรียเจ้าระเบียบและใจเย็น อิไดแสนสวย กับเนเนงซึ่งช่างคิด ขี้อายและสวยซึ้ง

พวกเขากำลังพูดคุยกันอย่างสนุกสนาน หัวเราะอย่างมีความสุข หยิกเล่นกัน กระซิบกันและระเบิดเสียงหัวเราะดังลั่น

"จุ๊! พวกเธอกำลังจะปลุกผู้คนที่ยังนอนอยู่ให้ตื่น!"

ป้าอิซาเบลกล่าวเตือน

"พวกเราไม่เคยส่งเสียงดังแบบนี้ในครั้งที่พวกเรายังเด็กอยู่"

"ป้าไม่ได้ลุกจากเตียงเช้าอย่างที่พวกเราทำกัน และคนแก่ไม่ได้ขี้เซาแบบนี้นี่คะ"

ซินังน้องเล็กตอบ

พวกเขาเงียบเสียงลงไปครู่หนึ่ง และพยายามลดเสียงของตนลง แต่ก็ลืมอย่างรวดเร็วและพากันหัวเราะดังลั่นจนเสียงอ่อนเยาว์และสนุกสนานดังก้องไปหมด

"ลองทำเป็นรำคาญดูสิ ฉันไม่ยอมพูดกับเขา!"

ซินังกล่าวกับมาเรีย คลารา

"ว่าเขาเพื่อไม่ให้เขาเหลิง!"

"อย่าเรียกร้องอะไรให้มากจนเกินไป"

อิไดพูดขึ้น

"ต้องเรียกร้องนะ อย่าโง่ทีเดียว! คู่หมั้นจะต้องเชื่อฟังในขณะที่เขายังเป็นคู่หมั้นอยู่ ในตอนหลังในฐานะสามี เขาก็จะทำตามใจตัวเอง"

ซินังให้คำแนะนำ

"เธอจะรู้อะไรเกี่ยวกับเรื่องนี้ เด็กน้อย?"

ญาติของวิคตอเรียตำหนิ

"จุ๊! พวกเขามาแล้ว!"

พวกเขาคือกลุ่มของคนหนุ่มที่กำลังแบกคบไฟที่ทำจากไม้ไผ่ขนาดใหญ่กำลังเดินใกล้เข้ามา เป็นแถวด้วยท่าทางขึงขังตามจังหวะของกีต้าร์

"เสียงเหมือนกีต้าร์ของพวกขอทาน"

ซินังเอ่ยออกมาพลางหัวเราะ

เมื่อทั้งสองกลุ่มมาพบกัน พวกผู้หญิงเป็นฝ่ายที่มีท่าทีเป็นการเป็นงานและทำตัวเคร่งขรึมราวกับว่าเธอเหล่านั้นไม่เคยเรียนรู้วิธีหัวเราะมาก่อน มีแต่พวกผู้ชายเท่านั้นที่เป็นฝ่ายพูด ทักทายและยิ้มให้กับฝ่ายหญิง หรือมิฉะนั้นก็ถามคำถามต่างๆ แต่ได้คำตอบเพียงครึ่งเดียว

"พื้นน้ำนิ่งสงบไหม? เธอคิดว่าอากาศจะดีไหม?"

บรรดามารดาต่างถามกัน

"คุณผู้หญิงครับ อย่าตื่นตกใจ ผมว่ายน้ำเก่งทีเดียว"

ชายหนุ่มรูปร่างผอมสูงตอบ

"พวกเราจำต้องฟังมิซซาก่อนนะ"

ป้าอิซาเบลทำสัญญาณ แล้วจึงเอาฝ่ามือประสานกัน

"ยังมีเวลาอยู่ครับคุณนาย อัลบิโนซึ่งเคยเรียนเทวศาสตร์ ประกอบพิธีบนเรือก็ได้"

อีกคนหนึ่งตอบ ชี้ไปที่ชายหนุ่มผอมสูง

ฝ่ายหลังซึ่งท่าทางมีเลศนัย เมื่อได้ยินคนพาดพิงถึงตนก็แสร้งทำท่าทางเคร่งขรึม เลียนแบบบาทหลวงซัลวี

ส่วนอิบาร์รานั้นมิได้ละทิ้งท่าทางสุขุมของตนเข้ามาร่วมสนุกสนานกับเพื่อนในกลุ่มของตน

เมื่อมาถึงชายหาด เสียงอุทานด้วยความอัศจรรย์ใจหลุดออกมาจากริมฝีปากของพวกผู้หญิงอย่างลืมตัว พวกเขามองเห็นเรือใหญ่สองลำผูกติดกัน ตกแต่งด้วยพวงมาลัยดอกไม้และใบไม้ประดับด้วยผ้าหลากสีงามราวกับภาพวาด มีโคมไฟทำด้วยกระดาษขนาดเล็กหลายอันแขวนอยู่บนหลังคาที่จัดทำขึ้นโดยมีดอกกุหลาบกับดอกคาร์เนชั่น ผลไม้เช่น สับปะรด มะม่วงหิมพานต์ กล้วย ฝรั่ง ลางสาด ฯลฯ ประดับสลับกันไป

อิบาร์รานำเอาพรมปูพื้น ผ้าปู ม่าน และหมอนของตนมาด้วย เขาวางสิ่งเหล่านี้ลงเพื่อให้เป็นที่นั่งสบายขัดคราวให้กับฝ่ายสุภาพสตรี แม้แต่ไม้ถ่อและไม้พายก็ยังได้รับการตกแต่งเช่นกัน ในเรือที่ตกแต่งอย่างดีเลิศ ยังมีพิณ กีต้าร์ หีบเพลง กับเขาควายอีกหนึ่งอัน ส่วนในเรืออีกลำหนึ่ง มีเตาดินเหนียวที่ร้อนระอุ น้ำชาที่กำลังร้อน กาแฟ กับน้ำขิงสำหรับอาหารเช้า

"ผู้หญิงอยู่ทางนี้! ทางโน้นผู้ชาย!"

บรรดามารดาออกคำสั่งเมื่อลงเรือไปแล้ว

"อยู่นิ่งๆ นะ อย่าเคลื่อนไหวมากนักมิฉะนั้นเรือจะล่ม!"

"ทำเครื่องหมายกางเขนกันก่อนนะ"

ป้าอิซาเบลบอก พลางทำเครื่องหมายกางเขนให้กับตนเอง

"แล้วพวกเราจะถูกทิ้งเอาไว้ที่นี่ตามลำพังเลยหรือคะ?"

ซินังถาม ทำหน้าหลอกล้อ

"มีแต่พวกเรารึ? โอ๊ย!"

คนพูดก็เลยถูกกระตุ้นด้วยการหยิก

เรือค่อย ๆ พายไกลออกไปจากฝั่ง แสงจากโคมไฟสะท้อนอยู่บนผิวน้ำที่ใสเหมือนกระจกของทะเลสาบ สีสันแรกของรุ่งสางแต่งแต้มขอบฟ้าทางตะวันออก

ความเงียบครอบคลุมอยู่ทั่วไป ฝ่ายหนุ่มสาวที่ถูกมารดากำหนดให้แยกออกจากกันทำท่าเหมือนกับเข้าฌาน

"ระวังหน่อย!"

อัลบิโนอดีตนักเรียนพระคริสตธรรมตะโกนบอกเด็กหนุ่มอีกคนหนึ่ง

"ยืนให้มั่นเอาไว้ตรงจุดไม้ก๊อกที่อยู่ใต้เท้าของนายน่ะ!"

"ทำไมหรือ?"

"น้ำอาจจะไหลเข้ามา เรือลำนี้มีรูอยู่หลายรูเหลือเกิน!"

"ว้าย! พวกเรากำลังจะจม!"

ฝ่ายหญิงที่ตื่นตกใจพากันตะโกนขึ้น

"อย่าตื่นเต้นครับ คุณผู้หญิง"

นักเรียนพระคริสตธรรมให้ความมั่นใจกับพวกเธอ

"เรือลำนี้มั่นคงแข็งแรง มันมีรูอยู่ไม่เกินห้ารู และเป็นรูไม่ใหญ่ด้วย"

"ตั้งห้ารู! พระเจ้าช่วย! คุณอยากให้พวกเราจมน้ำหรือคะ?"

ฝ่ายหญิงร้องขึ้นด้วยความหวาดกลัว

"ไม่เกินห้ารู คุณผู้หญิง และใหญ่เพียงแค่นี้เอง"

นักเรียนพระคริสตธรรมยืนยัน เอานิ้วชี้กับนิ้วหัวแม่มือทำเป็นวงกลม

"ยืนบนจุกไม้ก๊อกให้มันอยู่กับที่เอาไว้"

"พระเจ้าช่วย! พระแม่มาเรียผู้ศักดิ์สิทธิ์! น้ำกำลังไหลเข้ามาแล้ว!"

หญิงสูงอายุคนหนึ่งร้องขึ้นเพราะรู้สึกว่าตนเองกำลังเปียก

เกิดความโกลาหลขึ้นชั่วขณะ บางคนกรีดร้อง บ้างก็คิดจะกระโดดลงไปในน้ำ

"กดจุกไม้ก๊อกให้อยู่กับที่ ตรงนั้นน่ะ!"

อัลบิโนกล่าวต่อไป ชี้ไปตรงที่บรรดาหญิงสาวนั่งอยู่

"ที่ไหน? ที่ไหน? พระเจ้าช่วย! พวกเราไม่รู้ว่ามันอยู่ที่ไหน! ได้โปรดเถอะมาตรงนี้หน่อย!"

บรรดาหญิงสาวที่ตื่นตระหนกร้องขอ

ดังนั้นเด็กหนุ่มห้าคนจึงจำเป็นต้องย้ายมาอยู่ในเรืออีกลำหนึ่งเพื่อให้มารดาทั้งหลายสงบสติอารมณ์ลง มันช่างเป็นเหตุการณ์บังเอิญเป็นที่สุด! ดูเหมือนจะมีอันตรายอยู่ใกล้ๆ กับหญิงสาวทั้งห้าคนอยู่เสมอ ในขณะที่สตรีสูงอายุห้าคนไม่มีรูรั่วให้กังวลเลย แต่มันเป็นเหตุการณ์บังเอิญขึ้นไปอีก! อิบาร์ราพบว่าตนเองนั่งลงข้างๆ มาเรีย คลารา อัลบิโนใกล้วิคตอเรีย เป็นต้น ความสงบจึงกลับคืนมาอีกในหมู่ของบรรดามารดาที่เป็นกังวล แต่มิใช่ในหมู่หญิงสาวทั้งหลาย

สืบเนื่องมาจากน้ำนิ่งสงบ กระชังเลี้ยงปลาอยู่ไม่ไกลออกไปนัก และขณะนั้นยังเป็นเวลาเช้าอยู่มากทีเดียว ดังนั้นจึงมีการตกลงกันว่าจะวางไม้พายเพื่อรับประทานอาหารเช้าด้วยกันก่อน แสงจากโคมไฟจึงถูกดับลง ท้องฟ้าของใกล้รุ่งเริ่มส่องสว่างบริเวณโดยทั่ว

"ไม่มีอะไรเทียบน้ำขิงในตอนเช้าก่อนฟังมิซซาได้เลย!"

คุณนายติกา มารดาของซินังให้ความเห็น

"ลองน้ำขิงกับขนมเค้กที่ทำจากข้าวสิ อัลบิโน แล้วคุณจะรู้สึกอร่อยที่จะสวดมนต์"

"ผมทำอยู่แล้วครับ"

ฝ่ายหลังตอบ

"ผมตั้งใจไปสารภาพบาปด้วย"

"ไม่ได้!"

ซินังพูดขึ้น

"ดื่มกาแฟก่อน---มันจะช่วยให้คุณคิดอย่างเป็นสุข"

"ครับ เดี๋ยวนี้เลยครับ เพราะผมรู้สึกหดหู่ขอบกล"

"อย่าทำอย่างนี้!"

ป้าอิซาเบลเตือนขึ้น

"ดื่มน้ำชากับขนมคุ้กกี้สิเขาบอกว่าน้ำชาจะช่วยผ่อนคลายความคิดด้วย"

"ผมจะดื่มน้ำชากับขนมคุ้กกี้ด้วยครับ!"

นักเรียนพระคริสตธรรมตอบอย่างเอาอกเอาใจ โชคดีที่เครื่องดื่มเหล่านี้ไม่ได้เป็นเครื่องดื่มของคริสต์ศาสนา

"แต่ คุณจะ...?"

วิคตอเรียถาม

"เอาช็อคโกแลตด้วยรึ? แน่นอนครับ ตราบเท่าที่อาหารเช้าไม่ช้าจนเกินไปนัก..."

เช้ายามนี้ดูสดชื่นงดงาม น้ำเริ่มส่อประกายระยิบระยับและเมื่อมีแสงส่องตรงมาจากสรวงสวรรค์สะท้อนให้เห็นผิวน้ำ ความใสสว่างและเจิดจ้าจึงสร้างความกระจ่างให้กับทุกสิ่งโดยรอบจนแทบจะไม่มีวี่แววของเงามืดหลงเหลืออยู่ จนกระทั่งปรากฏสีสันที่ทำให้เรามองเห็นเหมือนกับทัศนียภาพของท้องทะเลกว้าง

แทบทุกคนสุขใจอย่างเหลือล้น พวกเขาสูดลมหายใจ สายลมอ่อนเริ่มพัด แม้แต่ฝ่ายผู้เป็นแม่ก็ยังหัวเราะและหยอกล้อกัน ถึงจะห่วงใยและตักเตือนฝ่ายลูกๆ ก็ตาม

"ยังจำได้ไหมคะ?"

มารดาคนหนึ่งกล่าวกับคุณนายติกา

"ยังจำได้ไหมคะในครั้งที่เราอาบน้ำกันในแม่น้ำ ตอนที่เรายังไม่ได้แต่งงานน่ะ? ไถลเลื่อนตัวลงไปตามกระแสน้ำพร้อมกับเรือลำเล็กของเราที่ทำจากลำกล้วยซึ่งมีผลไม้นานาชนิดท่ามกลางมวลดอกไม้กลิ่นหอมหวาน เรือแต่ละลำมีธงเล็กๆ ติดชื่อเราเอาไว้..."

"และเมื่อถึงเวลากลับบ้าน"

อีกคนหนึ่งพูดเสริมขึ้น โดยไม่ปล่อยให้ผู้พูดคนแรกจบเรื่องของเธอ

"เราพบสะพานไม้ไผ่ที่พังไปแล้วดังนั้นพวกเราจึงต้องลุยน้ำกัน...ขี้โกงจัง!"

"ใช่แล้ว"

คุณนายติกาตอบรับ

"แต่ฉันเลือกที่จะให้ชายกระโปรงเปียกมากกว่าอวดขาของฉัน ฉันรู้ว่าด้านหลังของกอหญ้าบนฝั่งมีสายตาจ้องมองพวกเราอยู่"

ฝ่ายเด็กสาวเมื่อได้ยินเรื่องราวดังกล่าวเปิดเผยขึ้นก็พากันยิ้มและขยิบตากัน ส่วนคนอื่นๆ นั้นกำลังหมกมุ่นอยู่กับการสนทนาจึงไม่ได้ให้ความสนใจนัก

มีชายหนุ่มเพียงคนเดียวเท่านั้นซึ่งทำหน้าที่ถือท้ายเรือนั่งเงียบ และไม่มีท่าทีเปลี่ยนแปลงไปตามความสนุกสนานทั้งหมด เขาเป็นคนหนุ่มรูปร่างกำยำ มีท่าทางสะดุดตาเพราะนัยน์ตาเศร้า ริมฝีปากปิดสนิทอยู่ตลอดเวลา ผมดำอันยุ่งเหยิงยาวเปะปะอยู่บนลำคอ เขาสวมเสื้อที่ทำจากผ้าหยาบสีเข้มเปิดเผยให้เห็นกล้ามเป็นมัดๆ แขนอันล่ำสันที่จับใบพายกว้างขนาดมหึมาที่ใช้เป็นหางเสือของเรือทั้งสองลำจนดูราวกับว่ามันเป็นเพียงขนนกเบาๆ เท่านั้น

มาเรีย คลาราประหลาดใจอยู่หลายครั้งที่พบว่าเขาเฝ้าดูเธออยู่ และก็จะเบนสายตาไปทางอื่นทันที---ไปไกลสู่ภูเขาหรือชายน้ำ หญิงสาวรู้สึกสงสารในความเงียบเหงาของเขา ดังนั้นเธอจึงนำขนมปังไปให้เขา นายท้ายเรือดูเธอด้วยความประหลาดใจ แต่ก็เป็นไปเพียงวูบเดียวเท่านั้น เขาหยิบขนมปังมาชิ้นหนึ่งและขอบใจเธอด้วยเสียงเบาจนเกือบจะไม่ได้ยิน

และไม่มีผู้ใดนึกถึงเขาอีกเลย เสียงหัวเราะอันสนุกสนานกับการโต้ตอบอย่างรู้ทันของบรรดาชายหนุ่ม มิได้ผ่อนคลายกล้ามเนื้อบนใบหน้าที่ขมวดอยู่แม้แต่น้อย เขาไม่ได้หัวเราะกับความทะเล้นที่ชินังได้รับจากการถูกเหน็บแนมเพราะการตอบโต้ของเธอ ซึ่งมีผลให้เธอขมวดคิ้วอยู่ชั่วครู่หนึ่งแล้วจึงเปลี่ยนกลับไปเป็นคนร่าเริงตามเดิม

ภายหลังอาหารเช้า พวกเขาจึงเดินทางกันต่อไปที่บ่อดักปลา

มีบ่อดักปลาอยู่สองบ่อซึ่งตั้งอยู่ไม่ห่างจากกันนัก ทั้งสองบ่อเป็นของ

กัปตันติอาโก ไกลออกไปพวกเขามองเห็นนกกระสาเกาะอยู่บนยอดไม้ไผ่ที่ปักล้อมบ่อดักปลาอยู่ในขณะที่นกกระยางสีขาวกำลังโผบินกระจายออกไปทั่วสารทิศจนกระทั่งบรรยากาศอื้ออึงไปด้วยเสียงร้องแสบหูของพวกมัน ส่วนปีกของมันนั้นเฉียดพื้นผิวน้ำของทะเลสาบ

สายตาของมาเรีย คลารานั้นมองตามนกกระสา ซึ่งบินกระจายออกไปในทิศทางของภูเขาใกล้เคียงเมื่อเรือแล่นเข้ามาใกล้พวกมัน

"นกเหล่านี้สร้างรังในภูเขารึเปล่าค่ะ?"

เธอถามนายท้ายเพราะอยากจะให้เขาพูดมากกว่ารับรู้แต่เพียงอย่างเดียว

"คงจะเป็นอย่างนั้นครับ คุณนาย"

เขาตอบกลับ

"จนกระทั่งบัดนี้ก็ยังไม่เคยมีใครเห็นรังของมัน"

"นกพวกนี้ไม่มีรังรึไง"

"ผมคิดว่าคงมีครับ มิฉะนั้นแล้วพวกมันจะโชคร้ายมากทีเดียว"

มาเรีย คาลาไม่สังเกตสุ้มเสียงเศร้าๆ ซึ่งนายท้ายพูดออกมา

"เพราะอะไรหรือคะ?"

"พวกเขาบอกว่ารังของพวกนกเหล่านั้นมองไม่เห็นด้วยตาเปล่า แต่พวกมันมีความสามารถทำให้รังของมันมองเห็นได้ในหมู่คนที่เป็นเจ้าของมันเหมือนกับวิญญาณที่จะมองเห็นได้ด้วยกระจกใสของดวงตาเท่านั้น เพราะฉะนั้นกระจกจะสะท้อนจากน้ำที่รังเหล่านี้จะมองเห็นได้"

มาเรีย คลาราเริ่มครุ่นคิดก็พอดีกับที่พวกเขามาถึงบ่อดักปลา นายเรือสูงอายุผูกเรือเข้ากับหลักไม้ไผ่

"เดี๋ยว!"

ป้าอิซาเบลบอกกับบุตรชายของนายเรือเฒ่าซึ่งกำลังเอาบ่วงไม้ไผ่ออกมา

"เราจะต้องทำแกงส้มให้เสร็จก่อนเพื่อเอาปลาเป็นๆ จากน้ำมาใส่ในแกงส้ม"

"ดีเลยครับป้าอิซาเบล"

นักเรียนพระคริสตธรรมพูดขึ้น

"ป้าไม่อยากให้ปลาพ้นน้ำออกมาเกินไม่กี่นาที"

อันเดงซึ่งเป็นน้องบุญธรรมของมาเรีย คลารา มีชื่อเสียงทางด้านการครัว ถึงแม้ว่าเธอจะมีท่าทางสะอาดสะอ้านและสนุกสนานก็ตาม เธอเตรียมน้ำข้าวสำหรับต้มปลา เติมมะเขือเทศกับตะลิงปลิง โดยมี---หรือพูดอีกนัยหนึ่งช่วยทำให้ข้าลง---คนอื่นกุลีกุจอช่วยเหลือ พวกผู้หญิงทำความสะอาดเถาน้ำเต้า ถั่วลันเตา และหั่นถั่วฝักยาวเป็นชิ้นสั้นๆ ประมาณความยาวของบุหรี่

อิไดแสนสวยเอาพิณขึ้นมาเล่นเพื่อฆ่าเวลา และเพื่อบรรเทาความกระวนกระวายใจของบรรดาแขกเหรื่อ เพราะอยากเห็นปลาซึ่งออกมาจากบ่วงดักยังหายใจและดิ้นอยู่ อิไดไม่เพียงแต่เล่นพิณเก่งเท่านั้น แต่เธอมีนิ้วเรียวงามอีกด้วย

พวกหนุ่มสาวต่างพากันตบมือให้ ส่วนมาเรีย คลาราเข้าไปจุมพิตอิได พิณเป็นเครื่องดนตรีที่มณฑลนี้โปรดปรานและเหมาะสมเป็นอย่างยิ่งกับโอกาสนี้

"วิคตอเรีย ร้องเพลงแต่งงานสิ" บรรดามารดาเรียกร้อง

ฝ่ายเด็กหนุ่มพากันส่งเสียงเรียกร้อง แต่วิคตอเรียซึ่งมีเสียงไพเราะกลับบ่นว่าเธอมีเสียงแหบห้าว เพลงแต่งงานเป็นเพลงไว้อาลัยภาษาตากาล็อกที่ไพเราะงดงาม ซึ่งถูกแต่งแต้มให้เห็นความทุกข์ยากและความเศร้าโศกของชีวิตแต่งงาน แต่ก็ยังมีการอวยพรและความสุขสม

ดังนั้น พวกเขาจึงขอร้องให้มาเรีย คลาราเป็นคนร้อง

เธอพยายามคัดค้านโดยบอกว่า

"เพลงทุกเพลงของฉันเศร้า"

"ไม่เป็นไรหรอก" ทุกคนพูด

เธอจึงยินยอมโดยไม่ต้องคะยั้นคะยอมากนัก ดังนั้นเธอจึงหยิบพิณขึ้นมาลองเสียงดูก่อนและร้อนเพลงออกมาด้วยเสียงที่มีพลัง นิ่มนวลและเต็มไปด้วยความรู้สึก

วันเวลาอันแสนหวานในแผ่นดินบิดามารดร
สถานที่ซึ่งทุกคนอันเป็นที่รักมีชีวิตอยู่ภายใต้สุริยัน
ชีวิตจึงเปรียบได้กับสายลมพัดท้องทุ่งอ่อนโอนเอน
มรณะจึงไม่น่าสะพรึงกลัวอีกต่อไป ความรักนั้นจึงได้รับการทะนุถนอมยิ่งขึ้นไปอีก

จุมพิตอันแสนอบอุ่นบนริมฝีปากซึ่งสั่นระริก
จนปลุกให้ตื่นจากอ้อมอกของมารดร
ลำแขนนั้นยื่นออกไปเสาะหา โอบอ้อมอยู่รอบลำคอรัดรึงชิดสนิท
ส่วนนัยน์ตานั้นส่อแววยิ้มตามสายตาที่มองออกไปคู่นั้น

มรณะอันแสนหวานในแผ่นดินบิดามารดร
สถานที่ซึ่งทุกคนอันเป็นที่รักมีชีวิตอยู่ภายใต้สุริยัน
มรณะจึงเปรียบได้กับสายลมพัดพริ้วสำหรับเขา ผู้ซึ่ง
ปราศจากแผ่นดินอาศัย โอ้มารดาและความรัก!

เสียงเพลงค่อยๆ จางหายไป และเพลงก็จบลง เสียงพิณนิ่งเงียบ แต่พวกเขาก็ยังคงรอฟังต่อไปอีก ไม่มีผู้ใดตบมือให้เลย ดวงตาของฝ่ายหญิงสาวนั้นเต็มตื้นไปด้วยน้ำตา อิบาร์รามีท่าทีเหมือนกับกระวนกระวายใจ ในขณะที่นายท้ายนั้นมองออกไปไกลอย่างไม่ไหวติง

ในบัดดลนั้น เสียงปานฟ้าฝ่าก็ดังขึ้น ฝ่ายหญิงพากันกรีดร้องและเอามือปิดหูไว้ อดีตนักเรียนพระคริสตธรรมเป่าเขาควายด้วยพลังจากคอทั้งหมดที่มีอยู่ เสียงหัวเราะและความสนุกสนานกลับคืนมาอีกครั้งหนึ่ง นัยน์ตาที่เต็มไปด้วยน้ำตานั้นสดใสร่าเริงขึ้นอีก

"อยากให้พวกเราหูแตกรึไง เจ้าคนนอกคอก?"

ป้าอิซาเบลตะโกนว่าเขา

"คุณนาย!"

อดีตนักเรียนพระคริสตธรรมประกาศอย่างเคร่งขรึมว่า

"ผมเคยได้ยินเรื่องเล่าว่าคนเป่าแตรคนยากที่อยู่บนฝั่งแม่น้ำไรน์คนหนึ่งเป่าแตรของตนจนได้แต่งงานกับสตรีสาวชั้นสูงที่มั่งคั่ง"

"ใช่แล้ว! คนเป่าแตรแห่งซัคคินเกน!"

อิบาร์ราเสริมขึ้นเพราะไม่อาจหลีกเลี่ยงออกจากการสนทนาที่น่าฟังอันนั้น

"ได้ยินไหมครับ?"

อัลบิโนกล่าวต่อไปอีก

"เอาหละ ผมเพียงอยากรู้ว่าผมจะมีโชคแบบเดียวกันหรือไม่!"

แล้วเขาก็เริ่มเป่าเขาควายอีกด้วยความสนุกสนานยิ่งขึ้นกว่าเดิม และเอามันมาใกล้หูของหญิงสาวซึ่งเริ่มไม่สนุกนัก เป็นธรรมดาอยู่แล้วที่จะมีความโกลาหลบ้าง บรรดามารดาจึงพยายามกันมิให้เขาเป่าอีกโดยเอารองเท้าแตะตีหรือมิฉะนั้นก็หยิกเขา

"โอ๊ย! โอ๊ย!"

เขาร้องขึ้นเพราะรู้สึกเจ็บแขน

"ฟิลิปปินส์กับแม่น้ำไรน์อยู่ห่างกันปานนี้! โอ้ เวลา! โอ้ขนบประเพณี! บางคนก็ได้ บางคนก็เจ็บ!"

ทุกคนจึงเริ่มหัวเราะกันอีก แม้แต่วิคตอเรียผู้สง่างาม แต่สำหรับซินังนั้นเธอกระซิบกับมาเรีย คลารา ด้วยนัยน์ตาสดใสว่า

"พี่โชคดีจัง! ถ้าเพียงแต่ฉันร้องเพลงได้เก่งเหมือนพี่เท่านั้น!"

ในที่สุดอันเดงก็ประกาศว่าแกงส้มเสร็จแล้วและพร้อมที่จะใส่ปลาได้เลย

บุตรชายของชาวประมงไต่ข้ามไปยังบ่อดักปลาตรงบริเวณที่หลักรั้วค่อยๆ แคบลง ณ ตรงนี้ เราควรจะจารึกว่า 'จงทอดทิ้งความหวังทั้งหมดของเจ้าซึ่งมาอยู่ ณ ที่นี้' ถ้าหากปลาเคราะห์ร้ายตัวนี้อ่านภาษาอิตาเลียนและเข้าใจในสิ่งที่จารึกเอาไว้ ปลาที่หลุดเข้าไปในบ่อดักปลาจะไม่ออกมาอีก นอกเหนือไปจากความตายเท่านั้น บ่อดักปลาเป็นบริเวณที่เกือบจะเป็นรูปวงกลมมีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณหนึ่งเมตร และทำเอาไว้อย่างดีจนกระทั่งคนสามารถขึ้นไป

ยืนอยู่ตอนบนและเอาบ่วงเล็กตักปลาออกมาได้

"ถ้าได้อยู่ตรงนั้นน่ะ ฉันคงไม่เบื่อที่จะตกปลาด้วยเชือก!"

ซินังบอกอย่างพออกพอใจ

ทุกคนต่างพากันไปดู บางคนวาดภาพไปล่วงหน้าแล้วว่าจะดึงปลาที่บิดตัวและดิ้นไปมาอยู่ในบ่วงตักปลา เกล็ดของมันทอแสงแพรวพราว แต่เมื่อเด็กหนุ่มคนนั้นจุ่มบ่วงตักปลาลงไปกลับไม่มีปลากระโดดออกมาเลยแม้แต่ตัวเดียว

"มันจะต้องมีปลาอยู่เต็มนะ"

อัลบิโนพูดเบาๆ

"ไม่มีใครมาที่นี่กว่าห้าวันแล้ว"

คนตกปลาจึงดึงเอาเชือกขึ้นมา... อา! ไม่มีปลาติดขึ้นมาเลยแม้แต่ตัวเดียว น้ำซึ่งหยดลงไปสะท้อนแสงของดวงอาทิตย์ในยามรุ่งอรุณจนดูราวกับจะล้อเลียนพวกเขาด้วยเสียงหัวเราะใสกังวาน มีเสียงที่ขื่นขมยินดี ผิดหวัง โกรธเคืองดังมาจากริมฝีปากของทุกๆ คน

เด็กหนุ่มดึงเชือกซ้ำขึ้นมาอีกในแบบเดียวกันแต่ก็ไร้ผล

"แกไม่รู้เรื่องการจับปลาเลยนี่"

อัลบิโนพูดกับเขา เขาได่ไปที่เครื่องดักปลาแล้วกระชากบ่วงดักปลามาจากมือของเด็กหนุ่ม

"เอาหละ ดูนี่! อันเดง เปิดหม้อเอาไว้!"

แต่อัลบิโนตกปลาไม่เป็นเช่นกัน บ่วงดักปลาก็ยังว่างเปล่า ทุกๆ คนจึงพากันหัวเราะเยาะเขา

"อย่าส่งเสียงดังนัก เพราะพวกปลาจะได้ยิน และไม่ปล่อยให้คุณจับมัน บ่วงจับปลาคงมีรูนะ!"

แต่ตาข่ายทั้งหมดของบ่วงจับปลาอยู่ครบหมด

"ให้ผมลองดูมั่ง"

เลออนซึ่งเป็นคนรักของอิไดบอก

เขาดูให้แน่ใจว่าหลักไม้ไผ่ที่ปักเอาไว้หนาแน่นพอ ตรวจดูบ่วงจับปลา

และพอใจในสิ่งที่ตนเองเห็น เขาจึงถามขึ้นมาว่า

"แน่ใจนะว่าไม่มีใครมาที่บ่อดักปลามาห้าวันแล้ว?"

"แน่นอนที่สุด!ครั้งสุดท้ายเป็นการเก็บไว้สำหรับวันฉลองนักบุญทั้งหลาย"

"ถ้าอย่างนั้นละก็ ทะเลสาบต้องมนต์เป็นแน่ มิฉะนั้นผมจะต้องจับอะไรได้บ้าง"

เลออนจุ่มบ่วงดักปลาลงในน้ำ ความประหลาดใจปรากฏอยู่บนใบหน้าของเขา โดยไม่ปริปาก เขามองออกไปยังทิวเขาใกล้เคียง และตรวจดูน้ำด้วยเชือกและพึมพำเบาๆ โดยไม่ดึงเชือกออกมาว่า

"จระเข้!"

"จระเข้!"

พวกเขาย้ำ

คำพูดนั้นหลุดจากปากหนึ่งไปอีกปากหนึ่งในบรรยากาศของความตกใจและงุนงง

"คุณว่าอะไรนะ?"

พวกเขาถามขึ้น

"ผมบอกว่าจับจระเข้ได้"

เลออนเน้น และผลักด้ามถือของคันเบ็ดลงไปในน้ำ แล้วกล่าวต่อไปว่า

"คุณได้ยินเสียงไหม? ไม่ใช่เสียงของทรายหรอกนะ มันเป็นเสียงของหนังแข็งๆ ของหลังจระเข้ คุณเห็นหลักรั้วสั่นไหมล่ะ? มันกำลังดิ้นไปมา แต่ตัวก็ยังม้วนขดอยู่ เดี๋ยว... ตัวมันใหญ่พอดู ตัวของมันวัดได้เกือบหลา ขนาดรอบตัวอาจยาวกว่านั้น"

"แล้วเราจะทำยังไงดี?"

คำถามถามขึ้น

"จับมันสิ จะอะไรอีก"

เสียงหนึ่งเอ่ยขึ้น

"พระเจ้าช่วย! แล้วใครจะเป็นคนจับล่ะ?"

ไม่มีผู้ใดอาสาลงไปในน้ำซึ่งลึกมาก

"เราควรจะมัดมันไว้กับเรือของเราและลากมันไปให้ได้!"

ซินังพูด

"มันกินปลาที่เราควรจะเป็นคนกินไปหมด!"

มาเรีย คลาราพึมพำ

"ฉันยังไม่เคยเห็นจระเข้เป็นๆ มาก่อนเลย!"

นายท้ายเรือยืนขึ้น และเอาเชือกยาวไปด้วย เขาไต่ลงไปที่พื้นอย่างคล่องแคล่ว เลออนเปิดทางให้กับเขา

ยกเว้นมาเรีย คลาราแต่เพียงผู้เดียว คนอื่นไม่ได้สนใจเขาเลยจนกระทั่งถึงตอนนั้น ซึ่งต่างก็ชื่นชมกับรูปร่างอันงดงามของเขา

ทุกคนประหลาดใจเมื่อเห็นนายท้ายเรือกระโจนลงไปในบ่อดักปลา ถึงแม้ว่าทุกคนจะตะโกนเตือนให้ระวังตัวก็ตาม

"นี่แน่ะ เอามีดนี้ไปด้วยสิ"

คริโซสโตโมตะโกน พลางดึงเอามีดโตลิโดใบกว้างออกมา

แต่น้ำกระจายออกมาเป็นน้ำพุ และความลึกของน้ำห้อมล้อมตัวเขาหายวับไป

"พระเยซูเจ้า พระแม่มาเรีย และนักบุญโยเซฟ!"

พวกผู้หญิงส่งเสียงร้อง

"เคราะห์ร้ายกำลังมาหาพวกเรา! พระเยซูเจ้า พระแม่มาเรีย และ นักบุญโยเซฟ!"

"อย่าพึ่งตื่นตระหนกเพราะเขาเลย คุณสุภาพสตรีครับ"

นายเรือผู้เฒ่าพูดขึ้น

"ถ้าจะมีผู้ใดในมณฑลนี้ทำได้ละก็ เป็นเขานี่แหละ"

"เขาชื่ออะไร?"

พวกเขาถาม

"พวกเราเรียกเขาว่านายท้ายครับ เขาเยี่ยมที่สุดเท่าที่ผมเคยเห็นมา

แต่เขาไม่ได้รักงานเลยนะครับ"

น้ำเริ่มเคลื่อนไหวและกระเพื่อม ดูราวกับว่าการสู้รบอย่างเอาเป็นเอาตายเกิดขึ้นในห้วงลึกนั้น บ่อดักปลาสั่นไปมา ทุกๆ คนเงียบกริบ พลางกลั้นลมหายใจเอาไว้ อิบาร์ราก้ำด้ามมีดของเขาจนมือเกร็ง

การต่อสู้ดูเหมือนว่าจะสิ้นสุดลงแล้ว ศีรษะของชายหนุ่มโผล่พ้นน้ำขึ้นมา และทุกคนทักทายต้อนรับเขาด้วยเสียงเชียร์อย่างดีใจ นัยน์ตาของฝ่ายหญิงนั้นเต็มตื้นไปด้วยหยาดน้ำตา

นายท้ายเรือปีนขึ้นมาบนเรือ มือถือปลายเชือกเอาไว้ และเมื่อขึ้นมาอยู่บนเรือแล้วจึงดึงเชือกเข้ามา

สัตว์ร้ายตัวนั้นโผล่ขึ้นมา มีเชือกมัดอยู่รอบคอและขาหน้าทั้งสอง มันเป็นสัตว์ขนาดใหญ่เหมือนกับที่เลออนอธิบายเอาไว้ หนังมีลวดลาย และบนหลังของมันมีตะไคร่น้ำสีเขียวจับอยู่ ซึ่งสำหรับจระเข้แล้วเปรียบได้กับผมสีดอกเลาของมวลมนุษย์ มันส่งเสียงร้องดังลั่นราวกับวัวกระทิง เอาหางของมันฟาดกับรั้วไม้ไผ่ กัดหลักเอาไว้ และอ้าปากดำมะเมื่อมเพื่ออวดเขี้ยวยาวของมันอย่างดุร้าย

นายท้ายเรือลากมันขึ้นมาบนพื้นกระดานด้วยตัวเอง ไม่มีผู้ใดคิดจะยื่นมือเข้ามาช่วยเลยแม้แต่คนเดียว มาถึงตอนที่มันพ้นน้ำขึ้นมาอยู่บนพื้นกระดานเรือแล้ว เขาจึงนั่งลงบนตัวจระเข้ และพร้อมด้วยลำแขนอันล่ำสันของตน เขาตะปบปากของมันให้ปิดสนิท และพยายามมัดปากของมันด้วยเงื่อนปมหนา สัตว์เลื้อยคลานตัวนั้นพยายามออกแรงครั้งสุดท้ายเพื่อปลดปล่อยตนเองให้เป็นอิสระ มันดีดตัวจนโก่ง ฟาดหางอันทรงพลังกับพื้นเรือและหนีไป มันกระโจนลงไปในทะเลสาบนอกบริเวณหลักรั้ว และลากเอาผู้ที่จับมันลงไปด้วย นายท้ายเรือถึงจุดจบแล้ว! ทุกๆ คนร้องขึ้นมาด้วยความตื่นตระหนก

รวดเร็วปานสายฟ้าแลบ ร่างอีกร่างหนึ่งดำดิ่งลงไปในน้ำ พวกเขาแทบจะไม่รู้ว่าเขาผู้นั้นคืออิบาร์รา มาเรีย คลาราไม่ได้หมดสติเพราะเหตุว่าสตรีชาวฟิลิปปินส์ยังไม่รู้วิธีเป็นลม

พวกเขาเห็นคลื่นในทะเลสาบเป็นสีแดงฉานของโลหิต คนหาปลาหนุ่มกระโจนลงน้ำเช่นกันมี มีดอยู่ในมือ บิดาของเขาตามไปด้วย แต่พวกเขาก็ยังไม่ลับตาไป บรรดาผู้คนที่เฝ้าดูก็เห็นอิบาร์ราและนายท้ายเรือปรากฏตัวขึ้นบนผิวน้ำมือจับร่างของสัตว์เลื้อยคลานตัวนั้นเอาไว้ ท้องขาวของมันถูกกรีดจนแหวกออกมีมีดเสียบอยู่ที่ลำคอของมัน

ความดีใจที่เกิดขึ้นยากที่จะพรรณนาได้ มือมากมายยื่นลงไปดึงเขาทั้งสองให้ขึ้นมาจากน้ำ บรรดาหญิงมีอายุต่างก็ดีใจกันสุดขีด พวกเธอพากันหัวเราะและสวดมนต์กัน อันเดงลืมไปว่าน้ำแกงส้มของเธอเดือดมาแล้วสามครั้ง น้ำแกงไหลล้นออกมาจนไฟในเตาดับไป มีเพียงคนเดียวที่ไม่เอ่ยคำพูดใดๆ ออกมาคือ มาเรีย คลารา

อิบาร์ราไม่เจ็บตัวเลย ส่วนนายท้ายเรือมีรอยขูดข่วนอยู่บนแขนเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

"ผมเป็นหนี้ชีวิตคุณ"

เขาบอกอิบาร์ราซึ่งกำลังคลุมตัวของตนด้วยผ้าคลุมและผ้าห่มขนสัตว์อยู่พอดี สุ้มเสียงของนายท้ายเรือคนนั้นมีน้ำเสียงเจือความเศร้าอยู่ด้วย

"คุณกล้าจนเกินไปนะ คราวหน้าอย่าได้ท้าทายพระผู้เป็นเจ้าเป็นขาด"

อิบาร์ราตอบ

"ถ้าคุณไม่กลับมา..."

มาเรีย คลารา พึมพำ หน้าตายังซีดเซียว และร่างยังสั่นเทาอยู่

"ถ้าผมไม่กลับมา คุณก็ตามผมไป"

ชายหนุ่มตอบเพื่อรวบรัดความคิดของเธอ

"ผมก็จะได้ไปอยู่กับครอบครัวของผมในท้องทะเลสาบ"

อิบาร์รายังไม่ลืมว่า ณ ที่แห่งนั้นร่างของบิดาของเขาพักผ่อนอยู่

หญิงสูงอายุทั้งหลายไม่ต้องการไปเยือนบ่อดักปลาอีกแห่ง พวกเธออยากกลับ โดยอ้างว่าวันนั้นเริ่มต้นไม่ดีแล้ว เพราะเคราะห์ร้ายอาจจะเกิดขึ้นได้อีก

"ทั้งหมดนี้เกิดขึ้นเนื่องจากพวกเราไม่ได้ไปฟังมิซซา!"

หนึ่งในจำนวนนั้นเอ่ยขึ้น

"แต่คุณนายครับ โชคร้ายอะไรหรือครับที่เกิดขึ้นกับเรา?"

อิบาร์ราถาม

"จระเข้ตัวเดียวที่เคราะห์ร้าย!"

"ซึ่งก็สรุปได้ว่า ในชีวิตที่แสนเศร้าทั้งหมดนั้น สัตว์เลื้อยคลานที่ถูกกล่าวหาตัวนี้ไม่เคยเข้าฟังมิซซาเลย ผมไม่เคยเห็นมันอยู่ในหมู่จระเข้จำนวนมากมายที่ไปโบสถ์บ่อยๆ"

อดีตนักเรียนพระคริสตธรรมสรุป

ดังนั้นเรือจึงมุ่งไปยังบ่อดักปลาอีกแห่งหนึ่ง อันเดงจึงจำเป็นต้องเตรียมน้ำแกงส้มอีกหม้อหนึ่ง

เวลาเริ่มสายแล้ว ลมพัดมาจนคลื่นเริ่มพริ้วและซัดตัวจระเข้ที่ตายแล้วตัวนั้น สร้าง "ภูผาของฟอง กับกระแสน้ำอันแพรวพรายด้วยสีแสงแห่งดวงตะวัน" ตามสำนวนของกวี พี.เอ. ปาแตร์โน

เสียงเพลงเริ่มดังขึ้นอีกครั้งหนึ่ง อิไดเล่นพิณในขณะที่ฝ่ายผู้ชายเล่นหีบเพลงกับกีต้าร์ซึ่งเสียงพอจะเข้ากันได้ แต่คนที่ดีที่สุดคืออัลบิโนซึ่งเล่นกีต้าร์เสียงแปร่ง และไม่มีจังหวะจนรวนไปหมด ส่วนใหญ่แล้วเขาจะลืมทำนองจนทำให้เป็นเพลงที่แตกต่างไปอย่างสิ้นเชิง

พวกเขาไปบ่อดักปลาอีกแห่งหนึ่งอย่างไม่มั่นใจนัก หลายๆ คนหวังที่จะพบคู่ของจระเข้ตัวนั้น แต่ธรรมชาติกลับเล่นตลก ดังนั้นบ่วงดักปลาจึงมีปลาเต็มทุกๆ ครั้ง

ป้าอิซาเบลมีหน้าที่เป็นผู้ควบคุมดูแลอยู่เสริมขึ้นว่า

"ปลาตะเพียนเหมาะสำหรับทำแกงส้ม เก็บปลาบู่เอาไว้สำหรับทำปลาร้า ปลากระบอกกับปลาดาบสำหรับทำเปซ่า* ส่วนปลากระบอกอยู่ได้นาน เอามันใส่ไว้ในบ่วงดักปลาเพื่อให้มันอยู่ในน้ำ ส่วนกุ้งตัวใหญ่เอาใส่กะทะทอด!

* อาหารซึ่งประกอบด้วย ปลาต้มในน้ำใส่ขิง หอม พริกไทย มักจะรับประทานพร้อมกับถั่วบด

ปลากระบอกเหมาะสำหรับย่าง ห่อในใบตองแล้วสอดไส้ด้วยมะเขือเทศด้วยนะ ส่วนที่เหลือทิ้งเอาไว้เป็นเหยื่อ เราไม่ควรกวาดบ่อดักปลาจนเกลี้ยง"

พวกเขาตัดสินใจขึ้นไปบนหาดใกล้กับป่าซึ่งมีต้นไม้เก่าแก่ที่อิบาร์ราเป็นเจ้าของ และใช้ร่มเงากับบริเวณริมลำธารน้ำใสเป็นสถานที่รับประทานอาหารกลางวัน ท่ามกลางมวลดอกไม้ของร่มเงาที่มีอยู่

เสียงดนตรีล่องลอยไปในอากาศ ควันที่เกิดจากเตาดินค่อยๆ ลอยอ้อยอิ่งขึ้นไปสู่สายลมที่หมุนวนไปมาอย่างร่าเริง น้ำส่งเสียงร้องอยู่ในหม้อ มีเสียงพูดปลอบโยนกับปลาที่น่าสงสารเกิดขึ้นเป็นบางครั้ง ซึ่งอาจจะมาจากการเย้ยหยัน และแดกดันก็ได้ ร่างของจระเข้ค่อยๆ หมุนตัวอยู่ในน้ำบางครั้งก็จะอวดท้องเหวอะหวะสีขาว หรืออวดหลังที่ปกคลุมไปด้วยตะไคร่น้ำของมัน แต่มวลมนุษย์ ซึ่งเป็นคนโปรดปรานของธรรมชาติไม่ได้มีความรู้สึกประหวั่นพรั่นพรึงกับการกระทำซึ่งพวกพราหมณ์กับพวกมังสวิรัติให้คำอธิบายว่าเป็นการสังหารพี่น้องแท้ๆ ของตนเอง

24

ป่าดงพงไพร

ในตอนรุ่งสาง บาทหลวงซัลวีประกอบพิธีมิซซาและทำการชำระบาปให้แก่ดวงวิญญาณอันโสมมสิบกว่าคนภายในเวลาไม่กี่นาที ทั้งๆ ที่วิธีนี้มิใช่สิ่งที่ท่านปฏิบัติเป็นปกติวิสัย

ดูเหมือนว่าหลังจากที่อ่านจดหมายสองสามฉบับซึ่งมาถึงท่านในซองที่ผนึกอย่างดีด้วยขี้ผึ้ง บาทหลวงผู้ทรงค่าผู้นี้ก็หมดความอยากและทิ้งช็อกโกแลตให้เย็นไปอย่างไม่แยแส

"คุณพ่อป่วย"

พ่อครัวบอกในขณะที่ตระเตรียมช็อกโกแลตอีกถ้วยหนึ่ง

"ท่านแทบจะไม่รับประทานอะไรมาหลายวันแล้ว กับข้าวหกอย่างที่ผมวางเอาไว้บนโต๊ะอาหาร ท่านแตะเพียงสองอย่างเท่านั้น"

"อาจจะเป็นเพราะว่าท่านนอนไม่ค่อยหลับก็ได้"

คนรับใช้ตอบ

"ท่านฝันร้ายมาเรื่อยๆ นับตั้งแต่ย้ายห้อง นัยน์ตาของท่านกลวงลึกยิ่งกว่าเดิม ท่านผอมลงทุกวัน ผิวก็เริ่มซีดเซียว"

แท้ที่จริง การที่ได้พบเห็นบาทหลวงซัลวีก็สร้างความเวทนาแล้ว ท่านไม่แตะช็อกโกแลตถ้วยที่สองหรือแม้แต่ขิมขนมจากเซบู ท่านเดินไปมาในห้องนั่งเล่นอันกว้างใหญ่อย่างใจลอย ขยำจดหมายที่อ่านซึ่งอยู่ในกำมือที่ผ่ายผอมเป็นระยะๆ ในที่สุด ท่านก็เรียกรถม้า จัดแจงแต่งตัวและให้รถม้าไปส่งในป่าซึ่งมีต้นมะเดื่อสำคัญต้นนั้น และเป็นบริเวณกลุ่มที่ไปเที่ยวตั้งแคมป์อยู่

เมื่อมาถึงชายป่าท่านก็ปล่อยให้รถม้ากลับไปแล้วจึงเดินเข้าไปในป่าตามลำพัง ทางเดินอันมืดครึ้มคดเคี้ยววกวนเข้าไปในหมู่ไม้ที่ขึ้นกันอย่างหนาแน่นนั้น

นำไปสู่ลำธาร ซึ่งเกิดจากน้ำพุร้อนหลายสาย แบบเดียวกับที่เนินเขามาคิลิงค์ ริมน้ำปกคลุมไปด้วยดอกไม้ป่าหลายชนิดที่ยังไม่มีชื่อในภาษาละติน แต่เป็นที่รู้จักกันในหมู่แมลงสีทองของป่านั้น หมู่ผีเสื้อหลากชนิดและและหลากสี ไม่ว่าจะเป็นสีฟ้ากับเหลือง ดำและขาวมากมายหลายสีที่มีแสงแวววาว อวดสีทับทิมและมรกตบนปีกของมัน และรวมทั้งแมลงที่มีปีกเหลือบทองละเอียดยิบ เพียงแต่เสียงร้องของแมลงเหล่านี้ กับเสียงจิ้งหรีดก็ดังอื้ออึงทั้งวันและคืน เสียงเพลงของหมู่นก หรือเสียงกิ่งไม้ผุพังหักร่วงพรูลงสู่พุ่มไม้เบื้องล่าง ช่วยทำลายความเงียบสงัดของสถานที่ลึกลับและน่าขนลุกแห่งนี้

ท่านเดินอย่างไร้จุดหมายไปชั่วขณะหนึ่งในหมู่ไม้เลื้อยใบหนา พยายามหลีกเลี่ยงหนามแหลมที่เกาะชุดฝ้ายของท่านราวกับจะกักตัวท่านเอาไว้ รากไม้ที่ผุดขึ้นมาจากพื้นดินนั้นทำให้คนซึ่งไม่ชินกับการเดินสะดุดได้บ่อยครั้ง ในทันใดนั้น ท่านก็หยุดชะงัก เสียงหัวเราะอย่างสนุกสนานกับเสียงสดใสของวัยอันอ่อนเยาว์ดังเข้ามาถึงโสตของท่าน เสียงพูดและเสียงหัวเราะดังมาจากทิศทางของลำธาร และดังใกล้เข้ามาทุกที

"ฉันจะดูว่าฉันหารังเจอไหม!"

เสียงอ่อนหวานน่ารักซึ่งบาทหลวงจำได้นั้นพูดขึ้น

"ฉันอยากเห็นมันโดยที่มันไม่เห็นฉัน ฉันอยากตามมันไปทุกหนทุกแห่ง"

บาทหลวงชัลวีซ่อนตัวอยู่เบื้องหลังต้นไม้หนา ตั้งใจที่จะแอบฟัง

"เธอหมายความว่า เธออยากจะทำกับมันเหมือนกับที่บาทหลวงทำกับเธอหรือ ที่เฝ้าดูเธอทุกหนทุกแห่งที่เธอไป?"

เสียงอันเบิกบานพูดขึ้น

"ระวังตัวให้ดี ความริษยาจะทำให้คนเราผอมและตากลวงโบ๋ได้นะ!"

"ไม่ใช่หรอก ไม่ใช่ความริษยา แต่เป็นความอยากรู้ต่างหาก!"

เสียงหวานนั้นโต้ตอบกลับมา ในขณะที่เสียงเบิกบานพูดย้ำอีกว่า

"ใช่แล้ว ความริษยา! ความริษยา!" แล้วจึงหัวเราะออกมาดังลั่น

"ถ้าฉันอิจฉาละก็ แทนที่จะทำตัวเองให้หายวับไป ฉันก็จะทำให้ท่าน

หายไปเพื่อมิให้ใครเห็นท่านอีก"

"แต่เธอก็มองท่านไม่เห็นอยู่ดี ซึ่งไม่ดีเลย! สิ่งที่ดีที่สุดที่เราทำได้ก็คือหารังนกให้ได้และเอาไปให้กับบาทหลวง แล้วท่านก็จะเฝ้าดูเราเท่าที่ท่านต้องการโดยที่เราไม่จำเป็นต้องพบท่าน...! เธอเห็นว่าอย่างไร?"

"ฉันไม่เชื่อเรื่องรังนกกระสานัก"

อีกเสียงหนึ่งตอบ

"และถ้าหากฉันจะรู้สึกริษยาละก็ ฉันก็จะรู้วิธีเฝ้าดูและวิธีทำตัวให้มองไม่เห็น"

"แล้วจะทำอย่างไร? จะทำยังไง? เธออยากเป็นแม่ชีสอดรู้หรือไง?"

เสียงหัวเราะอย่างสนุกสนานดังตามมาเมื่อรำลึกถึงครั้งที่ยังเป็นนักเรียนอยู่ในคอนแวนต์

จากบริเวณซึ่งบาทหลวงซัลวีซ่อนตัวอยู่นั้น ท่านมองเห็นมาเรีย คลารา วิคตอเรีย และซินัง กำลังเดินข้ามลำธารอยู่ ทั้งสามเดินลุยน้ำกัน สายตาทั้งหมดจ้องผิวน้ำซึ่งใสปานกระจก เพื่อมองหารังนกกระสาอันลึกลับ ลำขาของเธอเหล่านั้นเปียกขึ้นมาถึงหัวเข่า กระโปรงใส่อาบน้ำจีบกว้างลีบติดร่างทำให้มองเห็นต้นขาโค้งงามของพวกเด็กสาวเหล่านี้ ผมของเธอหลุดลุ่ยและแขนเปลือยเปล่า พวกเธอใส่เสื้อลวดลายเป็นทางยาวสีสดใส สายตายังคงมองหารังนกกระสาที่บอกเล่ากันมาในขณะเดียวกันก็พากันเก็บดอกไม้กับสมุนไพรซึ่งเติบโตอยู่ตามริมฝั่ง

ด้วยใบหน้าซีดเซียวและร่างกายไม่เคลื่อนไหว แอ็คเธออน* นักบวชเฝ้าดูไดอานาผู้บริสุทธิ์นางนี้ ดวงตาลึกของท่านนั้นแววววาวเมื่อเห็นภาพสวยงามแขนอันกลมกลึง รูปคอระหงที่ทอดลงมาถึงบริเวณทรวงอกของนาง เท้าเล็กกลมมนที่เล่นอยู่ในน้ำนั้นก่อให้เกิดอาการตื่นเต้นอย่างประหลาด และนำไปสู่ความรู้สึกที่เกิดจากร่างกายอันผ่ายผอมไม่แข็งแรง ทำให้ท่านฝันไปถึงภาพใหม่ภายในจิตใจอันร้อนรุ่มนั้น

---

* ชื่อนายพรานในเทพนิยายกรีกผู้ซึ่งแอบดูอาร์เธมิสสรงน้ำ จนกลายเป็นกวางตัวผู้และถูกสุนัขล่าเนื้อของตนเองกัดกินจนตาย

ร่างอันละมุนละไมเหล่านั้นลับหายไปตรงบริเวณโค้งน้ำซึ่งอยู่หลังกอหญ้า ไกลเกินกว่าจะได้ยินการพาดพิงอันเลวร้ายเกี่ยวกับตน ประหนึ่งคนเมาร่างของท่านโอนเอนไปมาและมีเหงื่อท่วมกาย บาทหลวงซัลวีออกมาจากที่ซ่อนสายตามองไปรอบทิศอย่างงงงวย ท่านหยุดนิ่งอยู่อย่างไม่แน่ใจนัก แล้วจึงก้าวเท้าออกไปสองสามก้าวราวกับจะเดินตามหญิงสาวไป แต่ก็เลี้ยวไปทางชายฝั่งเพื่อมองหาสมาชิกคนอื่นๆ ของกลุ่ม

ไม่ไกลไปจากที่ท่านอยู่นั้น ท่านเห็นศาลาอาบน้ำมีไม้ปักกั้นเป็นรั้วตั้งอยู่กลางน้ำ หลังคาของศาลาปกคลุมด้วยใบปาล์มอย่างแน่นหนา ตรงจุดนั้นเป็นบริเวณที่มีเสียงกังวานหัวเราะกับเสียงของสตรีปะปนกันอยู่ บริเวณพื้นปูด้วยใบปาล์ม ดอกไม้ และธงปลายแหลม เลยออกไปท่านมองเห็นสะพานไม้ไผ่และเลยออกไปจากตรงจุดนั้น พวกผู้ชายกำลังอาบน้ำในลำธารในขณะที่กลุ่มคนรับใช้ทั้งชายและหญิงกำลังขุลมุนอยู่รอบเตาดินเหนียวที่ทำกันขึ้น หรือมิฉะนั้นก็วุ่นวายอยู่กับการสอดไส้สัตว์ปีก ล้างข้าว ย่างหมู เป็นต้น

ส่วนฝั่งตรงกันข้าม ตรงบริเวณโล่งเตียนที่ทำกันขึ้น กลุ่มชายและหญิงมาชุมนุมกันอยู่ใต้ร่มเงาของผ้าใบบังแดดซึ่งห้อยมาจากกิ่งของต้นไม้ใหญ่ โดยมีหลักซึ่งพึ่งปักลงเสียบอยู่ล้อมรอบ บุคคลเหล่านี้คือ อัลเฟเรซ ผู้ช่วยของพระประจำตำบล นายกเทศมนตรี รองนายกเทศมนตรี ครูโรงเรียน และหัวหน้าหมู่บ้านทั้งอดีตและปัจจุบันหลายคน แม้แต่ ดอน บาซิลิโอ ซึ่งเป็นบิดาของซินัง และเป็นปฏิปักษ์กับดอน ราฟาเอล ผู้ตายในกรณีฟ้องร้องในอดีต อิบาร์ราหนุ่มบอกกับเขาว่า

"เรากำลังถกกันหลายประเด็น การถกกันไม่จำเป็นต้องมีความหมายว่าเป็นศัตรูกัน"

แล้วผู้แทนซึ่งมีชื่อเสียงของฝ่ายอนุรักษ์นิยมก็ยอมรับคำเชิญอย่างกระตือรือร้นด้วยการส่งไก่งวงสามตัวมาให้ และให้ชายหนุ่มใช้สอยคนรับใช้ของตนได้ตามสะดวก

บาทหลวงได้รับการต้อนรับด้วยความเคารพจากทุกคนรวมทั้งอัลเฟเรซด้วย

"สาธุคุณมาจากไหนครับ?"

อัลเฟเรซถามเมื่อเห็นใบหน้าของบาทหลวงเต็มไปด้วยรอยขีดข่วน ในขณะที่ชุดที่ใส่นั้นมีใบไม้และเศษกิ่งไม้แห้งติดอยู่

"ท่านสาธุคุณหกล้มหรือครับ?"

"เปล่า พ่อหลงทาง!"

บาทหลวงตอบ พลางลดสายตาลงเพื่อพิจารณาชุดที่ท่านใส่อยู่

ขวดน้ำมะนาวซึ่งเปิดจุกแล้ว กับมะพร้าวอ่อนที่ผ่าออกเพื่อให้แก่ผู้ที่เสร็จจากการอาบน้ำได้มาดื่มน้ำมะพร้าวสดและมีส่วนร่วมในเนื้ออ่อนนุ่มและขาวเนียนยิ่งกว่าน้ำนม ฝ่ายหญิงรับพวงมาลัยซึ่งทำด้วยดอกมะลิที่ร้อยสานกันกับกุหลาบตูมกับดอกกระดังงา เพื่อช่วยให้ผมของเธอเหล่านั้นหอมขึ้น ส่วนบรรดาแขกเหรื่อ บ้างก็นั่งลงหรือนั่งบนเปลญวนซึ่งแขวนกับกิ่งไม้หรือมิฉะนั้นก็สนุกกับการเล่นไพ่ หมากรุก อ่านหนังสือ หาก้อนกรวดและเล่นเบี้ย ซึ่งเป็นของเล่นพื้นเมืองกันอยู่รอบแผ่นหินขนาดใหญ่

พวกเขาอวดร่างจระเข้ที่ตายให้กับบาทหลวง แต่ท่านมีท่าทางรำคาญใจและให้ความสนใจเฉพาะตอนที่ท่านได้ยินว่ารอยแผลที่คอของมันเป็นน้ำมือของอิบาร์รา ไม่มีผู้ใดพบเห็นนายท้ายเรือที่มีชื่อเสียงแต่ไม่มีใครรู้จักเนื่องจากเขาได้หายตัวไปตั้งแต่ก่อนที่อัลเฟเรซเดินทางมาถึง

ในที่สุดมาเรีย คลารา ก็ปรากฏตัวออกมาจากที่อาบน้ำพร้อมกับมิตรสหายของเธอ เธอดูสดใสราวกับดอกกุหลาบที่พึ่งปริกลีบให้กับน้ำค้างหยดแรกและห่อหุ้มด้วยแสงอันโชติช่วงของเปลวแสงอาทิตย์ยามเช้าตรู่ รอยยิ้มของเธอนั้นให้กับคริโซสโตโมก่อน และรอยขมวดบนหน้าผากให้กับบาทหลวงซัลวี ฝ่ายหลังสังเกตเห็นแต่ก็มิได้มีอากัปกิริยาใดๆ

ถึงเวลาอาหารกลางวันพอดี บาทหลวง ผู้ช่วยกับอัลเฟเรซ นายกเทศมนตรีกับกัปตันหลายคน พร้อมด้วยรองนายกเทศมนตรี นั่งอยู่ตรงโต๊ะซึ่งอิบาร์ราเป็นประธานอยู่ บรรดามารดาต่างก็ไม่ยินยอมให้แขกหนุ่มนั่งกับหญิงสาว

"ครั้งนี้นะ อัลบิโน แกไม่ได้สร้างรูรั่ว เหมือนกับบนเรือ"

เลออน พูดกับอดีตนักเรียนพระคริสตธรรม

"อะไร? อะไรนะ?"

พวกหญิงมีอายุถาม

"เรือครับ คุณนาย ดูดีๆ ไม่มีรูรั่วและปลอดภัย พอๆ กับจานใบนี้แหละครับ"

เลออนอธิบายให้ฟัง

"พระเจ้าช่วย คนเจ้าเล่ห์!"

ป้าอิซาเบลร้องขึ้นพร้อมกับรอยยิ้ม

"ท่านอัลเฟเรชครับ ท่านได้ยินรึยังครับเกี่ยวกับเรื่องคนร้ายที่ทำร้ายคุณพ่อดามาโซ?"

บาทหลวงถามในระหว่างรับประทานอาหาร

"คนร้ายคนไหนหรือครับ คุณพ่อ?"

อัลเฟเรชโต้กลับมา พลางมองตรงไปยังบาทหลวงซัลวีข้ามแก้วไวน์ที่ท่านกำลังดื่มอยู่

"จะใครอีกเล่าถ้าไม่ใช่คนที่ดักปล้นและทำร้ายคุณพ่อดามาโซในขณะเดินทาง!"

"ทำร้าย คุณพ่อดามาโซหรือ?"

เสียงต่างๆ ถามขึ้นพร้อมกัน ผู้ช่วยบาทหลวงทำท่ายิ้ม

"ครับ และคุณพ่อดามาโซตอนนี้ก็ยังต้องนอนรักษาตัว เชื่อกันว่ามันคงเป็นเจ้าเอเลียสคนเดิมที่โยนคุณลงไปในโคลน ท่านอัลเฟเรช!"

อัลเฟเรชหน้าแดงขึ้นด้วยความละลายใจ หรือเป็นเพราะไวน์ที่ท่านดื่มอยู่ก็ได้

"เอาหละ พ่อคิดว่าคุณรู้เรื่องนี้เสียอีก เพราะคุณเป็นผู้บัญชาการของทหารรักษาความปลอดภัย!"

ฝ่ายที่เป็นทหารกัดริมฝีปากของตน พลางพูดขอโทษอย่างเสียไม่ได้

พอดีมีผู้หญิงชีดผอมแต่งตัวซอมซ่อปรากฏตัวขึ้นโดยไม่มีผู้ใดเห็นเธอ

เธอปรากฏตัวอย่างเงียบ ๆ ไม่รบกวนผู้ใด และส่งเสียงน้อยที่สุด ถ้าหากเป็นยามค่ำคืนแล้วพวกเขาคงจะเข้าใจผิดคิดว่าเธอเป็นปีศาจอย่างแน่นอน!

"เอาอะไรให้ผู้หญิงที่น่าสงสารคนนี้กินบ้างเถอะ!"

ฝ่ายหญิงมีอายุพูดขึ้น

"เฮ้! มานี่แน่ะ!"

แต่เธอก็ยังเดินดุ่มไปตามทางของเธอ และเข้าไปใกล้โต๊ะซึ่งมีบาทหลวงนั่งอยู่ ฝ่ายหลังจึงหันมา และเมื่อจำเธอได้ก็ปล่อยมีดหลุดจากมือทันที

"เอาอาหารให้กับผู้หญิงคนนี้ด้วย!"

อิบาร์ราสั่ง

"ค่ำคืนนั้นมืดมิดและพวกเด็ก ๆ หายตัวไป"

ขอทานคนนั้น พูดพึมพำ

เมื่อเห็นอัลเฟเรซพูดกับเธอ ผู้หญิงคนนั้นก็เริ่มออกวิ่งไปด้วยความกลัว และหายลับไปในหมู่ไม้

"เธอเป็นใครน่ะ?"

อิบาร์ราถาม

"ผู้หญิงเคราะห์ร้ายที่กลายเป็นบ้าไปเพราะความกลัวและความเจ็บปวด"

ดอน ฟิลิโป ตอบ

"เธอเป็นแบบนี้มาสี่วันแล้ว!"

"เผอิญเธอเป็นคนที่ชื่อซีซารีเปล่าครับ?"

อิบาร์ราไตร่ถาม แสดงความสนใจในเรื่องนี้

"ทหารของท่านจับเธอและเอาเธอไปเป็นนักโทษ"

รองนายกเทศมนตรีกล่าวต่อไปด้วยความขุ่นเคือง

"เขาเอาตัวเธอเดินฝ่าเมืองเข้ามาทั้ง ๆ ที่ผมไม่รู้ว่าเกิดอะไรขึ้นกับลูกชายของเธอซึ่ง...ไม่มีใครสามารถอธิบายได้"

"อะไรนะ?"

อัลเฟเรซถามพลางหันมาดูบาทหลวง

"เธอไม่ใช่แม่ของเด็กตีระฆังสองคนของท่านหรอกหรือ?"

บาทหลวงพยักหน้า

"เด็กซึ่งหายตัวไปโดยที่ไม่มีใครรู้ว่าพวกเขาอยู่ที่ไหน?"

ดอน ฟิลิโปพูดเสริมขึ้นอย่างเคร่งขรึมเอาจริงเอาจัง พลางจ้องมายังนายกเทศมนตรี ซึ่งหลบสายตาลงต่ำ

"ไปตามหาผู้หญิงคนนั้นมา"

คริโซสโตโมสั่งคนรับใช้ของตน

"ผมได้สัญญาเอาไว้ว่าจะพยายามหาตัวลูกชายของเธอให้ได้..."

"ท่านบอกว่าพวกเขาหายตัวไป?"

อัลเฟเรซถามขึ้น

"เด็กช่วยในโบสถ์ของท่านหายตัวไปหรือคุณพ่อ?"

ฝ่ายหลังกลืนเหล้าไวน์ซึ่งอยู่ตรงหน้าลงไปอึกใหญ่แล้วจึงพยักหน้ายอมรับ

"ไชโย คุณพ่อ!"

อัลเฟเรซเปล่งเสียงร้องขึ้นพร้อมด้วยเสียงหัวเราะที่เย้ยหยัน มีความสุขกับความคิดที่ได้แก้แค้นบาทหลวง

"เงินเพียงไม่กี่เปโซหายไปจากกำปั่นเงินของท่านสาธุคุณ จ่าของผมถูกปลุกให้ตื่นแต่เช้าเพื่อให้หาเงินจำนวนนั้น เด็กช่วยในโบสถ์ซึ่งอยู่กับท่านหายตัวไปและท่านสาธุคนก็ยังเงียบอยู่ แล้วท่านล่ะ ท่านกัปตัน... จริงรึเปล่าพี่ท่าน..."

ท่านไม่ได้พูดจนจบประโยคแต่กลับระเบิดเสียงหัวเราะออกมา ใช้ช้อนทิ่มลงไปในเนื้อแดงของมะละกอป่า

ฝ่ายบาทหลวงนั้นพูดตอบด้วยความงุนงงและหัวเสียว่า

"แต่พ่อรับผิดชอบแต่เงิน..."

"เป็นคำตอบที่พอใช้ได้สำหรับคนดูแลวิญญาณครับ ท่านสาธุคุณ!"

อัลเฟเรซขัดขึ้น

"เป็นคำตอบที่ดีสำหรับผู้ศักดิ์สิทธิ์!"

อิบาร์ราอยากจะเข้าไปยุ่งเกี่ยวด้วย แต่บาทหลวงซัลวีผู้ซึ่งพยายามควบคุมตนเองนั้นตอบด้วยรอยยิ้มเครียด

"คุณรู้ไหม ท่านอัลเฟเรซ ว่ามีการพูดกันเกี่ยวกับการหายตัวไปของเด็กพวกนั้นอย่างไร? ไม่รู้รึ? ก็ให้ถามพวกทหารของท่านสิ!"

"อะไรนะ?"

ฝ่ายเจ้าหน้าที่พูดขึ้น ความรื่นเริงหายไป

"มีคนบอกว่าในคืนที่พวกเขาหายตัวไปนั้นมีเสียงปืนดังขึ้นหลายนัด"

"เสียงปืนหลายนัดรึ?"

อัลเฟเรซพูดย้ำ พลางกวาดตามองดูผู้ที่อยู่ ณ ที่นั้น บรรดาแขกพยักหน้าสนับสนุน

บาทหลวงซัลวีจึงตอบช้าๆ อย่างเย้ยหยันและสะใจ

"เอาสิ! พ่อเห็นว่าคุณไม่ได้จับผู้ร้ายและไม่รู้ด้วยซ้ำไปว่าอะไรเกิดขึ้นในบ้านของคุณเอง แล้วคุณยังอยากเทศนาสั่งสอนผู้อื่นถึงหน้าที่ คุณจะต้องเคยชินกับภาษิตเก่าๆ ที่ว่า คนโง่รู้เรื่องที่เกิดในบ้านของตนมากกว่า..."

"ท่านสุภาพบุรุษครับ"

คริโซสโตโมพูดขัดขึ้น เมื่อเห็นว่าหน้าตาของอัลเฟเรซเริ่มซีดลง

"สืบเนื่องมาจากเหตุการณ์ดังกล่าว ผมใคร่รู้ว่าท่านคิดอย่างไรเกี่ยวกับโครงการที่ผมอยากจะเสนอ ผมตั้งใจที่จะฝากฝังหญิงวิกลจริตคนนั้นกับหมอดีๆ ให้ดูแล และด้วยคำแนะนำและความช่วยเหลือจากท่าน ผมอยากค้นหาลูกชายของเธอ"

คนรับใช้กลับมาโดยไม่สามารถไล่ตามหญิงวิกลจริต ซึ่งก็ช่วยสงบอารมณ์ของฝ่ายปฏิปักษ์ทั้งสองลงได้ และนำไปสู่การสนทนาในเรื่องอื่นๆ

เมื่ออาหารกลางวันสิ้นสุดลง และในขณะที่น้ำชาและกาแฟกำลังเสริฟอยู่นั้น ทั้งผู้สูงอายุและผู้ที่ยังเยาว์วัยอยู่ต่างก็แบ่งกันออกเป็นหลายกลุ่ม บางกลุ่มก็เล่นหมากรุก บ้างก็เล่นไพ่ แต่บรรดาหญิงสาวนั้นต่างก็ใคร่รู้อนาคตของตนจึงเลือกที่จะถามคำถามกับล้อหมุนแห่งโชคลาภ

"มาเถอะครับ คุณอิบาร์รา!"

กัปตันบาซิลิโอซึ่งมีท่าทางสนุกสนานตะโกนเรียก

"เรามีการฟ้องร้องกันซึ่งมีอายุถึงสิบห้าปี แต่ก็ไม่มีผู้พิพากษาจากคณะกรรมการศาลสูงคนใดที่จะตัดสินได้ เราลองมาดูกันไหมว่าเราจะยุติกรณีนี้บนกระดานหมากรุกได้ไหม?"

"เดี๋ยวนี้เลยครับ และด้วยความยินดี!"

ชายหนุ่มตอบ

"ประเดี๋ยวครับ ท่านอัลเฟเรซอยากจะกลับแล้วครับ"

เมื่อรู้กันว่าพวกเขาจะเล่นหมากรุก บุรุษสูงอายุทุกคนจึงมาห้อมล้อมอยู่รอบกระดานหมากรุกซึ่งน่าสนใจและดึงดูดความสนใจแม้แต่พวกนอกศาสนา ส่วนหญิงสูงอายุนั้นเข้ามาห้อมล้อมบาทหลวงเพื่อสนทนาเกี่ยวกับเรื่องศาสนา แต่บาทหลวงซัลวีกลับรู้สึกว่าไม่อยู่ในเวลาและสถานที่ที่เหมาะกับการสนทนาเรื่องแบบนี้ คำตอบของท่านนั้นจึงคลุมเครือ ส่วนดวงตาของท่านเศร้าสร้อยและดูขุ่นมัว เลื่อนลอยอย่างไร้จุดหมายไปทั่วทุกหนทุกแห่ง ยกเว้นตรงที่มีผู้ร่วมสนทนาเพียงแห่งเดียว

การเล่นหมากรุกเริ่มเอาจริงเอาจังมากขึ้น

"เป็นอันเข้าใจกันว่า ถ้าการเล่นจบลงด้วยการเสมอกัน เราก็จะขอให้มีการถอนคำฟ้องร้อง"

ในขณะที่การเล่นดำเนินมาได้ครึ่งทาง อิบาร์ราได้รับโทรเลขซึ่งมีผลให้เขาหน้าตาตื่นตะลึงนัยน์ตาส่อประกายแวววาว เขาเก็บโทรเลขฉบับนั้นไว้ในกระเป๋าอย่างเรียบร้อย พลางจ้องมองไปยังกลุ่มหนุ่มสาวที่กำลังหัวเราะอยู่และตะโกนและซักถามเกมโชคชะตากันอยู่

"รุกขุน!"

ชายหนุ่มพูดขึ้น

ดอน บาซิลิโอ ไม่มีทางเลือกยกเว้นซ่อนคิงของตนอยู่หลังควีน

"รุก!"

อิบาร์ราตอบรับและเข้ารุกหมากตัวนี้ด้วยเรือซึ่งมีเบี้ยปกป้องอยู่

กัปตันบาซิลิโอไม่อาจป้องกันตัวหรือถอนควีนออกได้เนื่องมาจากมีคิงอยู่ด้านหลัง ท่านจึงขอเวลาคิดก่อนครู่หนึ่ง

"ด้วยความยินดีเลยครับ!"

อิบาร์ราตอบ

"ผมมีเรื่องคุยกับบางคนในกลุ่มโน้นพอดี"

แล้วเขาจึงลุกขึ้นยืน และให้เวลากับฝ่ายตรงกันข้ามสิบห้านาที อิไดกำลังถือกระดาษแผ่นกลมซึ่งมีคำถามเขียนเอาไว้สี่สิบแปดคำถาม ในขณะที่อัลบิโนถือคำตอบเอาไว้

"เป็นเรื่องเท็จ ไม่จริง โกหก"

ซินังกรีดร้องจนเกือบจะร้องไห้

"อะไรทำให้เธอไม่สบายใจ?"

มาเรีย คลารา ถาม

"ลองคิดดูสิ!... ฉันถามไปว่าเมื่อไหร่ฉันจะฉลาดเฉลียว ฉันโยนลูกเต๋าลงไป แล้วก็ --- เจ้าพระที่ไม่ได้หลับไม่ได้นอนคนนั้นก็อ่านจากหนังสือว่า 'เมื่อกบเริ่มมีขน!' แล้วเธอชอบเหรอ?"

ซินังจึงทำหน้าหลอกล้อออดีตนักเรียนพระคริสตธรรมซึ่งหัวเราะต่อไปอีก

"แล้วใครบอกเธอให้ถามแบบนั้นเล่า?"

วิคตอเรียซึ่งเป็นญาติถามขึ้น

"ถามแบบนั้นก็ต้องได้คำตอบแบบนั้น"

"ถามสิ"

พวกเขาบอกกับอิบาร์รา ยื่นกงล้อหมุนให้กับเขา

"พวกเราตกลงกันแล้วว่าใครได้คำตอบที่ดีที่สุดก็จะได้รางวัล พวกเราทั้งหมดถามกันไปแล้ว"

"แล้วใครล่ะครับที่ได้คำตอบดีที่สุด?"

"มาเรีย คลารา! มาเรีย คลารา!"

ซินังกล่าวย้ำ

"พวกเราบอกให้เธอถามถึงคุณจะชอบใจหรือไม่ก็ตาม 'ความรักของเขาซื่อสัตย์และมั่นคงหรือไม่?' และหนังสือก็ตอบ..."

แต่มาเรีย คลารา ผู้ซึ่งหน้าแดงก่ำ เอามือปิดปากซินัง และไม่ยินยอมให้เธอพูดอีก

"เอาละ เอาวงล้อมาให้ผมสิครับ"

คริโซสโตโมพูดด้วยสีหน้ายิ้ม

"ผมขอถามว่า 'โครงการในขณะนี้ของผมจะเจริญรุ่งเรืองหรือไม่?'"

"คำถามช่างน่าเกลียดอะไรอย่างนั้น!"

ซินังร้องขึ้น

ฝ่ายอิบาร์ราจึงทอดลูกเต๋า และพวกเขาก็หาคำตอบที่ตรงกับเลขหมาย

"ความฝันก็เป็นแต่เพียงความฝัน"

อัลบิโนอ่าน อิบาร์ราดึงเศษกระดาษออกมาจากกระเป๋าใส่เงิน และเปิดดูด้วยมืออันสั่นเทา

"ครั้งนี้ หนังสือเล่มเล็กของคุณพูดไม่จริง!"

เขาร้องออกมาอย่างมีความสุข

"อ่านดูซิครับ!"

"โครงการสร้างโรงเรียนได้รับอนุมัติแล้ว พระราชกฤษฎีกาเข้าข้างคุณ!"

"มันมีความหมายอะไรหรือ?"

พวกเขาพากันถามขึ้น

"พวกคุณไม่ได้บอกรึครับว่าใครก็ตามที่ได้คำตอบที่ดีที่สุดจะได้รับของขวัญจากพวกคุณแต่ละคน?"

เขาถามด้วยน้ำเสียงที่เต็มไปด้วยอารมณ์ ในขณะเดียวกันก็เอามือฉีกโทรเลขออกเป็นสองส่วนอย่างระมัดระวัง

"ใช่! ใช่!"

พวกเขาร้องขึ้น

"เอาละ นี่คือของขวัญของผม"

เอากระดาษครึ่งหนึ่งยื่นให้กับมาเรีย คลารา

"ผมจะสร้างโรงเรียนในเมืองให้กับเด็กชายและเด็กหญิง และโรงเรียนนี้คือของขวัญจากผม!"

"แล้วกระดาษอีกครึ่งหนึ่งล่ะ จะหมายความว่าอะไร?"

"ส่วนนี้ผมจะเอาให้กับคนที่ได้คำตอบที่แย่ที่สุด!"

"เป็นของฉันหละ!"

ซินังร้องขึ้น

อิบาร์ราจึงให้กระดาษที่เหลืออีกครึ่งหนึ่ง แล้วจึงเดินจากไปอย่างรวดเร็ว

"แล้วนี่จะมีความหมายว่าอะไร?"

แต่อิบาร์ราซึ่งกำลังมีความสุขเดินจากไปแล้วเพื่อไปเล่นหมากรุกต่อกับดอน บาซิลิโอ ฝ่ายบาทหลวงซัลวีซึ่งมีท่าทางรำคาญและขุ่นมัวเดินเข้ามาใกล้กลุ่มหนุ่มสาว มาเรีย คลารากำลังเช็ดน้ำตาด้วยความสุขใจอยู่พอดี เสียงหัวเราะและความรื่นเริงสนุกสนานทั้งหมดยุติลง และทุกคนพากันเงียบกริบ ท่านมองดูหนุ่มสาวโดยไม่ได้พูดทักทายใด ๆ ส่วนพวกเขาเหล่านั้นกำลังรอให้ท่านเอ่ยทักขึ้นก่อน ดังนั้นพวกเขาจึงไม่ได้เอ่ยสิ่งใดออกมา

"นี่คืออะไร?"

ท่านหยิบหนังสือขึ้นมาเปิดดู

"วงล้อแห่งโชคชะตา กับหนังสือเล่นเกมส์ครับ"

เลออนอธิบาย

"พวกเธอไม่รู้เลยรึว่าการเชื่อสิ่งเหล่านี้เป็นบาป?"

แล้วท่านจึงฉีกหนังสือออกเป็นชิ้น ๆ อย่างโกรธเคือง

เสียงร้องอย่างประหลาดใจและโกรธเคืองหลุดออกมาจากหนุ่มสาวทั้งหมด

"แต่มันบาปมากขึ้นไปอีก ที่โยนสิ่งที่ท่านไม่ได้เป็นเจ้าของทิ้งไป โดยไม่ได้รับ ความสมัครใจและคำอนุญาตจากเจ้าของ"

อัลบิโนตอบท่านพลางลุกขึ้นยืน

"คุณพ่อครับ การกระทำเช่นนั้นเรียกว่า การลักขโมย ทั้งพระผู้เป็นเจ้ากับมนุษย์ห้ามไม่ให้ทำ"

มาเรีย คลาราเอามือทั้งสองข้างมากุมเอาไว้ น้ำตาเอ่อล้นเมื่อมองดูเศษของหนังสือซึ่งไม่กี่นาทีก่อนหน้านั้นทำให้เธอมีความสุข บาทหลวงซัลวีมิได้ตอบโต้อัลบิโน ตรงกันข้ามกับสิ่งที่พวกเขาคาดหวังจากท่าน ท่านมองดูหน้าปกของหนังสือที่ฉีกทิ้งไปนั้นถูกลมพัดกระจัดกระจายไปทั่วป่าและตกบนพื้นผิวน้ำ แล้วท่านก็เดินจากไปโดยเอามือทั้งสองข้างประกบอยู่บนศีรษะ ส่วนเท้านั้นสะดุดไปตลอดทาง ห่างไปจากบรรดาหนุ่มสาวทั้งปวง ท่านหยุดพูดกับอิบาร์ราในขณะที่อีกฝ่ายหนึ่งนั้นเดินไปส่งท่านที่รถม้าซึ่งเตรียมไว้สำหรับแขกเหรื่อ

"ท่านทำดีแล้วที่ไปเสีย พระที่ทำลายความสนุกสนานคนนั้นน่ะ!"

ซินังพึมพำออกมา

"ท่านมีใบหน้าเหมือนกับจะบอกว่า 'อย่าหัวเราะเป็นอันขาดเพราะพ่อรู้เรื่องบาปทั้งหมดของพวกเจ้า!'"

อิบาร์บามีความสุขมาก หลังจากที่ให้ของขวัญกับคู่หมั้นแล้ว จนเขาเริ่มเล่นอย่างไม่ตั้งใจ โดยไม่ได้ไตร่ตรองอย่างรอบคอบ เขาไม่ได้หยุดพิจารณาตัวหมากรุกของตน ผลลัพธ์ที่ได้ก็คือ แม้ว่า ดอน บาซิลิโอเป็นฝ่ายป้องกันตัวอยู่ตลอดเวลา แต่เกมกลับยุติลงด้วยการเสมอกัน ขอบคุณสำหรับความผิดพลาดที่ชายหนุ่มทำเอาไว้

"ถอนฟ้อง! ถอนฟ้อง!"

ดอน บาซิลิโอ ร้องออกมาอย่างร่าเริง

"ถอนออก!"

ชายหนุ่มเอ่ยย้ำ

"ไม่ว่าผู้พิพากษาจะตัดสินอย่างไรก็ตาม"

ทั้งสองคนเขย่ามือกันอย่างเมามัน

ในขณะที่บรรดาแขกกำลังฉลองโอกาสซึ่งทำให้ความบาดหมางอันยาวนานสิ้นสุดลง การปรากฏตัวอย่างฉับพลันของทหารรักษาความปลอดภัย

สี่คนกับสิบเอกผู้หนึ่งที่มีดาบปลายปืนครบมือ ได้เข้ามาทำลายความสุขของผู้ที่มาท่องเที่ยวและสร้างความหวาดกลัวในหมู่ผู้หญิง

"ทุกคนเงียบ!"

สิบเอกคนนั้นตะโกนขึ้น

"ใครก็ตามที่เคลื่อนไหวจะถูกยิงทันที!"

ถึงแม้จะมีการข่มขู่อย่างกระโชกโฮกฮากก็ตาม อิบาร์ราก็ยังลุกขึ้นยืนและเดินเข้ามาหานายทหารคนนั้น

"คุณต้องการอะไรหรือครับ?"

เขาถาม

"ส่งคนร้ายคนที่ชื่อเอเลียสให้กับเราเดี๋ยวนี้"

เขาตอบด้วยน้ำเสียงข่มขู่

"คนร้าย? นายท้ายเรือหรือ? คุณคงจะเข้าใจผิดกระมังครับ!"

อิบาร์ราพูดสวนกลับไป

"ไม่ผิดหรอกครับท่าน! เจ้าเอเลียสคนนี้ พึ่งถูกกล่าวหาว่าทำร้ายพระ..."

"อา! แล้วเขาก็คือท้ายเรือคนนั้นหรือ?"

"คนเดียวกันจากรายละเอียดที่เรามีอยู่ คุณรับเอาคนที่เสียชื่อเสียงเข้ามาอยู่ในกลุ่มที่มาเลี้ยงฉลองของคุณด้วย คุณอิบาร์รา"

ฝ่ายหลังมองดูตำรวจนายนั้นจากศีรษะถึงเท้า แล้วจึงตอบออกไปอย่างโกรธเคืองว่า

"ผมไม่จำเป็นต้องรายงานการกระทำของผมกับคุณ! เราต้อนรับทุกคนที่มาร่วมเลี้ยงฉลองกับเรา และตัวคุณเองก็จะมีที่บนโต๊ะของเราเหมือนกับผู้บังคับบัญชาของคุณซึ่งก็อยู่กับพวกเราเมื่อสักครู่นี้"

หลังจากที่ได้เอ่ยวาจาดังกล่าวแล้ว เขาก็หันหลังให้กับนายสิบเอกซึ่งกำลังเคี้ยวหนวดของตนอยู่ เมื่อรู้ว่าเรื่องราวของตนนั้นค่อนข้างอ่อน เขาจึงสั่งคนของตนให้ค้นหานายท้ายเรือตามสุมทุมพุ่มไม้ตามรูปพรรณสัณฐานที่มีคำอธิบายอยู่บนกระดาษแผ่นหนึ่ง

ดอน ฟิลิโปเตือนนายสิบเอกคนนั้นว่า

"จำเอาไว้ให้ดีว่าลักษณะดังกล่าวหมายความถึงคนพื้นเมืองถึงเก้าในสิบส่วน อย่าได้ทำสิ่งใดผิดพลาดเป็นอันขาด!"

ในที่สุด บรรดาเหล่าทหารก็หวนกลับมา และบอกว่าพวกเขาไม่พบคนหรือเรือ หรือพบผู้ใดที่ต้องสงสัยเลย นายสิบเอกพึมพำอะไรบางอย่างออกมาแล้วจึงเดินกลับไปตามทางที่ตนเดินมา โดยเดินแถวตามแบบฉบับของพวกทหารรักษาความปลอดภัย

ความสนุกสนานจึงค่อยกลับคืนมาอีก ผู้คนพากันถามและถกกันวุ่นวายไปหมด

"เอเลียสคนนี้แหละที่โยนอัลเฟเรซลงไปในหลุมโคลน!"

เลออนพูดออกไปอย่างครุ่นคิด

"แล้วมันเกิดขึ้นได้อย่างไร?"

พวกที่ยังสงสัยหลายคนถามขึ้น

"มีคนบอกว่าในเดือนกันยายนปีที่แล้ว ในวันที่ฝนตกวันหนึ่ง อัลเฟเรซพบชายคนหนึ่งกำลังแบกฟืนอยู่ ถนนเป็นหลุมเป็นบ่อไปหมด ตรงข้างทางเดินมีทางแคบๆ พอที่จะให้คนเพียงคนเดียวเดินผ่าน มีคนเล่าว่า แทนที่อัลเฟเรซจะหยุดม้ากลับกระตุ้นให้มันวิ่ง และตะโกนใส่ชายคนที่แบกฟืนให้หลีกและถอยออกไปเพื่อเปิดทางให้กับตน แต่ชายคนนั้นไม่ยอมถอยหลังไปตามเส้นทางที่ตนเองพึ่งเดินมาเนื่องมาจากฟืนที่หนักอึ้งบนบ่า หรือมิฉะนั้นเขาก็ไม่อยากลงไปอยู่ในหลุมเฉอะแฉะ ดังนั้นเขาจึงก้าวเดินหน้าต่อไป ตัวอัลเฟเรซนั้นโกรธเคืองมากและต้องการบีบชายคนนั้นให้ตกลงไป แต่ชายคนนั้นกลับคว้าฟืนท่อนหนึ่งแล้วฟาดไปที่หัวของม้า ด้วยแรงฟาดแบบนั้น ม้าจึงทรุดตัวล้มลงโยนผู้ที่ขี่ลงไปในบ่อโคลน ผู้คนบอกว่า ชายผู้นั้นเดินต่อไปอย่างไม่สะทกสะท้าน ไม่ว่าจะเป็นเสียงปืนห้านัดที่ยิงมาจากปืนพกของอัลเฟเรซ ผู้บังคับบัญชาผู้นี้จึงโกรธจนหน้ามืด และโกรธเพราะโคลนด้วย สืบเนื่องมาจากชายคนนั้นเป็นคนแปลกหน้าสำหรับพวกทหารรักษาความปลอดภัย พวกเขาจึงคิดกันว่าชายคนนั้นคือ

เอเลียสผู้กระเดื่องนาม ซึ่งพึ่งมาอยู่ที่นี่เพียงห้าเดือนเท่านั้น ไม่มีผู้ใดรู้ว่าเขามาจากที่แห่งใด แต่เขาก็ทำให้ทหารรักษาความปลอดภัยรู้จักฝีมือบ้าง"

"เขาเป็นโจรผู้ร้ายหรือ?"

วิคตอเรียถามด้วยความกลัว

"ไม่ใช่หรอก ผู้คนบอกกันว่า เขาต่อสู้กับพวกโจรอยู่ครั้งหนึ่ง เมื่อพวกมันมาปล้นบ้านหลังหนึ่ง"

"เขาดูไม่เหมือนผู้ร้ายเลยนะ"

ซินังเสริมขึ้น

"ไม่เลย ยกเว้นแต่เพียงว่าตาของเขาเศร้ามากเท่านั้น ฉันไม่เคยเห็นเขายิ้มเลยตลอดเช้า"

มาเรีย คลาราพูด พลางครุ่นคิด

เวลาบ่ายวันนี้จึงผ่านเลยไปตามปกติ จนกระทั่งถึงเวลาที่สมควรกลับเข้าเมือง

พวกเขาออกมาจากป่าในขณะที่แสงสีสุดท้ายของอาทิตย์ยามอัศดงกำลังจะหายลับไปจากขอบฟ้า ทุกคนเดินผ่านหลุมฝังศพของบรรพบุรุษผู้ลึกลับของอิบาร์ราอย่างเงียบกริบ หลังจากนั้นไม่นานนัก เสียงสนทนาอย่างสนุกสนานก็กลับคืนมาอีกครั้งหนึ่ง มันเป็นเสียงที่เต็มไปด้วยความอบอุ่นอยู่ภายใต้กิ่งไม้ต่างๆ ซึ่งไม่เคยได้ยินสุ้มเสียงมากมายเช่นนั้น ต้นไม้นานาชนิดที่มีอยู่ดูเศร้าสร้อย ส่วนเถาไม้ที่เกี่ยวพันเหล่านั้นเหมือนกับจะบอกว่า "ลาก่อนความเยาว์วัย! ลาก่อนวันแห่งความฝัน!"

แสงสีแดงเรื่อดวงใหญ่ส่องสว่างจากคบไม้ไผ่กับเสียงเพลงดังจากกีต้าร์เราปล่อยให้พวกเขากลับไปสู่เมืองเถิด คนกลุ่มนี้มีขนาดเล็กลงๆ เมื่อแสงไฟดับมืดลง เสียงเพลงหยุดนิ่ง เสียงกีต้าร์เงียบลงเมื่อพวกเขาเดินเข้ามาใกล้บริเวณที่อยู่อาศัยของผู้คน จงเอาหน้ากากออกมาสวมใส่เสียเถิดเพราะพวกเจ้าเข้ามาอยู่ท่ามกลางเหล่าพี่น้องของเจ้าแล้ว!

25

เอเลียสกับซาโลเม่

หลังจากที่เข้าไปวุ่นวายในงานเลี้ยงแล้ว ถ้าเพียงแต่ทหารรักษาความสงบภายในจะตรงไปยังสถานที่ที่เรารู้จักก่อนพระอาทิตย์ตกดินในบ่ายวันเดียวกัน พวกเขาก็จะพบคนที่กำลังตามหาอยู่อย่างไม่ต้องสงสัย

กระท่อมน้อยหลังนั้นดูงดงาม สร้างอยู่ริมชายฝั่งทะเลสาบตรงบริเวณที่สูงขึ้นไปเพื่อให้พ้นจากระดับน้ำที่สูงขึ้น ท่ามกลางกอไผ่ ต้นหมากและต้นมะพร้าวอันเขียวชอุ่ม ดอกไม้สีแดงเล็กๆ เช่นดอกเข็มและเฟื่องฟ้าเติบโตอยู่ตรงบริเวณด้านล่างของกำแพงหนาอันเก่าแก่ ที่สร้างจากก้อนหินที่ตัดจนแทบจะมองไม่เห็นว่าแท้ที่จริงแล่วมันคือบันไดที่ทอดลงสู่ทะเลสาบ ส่วนตอนบนนั้นสร้างด้วยใบจากกับไม้เป็นท่อนๆ ที่ตรึงติดกันด้วยไม้ไผ่ที่ตีแผ่ออกเป็นเส้น และตกแต่งด้วยใบไม้ซึ่งได้รับพรแล้วในวันอาทิตย์แห่งปาล์ม รวมทั้งดอกไม้เทียมซึ่งทำจากเยื่อต้นอ้อจากประเทศจีน ต้นกระดังงาโผล่กิ่งก้านพ้นหน้าต่างซึ่งเปิดอยู่และส่งกลิ่นหอมอบอวลไปทั่ว ตรงปลายยอดของหลังคามีพ่อไก่แม่ไก่ส่งเสียงขันเป็นครั้งคราว ในขณะที่ไก่ที่เหลือนั้นอยู่ปะปนกับพวกเป็ด ไก่งวงกับนกพิราบเพื่อจัดการกับเมล็ดข้าวและข้าวโพดซึ่งกระจัดกระจายบนบริเวณลานบ้าน

บนระเบียงไม้ไผ่นั้นสาวน้อยวัยสิบเจ็ดปีกำลังเย็บเสื้อเชิ้ตซึ่งทอโปร่งบางสีสดใสโดยใช้ประโยชน์จากแสงสว่างของกลางวัน เสื้อผ้าที่เธอสวมใส่ปุปะแต่สะอาดสะอ้านและเรียบร้อย เสื้อของเธอก็เหมือนกับกระโปรงและผ้าถุงที่เต็มไปด้วยรอยปุปะ เครื่องตกแต่งทั้งหมดหรืออัญมณีทั้งหมดของเธอประกอบด้วยหวีเรียบทำด้วยกระ เพื่อใช้เก็บผมเรียบง่ายให้เข้าที่เข้าทาง กับลูกประคำทำจากลูกปัดสีดำซึ่งห้อยคอลงมาทับตัวเสื้อ

เธองดงามอ่อนช้อยเพราะความอ่อนเยาว์ ดวงตาสวย จมูกเล็ก ปาก

เล็กบาง ความกลมกลืนในรูปร่างหน้าตาของเธอกับการแสดงออกอันอ่อนหวาน สร้างความมีชีวิตชีวาให้กับเธอแต่สิ่งที่ประกอบเป็นตัวเธอนั้นมิใช่ความงามที่ดึงดูดความสนใจผู้คนทันทีที่ได้พบเห็น เธอเปรียบได้กับมวลดอกไม้เล็กๆ ในท้องทุ่งซึ่งปราศจากสีสันและกลิ่นหอม ดอกไม้ซึ่งเราเหยียบย่ำโดยไม่เจตนา ส่วนความงาม ของเธอนั้นเปิดเผยให้เราเห็นเมื่อเราพิจารณาดูอย่างทะนุถนอม--- เป็นดอกไม้ที่ไม่มีผู้ใดรู้จัก ดอกไม้ที่หอมเย็น

เธอจะมองออกไปยังทะเลสาบซึ่งมีน้ำปั่นป่วนเป็นครั้งคราว และจะหยุดงานที่กำลังทำอยู่เพื่อเงี่ยหูฟังอย่างตั้งใจ แต่เมื่อไม่ได้ยินสิ่งใดเลยเธอก็จะกลับไปเริ่มต้นเย็บผ้าอีกพร้อมกับทอดถอนใจอย่างแผ่วเบา

ใบหน้าของเธอสว่างขึ้นเมื่อได้ยินเสียงฝีเท้าเดินมาเธอปล่อยงานเย็บทิ้งไว้และลุกขึ้นยืน เอามือลูบรอยย่นบนกระโปรงและรอคอยอยู่ตรงบันไดไม้ไผ่เล็กๆ ด้วยรอยยิ้ม

ฝูงนกพิราบบินฟู่ขึ้น เป็ดและไก่ร้องกะต๊าก เมื่อนายท้ายเรือซึ่งดูเงียบขรึมปรากฏตัวขึ้นมา มือถือฟืนกับกล้วยเครือหนึ่งซึ่งเขาเอามันวางลงบนพื้นอย่างเงียบกริบ แล้วจึงหันไปทางหญิงสาว ปลาสร้อยยังดิ้นและฟาดหางของมันอยู่

เธอตรวจตราชายหนุ่มด้วยสายตากังวล แล้วจึงเอาปลาใส่ถังซึ่งมีน้ำอยู่เต็ม และกลับมาเย็บผ้าต่อไปอยู่ข้างๆ นายท้ายหนุ่มซึ่งยังคงนั่งเงียบอยู่เช่นเดิม

"ฉันคิดว่าเธอจะกลับมาทางทะเลสาบเสียอีก เอเลียส"

เธอเริ่มสนทนาขึ้นก่อน

"ไม่หรอก ผมทำไม่ได้ ซาโลเม่"

เอเลียสตอบด้วยเสียงแผ่วเบา

"ฝ่ายตำรวจมาค้นทะเลสาบอยู่ ส่วนบนเรือนั้นมีคนที่รู้จักผม"

"พระเจ้าช่วยด้วยเถิด"

หญิงสาวพึมพำ และมองไปที่เอเลียสด้วยความกังวล

ความเงียบยืดยาวออกไปอีก นายท้ายเรือคนนั้นจ้องมองต้นไฝที่พัดโยกไปมาอย่างเงียบกริบ ใบแหลมปานฉมวกเสียดสีกัน

"สนุกมากไหน?"

ซาโลเม่ถาม

"สนุก! พวกเขา พวกเขาสนุกกัน"

ชายหนุ่มตอบ

"เล่าให้ฟังซิคะว่าเธอไปทำอะไรมา ฟังจากปากเธอโดยตรงจะทำให้ฉันชอบใจมากทีเดียวเหมือนกับว่าฉันไปกับพวกเธอทั้งหมด"

"เอ้อ...พวกเขาไป...ไปตกปลา...ร้องเพลง...และเล่นสนุกกัน"

เขาตอบอย่างใจลอย

เมื่อไม่สามารถยับยั้งตนเองได้อีก ซาโลเม่จึงถามเขาด้วยสายตาและบอกกับเขาว่า

"เอเลียส เธอดูเศร้าจัง!"

"เศร้ารึ?"

"ฉันรู้จักเธอดีค่ะ!"

หญิงสาวพูดขึ้น

"ชีวิตของเธอก็เศร้า...เธอกลัวว่าพวกเขาจะหาตัวเธอพบหรือคะ?"

บางสิ่งบางอย่างที่คล้ายกับเงามืดของรอยยิ้มผ่านริมฝีปากของชายหนุ่ม

"มีอะไรที่เธอขาดหรือเปล่า?"

"ฉันอาจจะขาดมิตรภาพจากเธอนะ? เราไม่ได้เป็นคนจนเหมือนกันหรอกหรือ?"

เอเลียสตอบ

"แล้วทำไมเธอจึงเป็นแบบนี้ล่ะ?"

"เธอบอกกับผมหลายต่อหลายครั้งแล้วนะซาโลเม่ ว่าผมไม่ค่อยพูด"

ซาโลเม่โน้มศีรษะของเธอลงต่ำและเย็บผ้าต่อไปอีก แล้วจึงถามขึ้นอีกครั้งด้วยน้ำเสียงที่พยายามมิให้เกิดความแตกต่างว่า

"มีคนไปหลายคนไหมคะ?"

"มีพวกเขาไปหลายคน!"

"มีผู้หญิงมากไหม?"

"มาก"

"พวกเธอเป็นใครกัน...พวกผู้หญิง...สวยกันไหมคะ?"

"ผมไม่รู้จักเขาทุกคนหรอก...มีอยู่คนหนึ่งที่หมั้นหมายกับชายหนุ่มที่ร่ำรวยซึ่งพึ่งเดินทางกลับจากยุโรป"

เอเลียสตอบด้วยน้ำเสียงที่เกือบจะไม่สังเกตเห็น

"อา! บุตรสาวของกัปตันติอาโกผู้มั่งคั่ง! มีคนบอกว่าเธอเป็นคนที่สวยมากใช่ไหม?"

"โอ้ ใช่! สวยมากและใจดีมากด้วย"

ชายหนุ่มตอบ พยายามกลบเสียงด้วยท่าทาง

ซาโลเม่มองดูเขาอยู่ชั่วครู่หนึ่งแล้วก็ก้มศีรษะลง

ถ้าเพียงแต่เอเลียสมิได้มองดูหมู่เมฆซึ่งในยามอัสดงนั้นรวมตัวกันเป็นรูปร่าง เขาก็จะต้องเห็นอย่างแน่นอนว่าซาโลเม่กำลังร้องไห้ หยาดน้ำตาสองหยดนั้นร่วงหล่นลงสู่ผ้าที่เธอกำลังเย็บอยู่ ครั้งนี้เป็นเขาที่ทำลายความเงียบลงด้วยการยืนขึ้นแล้วพูดว่า

"ลาก่อน ซาโลเม่ พระอาทิตย์จากฟ้าไปแล้ว มันไม่เหมาะเพราะเพื่อนบ้านจะเอาไปพูดกันว่ากลางคืนเอาตัวผมมาอยู่ที่แต่เธอกำลังร้องไห้นะ!"

เขาเปลี่ยนเสียงและขมวดคิ้ว

"อย่าได้ปฏิเสธมันด้วยรอยยิ้มของเธอเลย เธอร้องไห้อยู่"

"ค่ะ!"

เธอตอบยิ้มๆ ในขณะที่ดวงตาเจิ่งนองไปด้วยน้ำตาอีกครั้ง

"มันเป็นเพราะว่าฉันก็เศร้ามากเช่นกัน"

"เธอเศร้าทำไมกัน เพื่อนที่ดีของผม?"

"เพราะในไม่ช้านี้ฉันก็จะต้องจากบ้านนี้ไป บ้านซึ่งฉันเกิดและเติบโตขึ้น"

ซาโลเม่ตอบพลางปาดน้ำตาทิ้งไป

"เพราะเหตุอันใดรึ?"

"เพราะว่ามันไม่ค่อยดีที่ฉันอยู่ตามลำพัง ฉันจะไปอยู่กับญาติในมินโดโร...อีกไม่นานฉันก็จะใช้หนี้ที่แม่ของฉันทิ้งไว้ตอนแม่ตาย งานฉลองประจำเมืองกำลังจะมาถึง และไก่กับไก่งวงของฉันได้รับการเลี้ยงดูจนอ้วน การจากบ้านเกิดและบ้านที่เติบโตขึ้นนั้นมากมายเกินกว่าการจากร่างกายของตนไปครึ่งหนึ่ง...บรรดาดอกไม้ สวน นกพิราบของฉัน! เมื่อพายุมา น้ำท่วม แล้วทุกสิ่งทุกอย่างก็จะหายไปกับทะเลสาบ!"

เอเลียสครุ่นคิดอยู่และแล้วเขาก็เอื้อมมือไปกุมมือของเธอ สายตาของเขานั้นจ้องมองเธอเอาไว้ แล้วจึงเอ่ยถามว่า

"เธอได้ยินใครพูดไม่ดีเกี่ยวกับตัวเธอหรือ? ไม่ ใช่ไหม? เพราะฉะนั้นเธอก็เลยเบื่อหน่ายผมและต้องการหลีกเลี่ยงผมใช่หรือไม่"

"ไม่ใช่ อย่าพูดแบบนั้นเป็นอันขาด! ถ้าเพียงแต่เพราะฉันเหนื่อยหน่ายต่อมิตรภาพของคุณเท่านั้น!"

เธอขัดขึ้น

"พระเจ้าช่วย! ฉันมีชีวิตอยู่ทั้งวันและคืน คิดถึงเวลาในตอนบ่ายซึ่งคุณจะมาหา ในตอนที่ฉันยังไม่รู้จักคุณ เมื่อครั้งที่แม่ผู้น่าสงสารของฉันยังมีชีวิตอยู่ เวลาเช้าและเวลาเย็นเป็นเวลาที่ดีที่สุดที่พระผู้เป็นเจ้าทรงสร้างให้ เวลาเช้าเพราะฉันจะได้เห็นพระอาทิตย์ขึ้น สะท้อนแสงของมัน ผิวน้ำในทะเลสาบซึ่งห้วงลึกลงไปมีร่างพ่อของฉันนอนพักนิรันดร เพราะฉันจะได้เห็นดอกไม้สดสวยของฉัน ใบของมันที่เหี่ยวเฉาในวันก่อนหน้านั้นฟื้นกลับมาเขียวขจีอีก นกพิราบและไก่ก็จะทักทายฉันอย่างมีความสุขราวกับจะกล่าวอรุณสวัสดิ์ด้วย ฉันรักเวลาเช้าเพราะว่าหลังจากที่ปัดกวาดกระท่อมแล้วฉันก็จะไปกับเรือลำเล็กของฉันเพื่อไปขายอาหารให้กับคนเรือผู้ซึ่งจะให้ปลาหรือให้ของที่เหลือติดแหของตน ฉันรักเวลาเย็นที่ให้เวลานอนกับฉัน ปล่อยให้ฉันฝันอย่างเงียบๆ อยู่ใต้ต้นไผ่เหล่านี้กับเสียงดนตรีจากใบไผ่ ทำให้ฉันลืมความเป็นจริง---และเพราะว่าเวลา

กลางคืนจะนำแม่ของฉันกลับคืนมา แม่ซึ่งการพนันได้แยกท่านออกจากฉันในเวลากลางวัน นับตั้งแต่ฉันได้พบกับเธอ เวลาเช้าและเวลาบ่ายได้สูญเสียมนต์เสน่ห์ของมันไป และเวลาบ่ายเท่านั้นที่สวยสดงดงามสำหรับฉัน ในบางครั้งฉันเฝ้าคิดว่าเวลาเช้านั้นถูกสร้างขึ้นเพื่อให้ชื่นชมกับความงดงามของเวลาบ่ายและเวลาค่ำให้กับความฝันและสุขที่ได้จากความทรงจำกับความรู้สึกที่ถูกปลุกให้ตื่น ถ้าเพียงแต่มันเป็นการเลือกของฉันที่จะใช้ชีวิตที่ตนเองมีอยู่ตลอดชั่วนิรันดร...พระผู้เป็นเจ้าทรงรู้ว่าฉันมีความสุขในสิ่งที่ฉันมีอยู่ ฉันไม่ต้องการสิ่งใดนอกเหนือไปจากสุขภาพที่ดีเพื่อการทำงาน ฉันไม่ริษยาผู้หญิงร่ำรวยมั่งคั่งของพวกเขา แต่...”

“แต่อะไรล่ะ?”

“ไม่มีอะไร ฉันไม่ริษยาพวกเขาเลยเพราะฉันมีมิตรภาพจากคุณ”

“ซาโลเม่”

ชายหนุ่มพูดด้วยความเสียใจอย่างสุดซึ้ง

“เธอรู้จักอดีตอันแสนโหดเหี้ยมของผม และเธอก็รู้ว่าเคราะห์ของผมมิได้มาจากการกระทำของตัวเอง ถ้ามิใช่เคราะห์กรรมอันนั้นซึ่งทำให้ผมคิดอย่างขมขื่นอยู่บ่อยครั้งถึงความรักที่มีต่อพ่อแม่ ถ้ามิใช่เพราะว่าผมไม่ต้องการให้ลูกๆ ของผมต้องทรมานเหมือนกับที่น้องสาวของผมกับตัวผมเองต้องประสบ และตัวผมเองก็ยังคงทรมานอยู่จนบัดนี้ หลายๆ เดือนก่อนเธอก็คงจะเป็นภรรยาของผมในสายตาของพระผู้เป็นเจ้าไปแล้ว และวันนี้เราควรจะมีชีวิตอยู่ในป่าลึกและห่างไกลจากผู้คน หากแต่เป็นเพราะความรักหนึ่งเดียวนี้แหละ สำหรับครอบครัวในอนาคต ผมได้สาบานเอาไว้แล้วว่าจะต้องลบล้างเคราะห์กรรมของตนเองที่มีจากพ่อถึงลูกที่เรารับสืบทอดกันมา และมันจำเป็นจะต้องเป็นไปแบบนี้ด้วย เพราะทั้งเธอและผมไม่ต้องการได้ยินลูกๆ ของเราสาปแช่งความรักของเราที่มีแต่ความทุกข์ที่เป็นมรดกของพวกเขา เธอทำดีแล้วนะที่จะไปอยู่บ้านญาติของเธอ ขอให้ลืมเสียเถิด ลืมความรักอันโง่เขลาและไร้ประโยชน์เสียเถิด บางทีเธออาจจะพบกับใครคนหนึ่งที่ไม่เหมือนผมที่นั่นก็ได้”

"เอเลียส!"

หญิงสาวพูดขึ้นอย่างตำหนิ

"เธอเข้าใจผมผิดนะ ผมพูดกับเธอเหมือนกับพี่ที่ควรพูดกับน้องสาวของตนเองถ้าเพียงแต่เธอจะยังมีชีวิตอยู่เท่านั้น คำพูดของผมจะไม่บ่นว่าเกี่ยวกับตัวเธอเลยแม้แต่เรื่องเดียว แม้แต่ในความคิดก็ไม่มี แล้วผมจะทำร้ายเธอด้วยการตำหนิได้อย่างไรกัน? โปรดเชื่อผมเถอะ ขอให้ไปอยู่ที่บ้านของญาติและลืมผมเสียเถิด เมื่อเธอลืมผมไปแล้วผมก็คงจะโชคร้ายน้อยลงอีก อยู่ที่นี่เธอไม่มีใครนอกจากผม และเมื่อถึงวันที่ผมตกอยู่ในกำมือของผู้ที่จะประหารผม เธอก็จะถูกทอดทิ้งให้อยู่ตามลำพังและเดียวดายไปจนตลอดชีวิตถ้ามีคนรู้ว่าเธอเป็นเพื่อนของเอเลียส ขอให้ตักตวงผลประโยชน์จากความอ่อนเยาว์และความงดงามของตัวเองเพื่อเสาะหาคู่ชีวิตที่ดี เหมาะสม เธอไม่เคยรู้ว่าการมีชีวิตอยู่ตามลำพังนั้นเป็นอย่างไร การอยู่ตามลำพังท่ามกลางมนุษยชาติเป็นอย่างไร"

"ฉันหวังว่าคุณจะอยู่กับฉัน..."

"โธ่!"

เอเลียสตอบพร้อมกับสั่นศีรษะ

"เป็นไปไม่ได้ ยิ่งวันนี้ด้วยแล้ว ผมยังไม่พบสิ่งที่ผมตามหาที่นี่เลย เป็นไปไม่ได้ วันนี้ผมสูญเสียเสรีภาพของตนเองไปแล้ว"

และเอเลียสก็เล่าเรื่องที่เกิดขึ้นในเช้าวันนั้นด้วยคำพูดเพียงไม่กี่คำ

"ผมไม่ได้ขอให้เขาช่วยชีวิตผมเลย ผมไม่รู้สึกเป็นบุญคุณกับสิ่งที่เขาทำไป แต่สำหรับความรู้สึกที่บันดาลใจเขา ผมจึงควรจะชดใช้บุญคุณนั้นสำหรับเรื่องที่เหลืออยู่ไม่ว่าจะที่มินโดโรหรือที่อื่นๆ อดีตก็จะอยู่ที่นั่นเสมอ อดีตก็จะยังคงอยู่ตลอดไปอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้"

"เอาละค่ะ"

ซาโลเม่กล่าวกับเขา มองดูเขาด้วยความรักใคร่

"อย่างน้อยที่สุด เมื่อฉันจากไปแล้วขอให้มาอยู่ที่นี่อยู่ในบ้านหลังนี้ มันจะช่วยคุณให้นึกถึงฉัน ในขณะที่ฉันอยู่ไกลแบบนั้นฉันก็จะไม่คิดว่าบ้านหลัง

เล็ก ๆ ของฉันถูกลมพายุหรือคลื่นพัดหายไป เมื่อความนึกคิดของฉันย้อนกลับไปยังชายฝั่งเหล่านั้น ความทรงจำเกี่ยวกับตัวคุณและบ้านหลังนี้ของฉันก็จะผสมผสานเข้าด้วยกัน นอนที่ที่ฉันเคยนอนและเคยฝัน...มันก็จะเป็นเสมือนว่าตัวฉันเองอยู่ที่นี่กับคุณ เสมือนว่าฉันอยู่ข้างตัวคุณ"

"โอ!"

เอเลียสร้องขึ้นแขนหลุดตกลงไปด้วยความสิ้นหวัง

"เธอจะต้องทำให้ผมลืม..."

ดวงตาโชติช่วงอยู่ครู่หนึ่ง แล้วจึงผละตัวออกจากอ้อมกอดของหญิงสาว เขาวิ่งไปจนกระทั่งหายไปกับเงามืดของหมู่ไม้

ซาโลเม่มองตามเขาไป ยังคงนั่งนิ่งและฟังเสียงฝีเท้าที่ค่อย ๆ จางหายไป

26

ในเคหะของนักปราชญ์

ในตอนเช้าของวันถัดไป ฮวน คริโซสโตโม อิบาร์รา ขี่ม้าไปที่บ้านของตาซิโอผู้เฒ่า หลังจากที่ไปตรวจดูที่ดินของตนเรียบร้อยแล้ว

บรรยากาศในสวนของตาซิโอนั้น สงบเงียบอย่างน่าอัศจรรย์ใจ นกนางแอ่นซึ่งบินร่อนโฉบไปมาอยู่เหนือชายคานั้นแทบจะไม่ส่งเสียง ตะไคร่น้ำเกาะอยู่บนกำแพงโบราณ ซึ่งมีต้นไม้เลื้อยเกาะเกี่ยวอยู่บนนั้น ทำกรอบให้กับหน้าต่างของบ้านซึ่งเปรียบได้กับคฤหาสถ์แห่งความเงียบสงบ

อิบาร์ราบรรจงมัดม้าของตนเอาไว้ที่เสา และค่อยๆ เดินจนเกือบจะเป็นการเขย่งข้ามบริเวณสวนที่ได้รับการดูแลอย่างสะอาดสะอ้านและพิถีพิถัน เขาเดินขึ้นบันไดไปและผ่านเข้าไปในประตูซึ่งเปิดอยู่

สิ่งแรกที่เขาเห็นก็คือภาพของบุรุษชราโน้มตัวลงเหนือหนังสือเล่มหนึ่งซึ่งคงกำลังเขียนอยู่ บนกำแพงนั้นเป็นที่รวบรวมของแมลง ใบไม้ หนังสือกับบันทึกต่างๆ ซึ่งวางอยู่บนชั้นเก่าคร่ำคร่าจนเต็ม ปะปนไปกับแผนที่

บุรุษผู้เฒ่าหมกมุ่นอยู่กับสิ่งที่ตนเองกำลังทำอยู่จนกระทั่งไม่ได้สังเกตเห็นคนที่เข้ามาใหม่ แต่เมื่อฝ่ายหลังทำท่าจะถอยกลับไป เพื่อหลีกเลี่ยงการรบกวนท่านผู้เฒ่า...

"อะไรนี่! คุณยืนอยู่ที่นี่มาโดยตลอดหรือ?"

ท่านถามอิบาร์ราด้วยท่าทางประหลาดใจ

"ขอประทานโทษด้วยครับ ท่าน"

ชายหนุ่มตอบ

"ผมเห็นว่าท่านกำลังยุ่งอยู่"

"ความจริงผมกำลังเขียนงานอยู่สองสามบรรทัด แต่ก็ไม่ได้รีบร้อนอะไร

และผมกำลังอยากจะพักด้วย ผมจะรับใช้อะไรคุณได้บ้างครับ?"

"มากมายเลยครับ!"

อิบาร์ราตอบ พลางเดินเข้ามาใกล้

"แต่ว่า..."

แล้วจึงปรายตามองไปยังหนังสือที่วางอยู่บนโต๊ะ

"อะไรครับนี่! ท่านกำลังถอดภาษาไฮโรกลิฟฟิคส์อยู่หรือ?"

ชายหนุ่มถามขึ้นด้วยความประหลาดใจ

"ไม่หรอก!"

บุรุษผู้เฒ่าตอบกลับมา แล้วจึงเชิญอิบาร์ราให้นั่งลง

"ผมไม่รู้ภาษาอียิปต์หรอก และไม่รู้จักภาษาค็อปติกด้วย แต่ผมเข้าใจระบบการเขียนบางอย่าง และเขียนในภาษาไฮโรกลิฟฟิกส์"

"ท่านเขียนภาษาไฮโรกลิฟฟิกส์! ทำไมหรือครับ"

ชายหนุ่มถามขึ้น สงสัยในสิ่งที่ตนเห็นและได้ยิน

"เพื่อว่าพวกเขาจะไม่สามารถอ่านผมได้อีกยังไง"

อิบาร์รามองตาซิโออย่างตั้งอกตั้งใจ เฝ้าโต้เถียงกับตัวเองว่าบุรุษผู้เฒ่าคนนี้วิปลาสไปแล้วหรือไม่ เขาตรวจดูหนังสืออย่างรวดเร็วเพื่อให้รู้ว่าบุรุษผู้เฒ่ามิได้พูดปด และมองเห็นภาพสัตว์วงกลมและครึ่งวงกลม ดอกไม้ เท้า มือ แขน และภาพอื่นๆ บรรจงเขียนเอาไว้เป็นอย่างดี

"แล้วทำไมท่านจึงเขียนเล่า ถ้าหากท่านไม่ต้องการให้ใครอ่าน?"

"เพราะผมไม่ได้เขียนให้กับคนรุ่นนี้อ่าน ผมเขียนให้กับยุคอื่นๆ ถ้าคนยุคนี้สามารถอ่านผมได้ พวกเขาก็จะเผาหนังสือของผม คนรุ่นที่แกะตัวอักษรเหล่านี้ได้ละก็จะต้องเป็นคนรุ่นที่ได้รับการศึกษา พวกเขาก็จะเข้าใจผมและจะบอกว่า 'ไม่ใช่ทุกคนจะมัวหลับใหลในค่ำคืนของบรรพบุรุษของเรา' ความลี้ลับหรือตัวอักษรประหลาดเหล่านี้จะช่วยรักษางานของผมให้พ้นจากอวิชชาของมนุษย์ เหมือนกับพิธีกรรมประหลาดที่ได้ช่วยรักษาข้อเท็จจริงมากมายจากชนชั้นนักบวชที่มุ่งแต่จะทำลาย"

"แล้วท่านเขียนเป็นภาษาอะไรครับ?"

อิบาร์ราถามหลังจากที่นิ่งไปครู่หนึ่ง

"ภาษาของพวกเราเอง ภาษาตากาล็อก"

"แล้วสัญลักษณ์ไฮโรกลิฟฟิกส์ล่ะครับมีประโยชน์บ้างไหม?"

"สำหรับความยากลำบากในการวาดซึ่งต้องใช้เวลาและความอดทน ผมแทบจะยืนยันกับคุณได้เลยว่ามันมีประโยชน์มากกว่าตัวอักษรละตินเสียอีก ชาวอียิปต์โบราณมีสระแบบพวกเรา ตัว *โอ* โดยตัวของมันเองเป็นตัวสะกดซึ่งไม่เหมือนกับตัว *โอ* ในภาษาสเปน แต่เป็นสระผสมระหว่าง *โอ* และ *ยู* ภาษาอียิปต์ก็เหมือนกับของเราที่ไม่มีเสียงตรงๆ ของตัว *อี* ในภาษาของเขานั้นมีเสียง *ฮา* กับ *คา* เหมือนกับของเราซึ่งไม่มีในอักษรละตินแบบเดียวกับที่เราใช้ในภาษาสเปน เป็นต้นว่า คำ *มุคา*"

ท่านแสดงโดยชี้ไปที่หนังสือเล่มหนึ่ง

"ผมคัดลอกตัวอักษร *ฮา* กับภาพของปลามากกว่าตัว *เอช* ในภาษาละติน ซึ่งในทวีปยุโรปนั้นการออกเสียงก็แตกต่างกันไป สำหรับเสียงที่ไม่หนักนัก เช่นตัว *เอช* เช่นคำว่า เฮน เป็นต้น ผมใช้ร่างกายส่วนบนของสิงห์โตตัวนี้หรือดอกบัวสามดอกตามจำนวนของสระ ยิ่งไปกว่านั้น ผมมีเสียงขึ้นจมูก ซึ่งไม่ปรากฏในอักษรละตินที่ถูกดัดแปลงเป็นภาษาสเปนแล้ว ผมขอย้ำอีกครั้งแต่สำหรับความยากลำบากในการวาดจำต้องทำให้ดูสมบูรณ์ที่สุด เราเกือบจะรับเอาไฮโรกลิฟฟิคส์มาใช้ได้เลย แต่ความยากลำบากอันเดียวกันนี้แหละที่ทำให้ผมต้องทำให้ดูกะทัดรัดและไม่เอ่ยสิ่งใดมากไปกว่าสิ่งที่ถูกต้องและจำเป็นเท่านั้น นอกจากนี้แล้วงานแบบนี้เป็นเพื่อนของผมในยามที่บรรดาผู้มาเยือนจากเมืองจีนและญี่ปุ่นจากไป"

"อะไรหรือครับ?"

"คุณไม่ได้ยินหรอกรึ? แขกของผมคือพวกนกนางแอ่น ปีนี้มีหนึ่งตัวที่ขาดไป เด็กๆ เกเรชาวจีนหรือญี่ปุ่นคงจับมันไปแล้ว"

"ท่านรู้ได้อย่างไรว่าพวกเขามาจากประเทศเหล่านั้น?"

"ง่ายมาก เมื่อหลายปีก่อน ก่อนที่พวกเขาจากไป ผมผูกเศษกระดาษเอาไว้ที่ขาของนกเหล่านี้ และเขียนชื่อฟิลิปปินส์ลงไปเป็นภาษาอังกฤษ โดยเชื่อว่าพวกมันคงไปไม่ไกลนัก และเพราะว่าภาษาอังกฤษใช้พูดในเกือบทุกแห่งในเขตนี้ ไม่มีคำตอบให้กับเศษกระดาษของผมอยู่หลายปีทีเดียว จนกระทั่งไม่นานมานี้ เมื่อผมเขียนภาษาจีนลงไป ในเดือนพฤศจิกายนของปีถัดไป พวกมันกลับมาอีกพร้อมกับเศษกระดาษอีกชิ้นหนึ่งผูกติดมากับขาของมัน ผมเอามันมาแกะความหมาย กระดาษชิ้นหนึ่งเขียนเป็นภาษาจีน และเป็นคำทักทายมาจากชายฝั่งแม่น้ำฮวงโห ส่วนชิ้นอื่นๆ นั้น คนจีนที่ผมไปปรึกษาคิดว่ามันเขียนในภาษาญี่ปุ่น แต่ผมเล่าเรื่องพวกนี้ให้คุณฟังทำไมกัน ยังไม่รู้เลยว่าผมจะช่วยอะไรคุณได้บ้าง"

"ผมมาคุยกับท่านด้วยเรื่องที่สำคัญมากเรื่องหนึ่ง"

ชายหนุ่มตอบ

"เมื่อวันวานตอนบ่าย..."

"พวกเขาจับคนเคราะห์ร้ายคนนั้นได้ไหม?

บุรุษชราขัดขึ้น แสดงอาการสนใจในเรื่องนี้

"ท่านกำลังพูดถึงเอเลียสใช่ไหมครับ? ท่านรู้ได้อย่างไรกัน?"

"ผมเคยพบเทพยดาแห่งกรมทหารรักษาความสงบภายใน"

"เทพยดาแห่งกรมทหารรักษาความสงบภายในหรือครับ?"

"ศรีภริยาของท่านอัลเฟเรซ ผู้ที่คุณไม่ได้เชิญมาร่วมงานเลี้ยงเมื่อวานนี้ เมื่อวานตอนเช้าคนทั้งเมืองรู้กันทั่วไปหมดเกี่ยวกับจระเข้ตัวนั้น เทพยดาแห่งกรมทหารรักษาความสงบภายในมองอะไรออกพอๆ กับมีความผูกพยาบาท และเธอเดาเอาว่านายท้ายเรือคนนั้นจะต้องเป็นเอเลียสผู้น่าสะพรึงกลัว ผู้ที่โยนสามีของเธอลงไปในหลุมโคลน และทำร้ายบาทหลวงดามาโซ สืบเนื่องมาจากการที่เธออ่านรายงานทั้งหมดที่สามีของเธอได้รับในขณะที่ตัวเขานั้นกลับบ้านอย่างเมามายและไม่มีสติ เธอจึงส่งนายสิบเอกกับพวกทหารไปแก้แค้นคุณ เพื่อสร้างความโกลาหลให้กับความสนุกสนานของงานเลี้ยง ระวังตัวให้ดีนะ...! เอวาเป็น

ผู้หญิงที่ดีที่เป็นผลผลิตของพระผู้เป็นเจ้า... มีคนบอกว่า ดอนญ่า คอนโซลาซิออง เป็นคนชั่วร้าย เราจึงไม่รู้ว่าเป็นผลผลิตของน้ำมือใคร! ผู้หญิงนะถ้าจะให้เป็นคนดีละก็อย่างน้อยที่สุดจำต้องเป็นสาวบริสุทธิ์หรือเป็นแม่"

อิบาร์รายิ้มเล็กน้อย แล้วจึงดึงเอากระดาษบางอย่างออกมาจากกระเป๋าใส่สตางค์และพูดขึ้นว่า

"พ่อของผมที่จากไปแล้วอยากปรึกษาท่านในเรื่องบางเรื่อง และผมจำได้ว่าพ่อแสดงความยินดีกับตัวเองที่เชื่อคำแนะนำของท่าน ผมมีโครงการเล็กๆ อยู่ในมือที่อยากให้มันประสบความสำเร็จ"

แล้วอิบาร์ราจึงเล่าให้ท่านฟังสั้นๆ เกี่ยวกับโครงการสร้างโรงเรียนซึ่งเขาคิดจะให้กับคู่หมั้นของตน และเอามาบอกกับนักปราชญ์ที่ยังงงงันอยู่ถึงโครงการที่ได้รับจากกรุงมะนิลา

"ผมใคร่จะเรียนขอคำแนะนำจากท่านว่าผมจะพึ่งพาผู้ใดในเมืองได้บ้างเพื่อให้งานของผมประสบความสำเร็จอย่างดีที่สุด ท่านรู้จักผู้คนเป็นอย่างดี ส่วนผมนั้นพึ่งกลับมาและเกือบจะเป็นคนแปลกหน้าในแผ่นดินบ้านเกิดของตนเอง"

ตาซิโอผู้เฒ่าตรวจดูโครงการที่วางอยู่หน้าตน ดวงตาเต็มตื้นไปด้วยหยาดน้ำตา

"สิ่งที่คุณประสบความสำเร็จคือความใฝ่ฝันของผม ความฝันของไอ้ขี้ขลาดคนหนึ่ง!"

ท่านอุทานออกมาด้วยความซาบซึ้งใจ

"และข้อแนะนำอันแรกของผมที่ให้กับคุณก็คือ อย่าได้มาปรึกษาผมอีกอย่างเด็ดขาด!"

ชายหนุ่มมองดูบุรุษที่สูงอายุกว่าด้วยความประหลาดใจ

"เพราะเหตุว่าคนที่ยังมีสติสัมปชัญญะดีอยู่นั้น"

ท่านพูดต่อไปอย่างเย้ยหยันแดกดันว่า

"จะคิดว่าคุณเป็นคนวิปลาสเหมือนกัน ผู้คนจะคิดว่าพวกเราเสียสติเพราะเป็นพวกที่คิดไม่เหมือนกับตัวเอง เพราะเหตุนี้เองที่พวกเขาเข้าใจผมผิดไป

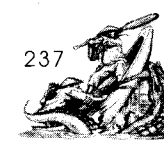
ผมรู้สึกเป็นบุญคุณเพราะผมเป็นผู้เคราะห์ร้ายเอง! ในวันใดที่เขาต้องการให้ผมกลับไปมีสติอีก ในวันนั้นพวกเขาก็จะเอาอิสรภาพเล็กๆ น้อยๆ ไปจากผม อิสรภาพซึ่งผมซื้อมาด้วยชื่อเสียง จากความมีสติสัมปชัญญะของตนเอง ในที่สุดใครจะรู้ว่าพวกเขาทำถูกหรือไม่? ผมไม่คิดและไม่ใช้ชีวิตตาม กฎเกณฑ์ของพวกเขา หลักการและอุดมคติของผมแตกต่างออกไป นายกเทศมนตรีชื่นชมกับชื่อเสียง เพราะเป็นผู้ที่มีสติสัมปชัญญะ เนื่องจากท่านไม่ได้เรียนรู้สิ่งใดนอกจากการเสริฟช็อคโกแลต และยินยอมให้กับความต้องการอันชั่วช้าของบาทหลวงดามาโซเดี๋ยวนี้ท่านก็รวยแล้ว ตัวท่านเองมีอิทธิพลต่อโชคชะตาเล็กๆ น้อยๆ ของประชาชน ซึ่งหลายๆ ครั้งหมายถึงความยุติธรรมด้วย 'นั่นคือคนเก่ง!' สามัญชนพากันคิด 'เห็นไหมว่าท่านกลายเป็นผู้ยิ่งใหญ่ได้จากการไม่มีอะไรเลย!' แต่ผม ---ผมรับสืบทอดทรัพย์สมบัติกับความเคารพยำเกรง ผมได้รับการศึกษา และมาวันนี้ผมกลายเป็นคนจนไปแล้ว พวกเขาไม่ให้งานซึ่งแม้แต่จะเป็นงานที่น่าสมเพชที่สุดกับผม ทุกคนพากันบอกว่า 'คนๆ นั้นน่ะโง่เง่า เขาไม่เข้าใจในชีวิตเลยแม้แต่เพียงนิดเดียว!' พวกพระตั้งฉายาผมว่าเป็นนักปราชญ์อย่างล้อเลียน และให้เป็นที่รู้กันว่าผมเป็นคนขี้โวที่ชอบโอ้อวดสิ่งที่ร่ำเรียนมาจากขั้นเรียนในมหาวิทยาลัย ในเมื่อสิ่งนั้นมีประโยชน์กับผมน้อยที่สุด ผมอาจจะเป็นคนบ้าจริงๆ ก็ได้ และพวกเขาเป็นฝ่ายที่มีสติ ใครเล่าจะบอกได้?"

บุรุษชราสั่นศีรษะเหมือนกับจะสลัดความคิดออกไปแล้วจึงกล่าวต่อไปว่า

"เรื่องที่สองที่ผมอยากแนะนำก็คือให้คุณไปปรึกษาพระ นายกเทศมนตรีและผู้คนทั้งหมดที่มีหน้ามีตาในสังคม พวกเขาก็จะให้คำแนะนำที่เลวทรามงี่เง่าและไร้ประโยชน์ แต่การปรึกษามิใช่การยอมรับหรอกนะ ปฏิบัติตามพวกเขาในสิ่งที่ทำได้และแสดงให้เห็นว่าคุณทำตาม"

อิบาร์รานั่งคิดอยู่ครู่หนึ่งแล้วจึงโต้แย้งไปว่า

"ท่านให้คำแนะนำที่ดีแต่ยากที่จะปฏิบัติตาม! ผมไม่เสนอความคิดของตนเองโดยไม่มีข้อกังขาไม่ได้หรือครับ? ข้อเท็จจริงไม่สามารถแสดงให้เห็นได้หรือ ในเมื่อความจริงนั้นไม่จำต้องไปพึ่งพาความผิดพลาดใดๆ?"

"ไม่มีใครรักความจริงในตัวของมันเองหรอก!"

บุรุษชราตอบ

"มันเป็นเรื่องทางทฤษฎีและพอที่จะทำได้ในโลกของความฝันในหมู่หนุ่มสาว ในเวลานั้นคุณมีครูผู้ปลุกเร้าอารมณ์ให้กับความว่างเปล่าที่อยู่ในดวงใจของเด็กๆ ที่เป็นคนดี คุณบอกผมว่าคุณเป็นคนแปลกหน้าในแผ่นดินเกิดของตัวเอง และผมก็เชื่อคุณ นับตั้งแต่วันแรกที่คุณเดินทางกลับมา คุณก็เริ่มสร้างบาดแผลให้กับนักบวชซึ่งรักตนเอง และเป็นผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นนักบุญของประชาชนและเป็นปราชญ์ในหมู่ของตนเอง! พระผู้เป็นเจ้าทรงประทานการก้าวไปข้างหน้าซึ่งก็ไม่อาจตัดสินอนาคตของคุณได้! อย่าได้คิดนะว่า สืบเนื่องมาจากการที่คณะโดมินิกันและออกุสตินจะดูถูกชุดฟอร์มผ้าฝ้ายของคณะฟรันซิสกัน เข็มขัดหนังกับรองเท้าที่ไม่เหมาะสม หมอจากมหาวิทยาลัยซันโตโทมัสได้บันทึกเอาไว้ว่าสันตะปาปาอินโนเซ็นต์ที่สามยอมรับระเบียบการต่างๆ ที่มีอยู่ของพระคณะนี้ว่าเหมาะสมกับสุกรมากกว่าคน พวกเขาทั้งหมดย่อมไม่ร่วมมือกันเพื่อสนับสนุนสิ่งที่เจ้าหน้าที่คนหนึ่งชี้ให้เห็นว่า 'ภราดรที่ไม่โดดเด่นที่สุดสามารถทำอะไรได้มากกว่ารัฐบาลกับกองทหาร ทั้งหมดที่ตนมีอยู่!' จงระวังตัวคุณเองอย่าให้ล้มเป็นอันขาด! ทองคำเป็นสิ่งที่มีอำนาจมาก ลูกวัวทองคำล้มพระผู้เป็นเจ้าบนแท่นบูชาหลายต่อหลายครั้งนับตั้งแต่ครั้งโมเสสแล้ว"

"ผมมิใช่คนมองโลกในแง่ร้าย และการใช้ชีวิตในประเทศของผมก็ดูไม่มีอันตรายใดๆ"

อิบาร์ราตอบยิ้มๆ

"ผมเชื่อว่าความหวาดกลัวเหล่านี้ดูจะเกินเลยความเป็นจริงไปหน่อยนะครับ และผมหวังว่าตนเองจะสามารถบรรลุถึงความตั้งใจทั้งหมดของผมโดยไม่มีการขัดขวางมากมายนักจากฝ่ายนั้น"

"ครับ ถ้าพวกเขายื่นมือเข้ามาช่วยคุณ แต่คุณจะทำไม่ได้ถ้าเขาถอนมือของเขาออกไป ความพยายามของคุณทั้งหมดจะกระดอนกลับไปหากำแพงของสภาตำบลไปเสีย พวกพระเพียงแต่ส่ายเข็มขัดหรือสะบัดชุดที่ตนเองสวมใส่อยู่

เท่านั้น ส่วนท่านข้าหลวงนั้น ไม่ว่าจะมีข้ออ้างอย่างไรก็ตามจะปฏิเสธคุณในวันพรุ่งนี้แม้จะให้สัมปทานวันนี้ก็ตาม และไม่มีแม่คนใดยินยอมให้ลูกของตนมาเข้าเรียน ความเหนื่อยยากทั้งหมดของคุณก็จะได้ผลในทางลบ พวกเขาจะเข้ามาขัดขวางผู้คนที่พยายามจะดำเนินงานดีๆ แบบนี้"

อิบาร์ราขัดขึ้นว่า

"ไม่ว่าจะมีอะไรเกิดขึ้นก็ตาม ผมไม่ยอมเชื่อในอำนาจที่ท่านได้อธิบายไปแล้ว ไม่ว่ามันจะเป็นเรื่องจริงและเป็นที่ยอมรับกัน ผมก็ยังมีประชาชนที่มีสติสนับสนุนอยู่ รัฐบาลซึ่งได้รับแรงดลใจจากเจตนารมณ์อันสูงส่งกับสภาวะวิสัยอันดีงามจะต้องอยากเห็นความสุขของฟิลิปปินส์อย่างจริงใจ"

"รัฐบาล! รัฐบาล!"

นักปราชญ์เป็นฝ่ายพึมพำ ดวงตาเหลือบขึ้นไปมองเพดาน

"ไม่ว่ารัฐบาลจะต้องการยกฐานะของประชาชนให้ได้รับผลประโยชน์และให้ผลดีกับแผ่นดินเกิด ไม่ว่าข้าราชการจะจดจำเจตนารมณ์อันสูงส่งของพระมหากษัตรย์คาทอลิกทั้งสองพระองค์มากเพียงใด และปวารณาตัวที่จะรับใช้ก็ตาม รัฐบาลเองนั้นมองไม่เห็นหรือได้ยินหรือตัดสินเกินเลยไปกว่าสิ่งที่พวกพระหรือเจ้าคณะจะอนุญาตให้เห็น เพราะถือว่าทุกสิ่งทุกอย่างขึ้นอยู่กับบุคคลเหล่านี้เท่านั้น เพราะเหตุว่ามันอยู่ได้ก็เพราะฝ่ายสงฆ์สนับสนุนอยู่ และมันดำเนินอยู่ได้เพราะฝ่ายสงฆ์ยอมให้มันมีชีวิตอยู่ และในวันใดที่ฝ่ายสงฆ์จากไปมันก็จะล่มสลายราวกับหุ่นที่แตกหักสูญเสียแข้งขาของตน ฝ่ายรัฐบาลจะถูกคุกคามจากการข่มขู่ที่นำไปสู่ปฏิกิริยาของประชาชนต่อรัฐบาลของตน ในขณะที่ประชาชนถูกข่มขู่เข็ญให้ยอมศิโรราบจากกำลังของรัฐบาล ด้วยเหตุนี้ ที่มาของเกมส์ง่ายๆ ซึ่งคล้ายคลึงกับที่เกิดขึ้นกับประชาชนที่หวาดกลัวในขณะที่ไปเยี่ยมเยียนสถานที่น่ากลัว จนหลงผิดคิดไปว่าเงาของตนเองเป็นปีศาจร้าย และคิดว่าเสียงสะท้อนของตนเป็นเสียงประหลาดไป ตราบเท่าที่รัฐบาลไม่ร่วมมือกับประชาชนโดยตรงแล้วละก็ รัฐบาลก็จะไม่สามารถสร้างความคุ้มครองดังกล่าวได้เลย ดังนั้นรัฐบาลก็จะมีชีวิตแบบเดียวกับพวกเด็กที่เบาปัญญาที่ตัวสั่นงันงก

กับเสียงของพี่เลี้ยงซึ่งตนขอความคุ้มครองอยู่ รัฐบาลไม่มีทัศนวิสัยให้กับอนาคตอันสดใสใดๆ ทั้งสิ้น เพราะรัฐบาลเป็นเพียงแต่แขน ในขณะที่ศีรษะคือโบสถ์ สืบเนื่องมาจากความเฉื่อยชาดังกล่าว รัฐบาลจึงยินยอมให้ตนเองถูกลากดึงจากห้วงเหวลึกแห่งหนึ่งไปอีกแห่งหนึ่ง จนตนเองกลายเป็นเพียงเงา สูญเสียเอกลักษณ์ของตัวเอง และอ่อนแอ หมดสมรรถภาพและยินยอมให้ทุกสิ่งทุกอย่างตกอยู่ในกำมือของพวกละโมบ คุณเปรียบเทียบระบบการปกครองของเรากับของประเทศต่างๆ ที่คุณเคยไป..."

"โอ!"

อิบาร์ราขัดขึ้น

"นั่นมันมากเกินไปที่จะขอ เพียงแต่ขอให้พวกเราพอใจที่จะเห็นประชาชนของเราไม่บ่นหรือทุกข์ทรมานเหมือนกับประชาชนของประเทศอื่นๆ และถ้าเป็นอย่างนั้นได้ละก็ ก็ต้องขอบคุณศาสนจักรกับความใจกว้างของผู้ปกครองประเทศ"

"ประชาชนไม่บ่นเพราะพวกเขาไม่มีเสียง ไม่เคลื่อนไหวเพราะพวกเขาไม่เอาใจใส่ และคุณบอกว่าพวกเขาไม่ทุกข์ทรมาน เพราะคุณไม่เคยเห็นหัวใจที่หลั่งเลือดของพวกเขา แต่สักวันหนึ่งคุณก็จะได้เห็นและได้ยิน และ ฮ่า! ขอให้ความฉิบหายจงตกอยู่กับพวกที่สร้างพลังของพวกเขาจากอวิชชาและความคลั่งไคล้ ขอให้ความฉิบหายตกอยู่กับผู้ที่มีแต่ความหลอกลวงและทำงานในความมืดมิด โดยเชื่อว่าทุกคนกำลังหลับใหล! เมื่อเวลาที่แสงสว่างของกลางวันส่องแสงให้เห็นอสุรกายแห่งเงามืด ปฏิกิริยาที่รุนแรงก็จะเกิดขึ้น พลังอันมากมายมหาศาลถูกกดเอาไว้นานนับศตวรรษ พิษร้ายอันมากมายถูกกลั่นทีละหยดๆ ความโทมนัสอันมากมายที่ถูกเก็บกดเอาไว้ก็จะปรากฏออกมาแล้วก็จะระเบิดขึ้น...เมื่อถึงตอนนั้นผู้ใดเล่าจะจัดการกับบัญชีซึ่งประชาชนของโลกยื่นให้เป็นครั้งคราว และประวัติศาสตร์ซึ่งแกะสลักอยู่บนแผ่นกระดาษที่เปรอะเปื้อนไปด้วยโลหิตถูกเก็บรักษาเอาไว้ให้พวกเราเล่า?"

"โอ้พระเจ้า! รัฐบาลกับศาสนจักรจะไม่ยอมให้วันนั้นเกิดขึ้นเป็นอันขาด!"

อิบาร์ราโต้ตอบกลับมาถึงแม้ว่าเขาจะเลื่อมใสในสิ่งที่พูดก็ตาม

"ประเทศฟิลิปปินส์เคร่งศาสนาและรักประเทศสเปน ฟิลิปปินส์รู้ว่าสเปนทำอะไรให้มากมายเพียงใด ถูกหละ! มีการล่วงละเมิด มีจุดอ่อนซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่อาจปฏิเสธได้ แต่สเปนก็ได้ทำการปฏิรูปที่จะช่วยแก้ไขสิ่งเหล่านี้ สเปนมีแผนการและไม่ได้เห็นแก่ตัว"

"ผมทราบ และนั่นเป็นส่วนที่เลวทรามที่สุด การปฏิรูปซึ่งมาจากเบื้องบนนั้นมักจะไม่มีผลในปริมณฑลที่ต่ำลงมา ขอบคุณในความเลวร้ายของทุกคน เป็นต้นว่า ความโลภโมโทสันในอันที่จะสร้างความมั่งคั่งให้กับตนเองในเวลาอันสั้น กับความโง่เง่าของประชาชนที่ยินยอมให้กับมัน ความเลวร้ายที่ไม่ได้รับการแก้ไขจากพระราชกฤษฎีกานานตราบเท่าที่มโนธรรมของผู้ที่มีอำนาจนั้นไม่ดูแลในทางปฏิบัติ ในขณะที่ไม่ยอมให้เสรีภาพในการพูด เพื่อต่อต้านการกระทำที่เกินเลยของทรราชย์ระดับต่ำ ๆ โครงการก็ยังคงเป็นโครงการ ความเลวร้ายก็ยังคงเป็นความเลวร้าย และเหล่าเสนาบดีก็พออกพอใจกับตนเองและก็จะหลับอย่างสงบ ซ้ำร้ายไปยิ่งกว่านั้นก็คือถ้าเผอิญท่านผู้ยิ่งใหญ่เดินทางมาพร้อมด้วยแนวคิดที่ดีและใจเปิดกว้าง เขาก็จะได้ยินคนพูดกันข้างหลังในทันทีทันใดว่าเขาเป็นคนงี่เง่า 'ฯพณฯ ท่านไม่รู้จักอุปนิสัยคนพื้นเมือง ฯพณฯ ท่านจะทำให้พวกเขาเหลิง ฯพณฯ ท่านจะทำงานได้ดีถ้าเชื่อคนนั้นคนนี้ ฯลฯ' และในเมื่อ ฯพณฯ ไม่มีความรู้เกี่ยวกับประเทศ (ซึ่งปัจจุบันก็ยังคิดว่าเป็นอเมริกา) ยิ่งไปกว่านั้น ฯพณฯ ท่านก็ยังมีข้อบกพร่องและจุดอ่อนมากมายเหมือนมนุษย์อื่น ๆ ท่านก็จะยอมโอนอ่อนผ่อนตาม ฯพณฯ ท่านยังจำได้ว่าในการที่จะได้ตำแหน่งนี้ท่านต้องต่อสู้อย่างมากมายเพียงใดเพื่อให้ได้มันมา และท่านยังอยู่ในตำแหน่งนี้ได้เพียงสามปี ท่านก็จะแก่ลงจนไม่จำเป็นต้องอยู่ในความคิดที่เพ้อฝัน แต่เพื่ออนาคตของตนเองเช่นมีโรงแรมเล็ก ๆ ในกรุงแมดริด มีบ้านหลังเล็กในชนบทและรายได้ดีเพื่อใช้ชีวิตอย่างหรูหราในราชวัง สิ่งเหล่านี้คือสิ่งที่ท่านควรมองหาในฟิลิปปินส์ เราอย่าได้ขอสิ่งอัศจรรย์เลย อย่าได้ขอความห่วงใยซึ่งดีสำหรับประเทศจากท่านที่มาที่นี่ในฐานะคนแปลกหน้าเพื่อตักตวงความมั่งคั่งแล้วจึง

จากไปในภายหลัง มันจะสำคัญอะไรกับท่านที่จะได้รับบุญคุณ หรือคำสาปแช่งจากประชาชนที่ท่านไม่รู้จัก ในประเทศที่ท่านไม่มีรากเหง้า ที่ซึ่งท่านไม่มีความทรงจำที่จะต้องทะนุถนอมหรือเก็บความรักเอาไว้? สำหรับเกียรติยศอันสูงส่งและเหมาะสมนั้นเป็นสิ่งจำเป็นที่ควรจะกล่อมเกลาในหูของบุคคลที่เรารักในบรรยากาศของบ้านของเราหรือในแผ่นดินเกิดที่จะเป็นสถานที่เก็บเถ้าถ่านของร่างกายเรา เราต้องการเกียรติยศเพื่อใช้เป็นมงกุฎให้กับหลุมฝังศพของเราเพื่อให้ความอบอุ่นกับความตายที่เย็นยะเยือก เพื่อรักษาตัวเรามิให้สลายลงไปจนไม่มีสิ่งใดเหลืออยู่อีก แทนที่จะทิ้งบางสิ่งบางอย่างให้กับตัวเอง ไม่มีอะไรแบบนี้เลยที่บรรดาผู้ที่มากุมชะตาของเราสัญญาว่าจะมีให้ และสิ่งที่เลวร้ายที่สุดในบรรดาทุกสิ่งทุกอย่างเหล่านี้ก็คือพวกเขาจากไปในตอนที่พวกเขาเริ่มรู้ถึงหน้าที่ของตน แต่นี่เรากำลังไปไกลจากเรื่องที่เรากำลังพูดอยู่"

"ไม่เลยครับ ก่อนจะพูดเรื่องนี้ต่ออีกผมจำต้องชี้แจงเรื่องบางเรื่องก่อน" ชายหนุ่มขัดขึ้นมาอย่างดึงดัน

"ผมยอมรับว่ารัฐบาลไม่มีความรู้เกี่ยวกับประชาชน แต่ผมเชื่อว่าประชาชนรู้จักรัฐบาลน้อยลงไปอีก มีเจ้าหน้าที่ที่ไร้ประโยชน์ หรือจะพูดว่าเลวร้ายก็ได้ แต่ก็มีคนดีด้วย และบุคคลเหล่านี้ไม่สามารถทำอะไรได้เลยเนื่องจากพวกเขาเผชิญกับมวลชนที่เฉื่อยแฉะ ประชาชนที่เข้ามาจัดการกับเรื่องที่เกี่ยวกับตัวเองน้อยลงไปอีก แต่ผมไม่ได้มาพูดเรื่องนี้กับท่าน ผมมาขอคำปรึกษาจากท่านแล้วท่านกลับมาบอกผมให้ก้มศีรษะให้กับเทวรูปที่วิปลาส"

"ครับ! และผมขอย้ำอีกครั้ง เพราะเหตุที่เราจำต้องก้มหัวหรือสูญเสียมันไปเลย"

"ก้มศีรษะหรือเสียมันไปหรือ?"

อิบาร์ราพูดย้ำอย่างครุ่นคิด

"มันเป็นความอับจนที่ยากยิ่ง แต่...เพราะเหตุใดเล่าครับ? ความรักที่ผมมีให้กับประเทศของผมนั้นไม่ทัดเทียมกับความรักที่ผมมีให้กับสเปนหรือ? บางทีมันอาจจำเป็นที่ต้องลดตัวเองลงไปเพื่อเป็นคนคริสเตียนที่ดี หรือขายมโนธรรม

ของตนเองเพื่อให้ได้มาซึ่งวัตถุประสงค์ที่ดีหรือไม่? ผมรักประเทศของผมคือฟิลิปปินส์ เพราะผมเป็นหนี้ชีวิตและความสุข และเพราะว่าคนทุกคนควรจะรักแผ่นดินเกิดของตน ผมรักสเปนซึ่งเป็นแผ่นดินบรรพบุรุษ ถึงแม้จะเป็นอะไรก็ตามฟิลิปปินส์เป็นหนี้และจะเป็นหนี้ความสุขและหนี้อนาคตของตนเองต่อสเปน ผมเป็นคาทอลิก และผมรักษาความศรัทธาของบรรพบุรุษให้บริสุทธิ์ ผมมองไม่เห็นเหตุผลว่าเพราะเหตุใดผมจึงต้องก้มศีรษะในเมื่อผมเงยมันขึ้นได้ และยอมแพ้ต่อศัตรูในเมื่อผมสามารถสบประมาทพวกเขาได้!"

"เพราะเหตุว่าท้องทุ่งที่คุณต้องการหว่านพืชอยู่ในอำนาจของพวกศัตรูของคุณ คุณไม่อาจต่อสู้เพื่อต่อต้านพวกเขาเพราะขาดพลัง...เราจึงจำเป็นต้องจุมพิตมือที่..."

หากแต่อิบาร์ราไม่ยอมให้ตาซิโอพูดต่อไปอีก เขาร้องขึ้นเพราะไม่สามารถควบคุมตนเองได้อีก

"จุมพิต! แต่ท่านลืมไปแล้วว่าในหมู่ของพวกเขานั้น เขาได้ฆาตกรรมพ่อของผมและโยนท่านออกไปจากหลุมฝังศพ...แต่ผมซึ่งเป็นลูกชายท่านไม่ได้ลืมเรื่องนี้ และถ้าผมไม่แก้แค้นให้พ่อก็เพราะผมเห็นแก่หน้าตาของศาสนจักร"

ปราชญ์ผู้เฒ่าโน้มศีรษะลง แล้วจึงเอ่ยขึ้นมาอย่างช้าๆ ว่า

"คุณอิบาร์รา ถ้าคุณยังเก็บความทรงจำอันว่างเปล่านั้นเอาไว้ ผมก็ไม่สามารถแนะนำให้คุณลืมมัน แต่ก็ขอให้ละทิ้งงานที่กำลังจะทำ และมองหาสิ่งอื่นทำเสียเพื่อผลประโยชน์ของเพื่อนร่วมชาติของคุณเอง งานประเภทนี้จำต้องมีคนอีกคนร่วมด้วย เนื่องจากในอันที่จะทำให้มันประสบความสำเร็จนั้นไม่ใช่เพราะมีเงินและความตั้งใจเท่านั้น ในประเทศของเรานั้นเรายังต้องหักห้ามใจตนเอง การมีทิฐิและความศรัทธาเพราะพื้นฐานนั้นมีพร้อมอยู่แล้ว เป็นเพียงแต่มันถูกหว่านลงไปอย่างผิดๆ เท่านั้น"

อิบาร์ราเข้าใจในคุณค่าของคำพูดเหล่านี้ แต่มิใช่เพื่อให้เขาท้อถอยและสิ้นหวัง ความคิดที่มีต่อมาเรีย คลารา ยังฝังอยู่ในใจของเขา ดังนั้นเขาจึงจำเป็นต้องคิดถึงโครงการที่ตนมีอยู่

"ประสบการณ์ของท่านแนะนำให้แต่วิธีการที่ยากเย็นเหล่านี้เท่านั้นหรือครับ?"

เขาถามขึ้นเบาๆ

บุรุษชราจับแขนของชายหนุ่มและจูงมาที่หน้าต่าง ลมเย็นซึ่งนำลมเหนือมานั้นกำลังพัดมาพอดี ท่านมองเห็นสวนซึ่งอยู่เบื้องหน้าถูกจำกัดขอบเขตด้วยผืนป่าอันกว้างใหญ่ที่ใช้เป็นสวนสาธารณะ

"ไฉนเราจึงไม่ทำตัวให้เหมือนกิ่งก้านของต้นไม้อันบอบบางที่เต็มไปด้วยใบอ่อนกับดอกของมันนั้นเล่า?"

นักปราชญ์ท่านนี้เฝ้ามองดู พลางชี้ไปยังพุ่มกุหลาบแสนสวยพุ่มหนึ่ง

"ลมพัดผ่านมา และสั่นต้นของมันจนกิ่งก้านลู่ตามลมไปราวกับจะซ่อนน้ำหนักอันล้ำค่าของมัน ถ้ากิ่งก้านฝืนตัวแข็งตรงมันก็จะหักลงมา สายลมจะทำให้ดอกไม้กระจัดกระจาย และใบอ่อนของมันก็จะย่อยยับ เมื่อสายลมพัดผ่านเลยไป ลำต้นอ่อนของมันก็จะยืดตัวขึ้นใหม่ จะมีใครตำหนิที่มันโน้มตัวลงไปในสภาวะที่จำเป็นแบบนี้?"

"เลยไปตรงโน้นคือ ต้นสะตอยักษ์ ร่มเงาขนาดใหญ่ของมันที่ปกป้องรังนกอินทรีย์โบกไปมาอย่างสง่างาม ผมเอามันมาจากป่าขณะที่มันยังเล็กอยู่ ผมเอาลำไผ่เล็กๆ ขนาบมันเอาไว้หลายเดือนทีเดียว ถ้าผมเอามันมาตอนที่มันโตและแข็งแรงแล้วมันคงอยู่ไม่รอดเป็นแน่ สายลมคงเขย่ามันก่อนที่รากของมันจะเกาะดินแน่น และก่อนที่มันจะปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและหาอาหารมาเลี้ยงตนเองให้เติบโต และขยายขนาดและความสูงได้เพียงพอ นั่นก็จะเป็นสิ่งที่คุณพบต้นไม้ที่ย้ายมาจากยุโรปมาสู่พื้นดินที่เต็มไปด้วยหินผา ถ้ามันไม่เสาะหาการสนับสนุน มันก็จะไม่เติบโต คุณอยู่ในสถานการณ์ที่ไม่เอื้ออำนวย อยู่ตามลำพังและสูงส่งเกินไป พื้นดินพึ่งพิงไม่ได้ ในขณะที่สวรรค์บอกให้รู้ถึงพายุที่กำลังจะเกิดขึ้น ยอดต้นไม้ของตระกูลของคุณ---ซึ่งได้พิสูจน์ให้เห็นแล้ว---ดึงดูดฟ้าฝ่า สิ่งที่เกิดขึ้นนั้นมิใช่ความกล้าหาญ แต่เป็นความหุนหันที่ไม่ได้ไตร่ตรอง ต่างหากที่ต่อสู้ตามลำพังกับระเบียบกฎเกณฑ์ที่มีอยู่ จะไม่มีผู้ใดเลือกกัปตัน

ให้ทำงานเพื่อให้มองหาท่าเรือถ้ามีการคุกคามจากพายุที่ก่อเค้าขึ้นเป็นครั้งแรก การหลบกระสุนปืนที่หวีดหวิวใกล้ตัวมิใช่ความขลาด สิ่งที่แย่ก็คือการท้าทายมันจนล้มลงและไม่สามารถลุกขึ้นยืนได้อีกต่างหาก"

"แล้วการเสียสละนี้จะผลิตดอกผลที่ผมหวังหรือไม่?"

อิบาร์ราถาม

"แล้วลืมความหมองใจของตนเองที่มีต่อผมและเชื่อในตัวผมหรือ? ศาสนจักรจะยื่นมือมาช่วยผมอย่างเปิดเผยทางการศึกษาที่จะแข่งขันกับคอนแวนต์เพื่อประโยชน์ของประเทศหรือไม่? พวกท่านเหล่านั้นจะไม่เสแสร้งเป็นมิตรหรือแกล้งปกป้องในขณะที่เบื้องล่างในเงามืดนั้นกลับต่อสู้ มองข้ามและทำร้ายมันเพื่อทำให้มันโอนเอนไปมาได้เร็วกว่าการตอบโต้ซึ่งๆ หน้าหรือไม่? เมื่อพิจารณาถึงสิ่งที่ท่านมีสมมุติฐานมาข้างต้นเราก็จะหวังอะไรก็ได้ทั้งนั้น"

บุรุษชรานิ่งเงียบโดยไม่พยายามให้คำตอบใดๆ ท่านนั่งนิ่งอยู่พักหนึ่งแล้วจึงค่อยตอบว่า

"ถ้าหากมันเกิดขึ้น และงานล้มเหลว สิ่งที่จะช่วยปลอบใจคุณก็คือความคิดที่ว่าคุณได้ทำในส่วนของคุณแล้ว แม้กระนั้น บางอย่างก็ได้ประโยชน์นั่นก็คือการวางหินก้อนแรกลงไป หว่านเมล็ดพืช หลังจากเกิดพายุแล้ว เมล็ดข้าวสาลีบางเมล็ดก็อาจจะเพาะตัวขึ้น และรอดพ้นจากหายนะ ปลอดภัยจากความพินาศ ต้นไม้ซึ่งในภายหลังจะใช้เป็นพันธุ์พืชให้กับลูกหลานของคนหว่านที่จากไปแล้ว ตัวอย่างนี้จะสามารถกระตุ้นให้ผู้อื่นซึ่งเกรงกลัวต่อการเริ่มต้นก็ได้นะ"

อิบาร์ราคิดถึงทางเลือกเหล่านี้ และมองเห็นสถานการณ์ของตนเองแล้วจึงเข้าใจว่าถึงแม้บุรุษชราจะมองโลกในแง่ร้าย แต่ท่านก็มีเหตุผล

"ผมเชื่อท่านครับ!"

เขาเอ่ยขึ้น พลางยืดแขนออกไป

"การที่ผมมาขอคำแนะนำของท่านนั้นมิใช่ไม่ได้อะไรเลย ผมจะไปพบกับพระเดี๋ยวนี้ ท่านเองก็ยังไม่ได้ทำอะไรผม เพราะมิใช่ทุกคนเป็นเพชฌฆาต

ฆ่าพ่อผม นอกจากนี้ผมยังต้องโน้มน้าวความสนใจของท่านเพื่อผลประโยชน์ของผู้หญิงวิกลจริตที่เคราะห์ร้ายคนนั้นกับของลูกชายของนางด้วย ผมมีศรัทธาในพระผู้เป็นเจ้าและในมนุษย์"

เขาจึงลาจากไป ขึ้นม้าแล้วจึงควบออกไป

"ระวังตัวให้ดี!"

นักปราชญ์ผู้มองโลกในแง่ร้ายพึมพำ มองตามอิบาร์รา

"ขอให้เราสังเกตดูว่าชะตากรรมของเรื่องนี้จะมีผลออกมาอย่างไร มันเป็นละครซึ่งเริ่มต้นจากหลุมฝังศพ"

ครั้งนี้ ท่านพลาดไปถนัดทีเดียว เพราะละครฉากนี้เริ่มมาก่อนหน้านั้นนานแล้ว

27

ก่อนวันเฉลิมฉลอง

วันที่สิบของเดือนพฤศจิกายน ซึ่งเป็นวันก่อนหน้าวันเฉลิมฉลองก็มาถึง ผิดแผกไปจากความจำเจประจำวัน ผู้คนในเมืองต่างก็มีกิจกรรมพิเศษภายในบ้าน บนท้องถนน ในโบสถ์ ในบ่อนไก่ชน และในท้องทุ่ง

หน้าต่างถูกประดับประดาด้วยธงและม่านหลากสี ท้องฟ้าเต็มไปด้วยเสียงระเบิดของประทัด และเสียงแผดดังของดนตรี บรรยากาศโดยทั่วๆ ไปอบอวลและปริ่มล้นไปด้วยความยินดีปรีดา

สุภาพสตรีของบ้านวุ่นวายอยู่กับการจัดแต่งโต๊ะด้วยผลไม้พื้นเมือง ซึ่งทำแช่อิ่มเอาไว้ในโถแก้วสีสวยงามวางอยู่บนโต๊ะซึ่งคลุมด้วยผ้าลินินขาวที่เย็บปักอย่างดี บรรดาลูกไก่ร้องกันอยู่ที่ชานเรือน ส่วนแม่ไก่นั้นร้องกะต๊าก หมูทำเสียงฮืดฮัดออกทางจมูกเพราะความตกใจในความสนุกสนานของผู้คน ฝ่ายคนรับใช้นั้นเดินไปเดินมา ขึ้นและลง มือถือถ้วยชามขอบทองกับภาชนะที่ทำด้วยเงิน ตรงนี้จะมีจานตกแตกกระจาย แล้วก็จะมีคนถูกด่าว่า ส่วนที่โน่นนั้นก็มีคนหัวเราะเยาะคนบ้านนอก การออกคำสั่งมีอยู่ทั่วไปทุกแห่ง ผู้คนกระซิบกัน ตะโกนกัน ออกความเห็นและการคาดเดากัน พวกเขาต่างก็สนับสนุนกันและกัน และทุกอย่างก็ตกอยู่ในความโกลาหล เสียงอึกกระทึกและความ วุ่นวาย ความพยายามและความเหนื่อยยากทั้งหมดนี้ก็เพื่อประโยชน์ของแขกทั้งที่รู้จักและไม่รู้จัก เพื่อเลี้ยงดูผู้คนซึ่งอาจจะไม่มีใครเคยพบเห็นมาก่อนแล้วก็จะไม่พบอีก เพื่อที่จะให้แขกผู้มาเยือน คนแปลกหน้า มิตรสหาย ปฏิปักษ์ คนฟิลิปปินส์ คนสเปน คนจน คนร่ำรวย จากไปด้วยความสุขและความพอใจ ไม่มีการเรียกร้องบุญคุณ และมิได้มุ่งหวังที่จะให้พวกเขากระทบกระทั่งครอบครัวที่มีน้ำใจ ในช่วงเวลาที่ได้รับการเลี้ยงดูหรือหลังจากนั้น! บรรดาบุคคลที่มั่งคั่งกับผู้ที่เคยใช้เวลาอยู่ในมะนิลา

และมีประสบการณ์ในสิ่งต่างๆ เหล่านี้มากกว่าใคร นำเอาเบียร์ แชมเปญ เหล้า ไวน์ กับเครื่องบริโภคอื่นๆ มาจากทวีปยุโรปที่พวกเขาแทบจะไม่แตะหรือดื่มแม้แต่เพียงหยดเดียว โต๊ะของพวกเขาตระเตรียมอย่างหรูหราตระการตา

เครื่องตกแต่งกลางโต๊ะมักจะเป็นสับปะรดปลอมขนาดมหึมา ซึ่งถือว่าเป็นการลอกเลียนแบบของจริงที่ดีมากอย่างหนึ่ง ตรงเปลือกสับปะรดนั้นมีไม้จิ้มฟันมากมายปักอยู่ และตกแต่งอย่างสวยงามด้วยฝีมือของนักโทษของคุกปิลิบิด ในช่วงเวลาที่พวกเขาว่าง ในบางครั้งก็จะมีพัด ช่อดอกไม้ ปักษา ดอกกุหลาบ ใบปาล์ม หรือสายโซ่ สิ่งต่างๆ เหล่านี้สลักเสลาจากไม้เพียงท่อนเดียว ศิลปินคนนั้นเป็นผู้ร้ายที่ต้องโทษ เครื่องมือที่ใช้คือมีดหักด้ามหนึ่ง และแรงบันดาลใจของเขาคือเสียงจากเจ้าพนักงานแกว่งไม้พลอง นอกเหนือไปจากสับปะรดขนาดมหึมาซึ่งเรียกได้อีกอย่างว่าเป็นที่เสียบไม้จิ้มฟัน ก็จะมีกองส้มวางสุมกันเป็นรูปปิรามิดยอดแหลม และยังมีลางสาด น้อยหน่า ละมุด และแม้แต่มะม่วง ทั้งๆ ที่ตามความเป็นจริงนั้นยังเป็นเดือนพฤศจิกายนอยู่ บนจานขนาดใหญ่หลายๆ ใบมีแผ่นกระดาษวาดด้วยสีสดใสปกคลุมอยู่ มีแฮมจากทวีปยุโรปและประเทศจีนพายขนาดใหญ่รูปนกพิราบ ในบางครั้งก็เป็นรูปพระจิต และไก่งวงสอดไส้ เป็นต้น ในหมู่อาหารว่างจะมีของดองใส่ขวดซึ่งสลักเสลาอย่างวิจิตรตระการตาจากดอกไม้ ผักต่างๆ และผลไม้ โดยใช้น้ำตาลข้นเหนียวปะติดอยู่ด้านข้างของโถแก้วขนาดใหญ่

พวกเขาทำความสะอาดลูกโลกเจียรนัย ซึ่งเป็นมรดกสืบทอดกันมาจากบิดาสู่บุตรชาย ห่วงผ้าเช็ดปากที่ทำจากทองสัมฤทธิ์ได้รับการขัดถูจนวาววับ ตะเกียงน้ำมันก๊าดที่ถูกบดบังด้วยผ้าสีแดงเพื่อกันแมลงและยุงตลอดปีนั้นกลายเป็นสิ่งที่ไร้ประโยชน์ไป โคมกิ่งเจียรนัยที่ห้องย้อยลงมามีรูปลักษณ์หลายเหลี่ยมพร้อมกับแก้วเจียรนัยรียาวแบบลูกอัลมอนด์ แกว่งไกวไปมาและกระทบกันอย่างไพเราะเพราะพริ้งราวกับจะเข้าร่วมในงานเฉลิมฉลองในครั้งนี้ด้วย โคมกิ่งเจียรนัยเหล่านั้นแกว่งไกวไปมาและตัดแสงเป็นสีรุ้งกับกำแพงขาวสะอาด พวกเด็กๆ เล่นกันอย่างสนุกสนาน พวกเขาวิ่งตามสีรุ้ง สะดุด ทำข้าวของแตกหัก แต่

ทั้งหมดนี้ไม่ได้ยับยั้งพวกเขาจากความสนุกสนาน หากเป็นเวลาอื่นๆ แล้ว พวกเขาจะต้องถูกนับอีกวิธีหนึ่งกับหยาดน้ำตาเอ่อล้นดวงตากลมเหล่านั้น

ในขณะเดียวกัน งานปักที่ซุกซ่อนเอาไว้ของบรรดาเด็กสาวๆ ก็จะออกมาปรากฏให้เห็นเหมือนกับตะเกียงโบราณเหล่านั้น ไม่ว่าจะเป็นผ้าคลุมศีรษะหรือผ้าคลุมหิ้ง หรือดอกไม้ปลอมที่ถักโครเชต์เอาไว้ ถาดเจียรนัยโบราณก็จะปรากฏตัวขึ้นมาโดยมีทะเลสาบขนาดจิ๋วกับปลา จระเข้ หอยชนิดต่างๆ พืชทะเลปะการัง กับหินที่ทำจากแก้วสีสดประกายเป็นลวดลายอยู่บนพื้นถาด ถาดเหล่านี้มีซิการ์ บุหรี่ กับ หมากขนาดเล็กบิดม้วนด้วยฝีมือชั้นดีของหญิงสาวประจำบ้าน

พื้นของบ้านนั้นวาววับราวกับกระจกเงา ม่านใยสับปะรดตกแต่งประตูโคมไฟเจียรนัย หรือโคมไฟกระดาษสีชมพู สีเขียวแกมฟ้า หรือสีเลือดหมูห้อยอยู่ตามหน้าต่าง ภายในตัวบ้านเต็มไปด้วยดอกกุหลาบและตะกร้าซึ่งวางอยู่บนแท่นลายครามจากประเทศจีน แม้แต่องค์นักบุญก็ถูกประดับประดาอย่างเต็มที่ ภาพต่างๆ ตลอดจนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ก็ได้เข้ามาร่วมฉลองโดยได้รับการปัดฝุ่นครอบแก้วได้รับการขัดถูกับมีข่อดอกไม้ผูกติดอยู่กับกรอบรูป

ส่วนบนท้องถนนนั้นมีซุ้มไม้ไผ่นับพันประดับประดาอยู่เป็นระยะๆ ซุ้มเหล่านี้มีชื่อว่าซินกาบัง และล้อมรอบไปด้วยลำไผ่ซึ่งขูดผิวออกเพื่อใช้เป็นเครื่องประดับซึ่งทำให้พวกเด็กๆ ตื่นเต้นยินดี รอบระเบียงโบสถ์นั้นเราเห็นกระโจมผ้าใบขนาดใหญ่ราคาแพง มีเสาไม้ไผ่ขึงเอาไว้เพื่อปกป้องขบวนแห่ ภายใต้กระโจมมีเด็กเล่นกันอยู่ พวกเขาพากันวิ่ง ไต่ กระโดด และฉีกเสื้อเชิ้ตตัวใหม่ของตนซึ่งควรจะเก็บเอาไว้อวดกันในระหว่างงานฉลอง

ตรงลานใหญ่มีเวทีที่สร้างขึ้นด้วยไม้ไผ่ ใบจากกับไม้ ณ จุดนี้ คณะละครสุขนาฏกรรมจากโทนโดจะแสดงสิ่งมหัศจรรย์ต่างๆ เพื่อแข่งขันกับบรรดาเทพเจ้าในเรื่องปาฏิหาริย์อันเหลือเชื่อต่างๆ ที่แห่งนี้จะมีมาเรียนิโต ขานาไนย บัลบิโน ราเตีย คาร์วาอาล เยเยง ลิเซอเรีย และผู้อื่นอีกมากมายมาร้องเพลงและเต้นรำให้ชม* ชาวฟิลิปปินส์ชื่นชอบละครและจะชมการแสดงละครอย่าง

* ชื่อต่างๆ เหล่านี้เป็นชื่อของนักแสดงชาวฟิลิปปินส์ล้วนๆ ไม่มีชาวสเปนผสมอยู่เลย

หลงใหลคลั่งไคล้ พวกเขาจะฟังเพลงอย่างเงียบสงบ ชื่นชมการเต้นรำตลอดจนละครรำ และจะไม่เป่าปากหรือตบมือถ้าเขาไม่ชื่นชอบการแสดงเลยหรือ? เขาเคี้ยวหมากโดยไม่สร้างความรำคาญแก่ผู้อื่นซึ่งคงจะชื่นชมการแสดงอยู่เช่นกัน มีแต่เพียงบางครั้งบางคราวเท่านั้นที่พวกกรรมกรจะส่งเสียงถากถางตะเพิดไล่ในคราใดก็ตามที่นักแสดงชายจุมพิตหรือโอบกอดนักแสดงหญิง แต่ก็จะไม่ทำเกินเลยไปกว่านี้ ในอดีตจะมีเพียงละครนาฏศิลป์เท่านั้นที่แสดงให้ชม กวีของเมืองจะเป็นผู้เขียนบทซึ่งจำต้องมีการต่อสู้กันทุกสองนาที กับมีตอนตลกและการหักเหเหตุการณ์อย่างตื่นเต้น อย่างไรก็ดี ศิลปินจากโทนโดมีการต่อสู้กันทุกๆ สิบห้าวินาที เสนอเรื่องตลกสองเรื่องกับเรื่องราวประหลาดมหัศจรรย์อื่นๆ เพิ่มมากขึ้น พวกเขาจึงชนะผู้แสดงจากชนบทไป ท่านนายกเทศมนตรีเป็นผู้อุปถัมภ์โรงละครและได้เลือกสุขนาฏกรรมเรื่อง "เจ้าชายวิญาโดหรือเล็บมือที่ถูกถอนของถ้ำมรณะ" ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับเวทมนต์กับการจุดดอกไม้ไฟ โดยมีพระประจำตำบลสนับสนุนอยู่

เสียงระฆังดังมาอย่างร่าเริงสนุกสนานเป็นระยะๆ มันเป็นระฆังใบเดียวกันที่ส่งเสียงอย่างเศร้าสลดเมื่อสิบวันก่อน ประทัดวงล้อกับปืนครกดังปานฟ้าร้อง คนผลิตดอกไม้ไฟชาวฟิลิปปินส์ซึ่งเรียนรู้ศิลปะของตนจากครูผู้สอนที่ไม่มีผู้ใดรู้จัก จะเป็นผู้แสดงผลงานของตนด้วยการตระเตรียม การละเล่นกับปราสาทไฟพร้อมด้วยดอกไม้เพลิง โคมลอยกระดาษที่โป่งพองด้วยควัน ประทัดวงล้อสว่างโชติช่วง ระเบิดพลุ และอื่นๆ

พวกเราได้ยินเสียงดนตรีประสานกันมาแต่ไกลหรือไม่? พวกเด็กๆ พากันวิ่งไปตรงบริเวณชานเมืองอย่างรีบเร่งเพื่อเฝ้าดูวงดนตรีและวงดุริยางค์ มีวงดุริยางค์ถึงห้าวงที่จ้างมาเล่นนอกเหนือไปจากวงดนตรีสามวง เราไม่ควรพลาดวงดุริยางค์พัคซังฮันที่มีอาลักษณ์ของเมืองเป็นเจ้าของ ซึ่งรวมไปถึงวงดุริยางค์ของเมือง เอส.ดี.เด ที.* ในช่วงเวลานั้นนับว่าเป็นวงที่มีชื่อเสียงที่สุด เนื่องจากมีผู้ควบคุมวง คือ มาริอาโนยอดวณิพกจากออสเตรียเป็นผู้ดูแลอยู่

* เมือง ซัน เปโดร เด ตุนาซัน ในลากุนา

มีผู้พูดกันว่าบุคคลผู้นี้มีชื่อเสียงและสามารถสร้างความกลมกลืนได้ด้วยไม้ให้จังหวะ บรรดานักดนตรีจะยกย่องเพลงมาร์ชของงานศพ "ต้นหลิว" ของเขา แต่ก็จะเสียดายที่เขาขาดการศึกษาทางดนตรีอย่างเป็นทางการเพราะจะนำไปสู่การสร้างความยิ่งใหญ่มาให้กับแผ่นดินเกิดของเขาด้วยอัจฉริยะทางด้านนี้

วงดุริยางค์เข้ามาในตัวเมืองด้วยการเล่นเพลงมาร์ชที่มีชีวิตชีวา ติดตามมาด้วยบรรดาเด็กเล็กๆ ที่ใส่เสื้อผ้ากะรุ่งกะริ่ง หรือใส่เพียงครึ่งท่อน เพราะเอาเสื้อพี่ชายหรือกางเกงของบิดามาสวมใส่ ในทันทีที่เพลงยุติลง พวกเขาก็จำเพลงได้อย่างแม่นยำ และพากันฮัมเพลง ผิวปากได้อย่างแม่นยำน่าประหลาด

ในขณะเดียวกันรถม้าบรรทุกของก็มาถึง นอกจากนั้นก็มีรถม้า ญาติพี่น้อง มิตรสหาย คนแปลกหน้า นักพนันที่มาพร้อมกับไก่ชนที่ดีที่สุดของตนกับถุงทองคำ และเตรียมตัวที่จะเอาทรัพย์สมบัติของตนเข้าเสี่ยงบนโต๊ะที่มีไฟสีเขียววางอยู่ หรือในแวดวงของบ่อนไก่ชน

"ท่านอัลเฟเรซได้เงินห้าสิบเปโซต่อคืนแน่ะ!"

อาสาสมัครร่างอ้วนตัวเล็กได้ยินผู้คนที่พึ่งมาถึงพูดกัน

"กัปตันติอาโกก็จะมาพร้อมกับธนาคารของตน กัปตันฮัวกินเอาเงินมาถึงหนึ่งหมื่นแปดพันเปโซ คาร์โลส คนจีนมีเงินทุนถึงหนึ่งหมื่นเปโซ คนเล่นมือหนักจากทานาอวง ลิปา และบาทังกัส รวมทั้งจากซันตาครูซ ก็จะมาเช่นกัน มันจะต้องเป็นงานใหญ่โตทีเดียว! เป็นงานใหญ่จริงๆ ลองช็อคโกแลตซิ ในปีนี้กัปตันติอาโกจะไม่ยอมช่วยพวกเราทางการเงินเหมือนกับที่ผ่านมา ทั้งๆ ที่มันไม่ทำให้ท่านเสียเงินมากไปกว่าการทำพิธีมิซซาเพื่อขอบพระทัยพระผู้เป็นเจ้าเพียงสามครั้งเท่านั้น ฉันเองมีโกโก้ ครอบครัวของคุณสบายดีไหม?"

"สบายดี ขอบคุณ!"

แขกผู้มาเยือนตอบ

"แล้วบาทหลวงดามาโซล่ะ?"

"บาทหลวงดามาโซจะเทศน์ในตอนเช้า และเล่นไพ่กับพวกเราในตอนเย็น"

"ดีจัง ดีมากจริงๆ! เพราะฉะนั้นจะไม่มีอันตรายใดๆ แน่นอน!"

"เราจะปลอดภัย ปลอดภัยที่สุด!"

"คาร์โลสคนจีนจะปล่อยเงินมากขึ้นอีก!"

แล้วชายร่างอ้วนกลมก็ทำท่าทางนับเหรียญ

ตรงบริเวณชานเมืองนั้น พวกชาวเขาแต่งเนื้อแต่งตัวอย่างดีที่สุด และนำไก่ที่เลี้ยงจนอ้วน หมูป่า เนื้อกวาง สัตว์ปีก มาที่บ้านของนายทุนของตน พวกเขาเอาฟืน ผลไม้ กล้วยไม้ซึ่งหาได้ยากที่สุดในป่าใส่เกวียน ส่วนคนอื่นๆ นั้นนำใบเตยที่มีใบใหญ่ ดอกพุทธรักษา ที่มีดอกสดสีจัดจ้านเพื่อนำมาตกแต่งประตูบ้าน

บริเวณที่มีชีวิตชีวานั้นกำลังดำเนินถึงขีดสุดจนเกือบจะเป็นความสับสนอลหม่านอยู่ในบริเวณพื้นดินอันกว้างใหญ่ ซึ่งอยู่ไม่กี่ก้าวจากบ้านของอิบาร์รา เสียงลูกรอกกรีดร้อง เสียงตะโกนดังออกมาพร้อมๆ กับเสียงเหล็กผสมหินที่ถูกบด เสียงค้อนตีตะปู กับเสียงขวานที่กำลังตอกลงบนขื่อ ชายกลุ่มใหญ่กำลังขุดดินเพื่อทำบ่อลึกกว้าง ในขณะที่คนอื่นๆ กำลังเรียงก้อนหินที่มาจากเหมืองบ้าง หรือยกของออกจากรถลากบ้าง เอาทรายมากองบ้าง และประกบกว้านเข้ากับล้อบ้าง

"ที่นี่แน่ะ! เอาไอ้นั่นไปทางโน้น! เร็ว!"

บุรุษชราร่างเล็ก หน้าตาฉลาดและมีชีวิตชีวาตะโกนขึ้น ในมือถือไม้เท้าซึ่งเป็นไม้วัดขอบทองแดงและมีเชือกเส้นใหญ่มัดอยู่ เซนญอร์ ฮวนเป็นผู้ดูแลการดำเนินงานอยู่ เขาเป็นช่างก่อสร้าง ช่างอิฐ ช่างไม้ ช่างทาสี ช่างทำกุญแจ จิตรกร ช่างตัดหิน และในหลายๆ โอกาสเป็นช่างแกะสลักด้วย

"เราจำเป็นต้องทำเสร็จเดี๋ยวนี้! วันพรุ่งนี้จะไม่มีงานไหนๆ ทำเสร็จและในวันมะรืนก็จะต้องให้กับพิธีแล้ว เร็ว!"

"เปิดทางให้กว้างพอๆ กับกระบอกสูบอันนี้"

เขาบอกกับช่างตัดหินที่กำลังขัดแผ่นหินรูปสี่เหลี่ยมอยู่

"ชื่อของพวกเราจะได้รับการบันทึกที่นั่น!"

แล้วเขาก็กล่าวย้ำกับบุคคลที่มาใหม่ทุกๆ คนถึงสิ่งที่เขาพูดไปแล้วนับ

พันครั้ง

"คุณรู้หรือไม่ว่าพวกเรากำลังสร้างอะไร? พวกเรากำลังสร้างโรงเรียนที่จะเป็นแบบเดียวกับโรงเรียนที่ประเทศเยอรมัน และดีกว่าด้วยซ้ำ! เซนญอร์ อาร์ซึ่งเป็นสถาปนิกกับผมเป็นผู้วางแปลน ผมเป็นคนควบคุมงาน ใช่แล้วครับ! บริเวณนี้จะเปลี่ยนเป็นปราสาทราชวังมีตึกอยู่สองปีก ปีกหนึ่งของเด็กชาย และอีกปีกหนึ่งสำหรับเด็กผู้หญิง ตรงกลางจะเป็นสนามขนาดใหญ่ มีน้ำพุสามแห่งตรงโน้น ตรงริมขอบมีต้นไม้ปลูกเรียงเป็นแถวยาว มีสวนขนาดเล็กสำหรับพวกเด็กๆ ที่จะปลูกต้นไม้ในชั่วโมงพักผ่อน เพื่อจะได้ใช้เวลาอย่างมีประโยชน์และไม่สิ้นเปลือง ดูสิครับว่าฐานรากลึกเพียงใด! ลึกถึงสามเมตรเจ็ดสิบห้าเซนต์ทีเดียว! อาคารหลังนี้จะรวมถึงห้องเก็บของ บริเวณใต้ดินจะมีห้องใต้ดินสำหรับพวกเด็กซนอยู่ใกล้ๆ กับห้องเล่นเกมส์กับโรงพลศึกษา เพื่อให้ผู้ที่ถูกลงโทษได้ยินว่าพวกที่ขยันหมั่นเพียรกำลังสนุกสนานกันอยู่ คุณเห็นบริเวณกว้างๆ ตรงนี้ไหมครับ? ตรงนี้จะเป็นลู่วิ่งกับที่กระโดดที่เปิดโล่ง ฝ่ายเด็กผู้หญิงนั้นจะมีสวนพร้อมกับม้านั่งที่จัดเอาไว้ มีชิงช้า มีที่ทางสำหรับเล่นกระโดดเชือก น้ำพุ และกรงนก ฯลฯ ...มันจะต้องเยี่ยมจริงๆ!"

แล้วเซนญอร์ ฮวน ก็จะเอามือถูไปมาอย่างปิติ พลางคิดถึงชื่อเสียงที่ตนจะได้รับ

"ผู้คนจะมาชมและถามว่า 'ใครคือสถาปนิกที่สร้างอาคารนี้ขึ้นมา? ผู้อื่นก็จะตอบว่า คุณไม่รู้หรอกหรือ? มันเป็นไปไม่ได้ที่คุณยังไม่เคยพบเซญอร์ ฮวน! คุณคงจะต้องมาจากแดนไกลเป็นแน่'"

ด้วยความคิดดังกล่าวในใจ เขาก็เดินจากมุมหนึ่งไปอีกมุมหนึ่ง เพื่อตรวจตราและตรวจสอบทุกสิ่งทุกอย่าง และเอ่ยกับชายหน้าเหลืองซีดคนหนึ่งซึ่งกำลังคุมคนงานอยู่สองสามคนว่า

"ผมคิดว่าปั้นจั่นใส่ไม้มากจนเกินไปนะ ไม้ช่วงยาวสุดสามท่อนตั้งขึ้นสามขา กับอีกสามท่อนมัดกันเอาไว้ก็น่าจะพอสำหรับความคิดของผม"

"บ่ะ!"

ชายหน้าเหลืองตอบ และยิ้มพิกล

"ยิ่งเราใส่อุปกรณ์ติดตั้งมากขึ้นเท่าไหร่ ผลลัพธ์ที่ได้ก็จะมีมากขึ้นเท่านั้น เครื่องเคราทั้งหมดจะมีโฉมหน้าแตกต่างไป และจะดูสำคัญขึ้นไปอีก พวกเขาก็จะพูดกันว่า 'แรงงานจะเสียไปเท่าไหร่เชียว!' คุณเห็นปั้นจั่นที่ผมสร้างไหม! หลังจากนั้นผมก็จะตกแต่งด้วยธงทิว พวงมาลัยที่ทำจากใบไม้และดอกไม้... คุณจะพูดในภายหลังว่าคุณทำถูกที่ยอมรับผมเป็นคนงานของคุณ และเซนญอร์ อิบาร์ราผู้นั้นขออะไรมากไปกว่านี้ไม่ได้อีกแล้ว!"

ชายคนนั้นยิ้มแล้วก็หัวเราะ ฝ่ายเซนญอร์ ฮวนยิ้มและส่ายศีรษะไปมา

ไกลออกไปอีกเล็กน้อยจะเห็นร้านเล็กๆ สองร้านที่สร้างต่อกันด้วยซุ้มที่ทำจากกิ่งไม้ ซึ่งพันเกี่ยวกันปกคลุมด้วยใบกล้วย

ครูโรงเรียนกับเด็กๆ อีกสามสิบคนกำลังถักสานพวงมาลัยอยู่ พวกเขามัดธงปลายแหลมเข้ากับไม้ไผ่ขนาดเล็ก ซึ่งปิดเอาไว้ด้วยผ้าลินินปักลายนูนสีขาว

"พยายามเขียนให้ดีและเขียนตัวอักษรของพวกหนูให้ชัด!"

เขากล่าวกับพวกที่กำลังเขียนหนังสืออยู่

"ท่านข้าหลวงจะเดินทางมาที่นี่ พระสงฆ์หลายๆ รูปก็จะมาร่วมงานด้วย บางทีแม้แต่ท่านผู้สำเร็จราชการ ซึ่งอยู่ในมณฑลตอนนี้ก็จะมา! ถ้าพวกผู้ใหญ่เห็นว่าหนูเขียนได้สวย พวกเขาก็จะชมเชยหนู"

"แล้วท่านเหล่านั้นก็จะให้กระดานดำพวกเราด้วยใช่ไหมครับ?"

"ใครจะรู้? แต่เซนญอร์ อิบาร์ราได้สั่งกระดานดำไปแล้วแผ่นหนึ่งจากกรุงมะนิลา พรุ่งนี้จะมีของอะไรบางอย่างเดินทางมาด้วยเพื่อเอาไว้แจกเป็นรางวัลกับพวกหนู... แต่เอาดอกไม้พวกนั้นใส่ในน้ำเหมือนเดิมก่อน เราจะทำช่อดอกไม้พรุ่งนี้กัน หนูจะต้องเอาดอกไม้มาอีกเพราะพวกเราจะต้องใช้ตกแต่งโต๊ะ เพราะดอกไม้จะดึงดูดสายตาของผู้คน"

"พ่อของหนูจะเอาดอกบัวกับดอกมะลิมาตะกร้าหนึ่งพรุ่งนี้"

"พ่อของหนูเอาทรายมาแล้วสามลำและยังไม่ได้รับเงินเลยครับ"

"ลุงของผมสัญญาว่าจะเป็นผู้จ่ายให้คุณครูครับ!" หลานชายของกัปตันบาซิลิโอพูดเสริมขึ้น

อันที่จริงโครงการนี้เป็นที่ชื่นชอบของทุกคน พระประจำตำบลถูกขอให้เป็นผู้อุปถัมภ์และประกอบพิธีอำนวยพรการวางฐานตึก นับว่าเป็นพิธีกรรมแรกที่เกิดขึ้นในวันสุดท้ายของงานเฉลิมฉลอง และนับว่าเป็นพิธีกรรมสำคัญอันหนึ่ง ผู้ช่วยพระประจำตำบลนั้นเข้ามาทาบทามอิบาร์ราอย่างเกรงใจ โดยเสนอว่าบรรดาผู้ศรัทธาจะเป็นผู้จ่ายพิธีมิซซาทั้งหมดให้จนกระทั่งอาคารก่อสร้างเสร็จ ยิ่งไปกว่านั้น นางชีรูฟาซึ่งมั่งคั่งและมัธยัสถ์บอกว่าในกรณีที่เงินทุนขาดแคลน เธอก็จะเดินไปทั่วเมืองเพื่อวิงวอนขอบริจาคโดยมีข้อแม้เพียงประการเดียวคือ การเดินทางของเธอ อาหาร ฯลฯ จะได้รับการดูแล ฝ่ายอิบาร์รานั้นได้กล่าวขอบคุณเธอและตอบไปว่า

"เราคงไม่ได้อะไรมากมายนัก เพราะผมไม่ได้ร่ำรวย อีกทั้งอาคารนั้นก็มิใช่โบสถ์ ยิ่งไปกว่านี้ ผม ผมไม่ได้สัญญาว่าจะสร้างอาคารนี้จากทุนทรัพย์ของผู้อื่น"

บรรดาหนุ่มสาวซึ่งเป็นนักเรียนจากกรุงมะนิลาเพื่อมาร่วมงานฉลองต่างก็ชื่นชมอิบาร์รา และเชิดชูเขาเป็นแบบอย่าง แต่ก็เหมือนกับสิ่งที่เกิดขึ้นบ่อยๆ เมื่อเราต้องการลอกเลียนแบบบุคคลที่มีชื่อเสียง เราก็เพียงแต่ลอกเลียนแบบสิ่งที่ฉาบฉวยของพวกเขา ถ้าหากไม่ลอกเลียนแบบจุดอ่อนของพวกเขาละก็ ทั้งนี้เนื่องจากพวกเราไม่สามารถทำสิ่งใดได้มากไปกว่านี้ ผู้คนที่ชื่นชมจำนวนมากมายสังเกตเห็นวิธีที่ชายหนุ่มผูกเน็คไท ส่วนคนอื่นสังเกตเห็นลักษณะของคอเสื้อของเขา และบุคคลอีกไม่น้อยเฝ้าเห็นจำนวนของกระดุมที่เสื้อกั๊กกับเสื้อโค้ตของเขา

การคาดคะเนในทางลบของตาซิโอผู้เฒ่าเหมือนกับจะมลายหายไปอย่างสิ้นเชิง อิบาร์ราเอ่ยถึงเรื่องนี้กับท่านในวันหนึ่ง แต่บุคคลซึ่งมองโลกในแง่ร้ายผู้นี้โต้ตอบกลับไปว่า

"จงจำในสิ่งที่บัลตาซาร์เคยพูดเอาไว้ว่า

ทักทายเมื่อมาถึง

จึงมีหน้าสดใส

ชีวิตมีสุขใจ

ขอให้ระวังศัตรูลับ"

บัลตาซาร์เป็นกวีพอๆ กับเป็นนักคิด

สิ่งเหล่านี้รวมทั้งสิ่งอื่นๆ เกิดขึ้นในเวลาก่อนวันเฉลิมฉลอง ก่อนพระอาทิตย์อัศดงทั้งสิ้น

28

ยามสายัณห์

ในคฤหาสน์ของกัปตันติอาโกมีการตระเตรียมอย่างใหญ่โต พวกเราเคยรู้จักเจ้าของคฤหาสน์มาแล้ว และรู้ว่าท่านชอบโอ้อวดให้ผู้คนเห็นและภูมิใจในความเป็นคนมะนิลาของท่าน จนทำให้ท่านต้องเตรียมงานมากกว่าและดีกว่าเพื่อนบ้านในชนบท ในทางด้านความโอ่อ่าหรูหราแล้ว ท่านก็มีเหตุผลอื่นด้วยเช่นกันที่ทำให้ท่านต้องการบดบังรัศมีของผู้อื่น เหตุผลอันนั้นก็คือมาเรีย คลารา บุตรีของท่าน อีกประการหนึ่ง บุตรเขยในอนาคตของท่านซึ่งเป็นคนที่ผู้คนพากันพูดถึงนั้นก็อยู่ที่นั่นด้วย

หนังสือพิมพ์ที่มีชื่อเสียงฉบับหนึ่งของนครหลวงได้อุทิศบทความหน้าแรกบทหนึ่งให้กับอิบาร์รา ด้วยการขึ้นหัวข่าวว่า

"จงลอกเลียนเขา!"

การประกาศแนะนำชายหนุ่มและการสรรเสริญเยินยอทำให้เขาได้รับการขนานนามว่า 'เป็นคนหนุ่มที่มีชื่อเสียงโด่งดังกับเป็นนายทุนผู้มั่งคั่ง' อีกสองบรรทัดต่อมาก็เรียกเขาว่า 'เป็นคนใจบุญสุนทานที่ลือชื่อ' และในย่อหน้าต่อมาคือ 'สานุศิษย์ของมิแนร์วาผู้ซึ่งกลับมาสู่แผ่นดินมารดาเพื่อเชิดชูรากเหง้าอันแท้จริงของงานทางอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์' บรรทัดต่ำลงมาอีกเรียกเขาว่า 'คนฟิลิปปินส์เชื้อสายสเปน' เป็นต้น กัปตันติอาโกอยากจะแข่งขันกับเขายิ่งนัก และเฝ้าตรึกตรองว่าท่านควรจะสร้างคอนแวนต์ด้วยเงินของท่านเองดีหรือไม่

สองสามวันก่อนหน้านั้น มีกล่องอาหารกับเครื่องดื่มจากทวีปยุโรปมากมายหลายกล่องส่งมาที่บ้านซึ่งมาเรีย คลาราและป้าอิซาเบลพำนักอยู่ และยังมีกระจกเงาขนาดมหึมาหลายบาน พร้อมด้วยกรอบรูปกับเปียโนของหญิงสาว

กัปตันติอาโกเดินทางมาถึงหนึ่งวันก่อนวันเฉลิมฉลอง เมื่อบุตรสาวของท่านจุมพิตมือของท่าน ท่านก็ให้จี้ห้อยคออันงามซึ่งทำด้วยทองคำประดับประดาด้วยเพชรกับมรกต และยังมีสะเก็ดไม้จากเรือของนักบุญปีเตอร์ซึ่งพระเยซูคริสต์เจ้าเคยประทับในครั้งที่บรรดาสานุศิษย์พากันออกไปหาปลาใส่อยู่ในนั้นด้วย

การพบปะกับบุตรเขยในอนาคตไม่มีครั้งใดที่เป็นไปอย่างไมตรีจิตเท่ากับครั้งนี้ ซึ่งเป็นที่แน่นอนว่าจะต้องมีการพูดจากันเกี่ยวกับเรื่องโรงเรียน กัปตันติอาโกใคร่จะให้ชื่อโรงเรียนว่าโรงเรียนนักบุญฟรันซิส ท่านกล่าวว่า

"เชื่อผมเถิด นักบุญฟรันซิสเป็นนักบุญอุปถัมภ์ที่ดี! ถ้าคุณเรียกชื่อโรงเรียนว่า 'โรงเรียนประถม' ละก็คุณก็จะไม่ได้อะไรเลย โรงเรียนไหนมีชื่อ 'ประถม' กันบ้างเล่า?"

มิตรสหายบางคนของมาเรีย คลารา เดินทางมาถึงและได้ชวนเธอไปเดินเล่นกับพวกเขาด้วย

"กลับบ้านเร็วหน่อยนะ"

กัปตันติอาโกบอกกับบุตรสาวซึ่งมาขออนุญาตจากท่าน

"ลูกก็รู้ว่าคุณพ่อดามาโซพึ่งเดินทางมาถึง จะมาร่วมรับประทานอาหารกับพวกเราด้วย"

แล้วจึงหันกลับไปยังอิบาร์ราที่ยังคงครุ่นคิดอยู่ และกล่าวเพิ่มเติมว่า

"คุณเช่นกัน ทำไมถึงไม่มาร่วมรับประทานอาหารด้วยกัน? คุณจะอยู่คนเดียวในบ้านนะ"

"ด้วยความยินดีเป็นที่สุดครับ แต่ผมจำต้องอยู่บ้านเผื่อแขกเหรื่อเดินทางมาถึง"

ชายหนุ่มกล่าวพึมพำพลางหลีกเลี่ยงสายตาของมาเรีย คลารา

"พาเพื่อนๆ มาด้วยสิ"

กัปตันติอาโกตอบอย่างไม่มีพิธีรีตรอง

"บ้านของผมมีข้าวปลาอาหารอยู่เหลือเฟือ... นอกจากนี้ ผมก็ยังอยาก

ให้คุณกับคุณพ่อดามาโซคืนดีกัน..."

"ยังมีเวลาสำหรับเรื่องนั้นด้วย"

อิบาร์ราตอบ บังคับให้ตนเองยิ้ม แล้วจึงลุกขึ้นเพื่อเดินตามบรรดาหญิงสาวออกไป

พวกเขาพากันเดินลงบันได โดยมีมาเรีย คลาราอยู่ระหว่างวิคตอเรียกับอิได ส่วนป้าอิซาเบลเดินตามหลังมา

บรรดาผู้คนพากันหลีกทางให้พวกเขาเดินผ่านอย่างเคารพนบนอบ มาเรีย คลารานั้นสวยจนตะลึง ผิวที่ซีดขาวของเธอนั้นเริ่มมีเลือดฝาด และถึงแม้ดวงตายังลอยอยู่ แต่ริมฝีปากของเธอนั้นยิ้มแย้ม เธอทักทายคนที่เคยรู้จักตั้งแต่วัยเด็กด้วยความสนิทสนมและเป็นกันเองด้วยท่าทางที่เต็มไปด้วยความสุขตามแบบคนหนุ่มสาว บุคคลเหล่านี้กลายเป็นผู้ที่ชื่นชมในมนต์เสน่ห์ของเธอ ภายในเวลาไม่ถึงสิบห้าวัน เธอก็กลับมาเป็นคนเปิดเผย ช่างพูดช่างคุยแบบเด็กๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่ขาดหายไปในช่วงเวลาที่เธออยู่ในคอนแวนต์อันคับแคบแห่งนั้น อาจกล่าวได้ว่าเธอนั้นเปรียบได้กับผีเสื้อซึ่งเมื่อออกมาจากดักแด้แล้วก็ยังจดจำมวลดอกไม้ได้ทั้งหมด ผีเสื้อตัวนั้นโบยบินไปชั่วขณะหนึ่งเพื่อให้ร่างของมันอบอุ่นอยู่กับแสงทองของดวงอาทิตย์เพียงเพื่อจะสลัดความเมื่อยขบในครั้งที่ยังเป็นตัวดักแด้อยู่ ชีวิตทั้งหมดของหญิงสาวทุ่มเทให้กับชีวิตใหม่ ชีวิตซึ่งเธอพบว่าทุกสิ่งทุกอย่างดีพร้อมและสวยสดงดงาม เธอแสดงความรักของเธอออกมาอย่างบริสุทธิ์ และไร้เดียงสา โดยที่ยังไม่รู้จักกับความขวยอายอันไม่สมควร เธอมักจะเอาพัดปกปิดใบหน้าเอาไว้อย่างล้อเลียน แต่ดวงตาของเธอนั้นส่อประกายยิ้ม และร่างกายทุกส่วนก็จะโอนอ่อนไหวระริก

บ้านเรือนต่างๆ เริ่มมีไฟสว่าง และตามท้องถนนซึ่งมีวงดนตรีเดินไปมามีโคมระย้าที่ทำจากไม้ไผ่กับไม้ซึ่งจุดสว่างขึ้นเพื่อเลียนแบบโคมระย้าในโบสถ์

เมื่อมองผ่านหน้าต่างที่เปิดกว้างจากบริเวณท้องถนนก็จะเห็นผู้คนเดินไปเดินมาภายในบ้าน บรรยากาศสว่างไสว และหอมกรุ่นไปด้วยดอกไม้นานาพันธุ์ มีเสียงเปียโน เสียงพิณ หรือวงดนตรี ทั้งคนจีน คนสเปน และ

คนฟิลิปปินส์ ล้วนแล้วแต่ตกแต่งตัวด้วยเสื้อผ้าแพรพรรณแบบยุโรปหรือแบบพื้นเมือง และต่างก็พากันเดินข้ามถนนไปมา พวกเขาเดินคละเคล้ากันไปเบียดเสียดกันจนถึงกับผลักดันกัน บรรดาคนรับใช้แบกเนื้อและสัตว์ปีก ส่วนนักเรียนแต่งตัวด้วยเสื้อผ้าสีขาว ชายและหญิงต่างก็ต้องเสี่ยงกับรถม้าและรถลากซึ่งถึงแม้คนขับจะตะโกนให้ "หลีกทาง" แต่ก็ยังพบว่ายากต่อการสัญจร

ด้านหน้าของคฤหาสน์ของกัปตันบาซิลิโอนั้น พวกหนุ่มสาวพากันทักทายผู้คนที่เรารู้จักและเชื้อเชิญให้พวกเขาเข้ามาเยือน เสียงอันบ่งถึงความสุขของซินังซึ่งกำลังวิ่งลงมาจากบันไดทำให้ข้ออ้างที่จะปฏิเสธคำรับเชิญจำต้องเปลี่ยนไป

"ขึ้นมาสักนิดเถิดค่ะเพื่อว่าฉันจะได้ออกไปด้วย" เธอบอกกับพวกเขา "ฉันเบื่อที่จะอยู่กับคนแปลกหน้าที่คุยกันแต่เรื่องไก่และไพ่"

พวกเขาจึงเดินขึ้นไปบนคฤหาสน์

ในห้องนั่งเล่นเต็มไปด้วยผู้คน หลายคนเดินเข้ามาทักทายอิบาร์ราซึ่งเป็นชื่อที่ผู้คนทั้งหมดรู้จักแล้ว พวกเขาก็จับตามองมาเรีย คลารา และประทับใจในความงดงามของเธอ หญิงที่มีอายุหลายคนพึมพำพร้อมไปกับการเคี้ยวหมากว่า "เธอดูเหมือนกับพระแม่มาเรียเสียจริง!"

กัปตันบาซิลิโอกลายเป็นมิตรสนิทและเป็นวีรบุรุษของอิบาร์รานับตั้งแต่วันที่ไปท่องเที่ยวกัน ท่านทราบจากโทรเลขซึ่งมีถึงซินังบุตรี ว่าอิบาร์ราทราบเรื่องการดำเนินคดีที่ตัดสินให้ประโยชน์กับท่าน เพื่อมิให้เป็นการแสดงความเอื้อเฟื้อมากจนเกินไป ท่านจึงพยายามยกเลิกการแพ้การชนะของหมากรุก แต่อิบาร์ราไม่ยอมคล้อยตามด้วย ดังนั้น ดอน บาซิลิโอจึงเสนอให้เงิน ซึ่งท่านควรใช้เป็นค่าใช้จ่ายในการฟ้องร้อง สำหรับจ่ายเป็นค่าสอนของครูหนึ่งคนในโรงเรียนประจำเมือง ดังนั้น นักพูดผู้นี้จึงใช้ความสามารถของตนเองเพื่อให้ฝ่ายปฏิปักษ์อื่นๆ ยุติการเรียกร้องแปลกๆ ของตน และบอกกับพวกเขาว่า

"เชื่อผมเถิดครับ ในการฟ้องร้องนั้นคนที่ชนะจะกลายเป็นคนที่ไม่มีเสื้อผ้าห่อหุ้มกายเหลืออยู่!"

แต่ท่านก็ไม่อาจโน้มน้าวใจผู้ใด ถึงแม้ว่าท่านจะอ้างพวกโรมันก็ตาม

ภายหลังจากที่แบ่งช็อกโกแลตกันแล้ว คนหนุ่มสาวของพวกเราจำต้องฟังเปียโนซึ่งนักเล่นออร์แกนคนหนึ่งเล่นให้ฟัง ซินังพูดขึ้นพร้อมกับชี้ไปที่เขาว่า

"ครั้งใดก็ตามที่ฉันได้ยินเขาในโบสถ์ ฉันรู้สึกอยากเต้นรำจัง ตอนนี้เขากำลังเล่นเปียโนอยู่ แต่ฉันรู้สึกอยากสวดมนต์มากกว่า เพราะเหตุนี้เองที่ฉันอยากออกไปข้างนอกกับพวกเรา"

"คุณอยากจะออกไปกับพวกเราคืนนี้ไหม?"

ดอน บาซิลิโอกระซิบกับอิบาร์ราในขณะที่กำลังเดินออกไปด้วยกัน

"บาทหลวงดามาโซจะสนับสนุนการละเล่นอย่างหนึ่งด้วย"

อิบาร์รายิ้ม พลางสั่นศีรษะซึ่งอาจจะหมายถึงการยอมรับพอๆ กับการปฏิเสธไปพร้อมๆ กัน และตอบว่า

"เขาคนนั้นเป็นใครกัน?"

มาเรีย คลาราถามกับวิคตอเรีย สายตาเปรยไปยังชายหนุ่มที่เดินตามมา

"คนนั้น... คนนั้นคือลูกพี่ลูกน้องของฉันเองแหละ"

เธอตอบ ออกจะประหลาดใจบ้างเล็กน้อย

"คนนั้นไม่ได้เป็นพี่ชายฉัน เขาเป็นลูกชายของป้าฉัน"

ซินังตอบกลับมาทันควัน

พวกเขาเดินผ่านบ้านพักของพระซึ่งมิได้เป็นที่ซึ่งมีชีวิตชีวาน้อยลงไปเลย ซินังไปไม่สามารถปิดบังความประหลาดใจที่เห็นตะเกียงจุดสว่างอยู่ ตะเกียงเก่าแก่ที่บาทหลวงซัลวีไม่เคยยินยอมให้จุดเลย เพื่อมิให้สิ้นเปลืองก๊าซ เสียงร้องและเสียงหัวเราะดังลั่นได้ยินออกมาจากที่แห่งนั้น บรรดานักบวชเดินอย่างเชื่องช้า เคลื่อนไหวศีรษะของตนเป็นจังหวะพร้อมกับมีซิการ์ขนาดใหญ่ประดับริมฝีปากอยู่ บรรดาพระที่ทำหน้าที่บริหารซึ่งอยู่ที่นั่นด้วยพยายามปฏิบัติตามด้วยเช่นกัน การสวมใส่เสื้อผ้าแบบยุโรปทำให้พวกพระเหล่านี้น่าจะเป็นเจ้าหน้าที่หรือข้าราชการท้องถิ่นมากกว่า

มาเรีย คลารามองเห็นรูปร่างอ้วนท้วนของบาทหลวงดามาโซอยู่ใกล้

กับเงาอันสง่างามของบาทหลวงซิบิลาได้อย่างชัดเจน ส่วนบาทหลวงซัลวีผู้ซึ่งนิ่งเงียบและลึกลับ ยืนนิ่งอยู่ตรงที่ของท่านโดยไม่เคลื่อนไหว

"ท่านดูเศร้าจัง! ท่านคงกำลังคิดถึงรายจ่ายในโอกาสที่มีแขกมาเยือนมากมายเป็นแน่แท้ แต่เธอก็จะเห็นเองว่าท่านจะไม่จ่ายให้กับพวกเขาหรอก พวกไวยาวัจกรจะต้องเป็นผู้จ่ายให้ แขกเหรื่อของท่านรับประทานอาหารในบัญชีของผู้อื่นเสมอ" ซินังให้ข้อสังเกต

"ซินัง!"

วิคตอเรียพูดสำทับขึ้น

"ฉันทนท่านไม่ได้อีกต่อไปนับตั้งแต่ท่านทำลายวงล้อเสี่ยงทาย ฉันไม่ไปสารภาพบาปกับท่านอีก"

มีบ้านอยู่หลังหนึ่งในละแวกนั้นที่ไม่มีแสงไฟและหน้าต่างปิดสนิท บ้านหลังนั้นเป็นของท่านอัลเฟเรซ มาเรีย คลารารู้สึกประหลาดใจเป็นยิ่งนัก

"ยายแม่มด! แม่เทพยดาแห่งกรมทหารรักษาความปลอดภัยภายในอย่างที่ผู้เฒ่าบอกเลยทีเดียว!"

ซินังร้องขึ้นอย่างควบคุมอารมณ์ไม่อยู่

"เขาจะเป็นอย่างไรนะถ้าเห็นพวกเรามีความสุขอย่างนี้? เขาจะต้องคลั่งไปเลยทีเดียว! คอยดูสิ ตอนพวกเราเป็นอหิวาตกโรค เขาจะต้องเชิญทุกคนไปเลี้ยงฉลองเป็นแน่!"

"ซินังก็!"

ญาติของเธอพูดดุขึ้นมาอีก

"ฉันรับเขาไม่ได้จริงๆ และทนเขาได้น้อยลงไปอีกเมื่อเขาเข้าไปวุ่นวายกับการเที่ยวของพวกเราด้วยการส่งทหารรักษาความปลอดภัยไป ถ้าเพียงแต่ฉันเป็นสังฆราช ฉันจะจับเขาแต่งงานกับบาทหลวงซัลวี... เธอก็จะเห็นเองว่าลูกๆ ของพวกเขาจะเป็นอย่างไร! ดูซิว่าเขาทำให้นายท้ายเรือผู้น่าสงสารถูกจับ คนซึ่งกระโดดลงไปในน้ำลึกเพื่อเอาใจ..."

เธอไม่ได้พูดประโยคนั้นจนจบ เพราะเหตุว่าตรงมุมหนึ่งของลานกว้าง

มีชายตาบอดคนหนึ่งกำลังร้องเพลงรักหวานเกี่ยวกับปลาโดยมีกีต้าร์คลอตามไปด้วย นับว่าเป็นปรากฏการณ์ที่เห็นไม่บ่อยนัก

ชายคนนั้นแต่งกายปอนที่สุด ศีรษะปกคลุมด้วยหมวกปีกกว้างทำด้วยใบปาล์ม เสื้อผ้าของเขาประกอบด้วยเสื้อคลุมปุปะขาดวิ่นกับกางเกงหลวมๆ เหมือนกับที่คนจีนใส่กัน กางเกงตัวนั้นฉีกขาดอยู่หลายแห่ง รองเท้าแตะเก่าๆ หุ้มห่อเท้าทั้งสองเอาไว้ใบหน้าทั้งหมดอยู่ในเงามืดสืบเนื่องมาจากหมวกที่เขาใส่อยู่ แม้กระนั้น จากเงามืดก็ยังมีแสงวาววับเกิดขึ้นเป็นครั้งคราว แล้วจุดสว่างทั้งสองจุดนั้นก็จะดับวูบลงทันที เขามีรูปร่างสูง และจากลักษณะการเคลื่อนไหวบ่งบอกว่าเขายังมีอายุน้อย เขาวางตะกร้าลงบนพื้นแล้วจึงเคลื่อนตัวห่างออกไป ส่งเสียงประหลาดที่ไม่มีผู้ใดเข้าใจอยู่ครู่หนึ่ง และยืนนิ่งอยู่อย่างเดียวดายราวกับว่าตัวเขากับผู้คนอื่นๆ ต่างก็พยายามหลีกเลี่ยงซึ่งกันและกัน มีผู้หญิงหลายคนที่เดินเข้ามาใกล้และใส่ผลไม้ ปลา ข้าวกับอาหารอื่นๆ ลงไปในตะกร้า เมื่อไม่มีผู้ใดเข้ามาใกล้ตะกร้าอีก ก็จะมีสุ้มเสียงอีกแบบหนึ่งที่เศร้าสร้อยแต่ไม่ทุกข์โศกนักดังออกมาจากเงามืดนั้น อาจจะเป็นเสียงที่แสดงออกถึงความขอบคุณแล้วเขาก็หยิบตะกร้าขึ้นมาแล้วเดินออกไปเพื่อทำแบบเดียวกันในบริเวณอื่นๆ

มาเรีย คลารามองดูผู้ที่เคราะห์ร้ายคนนั้น และถามขึ้นด้วยความสนใจเกี่ยวกับคนประหลาดคนนั้น

"คนเป็นโรคเรื้อน!"

อิไดบอกกับเธอ

"เขาติดโรคเรื้อนเมื่อสี่ปีก่อน บางคนบอกว่าเป็นเพราะเขาดูแลแม่บ้างก็บอกว่าจากการใช้ชีวิตอยู่ในคุกที่ชื้นแฉะนานเกินไป เขาอาศัยอยู่ในทุ่งนาใกล้กับสุสานจีน และไม่ติดต่อกับใครเลย และทุกๆ คนต่างก็หลีกเลี่ยงเขาเพราะกลัวติดโรค ถ้าเพียงแต่เธอเห็นที่อยู่ของเขาเท่านั้น! มันเป็นกระต๊อบโกโรโกโส สายลม สายฝน และแสงอาทิตย์ผ่านไปผ่านมาเหมือนกับเข็มเจาะผ่านผืนผ้าอย่างไรอย่างนั้น ผู้คนห้ามเขาแตะต้องสิ่งใดๆ ที่เป็นของคนอื่นๆ วันหนึ่งมีเด็กคนหนึ่งตกลงไปในร่องน้ำซึ่งไม่ลึกนัก เขาเดินผ่านมาพอดีและช่วยเหลือ

เด็กขึ้นจากร่องน้ำ เมื่อบิดาของเด็กคนนั้นรู้เรื่องเข้าและไปฟ้องร้องกับนายกเทศมนตรี ชายโรคเรื้อนคนนี้จึงถูกเฆี่ยนหกครั้งกลางถนน แล้วให้เอาแส้ไปเผาทิ้งในภายหลัง มันเป็นเรื่องที่น่ากลัวทีเดียว ชายโรคเรื้อนวิ่งหนีการเฆี่ยนตีพนักงานที่ทำหน้าที่เฆี่ยนก็วิ่งไล่ตาม ในขณะที่นายกเทศมนตรี ตะโกนตามหลังว่า 'ให้รู้เสีย! ให้คนจมน้ำตายเสียดีกว่าเป็นโรคอย่างแก!'"

"ซึ่งก็จริง!"

มาเรีย คลารา พึมพำ

และโดยที่ไม่ได้เอาใจใส่การกระทำของตนเอง เธอรีบเดินเข้าไปใกล้ตะกร้าของชายผู้น่าสงสารคนนั้น และวางจี้ห้อยคอที่บิดาพึ่งให้ลงไปในตะกร้า

"เธอทำอะไรน่ะ?"

บรรดามิตรสหายของเธอร้องขึ้นมาพร้อมกัน

"ฉันไม่มีอะไรให้นี่นา"

เธอบอก กลบเกลื่อนน้ำตาของเธอด้วยรอยยิ้ม

"แล้วเขาจะเอาจี้ของเธอไปทำอะไรได้เล่า?"

วิคตอเรียถาม

"วันหนึ่งมีคนให้เงินเขา แต่เขาเขี่ยมันออกไปด้วยไม้เท้า เขาจะเอามันไปทำอะไรถ้าไม่มีใครรับของจากมือของเขา? ถ้าเพียงแต่เขากินจี้ได้ก็จะดีหรอก!"

มาเรีย คลารามองพวกผู้หญิงที่กำลังขายอาหารด้วยความอยาก แต่แล้วก็ยักไหล่อย่างไม่เอาใจใส่

คนเป็นโรคเรื้อนผู้นั้นเดินเข้ามาใกล้ตะกร้า หยิบจี้ซึ่งส่องแสงแวววาวอยู่ในฝ่ามือขึ้นมาถือเอาไว้ จุมพิตมันและเปิดศีรษะออก คุกเข่าลงแล้วเอาหน้าผากกลิ้งเกลือกตรงบริเวณที่มาเรีย คลารา เดินเหยียบย่ำเอาไว้

มาเรีย คลาราปกปิดใบหน้าของเธอด้วยพัด แล้วหยิบผ้าเช็ดหน้าขึ้นมาซับน้ำตา

ในขณะเดียวกัน มีผู้หญิงคนหนึ่งเดินเข้ามาใกล้คนเป็นโรคเรื้อนซึ่งมีท่าทางเหมือนกับจะกำลังสวดมนต์อยู่ ผมเผ้าของหญิงผู้นั้นยุ่งกระเซอะกระเซิง

แสงจากโคมไฟส่องให้เห็นร่างที่ซูบผอมของซีซาผู้บ้าคลั่ง

เมื่อรู้สึกว่าเธอแตะต้องตัวเขา คนเป็นโรคเรื้อนผู้นั้นก็ร้องขึ้นและกระโดดผลุงขึ้นมา แต่หญิงวิกลจริตยังยึดแขนของเขาเอาไว้ ซึ่งสร้างความตื่นตระหนกให้กับผู้คนที่ผ่านไปมา พูดกับเขาว่า

"ขอให้เราสวดด้วยกันเถิด!... สวดเถิด! วันนี้เป็นวันแห่งความตาย! แสงต่างๆ เหล่านั้นเป็นแสงชีวิตของมนุษย์ ขอสวดให้กับลูกชายของฉันด้วยเถิด!"

"แยกพวกเขาออกจากกัน แยกพวกเขาออกจากกัน! ผู้หญิงบ้าคนนี้จะติดโรค!"

ฝูงชนพากันร้องตะโกน แต่ก็ไม่มีผู้ใดกล้าเข้าใกล้

"คุณเห็นแสงไฟจากหอคอยนั้นไหม? นั่นแหละคือลูกชายบาซิลิโอของฉันที่ไต่เชือกลงมา! คุณมองเห็นเด็กคนนั้นที่มาจากคอนแวนต์ไหม? นั่นคือลูกชายคริสปินของฉัน แต่ฉันไม่ได้พบเขาเพราะบาทหลวงป่วย ท่านมีเหรียญทองคำเยอะแยะ และเหรียญหายไป ขอให้เราสวดเถอะ ขอให้เราสวดให้กับวิญญาณของพระคนนั้น! ฉันเอาดอกรักและผลไม้มาให้พระ สวนของฉันเต็มไปด้วยดอกไม้ และฉันมีลูกด้วย ฉันมีสวน และฉันดูแลดอกไม้ และมีลูกชายสองคน!"

เธอปล่อยมือจากคนเป็นโรคเรื้อน แล้วเดินร้องเพลงจากไป

"ฉันมีสวน มีดอกไม้ ฉันมีลูก มีสวน และดอกไม้"

"คุณจะช่วยหญิงที่น่าสงสารคนนี้ได้ไหมคะ?"

มาเรีย คลาราถามอิบาร์รา

"ผมทำอะไรไม่ได้เลย! สองสามวันก่อนหน้านี้เธอหายตัวไป และไม่มีใครหาตัวเธอพบ"

อิบาร์ราตอบอย่างงุนงง

"นอกจากนี้ ผมก็ยุ่งมาก แต่อย่าพึ่งอารมณ์เสียเลยนะครับ พระสัญญาว่าจะช่วยผม และเตือนให้ผมใช้ไหวพริบและให้ระวังตัว ดูเหมือนว่าเรื่องที่เกิดขึ้นมาจากพวกทหารรักษาความปลอดภัย พระสนใจกรณีนี้มากทีเดียว"

"ท่านอัลเฟเรซบอกไม่ใช่หรือว่าจะตามหาเด็กทั้งสองคนใช่ไหม?"

"ครับ แต่ตอนนั้นท่านเมาบ้างแล้ว"

ยังไม่ทันที่คำพูดจะหลุดออกจากปากของเขา พวกเขาก็เห็นทหารกำลังลากหญิงวิกลจริต ในขณะที่ซีซาพยายามขัดขืน

"ทำไมคุณจึงจับตัวเธอเอาไว้? เธอทำผิดอะไรหรือครับ?"

อิบาร์ราไต่ถาม

"อะไรนะ?คุณไม่เห็นเลยรึว่าผู้หญิงคนนี้สร้างความวุ่นวายให้กับทุกคน?"

เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยตอบ

คนที่เป็นโรคเรื้อนคนนั้นเอามือคว้าตะกร้าของตนและรีบเดินหนีออกไป

ส่วนมาเรีย คลาราอยากกลับบ้านเพราะหมดความสนุกและหมดอารมณ์สนุกไปแล้ว

"ก็ยังมีผู้คนที่ไม่มีความสุขอยู่อีก!"

เธอบ่นพึมพำ เมื่อพวกเขามาถึงประตูบ้านของเธอ ความเศร้าสร้อยของเธอกลับเพิ่มพูนขึ้นเพราะเหตุที่คู่หมั้นปฏิเสธที่จะเข้ามาด้วยและเตรียมตัวกลับ

"มันเป็นเรื่องจำเป็นครับ" ชายหนุ่มเอ่ยขึ้น

มาเรีย คลาราจึงเดินขึ้นบันไดไป จิตใจพะวงไปถึงวันเฉลิมฉลองอันน่าเบื่อหน่าย เพราะมีแต่คนแปลกหน้าที่เดินทางมามากมาย

29

ข่าวสาร

แต่ละคนต่างก็พูดถึงงานฉลองราวกับว่าได้ไปร่วมงานด้วย

ไม่มีเรื่องราวใด ๆ น่าสนใจเกิดขึ้นกับตัวละครของพวกเราในวันก่อนงานฉลองหรือแม้แต่ในวันถัดมา พวกเรายินดีที่จะละเว้นเรื่องนี้ไปเสีย ถ้าเพียงแต่เราไม่คิดว่าบางทีผู้อ่านชาวต่างชาติบางท่านอาจจะสงสัยและใคร่รู้ว่าคนฟิลิปปินส์จัดงานฉลองของพวกเขาอย่างไร ด้วยวัตถุประสงค์ดังกล่าว เรื่องราวต่อไปนี้คือข้อเขียนอย่างตรงไปตรงมาของจดหมายหลายฉบับ จดหมายฉบับหนึ่งนั้นเป็นงานของผู้สื่อข่าวของหนังสือพิมพ์โด่งดังและตรงไปตรงมาฉบับหนึ่งในกรุงมะนิลา หนังสือพิมพ์ฉบับนี้ได้รับการยกย่องทางด้านเนื้อหา เพราะฉะนั้นจึงขึ้นกับผู้อ่านของเราที่จะให้ความสว่างและแก้ไขความบกพร่องทั่ว ๆ ไปด้วยตนเอง

ผู้สื่อข่าวมือดีของหนังสือพิมพ์อันทรงเกียรติเขียนเอาไว้ว่า

"ท่านประธาน...

มิตรที่ทรงเกียรติของผม

ผมไม่เคยพบเห็นมาก่อนในชีวิต และคงไม่หวังที่จะพบเห็นอีกว่าจะมีงานเฉลิมฉลองทางศาสนาที่ภูมิฐาน สง่างามและจับใจเหมือนกับงานที่พระสำนักฟรันซิสกันที่เคารพและทรงคุณธรรมกำลังจัดอยู่ในเมืองนี้

ผู้คนที่มาร่วมงานมีอยู่มากมาย ผมโชคดีที่ได้พบกับคนสเปนทุกคนที่พำนักอยู่ในมณฑลนี้ อันรวมไปถึงบาทหลวงออกุสตินจากมณฑลบาทังกัสบาทหลวงโดมินิกันอีกสองท่าน---ท่านหนึ่งคือสาธุคุณแอร์นันโด เด ลา ซิบิลาผู้ซึ่งมาสร้างเกียรติยศให้กับเมืองนี้ด้วยการปรากฏตัวของท่าน---ชาวเมืองผู้ทรงเกียรติ

จะต้องไม่ปล่อยให้ตนเองลืมความจริงข้อนี้เป็นอันขาด บุคคลที่มีชื่อเสียงจำนวนมากมาจากคาวิเตและปัมปังกา บุคคลที่มั่งคั่งจากมะนิลา กับวงดนตรีมากมายหลายวง มีวงดนตรีชั้นเยี่ยมจากพักซันฮัน โดยมีเสมียนจากราชสำนักของดอน มิเกล เกวาราเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย อีกทั้งยังมีฝูงชนที่เป็นคนจีนกับคนพื้นเมือง ซึ่งกลุ่มแรกนั้นมีลักษณะอยากรู้อยากเห็นในขณะที่กลุ่มหลังเคร่งศาสนาและเฝ้ารอวันฉลองที่สำคัญด้วยใจจดจ่อ และเพื่อดูงานแสดงที่มีทั้งตลกขบขัน ล้อเลียน เต็มไปด้วยอารมณ์ของการแสดง ละครจะแสดงบนเวทีขนาดมหึมา กินเนื้อที่มากมายที่สร้างขึ้นตรงกลางลานกว้าง

ในเวลายี่สิบเอ็ดนาฬิกาของวันที่ 10 พฤศจิกายน ซึ่งเป็นวันก่อนงานฉลอง หลังจากอาหารเย็นอันเอร็ดอร่อยซึ่งผู้อุปถัมภ์ของงานจัดขึ้นเพื่อเป็นเกียรติยศแก่พวกเรา ความสนใจของพวกเราและของคนสเปนกับนักบวชมุ่งไปยังที่พำนักของพระ ซึ่งมีวงดุริยางค์สองวงแสดงอยู่โดยมีบุคคลสำคัญของเมืองจำนวนมากมายคอยชมอยู่ พร้อมทั้งมีเสียงประทัดดังก็กก้องไปพร้อมกัน พวกเขามาที่คอนแวนต์เพื่อนำพวกเราไปนั่งยังสถานที่ตระเตรียมเอาไว้ให้สำหรับงานแสดง

พวกเราไม่อาจปฏิเสธคำเชื้อเชิญที่เต็มไปด้วยไมตรีนั้นได้ ถึงแม้ว่าผมเลือกที่จะพักผ่อนในอ้อมแขนของมอร์ฟิอุส เทพเจ้าแห่งนิทรารมณ์ เพื่อผ่อนคลายร่างกายอันเมื่อยขบของตนเองอันเนื่องมาจากรถราที่เขย่าและกระดอนไปมาที่ท่านนายกเทศมนตรีจัดเตรียมให้กับพวกเรา

ด้วยเหตุนี้ เราจึงไปหามิตรสหายซึ่งกำลังรับประทานอาหารเย็นอยู่ที่บ้านซึ่ง ดอน ซันติอาโก เด โลส ซันโตส ผู้เคร่งขรึมและมั่งคั่ง พระประจำตำบลคือ สาธุคุณ แบร์นาร์โด ซัลวี กับสาธุคุณ ดามาโซ แวร์โดลากัส ผู้ซึ่งได้รับพระมหากรุณาธิคุณพิเศษจากพระผู้เป็นเจ้า และได้หายจากบาดแผลซึ่งเกิดจากน้ำมือของพวกนอกศาสนา กับสาธุคุณ แอร์นันโด เด ลา ซิบิลา กับพระประจำตำบลผู้ทรงศีลจากทานาอวน อีกทั้งคนสเปนอื่นๆ คือแขกผู้รับเชิญของเครโซคนฟิลิปปินส์ พวกเราได้รับเกียรติพิเศษที่มีโอกาสได้เห็นรสนิยมอันหรูหรา

สง่างามของเจ้าบ้าน ซึ่งมิใช่สิ่งปกติของคนพื้นเมืองนัก และได้ชมความงดงามอันหยดย้อยของทายาทสาวผู้มั่งคั่ง น่าทะนุถนอมและน่ารัก ผู้เป็นสานุศิษย์เอกของนักบุญเซซิเลีย เล่นเปียโนอันหรูหราด้วยความชำนาญด้วยเพลงที่ดีเยี่ยมจากเยอรมันและอิตาลี จนทำให้ผมรำลึกถึง ลา กัลเวซ* มันช่างเป็นเรื่องน่าเศร้าที่หญิงสาวที่พร้อมบริบูรณ์แบบนี้ต้องซ่อนเร้นความสามารถของเธอจากสังคมที่ชื่นชมในตัวเธอ ผมไม่ควรทิ้งเรื่องเอาไว้ในขวดหมึกในอันที่จะเล่าความจริงที่ว่าพวกเราได้บริการแชมเปญกับเครื่องดื่มชั้นดีอย่างไม่อั้น ซึ่งเป็นอุปนิสัยของนายทุนชื่อดังท่านนี้

พวกเรานั่งชมการแสดงกันอยู่ ท่านคุ้นเคยกับนักแสดงของพวกเราแล้ว เป็นต้นว่า เรเธีย คาร์วาฮาล และแฟอร์นันเดซ ความฉลาดเฉลียวของนักแสดงเหล่านี้มีแต่เพียงพวกเราเท่านั้นที่เข้าใจและสนุกสนาน แต่พวกเขาไม่มีความหมายเลยในหมู่ผู้ชมที่ไม่ได้รับการศึกษา ชานาไนยกับบัลบิโนก็แสดงดีถึงแม้สุ้มเสียงของเขาค่อนข้างแหบแห้ง คนหลังนั้นมีปัญหากับสุ้มเสียงที่กระตุกนิดๆ ของตน แต่โดยรวมแล้วเขาได้รับความชื่นชม สุขนาฏกรรมตากาล็อกเรียกร้องความสนใจเป็นพิเศษจากพวกคนพื้นเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งท่านนายกเทศมนตรี ฝ่ายหลังนี้ถูมือไปมาด้วยความปิติยินดี และบอกกับพวกเราว่ามันน่าเศร้าที่เจ้าหญิงไม่ได้ถูกกำหนดให้ต่อสู้กับยักษาที่ลักพาตัวเธอไป ซึ่งตามความเห็นของท่านนั้นเนื้อเรื่องจะวิเศษและดูดียิ่งขึ้นถ้าหากยักษาตนนี้ไม่มีจุดอ่อนยกเว้นตรงสะดือคล้ายกับแฟร์รากุสในเรื่อง "สิบสองสหาย" ของฝรั่งเศส สาธุคุณดามาโซ ซึ่งเปี่ยมไปด้วยความดีจนกลายเป็นลักษณะเด่นของท่านก็มีความเห็นเหมือนกับท่านนายกเทศมนตรี และก็ยังเสริมขึ้นไปอีกว่าในสถานการณ์แบบนั้น เจ้าหญิงสามารถบีบบังคับให้ยักษาเปิดเผยสะดือและจัดการสังหารมันได้

ผมไม่จำเป็นต้องกล่าวเสริมอีกว่าในระหว่างการแสดงนั้น ไม่มีสิ่งใดที่เราต้องการอีกเลย เพราะท่านรอธส์ไชลด์ชาวฟิลิปปินส์ผู้นี้ได้ทุ่มเทให้อย่าง

---

* มีชื่อเต็มว่า ดอนญ่า บูเอนนาเวนตูรา กัลเวซ อิ มิฮาเรซ เด เรเยส ซึ่งเป็นครูสอนเปียโนลือชื่อ และผูกขาดการสอนเปียโนในมะนิลา

ไม่อั้นไม่ว่าจะเป็นเชอร์เบตส์ น้ำอัดลม เนื้อหวานหลากชนิด ไวน์ กับของอื่นๆ ที่หลั่งไหลเข้ามาเพื่อบริการพวกเราซึ่งอยู่ ณ ที่แห่งนั้น เรื่องที่พูดจากันมากอย่างหนาหูก็คือการไม่ปรากฏตัวของ ดอน ฮวน คริโซสโตโม อิบาร์รา ผู้ใจบุญที่มีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไป ตามที่ท่านทราบแล้วว่ากำหนดการประกอบพิธีวางศิลาฤกษ์อนุสาวรีย์อันน่าทึ่ง ที่ท่านตั้งใจสร้างขึ้นในวันพรุ่งนี้ ทายาทอันทรงคุณค่าของตระกูลเปลาโยสและเอลกาโนสผู้นี้ (จากข้อมูลของผมบอกว่า ปู่ย่าของท่านมาจากมณฑลที่มีวีรกรรมอันกล้าหาญและทรงเกียรติทางตอนเหนือ บุคคลเหล่านี้อาจจะเป็นเพื่อนร่วมคณะของมาเจลแลนหรือเลกัสปีก็ได้) ยังไม่มาปรากฏตัวตลอดวันนี้สืบเนื่องมาจากอาการป่วยเล็กๆ น้อยๆ ชื่อของท่านนั้นผ่านจากปากหนึ่งไปอีกปากหนึ่ง เพื่อยกยอสรรเสริญแต่เพียงความยิ่งใหญ่ของประเทศสเปนกับชาวสเปนที่เหมือนกับเรา และเราจะไม่ยอมให้ผู้ใดเข้าใจผิดในสายเลือดของพวกเราเลยไม่ว่าเลือดนั้นจะผสมปนเปกับสายเลือดอื่นสักเพียงใดก็ตาม

ในวันนี้ วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พวกเราเห็นเหตุการณ์ที่ซาบซึ้งใจกันโดยทั่ววันนี้เป็นที่รู้กันว่าเป็นวันเฉลิมฉลองของพระแม่เจ้าแห่งสันติภาพ และฆราวาสของสมาคมภราดรภาพแห่งสำนักลูกประคำอันศักดิ์สิทธิ์จะเป็นกลุ่มที่ทำหน้าที่สดุดีพระนาง วันรุ่งขึ้นจะเป็นงานฉลองของนักบุญอุปถัมภ์คือ ซัน ดิเอโก โดยมีฆราวาสของสำนักที่สามซึ่งปฏิบัติตามกฎของสำนักฟรันซิสกันเป็นผู้สดุดี ในระหว่างทั้งสองกลุ่มนี้ยังมีการแข่งขันกันทางด้านความศรัทธาเพื่อรับใช้พระผู้เป็นเจ้า ซึ่งถือว่าเป็นความศรัทธาที่สุดโต่งจนนำไปสู่การทะเลาะเบาะแว้งกันทางศาสนาในระหว่างกลุ่มดังกล่าวอยู่เนืองๆ คล้ายๆ กับการกระทบกระทั่งกันที่พึงจะเกิดขึ้นเมื่อไม่นานมานี้เกี่ยวกับคุณูปการของนักเทศน์ผู้ยิ่งใหญ่ คือสาธุคุณดามาโซผู้เรืองนามผู้ที่จะเข้าประจำอยู่บนแท่นเทศนาในวันพรุ่งนี้เพื่อแสดงธรรมกถา ซึ่งตามความเห็นของผู้คนทั่วไปแล้วจะเป็นเหตุการณ์สำคัญทางศาสนาและทางวรรณกรรมครั้งหนึ่งทีเดียว

เอาหละครับ ดังที่ผมได้กล่าวไปแล้ว พวกเราเห็นเหตุการณ์ที่จับใจ

และให้ความสว่างทางสติปัญญาอย่างสูง พระหนุ่มหกรูปซึ่งสามรูปนั้นถูกกำหนดให้ประกอบพิธีมิซซา ในขณะที่อีกสามรูปในฐานะผู้ช่วยประกอบพิธี ออกมาจากห้องเก็บเสื้อประกอบพิธีและคุกเข่าอยู่หน้าแท่นบูชา สาธุคุณ แอร์นันโด เด ลา ซิบิลาผู้เรืองนามสดุดีบท เซอเจ โดมิเน ด้วยเสียงอันทรงพลังของท่าน และด้วยคำสั่งสอนที่เกี่ยวกับศาสนาที่ทำให้ผู้ฟังสบายใจจนทั่วทั้งโลกยอมรับและเทิดทูนท่านเป็นอย่างสูง ท่านเป็นผู้ส่งสัญญาณของการเริ่มขบวนแห่ไปรอบโบสถ์เมื่อบท เซอเจ โดมิเน สิ้นสุดลง ท่านนายกเทศมนตรีที่แต่งตัวในชุดเย็นเต็มยศถือไม้กางเขนเงินยาว ตามติดมาด้วยผู้ช่วยประกอบพิธีสี่คนที่แกว่งกระถางธูปเพื่อเริ่มขบวนแห่ เบื้องหลังของพวกเขามีเจ้าหน้าที่ถือกิ่งเทียนทำด้วยเงิน ต่อมาคือเจ้าหน้าที่เทศบาล และรูปปั้นอันล้ำค่าของซันโต โดมิงโกที่แต่งกายด้วยผ้าแพรและทองคำ ส่วนซัน ดิเอโก และพระแม่เจ้าแห่งสันติภาพที่อยู่บนแท่นสีฟ้าหรูหราชุบเงิน เป็นของกำนัลจากอดีต นายกเทศมนตรี ดอน ซันติอาโก เดโลส ซันโตส ผู้ทรงศีลเป็นรูปปั้นที่มีคุณค่าสูงเหมาะแก่การลอกเลียนแบบและเป็นที่เคารพยกย่องของผู้คนโดยทั่วไป รูปปั้นต่างๆ เหล่านี้ตั้งอยู่บนรถแห่ทำด้วยเงิน เบื้องหลังพระแม่มาเรียคือพวกเราชาวสเปน และฝ่ายศาสนจักรอื่นๆ เดินตามมาโดยมีบุคคลสำคัญที่มีชื่อเสียงเดินอยู่ภายใต้กลด ซึ่งมีหัวหน้าหมู่บ้านเป็นคนถือให้ ขบวนแห่เดินเป็นแถวขนานอยู่ใกล้กับแถวทหารรักษาความปลอดภัย

ผมคิดว่าการเอ่ยถึงคนพื้นเมืองจำนวนมากมายที่เดินอยู่สองแถวในขบวนแห่ดูจะไม่มีประโยชน์นัก กล่าวคือ ในมือของพวกเขาถือเทียนไขจุดสว่างด้วยความศรัทธา ส่วนวงดนตรีก็เล่นเพลงศาสนาที่เร้าใจในขณะที่ประทัดกับวงล้อไฟตั้งป้อมของตนเอาไว้ ความสุภาพถ่อมตนและความศรัทธาอย่างแรงกล้าเหล่านี้สร้างความบันดาลใจให้แก่ศรัทธาชนจนน่าสรรเสริญ ไม่ว่าจะเป็นความศรัทธาอันบริสุทธิ์และหาขอบเขตไม่ได้ที่พวกเขาเคารพบูชาพระแม่เจ้าแห่งสันติภาพ หรือพิธีกรรมอันน่าเกรงขามกับการทุ่มเทอย่างสุดกำลังที่แสดงออกมาในการเฉลิมฉลองครั้งนี้ ได้รับการยกย่องในหมู่ของพวกเราอภิสิทธิ์ชนที่มีโอกาสกำเนิดอยู่ภายใต้สเปนอันศักดิ์สิทธิ์และภายใต้ร่มธงอันปราศจากจุดด่างพร้อย

เมื่อขบวนแห่สิ้นสุดลง ศิลปินในวงการละครเป็นผู้ขับร้องในพิธีมิซซา โดยมีวงดนตรีเล่นเพลงประกอบ หลังจากนั้น สาธุคุณมันนูเอล มาร์ติน ซึ่งเป็นพระสำนักออกุสตินที่มาจากมณฑลบาทังกัส จึงไต่ขึ้นไปบนธรรมาสน์เพื่อเทศนา ท่านสามารถทำให้ทุกคนตั้งใจฟังทุกคำพูดของท่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งบรรดาคนสเปน การแสดงธรรมในภาษาสเปนของท่านนั้นทั้งหนักหน่วงและดุดันทั้งคล่องแคล่ว มีคุณค่าและเหมาะสม จนหัวใจของพวกเราเต็มตื้นไปด้วยความเร่าร้อนและกระตือรือร้น นับว่าเป็นลักษณะของการเทศนาที่ถูกต้องเหมาะสมกับความรู้สึกที่พวกเรามีต่อพระแม่ผู้บริสุทธิ์และต่อประเทศสเปนอันเป็นที่รักของเรา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อพูดถึงงานเกี่ยวกับแนวคิดของท่านราชาคณะโมเนสซิโญ ผู้นำประจำโบสถ์

เมื่อพิธีมิซซาสิ้นสุดลง พวกเราพากันเดินขึ้นไปบนคอนแวนต์พร้อมกับเจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่และบุคคลสำคัญอื่นๆ ของเมือง ตามอุปนิสัยส่วนตัวแล้ว สาธุคุณซัลวีจะบริการพวกเราอย่างมีเชิง แต่ก็เป็นไปแบบเอาใจใส่และฟุ่มเฟือย ซิการ์กับของขบเคี้ยวมากมายที่ผู้อุปถัมภ์เป็นฝ่ายตระเตรียมอยู่ตรงบริเวณชั้นล่างของคอนแวนต์สำหรับบุคคลที่ต้องการบรรเทาความหิวโหย

ตลอดวันนั้น งานเฉลิมฉลองไม่มีสิ่งใดขาดตกบกพร่องเลย เพื่อรักษาความสนุกสนานอย่างเต็มอิ่มซึ่งเป็นลักษณะเด่นของคนสเปนเอาไว้ เป็นต้นว่าการแสดงดนตรีหรือระบำที่ทั้งเรียบง่ายและสนุกสนาน พวกเขาเหล่านี้มีจิตใจสูงส่งและเข้มแข็ง ที่ความเศร้าโศกและเคราะห์กรรมต่างๆ ไม่อาจเอาชนะได้ง่ายนัก ดังนั้น ถ้าให้คนสเปนสามคนมารวมอยู่ด้วยกันในสถานที่แห่งเดียวกันก็จะพอต่อการขับความเศร้าและความไม่สบายให้มลายหายไปได้ ตามบ้านเรือนต่างๆ มีการเริงระบำด้วยเช่นกัน อย่างไรก็ดี ตามปกติแล้วความสนุกสนานต่างๆ เหล่านี้จะอยู่ที่คฤหาสถ์ของมหาเศรษฐีชาวฟิลิปปินส์อันเลื่องชื่อคนนั้น ซึ่งพวกเราได้รับเชิญให้มารับประทานอาหารด้วย ผมจำต้องกล่าวเสริมอีกว่าการเลี้ยงซึ่งได้รับการบริการอย่างดีและเหมาะสมเช่นนี้อาจเปรียบได้กับการจัดพิธีวิวาห์อีกครั้งหนึ่งของคานาหรือของคามาโชในเรื่อง *ดอน กิโฮเต้* มิหนำซ้ำยังมี

การขยายเพิ่มเติมให้ดีขึ้นอีกหลายเท่า ในขณะที่พวกเรากำลังรื่นเริงอยู่กับงานเลี้ยงที่ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการปรุงอาหารจาก ลา คัมปานา เป็นผู้ควบคุมอยู่นั้น วงดนตรีก็เล่นเพลงประสานกลมกลืนไปพร้อมๆ กัน สุภาพสตรีผู้เลอโฉมของคฤหาสน์หลังนี้ แต่งตัวในชุดฟิลิปปินส์ พร้อมกับอุบะเพชร เธอจึงเป็นราชินีของงานเลี้ยงฉลองอย่างไม่มีผู้ใดเทียมได้ อย่างไรก็ดี พวกเรารู้สึกเสียใจจากก้นบึ้งของหัวใจที่ข้อเท้าเคล็ดจนเธอไม่สามารถเต้นรำได้ ถ้าหากพวกเราพิจารณาจากความงดงามอ่อนหวานทั้งหมดที่เธอแสดงออกแล้ว ซินญอริต้า เด โลส ซันโตส จะต้องเต้นรำได้สวยราวกับนางไม้เป็นแน่แท้

ท่านข้าหลวงประจำมณฑลได้เดินทางมาแล้วในตอนบ่าย เพื่อเป็นประธานเปิดพิธีในวันพรุ่งนี้ ท่านรู้สึกผิดหวังที่ เซนญอร์ อิบาร์รา เจ้าของที่ดินผู้มั่งคั่งล้มเจ็บลง และขอบคุณพระผู้เป็นเจ้าที่เขาอาการดีขึ้นแล้ว ตามที่พวกเราได้รับการบอกเล่ามา

เย็นวันนี้จะมีขบวนแห่อย่างมโหฬาร แต่ผมจะพูดถึงมันในจดหมายฉบับวันพรุ่งนี้ เพราะนอกจากเสียงประทัดที่ทำให้ผมตกใจจนหูของผมแทบจะชาไปหมดแล้ว ผมก็ยังรู้สึกง่วงนอนจนแทบจะล้มทั้งยืน เพราะฉะนั้น ผมจึงใคร่จะรื้อฟื้นกำลังวังชาของตัวเองในอ้อมแขนของมอร์ฟิอุส หรือจากเตียงในคอนแวนต์ ผมใคร่จะขออวยพรท่านซึ่งเป็นมิตรอันอันล้ำค่าให้นอนหลับฝันดี พบกันใหม่ในวันอันยิ่งใหญ่พรุ่งนี้

มิตรผู้ซื่อสัตย์ของท่าน เพื่อนผู้ขอจุมพิตมือของท่าน!

ผู้สื่อข่าว

ซันดิเอโก วันที่ 11 พฤศจิกายน"

ถ้อยคำเหล่านี้คือบันทึกที่ผู้สื่อข่าวมีชื่อเขียนเอาไว้ ขอให้พวกเรากลับมาดูสิว่ากัปตันมาร์ตินเขียนอะไรถึงหลุยส์ ชิกิโต มิตรของท่านบ้าง

"ขอยที่รัก

รีบวิ่งมาเร็วเถิดถ้าคุณทำได้ เพราะงานฉลองสนุกสนานเป็นที่สุด ลองจินตนาการดูสิว่ากัปตันฮัวกินเกือบจะสูญเงินของท่านทั้งหมด เมื่อกัปตันติอาโกเพิ่มเงินเดิมพันขึ้นสามเท่า และเรื่องนี้เกิดขึ้นในช่วงต้นๆ ดังนั้น กาเบซังมันนูเอล ซึ่งเป็นเจ้าของบ่อนจึงกลับมาด้วยอารมณ์ไม่ผ่องใสทุกๆ ครั้ง ส่วนบาทหลวงดามาโซนั้นทำตะเกียงแตกด้วยแรงฟาดของกำปั้นของท่าน ทั้งนี้เนื่องจากว่าจนกระทั่งถึงตอนนี้ท่านยังไม่ชนะไพ่แม้แต่ใบเดียว ส่วนท่านกงสุลนั้นสูญเสียไก่ชนของท่านและสูญเงินที่ท่านชนะทั้งหมดจากงานฉลองในบิญังให้กับธนาคาร ในจำนวนนั้นถวายให้กับพระแม่เจ้าซึ่งเป็นเสาหลักในซันตาครูซ

พวกเราหวังว่ากัปตันติอาโกจะแนะนำพวกเราให้รู้จักบุตรเขยในอนาคตของท่าน ทายาทผู้มั่งคั่งของดอน ราฟาเอล อิบาร์รา แต่เขาดูจะดำเนินรอยตามบิดาของตนเอง เพราะเขาไม่ยินยอมให้พวกเราเข้าพบเลย ช่างน่าเสียดายแท้ๆ! ดูเหมือนว่าเขาจะไม่เป็นประโยชน์กับผู้ใดเลย

ส่วนคาร์โลส ชาวจีนนั้นกอบโกยเงินจำนวนมหึมาจากการพนัน ผมสงสัยว่าเขาจะมีอะไรซุกซ่อนเอาไว้ อาจจะเป็นแม่เหล็กก็ได้ เขาบ่นอยู่ตลอดเวลาว่าเขาเจ็บศีรษะตรงบริเวณที่มีผ้าปิดแผลเอาไว้ และเมื่อลูกเต๋าหยุดนิ่งเขาก็จะค่อยๆ โน้มตัวลงจนเกือบแตะมันเหมือนกับจะอยากตรวจดู ผมสงสัยอยู่เหมือนกันเพราะเคยได้ยินเรื่องราวพวกนี้มาก่อนแล้ว

ลาก่อนขอย ไก่ชนของผมสู้ได้ดีทีเดียว ภรรยาของผมมีความสุขและสนุกสนานดีครับ

จากมิตรของคุณ

มาร์ติน อะริสโตเรนัส"

อิบาร์ราได้รับบันทึกที่หอมกรุ่นจากอันเดง น้องบุญธรรมของมาเรีย คลาราเช่นกัน เธอยื่นให้เขาในวันแรกของงานฉลอง โดยมีใจความว่า

"คริโซสโตโม มันเป็นเวลากว่าหนึ่งวันแล้วนะคะที่ไม่มีผู้ใดพบคุณเลย ฉันได้ข่าวว่าคุณไม่ค่อยสบาย และฉันเฝ้าสวดให้คุณกับจุดเทียนไขสองเล่มให้คุณด้วย ป้าบอกฉันว่าอาการของคุณไม่รุนแรงนัก เมื่อคืนกับวันนี้ทั้งวัน ฉันรู้สึกรำคาญใจเพราะคนขอให้ฉันเล่นเปียโนให้ฟังและเชิญฉันออกไปเต้นรำ ฉันไม่เคยรู้เลยว่ามีคนน่าเบื่อมากมายเช่นนี้ในโลก! ถ้าหากมิใช่เพื่อบาทหลวงดามาโซ ผู้ซึ่งพยายามสรรหาความบันเทิงมาให้ฉันด้วยการเล่านิทานและเล่าเรื่องอื่นๆ ให้ฟังแล้วละก็ ฉันก็คงปิดขังตนเองในห้อง และเข้านอนไปแล้วค่ะ บอกฉันสิว่าคุณเป็นอะไร ฉันจะได้ขอป้ามาเยี่ยมคุณ ตอนนี้ฉันส่งอันเดงมาเยี่ยมคุณก่อนเพื่อต้มน้ำชาให้คุณดื่ม เธอรู้วิธีทำน้ำชานะคะ อาจจะดีกว่าคนรับใช้ของคุณทำก็ได้ค่ะ

มาเรีย คลารา

ป.ล. ถ้าหากพรุ่งนี้คุณไม่มาละก็ ฉันจะไม่ไปร่วมพิธีค่ะ แล้วพบกันอีก"

30

รุ่งอรุณ

วงดุริยางค์เล่นเพลงดิอานา ซึ่งเป็นเพลงปลุกให้ตื่นจากนิทรารมณ์ พร้อมกับแสงแรกของรุ่งอรุณ เพื่อปลุกบรรยากาศอันสนุกสนานของชาวเมือง ซึ่งเหนื่อยล้าเหล่านั้น ชีวิตกับความร่าเริงฟื้นขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง เสียงระฆังตีดังเหง่งหง่างและเสียงประทัดก็เริ่มขึ้นอีก

วันนี้เป็นวันสุดท้ายของงานฉลองกับงานเลี้ยงที่แท้จริง ทุกคนหวังจะเห็นอะไรมิต่ออะไรอีกมากมายเสียยิ่งกว่าวันก่อนหน้านั้น ภราดรผู้ทรงศีลแห่งสำนักที่สามมีจำนวนมากกว่าภราดรของสมาคมภราดรภาพแห่งสำนักลูกประคำอันศักดิ์สิทธิ์ และยังยิ้มอย่างใจคับแคบและเย้ยหยันฝ่ายปฏิปักษ์อย่างไม่ต้องสงสัย พวกเขายังซื้อเทียนไขจำนวนมากกว่าอีกฝ่ายหนึ่งด้วยคนจีนซึ่งทำเทียนไขจึงตักตวงผลประโยชน์ได้อย่างมากมาย และด้วยเจตนารมณ์ของคนที่สำนึกในบุญคุณดังกล่าว พวกเขาจึงคิดจะเข้าพิธีรับศีลล้างบาปเพื่อเปลี่ยนศาสนา ถึงแม้ว่าคนจีนจำนวนมากเหล่านี้ยืนยันว่าการเข้าพิธีดังกล่าวนี้มิใช่เป็นเพราะความศรัทธาในศาสนาโรมันคาทอลิก หากแต่เป็นความประสงค์ที่จะหาภรรยาชาวพื้นเมืองต่างหาก แต่บรรดาสตรีเคร่งศาสนานั้นกลับยืนยันต่อเรื่องนี้ว่า

"ถึงแม้เรื่องนี้จะเป็นจริง ถ้าคนจีนจำนวนมากมายเข้าพิธีแต่งงานพร้อมกันละก็คงไม่สามารถคิดเป็นอย่างอื่น นอกจากความมหัศจรรย์เท่านั้น และในที่สุดบรรดาภรรยาทั้งหลายก็จะเปลี่ยนศาสนาพวกเขาเอง"

ผู้คนพากันแต่งตัวด้วยชุดที่ดีที่สุด เอาอัญมณีทั้งหมดของตนที่มีอยู่ออกมาจากหีบ นักพนันกับนักชนไก่ใส่เสื้อเชิ้ตซึ่งตกแต่งด้วยปุ่มใหญ่แวววาว สายโซ่ทองคำกับหมวกฟางขาวสะอาด มีเพียงแต่ตาซิโอนักปราชญ์ผู้เฒ่า

เท่านั้นที่ใส่เสื้อเชิ้ตบางเบาเป็นลายทางยาวตามปกติมีกระดุมติดขึ้นไปถึงลำคอ ใส่รองเท้าหลวมๆ และหมวกสีเทาปีกกว้าง

"ท่านเศร้ามากกว่าปกตินะ"

รองนายกเทศมนตรีเอ่ยขึ้น

"ท่านไม่อยากให้พวกเราสนุกสนานกันตอนนี้หรือตอนไหนๆ หรอกหรือทั้งๆ ที่พวกเรามีอะไรมากมายที่ต้องร้องไห้ให้กับมัน?"

"มีความสุขไม่ได้หมายความถึงความลุ่มหลงอย่างโง่เขลา!"

บุรุษชราตอบ

"งานนี้เป็นงานฉลองที่ไร้สาระแบบเดียวกันกับปีก่อนๆ! ทั้งหมดนี้ทำเพื่ออะไรกัน? การทุ่มเทเงินลงไปอย่างสิ้นเปลืองในขณะที่ยังมีความจำเป็นและมีความทุกข์ยากอีกมากมาย! แน่ละนี่คือการมั่วสุม ความมัวเมาเพื่อกลบเกลื่อนความเศร้าโศกของทุกคน!"

"ท่านก็รู้แล้วว่าผมน่ะเห็นด้วยกับท่าน"

ดอน ฟิลิโปตอบกึ่งจริงใจกึ่งยิ้ม

"ผมจะแก้ตัวแทนให้ แต่จะมีผู้ใดขัดนายกเทศมนตรีกับพระประจำตำบลได้เล่าครับ?"

"ก็ลาออกสิ!"

นักปราชญ์ท่านนี้สวนกลับมาและเดินหลีกไป

ดอน ฟิลิโป ถูกทิ้งเอาไว้อย่างงงงวย แล้วจึงมองตามบุรุษชราไป

"ลาออก!"

ท่านบ่นพึมพำแล้วจึงมุ่งหน้าไปที่โบสถ์

"ลาออก แน่นอน! ถ้าตำแหน่งนี้เป็นตำแหน่งกิตติมศักดิ์ และมิใช่เป็นภาระ แน่นอน ผมก็จะลาออก!"

บริเวณสนามของโบสถ์เต็มไปด้วยผู้คนทั้งชายและหญิง เด็กและคนสูงอายุ ต่างก็แต่งตัวสวยด้วยเสื้อผ้าดีที่สุดที่ตนมีอยู่ บ้างก็เดินไปเดินมา บ้างก็เดินออกไปและเดินผ่านประตูแคบๆ เข้ามา มีกลิ่นไหม้ของดินปืน กลิ่นดอกไม้

ธูปเทียน และน้ำหอม เสียงของระเบิด พลุและประทัดทำให้บรรดาผู้หญิงวิ่งกระเจิงพร้อมกับส่งเสียงกรีดร้อง ฝ่ายเด็กๆ นั้นพากันหัวเราะอย่างสนุกสนาน วงดุริยางค์เล่นดนตรีอยู่บริเวณหน้าคอนแวนต์ ส่วนบุคคลอื่นๆ นั้นกำลังนำเจ้าหน้าที่ผู้ใหญ่ของเทศบาลเดินข้ามไปมาตามท้องถนนที่เต็มไปด้วยธงปลิวไสวจำนวนมากมาย แสงสีหลากชนิดที่ผสมผสานกันนั้นดึงดูดสายตาของผู้คน ในขณะที่เสียงเอะอะก็กก้องปานฟ้าร้องเหล่านี้ทำให้หูชาไปด้วย ส่วนเสียงระฆังดังอย่างไม่หยุดหย่อน รถม้าและรถลากวิ่งข้ามถนนสายต่างๆ ฝ่ายม้าอาชาไนยดูจะตื่นกลัวจนถึงกับดีดขาหลังขึ้นและตะกุยอากาศ ซึ่งเท่ากับเป็นการแสดงที่ไม่อยู่ในโปรแกรมและไม่เสียค่าดูแต่กลับเป็นสิ่งที่น่าสนใจของบรรดาผู้ที่ได้เห็น

ผู้อุปถัมภ์ของงานได้ส่งคนออกไปเชื้อเชิญแขกเหรื่อตามท้องถนนเพื่อทำให้เหมือนกับงานเลี้ยงที่มีอยู่ในพระคัมภีร์ การเชิญชวนนั้นเกือบจะเป็นคำสั่งเลยทีเดียว เพื่อให้มารับประทานช็อกโกแลต กาแฟ น้ำชา เนื้อหวาน และอาหารอื่นๆ มีอยู่บ่อยครั้งที่การเรียกตัวดังกล่าวกลายเป็นเรื่องราวของการกระทบกระทั่งกัน

พิธีมิซซากำลังจะเริ่มต้นแล้ว ซึ่งเป็นพิธีมิซซาที่ยิ่งใหญ่พอๆ กับพิธีมิซซาของสันตะปาปา และคล้ายๆ กับพิธีที่ผู้สื่อข่าวชื่อดังเอ่ยถึงเมื่อวันก่อนหน้านี้ ยกเว้นแต่เพียงว่าวันนี้ในบรรดาผู้ที่มีชื่อเสียง มีบาทหลวงซัลวีรวมอยู่ด้วย และในกลุ่มผู้คนที่เข้าพิธีคือข้าหลวงประจำมณฑลพร้อมด้วยชาวสเปนจำนวนมากมายกับผู้คนที่ได้รับการศึกษา เพื่อมาฟังบาทหลวงดามาโซนักเทศน์ผู้ลือนามของมณฑล ก่อนหน้านั้นท่านอัลเฟเรซเองนั้นได้แก้แค้นการเทศนาของบาทหลวงซัลวีในพิธีมิซซาครั้งก่อนๆ ก็จะมาร่วมพิธีด้วย เพื่อที่จะชดเชยกับช่วงเวลาอันไม่ค่อยดีนักที่บาทหลวงประจำตำบลทำกับท่านในอดีต ชื่อเสียงของบาทหลวงดามาโซในฐานะนักเทศน์ที่ผู้สื่อข่าวเขียนล่วงหน้าถึงประธานบริหารของหนังสือพิมพ์มีเนื้อความดังต่อไปนี้

"ตามที่ผมได้เรียนให้ท่านทราบในรายงานอันต่ำต้อยเมื่อวานนี้เกี่ยวกับพิธีที่เกิดขึ้นไปแล้วนั้น พวกเราได้รับเกียรติซึ่งเกิดขึ้นไม่บ่อยนักที่จะได้ฟังสาธุคุณ

ดามาโซ แวร์โดลากัส ซึ่งในอดีตเคยเป็นบาทหลวงประจำตำบลของเมืองนี้ บัดนี้ถูกย้ายไปอยู่ในเมืองที่ใหญ่ขึ้นเพื่อให้เป็นรางวัลกับงานบริการซึ่งท่านได้ทำไว้ นักเทศน์ลือนามผู้ปราศจากราคินท่านนี้ขึ้นไปนั่งบนแท่นของพระจิตอันศักดิ์สิทธิ์ และเทศนาอย่างลึกซึ้งและคมคายที่สุดที่ให้ความสว่างแก่ปัญญา และสร้างความยำเกรงให้กับบรรดาศรัทธาชนผู้ซึ่งเฝ้ารอฟังคำเทศนาที่เร้าใจอย่างกระวนกระวายใจ คำเทศนาที่เกี่ยวกับสายธารแห่งชีวิตนิรันดรที่หลั่งไหลออกมาจากริมฝีปากอันเต็มอิ่มของท่านนั้นช่างเป็นมโนทรรศน์อันสูงส่ง! เป็นความคิดที่กล้าหาญชาญชัย! วิธีพูดที่แปลกใหม่! ความงดงามของลีลาท่าทาง! ความองอาจแห่งจินตนาการ! ท่วงทำนองที่เป็นธรรมชาติ! ความงดงามและเฉลียวฉลาดในถ้อยคำ --- สิ่งเหล่านี้ก็คือคุณค่าที่โบสซูเอต์มีอยู่* นักบวชเชื้อสายสเปนท่านนี้ได้รับเกียรติยศอันสูงส่งอย่างเต็มภาคภูมิไม่เพียงแต่จากคนสเปนที่มีสติปัญญาเท่านั้น แต่จากคนพื้นเมืองไร้การศึกษาและลูกหลานที่เฉลียวฉลาดของอาณาจักรแห่งสวรรค์ด้วย"

อย่างไรก็ดี ผู้สื่อข่าวที่มั่นใจในตัวเองผู้นี้เกือบจะถูกบังคับให้ลอกในสิ่งที่ตนเขียนไปก่อนหน้านั้นแล้ว กล่าวคือ บาทหลวงดามาโซพร่ำบ่นถึงอาการหวัดเล็กๆ น้อยๆ ซึ่งท่านเป็นตั้งแต่คืนก่อนหน้านั้น หลังจากที่ได้ขับร้องบทเพลงที่ได้รับความนิยมจากมณฑลอันดาลูเซียสองสามเพลงแล้ว ท่านก็รับประทานเชอร์เบตสามแก้วเต็มและออกไปชมการแสดงภายนอก อย่างไรก็ดี ท่านประสงค์ที่จะเลิกทำงานในฐานะผู้แปลความหมายของงานพระผู้เป็นเจ้าที่ให้กับมวลมนุษย์ แต่ท่านก็ไม่อาจเสาะหาบุคคลที่มีความรู้เกี่ยวกับชีวิตและความอัศจรรย์ของซันดิเอโกมารับหน้าที่แทนได้ พระประจำตำบลทำหน้าที่นี้อยู่ก็จริง แต่ท่านจะต้องได้รับการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการ ส่วนนักบวชอื่นๆ นั้นมีความเห็นสอดคล้องกันว่ายังไม่อาจเสาะหาผู้ใดที่มีสุ้มเสียงดีไปกว่าบาทหลวงดามาโซ และก็จะเป็นเรื่องน่าเสียดายที่จะละทิ้งการเทศนาอันเต็มไปด้วยวาทศิลป์ไปเสีย --- บทเทศน์ที่ท่านเตรียมเอาไว้แล้วและท่องจำได้ทั้งหมด

* จัคส์ เบนิน โบสซูเอต์ นักเทศน์ชาวฝรั่งเศสที่มีชื่อเสียงทางด้านการเทศนาที่มีวาทศิลป์ในปารีส

ด้วยเหตุนี้ คนรับใช้เก่าแก่ของท่านจึงเตรียมน้ำมะนาวให้ท่านดื่ม เอาน้ำมันทาหน้าอกและลำคอให้กับท่าน หุ้มห่อร่างของท่านไว้ด้วยผ้าห่มร้อน และนวดให้ บาทหลวงดามาโซรับประทานไข่ดิบที่ผสมกับเหล้าไวน์ ตลอดเช้าท่านจะไม่เอ่ยปากกับผู้ใด หรือเลิกอดอาหาร ไม่ได้ดื่มนมหมดแก้วหรือดื่มช็อกโกแลตหมดถ้วยกับคุ๊กกี้กว่าสิบชิ้นด้วยซ้ำไป และยังปฏิเสธอาหารประจำวันอันมีไก่ทอดและเนยแข็งจากลากูนาครึ่งชิ้นอย่างไม่ใยดี คนรับใช้เล่าให้ฟังด้วยว่าไก่และเนยแข็งมีเกลือและไขมันอันจะนำไปสู่อาการคันคอได้

"ทั้งหมดนี้ก็เพื่อไปสู่สรวงสวรรค์และสร้างศรัทธาให้กับพวกเรา!"

นางชีจากสำนักที่สามพูดขึ้นอย่างเห็นใจ เมื่อทราบถึงความทุกข์ทรมานเหล่านั้น

"พระแม่แห่งสันติภาพกำลังลงโทษท่านอยู่"

พวกผู้หญิงจากสมาคมภราดรภาพแห่งสำนักลูกประคำอันศักดิ์สิทธิ์ที่ไม่ยอมให้อภัยแก่ท่านที่ท่านไปร่วมมือกับฝ่ายตรงกันข้าม พากันบ่นพึมพำออกมา

ในเวลาแปดโมงครึ่งของเช้านั้น ขบวนแห่ก็เริ่มออกเดินจากใต้ร่มเงาของปะรำผ้าใบซึ่งก็คล้ายคลึงกับขบวนแห่เมื่อวันก่อนหน้านั้น แต่แปลกใหม่กว่าเดิม กล่าวคือ สมาคมภราดรภาพแห่งสำนักที่สาม แห่งนักบุญฟรันซิส ชายชราหญิงชราพร้อมด้วยผู้หญิงที่กำลังจะเป็นสาวแก่ต่างก็นุ่งห่มด้วยชุดยาวที่ทำจากฝ้าย คนจนใส่เสื้อผ้าเนื้อหยาบ คนมั่งคั่งนุ่งผ้าไหม ในขณะที่พระฟรันซิสกันใส่ชุดฝ้ายสืบเนื่องมาจากเป็นชุดที่พระสำนักฟรันซิสกันผู้ทรงศีลใช้นุ่งห่มเป็นส่วนใหญ่ ชุดสวมใส่อันศักดิ์สิทธิ์ทั้งหมดนี้เป็นชุดที่ถูกต้องตามประเพณี เพราะมาจากศูนย์กลางใหญ่ฟรันซิสกันในกรุงมะนิลา ซึ่งจะหาซื้อได้จากการบริจาคทานโดยแลกด้วยเงินในราคาที่กำหนดไว้ ถ้าหากเรายอมรับภาษาตามท้องตลาดแบบนี้ ราคาที่กำหนดไว้นี้จะขึ้นสูงไปอีก และไม่เคยลดลงเลย ชุดที่คล้ายคลึงกันนี้มีขายที่คอนแวนต์แห่งเดียวกัน และในโบสถ์เซนต์แคลร์ ซึ่งเป็นสถานที่ได้รับเกียรติพิเศษกว่าแห่งอื่นสำหรับจำหน่ายชุดเก่าที่ไร้ประโยชน์และขาดกะรุ่งกะริ่งในราคาสูง นอกเหนือไปจากคุณความดีพิเศษที่ได้รับจากการ

อภัยบาปที่ให้กับผู้ที่ตายไปซึ่งห่อหุ้มกายด้วยชุดเหล่านี้ พวกเราเขียนเกี่ยวกับเรื่องนี้สำหรับผู้อ่านที่มีศรัทธาแก่กล้าที่ต้องการสิ่งศักดิ์สิทธิ์นี้ไว้ในครอบครอง พวกเก็บเศษผ้าในยุโรปบางคนใคร่จะเก็บเกี่ยวความมั่งคั่งด้วยการส่งเศษผ้าปุปะและสกปรกเต็มลำเรือมาขายที่ฟิลิปปินส์ เศษผ้าเหล่านี้มีราคาสิบหกเปโซหรือมากกว่านั้นต่อชิ้น ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับสภาพความขาดวิ่นของเศษผ้าเหล่านั้น

รูปปั้นของซันดิเอโก เด อัลคาลา ตั้งอยู่บนรถลากซึ่งตกแต่งด้วยลวดลายสลักบนแผ่นเงิน นักบุญองค์นี้ค่อนข้างผอม มีหน้าอกทำด้วยงาช้างและมีสีหน้าขรึมแต่ทรงอำนาจ แม้จะมีผมหยิกหยองมากมายราวกับผมของคนนิโกรก็ตาม เครื่องแต่งตัวของท่านนั้นทำด้วยผ้าซาตินกับทองคำ

รูปปั้นของนักบุญองค์นี้ติดตามมาด้วยบิดาผู้ทรงศีลของพวกเราคือนักบุญฟรันซิส และตามมาด้วยมาดอนนา เหมือนกับขบวนแห่ของวันวาน ยกเว้นแต่เพียงว่า พระที่เดินอยู่ภายใต้กลด คือบาทหลวงซัลวี มิใช่บาทหลวงซิบิลา ผู้สง่างามน่าเกรงขาม ถึงแม้ว่าคนแรกนั้นจะขาดใบหน้าที่งดงาม แต่ท่านก็มีความน่าเลื่อมใสมากพอสมควรทีเดียว มือของท่านนั้นประสานกันในลักษณะเข้าฌาน ดวงตาหรี่ลงเบื้องล่าง ท่านเดินก้มตัวลงเล็กน้อย ผู้ทำหน้าที่ถือกลดคือหัวหน้าหมู่บ้านกลุ่มเดิมที่เหงื่อไคลไหลอาบ พวกเขาพออกพอใจที่เห็นตนเองเปลี่ยนบทบาทเป็นว่าที่ไวยาวัจกร เป็นผู้เก็บส่วย ผู้ไถ่ถอนของผู้ยากไร้กับมนุษยชาติที่หลงทาง และในที่สุดก็เป็นพระเยซูคริสต์เจ้าผู้เสียสละโลหิตให้กับบาปของบุคคลอื่น ส่วนบาทหลวงนั้นสวมชุดขาวกำลังเดินจากรถแห่คันหนึ่งไปอีกคันหนึ่ง มือโบกธูปหอมควันโขมงของท่านไปมาเป็นครั้งคราว สีหน้าของพระประจำตำบลนั้นเอาจริงเอาจังและเคร่งขรึมมากยิ่งขึ้น

สิ่งต่างๆ เหล่านี้ที่รวมปนเปเข้าด้วยกันเป็นขบวนแห่ที่เคลื่อนที่ไปอย่างช้าๆ มีช่วงหยุดบ้างให้กับเสียงระเบิด เสียงเพลงสวดกับท่วงทำนองทางศาสนาที่ดังไปทั่วทุกแห่ง และยังมาจากวงดุริยางค์ซึ่งเดินตามรถแห่แต่ละคันในขณะเดียวกัน ผู้อุปถัมภ์ของงานกำลังแจกจ่ายเทียนไขอย่างกระตือรือร้น เทียนไขซึ่งบริวารส่วนใหญ่นำมันกลับบ้าน เพื่อให้ความสว่างแก่การเล่นการพนัน

ของพวกเขาได้ถึงสี่วัน ผู้ชมที่อยากรู้อยากเห็นคุกเข่าลงอย่างศรัทธาเมื่อพระมารดาของพระผู้เป็นเจ้าผ่านไป พลางเปล่งเสียงโมทนาสำหรับความเชื่อและเพื่อความอยู่รอด

ท่านข้าหลวง กัปตันติอาโก มาเรีย คลารา อิบาร์รา ชาวสเปน กับสตรีสาวอีกหลายคนกำลังเฝ้าดูจากหน้าต่างบานหนึ่งของบ้านซึ่งตกแต่งอย่างสดใส ขบวนแห่มาหยุดอยู่ด้านหน้าของบ้านหลังนั้น บาทหลวงซัลวีบังเอิญเงยหน้าขึ้นมองพอดี แต่ก็มิได้แสดงอาการทักทายหรือรู้จักใดๆ ให้ปรากฏ ท่านเพียงแต่เงยศีรษะขึ้นเพื่อให้ร่างยืดตรงขึ้นอีก ทำให้เสื้อคลุมไหล่ของผู้ทรงเกียรติท่านนี้ทอดตกลงบนบ่าดูสง่างามและนิ่มนวล

ตรงท้องถนน หน้าต่างบานหนึ่งมีหญิงสาวซึ่งมีใบหน้างดงามผู้หนึ่งแต่งตัวสีฉูดฉาด อุ้มเด็กอยู่ในอ้อมแขน เธอคงจะเป็นพี่เลี้ยงของทารกคนนั้น เนื่องจากหนูน้อยมีผิวขาวและมีผมสีทอง ในขณะที่เธอมีผิวเข้มและมีผมดำเป็นเงา

เมื่อเด็กน้อยผู้นั้นแลเห็นพระก็ยื่นแขนเล็กๆ ให้ และหัวเราะออกมาแบบเด็กๆ แต่ก็ไม่สร้างความเจ็บช้ำหรือทำให้ผู้ใดถูกสบประมาทจากการหัวเราะ มิหนำซ้ำยังส่งเสียงอ้อแอ้ออกมาท่ามกลางความเงียบที่เกิดขึ้นชั่ววูบ

"ปา... ป้า! ปาป้า! ปาป้า!"

หญิงสาวผู้นั้นตัวสั่น เอามือปิดปากของทารก เคลื่อนตัวหลบออกไป แล้ววิ่งหนีไปอย่างงุนงง ทารกคนนั้นจึงเริ่มร้องไห้

พวกที่คิดไปในทางร้ายพากันขยิบตาให้กันและกัน ในขณะที่ชาวสเปนซึ่งเห็นเหตุการณ์สั้นๆ ที่เกิดขึ้นพากันอมยิ้ม บาทหลวงซัลวีซึ่งโดยปกติแล้วจะขาวซีดกลับมีหน้าตาแดงก่ำราวกับดอกฝิ่น

แต่ถึงกระนั้น ผู้คนก็ยังคงเข้าใจผิดกันอยู่ดี เพราะพระไม่รู้จักผู้หญิงคนนั้นเลยเนื่องจากนางเป็นคนแปลกหน้าของเมืองนี้

31

ในโบสถ์

โครงสร้างซึ่งมนุษย์รู้จักกันในนามของที่พักพิงของพระผู้สร้างนั้นเต็มไปด้วยผู้คนจากมุมหนึ่งไปอีกมุมหนึ่ง

พวกเขาผลักดันซึ่งกันและกัน เบียดเสียดกัน และเหยียบกัน มีอยู่น้อยคนที่เดินออกไป แต่ก็มีผู้คนจำนวนมากมายเดินเข้ามาพลางถอนหายใจใช่แล้ว! ไกลออกไปมีแขนยื่นนิ้วไปจุ่มน้ำศักดิ์สิทธิ์ แต่ส่วนใหญ่แล้วก็ยังเบียดเสียดกันเข้าไปจนแยกแขนออกไปจากภาชนะใส่น้ำมนต์ แล้วเสียงร้องอย่างเจ็บปวดก็ได้ยินจากสตรีนางหนึ่งซึ่งเท้าถูกเหยียบ นางบ่นด่าว่าออกมาแต่ก็ไม่อาจยุติการผลักดันซึ่งยังดำเนินต่อไป บุรุษชราบางคนที่สามารถจุ่มนิ้วลงในน้ำศักดิ์สิทธิ์ซึ่งบัดนี้กลายเป็นสีโคลนไปแล้วสืบเนื่องมาจากแขกผู้มาเยือนทุกคนเอานิ้วจุ่มลงไป หลังจากนั้นพวกเขาก็ย้ายตนเองออกมาอย่างศรัทธาพร้อมด้วยน้ำอันศักดิ์สิทธิ์ ที่พวกเขาพยายามเอาแตะตามลำคอ ตรงกลางกระหม่อม ที่หน้าผาก จมูก คาง หน้าอกและสะดือ ด้วยความเชื่อมั่นว่ามันจะสร้างความศักดิ์สิทธิ์ให้กับส่วนต่างๆ เหล่านั้นเพื่อมิให้ตนเองเจ็บคอ หรือปวดศีรษะ หรือเป็นวัณโรค หรือมิฉะนั้นก็เป็นโรคอาหารไม่ย่อย บรรดาหนุ่มสาวซึ่งไม่ป่วยมากนัก และไม่เชื่อในการป้องกันโรคอันศักดิ์สิทธิ์แบบนั้นแทบจะไม่จุ่มปลายนิ้วของตนเองลงไปเลย แต่ก็เพื่อมิให้ผู้ใหญ่หาเหตุผลเพื่อจับผิดตนพวกเขาก็จะทำเครื่องหมายบนหน้าผากโดยไม่เอานิ้วแตะน้ำอันศักดิ์สิทธิ์และคิดไปว่า

"มันอาจจะเป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์หรือเป็นอะไรก็แล้วแต่จะคิด แต่สีของมันน่ะ...!"

ผู้คนเกือบจะหายใจไม่ออก อากาศก็ร้อนอบอ้าวและอบอวลไปด้วยกลิ่นเหม็นหืนของมนุษย์ แต่ผู้เทศนาผู้นี้มีค่าพอกับความเหนื่อยยากและความอึดอัดทั้งหมดที่มีอยู่ การเทศนาของท่านทำให้ผู้คนเสียเงินถึงสองร้อยห้าสิบเปโซทีเดียว ตาซิโอผู้เฒ่าเคยบอกว่า

"เงินตั้งสองร้อยห้าสิบเปโซสำหรับการเทศน์ครั้งหนึ่งน่ะเรอะ! มีเพียงคนเดียวและครั้งเดียวเท่านั้น! เงินหนึ่งในสามของจำนวนนี้เป็นเงินที่ตัวตลกได้รับสำหรับการแสดงถึงสามคืนติดๆ กัน! ท่านจะต้องร่ำรวยมากทีเดียว!"

"ละครสุขนาฏกรรมมามีส่วนในเรื่องนี้ได้อย่างไร!"

หัวหน้าของสำนักที่สามที่กำลังหงุดหงิดตอกกลับมาอย่างไม่รู้สึกขบขันนัก

"ในละครสุขนาฏกรรม ดวงวิญญาณจะไปนรก ในขณะที่ดวงวิญญาณในการเทศน์จะไปสวรรค์! ถ้าหากท่านเรียกเงินถึงหนึ่งพันเปโซ พวกเราก็ยินดีจ่ายให้กับท่าน และสำนึกในบุญคุณอีกด้วย"

"ถึงอย่างไร คุณก็ยังพูดถูกอยู่ดี!"

ท่านนักปราชญ์ตอบ

"ผมสนุกสนานกับการเทศน์มากกว่าละครสุขนาฏกรรมด้วยสิ"

"สำหรับผมก็เหมือนกัน!"

บุรุษอีกคนหนึ่งตะโกนออกมา

"ผมเชื่อคุณ! คุณรู้เรื่องทั้งสองดีอยู่แล้ว!"

และแล้ว คนที่ไม่ศรัทธานักที่เดินจากไป ไม่สนใจคำกระทบกระเทียบเปรียบเปรยกับคำทำนายเกี่ยวกับโลกหน้าที่ไม่แจ่มใสนักของท่านหัวหน้าของสำนักที่สาม พูดออกมาอย่างขัดเคือง

ในขณะที่ผู้คนกำลังเฝ้ารอคอยท่านข้าหลวงอยู่นั้น พวกเขารู้สึกร้อนจนเหงื่อไหลและหาวนอน หมวกกับผ้าเช็ดหน้าพัดโบกอากาศไปมา พวกเด็กๆ นั้นพากันส่งเสียงกรีดร้อง และร้องไห้กระจองอแงไปหมด ไวยาวัจกรมีความลำบากใจในการไล่พวกเขาให้ออกไปจากโบสถ์ การกระทำดังกล่าวมีผลให้ประธานของสมาคมภราดรภาพแห่งสำนักลูกประคำอันศักดิ์สิทธิ์ที่เย็นชา

หันมาคิดอย่างเอาจริงเอาจังและพูดว่า

"ปล่อยให้พวกเด็กๆ มาหาเราเถิด พระเยซูคริสต์เจ้าเคยพูดไว้ ซึ่งก็เป็นความจริง แต่ในกรณีนี้จะต้องเข้าใจด้วยว่ามันหมายถึงเด็กๆ ที่ไม่ร้องไห้!"

หญิงชราที่มีศรัทธาแก่กล้าคนหนึ่งสวมชุดผ้าฝ้ายอยู่ เธอคือซิสเตอร์ปูเต และกำลังบอกกับหลานสาวอายุหกขวบซึ่งคุกเข่าอยู่ข้างๆ ว่า

"เจ้าเด็กเหลวไหล! ตั้งใจฟังเทศน์ที่เหมือนกับวันศุกร์ศักดิ์สิทธิ์ให้ดี!

เธอหยิกหลานสาวเพื่อกระตุ้นความศรัทธาในตัวเด็กซึ่งกำลังทำหน้านิ่วบึ้งตึง และทำหูทวนลมอยู่

ผู้ชายหลายคนนั่งขัดสมาธิหลับๆ ตื่นๆ อยู่ใกล้บริเวณที่ใช้ทำพิธีสารภาพบาป ชายชราคนหนึ่งกำลังพยักหน้าอยู่ หญิงชราอีกคนหนึ่งกำลังทำปาก ขมุบขมิบสวดมนต์พร้อมกับใช้นิ้วนับสายประคำของเธออย่างรวดเร็ว เธอเฝ้าคิดว่าวิธีการของชายคนนั้นเป็นวิธีที่น่าเลื่อมใสที่สุด สำหรับการศิโรราบให้กับแบบแผนของสวรรค์ ดังนั้น นางจึงเริ่มเลียนแบบชายคนนี้อย่างช้าๆ

อิบาร์ราอยู่ตรงมุมหนึ่ง ฝ่ายมาเรีย คลารากำลังคุกเข่าลงใกล้บริเวณแท่นบูชาส่วนกลางซึ่งพระสั่งให้ไวยาวัจกรปัดกวาดเป็นพิเศษ กัปตันติอาโกซึ่งแต่งตัวอยู่ในชุดค่ำอย่างเป็นทางการนั้นนั่งอยู่ตรงม้านั่งตอนหนึ่งซึ่งสงวนไว้ให้กับบุคคลสำคัญๆ พวกเด็กๆ ซึ่งจำท่านไม่ได้จึงเข้าใจผิดว่าท่านคือนายกเทศมนตรี พวกเขาจึงไม่กล้าเข้ามาใกล้

ในที่สุด ท่านข้าหลวงก็มาปรากฏตัวตรงบริเวณห้องสวดมนต์พร้อมกับเจ้าหน้าที่ติดตามของท่าน และเข้านั่งตรงเก้าอี้นวมอันหรูหราซึ่งตั้งอยู่บนพื้นที่ปูพรมเอาไว้ ท่านข้าหลวงอยู่ในชุดออกงานเต็มยศ และใส่สายสะพายกับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ กางเขนของกษัตริย์ชาร์ลส์ที่ 3 กับเหรียญตราอื่นๆ อีกสี่ห้าอัน

คนในเมืองจำท่านไม่ได้เช่นกัน

"บ่ะ!"

กรรมกรคนหนึ่งร้องขึ้นมา

"คนธรรมดาแต่งตัวเป็นตัวตลกไปได้!"

"เจ้าคนนี่เง่า!"

เพื่อนบ้านของเขาพูดย้อนกลับมา พลางเอาข้อศอกกระทุ้ง

"เขาเป็นเจ้าชายวิญาร์โดที่เราเห็นที่โรงละครเมื่อคืน!"

ท่านข้าหลวงได้เลื่อนลำดับขั้นในสายตาของประชาชน และกลายเป็นเจ้าชายที่ผู้คนหลงใหล ที่เป็นผู้เอาชัยเหนือบรรดายักษา!

พิธีมิซซาเริ่มต้นขึ้นแล้ว คนที่นั่งอยู่นั้นพากันลุกขึ้นยืน ส่วนคนที่ยังหลับอยู่ตื่นขึ้นด้วยเสียงเหง่งหง่างของระฆังกับเสียงเพลงสวดของบรรดานักร้องดังกังวาน บาทหลวงซัลวีผู้ซึ่งยังคงเคร่งขรึมเอาจริงเอาจังดูจะพออกพอใจเป็นอย่างยิ่ง ท่านได้รับการปฏิบัติรับใช้จากผู้ช่วยและรองผู้ช่วย และจากพระสำนึกออกุสตินไม่น้อยกว่าสองคน

แต่ละคนจะร้องเพลงเมื่อถึงเวลาที่ตนเองต้องร้องด้วยเสียงขึ้นจมูกอู้อี้ยกเว้นพระที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ที่มีเสียงสั่นรัว แต่ก็ยังร้องเสียงหลงเป็นครั้งคราว จนกระทั้งผู้คนที่รู้จักท่านประหลาดใจ อย่างไรก็ดี ท่านก็ยังเคลื่อนไหวได้อย่างเหมาะเจาะและสง่างาม และท่องบท "ขอให้พระผู้เป็นเจ้าสถิตอยู่กับท่าน" ได้อย่างดี ท่านตะแคงศีรษะไปด้านหนึ่งและทอดสายตาขึ้นไปบนเพดาน เมื่อผู้คนเห็นว่าท่านรับควันจากธูปหอมได้ พวกเขาก็จะบอกกันว่า เกเลน* โดยมีเหตุผลที่จะยอมรับว่า เส้นทางของควันนั้นสามารถแทรกซึมผ่านลอดเข้าไปในช่องกระดูกอ่อนของจมูกเข้าไปในสมอง ฝ่ายบาทหลวงซัลวีนั้นลุกขึ้นยืนสะบัดศีรษะไปเบื้องหลังแล้วจึงเดินไปกลางแท่นบูชาด้วยท่าทางทะนงตัว และเคร่งขรึม จนกระทั่งกัปตันติอาโกเห็นว่าท่านมีความสง่างามเสียยิ่งกว่าตัวตลกชาวจีนเมื่อคืนก่อนหน้านั้น ตัวตลกที่แต่งตัวเป็นจักรพรรดิ แต่งหน้าจนเกินขอบเขต มีธงเล็กๆ ปักลงไปตามลำคอ พร้อมด้วยหนวดขนม้า และร้องเท้าส้นสูง ท่านคิดไปว่า

"ไม่ต้องสงสัยเลย ที่พระเพียงรูปเดียวของพวกเรา ดูสง่างามกว่าจักรพรรดิทั้งหมดรวมกัน"

---

* เป็นหมอชาวกรีก (ค.ศ.130-ค.ศ.200) ข้อความนี้มีความหมายว่า เป็นคนโอหัง

ในที่สุด เวลาที่เฝ้ารอคอยก็มาถึงเพื่อฟังบาทหลวงดามาโซ พระสามรูปนั่งอยู่ที่เก้าอี้นวมด้วยท่าทางสง่างามเหมือนกับสิ่งที่ผู้สื่อข่าวอันทรงเกียรติคนนี้เขียนถึง ท่านข้าหลวงกับเจ้าหน้าที่คนอื่นๆ ถือกระบองกับไม้เท้าเพื่อเลียนแบบพวกพระ เสียงดนตรีเงียบสงัดลง

ในช่วงเวลาระหว่างเสียงกับความเงียบสงัดนั้น ซิสเตอร์ปูเต หญิงชราของเรา ตกใจตื่นทั้งๆ ที่นางนั้นกรนไปแล้ว ขอบคุณเสียงดนตรีที่ทำให้นางตื่นเหมือนกับเซฮีมุนโด* หรือมิฉะนั้นก็คล้ายกับคนครัวในเรื่อง ดอร์นโรสเชน สิ่งแรกที่นางทำก็คือตีหลานสาวของตนซึ่งพิงศีรษะหลับไปเช่นกัน เด็กน้อยกรีดร้องขึ้น แต่ก็หยุดชะงักไป เพราะความสนใจของเธอมุ่งไปที่ภาพของผู้หญิงคนหนึ่งที่กำลังทุบหน้าอกของตนด้วยกำปั้นที่กำเอาไว้แน่นอย่างเชื่อมั่นและอย่างศรัทธาแรงกล้า

ทุกๆ คนพยายามทำตัวให้สบาย --- สำหรับคนที่ไม่มีม้านั่งก็จะนั่งขัดสมาธิ ส่วนพวกผู้หญิงก็จะนั่งยองๆ บนพื้น

บาทหลวงดามาโซเดินผ่านฝูงชนเข้ามา โดยมีไวยาวัจกรสองนายเดินนำหน้า และตามมาด้วยพระอีกรูปหนึ่งที่ถือสมุดจดงานเล่มใหญ่ ท่านหายไปจากสายตาครู่หนึ่งในช่วงที่กำลังเดินเวียนขึ้นบันได แต่ในที่สุดศีรษะกลมของท่านก็ปรากฏให้เห็นอีก หลังจากนั้นก็เป็นลำคอหนา ตามมาด้วยร่างกายอันใหญ่โตของท่าน ท่านใช้สายตาจ้องมองไปทุกแห่งรอบตัว มีความรู้สึกมั่นใจในตัวเองและรู้สึกปลอดภัย ท่านไอเพียงเล็กน้อย ท่านมองเห็นอิบาร์รา และทำตาบอกให้เห็นเป็นพิเศษเพื่อบ่งชี้ให้รู้ว่าท่านไม่ได้ลืมชายหนุ่มในบทสวดของท่าน แล้วจึงมองไปที่บาทหลวงซิบิลาอย่างพออกพอใจ และมองไปยังบาทหลวงมันนูเอล มาร์ติน ผู้ทำหน้าที่เทศนาเมื่อวันก่อนหน้านี้อย่างดูหมิ่น หลังจากที่ได้ตรวจตราอย่างถ้วนถี่แล้ว ท่านก็หันไปยังพระที่ร่วมขบวนมา และกล่าวกับฝ่ายหลังอย่างสุภาพว่า

---

* เป็นตัวละครชูโรงของเรื่อง "La Vida es Sueno" ("ชีวิตคือความฝัน") ของคาลเดรอน เด ลา บาร์กา

"เริ่มได้แล้ว ภราดร!"

พระรูปนั้นจึงเปิดสมุดขึ้น

แต่การเทศนาครั้งนี้ควรเก็บเอาไว้พูดในอีกบทหนึ่ง เด็กหนุ่มคนหนึ่งซึ่งเรียนชวเลขมาแล้ว และชื่นชมนักเทศน์ผู้ยิ่งใหญ่ท่านนี้ ทำการจดชวเลขของการเทศนาลงไป ขอบคุณที่เขาช่วยให้พวกเราสามารถผลิตข้อความตอนหนึ่งของวาทศิลป์อันศักดิ์สิทธิ์ของดินแดนแถบนั้นได้

32

ปาฐกถาธรรม

บาทหลวงดามาโซเริ่มต้นปาฐกถาธรรมของท่านอย่างข้าๆ ด้วยการออกเสียงอย่างชัดเจน แต่แผ่วเบาว่า

"และเจ้าจะให้จิตใจอันดีงามของเจ้าในการสอนพวกเขา และให้ข้าวมันนาแก่พวกเขาโดยไม่รั้งรอ และให้น้ำแก่พวกเขาเมื่อกระหาย"

"เป็นถ้อยคำที่พระผู้เป็นเจ้าตรัสผ่านโอฐของเอสดรัสเล่มที่สอง บทที่ 9 บรรทัดที่ 20"

บาทหลวงซิบิลามองผู้เทศน์ด้วยความประหลาดใจเล็กน้อย ฝ่ายบาทหลวงมันนูเอล มาร์ตินนั้นมีสีหน้าซีดเซียว และกล้ำกลืนน้ำลายอย่างยากลำบาก---บทเทศน์บทนี้ ดีกว่าของท่านเสียอีก

ฝ่ายบาทหลวงดามาโซนั้นมิได้สังเกตความรู้สึกที่ท่านเป็นผู้ก่อขึ้น หรือมิฉะนั้นท่านก็อาจจะยังคงลำพองใจอยู่ อย่างไรก็ดี ข้อเท็จจริงมีอยู่ที่ว่าท่านไอออกมาหลายครั้ง และวางมือบนขอบของธรรมาสน์ ส่วนพระจิตอันศักดิ์สิทธิ์นั้นประทับอยู่เบื้องบนศีรษะของท่าน และพึ่งได้รับการทาสีขาวสะอาด พร้อมกับมีจะงอยปากนกกับอุ้งเล็บสีชมพูสดใส

"ฯพณฯ ท่านผู้สูงศักดิ์ (ท่านข้าหลวง) พระสงฆ์ผู้ทรงศีล คริสเตียนและภราดรในพระเยซูคริสต์เจ้าทั้งหลาย!"

ตรงจุดนี้ ท่านหยุดไปครู่หนึ่งด้วย มีท่าทางเคร่งขรึม สายตาของท่านนั้นกวาดไปทั่วห้องประชุมอีกครั้งหนึ่ง พอใจกับความตั้งอกตั้งใจและการชุมนุมกันของผู้คน ช่วงแรกของปาฐกถาธรรมจะต้องเทศน์ในภาษาสเปน ส่วนที่สองนั้นเป็นภาษาตากาล็อก เพราะพระคัมภีร์กล่าวไว้ว่า

"พวกเขาจะพูดได้หลายภาษา!"

หลังจากที่ได้เริ่มต้นและหยุดไปครู่หนึ่งแล้ว ท่านก็ยื่นแขนขวาออกไปยังแท่นบูชาด้วยท่าทางสง่างาม สายตาจ้องมองไปยังท่านข้าหลวง แล้วจึงเอามือกอดหน้าอกโดยไม่ได้เอื้อนเอ่ยสิ่งใดออกมาแม้แต่คำเดียว แต่ท่านเปลี่ยนจากความนิ่งเงียบไปยังการเคลื่อนไหว ท่านสะบัดศีรษะไปเบื้องหลังแล้วจึงชี้ไปที่ประตูใหญ่ และสะบัดฝ่ามือขึ้นไปในอากาศอย่างแรงจนกระทั่งบรรดาไวยาวัจกรเข้าใจผิดคิดว่าการกระทำของท่านคือคำสั่ง พวกเขาจึงปิดประตูโบสถ์ทุกบาน จนทำให้ท่านอัลเฟเรสรู้สึกตื่นตระหนก และไม่แน่ใจนักว่าท่านควรจะไปหรืออยู่ที่นั่น อย่างไรก็ดี ผู้เทศน์ก็เริ่มต้นพูดด้วยเสียงที่หนักแน่นเต็มไปด้วยพลังและดังกึกก้อง ไม่ต้องสงสัยเลยว่า พ่อบ้านเก่าแก่ของท่านนั้นมีความรอบรู้กับยาที่ใช้อยู่เป็นอย่างดี

"แท่นบูชาสว่างไสวและสดใสโชติช่วง ส่วนประตูทางเข้านั้นใหญ่โตและกว้างขวาง ในขณะที่บรรยากาศที่มีอยู่นี้คือพาหนะของพระวาจาอันศักดิ์สิทธิ์ของพระผู้เป็นเจ้าที่หลั่งไหลออกมาจากริมฝีปากของพ่อ ขอให้พวกเจ้าทุกคนจงได้ตรับฟังด้วยโสตของดวงวิญญาณและของดวงใจ เพื่อว่าพระวจนะของพระผู้เป็นเจ้าจะได้ไม่ร่วงหลุดตกลงไปบนพื้นหิน และถูกย่ำยีจากบรรดาปักษาจากนรกอเวจี แต่เพื่อให้พวกเจ้างอกงามและเจริญเติบโตราวกับเป็นเมล็ดพืชอันศักดิ์สิทธิ์ในท้องทุ่งของนักบุญฟรันซิสที่เคารพและเป็นทูตสวรรค์ของพวกเรา พวกเจ้าทั้งหลาย! พวกคนบาปที่น่าเวทนา! พวกเจ้าที่เป็นเชลยของพวกนอกรีตที่มีดวงวิญญาณเข้าไปก่อกวนห้วงน้ำแห่งชีวิตนิรันดร พวกเจ้าที่นำพานาวาอันเต็มไปด้วยเนื้อหนังมังสาและความลุ่มหลง เจ้า! ผู้ที่ถูกจองจำด้วยโซ่ตรวนของตัณหาและความปรารถนา เป็นผู้ที่นำพานาวาของซาตานจากนรกอเวจีและมองดูพระองค์ซึ่งทรงไถ่ถอนดวงวิญญาณออกจากการจองจำของปีศาจ --- ดวงวิญญาณของผู้กล้าหาญชาญชัย กิเดียน เดวิด ผู้กล้าหาญ โรแลนด์ ผู้มีชัยเหนือแผ่นดินคริสเตียนทหารแห่งสรวงสวรรค์ผู้เก่งกล้าเสียยิ่งกว่าทหารในปัจจุบันและในอนาคตรวมกัน" --- (ท่านอัลเฟเรซขมวดคิ้ว)---

"ใช่แล้ว เซนญอร์ อัลเฟเรซ กล้าหาญกว่าและแข็งแรงกว่า --- ทหาร

ซึ่งปราศจากอาวุธใดๆ นอกหนือไปจากไม้กางเขนที่ใช้แทนไม้กระบอง สามารถเอาชนะโจราแห่งความมืดมิดนิรันดรกับพวกสาวกทั้งหมดของลูซิเฟอร์ได้อย่างกล้าหาญ และถอนรากถอนโคนพวกมันทั้งหมด วิญญาณจะไม่ตายไปแต่เพียงประการเดียวเท่านั้น แต่จะประหลาดใจกับการสร้างพระผู้เป็นเจ้า กับลางสังหรณ์ที่เป็นไปได้ของดิเอโกแห่งอัลคาลาผู้ทรงศีล ผู้ที่ใช้ประโยชน์จากการเปรียบเทียบเนื่องจากการเปรียบเทียบนั้นนำไปสู่ความเข้าใจในสิ่งที่ไม่อาจเข้าใจได้ เหมือนกับที่มีผู้กล่าวเอาไว้ พ่อใคร่บอกว่านักบุญผู้ยิ่งใหญ่องค์นี้เป็นเพียงทหารเดินเท้าคนหนึ่ง และเป็นเพียงเจ้าหน้าที่ในโรงครัวของสำนักอันทรงพลังของพวกเรา ท่านได้รับคำสั่งจากสวรรค์ผ่านทางบิดาที่เคารพของพวกเรา นักบุญฟรันซิสซึ่งพ่อได้รับเกียรติให้เป็นทหารรับใช้หรือผู้กองด้วยพระมหากรุณาธิคุณของพระผู้เป็นเจ้า!"

บรรดาคนพื้นเมืองซึ่งไม่ได้รับการศึกษา ตามที่ผู้สื่อข่าวพูดถึงนั้น ไม่สามารถจับคำพูดใดๆ ได้ เลยยกเว้นคำว่า ทหาร โจร ซัน ดิเอโก และนักบุญฟรันซิส เท่านั้น พวกเขาเฝ้าสังเกตหน้าตาที่บูดบึ้งที่ท่านอัลเฟเรซแสดงออกมากับท่าทางที่พออกพอใจที่ผู้เทศน์มีอยู่ แล้วจึงสรุปกันว่าท่านกำลังกล่าวติเตียนท่านอัลเฟเรซที่ไม่ไล่ตามพวกโจรไป ดังนั้นซัน ดิเอโกและนักบุญฟรันซิสจึงเป็นผู้จัดการเรื่องนี้เอง และทำได้เป็นอย่างดีอีกด้วย เพราะมีข้อพิสูจน์จากภาพเขียนที่มีอยู่ในคอนแวนต์ของสำนักที่มะนิลา ที่ซึ่งนักบุญฟรันซิสได้ใช้ทหารของท่านขับไล่การรุกรานของคนจีนในช่วงปีแรกๆ ของการค้นพบฟิลิปปินส์ของสเปน คนพื้นเมืองเหล่านี้ต่างก็ปิติยินดีและพากันโมทนาพระผู้เป็นเจ้าสำหรับความช่วยเหลือครั้งนี้ และไม่เคยตั้งข้อสงสัยเลยแม้แต่น้อยว่าในทันทีที่พวกโจรทมิฬถูกกำจัดไปแล้ว นักบุญฟรันซิสก็จะทำลายพวกทหารไปด้วยเช่นกัน ความสนใจในขณะนั้นของพวกเขามุ่งตรงไปยังบาทหลวงดามาโซมากยิ่งขึ้น ท่านจึงกล่าวต่อไปว่า

"ฯพณฯ ท่านผู้ทรงเกียรติ บทสรุปสำคัญๆ มักจะอยู่เคียงข้างกับบทสรุปที่ไม่สำคัญๆ เสมอ และบทสรุปเล็กๆ ก็มักจะเล็กอยู่เคียงข้างกับบทสรุป

ใหญ่ๆ เช่นเดียวกัน ประวัติศาสตร์เอ่ยอ้างเช่นนั้น แต่สืบเนื่องมาจากการที่ประวัติศาสตร์ยิงตรงเป้าอย่างแม่นยำเพียงครั้งเดียวจากความผิดพลาดนับร้อยครั้ง ดังนั้นเราจึงไม่อาจเชื่อถือมันได้ เพราะเหตุที่มันเป็นเพียงผลงานของเหล่ามวลมนุษย์ --- มนุษย์มีแนวโน้มที่จะทำความผิด ความผิดพลาดเป็นสัญชาตญาณ ของมนุษย์เหมือนดั่งที่ซิเซโรเคยพูดเอาไว้ และก็เหมือนกับสิ่งที่พูดกันในประเทศของพ่อเองด้วยว่า 'ผู้ใดก็ตามที่มีชีวหามักจะพลาดได้' ด้วยเหตุนี้จึงมีสัจธรรมที่ลึกล้ำซึ่งไม่ปรากฏอยู่ในประวัติศาสตร์ สัจธรรมเหล่านี้พระองค์ท่านได้รับการเปิดเผยจากพระจิตอันศักดิ์สิทธิ์ที่มาจากพระปรีชาญาณอันสูงสุดที่ปัญญาของมนุษยชาติไม่เคยเข้าใจนับตั้งแต่เซเนกาและอริสโตเติ้ลผู้ชาญฉลาดแห่งยุคบุพกาลเป็นต้นมา จวบจนกระทั่งวันเวลาปัจจุบันอันเต็มไปด้วยตราบาปของพวกเรา และสัจธรรมเหล่านี้คือสิ่งเล็กๆ ที่ไม่ได้เล็กเสมอไป แต่เป็นสิ่งที่ยิ่งใหญ่ ซึ่งมิใช่อยู่เคียงข้างสิ่งเล็กๆ ที่ไม่สำคัญ แต่อยู่เคียงข้างสิ่งที่ยิ่งใหญ่แห่งสวรรค์และปฐพีแห่งเมฆหมอกและอากาศธาตุ น้ำและอากาศ ชีวิต และความตาย!"

"อาเมน!"

หัวหน้าของสำนักที่สามเอ่ยคำรับ พลางทำเครื่องหมายกางเขน

ด้วยสำนวนโวหารที่ศึกษามาจากนักเทศน์ผู้ยิ่งใหญ่ในกรุงมะนิลา บาทหลวงดามาโซมีความประสงค์จะสร้างความประหลาดใจให้กับบรรดาผู้ฟังทั้งปวง และผลลัพธ์ที่ได้ก็คือ พระจิตอันศักดิ์สิทธิ์ในตัวของท่านเองที่ติดอยู่กับสัจธรรมมากมายที่กระตุ้นเตือนท่านถึงบทบาทหนึ่งที่ท่านมีอยู่

"ข้อเท็จจริงมีอยู่เบื้องหน้าของเจ้า!"

คนบอกบทจากเบื้องล่างบอกขึ้นมา

"ข้อเท็จจริงมีอยู่เบื้องหน้าของเจ้านั้น เป็นข้อพิสูจน์ที่ปราศจากข้อสงสัยและไม่อาจหักล้างได้ของสัจธรรมอันเป็นปรัชญานิรันดรนี้ ข้อเท็จจริงนั้นเป็นแสงสว่างของคุณธรรม --- และพ่อใช้คำว่าแสงสว่างจากดวงอาทิตย์มิใช่จากดวงจันทร์ --- สืบเนื่องมาจากไม่มีผู้ใดเชื่อถือดวงจันทร์ที่ส่องสว่างในตอน

กลางคืนของอาณาจักรของคนตาบอด มีบุรุษตาเดียวเป็นกษัตริย์ในยามค่ำคืน แสงอะไรก็ตามสามารถส่องสว่างได้ แม้แต่ดาวดวงเล็กๆ คุณความดีอันยิ่งใหญ่มาจากความสามารถที่จะส่องสว่างแม้แต่ในตอนกลางวัน เหมือนดั่งที่ดวงอาทิตย์ทำอยู่ ดังนั้นภราดรดิเอโกจึงส่องแสงสว่างแม้แต่อยู่ท่ามกลางบรรดานักบุญผู้ยิ่งใหญ่อื่นๆ! พวกเจ้าจึงมีข้อเท็จจริงปรากฏให้เห็นกับตา ให้กับความเสื่อมศรัทธาและความสงสัยของเจ้า อันเป็นผลงานชิ้นเอกของพระผู้เป็นเจ้าผู้ทรงพลานุภาพ เพื่อสร้างความยิ่งใหญ่ให้กับปฐพี --- ใช่แล้ว! พี่น้องของพ่อทั้งหลายเอ๋ย! ข้อเท็จจริง ข้อเท็จจริง สำหรับทุกคน!"

บุรุษผู้หนึ่งลุกขึ้นยืน หน้าซีดและตัวสั่นเทา เขาเข้าไปซุกตัวอยู่ในห้องสารภาพบาป! เขาคือคนขายเหล้าที่ผล็อยหลับไปแล้วฝันว่าเจ้าหน้าที่กำลังเรียกร้องสิทธิบัตรของการขายเหล้าจากเขาอยู่ แต่เขาไม่มีให้ เป็นที่แน่ชัดว่าเขาจะไม่ยอมออกมาจากที่ซ่อนจนกระทั่งการเทศนาสิ้นสุดลง

"นักบุญที่ถ่อมตนและมีศรัทธาแก่กล้า! ไม้กางเขนของพระองค์ --- (รูปปั้นนั้นมีไม้กางเขนที่ทำด้วยเงิน) --- เครื่องแต่งตัวอันเรียบง่ายของพระองค์สืบทอดมาให้นักบุญฟรันซิสผู้ยิ่งใหญ่ ผู้ซึ่งมีพวกเราเป็นบุตรและผู้ลอกเลียนแบบ! พวกเราจะขยายเผ่าพันธุ์อันศักดิ์สิทธิ์ของท่านไปทั่วปฐพี ไปทั่วทุกมุมโลก ไปตามจังหวัด ไปตามเมืองต่างๆ โดยมิได้แยกแยะผิวดำไปจากผิวขาว" --- (ท่านข้าหลวงกลั้นลมหายใจของท่านเอาไว้) ---

"ทนทรมานกับความยากจนและการพลีชีพ ชาติพันธุ์อันศักดิ์สิทธิ์ของท่านเป็นชาติพันธุ์แห่งสัจธรรมและปกป้องศาสนา" --- (เฮ้อ! ท่านข้าหลวงทอดถอนใจ) --- พิทักษ์รักษาโลกให้อยู่ในดุลยภาพ และรักษามิให้ตกลงไปในห้วงเหวแห่งนรกอเวจี!"

บรรดาผู้ฟังทั้งหลายซึ่งรวมไปถึงกัปตันติอาโกต่างก็เริ่มหาว ฝ่ายมาเรีย คลารานั้นมิได้ใส่ใจกับการเทศนานัก เธอรู้ว่าอิบาร์ราอยู่ใกล้ๆ เธอกำลังนึกถึงเขา เอามือโบกพัดให้กับตัวเอง และสายตามองไปยังรูปกระทิงของนักบุญองค์หนึ่งที่มีรูปร่างทุกอย่างเหมือนกับควายตัวเล็กๆ ตัวหนึ่ง

"พวกเราทุกคนควรจะท่องพระคัมภีร์อันศักดิ์สิทธิ์ให้ขึ้นใจเพราะเป็นชีวิตของนักบุญ เพื่อว่าพ่อจะได้ไม่ต้องเทศน์ให้ฟังอีก พวกคนบาปทั้งหลาย! เจ้าควรจะเรียนรู้ในสิ่งที่สำคัญและจำเป็นเหมือนกับพระบิดาของพวกเรา ถึงแม้ว่าพวกเจ้าหลายต่อหลายคนลืมมันไปแล้วก็ตาม การใช้ชีวิตอย่างที่เป็นอยู่ของเจ้านั้นเหมือนกับพวกโปรเตสแตนต์และพวกนอกรีตที่ไม่เคยให้ความเคารพต่อบาทหลวงของพระผู้เป็นเจ้า เหมือนกับพวกคนจีน และเจ้าจะถูกสาปแช่งให้พบกับความเลวร้ายทั้งหมด บรรดาคนบาปทั้งหลาย!"

"เจ้าลามาโซนั่นเป็งอารายปายน่ะ!"

คาร์โลสคนจีนบ่นพึมพำออกมา พลางมองไปยังผู้เทศน์ ซึ่งยังคงเทศน์ต่อไป และระบายคำสบประมาทและคำสาปแช่งออกมาด้วยความโกรธเคือง

"พวกเจ้าจะตายไปอย่างน่าละอายในที่สุด พวกเชื้อสายนอกรีต! พระผู้เป็นเจ้าได้ทรงลงโทษพวกเจ้าไปแล้วบนโลกนี้ ด้วยคุกตารางและที่คุมขัง! สำหรับครอบครัวของเจ้านั้น พวกผู้หญิงของเจ้าควรหลีกหนีเจ้าไป เจ้าหน้าที่ควรแขวนคอเจ้าทั้งหมดเพื่อป้องกันมิให้พืชพันธุ์ของซาตานเพิ่มทวีขึ้นในสวนองุ่นของพระองค์! พระเยซูคริสต์เจ้าเคยตรัสเอาไว้ว่า 'ถ้าหากร่างกายส่วนหนึ่งส่วนใดของเจ้าเลวร้ายและชักนำเจ้าไปสู่บาป ก็ให้ตัดส่วนนั้นทิ้งเข้าไปในไฟเสีย!'"

บาทหลวงดามาโซรู้สึกระวนกระจายใจและเครียดเพราะท่านลืมบทเทศนากับสำนวนของท่านไป

"แกได้ยินไหมนั่น?"

นักเรียนหนุ่มจากมะนิลาถามสหายของตน

"แกจะตัดมันทิ้งไหม?"

"ไม่! ให้เขาทำก่อนสิ!"

อีกคนหนึ่งตอบ พลางชี้ไปยังผู้เทศน์

อิบาร์ราเริ่มอึดอัด เขามองไปโดยรอบเพื่อหามุมที่ไม่ประเจิดประเจ้อนัก แต่ทว่าในโบสถ์มีผู้คนอยู่เต็ม ฝ่ายมาเรีย คลารานั้นไม่ได้ยินหรือมองเห็นสิ่งใดเลยแม้แต่อย่างเดียว เธอกำลังพินิจพิจารณาภาพของดวงวิญญาณที่ได้รับพร

ในไฟชำระ ดวงวิญญาณในรูปของร่างกายอันเปล่าเปลือยของหญิงและชาย พร้อมด้วยมงกุฎซึ่งเป็นหมวกหรือที่คลุมศีรษะของสังฆราช กำลังถูกย่างอยู่ในเปลวเพลิงและถูกผูกติดกับเข็มขัดของนักบุญฟรันซิสอยู่ เข็มขัดซึ่งไม่ขาดหลุดลุ่ยทั้งๆ ที่มีน้ำหนักผูกติดอยู่

พระสงฆ์ผู้ทรงศีลซึ่งต้องมีผู้บอกบทท่านนี้กับการเทศน์ที่ต้องคิดขึ้นอย่างฉับพลันในตอนนั้น ขาดเรื่องที่ปะติดปะต่อกันและกระโดดข้ามไปถึงสามย่อหน้ายาว บาทหลวงดามาโซคิดบทเทศน์ขึ้นมาไม่ดีนักจนท่านต้องหยุดการเทศน์อันเผ็ดร้อนที่ท่านพูดออกไปจนแทบจะไม่หายใจ

"ผู้ใดที่อยู่ในหมู่ของพวกเจ้าที่กำลังฟังพ่ออยู่ใคร่จะเลียแผลของคนจนกับพวกมะนิลาผู้ยากจนบ้าง?"

บาทหลวงดามาโซเทศน์ต่อไป

"มีผู้ใดบ้าง? ให้บุคคลคนนั้นตอบรับและยกมือขึ้น! ไม่มีใครเลย! พ่อรู้อยู่แล้ว ยกเว้นแต่เพียงว่านักบุญดังเช่น ดิเอโกแห่งอัลคาลา สามารถทำได้ ท่านเลียแผลที่เน่าเปื่อยทุกแห่ง แล้วจึงกล่าวแก่ภราดรที่ตกตะลึกอยู่ว่า 'การกระทำเช่นนี้จะเป็นทางรักษาคนป่วยผู้นี้!' ช่างเป็นความเมตตาแบบคริสเตียนที่ดีอะไรเช่นนี้! เป็นความศรัทธาที่ไม่มีอะไรเปรียบได้! เป็นคุณธรรมในบรรดาคุณธรรมทั้งหมด! เป็นตัวอย่างอันหาที่เปรียบไม่ได้! เป็นยันต์ของขลังสุดที่จะเปรียบได้!

คำเทศนาดังกล่าวข้างต้นตามติดมาด้วยคำร้องอุทานอีกยาวเหยียดพร้อมๆ กันนั้นท่านก็ทำแขนในรูปของไม้กางเขน แล้วยกมันขึ้นลงราวกับว่าต้องการโผบินหรือทำให้นกตกใจบินหนีไป

"ก่อนที่ท่านจะสิ้นลมหายใจ ท่านพูดออกมาเป็นภาษาละตินโดยไม่รู้ภาษาละตินมาก่อน เป็นเรื่องมหัศจรรย์ใช่ไหม คนบาปอย่างพวกเจ้าทั้งหลาย! ถึงแม้ว่าเจ้าจะศึกษาร่ำเรียนมันและถูกเฆี่ยนตีอย่างไรก็ตาม แต่เจ้าจะไม่มีวันพูดภาษาละตินได้เลย และเจ้าจะตายจากไปโดยไม่ได้พูดภาษานี้ การที่จะพูดภาษาละตินได้นั้นเป็นพระมหากรุณาธิคุณของพระผู้เป็นเจ้า ด้วยเหตุนี้ศาสนจักรจึงต้องใช้ภาษาละติน! พ่อก็พูดละตินเช่นกัน! แล้วก็! พระผู้เป็นเจ้า

จะทรงปฏิเสธความสุขนี้กับดิเอโกที่รักยิ่งของพระองค์ได้หรือ? จะทรงปล่อยให้ท่านมรณภาพไปโดยไม่พูดภาษาละตินได้หรือ? เป็นไปไม่ได้แน่นอน ถ้าหากพระผู้เป็นเจ้าไม่อาจทรงความยุติธรรมได้แล้ว พระองค์ก็คงจะไม่เป็นพระผู้เป็นเจ้าอย่างแน่นอน เพราะเหตุนี้เอง ท่านจึงเอ่ยออกมาเป็นภาษาละติน และบรรดานักประพันธ์ของยุคนี้ก็ได้ยืนยันถึงเรื่องที่เกิดขึ้นนี้"

แล้วท่านจึงจบปาฐกถาธรรมด้วยบทสรุปที่ท่านทำด้วยความมานะบากบั่น ทั้งๆ ที่ท่านแอบคัดลอกมาจากงานของ ซินิบัลโด เด มาส* นักประพันธ์ผู้ยิ่งใหญ่

"ด้วยเหตุนี้ ข้าพเจ้าจึงใคร่จะขอคารวะแด่ท่านดิเอโกผู้อัจฉริยะ! ผู้เป็นเกียรติยศของสำนักเรา! ท่านคือแบบฉบับของคุณธรรมทั้งหลาย มีความถ่อมตัวในเกียรติยศชื่อเสียง มีความอ่อนน้อมแต่สูงส่ง นอบน้อมและนับถือตนเอง มีสติแต่รู้จักประมาณ ซื่อสัตย์แม้แต่กับศัตรู เห็นอกเห็นใจและให้อภัย เอื้ออารีและละเอียดถี่ถ้วน เป็นศาสนิกชนที่มีศรัทธาแก่กล้า เชื่อฟังแต่ไม่มีมายา บริสุทธิ์แต่ด้วยความรัก สุขุมยั้งคิดกับปกปิด ทนทรมานกับอดทน กล้าหาญและไม่หวาดหวั่น รู้จักละเว้น กล้าหาญและมุ่งมั่น เชื่อฟังและนอบน้อม สงบเสงี่ยมและมีศีลธรรม กระตือรือร้นเพื่อประโยชน์ของท่านแต่มีอุเบกขา มีโชคและมีความสามารถ มีระเบียบแบบแผนแต่มีมารยาท ฉลาดสุขุมและมองการณ์ไกล มีความเมตตาและเคร่งครัด รอบคอบและสงบเสงี่ยม ปราศจากความกลัวในการแก้ไขความผิด ยากไร้และสงบแต่ขยันขันแข็ง โอบอ้อมอารีแม้จะอดอยากขยันขันแข็งแต่ใจสบาย กระเหม็ดกระแหม่แต่ไม่ตระหนี่เหนียวแน่น บริสุทธิ์แต่สุขุม ปฏิรูปและประสบความสำเร็จ ไม่ใส่ใจแต่กระตือรือร้นที่จะเล่าเรียน องค์พระผู้เป็นเจ้าทรงสร้างท่านขึ้นมาเพื่อให้พอใจกับความรักฉันมิตร! ได้โปรดช่วยข้าพเจ้าโมทนาสาธุความยิ่งใหญ่ของท่านอีกครั้ง เพื่อให้พระนามของท่าน

---

* เป็นข้าราชการสเปน เคยดำรงตำแหน่งเป็นทูตสเปนในประเทศจีน เด มาส ปฏิบัติราชการในฟิลิปปินส์เป็นเวลายาวนานใน ค.ศ.1842 และเขียนบันทึกที่มีชื่อเสียงคือ "เรื่องราวเกี่ยวกับสภาวะของหมู่เกาะฟิลิปปินส์"

สูงส่งเสียยิ่งกว่าดวงดาราทั้งหลาย และสว่างโชติช่วงเสียยิ่งกว่าดวงอาทิตย์ที่เคลื่อนอยู่รอบบาทของท่าน! ได้โปรดช่วยข้าพเจ้าด้วย ส่วนพวกเจ้านั้น! จงช่วยกันวิงวอนขอองค์พระผู้เป็นเจ้าได้ดลบันดาลใจให้รู้จักพอเพียงด้วยเถิด โปรดสวดบท "สรรเสริญพระแม่มาเรีย" พร้อมกัน!"

ทุกคนพากันคุกเข่าลง ต่างส่งเสียงสวดพึมพำราวกับเสียงของแมลงวันนับพันตัว ท่านข้าหลวงทรุดลงคุกเข่าด้วยความยากลำบาก พลางสั่นศีรษะไปมาอย่างเบื่อหน่าย ในขณะที่ท่านอัลเฟเรซมีหน้าตาซีดเซียว และผิดหวัง

"ขอให้บาทหลวงลงนรกไปเถอะ!"

ชายหนุ่มจากมะนิลาคนหนึ่งพึมพำขึ้นมา

"เงียบเถอะ!"

อีกคนหนึ่งพูดขึ้น

"พวกผู้หญิงของบาทหลวงอาจจะได้ยินก็ได้..."

ในขณะเดียวกันนั้น แทนที่ท่านจะสวดบท "สรรเสริญพระแม่มาเรีย" บาทหลวงดามาโซกลับด่าทอคนบอกบทของท่านที่สวมรอยเป็นพระจิตของท่านที่ข้ามย่อหน้าที่ดีที่สุดถึงสามตอน ท่านหยิบขนมหวานกับเหล้าไวน์จากมะละกามาดื่มแก้วหนึ่ง โดยมั่นใจว่าจะพบความดลบันดาลใจมากขึ้น จากสองสิ่งนี้มากกว่าพระจิตอันศักดิ์สิทธิ์ทั้งหมดรวมกัน ไม่ว่าจะอยู่ในรูปของนกพิราบไม้หรือในรูปของเนื้อหนังมังสาของคนบอกบทซึ่งใจวอกแวก ท่านกำลังจะเริ่มปาฐกถาธรรมในภาษาตากาล็อก

หญิงชราผู้มีศรัทธาแก่กล้าคนนั้นใช้ข้อศอกกระทุ้งหลานสาวของตนอีกครั้งหนึ่ง เด็กน้อยสะดุ้งตื่นขึ้นด้วยอารมณ์ที่ไม่ดีนัก หนูน้อยจึงถามว่า

"ถึงเวลาที่ต้องคร่ำครวญแล้วหรือจ๊ะ?"

"ยังหรอก แต่อย่าผล็อยหลับไปอีกนะ เจ้าตัวยุ่ง!"

ยายแสนดีโต้ตอบกลับมา

พวกเราได้ยินคำพูดเพียงไม่กี่คำในตอนที่สองของบทเทศนา ในส่วนที่เป็นภาษาตากาล็อก บาทหลวงดามาโซเตรียมบทเทศน์ด้วยภาษานี้มิใช่เพราะ

ว่าท่านรู้ภาษานี้ดีกว่าภาษาสเปน แต่เป็นเพราะท่านเชื่อว่าคนฟิลิปปินส์ในชนบทโง่เง่าไม่เข้าใจ ท่านไม่กลัวเลยว่าจะทำผิดพลาดต่อหน้าพวกเขาเพราะมันเป็นคนละเรื่องกับคนสเปน ท่านเคยได้ยินเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ของปาจูกถา และในบรรดาผู้ฟังท่านอยู่นั้นอาจจะมีคนหนึ่งที่คุ้นเคยกับกฎเกณฑ์เหล่านี้ --- อาจจะเป็นท่านข้าหลวง --- ที่ท่านเขียนบทเทศนาให้แก้ไขและขัดเกลา แล้วจึงท่องจำและฝึกซ้อมล่วงหน้าก่อนสองสามวัน

เป็นที่รู้กันโดยทั่วไปว่าไม่มีผู้ใดในบรรดาผู้ฟังของท่าน ที่เข้าใจบทเทศนาทั้งหมด เพราะเหตุที่พวกเขาเฉื่อยชาและเบาปัญญาต่อความเข้าใจใดๆ อีกทั้งผู้เทศน์ผู้นี้ลึกซึ้งจนกระทั่งซิสเตอร์รูฟาบอกว่าผู้เข้าฟังเฝ้ารอโอกาสที่จะคร่ำครวญร้องไห้ ฝ่ายหลานสาวจอมยุ่งของหญิงแก่ผู้ศรัทธาคนนั้นผล็อยหลับไปอีกครั้งหนึ่ง---

อย่างไรก็ดี ตอนที่สองนี้อย่างน้อยที่สุดได้รับผลมากกว่าตอนแรกสำหรับผู้นั่งฟังบางคนดังที่เราจะเห็นต่อไป

ท่านเริ่มต้นด้วย "ภราดรภาพในพระเยซูคริสต์เจ้า" ซึ่งตามมาด้วยข้อความที่ไม่อาจแปลได้อีกยาวเหยียด ท่านเอ่ยถึงวิญญาณ นรก นักบุญอุปถัมภ์ผู้ทรงคุณธรรม คนบาป ชาวพื้นเมือง และพระฟรันซิสกันผู้ทรงศีล

"นี่มันเป็นภาษากรีกทั้งหมดนี่ ผมจะไปแล้วหละ"

คนจากมะนิลาคนหนึ่งที่เห็นว่าไม่ตรงกับความสนใจกล่าวกับสหายของเขา

แต่เมื่อเห็นประตูทุกบานปิดอยู่ เขาจึงเดินออกไปทางห้องเก็บเครื่องพิธีในโบสถ์ ซึ่งสร้างความตื่นตระหนกให้กับบรรดาผู้คนและผู้เทศน์ซึ่งมีสีหน้าซีดและหยุดพูดกลางคัน บางคนคาดหวังที่จะได้ยินคำด่าทออย่างรุนแรงจากท่าน แต่ทว่าบาทหลวงดามาโซพอใจที่จะมองตามร่างของผู้จากไป แล้วจึงเทศน์ต่อไป

ท่านระบายความโกรธด้วยคำสบประมาทและสาปแช่งผู้คนกับการไม่เคารพต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นของปฏิปักษ์ทางศาสนา เนื้อหาลักษณะนี้ดูจะเป็นความถนัดของท่าน เนื่องจากว่าท่านแสดงให้เห็นว่าท่านนั้นได้รับความ

บันดาลใจ และถ่ายทอดออกมาอย่างมีพลังและชัดเจน ท่านกล่าวถึงคนบาปที่ไม่ไปล้างบาป และตายอยู่ในที่คุมขังโดยไม่ได้รับประโยชน์จากพิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์ และยังกล่าวถึงครอบครัวที่ถูกสาปแช่ง พวกเลือดผสมที่ไม่มีความสำคัญ แต่โอหังและเสแสร้ง พวกที่มีอายุน้อยและฉลาดปราดเปรื่อง พวกนักปราชญ์จอมปลอม พวกนักกฎหมายที่ไม่มีผู้ใดรู้จัก พวกนักเรียนขี้โอ่ เป็นต้น ลักษณะนี้เป็นนิสัยซึ่งรู้จักกันดีของคนบางคน ดังนั้น เมื่อเขาต้องการเย้ยหยันฝ่ายปฏิปักษ์ พวกเขาก็มักจะเติมท้ายคำอธิบายด้วยคำว่า "เล็กกระจ้อยร่อย" เพราะสมองดูจะไม่สามารถให้คำอธิบายได้มากไปกว่านี้ แล้วพวกเขาก็จะมีความสุขกับสิ่งที่ทำลงไป

อิบาร์ราได้ยินทุกอย่างและเข้าใจโดยนัยที่มีต่อเขา ด้วยท่าทางอันสงบนิ่งเขาใช้สายตามองหาพระผู้เป็นเจ้าและผู้ที่มีอำนาจ แต่ก็ไม่พบสิ่งใด ๆ นอกเหนือไปจากรูปปั้นต่าง ๆ ในขณะที่ท่านข้าหลวงกำลังสัปหงกอยู่

ในขณะเดียวกันนั้นเอง ความกระตือรือร้นของนักเทศน์กลับเพิ่มทวีขึ้นอย่างฉับพลัน ท่านพูดถึงวันเวลาในอดีตในครั้งที่คนฟิลิปปินส์ทุกคนต้องเปิดหมวกและคุกเข่าข้างหนึ่งลงบนพื้นเมื่อพบปะพระและจุมพิตมือของนักบวช ท่านเสริมต่อไปว่า

"มาเดี๋ยวนี้ เขาจะดึงหมวกปีกกว้างหรือหมวกกำมะหยี่ออกด้วยวิธีเอียงมันไว้ข้างหนึ่งเพื่อมิให้ผมยุ่งเหยิง! เขาพอใจที่จะพูดแต่เพียงว่า 'สวัสดีครับนาย' แล้วก็จะมีนักเรียนที่หยิ่งยโสที่รู้ภาษาละตินเพียงเล็กน้อย ผู้ซึ่งเคยไปร่ำเรียนที่มะนิลาหรือที่ยุโรปโดยเชื่อว่าเป็นสิทธิ์ของตนเองที่จะจับมือเราเขย่ามากกว่าจุมพิตฮ้า! วันแห่งการตัดสินครั้งสุดท้ายกำลังจะมาถึง โลกกำลังจะถึงจุดดับแล้ว นักบุญจำนวนมากมายได้ทายทักเอาไว้แล้ว วันนั้นจะมีฝนไฟกับกำมะถันเพื่อลงโทษความหยิ่งยโสของเจ้า!"

หลังจากนั้น ท่านก็พูดโน้มน้าวผู้คนมิให้ลอกเลียนคนป่าทมิฬ แต่ให้หลีกลี้ไปจากพวกนั้น ทั้งนี้เนื่องจากพวกเขาถูกขับออกจากศาสนาไปแล้ว ท่านกล่าวว่า

"ขอให้สนใจในสิ่งที่สภาสงฆ์ประกาศเอาไว้ให้ดี เมื่อคนพื้นเมืองพบพระสงฆ์ตามถนน เขาจะต้องก้มศีรษะลงและยื่นลำคอให้กับคุณพ่อพิง ถ้าหากทั้งพระสงฆ์และคนพื้นเมืองต่างก็อยู่บนหลังม้า คนพื้นเมืองจะต้องหยุดม้าและถอดหมวกออกอย่างเคารพนบนอบ และท้ายสุดถ้าคนพื้นเมืองอยู่บนหลังม้าและพระสงฆ์กำลังเดินอยู่ คนพื้นเมืองจะต้องลงจากหลังม้า และไม่ขึ้นขี่อีกจนกว่าพระสงฆ์บอกให้เขาไปได้แล้ว! หรือฝ่ายพระสงฆ์เดินจากไปไกลแล้ว นี่ก็คือสิ่งที่สภาสงฆ์บอกเอาไว้ คนที่ไม่ปฏิบัติตามจะถูกขับออกจากศาสนา"

"แล้วถ้าคนๆ นั้นอยู่บนหลังควายเล่า?"

กรรมกรผู้หวั่นวิตกคนหนึ่งถามเพื่อนบ้าน

"ก็นั่งต่อไปสิ"

ฝ่ายหลังซึ่งเป็นคนชอบเล่นสำนวนโวหารตอบกลับมา

อย่างไรก็ดี แม้นักเทศน์ผู้นี้จะส่งเสียงลั่นและทำท่าทางต่างๆ แต่หลายคนก็ยังสัปหงกและเบนความสนใจไปยังสิ่งอื่น บทเทศนาเหล่านั้นก็เหมือนกันหมด ผู้คนบางคนพยายามที่จะทำเครื่องหมายกางเขนและร้องคร่ำครวญให้กับบาปของผู้ที่ไม่มีความศรัทธาแต่ก็ไม่สำเร็จ เนื่องจากไม่มีคู่ร่วมในประสบการณ์ด้วย ซิสเตอร์ปูเตกลับคิดไปอีกแบบหนึ่ง มีบุรุษผู้หนึ่งนั่งอยู่ข้างเธอและกำลังสัปหงกอยู่ในท่าทางที่ทำให้เขาเอนล้มลงบนตัวเธอจนทำให้ชุดเครื่องแบบของเธอยับยู่ยี่ หญิงแก่แสนดีคนนี้จึงถือรองเท้าแตะข้างหนึ่งของเธอเอาไว้ แล้วจึงเริ่มตีชายผู้นี้ด้วยรองเท้าเพื่อปลุกให้เขาตื่น พลางก็ร้องออกมาว่า

"โอ๊ย! ออกไป๊ คนป่าเถื่อน! ไอ้สัตว์ ไอ้ปีศาจ ไอ้ควาย ไอ้หมา เจ้าคนถ่อย!"

ความโกลาหลจึงเกิดขึ้น ผู้เทศน์จึงหยุดพูด ขมวดคิ้ว และตกตะลึงในความอัปยศที่เกิดขึ้น ความโกรธเคืองสกัดคำพูดในลำคอของท่าน และท่านทำได้แต่เพียงคำรามออกมาเท่านั้น กำปั้นของท่านฟาดขอบของธรรมาสน์ ซึ่งก็ได้ผล หญิงแก่คนนั้นปล่อยรองเท้าแตะของเธอหลุดไป พร้อมกับบ่นพึมพำ และ

ทำเครื่องหมายกางเขนซ้ำแล้วซ้ำอีก เธอทรุดเข่าลงด้วยศรัทธาที่แก่กล้า

"อา! อา!"

ในที่สุด ท่านก็ร้องออกมาด้วยความโกรธเคือง เอามือกอดอกและสั่นศีรษะไปมา

"เรื่องนี้ก็เช่นกัน พ่อสอนเจ้าอยู่ทุกวัน เจ้าคนป่าเถื่อน! ที่แห่งนี้ในที่สิงสถิตย์ของพระผู้เป็นเจ้าพวกเจ้าก็ยังทะเลาะเบาะแว้งกันและเอ่ยคำพูดหยาบช้าพวกคนถ่อยสามานย์! พวกเจ้าไม่มีความเคารพต่ออะไรอีกแล้ว มันเป็นงานของโลกีย์ และความไม่สามารถควบคุมตัวในเวลาแบบนี้ได้! พ่อบอกไปแล้ว ฮะ!"

ด้วยสาระดังกล่าวท่านจึงเทศน์ต่อไปอีกครึ่งชั่วโมง ท่านข้าหลวงกำลังกรนอยู่ ส่วนมาเรีย คลารานั้นกำลังโงนเงนไปมา หญิงสาวผู้น่าสงสารไม่อาจระงับความง่วงได้เนื่องจากไม่มีรูปภาพใดๆ ให้พิจารณาอีก และไม่มีรูปปั้นให้ดูเพื่อดึงดูดความสนใจของเธอ อิบาร์ราไม่ถูกกระทบกระทั่งจากคำพูดและคำกล่าวพาดพิงถึงตนเองอีก เขากำลังฝันถึงบ้านหลังเล็กบนยอดเขา และเห็นมาเรีย คลารา อยู่ในสวน ปล่อยให้ผู้คนในเมืองอุบาทว์ลากตัวเองลงไปอยู่เบื้องล่างของหุบเขากันเถิด!

บาทหลวงชัลวีสั่นกระดิ่งเล็กๆ ถึงสองครั้ง แต่การกระทำดังกล่าวเหมือนกับการเพิ่มเชื้อเพลิงลงไปในกองไฟ บาทหลวงดามาโซยังดึงดันอยู่ดังเดิม และยึดป่าจูกถาธรรมของท่านออกไป บาทหลวงซิบิลากัดริมฝีปากและจัดแว่นตาซึ่งทำด้วยแก้วเจียรนัยกรอบทองซ้ำแล้วซ้ำเล่า ส่วนบาทหลวงมันนูเอลมาร์ตินนั้นเป็นเพียงคนเดียวที่ดูเหมือนฟังอยู่เพราะท่านกำลังยิ้มร่า

แล้วพระผู้เป็นเจ้าก็ตรัสในที่สุดว่า

"พอเป็นพอ!"

ในที่สุดนักพูดผู้นี้ก็เริ่มเหน็ดเหนื่อย และเดินลงมาจากธรรมาสน์

ทุกคนพากันคุกเข่าลงเพื่อโมทนาคุณพระผู้เป็นเจ้า ท่านข้าหลวงเอามือขยี้ตา ยืดแขนออกไปราวกับจะผ่อนคลายตัวเอง แล้วจึงปล่อยเสีย "อา!" ออกมายาวๆ และอ้าปากหาว

พิธีมิซซาก็ยังคงดำเนินต่อไป เมื่อถึงตอนที่บัลบิโนและชานาไนยร้องเพลงอินคาร์เนธุส ทุกคนจึงคุกเข่าลง ฝ่ายพระนั้นโน้มศีรษะของท่านลงบุรุษผู้หนึ่งกระซิบที่หูของอิบาร์ราว่า

"ในช่วงประกอบพิธีลงเสาเอก ขอให้อยู่ใกล้ๆ พระ อย่าลงไปที่หลุมขุด อย่าไปอยู่ใกล้ฐานรากเป็นอันขาด ชีวิตของท่านกำลังตกอยู่ในอันตราย!"

อิบาร์รามองเห็นเอเลียสซึ่งเมื่อพูดไปแล้วก็หายตัวเข้าไปปะปนในหมู่คน

33

ปั้นจั่น

บุรุษหน้าตาชีดเซียวที่เฝ้าดูแลระแวดระวังผู้นั้นยังคงรักษาคำพูดของตัวเองอยู่ กล่าวคือ สิ่งที่เขาสร้างขึ้นเหนือหลุมกว้างมิใช่ขาหยั่งสามขาธรรมดาๆ ที่ใช้ชักรอกหินขนาดมหึมาหรือกลไกที่ญูอร์ ฮวนอยากได้ เพื่อใช้แขวนลูกรอกจากเบื้องบนเนื่องจากมันเป็นกลไกที่เหนือกว่ากลไกเครื่องจักรทั่วๆ ไปหรือเครื่องชักรอกตามปกติ แท้ที่จริงแล้ว มันคือเครื่องประดับที่ใหญ่โตหรูหราชิ้นหนึ่งทีเดียว!

โครงนั่งร้านที่ซับซ้อนและประณีตสร้างสูงขึ้นไปถึงแปดเมตร พร้อมกับมีกรอบที่ทำด้วยเสาหนาสี่เสาฝังลงไปในดินเพื่อใช้รับน้ำหนัก และใช้ดึงไม้ขวางท่อนยาวขนาดมหึมาวางทแยงมุมเข้าด้วยกัน โดยสานต่อแต่ละท่อนด้วยตะปูตัวใหญ่ซึ่งตอกเข้าไปเพียงครึ่งตัว เพื่อให้โครงสร้างดูเหมือนเป็นลักษณะชั่วคราวและถอดออกได้อย่างง่ายดายในภายหลัง มีเชือกพวนขนาดใหญ่โตห้อยอยู่ทุกด้าน ทำให้โครงสร้างทั้งหมดดูแข็งแรงและยิ่งใหญ่ ส่วนบนได้รับการตกแต่งด้วยธงทิวปลิวไสวหลากสี พร้อมกับมีพวงมาลัยขนาดมหึมาที่ทำด้วยใบไม้และดอกไม้พันผูกกันอย่างมีรสนิยมยิ่ง

ตอนบนสุดที่อยู่ในร่มเงาของท่อนไม้ใหญ่กับธงทิวและพวงมาลัยนั้นมีลูกรอกสามล้อขนาดใหญ่ห้อยอยู่โดยผูกติดแน่นกับเชือกเส้นหนากับตะขอเหล็กซึ่งปลายแหลมมันวับมีเชือกพวนที่หนากว่าห้อยอยู่เพื่อรับน้ำหนักของแผ่นหินมหึมา กลางแผ่นหินเจาะเป็นรูเอาไว้เพื่อให้เข้ากับช่องแม่พิมพ์ขนาดเดียวกันที่อยู่ในหลุมได้พอดี หินแม่พิมพ์ได้รับการเจาะให้เป็นช่องขนาดเล็กเพื่อใช้เก็บบันทึกประวัติศาสตร์ของวันเวลาในตอนนั้น ไม่ว่าจะเป็นหนังสือพิมพ์ บันทึกเหรียญกษาปณ์ เหรียญตรากับที่ระลึกอื่นๆ เพื่อเก็บไว้ให้คนรุ่นต่อๆ ไปในอนาคต

เชือกพวนยาวลงมาถึงลูกรอกใหญ่ขนาดเดียวกันอีกลูกหนึ่งซึ่งอยู่ตรงก้นหลุม ซึ่งผูกติดกับเพลาเครื่องกว้านที่ยึดอยู่กับพื้นดินด้วยขื่อหนักอึ้ง เครื่องกว้านดังกล่าวเคลื่อนไหวได้ด้วยข้อเหวี่ยงสองอัน ซึ่งช่วยส่งกำลังของคนได้ถึงร้อยเท่า โดยเอาประโยชน์จากฟันเฟือง ถึงแม้ว่าพลังที่ได้มานั้นสูญหายไปพร้อมกับความเร็วก็ตาม

"ดูนั่นแน่ะ"

บุรุษที่มีหน้าตาซีดเผือดพูดขึ้นพลางใช้มือหมุนข้อเหวี่ยง

"ดูซิครับ ญอร์ ฮวน ผมสามารถทำให้โครงขนาดมหึมาขึ้นๆ ลงๆ ได้ด้วยกำลังของผมคนเดียว การออกแบบเยี่ยมเช่นนี้ทำให้ผมวัดการขึ้นลงได้เป็นนิ้วๆ ตามความต้องการได้ ดังนั้นคนๆ เดียวจากก้นหลุมสามารถเอาก้อนหินใส่เข้าด้วยกันได้อย่างง่ายๆ ในขณะที่ผมควบคุมมันอยู่ที่นี่"

ญอร์ ฮวนไม่สามารถทำอะไรได้น้อยไปกว่าการขึ่นชมชายคนนี้ที่ยิ้มออกมาอย่างประหลาด บรรดาผู้คนที่อยากรู้ต่างก็ให้ความเห็นและยกย่องเขา

"ใครสอนวิธีทำให้คุณ?"

ญอร์ ฮวนถาม

"พ่อผม พ่อผมที่ตายไปแล้ว!"

เขาตอบด้วยรอยยิ้มประหลาด

"แล้วใครสอนพ่อของคุณล่ะ?"

"ดอน ซาตูร์นิโน ปู่ของดอน คริโซสโตโมครับ"

"ผมไม่เคยรู้เลยว่าดอน ซาตูร์นิโน..."

"เอ้อ ท่านรู้อะไรเยอะแยะ! ท่านไม่เพียงแต่เฆี่ยนคนงานของท่านและปล่อยให้ตากแดดเท่านั้น ท่านรู้ด้วยว่าจะปลุกพวกที่ง่วงเหงาหาวนอนอย่างไรและทำให้คนที่ตื่นอยู่หลับได้อย่างไรในเวลาอันรวดเร็ว คุณจะเห็นสิ่งที่พ่อสอนผม คุณจะเห็นแน่ๆ!"

แล้วบุรุษหน้าตาซูบซีดพิกลผู้นั้นก็ยิ้มตามแบบฉบับของตนอีก

บนโต๊ะที่มีพรมเปอร์เซียคลุมอยู่มีลูกสูบที่ทำด้วยตะกั่ววางอยู่ รวมทั้ง

ข้าวของต่างๆ ที่จะใช้ใส่ลงในหลุมฝังศพที่สร้างขึ้น ซึ่งประกอบด้วยกล่องเจียรนัยหนาที่จะเก็บรักษาซากมัมมี่ของกาลเวลาเอาไว้สำหรับอนาคต มันคือความทรงจำของอดีต ฝ่ายตาซิโอนักปราชญ์ซึ่งอยู่ในอารมณ์ประชดประชันเฝ้ารำพึงอยู่กับตนเองอยู่ใกล้ๆ นั้น พึมพำกับตัวเองว่า

"บางทีในวันใดวันหนึ่งข้างหน้า ในครั้งที่งานซึ่งก่อกำเนิดในวันนี้มีอายุมากขึ้นหลังจากที่ผ่านความเจริญและความเสื่อมทรามมาแล้ว ก็จะปรักหักพังเพราะน้ำมือของธรรมชาติ และจากการทำลายของมนุษย์ แล้วเหนือซากปรักหักพังเหล่านี้ก็จะมีตะไคร่น้ำและเถาวัลย์ขึ้นปกคลุม และเมื่อเวลาลบเลือนตะไคร่น้ำกับเถาวัลย์และซากปรักหักพังไป และลมพัดเถ้าถ่านของมันกระจัดกระจายไปทั่ว ลบล้างความทรงจำของมันกับของผู้สร้างไปจากหน้ากระดาษของประวัติศาสตร์ สูญหายไปจากความทรงจำของมนุษย์ไปจนหมดสิ้น บางทีชาติพันธุ์ซึ่งปัจจุบันอาศัยอยู่บนแผ่นดินผืนนี้จะถูกฝังและหายสาบสูญไปจากปฐพีนี่ก็ได้ บางทีการเจาะขุดของนายเหมืองบางคนอาจจะก่อให้เกิดประกายจากหิน และก็จะเปิดเผยความลี้ลับกับปริศนาจากภายในหินก้อนนี้ บางทีปรัชญาเมธีของชาติซึ่งอาศัยอยู่ในแถบนี้อาจจะตรวจสอบซากของอารยธรรมอันยิ่งใหญ่ที่คำนึงแต่ความเป็นนิรันดร โดยไม่สงสัยว่าความมืดแห่งรัตติกาลอันยาวนานจะเกิดขึ้นกับพวกเขาเหมือนกับบรรดาผู้เชี่ยวชาญเรื่องอียิปต์ทำอยู่ขณะนี้ บางทีครูบาอาจารย์ที่ฉลาดจะบอกกับนักเรียน ซึ่งมีอายุห้าหกขวบของตนด้วยภาษาที่มนุษย์ทุกคนใช้อยู่ว่า 'สุภาพบุรุษทั้งหลาย หลังจากที่ได้ศึกษาและพิจารณาวัตถุซึ่งพบอยู่ใต้ดินของแผ่นดินเกิดของเราอย่างระมัดระวัง และถอดรหัสบางอย่างกับแปลตัวหนังสือบางตัวแล้ว เราก็สามารถเอ่ยถึงสมมุติฐานโดยไม่ต้องหวั่นเกรงต่อสิ่งใดว่าวัตถุเหล่านั้นเป็นของยุคป่าเถื่อน เป็นยุคอันมืดมนที่พวกเรามักเรียกกันว่าเทพนิยาย ดังนั้นท่านสุภาพบุรุษทั้งหลายครับ ในอันที่จะสร้างแนวคิดอย่างคร่าวๆ เกี่ยวกับความล้าหลังของบรรพบุรุษของพวกเรา ผมจึงบอกกับคุณได้แต่เพียงว่า ผู้คนที่อาศัยอยู่ที่นี่ไม่เพียงแต่ยอมรับกษัตริย์สูงสุดเท่านั้น แต่เพื่อแก้ไขปัญหาภายในรัฐบาลของตน พวกเขายังต้องข้ามไปยังอีกมุมสุดของโลก

เหมือนกับที่พวกเรากำลังพูดถึงร่างกายซึ่งเคลื่อนไหวได้ ต้องปรึกษาหัวของมันที่อยู่อีกด้านหนึ่งของโลกซึ่งอาจจะเป็นบริเวณที่ปกคลุมไปด้วยน้ำแล้วตอนนี้

ความไม่สมบูรณ์แบบที่ไม่น่าเชื่อถือดังกล่าว เมื่อคำนึงถึงความไม่น่าเชื่อถือทั้งหมดของมัน กลับกลายเป็นสิ่งที่เชื่อกันได้ถ้าหากเราพิจารณาถึงสภาวะของสิ่งต่างๆ เหล่านั้น ทำให้ผมแทบจะไม่มีคุณสมบัติของความเป็นมนุษย์! ผู้คนในเวลาอันป่าเถื่อนเหล่านี้ยังติดต่อได้โดยตรงกับพระผู้สร้างของพวกเขา (หรืออย่างน้อยที่สุดเชื่อว่าพวกตนติดต่อได้) สืบเนื่องมาจากพวกเขามีพระของพระองค์ที่แตกต่างไปจากผู้อื่น โดยมีชื่อขึ้นต้นด้วยตัวอักษรลึกลับว่า พระเอม อาร์ พี ที่ตีความในลักษณะที่นักปราชญ์เมธีของพวกเราไม่เห็นต้องกัน สืบเนื่องมาจากศาสตราจารย์เลวๆ ทางภาษาของพวกเรา ซึ่งพูดภาษาที่บกพร่องได้ไม่เกินร้อยคำ เอม อาร์ พี จึงมีความหมายว่าเป็นเจ้าของทรัพย์สินที่มั่งคั่งที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากว่าพระต่างๆ เหล่านี้มาจากตระกูลกึ่งเทวดา มีคุณความดีสูงสุด เป็นนักเทศน์ที่พูดได้อย่างจับใจที่สุด เป็นผู้ที่เรืองนามและรอบรู้ มีอำนาจและเกียรติยศสูงยิ่ง และไม่เคยทำความผิดเลยแม้แต่ครั้งเดียว ซึ่งก็เท่ากับเป็นการยืนยันสมมุติฐานของผมว่าพวกเขาเป็นพันธุ์ที่แตกต่างไปจากผู้อื่น และถ้าหากมันยังไม่เพียงพอที่จะสนับสนุนความเห็นของผม ก็ยังมีข้อพิสูจน์อีกอันหนึ่งคือไม่มีผู้ใดปฏิเสธไม่ยอมรับ แต่กลับสนับสนุนมนุษย์ลึกลับแบบนั้น ที่ทำให้พระผู้เป็นเจ้าเสด็จลงมาสู่โลกด้วยการกล่าวคำบางคำออกมา ทั้งนี้เนื่องจากว่าพระผู้เป็นเจ้าไม่สามารถตรัสสิ่งใดได้ยกเว้นผ่านปากของพวกเขา พระผู้เป็นเจ้าองค์ที่พวกเขากินเนื้อหนัง ดื่มโลหิต และมีอยู่บ่อยครั้งที่พวกเขาให้คนธรรมดากิน..."

สิ่งต่างๆ เหล่านี้รวมทั้งเรื่องอื่นๆ อีก คือสิ่งที่นักปราชญ์ผู้เหลือเชื่อท่านนี้จะเอาใส่ลงไปในปากของมนุษย์ที่ขัดข้าของอนาคต ตาซิโอผู้เฒ่าอาจจะผิดพลาดก็ได้ แต่เรากลับไปหาเรื่องที่บรรยายเอาไว้แล้วของพวกเรากันเถิด

ตามกระโจมเล็กๆ ที่เราพบว่าครูกับนักเรียนใช้กันอยู่เมื่อวันวานนั้น มีอาหารกลางวันอันโอชะมากมายกำลังตระเตรียมกันอยู่ บนโต๊ะซึ่งจัดเตรียมเอาไว้ให้กับพวกนักเรียนไม่มีเหล้าไวน์วางไว้เลยแม้แต่ขวดเดียว มีแต่ผลไม้

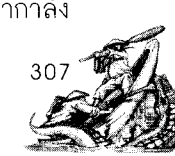
วางไว้จำนวนมาก ตามซุ้มซึ่งเชื่อมต่อกระโจมเข้าด้วยกันนั้นมีเก้าอี้สำหรับนักดนตรี กับโต๊ะซึ่งเต็มไปด้วยขนมหวานและลูกกวาด พร้อมด้วยโถใส่น้ำประดับด้วยดอกไม้กับใบไม้วางอยู่โดยรอบเพื่อเตรียมไว้สำหรับผู้คนที่หิวกระหาย

ฝ่ายครูโรงเรียนนั้นจัดเตรียมเกมส์สำหรับโอกาสพิเศษเช่นนี้ เป็นต้นว่าเสาทาน้ำมัน รั้วเพื่อใช้วิ่งข้าม พร้อมกับหม้อกับกระทะซึ่งห้อยเอาไว้

ผู้คนจำนวนมากมายโอ้อวดกันด้วยเสื้อผ้าแพรพรรณสีสดใส ต่างก็เดินเล่นไปมา บ้างก็อยู่ใต้ร่มไม้ บ้างก็อยู่ใต้ซุ้มไม้เขียวชอุ่มเพื่อหลบแสงจัดจ้านของดวงอาทิตย์ บรรดาเด็กผู้ชายไต่ขึ้นไปบนกิ่งไม้เหนือก้อนหินเพื่อเฝ้าดูการประกอบพิธีได้ขัดเจนขึ้นและเพื่อชดเชยความเตี้ยของตน พวกเขามองดูพวกเด็กนักเรียนด้วยความริษยาเพราะดูพวกเขาสะอาดสะอ้าน ใส่เสื้อผ้าชุดใหม่และยังอยู่ในบริเวณซึ่งสงวนไว้ให้กับพวกเขาโดยเฉพาะ บิดามารดาของนักเรียนเหล่านี้เป็นชาวบ้านที่ยากจนเรียบง่าย และต่างก็กระตือร้อร้นที่เห็นบุตรของตนรับประทานอาหารบนโต๊ะที่คลุมด้วยผ้าสีขาวเหมือนกับโต๊ะของพวกพระและท่านข้าหลวง ซึ่งก็เพียงพอต่อความคิดถึงมิให้หิวโหย ซึ่งโอกาสดังกล่าวจะได้รับการเล่าขานจากบิดาถึงบุตรของตนต่อไป

เสียงดนตรีที่ดังมาแต่ไกลเริ่มได้ยินชัดขึ้น และเดินนำหน้าฝูงชนทุกเพศทุกวัยที่แต่งตัวด้วยเสื้อผ้าสีฉูดฉาด บุรุษหน้าซีดเหลืองแสดงอาการวิตกขอบกลเขาตรวจดูเครื่องมือที่สร้างขึ้นด้วยสายตาเท่านั้น ชาวบ้านคนหนึ่งมองตามสายตาของชายคนนั้นไปและเฝ้าดูการเคลื่อนไหวของฝ่ายหลังอยู่ คนนั้นคือเอเลียสซึ่งมาปรากฏตัวอยู่ในงานพิธีนี้ด้วย หมวกสานปีกกว้างกับเสื้อผ้าที่ขะมุกขะมอมของเขาทำให้เขาปิดบังรูปพรรณสันฐานของตัวเองได้ดี ฉะนั้นจึงไม่มีผู้ใดสังเกตหรือรู้จัก เขาจองที่ที่ดีที่สุดให้กับตนเองจนเกือบจะติดกับเครื่องกว้านตรงขอบหลุมที่ขุดเอาไว้

ท่านข้าหลวงประจำมณฑล เจ้าหน้าที่เทศบาล พระ ยกเว้นบาทหลวงดามาโซ และเจ้าพนักงานชาวสเปน เดินมาพร้อมกับนักดนตรี อิบาร์รากำลัง

สนทนาอยู่กับท่านข้าหลวง ซึ่งกลายเป็นมิตรที่ดีต่อกันอีกครั้งหนึ่ง หลังจากที่อิบาร์รากล่าวชมเชยสายสะพายและเครื่องราชอิสริยาภรณ์ของท่าน เรื่องนี้เป็นเรื่องที่บรรดาเจ้าหน้าบอกให้รู้ว่าเป็นจุดอ่อนจุดหนึ่งในหลายๆ จุดของท่านข้าหลวง กัปตันติอาโก ท่านอัลเฟเรซกับคหบดีอีกหลายคนตามมาด้วย พร้อมกับสุภาพสตรีซึ่งถือร่มผ้าไหมอีกกลุ่มหนึ่ง บาทหลวงซัลวีเงียบขรึมและตาลอยตามปกติวิสัย

"คุณสามารถนับแรงสนับสนุนจากผมในงานดีๆ ที่คุณทำได้เลยครับ" ท่านข้าหลวงกล่าวกับอิบาร์รา

"ผมจะจัดหาสิ่งที่คุณต้องการหรือมิฉะนั้นก็จะเกลี้ยกล่อมผู้อื่นให้ช่วยคุณ"

อิบาร์รารู้สึกว่าหัวใจของตนเต้นแรงขึ้นเมื่อพวกเขาเดินเข้ามาใกล้บริเวณที่ขุดกันอยู่ เขาตวัดสายตาไปยังร้านนั่งสูงที่ผิดธรรมดานั้นด้วยสัญชาตญาณที่ตนมีอยู่ และเห็นชายผิวเหลืองทักทายเขาอย่างเคารพนบนอบและจ้องมองเขานิ่งอยู่ครู่หนึ่ง เขารู้สึกประหลาดใจที่เห็นเอเลียส ฝ่ายหลังนี้มองดูตาอิบาร์ราเพื่อให้เขาจดจำคำเตือนในโบสถ์

ฝ่ายพระซึ่งสวมใส่ชุดประกอบพิธีก็เริ่มพิธีกรรม หัวหน้าไวยาวัจกรตาเดียวทำหน้าที่ถือคัมภีร์ ในขณะที่เด็กผู้ช่วยประกอบพิธีถือธูปหอม กับภาชนะบรรจุน้ำมนต์อันศักดิ์สิทธิ์ ส่วนคนที่เหลือนั้นต่างก็ยืนกระจัดกระจายอยู่โดยรอบโดยไม่มีสิ่งใดปกคลุมศีรษะ ฝูงชนเงียบกริบ ทุกๆ คนสังเกตเห็นว่าเสียงสวดมนต์ของบาทหลวงซัลวีแตกพร่าแม้ท่านจะสวดด้วยเสียงที่แผ่วเบาที่สุดแล้วก็ตาม

ในขณะเดียวกันนั้น บรรดาสิ่งของที่สำคัญๆ เช่น บันทึก หนังสือพิมพ์ เหรียญตรา เหรียญเงินกับสิ่งของอื่นๆ --- ถูกจัดวางเอาไว้ในกล่องเจียรนัยแล้วหุ้มล้อมและปิดแน่นด้วยลูกสูบตะกั่ว

"เซนญอร์ อิบาร์รา โปรดวางกล่องตรงบริเวณที่เตรียมเอาไว้ พระกำลังรอคุณอยู่!"

ท่านกระซิบกับชายหนุ่ม

"ด้วยความยินดีครับ"

ฝ่ายหลังตอบ

"แต่นั่นก็จะเป็นการเข้าไปก้าวก่ายหน้าที่ของผู้รับรองนิติกรรม ผู้ทรงเกียรติ! ท่านผู้รับรองนิติกรรมควรเป็นผู้รับรองการกระทำดังกล่าว"

ผู้รับรองนิติกรรมรับกล่องนั้นมาถืออย่างเงียบขรึม แล้วเดินลงบันไดปูพรมที่นำไปสู่ก้นหลุม แล้วจึงวางมันลงไปในก้อนหินที่เจาะไว้เป็นช่องด้วยท่าทางเคร่งขรึมน่าเกรงขามเหมาะกับโอกาสดังกล่าว หลังจากนั้นพระจึงหยิบธูปเทียน แล้วจึงประพรมเสาหลักด้วยน้ำมนต์ศักดิ์สิทธิ์

ถึงเวลาที่บรรดาแขกเหรื่อผลัดกันเข้าไปโบกปูนขาวบนผิวของหินก้อนนั้น เพื่อให้หินก้อนที่สองซึ่งยังห้อยอยู่เหนือหลุมจะสามารถยึดอยู่กับหินก้อนที่วางอยู่บนพื้นเบื้องล่างได้

อิบาร์รายื่นเกรียงตักปูน ซึ่งตรงด้านที่เป็นส่วนแบนเรียบทำด้วยเงินแกะสลักวันประกอบพิธีเอาไว้ ฝ่ายท่านข้าหลวงกล่าวคำปาฐกถาเป็นภาษาสเปนขึ้นก่อนอย่างเคร่งขรึมว่า

"พลเมืองของซันดิเอโกทั้งหลาย เรามาเป็นประธานของพิธีสำคัญที่พวกท่านรู้กันแล้วโดยที่เราไม่จำเป็นต้องเอ่ยถึง อาคารโรงเรียนกำลังจะถูกสร้างขึ้น โรงเรียนนับว่าเป็นฐานของสังคม เป็นหนังสือที่เขียนถึงอนาคตของผู้คน! จงอวดโรงเรียนแก่เรา แล้วเราจะอวดท่านถึงประชาชนที่มีอยู่ว่าเป็นอย่างไร!

"พลเมืองของซันดิเอโกทั้งหลาย! ขอโมทนาคุณพระผู้เป็นเจ้าที่ประทานพระสงฆ์ผู้ทรงคุณงามความดี และประทานรัฐบาลของเมืองแม่ที่พยายามแพร่กระจายอารยธรรมในแผ่นดินอันอุดมสมบูรณ์อย่างไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย และปกป้องคุ้มครองแผ่นดินเอาไว้ภายใต้เสื้อคลุมอันทรงบารมี! ขอโมทนาคุณพระผู้เป็นเจ้าที่ทรงเวทนาพวกท่าน และนำพระผู้ต่ำต้อยเหล่านี้มาให้พวกท่านและช่วยให้ความกระจ่าง นำพา และสั่งสอนพระวจนะอันศักดิ์สิทธิ์ให้กับพวกท่าน! ขอโมทนารัฐบาลที่ได้เสียสละ กำลังเสียสละ และจะเสียสละให้กับพวกท่านกับลูกหลาน!

เรามาถึงเวลาอำนวยพรให้กับเสาหลักของอาคารอันยิ่งใหญ่ เราในฐานะ

ข้าหลวงของมณฑลนี้ และในพระนามของสมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน กษัตริย์แห่งอาณาจักรอิสปานิกทั้งหลาย ขอพระผู้เป็นเจ้าพิทักษ์พระองค์ด้วย! ในนามของรัฐบาลสเปนอันทรงเกียรติ และภายใต้การปกป้องของธงชัยอันบริสุทธิ์ตลอดกาล เราอุทิศพระราชบัญญัติฉบับนี้และขอเริ่มต้นการสร้างโรงเรียน ณ บัดนี้!

"พลเมืองแห่งซันดิเอโก ขอพระเจ้าแผ่นดินทรงพระเจริญ! ขอสเปนอยู่ชั่วกาลนาน! ขอให้ศาสนาจงเจริญ! ขอให้ศาสนาโรมันคาทอลิกจงยืนนาน!"

"จงเจริญ! จงเจริญ!"

เสียงหลายๆ เสียงเปล่งร้องกันเซ็งแซ่

"ขอให้ ฯพณฯ ท่านข้าหลวงจงเจริญ!"

หลังจากนั้นท่านก็เดินลงบันไดอย่างสง่างามไปตามเสียงดนตรีซึ่งเริ่มต้นบรรเลงเพลง ใส่ปูนขาวลงไปสองสามชั้นบนก้อนหิน และจึงเดินกลับขึ้นมาอีกครั้งด้วยท่าทางสง่าผ่าเผยดังเดิม

บรรดาเจ้าหน้าที่ต่างก็ตบมือให้อย่างพออกพอใจ

อิบาร์ราย่ื่นเกรียงตักปูนทำจากเงินอีกอันหนึ่งให้กับพระ ซึ่งมองอิบาร์ราอยู่ครู่หนึ่งแล้วจึงเดินลงไปอย่างช้าๆ เมื่อไปถึงครึ่งทางของบันได ท่านเงยสายตาเหลือบขึ้นมองหินก้อนที่สองเบื้องบนซึ่งผูกติดแน่นกับเชือกพวนขนาดมหึมาอยู่แวบหนึ่ง ท่านทำแบบเดียวกับท่านข้าหลวง ครั้งนี้เสียงตบมือดังขึ้นกว่าเดิม หลังจากนั้นเจ้าหน้าที่ซึ่งมีพระสงฆ์กับกัปตันติอาโกเข้าร่วมประกอบพิธีด้วย

บาทหลวงซัลวีดูเหมือนกับจะมองหาคนที่ท่านจะยื่นเกรียงตักปูนให้มองมาเรีย คลาราด้วยความไม่แน่ใจนัก แต่ก็เปลี่ยนใจและยื่นให้กับผู้รับรองนิติกรรมแทนที่ ฝ่ายหลังนั้นยื่นให้กับ มาเรีย คลาราด้วยกิริยาและเลียม แต่เธอปฏิเสธด้วยรอยยิ้ม ฝ่ายสงฆ์ เจ้าหน้าที่กับท่านอัลเฟเรซต่างก็เปลี่ยนกันเข้าไปกัปตันติอาโกก็มิได้ถูกลืม ยกเว้นแต่เพียงอิบาร์ราเท่านั้น ในขณะที่ท่านกำลังจะสั่งให้บุรุษหน้าตาซีดเซียวผู้นั้นหย่อนหินก้อนที่สองลงมาอยู่นั้น ฝ่ายพระก็นึกถึงชายหนุ่มได้พอดี ท่านจึงกล่าวล้อเลียนกับเขาอย่างคุ้นเคยว่า

"เซนญอร์ อิบาร์รา คุณไม่เข้ามาแบ่งส่วนปูนของคุณเลยรึ?"

"ผมก็จะเป็นฮวน ปาโลโม* อีกคนซิครับ ที่รับประทานสิ่งที่ผมทำเอง" อิบาร์ราตอบโต้กลับไปด้วยน้ำเสียงแบบเดียวกัน

"ไปเลยครับ!"

ท่านข้าหลวงหยอกล้อด้วยการดุนหลังอิบาร์ราเบา ๆ

"มิฉะนั้นผมก็จะสั่งมิให้หย่อนหินลงมา แล้วพวกเราก็จะอยู่ด้วยกันที่นี่จนถึงวันตัดสินครั้งสุดท้าย!"

ด้วยคำขู่ที่น่ากลัวแบบนั้น อิบาร์ราจึงยอมคล้อยตาม เขาเปลี่ยนเกรียงเงินอันเล็กมาเป็นเกรียงเหล็กที่ใหญ่ขึ้น จนทำให้บางคนอดยิ้มไม่ได้ แล้วเขาจึงก้าวไปข้างหน้าอย่างสงบ เอเลียสมองดูเขาอย่างแปลกใจด้วยสีหน้าที่ไม่อาจอธิบายได้ เพราะดูเหมือนว่าเขาจะทุ่มเทชีวิตทั้งหมดให้กับการมองครั้งนั้น บุรุษหน้าซีดเซียวคนนั้นกำลังดูหลุมที่ขุดกว้างเบื้องหน้าอยู่พอดี

หลังจากกวาดตามองก้อนหินซึ่งแขวนอยู่เหนือศีรษะอย่างรวดเร็ว และเหลือบดูเอเลียสกับชายหน้าซีดคนนั้นแล้ว อิบาร์ราจึงบอกกับญอร์ ฮวน ด้วยเสียงค่อนข้างสั่นว่า

"เอาปูนมาให้ผม และไปหยิบเกรียงอีกอันบนนั้นให้ผมด้วย"

ชายหนุ่มจึงยืนอยู่ตามลำพัง เอเลียสไม่ได้มองดูเขาอีกต่อไป สายตาของเขาจ้องไปที่มือของชายหน้าซีดคนนั้น ฝ่ายหลังกำลังโน้มตัวลงเหนือหลุม สายตามองตามการเคลื่อนไหวของชายหนุ่มอย่างร้อนใจ เสียงครูดของเกรียงกับปูนดังขึ้นนอกเหนือไปจากเสียงพูดเบา ๆ ของบรรดาเจ้าหน้าที่ที่แสดงความยินดีกับท่านข้าหลวงเกี่ยวกับคำปราศรัยของท่าน

ในทันใดนั้นเองเสียงระเบิดก็ดังขึ้น! เครื่องชักรอกซึ่งมัดติดอยู่กับฐานของร้านนั่งทลายลงมา ตามติดมาด้วยเครื่องกว้านซึ่งกระแทกอุปกรณ์ที่ติดตั้งเอาไว้จนแหลกราญไม่มีชิ้นดี ตัวขื่อง่อนแง่นโอนเอน เชือกพวนขาดผึง แล้วทุกสิ่งทุกอย่างก็ทลายลงมาในชั่วพริบตาด้วยเสียงดังอย่างน่ากลัว ฝุ่นคลุ้งกระจาย เสียงนับพันกรีดร้องด้วยความตื่นตระหนกอื้ออึงไปทั่ว ฝูงชนวิ่งแตก

* ได้ชื่อว่าเป็นบุคคลที่มีความสามารถ และมีทักษะสูง และจะไม่ขอความช่วยเหลือจากผู้ใด

กระจายไปทั่วทุกสารทิศ มีอยู่บางคนที่วิ่งไปทางหลุมที่ขุดเอาไว้ มีแต่เพียงมาเรีย คลารา กับบาทหลวงซัลวีเท่านั้นที่ยืนตะลึงตัวแข็งอยู่กับที่ไม่อาจเคลื่อนไหวได้ สีหน้าซีดสลด และไม่มีคำพูดใดๆ เล็ดลอดออกมาเลย

เมื่อฝุ่นค่อยๆ จางหายไป พวกเขาก็เห็นอิบาร์รายืนอยู่ท่ามกลางท่อนไม้เสา เขือกพวน และอยู่ระหว่างกว้านกับก้อนหินซึ่งเมื่อหล่นลงมาอย่างรวดเร็วได้กระแทกและบดทุกสิ่งทุกอย่างจนแหลกเหลว ชายหนุ่มก็ยังถือเกรียงเอาไว้ด้วยสีหน้าตื่นตระหนกเมื่อมองเห็นร่างของชายคนหนึ่งนอนอยู่และเกือบจะถูกฝังอยู่ใต้กองไม้ตรงเท้าของเขา

"คุณยังไม่ตายหรือ? คุณยังมีชีวิตอยู่ใช่ไหม? พระเจ้าช่วยด้วยเถิด พูดอะไรออกมาบ้าง"

เจ้าหน้าที่สองสามคนร้องขึ้นด้วยความเป็นห่วงและตื่นตกใจ

"มหัศจรรย์จริงๆ! มหัศจรรย์จริงๆ!"

คนสองสามคนร้องขึ้น อิบาร์ราซึ่งตื่นจากความตะลึงที่เหมือนกับความฝัน พูดขึ้นว่า

"มาช่วยกันยกร่างชายผู้เคราะห์ร้ายคนนี้ด้วย!"

เมื่อได้ยินเสียงของเขา มาเรีย คลารามีความรู้สึกว่าเรี่ยวแรงหายไปจากตัวเธอ เธอล้มลงสู่อ้อมแขนของเพื่อนๆ รู้สึกเหมือนกับจะเป็นลม

ความวุ่นวายอย่างหนักเกิดขึ้นโดยทั่วไป ทุกคนต่างก็พากันพูด ออกท่าทางวิ่งวุ่นไปมา ไต่ลงไปในหลุมและไต่กลับขึ้นมา ชนกันไปมาอย่างตกใจ

"ใครคือผู้ตาย? เขายังมีชีวิตอยู่หรือไม่?"

ท่านอัลเฟเรซซักถาม

พวกเขาจำร่างของชายผิวซีดเหลืองซึ่งยืนอยู่ใกล้ๆ เครื่องกว้านได้

"ปล่อยให้พวกเขาสืบสวนหัวหน้าก่อสร้างก็แล้วกัน!"

เป็นสิ่งแรกที่ท่านข้าหลวงสามารถพูดออกมาได้

พวกเขาตรวจดูร่างกาย จับหน้าอกและพบว่าหัวใจของเขาไม่เต้นอีกต่อไป แรงกระแทกตรงศีรษะของเขา และโลหิตไหลออกมาจากจมูก ปากและหูของเขา

เขามองเห็นร่องรอยประหลาดบางอย่างอยู่รอบคอชายคนนั้น เป็นรอยบีบลึกสี่รอยข้างหนึ่งและอีกรอยหนึ่งซึ่งใหญ่ขึ้นบ้างอยู่ตรงกันข้าม ดูราวกับฝ่ามือเหล็กบีบคอเขาเหมือนกับคีมเหล็ก

บรรดาพระพากันแสดงความยินดีกับอิบาร์ราอย่างมีน้ำใจ ยื่นมือออกไปให้เขาจับ พระฟรันซิสกันซึ่งมีท่าทางสุภาพและทำหน้าที่เป็นพระจิตผู้บอกบทให้กับบาทหลวงดามาโซ พูดออกมาด้วยน้ำตาคลอเบ้าว่า

"พระผู้เป็นเจ้าทรงความยุติธรรมยิ่ง! พระผู้เป็นเจ้าทรงคุณงามความดียิ่งนัก!"

เจ้าหน้าที่คนหนึ่งพูดกับอิบาร์ราว่า

"คุณอยู่ตรงนั้นก่อนหน้าผมเพียงเสี้ยวนาที! เมื่อผมนึกถึงเรื่องนี้แล้วทำให้ผมคิดว่าผมคงเป็นคนสุดท้าย พระเยซูเจ้า!"

"เส้นผมของผมตั้งชูชันขึ้นทีเดียว!"

บุรุษคนหนึ่งซึ่งมีศีรษะเกือบล้านพูดขึ้น

"ดีนะที่มันเกิดขึ้นกับคุณ มิใช่ผม"

บุรุษชราร่างกายสั่นเทาคนหนึ่งบ่นพึมพำ

"ดอน ปัสกัว!"

คนสเปนสองสามคนร้องขึ้น

"ท่านสุภาพบุรุษครับ! ผมพูดออกไปแบบนั้น เนื่องจาก เซนญอร์ อิบาร์รา รอดชีวิต ถ้าหากผมไม่แหลกเหลวละก็ เพียงแค่ความคิดมันก็ฆ่าผมได้แล้ว!"

ฝ่ายอิบาร์รานั้นเดินจากไปแล้วเพื่อไปไต่ถามอาการของมาเรีย คลารา

"อย่าได้ทำให้เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนี้เป็นอุปสรรคของการเฉลิมฉลองของเราเป็นอันขาด เซนญอร์ อิบาร์รา"

ท่านข้าหลวงเอ่ยขึ้น

"ขอโมทนาพระคุณพระผู้เป็นเจ้า! ผู้ตายมิใช่พระหรือคนสเปน เราจะต้องฉลองความปลอดภัยของคุณ อะไรจะเกิดขึ้นถ้าหินก้อนนั้นบดบี้ร่างของคุณ!"

"มีลางสังหรณ์ ลางสังหรณ์"

เจ้าหน้าที่รับรองนิติกรรม พูดขึ้น

"ผมบอกไปแล้ว ผมเห็น เซนญอร์ อิบาร์ราลงไปอย่างไม่เต็มใจนัก ผมเห็นจริง ๆ!"

"ผู้ตายเป็นเพียงคนพื้นเมืองคนหนึ่งเท่านั้น!"

"ให้งานฉลองดำเนินต่อไป! เริ่มเพลงได้! คนตายจะไม่ฟื้นขึ้นมาอีก พวกเรากำลังเศร้าโศก! หัวหน้า สืบสวนกันที่นี่เลยนะ เรียกผู้อำนวยการมาด้วย และให้จับหัวหน้าก่อสร้าง!"

"เอามันไปแขวนคอ!"

"แขวนคอ! เฮ้! เล่นเพลงเดี๋ยวนี้! เพลง! เอาหัวหน้าก่อสร้างไปแขวนคอ!"

"ท่านข้าหลวงขอรับ"

อิบาร์ราตอบอย่างเคร่งขรึม

"ถ้าหากความเสียใจไม่อาจทำให้ผู้ตายฟื้นขึ้นมาอีกละก็ การคุมขังคนซึ่งพวกเรายังไม่แน่ใจในความผิดก็จะไม่บรรลุผลใด ๆ ผมขอเป็นคนประกันให้กับบุคคลคนนี้ และผมขอให้ปลดปล่อยบุคคลผู้นี้อย่างน้อยที่สุดก็ช่วงวันสองวันนี้"

"เอาหละ! เอาหละ! แต่จะต้องไม่ให้เกิดขึ้นอีก"

คำวิพากษ์วิจารณ์ทุกประเภทได้ถูกเล่าต่อ ๆ กันออกไป แนวคิดเกี่ยวกับความมหัศจรรย์กลายเป็นความจริงที่ยอมรับกันไปแล้ว อย่างไรก็ดี บาทหลวงซัลวีดูเหมือนจะไม่สุขนักเกี่ยวกับความมหัศจรรย์ที่เชื่อว่ามาจากนักบุญองค์หนึ่งของสำนักและตำบลของท่าน และไม่มีผู้ใดต้องการกล่าวอ้างว่าตนเองเห็นร่างซึ่งสวมชุดดำเหมือนกับพระสำนักฟรันซิสกันเดินลงไปในหลุมในช่วงที่ทุกสิ่งทุกอย่างกำลังทลายลงมา ไม่ประหลาดใจเลยว่าร่างนั้นคือนักบุญองค์เดียวกันกับซันดิเอโก นอกจากนี้ ยังเป็นที่รู้กันดีว่าอิบาร์ราได้ยินเสียงมิซซา แต่ชายชีดเซียวคนนั้นกลับไม่ได้ยิน ---มันช่างใสสว่างราวกับแสงของดวงอาทิตย์ทีเดียว!

"เห็นไหมล่ะ? แกไม่อยากไปเข้าพิธีมิซซา"

มารดาคนหนึ่งพูดกับบุตรชาย

"ถ้าฉันไม่เฆี่ยนแกเพื่อให้แกไปละก็ ตอนนี้แกก็คงจะพบตัวเองอยู่หน้าศาลาเทศบาลเหมือนกับคนๆ นั้นในรถลาก"

ชายซีดเซียว หรือร่างของเขาถูกห่อหุ้มอยู่ในเสื่อและถูกนำไปยังศาลาเทศบาลพอดี

ส่วนอิบาร์รารีบรุดกลับไปยังบ้านของตัวเองเพื่อเปลี่ยนเสื้อผ้า

"เริ่มต้นไม่ดีเลย ฮึม!"

ตาซิโอผู้เฒ่าพูดขึ้นแล้วเดินจากไป

34

ความคิดอิสระ

อิบาร์ราพึ่งจะแต่งตัวเสร็จ เมื่อคนรับใช้มาแจ้งให้ทราบว่ามีชาวบ้านคนหนึ่งอยู่ด้านนอกและกำลังมองหาเขาอยู่พอดี เขาคิดว่าคงเป็นกรรมกรคนหนึ่ง อิบาร์ราจึงสั่งให้พาแขกคนนั้นไปที่ห้องทำงานของเขา ห้องซึ่งเป็นทั้งห้องทำงาน ห้องสมุด และหลายๆ ครั้งเป็นห้องทดลองทางเคมีไปพร้อมกัน

เขามีความประหลาดใจยิ่ง เมื่อพบว่าตนเองเผชิญหน้ากับเอเลียสผู้เยือกเย็นและลึกลับ

"คุณช่วยชีวิตของผมมาครั้งหนึ่ง"

ฝ่ายหลังพูดขึ้นในภาษาตากาล็อก ทั้งๆ ที่เข้าใจในปฏิกิริยาของอิบาร์ราเป็นอย่างดี

"และผมก็ได้ชดใช้หนี้ไปครึ่งหนึ่งแล้ว แต่คุณไม่จำเป็นต้องขอบใจผมตรงกันข้ามครับ ผมมาขอความช่วยเหลือจากคุณ"

"บอกมาเลย"

ชายหนุ่มตอบไปด้วยภาษาเดียวกัน ประหลาดใจในท่าทางเคร่งขรึมของเพื่อนร่วมชาติของตน

เอเลียสจ้องตาอิบาร์ราครู่หนึ่งแล้วจึงตอบว่า

"เมื่อความยุติธรรมของมนุษย์ต้องการรื้อฟื้นความลึกลับเรื่องนี้ละก็ ผมใคร่จะวิงวอนขอคุณ มิให้เปิดเผยคำเตือนซึ่งผมบอกให้คุณในโบสถ์"

"อย่าเป็นกังวลเลย"

ชายหนุ่มตอบด้วยน้ำเสียงที่ดูจะขัดเคืองบ้าง

"ผมรู้ว่าพวกเขากำลังหาตัวคุณอยู่ ถึงอย่างไรผมก็ไม่ได้เป็นคนชอบเล่าเรื่อง"

"โอ้! ไม่ใช่เพื่อประโยชน์ของผมนะครับ ไม่ใช่เพื่อผมเลย"

เอเลียสตอบอย่างแข็งขันและอย่างทระนง

"สำหรับประโยชน์ของคุณเอง ผมไม่กลัวผู้ใดทั้งสิ้น!"

ความประหลาดใจของชายหนุ่มของพวกเราเพิ่มทวีขึ้น น้ำเสียงลักษณะชาวบ้านซื่อๆ และอดีตนายท้ายเรือพูดออกมานั้นเป็นของใหม่ และดูจะผิดแผกไปจากลักษณะของคนในฐานะและสิ่งแวดล้อมของเขา

"คุณหมายความว่าอย่างไรกัน?"

เขาถาม พลางจ้องมองบุรุษลึกลับอย่างประหลาดใจ

"ผมไม่ได้พูดให้คุณงงงวย แต่ต้องการเปิดเผยตนเองให้ชัดเจน เพื่อความปลอดภัยยิ่งขึ้นไปอีกของคุณ คุณจำเป็นต้องทำให้ศัตรูของคุณคิดว่าคุณไม่รู้เรื่องและไว้วางใจพวกเขา"

อิบาร์ราผงะ

"ศัตรูของผม? ผมมีศัตรูด้วยหรือนี่?"

"คุณครับ เราทุกคนมีด้วยกันทั้งนั้น นับตั้งแต่แมลงตัวเล็กที่สุดไปจนถึงมนุษย์ คนจนที่สุดไปถึงคนรวยและมีอิทธิพลที่สุด! ความจงเกลียดจงชังและอาฆาตมาดร้ายเป็นกฎแห่งชีวิต!"

อิบาร์รามองเอเลียสอย่างเงียบๆ แล้วจึงพึมพำขึ้นว่า

"คุณไม่ได้เป็นนายท้ายเรือ และมิใช่ชาวบ้านธรรมดานี่"

"คุณมีศัตรูในที่สูงขึ้นไปพอๆ กับเขตที่ต่ำลงมา"

เอเลียสกล่าวต่อไปโดยไม่สนใจคำพูดของชายหนุ่ม

"คุณมุ่งหวังที่จะสร้างงานใหญ่โต แต่คุณยังมีอดีต คุณพ่อของคุณและคุณปู่ของคุณมีศัตรูทั้งนั้น สืบเนื่องมาจากท่านมีอารมณ์รุนแรง ในชีวิตนี้พวกคนเลวมิได้เป็นฝ่ายกระตุ้นความเกลียดชังของบุคคลอื่น แต่เป็นคนซื่อสัตย์ต่างหากเล่า"

"คุณรู้ไหมว่าศัตรูของผมเป็นผู้ใดบ้าง?"

เอเลียสมิได้เอ่ยตอบออกไปทันที แต่กลับครุ่นคิดอยู่

"ผมรู้ว่ามีคนหนึ่ง คนที่ตายไปแล้วคนนั้น"

เขาตอบ

"เมื่อคืนนี้ผมพบว่าเขากำลังทำอะไรที่เป็นปฏิปักษ์กับคุณอยู่ สืบเนื่องมาจากคำพูดบางคำที่เขาพูดกับคนแปลกหน้าที่ไม่มีใครรู้จักคนหนึ่งว่า 'คนนี้จะไม่ถูกปลากินเหมือนพ่อของมัน พรุ่งนี้แกก็จะเห็น' เขาพูดแบบนี้ คำพูดเหล่านี้ทำให้ผมเกิดความสนใจ มิใช่เป็นเพราะความหมายของมัน แต่เป็นเพราะคนๆ นั้นเป็นคนพูดต่างหาก หลายวันก่อนหน้านี้ เขาเสนอตัวกับหัวหน้างานก่อสร้างด้วย เพื่อเป็นคนดูแลการวางเสาหลัก เขาไม่ได้ขอเงินเดือนสูง แต่โม้ว่าตนเองมีความรู้กว้างขวางเกี่ยวกับเรื่องนี้ ผมไม่มีเหตุผลเพียงพอที่จะดูเขาในแง่ร้าย แต่มีอะไรบางอย่างในตัวผมที่เตือนให้ผมรู้ว่าสิ่งที่ผมคิดอยู่นั้นถูกต้อง เพราะเหตุนี้เองที่ผมเตือนคุณในวันเวลาและโอกาสอันพอเหมาะเพื่อมิให้คุณซักถามผม ส่วนเหตุการณ์ที่เหลือนั้นคุณก็เห็นแล้วว่ามันออกมาอย่างไร"

เอเลียสเงียบอยู่ครู่ใหญ่ ฝ่ายอิบาร์รามิได้ตอบหรือเอ่ยสิ่งใดออกมาเลย แต่กลับไตร่ตรองอย่างเป็นทุกข์ ในที่สุดก็พูดขึ้นว่า

"ผมเสียใจที่ขายคนนั้นตาย! เราจะรู้อะไรมากขึ้นจากเขา!"

"ถ้าเขารอดชีวิต เขาก็จะหนีรอดจากเงื้อมมืออันสั่นสะท้านของความยุติธรรมของมนุษย์ที่บอดมืดไปได้เช่นกัน พระผู้เป็นเจ้าทรงเป็นผู้ตัดสินแล้วและได้ทรงลงโทษเขา! ขอให้พระองค์เป็นผู้พิพากษาแต่เพียงผู้เดียวเถิด!"

คริโซสโตโมมองบุรุษที่พูดกับเขาผู้นี้ชั่วขณะหนึ่ง และมองเห็นแขนที่มีกล้ามเป็นมัดๆ ก็พบร่องรอยฟกช้ำกับรอยบาดแผลขนาดใหญ่เต็มไปหมด

"คุณเชื่อในสิ่งมหัศจรรย์ด้วยหรือเปล่า?"

เขาพูดยิ้มๆ

"เห็นสิ่งมหัศจรรย์ที่คนเขาพูดกัน"

"ถ้าผมเชื่อในสิ่งมหัศจรรย์ละก็ ผมก็คงไม่เชื่อในพระผู้เป็นเจ้า ผมก็จะต้องเชื่อในคนที่ทำตนเป็นพระเจ้า ผมจะต้องเชื่อว่ามนุษย์เป็นผู้สร้างพระเจ้าให้เหมือนกับตัวเอง"

เอเลียสตอบอย่างเอาจริงเอาจัง

"แต่ผมเชื่อในพระองค์ ผมรู้สึกว่าพระหัตถ์ของพระองค์นั้นแตะผมมากกว่าหนึ่งครั้ง ในตอนที่ทุกสิ่งทุกอย่างถล่มลงมา และมีท่าทีว่าจะทำลายทุกสิ่งทุกอย่างบนเส้นทางของมัน ผมเข้าไปจับตัวคนร้ายคนนี้ และยืนอยู่ติดกับมัน เขาบาดเจ็บ แต่ผมออกมาได้อย่างปลอดภัยและไม่บาดเจ็บ!"

"คุณ? คุณนั่นเองหรือ...?"

"ครับ! ผมกดเขาลงไปในตอนที่เขาพยายามหนีหลังจากที่ทำงานอำมหิตของตนเสร็จ ผมเห็นเขาทำผิด ผมขอบอกคุณว่า ขอให้พระผู้เป็นเจ้าเป็นผู้พิพากษาเพียงพระองค์เดียวของมนุษย์เถิด ขอให้พระองค์เพียงองค์เดียวที่ทรงมีสิทธิเหนือชีวิต ขออย่าให้มนุษย์คนไหนใฝ่ฝันที่จะเข้าไปแทนที่พระองค์เป็นอันขาด!"

"แล้วตอนนี้คุณ..."

"ไม่ใช่ครับ!"

เอเลียสขัดขึ้น เพราะเดาปฏิกิริยาของอิบาร์ราออก

"มันไม่เหมือนกัน ถ้าคนๆ หนึ่งตัดสินลงโทษบุคคลอื่นๆ ถึงตาย หรือทำลายอนาคตของคนๆ นี้ไป เขาทำมันลงไปโดยที่ไม่ได้เอาตัวเข้าเสี่ยง และมีส่วนช่วยสร้างพลังให้กับผู้อื่นในการประหารคนๆ นั้น ซึ่งอาจจะพลาดหรือผิดได้ แต่สำหรับผมนั้น ผมปล่อยคนร้ายให้อยู่ในอันตรายแบบเดียวกับที่มันเตรียมเอาไว้ให้คนอื่น ผมจึงเสี่ยงพอๆ กัน ผมไม่ได้ฆ่าเขา แต่ปล่อยเรื่องนี้ไว้ในพระหัตถ์ของพระผู้เป็นเจ้าให้ลงโทษเขา"

"คุณไม่เชื่อในความบังเอิญเลยหรือ?"

"ถ้าเชื่อในความบังเอิญก็เท่ากับเชื่อในความมหัศจรรย์ ความเชื่อทั้งสองอย่างทำให้ยอมรับว่าพระผู้เป็นเจ้าทรงไม่รู้อนาคต อะไรคือความบังเอิญหรือความไม่แน่นอนเล่า? เหตุการณ์อันหนึ่งที่ไม่มีใครแม้แต่คนเดียวคาดการณ์ล่วงหน้าได้ อะไรคือสิ่งมหัศจรรย์เล่าครับ? เป็นความขัดแย้งหรือขาดการพินิจพิจารณา สติปัญญาซึ่งควบคุมกลไกของโลกแสดงให้เห็นถึงความบกพร่อง

ยิ่งใหญ่ถึงสองอย่าง"

"คุณคือใครกันแน่?"

อิบาร์ราถามเขาอีกอย่างกังวลใจ

"คุณได้รับการศึกษาใช่ไหมนี่?"

"ผมจำเป็นต้องเชื่อในพระผู้เป็นเจ้า เนื่องจากผมหมดศรัทธาในตัวมนุษย์ไปแล้ว"

นายท้ายเรือตอบพยายามหลีกเลี่ยงคำถาม

อิบาร์ราคิดว่าเขาเข้าใจในตัวชายหนุ่มที่ถูกกล่าวหาคนนี้ เขาปฏิเสธความยุติธรรมของมนุษย์ เขาปฏิเสธที่จะยอมรับสิทธิของมนุษย์ในการตัดสินผู้อื่น เขากำลังต่อต้านพลังและความเหนือกว่าของชนชั้นบางชนชั้นของสังคมเหนือผู้อื่น

"หากแต่มันเป็นเรื่องจำเป็นที่คุณจะต้องยอมรับในความยุติธรรมของมนุษย์ ถึงแม้ว่ามันจะมีความบกพร่องเพียงใดก็ตาม"

เขาตอบออกไป

"ถึงแม้ว่าพระองค์ท่านจะมีพวกพระอยู่ในโลกนี้อยู่มากมายก็ตาม พระผู้เป็นเจ้าทรงไม่สามารถ... หมายความว่า พระองค์ไม่ได้ประกาศอย่างชัดเจนว่าการตัดสินของพระองค์ในการแก้ไขข้อโต้แย้งนับล้านกรณีที่พวกเราทำไปเพราะความลุ่มหลง มันเป็นความจำเป็น ความบังเอิญ มันจึงยุติธรรมสำหรับมนุษย์ที่จะเข้าไปตัดสินความเหนือกว่ากับผู้คนที่เสมอกับเขาได้เป็นบางครั้ง!"

"ครับ เพื่อที่จะทำความดี มิใช่ความชั่ว เพื่อแก้ไขและปรับปรุง มิใช่เพื่อทำลาย เพราะว่าถ้าหากการตัดสินของเขาผิดพลาดไป เขาจะไม่มีอำนาจแก้ไขความผิดพลาดที่เขาทำไปแล้ว"

เขาเสริมต่อไปด้วยน้ำเสียงที่ผิดไปจากเดิมว่า

"การถกเถียงเช่นนี้เกินเลยไปจากความสามารถของผม และผมกำลังดึงตัวคุณเอาไว้ในขณะที่พวกเขากำลังรอคุณอยู่ อย่าลืมในสิ่งที่ผมพึ่งบอกคุณนะครับว่าคุณมีศัตรูอยู่ รักษาตัวเองให้ปลอดภัยเพื่อผลดีของประเทศชาติ

ของคุณ"

แล้วเขาก็ลาจากไป อิบาร์ราจึงถามว่า

"ผมจะได้พบคุณอีกเมื่อไหร่?"

"เมื่อไหร่ก็ได้ที่คุณต้องการ และถ้าผมจะมีประโยชน์ต่อคุณ ผมยังเป็นหนี้คุณอยู่ครับ!"

35

อาหารกลางวัน

แขกสำคัญๆ กำลังรับประทานอาหารอยู่ในศาลาที่ตกแต่งเอาไว้อย่างสวยงาม ท่านข้าหลวงครอบครองหัวโต๊ะด้านหนึ่ง ในขณะที่อิบาร์ราอยู่อีกด้านหนึ่ง ทางด้านขวามือของชายหนุ่มนั้นมีมาเรีย คลารานั่งอยู่ข้างๆ ทางด้านซ้ายมือของเขาคือเจ้าหน้าที่รับรองนิติกรรม กัปตันติอาโก ท่านอัลเฟเรซ ท่านนายกเทศมนตรี ฝ่ายสงฆ์ ข้าราชการกับสุภาพสตรีอีกสองสามคนที่หลงเหลืออยู่ต่างก็เลือกนั่งตามความพอใจ โดยไม่คำนึงถึงตำแหน่งและฐานะที่ตนมีอยู่

อาหารมื้อนั้นมีชีวิตชีวาและสนุกสนานเป็นอย่างยิ่ง ในขณะที่อาหารมื้อนี้ดำเนินไปได้ไม่ถึงครึ่งทางก็มีเจ้าหน้าที่จากองค์การโทรเลขเดินเข้ามา ในมือมีโทรเลขอยู่ฉบับหนึ่ง เขามองหากัปตันติอาโก ท่านจึงขออนุญาตแขกที่เหลือเปิดโทรเลขฉบับนั้น

กัปตันผู้ทรงเกียรติขมวดคิ้วเข้าหากันแต่ก็คลายออก หน้าตาที่ซีดเซียวกลับแจ่มใสขึ้น ท่านพับกระดาษแผ่นนั้นอย่างรวดเร็วแล้วจึงลุกขึ้นยืน และพูดตะกุกตะกักด้วยความดื่นเต้นว่า

"ท่านสุภาพบุรุษทั้งหลาย! ฯพณฯ ท่านผู้สำเร็จราชการจะเดินทางมาถึงบ่ายวันนี้เพื่อให้เกียรติกับบ้านของผม!"

แล้วท่านก็เริ่มเดินออกไปพร้อมทั้งโทรเลข และผ้าเช็ดปาก แต่มิได้เอาหมวกไปด้วย โดยมีเสียงอุทานและคำถามต่างๆ ตามมาติดๆ

การประกาศถึงการมาของพวกโจรทมิฬอาจจะไม่เกิดผลลัพธ์ได้ถึงปานนี้

"แต่ ได้โปรดฟังด้วยครับ! ท่านจะมาเมื่อไหร่? ได้โปรดบอกพวกเราด้วย!" อย่างไรก็ดี กัปตันติอาโกอยู่ไกลเกินกว่าจะได้ยินแล้ว

"ฯพณฯ ท่านจะมาพักที่บ้านของกัปตันติอาโก!"

มีคนพูดขึ้นมาอย่างดูหมิ่นโดยไม่สนใจว่าบุตรสาวและบุตรเขยในอนาคตยังอยู่ที่นั่น อิบาร์ราพูดขึ้นว่า

"ท่านไม่มีทางเลือกที่ดีกว่านี้อีกแล้ว"

ฝ่ายสงฆ์มองตากันราวกับจะบอกว่า

"ท่านผู้สำเร็จราชการกำลังเอาเล่ห์เพทุบายเก่าๆ มาใช้อีกแล้ว ไม่รู้หรือว่าท่านจะทำให้พวกเราเคือง เพราะท่านควรพักในคอนแวนต์"

สืบเนื่องจากทุกคนคิดเหมือนกัน ดังนั้นจึงไม่มีผู้ใดพูดหรือแสดงความเห็นใดๆ ออกมา

"ผมรับทราบเรื่องนี้ตั้งแต่เมื่อวาน แต่ ฯพณฯ ท่านก็ยังไม่ตัดสินใจ"

ท่านข้าหลวงเอ่ยขึ้น

"ท่านข้าหลวงขอรับ ท่านทราบหรือไม่ว่าท่านผู้สำเร็จราชการจะอยู่ที่นี่นานเท่าไหร่?"

ท่านอัลเฟเรซถามอย่างกังวลใจ

"ไม่มีอะไรแน่นอน ฯพณฯ ท่านชอบสร้างความประหลาดใจเสมอ"

"มีสาสน์อื่นๆ มาอีกแล้ว!"

สาสน์เหล่านี้เป็นของท่านข้าหลวง ท่านอัลเฟเรซ สำหรับท่านข้าหลวงเพื่อแจ้งเรื่องราวเดียวกันให้ทราบ ฝ่ายสงฆ์เฝ้าสังเกตอย่างเงียบๆ ว่าไม่มีสาสน์ใดๆ เลยถึงพระประจำตำบล

"ฯพณฯ ท่านจะมาถึงเวลาบ่ายสี่โมงครับ ท่านสุภาพบุรุษทั้งหลาย! เรามารับประทานอาหารกันอย่างสงบได้แล้ว!"

ท่านข้าหลวงเอ่ยขึ้นอย่างเคร่งขรึม

เลโอนิดัสที่เชอร์โมปีเลย์ พูดได้ไม่ดีไปกว่านี้อีกแล้ว

"ในคืนนี้ เราจะรับประทานอาหารเย็นกับพลูโต!"

การสนทนาจึงกลับไปสู่สภาวะปรกติดังเดิม

"ผมสังเกตว่าท่านนักพูดผู้ยิ่งใหญ่ของเรายังไม่มา"

เจ้าหน้าที่คนหนึ่งเอ่ยขึ้นมาอย่างเกรงๆ แต่ก็ไม่ได้ท้าทายผู้ใด และ

ไม่ได้พูดสิ่งใดๆ ออกมาเลย จนกระทั่งถึงเวลารับประทานอาหาร และนับว่าเป็นครั้งแรกตลอดเช้าวันนี้

ทุกๆ คนที่รู้เกี่ยวกับประวัติของบิดาของคริโซสโตโมเริ่มเคลื่อนไหว และขยิบตาราวกับจะบอกว่า

"เอาเลย! ฟาดลงไปก่อนเลย!"

อย่างไรก็ดี คนอื่นๆ นั้น ยังมีจิตใจเมตตาอยู่จึงเพียงเอ่ยขึ้นว่า

"ท่านคงจะเหน็ดเหนื่อยพอสมควร!"

"พอสมควรเท่านั้นเองหรือ!"

ท่านอัลเฟรซร้องขึ้น

"ท่านจะต้องเหน็ดเหนื่อยจนแทบขาดใจทีเดียวเหมือนกับที่ผู้คนที่นี่พูดกันว่า --- หมดเรี่ยวหมดแรง ให้ระวังความซ้ำซากคร่ำครึเอาไว้ให้ดี!"

"เป็นนักเทศน์ชั้นเยี่ยม ยิ่งใหญ่!"

เจ้าหน้าที่รับรองนิติกรรมพูดขึ้น

"เยี่ยมยอด ลึกซึ้ง!"

ผู้สื่อข่าวพูดเสริมขึ้นว่า

"ในอันที่จะพูดแบบนั้นได้ เราต้องมีปอดแบบที่ท่านมี"

บาทหลวงมันนูเอล มาร์ตินให้ข้อสังเกต พระสำนักออกุสตินมิได้ยินยอมให้ท่านมากไปกว่าปอดที่ท่านมีอยู่เท่านั้น

"กับความคล่องทางการแสดงออก"

บาทหลวงซัลวีพูดเสริมขึ้น

"คุณทราบไหมครับว่า เซนญอร์ อิบาร์รามีพ่อครัวมือเยี่ยมที่สุดของมณฑล?"

ท่านข้าหลวงพูดขึ้นเพื่อเปลี่ยนหัวข้อสนทนา

"นั่นก็คือสิ่งที่ผู้คนพูดกันแต่เพื่อนคนสวยที่นั่งอยู่ใกล้ๆ ไม่ยอมให้เกียรติกับอาหารมื้อนี้ เพราะเธอแทบจะไม่แตะต้องอะไรเลย"

เจ้าหน้าที่คนหนึ่งตอบ

ฝ่ายมาเรีย คลารานั้นมีสีหน้าแดงเข้ม

"ดิฉันขอขอบคุณ คุณ... ที่เป็นห่วงดิฉันมากถึงปานนี้ แต่ว่า..."

เธอพูดตะกุกตะกักอย่างขวยอาย

"คุณให้เกียรติมาปรากฏตัวเท่านี้ก็ดีแล้วครับ"

ท่านข้าหลวงสรุปอย่างเอาใจ แล้วจึงหันไปทางบาทหลวงซัลวี และพูดเสียงดังว่า

"คุณพ่อครับ ผมสังเกตเห็นว่าคุณพ่อเงียบและนั่งคิดตลอดทั้งวัน"

"ท่านข้าหลวงเป็นคนช่างสังเกตเสียจริง!"

บาทหลวงซิบิลาพูด้วยน้ำเสียงประหลาด

"เป็นนิสัยของพ่อเอง พ่อชอบฟังมากกว่าพูด"

พระฟรันซิสกันพูดตะกุกตะกัก

"ท่านสาธุคุณชอบชัยชนะ และไม่ยอมแพ้อยู่แล้ว"

ท่านอัลเฟเรซพูดทีเล่นทีจริง

ฝ่ายบาทหลวงซัลวีมิได้ชื่นชอบการล้อเลียนนัก ดวงตาของท่านจึงแวววาวขึ้นมาชั่วครู่หนึ่ง แล้วจึงตอบออกไปว่า

"ท่านอัลเฟเรซก็รู้ดีว่าในช่วงนี้พ่อไม่ใช่ผู้ชนะหรือผู้แพ้อะไรทั้งสิ้น!"

ท่านอัลเฟเรซปกป้องการกระแทกแดกดันด้วยการเสแสร้งหัวเราะโดยไม่สนใจการพาดพิงถึงตนเอง

"แต่ท่านสุภาพบุรุษครับ! ผมไม่เข้าใจเลยว่ายังจะมีใครพูดถึงชัยชนะหรือสูญเสียอีกหรือ"

ท่านข้าหลวงพูดสอดเข้ามา

"แล้วเซนญอ ริต้าที่น่ารักและอ่อนหวาน ซึ่งมาให้เกียรติกับพวกเราที่นี่จะคิดอย่างไรเกี่ยวกับพวกเรา? สำหรับผมแล้ว ผู้หญิงเปรียบได้กับพิณเอโอเลียนในเวลากลางคืน เราจะต้องฟังเสียงของมันด้วยความตั้งอกตั้งใจ เพื่อให้ท่วงทำนองที่ประสานกันอย่างกลมกลืนนั้นช่วยยกจิตวิญญาณขึ้นไปสู่อาณาจักรแห่งสรวงสวรรค์อันหาขอบเขตมิได้ แล้วอุดมคติ..."

"ฯพณฯ ท่านกำลังแต่งบทกวี!"

เจ้าหน้าที่รับรองนิติกรรมพูดอย่างหยอกล้อและต่างก็ดื่มด่ำไปกับคำพูดเหล่านั้น

"ผมทำน้อยกว่านี้ไม่ได้แน่"

ท่านข้าหลวงพูดพลางเช็ดริมฝีปาก

"โอกาสแบบนี้ถ้าไม่สร้างนักลอกเลียนแบบละก็มักจะสร้างกวี ตอนที่ผมยังหนุ่ม ผมแต่งบทกวีได้ไม่เลวนัก"

"ฯพณฯ ท่านไม่ได้รับการบันดาลใจจากนักกวีเพื่อให้ทำตามกฎละสิครับ"

นักสื่อข่าวที่เราปั้นขึ้นผู้นั้นพูดย้ำ

"จุ๊ย! คุณจะให้ผมทำอะไรเล่า? ผมฝันอยู่เสมอที่จะวิ่งผ่านเสียงดนตรีทั้งหมดที่เป็นบรรทัดฐานของสังคม เมื่อวานนี้ ผมเก็บดอกไม้และร้องเพลง วันนี้ผมเป็นผู้ถือตราชั่งแห่งความยุติธรรม ผมรับใช้มนุษยชาติวันพรุ่งนี้..."

"พรุ่งนี้ ฯพณฯ ท่านจะขว้างตราชั่งแห่งความยุติธรรมลงสู่กองไฟเพื่อให้ความอบอุ่นแก่ท่านในยามแก่เฒ่า แล้วท่านก็จะเข้ารับตำแหน่งเสนาบดี"

บาทหลวงซิบิลาพูดเสริมขึ้น

"จุ๊ย! ครับ... ไม่ใช่... ตำแหน่งเสนาบดี ไม่ใช่ความฝันในอุดมคติของผม คนที่เฟื่องฟูอย่างรวดเร็วไปได้ไกลถึงจุดนั้น มีคฤหาสน์ทางตอนเหนือของประเทศเพื่อใช้ชีวิตในฤดูร้อน มีโรงแรมในกรุงแมดริดกับมีที่ทางในแคว้นอันดาลูเซียสำหรับฤดูหนาว... แล้วเราก็จะใช้ชีวิตกับความทรงจำเกี่ยวกับฟิลิปปินส์อันเป็นที่รักของเรา... วอล์แตร์จะไม่พูดถึงผมว่า ผมใช้ชีวิตอยู่ท่ามกลางประชาชนเหล่านี้เพียงเพื่อตักตวงความมั่งคั่งให้กับตนเองและเพื่อทำลายชื่อเสียงของพวกเขา"

บรรดาเจ้าหน้าที่ต่างก็เชื่อว่า ฯพณฯ ท่านพูดเล่น พวกเขาจึงพากันหัวเราะ ฝ่ายสงฆ์ก็เช่นเดียวกัน เพราะไม่รู้ว่าวอล์แตร์คือวอล์แตร์คนที่พวกพระสาปแช่งและส่งไปลงนรกอเวจีหลายต่อหลายครั้ง อย่างไรก็ดี บาทหลวงซิบิลารู้ดี และเริ่มเอาจริงเอาจัง ในกรณีที่ท่านข้าหลวงใช้ถ้อยคำที่ไม่เหมาะสมหรือ

ผิดหลักศาสนาอีก

พวกนักเรียนรับประทานกันอยู่ในอีกกระโจมหนึ่งโดยมีครูคอยควบคุมอยู่ สำหรับเด็กๆ ชาวฟิลิปปินส์แล้ว พวกเขาทำเสียงดังกันพอสมควร ทั้งๆ ที่เวลาพวกเขานั่งโต๊ะและอยู่ต่อหน้าผู้ใหญ่ เด็กฟิลิปปินส์มักจะขี้อายมากกว่าชอบพูด ใครก็ตามที่ใช้ช้อนส้อมผิดก็มักจะถูกเพื่อนที่นั่งข้างๆ แก้ไข ตรงจุดนี้ การถกเถียงจะยืดเยื้อออกไป แล้วทั้งสองฝ่ายก็จะมีผู้สนับสนุน บ้างก็บอกว่าช้อน บ้างก็ส้อม หรือมีด ตราบเท่าที่พวกเขาไม่คิดว่ามีผู้ใดเป็นผู้รู้จริง สิ่งที่เกิดขึ้นเหมือนกับการโต้เถียงกันเกี่ยวกับพระเยซูคริสต์เจ้าคือพระผู้เป็นเจ้า สรุปก็คือเป็นการถกเถียงกันทางศาสนศาสตร์

ฝ่ายบิดามารดาก็จะขยิบตาให้กันและกัน ใช้ข้อศอกถองกัน มีรอยยิ้มปรากฏอยู่บนใบหน้าแสดงให้เห็นถึงความสุขที่มีอยู่

หญิงชาวบ้านคนหนึ่งพูดกับชายชราซึ่งกำลังบดหมากในที่ตำหมากของตนอยู่ว่า

"จริงๆ นะ ถึงแม้ว่าสามีของฉันจะไม่ชอบก็ตาม แต่อันดอยของฉันจะต้องเป็นพระ เราเป็นคนจนก็จริงอยู่ แต่เราจะทำงานและถ้าหากจำเป็นก็จะขอทาน จะต้องมีคนที่ช่วยสนับสนุนทางการเงินเพื่อให้คนจนบวชได้ พี่มาเธโอไม่จริงหรอกรึที่คนซึ่งไม่เคยโกหกบอกว่า สันตะปาปาซิสโตเคยเป็นคนเลี้ยงควายในบาทังกัสมาก่อน? ลองดูอันดอยของฉันสิ หน้าตาของลูกไม่เหมือนใบหน้าของซัน บิเซนเต้หรอกรึ?"

ผู้หญิงแสนดีคนนี้รู้สึกว่าน้ำลายของตนไหลยืดออกมาเมื่อเห็นลูกชายของตนจับส้อมทั้งสองมือ

"ขอพระผู้เป็นเจ้าช่วยพวกเราด้วยเถิด!"

ชายชราคนนั้นพูดขึ้น พลางเคี้ยวหมากของตนไปพร้อมๆ กัน

"ถ้าหากอันดอยได้เป็นสันตะปาปาละก็ พวกเราทั้งหมดจะไปกรุงโรม เฮ้! เฮ้! ข้าก็ยังเดินได้ดี และถ้าข้าตายไป... เฮ้!"

"อย่าเป็นกังวลเลยค่ะปู่ อันดอยจะไม่มีวันลืมว่าปู่สอนเขาสานตะกร้า

ไม้ไผ่กับที่รองหม้อ"

"เธอพูดถูกเปตรา ข้าก็เชื่อเหมือนกันว่า ลูกชายของเธอจะได้ตำแหน่งใหญ่... อย่างน้อยที่สุดเป็นสังฆราช ข้ายังไม่เคยเห็นใครเลยที่ได้ดีในเวลาสั้นแบบนี้! ใช่ เขาจะจำข้าแน่ๆ เมื่อถึงตอนที่เขาได้เป็นสันตะปาปาหรือเป็นเจ้าคณะ และใช้เวลาสานตะกร้าให้กับคนครัวของตน และเขาก็จะประกอบพิธีมิซซาให้ข้าด้วย เฮ้! เฮ้!"

บุรุษแสนดีคนนี้ได้รับการยืนยันในเรื่องนี้แล้วเขาก็เอาหมากใส่ลงในที่ตำหมากของตนเองจนเต็มแน่น

"ถ้าหากพระผู้เป็นเจ้าทรงตรับฟังคำสวดของฉันและความหวังของฉันได้รับการตอบสนองละก็ ฉันก็จะบอกกับอันดอยว่า 'ลูกเอ๋ย ปลดเปลื้องบาปทั้งหมดของพวกเรา และส่งพวกเราตรงไปสวรรค์เลย พวกเราก็จะไม่ต้องสวดถือศีลอดอาหาร หรือซื้อการผ่อนโทษอีกต่อไป' คนที่มีลูกเป็นสันตะปาปาก็จะทำบาปได้ตามที่ตัวเองต้องการ!"

"ส่งเขาไปที่บ้านพรุ่งนี้นะ เปตรา"

ชายชราพูดอย่างกระตือรือร้น

"ข้าจะสอนให้เขาสานด้วยเส้นใยของต้นเฟิร์น!"

"จริงๆ หรือปู่ ปู่คิดหรือว่าสันตะปาปายังใช้มืออยู่? เพราะพระธรรมดาๆ ทำงานแต่ในพิธีมิซซาอย่างเดียว... ซึ่งก็ทำแต่เพียงหมุนตัวไปรอบๆ เท่านั้น! ส่วนสังฆราชนั้นไม่หมุนตัวอีก ท่านประกอบพิธีมิซซาด้วยการนั่งอย่างเดียว ดังนั้นสันตะปาปาจะประกอบพิธีมิซซาบนเตียง และมีคนพัดให้! ปู่คิดยังไงล่ะ?"

"ข้าไม่เสียอะไรนี่ถ้าจะเรียนสานหมวกกับสานกระเป๋า ดีนะถ้าเขาขายหมวกและกล่องใส่ซิการ์ได้เพื่อว่าเขาจะได้ไม่ต้องขอรับทาน เหมือนกับที่พระประจำตำบลทำกันที่นี่ทุกปีในนามของสันตะปาปา ข้าน่ะสงสารจริงๆ ที่เห็นนักบุญยากจนแบบนี้ มันทำให้ข้าต้องให้ทุกอย่างที่ข้าอดออมเอาไว้"

ชาวบ้านอีกคนหนึ่งเดินเข้ามาใกล้แล้วพูดว่า

"ทุกคนตกลงกันแล้วหละ แม่อุปถัมภ์ว่าลูกของข้าจะต้องเป็นหมอ!"

"เป็นหมอ! อะไร พ่ออุปถัมภ์"

เปตราตอบ

"ไม่มีอะไรดีเท่ากับเป็นพระอีกแล้ว!"

"เป็นพระรึ? หมอคิดเงินแพง และพวกคนไข้ก็ยังคิดว่าหมอเป็นนักบุญแม่อุปถัมภ์!"

"ขอเถอะน่า พวกพระน่ะหมุนตัวไปมาเพียงสามสี่ครั้ง และพูดคำว่า 'ขอให้พระผู้เป็นเจ้าสถิตอยู่กับท่าน' แล้วก็รับเงิน ทุกคนรวมทั้งพวกผู้หญิงต้องเล่าความลับกับพระด้วย!"

"แล้วเป็นหมอล่ะ? เธอคิดว่าพวกหมอทำอะไร? พวกหมอเห็นทุกๆ อย่างในตัวผู้หญิง จับชีพจรพวกสาวๆ... ข้าอยากเป็นหมอสักอาทิตย์หนึ่ง!"

"แล้วเป็นพระเล่า? พวกพระไม่ได้เห็นอะไรๆ ที่หมอเห็นหรอกรึ? และก็ดีกว่าด้วย! พวกเธอทั้งหมดเคยได้ยินคำที่ผู้คนพูดกันว่า 'ไก่ตัวอ้วนกับผู้หญิงสวยทำให้พระอยู่ดีมีสุข' หรอกรึ"

"แล้วยังไง? พวกหมอกินปลาซาร์ดีนแห้งรึเปล่า? แล้วทำนิ้วเปื้อนเพราะกินเกลือรึเปล่า?"

"พวกพระมือเปื้อนแบบหมอของเธอรึ? เพราะเหตุนี้เองที่พวกพระมีที่ดินขนาดใหญ่ และเมื่อถึงตอนที่พวกพระทำงานก็ทำไปพร้อมๆ กับเสียงดนตรีและยังมีพวกไวยาวัจกรช่วยอีกด้วย"

"แล้วการสารภาพบาปล่ะ แม่อุปถัมภ์? ไม่ใช่ทำงานหรอกรึ?"

"จะเป็นงานได้อย่างไร! ฉันอยากฟังคำสารภาพบาปทั่วโลกจะตายไป! พวกเราอาบเหงื่อต่างน้ำเพื่อให้รู้ว่าผู้ชายผู้หญิงคนอื่นๆ หรือเพื่อนบ้านของเราทำอะไรอยู่ แต่พวกพระไม่ต้องทำอะไรเลยเพียงแต่นั่งเท่านั้น แต่ทุกๆ คนก็เล่าทุกเรื่องให้ฟัง บางทีพระง่วงหลับไปด้วยซ้ำ แล้วท่านก็อวยพรเพียงสองสามคำแล้วเราก็กลับไปเป็นลูกหลานของพระผู้เป็นเจ้าตามเดิม! ฉันอยากเป็นพระเพียงครึ่งวันบ่ายในช่วงของสัปดาห์อันศักดิ์สิทธิ์เท่านั้นแหละ!"

"แล้วการเทศน์ล่ะ? อย่าบอกนะว่านั่นไม่ใช่งาน! เธอเห็นเมื่อเช้านี้ไหม

ว่าพระชั้นผู้ใหญ่เหงื่อตกอย่างไร?"

ชายคนที่ค้านนั้นรู้สึกว่าตนเองกำลังจะอยู่ฝ่ายแพ้จึงพูดขัดขึ้น

"เทศนาร็? เทศนาเป็นงานรึเปล่า? ความถูกความผิดของเธอหายไปไหนหมด? ฉันอยากเทศน์สักครึ่งวันบนธรรมาสน์ ฉันจะติเตือนและด่าว่าทุกคนโดยไม่ยอมให้พวกเขาอธิบายเลย มิหนำซ้ำยังได้เงินอีก! ฉันอยากเป็นพระสักหนึ่งอาทิตย์เพื่อให้พวกที่เป็นหนี้สินเข้าพิธีมิซซา! ดูแต่บาทหลวงดามาโซสิว่าท่านอ้วนท้วนจากการดุด่ายังไง!"

ที่จริงแล้ว พวกเขามองเห็นบาทหลวงดามาโซเดินลิ่วเข้ามาในลักษณะของชายอ้วน พร้อมกับรอยยิ้มที่มีเลศนัย ฝ่ายอิบาร์รานั้นเมื่อมองเห็นท่านก็แทบจะลืมเรื่องที่ตนสนทนาอยู่

ทุกคนยกเว้นอิบาร์ราทักทายบาทหลวงดามาโซด้วยความประหลาดใจและอย่างชาเย็น แม้บรรยากาศจะเป็นไปด้วยดีก็ตาม บรรดาแขกเหรื่อได้รับของหวานกับแชมเปญที่มีฟองฟู่ในถ้วยแก้วเรียบร้อยแล้ว

ฝ่ายบาทหลวงดามาโซนั้นยิ้มด้วยสีหน้าเครียดเล็กน้อย เมื่อท่านเห็นมาเรีย คลารานั่งอยู่ด้านขวามือของอิบาร์รา เมื่อทรุดตัวลงนั่งข้างท่านข้าหลวงแล้ว ท่านก็พูดขึ้นท่ามกลางความเงียบงันว่า

"ท่านสุภาพบุรุษทั้งหลาย เหมือนกับที่พวกท่านพูดกันอยู่เสมอว่า... เชิญรับประทานต่อไปเถิด"

"เรากำลังชนแก้วกันครับ"

ท่านข้าหลวงตอบ

"เพื่อให้กับบุคคลที่เซนญอร์ อิบาร์ราเอ่ยถึง ผู้ที่ช่วยเหลือท่านในงานบุญและพวกเรากำลังพูดถึงสถาปนิกก็พอดีสาธุคุณ..."

"เอาละ พ่อไม่รู้เรื่องเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมเลย"

บาทหลวงดามาโซพูดขัดขึ้นมา

"แต่พ่อมักจะหัวเราะเยาะพวกสถาปนิกกับพวกคนโง่ที่ไปปรึกษาพวกนั้นนี่ยังไง พวกคุณก็มีอยู่แล้ว --- พ่อวาดแปลนให้กับโบสถ์ของเมืองนี้ และโบสถ์ก็

สร้างได้อย่างยอดเยี่ยมเหมือนกับที่คนขายอัญมณีชาวอังกฤษเคยบอกพ่อ --- เขาเป็นแขกของคอนแวนต์ การเขียนแปลนให้กับอาคารใดๆ ก็เพียงแต่ใช้สามัญสำนึกธรรมดาๆ เท่านั้น!"

ท่านข้าหลวงโต้ตอบกลับไปเมื่อเห็นอิบาร์รานิ่งเงียบอยู่

"ถึงกระนั้นก็ตาม เมื่อจำต้องทำกับการก่อสร้างบางประเภท เป็นต้นว่าโรงเรียน เราจำต้องมีผู้เชี่ยวชาญจริง..."

"คนที่รู้ดีคือคนที่ไม่รู้อะไรเลย!"

ฝ่ายพระเย้ยหยัน

"คนนั้นจะต้องเป็นคนล้าหลังเสียยิ่งกว่าคนพื้นเมืองที่สร้างบ้านโดยไม่มีความรู้ใดๆ แต่ก็ขึ้นผนังและมีหลังคาปิดอยู่ข้างบน ซึ่งก็เหมือนกับการสร้างโรงเรียนนั่นแหละ!"

สายตาของทุกคนเปลี่ยนไปมองอิบาร์รา ฝ่ายหลังนั้นถึงแม้จะมีหน้าตาซีดเผือดก็ยังคงสนทนากับมาเรีย คลาราต่อไป

"แต่ลองคิดดูซิครับ สาธุคุณ..."

ฝ่ายฟรันซิสกันก็ยังคงกล่าวต่อไปโดยไม่เปิดโอกาสให้ท่านข้าหลวงพูดแม้แต่น้อย

"ดูฆราวาสซึ่งไม่รู้อะไรเลยคนหนึ่งสิ ที่สร้างโรงพยาบาลดีๆ ทั้งสวยและราคาถูก เขาให้คนงานของตนเองทำงานหนักแต่ก็ไม่ได้จ่ายค่าแรงให้เกินกว่า 8 สตางค์ต่อวัน แม้แต่กับคนที่มาจากเมืองอื่น เขาก็รู้วิธีจัดการกับคนเหล่านี้ไม่เหมือนกับพวกที่หลงตนเองและเป็นพวกลูกครึ่งกระจ้อยร่อยที่ทำให้คนงานของตนเหลิงด้วยการจ่ายค่าจ้างให้ถึงสามหรือสี่เหรียญเงิน"

"ท่านสาธุคุณบอกว่าเขาจ่ายค่าจ้างเพียง 8 สตางค์ หรือครับ? มันเป็นไปไม่ได้!"

ท่านข้าหลวงพยายามเปลี่ยนเรื่องสนทนา

"ใช่แล้วครับ และนั่นควรจะเป็นสิ่งที่คนสเปนดีๆ ทุกคนกระทำตามเห็นชัดๆ นับตั้งแต่เปิดคลองสุเอซ การฉ้อฉลขยายมาจนถึงแถบนี้ แต่เดิมนั้น

ในครั้งที่พวกเราต้องอ้อมแหลม* ไม่มีคนเลวๆ แบบนี้แม้แต่คนเดียว พวกนี้คือพวกที่สูญเสียวิญญาณที่เดินทางมาที่นี่หรือไปต่างประเทศเพื่อสูญเสียวิญญาณหรอก!"

"แต่คุณพ่อดามาโซ...!"

"คุณก็คุ้นเคยกับคนพื้นเมืองดี ทันทีที่มันเรียนรู้อะไร มันก็จะเสแสร้งเป็นหมอ ส่วนพวกที่ยังไม่รู้อะไรก็จะไปยุโรป..."

"แต่ได้โปรดฟังหน่อยครับ สาธุคุณ!"

ท่านข้าหลวงพูดขัดขึ้น เพราะเริ่มรำคาญใจในคำพูดที่ระรานแบบนั้น

"ทุกคนจะพบจุดจบตามที่ตนเองสมควรจะได้รับ"

ฝ่ายพระก็ยังคงกล่าวต่อไป

"ผู้คนมองเห็นพระหัตถ์ของพระผู้เป็นเจ้าเข้ามาสอดแทรก คนนั้นจะต้องตาบอดที่มองไม่เห็น พวกเขาได้รับโทษไปแล้วในโลกนี้ --- บิดาของพวกชั่วข้า... และยังตายในคุก เฮ้! เฮ้! สิ่งที่เราพูดอยู่ก็คือพวกเขาไม่มีที่ที่..."

แต่ท่านยังมิได้พูดจบประโยค อิบาร์ราซึ่งมีใบหน้าแดงก่ำด้วยความโกรธมองตามท่านด้วยสายตาอยู่แล้ว ดังนั้นเมื่อได้ยินการกล่าวพาดพิงถึงบิดาของตน เขาก็ผลุดลุกขึ้นยืนและทุบศีรษะของพระจนหงายหลังลงไป

ทั้งตกใจและตะลึง ไม่มีใครกล้าเข้ามายุ่งเกี่ยวด้วย

"อย่าเข้ามายุ่ง!"

ชายหนุ่มร้องออกมาด้วยเสียงน่ากลัว ยื่นมือออกไปหยิบมีดปลายแหลมขาข้างหนึ่งเหยียบลำคอของพระซึ่งพึ่งหายจากอาการตะลึง

"คนที่ไม่อยากตายให้ถอยออกไป!"

อิบาร์ราไม่สามารถควบคุมตัวเองได้อีก ร่างกายของเขานั้นสั่นเทิ้ม ดวงตากลอกไปมาอย่างน่ากลัว ส่วนบาทหลวงดามาโซพยายามยกตัวขึ้น แต่อิบาร์ราจับลำคอของพระเอาไว้ แล้วเขย่าไปมาเพื่อบังคับให้ท่านทรุดตัวลงคุกเข่า

"เซนญอร์ อิบาร์รา เซนญอร์ อิบาร์รา!"

---

* แหลมกู๊ดโฮป

แขกหลายคนพูดขึ้นมาอย่างตะกุกตะกัก แต่ก็ไม่มีใคร แม้แต่ท่านอัลเฟเรซก็ไม่กล้าเข้ามาใกล้เมื่อเห็นมีดวาววับ เมื่อมองเห็นพลังและอารมณ์ของชายหนุ่มแล้ว ทุกคนต่างก็รู้สึกอ่อนเปลี้ยจนไม่สามารถขยับเขยื้อนตัวได้

"พวกคุณ! พวกคุณที่ยังเงียบอยู่! ตอนนี้เป็นทีของผมบ้าง ผมพยายามหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าในครั้งนี้ แต่พระผู้เป็นเจ้าทรงนำเขามาให้ผม ขอให้พระองค์ทรงเป็นผู้ตัดสินด้วยเถิด!"

ชายหนุ่มหายใจอย่างกระหืดกระหอบ แต่ด้วยมือแข็งแกร่งปานเหล็กไหล เขาก็ยังคงมีชัยเหนือพระฟรันซิสกัน ผู้ซึ่งพยายามยื้อยุดให้ตัวเองหลุดออกมา แต่ก็ไร้ผล

"หัวใจของผมเต้นอย่างปกติ มือของผมมั่นคง..."

แล้วจึงกวาดสายตามองไปรอบตัว

"มีผู้ใดในหมู่คุณบ้าง มีผู้ใดบ้างที่ไม่รักพ่อของตนเอง หรือมีผู้ที่รังเกียจความทรงจำของตน มีคนที่เกิดมาด้วยความอับอายและอัปยศบ้างหรือไม่... เห็นไหม? คุณเห็นความเงียบที่เกิดขึ้นไหม? พระของพระผู้เป็นเจ้าแห่งสันติปากอันศักดิ์สิทธิ์และเคร่งศาสนาของคุณ แต่หัวใจของคุณเต็มไปด้วยความชั่วร้ายอาฆาตแค้น คุณจะไม่มีวันรู้เลยว่าการเป็นพ่อนั้นคืออย่างไร คุณควรจะคิดเอง! เห็นไหม? ในฝูงชนที่คุณดูหมิ่นดูแคลนเหล่านี้ไม่มีใครเหมือนคุณเลย! คุณได้ถูกตัดสินไปแล้ว!"

ผู้คนที่อยู่โดยรอบเชื่อกันว่าเขากำลังจะฆ่า คนเริ่มขยับตัวขึ้น

"ถอยออกไป! ทุกคน!"

เขาตะโกนขึ้นด้วยเสียงน่ากลัว

"อะไร? คุณกลัวว่าผมจะทำให้มือของผมเปรอะเปื้อนไปด้วยเลือดสกปรกหรือ? ผมไม่ได้บอกพวกคุณรึว่าหัวใจของผมสงบ? ออกไปให้ไกลจากเราสองคน ฟัง! พวกพระ พวกตุลาการทั้งหลาย พวกท่านซึ่งเชื่อในมนุษย์และเป็นผู้กำหนดสิทธิและหน้าที่ของผู้อื่นด้วยตัวท่านเอง! คุณพ่อของผมเป็นบุคคลที่มีเกียรติ ลองถามผู้คนที่ยังระลึกถึงท่านสิ คุณพ่อของผมเป็นพลเมืองที่ทรงคุณค่า

ท่านเสียสละให้กับผมและให้กับประโยชน์ของแผ่นดิน บ้านของท่านนั้นเปิดให้กับทุกคน โต๊ะของท่านให้กับคนแปลกหน้าและคนพลัดถิ่นที่ตกยากและมาขอความช่วยเหลือ ท่านเป็นคริสเตียนที่ดี และทำแต่สิ่งที่ดีงามเสมอ ท่านไม่เคยกดขี่คนที่อ่อนแอหรือสร้างความปวดร้าวให้กับผู้ที่ทุกข์ยาก สำหรับคนๆ นี้ ท่านเปิดประตูบ้านต้อนรับยกย่องให้นั่งอยู่ในคณะกรรมการ และเรียกเขาว่ามิตร แล้วเขาตอบสนองอย่างไรเล่า? คนๆ นี้ใส่ร้ายป้ายสีท่าน บีบคั้นข่มเหงน้ำใจ เอาอวิชชาของตนทำร้ายคุณพ่อของผม ใช้ความศักดิ์สิทธิ์ของที่ทำงานของสงฆ์ของตนลบหลู่หลุมฝังศพของท่าน สร้างความอัปยศให้กับความทรงจำของท่าน และไล่ล่าท่านแม้แต่ในขณะที่ท่านนอนตายอย่างสงบ และยังไม่หนำใจ เขายังบีบคั้นข่มเหงลูกชายของท่านด้วย! ผมพยายามหลีกหนีเขา และหลีกเลี่ยงพบปะเขา... พวกคุณได้ยินเขาพูดดูหมิ่นในธรรมาสน์ เมื่อเช้านี้ เขาเลือกผมออกมาประจานต่อหน้าผู้คนที่เชื่ออย่างหลับหูหลับตา แต่ผมก็ยังเงียบ มาบัดนี้เขามาที่นี่เพื่อหาเรื่องผม ผมเจ็บปวดอย่างที่สุดจนพวกคุณประหลาดใจ แต่เขาก็ยังสบประมาทผม สบประมาทความทรงจำที่ศักดิ์สิทธิ์ที่สุดของลูก ท่านทั้งหลายที่อยู่ที่นี่ พวกพระ ฝ่ายตุลาการ! คุณเห็นบิดาที่แก่เฒ่าของคุณทำงานในยามค่ำคืนเพื่อคุณ แยกตัวท่านออกจากคุณเพื่อประโยชน์ของคุณเอง ตายอย่างโดดเดี่ยวในคุก หวังที่จะได้โอบกอดคุณ มองหาคนดูแลในครั้งที่ท่านอยู่ตามลำพังและเจ็บป่วยในขณะที่คุณอยู่ต่างแดน แล้วคุณได้ยินความทรงจำของบิดาถูกดูหมิ่นเหยียดหยาม คุณพบว่าในครั้งที่คุณต้องการสวดให้ หลุมฝังศพกลับว่างเปล่า ใช่ไหม? พวกคุณเงียบ เพราะฉะนั้นคุณได้ลงโทษเขาไปแล้ว"

เขายกแขนขึ้น แต่หญิงสาวคนหนึ่งเอาตัวของเธอกั้นระหว่างเขากับพระอย่างรวดเร็วราวกับสายฟ้าแลบ และด้วยมืออันอ่อนละมุนหยุดแขนที่กำลังจะแก้แค้นนั้น เธอคือมาเรีย คลารา

อิบาร์รามองดูเธอด้วยสายตาที่หมิ่นเหม่กับความบ้าคลั่ง เขาค่อยๆ ปล่อยมือที่บีบอยู่ และปล่อยร่างของพระกับมีดเล่มนั้น เอามือปิดหน้าและวิ่งหนีหายไปในฝูงชน

36

คำวิพากษ์วิจารณ์

ในไม่ช้า ข่าวคราวของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นระหว่างอิบาร์รากับบาทหลวงดามาโซก็กระจายออกไปทั่วเมือง ในตอนแรกนั้นไม่มีผู้ใดเชื่อเลยแม้แต่คนเดียว แต่เมื่อจำต้องยอมให้กับความเป็นจริง ผู้คนจึงเริ่มตื่นตะลึงกับข่าว แต่ละคนต่างก็วิพากษ์วิจารณ์ไปตามปริมาณคุณค่าทางศีลธรรมของตน

"คุณพ่อดามาโซตายแล้ว!"

บางคนบอกเช่นนั้น

"ในตอนที่พวกเขายกร่างท่านขึ้นมา ใบหน้าของพระเปรอะไปด้วยเลือดและไม่หายใจแล้ว"

"ขอให้ท่านไปสู่สุขคติเถิด แต่ท่านก็ทำตัวของท่านเองแท้ ๆ เชียว"

ชายหนุ่มคนหนึ่งร้องขึ้นมา

"ดูสิ สิ่งที่ท่านทำไปเมื่อเช้านี้ที่คอนแวนต์เป็นสิ่งที่ไม่อาจอธิบายได้"

"ท่านทำอะไรล่ะ? ท่านทุบตีผู้ช่วยอีกหรือ?"

"ท่านทำอะไรไปหรือ? เร็วสิ เล่าให้พวกเราฟัง!"

"เห็นลูกครึ่งสเปนคนหนึ่งออกทางห้องเก็บเสื้อพิธีในโบสถ์ในช่วงเทศนาเมื่อเช้านี้ไหม?"

"เห็น! แน่นอนพวกเราเห็นเขา บาทหลวงดามาโซก็เห็นด้วย"

"เออ! พระเรียกตัวชายคนนั้นไปพบหลังเทศน์ แล้วถามถึงเหตุผลที่เขาออกไป 'ผมไม่เข้าใจภาษาตากาล็อกครับคุณพ่อ' เป็นคำตอบของเขา 'แล้วทำไมเธอถึงล้อเลียนพ่อว่าเป็นภาษากรีกล่ะ?' บาทหลวงตะโกนใส่ แล้วจึงตบหน้าเขา ชายหนุ่มจึงโต้ตอบกลับไป ทั้งสองคนชกต่อยกันจนกระทั่งมีคนมาแยกเขาทั้งสองออกจากกัน"

"ถ้าเรื่องนี้เกิดขึ้นกับผมละก็..."

นักศึกษาคนหนึ่งพึมพำออกมาจากฟันที่ขบกันแน่น

"ผมไม่ยอมรับการกระทำของพระฟรันซิสกัน"

อีกคนตอบ

"ไม่ควรเอาศาสนายัดเยียดให้กับผู้ใดในลักษณะลงอาญาหรือลงโทษ แต่ผมดีใจที่เรื่องนี้เกิดขึ้น เพราะผมรู้จักชายหนุ่มคนนั้น เขามาจากซัน เปโดร มากาตี และเขาพูดภาษาตากาล็อกได้ดี มาถึงตอนนี้เขาอยากจะทำตัวเป็นคนที่พึ่งมาจากรัสเซีย และคิดว่าตนเองจะมีหน้ามีตาที่มองข้ามภาษาของบรรพบุรุษของตน"

"มันเป็นเรื่องนี้เอง : นกชนิดเดียวกันทุบตีกันเอง!"

"อย่างไรก็ดี เราต้องระวังตัวในการกระทำของบาทหลวงดามาโซให้ดี การเงียบหมายถึงการสนับสนุนสิ่งที่เกิดขึ้นนะ มันอาจจะเกิดขึ้นกับเราด้วย เรากลับไปอยู่สมัยเนโรแล้ว!"

นักศึกษาอีกคนหนึ่งพูดขึ้น

"แกเข้าใจผิด! เนโรเป็นศิลปินผู้ยิ่งใหญ่ แต่บาทหลวงดามาโซเป็นนักเทศน์ที่เลวที่สุด!"

อีกคนหนึ่งตอบ

คำวิพากษ์วิจารณ์จากคนที่สูงอายุมีลักษณะแตกต่างกันออกไป

ในขณะที่พวกเขากำลังรอท่านผู้สำเร็จราชการอยู่ในบ้านเล็ก ๆ หลังหนึ่งนอกเมือง ท่านนายกเทศมนตรีให้ข้อสังเกตว่า

"ไม่ง่ายเลยที่จะบอกว่าใครถูกและอะไรผิด ถ้าเพียงแต่เซนญอร์ อิบาร์ราจะรอบคอบกว่านี้..."

"ท่านคงหมายถึงบาทหลวงดามาโซควรจะมีความรอบคอบเพียงครึ่งหนึ่งของเซนญอร์ อิบาร์ราใช่ไหมครับ?"

"ความชั่วร้ายนั้นเกิดจากการที่ต่างฝ่ายต่างก็แลกเปลี่ยนบทบาทของตน ชายหนุ่มแสดงความเป็นผู้ใหญ่ในขณะที่ชายชราแสดงความเป็นเด็ก"

"แล้วท่านบอกว่าไม่มีใครเข้าไปขัดขวางและแยกพวกเขาออกจากกัน ยกเว้นลูกสาวของกัปตันติอาโกหรือครับ?"

กัปตันมาร์ตินถาม

"ไม่มีใครจากฝ่ายสงฆ์หรือแม้แต่ท่านข้าหลวงเลยหรือ? ฮึม! จากแย่เป็นแย่ที่สุด! ตัวผมน่ะไม่อยากอยู่ในฐานะของชายหนุ่มคนนี้เลย ไม่มีใครให้อภัยเขาแน่ถ้าเขาเป็นคนขี้ขลาด! มันจึงเป็นเรื่องจากแย่ไปเป็นแย่ที่สุด!"

"ท่านคิดอย่างนั้นหรือ?"

กัปตันบาซิลิโอถาม

ดอน ฟิลิโป จ้องสุภาพบุรุษผู้นี้อย่างไม่วางตา แล้วจึงประกาศว่า

"ผมหวังว่าผู้คนจะไม่ทอดทิ้งอิบาร์รา พวกเราต้องจดจำในสิ่งที่ครอบครัวของเขาเคยทำให้และกำลังทำอยู่ในขณะนี้ และถ้าผู้คนถูกคุกคามและเงียบเสียงลงไปละก็ มิตรสหายของเขา..."

"แต่ท่านสุภาพบุรุษครับ"

ท่านข้าหลวงพูดขัดขึ้น

"เราจะทำอะไรได้? ใครจะทำอะไรได้เล่า? ไม่ว่าอะไรจะเกิดขึ้น ฝ่ายสงฆ์จะถูกต้องเสมอ!"

"พวกเขาถูกต้องเสมอเป็นเพราะเรายินยอมให้"

ดอน ฟิลิโปตอบไปอย่างเหลืออด และเน้นคำว่า "เสมอ"

"ขอให้พวกเราเริ่มต้นอย่างเสมอกันสักครั้ง แล้วเราจึงจะเจรจากันได้"

ท่านข้าหลวงเอามือเกาศีรษะ มองขึ้นไปเบื้องบนและตอบด้วยน้ำเสียงอย่างดุดันว่า

"อา! คนหนุ่มหัวรุนแรงเหล่านี้ ดูเหมือนคุณยังไม่รู้ว่าประเทศที่เราอาศัยอยู่นี้เป็นอย่างไร คุณยังไม่รู้จักเพื่อนร่วมชาติของเรา พวกพระร่ำรวยและรวมตัวกัน พวกเรายากจนและแตกแยก ใช่ครับ! ลองปกป้องเขาสิครับ แล้วคุณก็จะพบว่าคุณเผชิญกับเสียงเพลงตามลำพัง"

"ใช่ครับ"

ดอน ฟิลิโปตอบออกไปอย่างขมขื่น

"นี่คือสิ่งที่จะเกิดขึ้นในเมื่อเราคิดกันแบบนี้ กลัวกันแบบนี้ ความเฉลียวฉลาดจึงไม่มีความหมาย เราเอาใจใส่กับความเลวร้ายที่เกิดขึ้นมากกว่าความดีงามที่เป็นสิ่งจำเป็น ความหวาดกลัวมิใช่ความมั่นใจที่เข้ามาครอบครองพวกเราแต่ละคนคิดถึงตัวเองเท่านั้นมิใช่คิดถึงผู้อื่น เพราะฉะนั้นพวกเราทั้งหมดจึงอ่อนแอ!"

"เอาหละ! คิดถึงผู้อื่นก่อนคิดถึงตัวเองแล้วคุณก็จะพบว่าตนเองถูกทิ้งให้เผชิญกับอันตรายตามลำพัง คุณไม่เคยได้ยินสุภาษิตสเปนที่ว่า 'การทำบุญที่ถูกต้องเริ่มจากตนเองก่อน' เลยรึ?"

รองนายกเทศมนตรีซึ่งกำลังเดือดดาลอยู่โต้ตอบกลับไปว่า

"คุณควรจะพูดว่า ความขี้ขลาดที่ถูกต้องเริ่มจากความเห็นแก่ตัวและสิ้นสุดลงที่ความละอาย! ผมส่งใบลาออกกับท่านข้าหลวงวันนี้แล้ว ผมเบื่อที่ถูกมองว่าเป็นตัวตลกโดยไม่มีประโยชน์กับผู้ใด ลาก่อน!"

ฝ่ายผู้หญิงคิดไปอีกแบบหนึ่ง

"อา!"

ผู้หญิงคนหนึ่งถอนหายใจด้วยท่าทางเมตตา

"คนหนุ่มก็จะเป็นแบบนี้หละ! ถ้าเพียงแต่แม่ผู้น่าสงสารยังคงมีชีวิตอยู่ละก็ ท่านจะว่ายังไง? โอ้พระผู้เป็นเจ้า! ครั้งใดก็ตามที่ดิฉันคิดถึงลูกชายที่หัวรุนแรงเขาก็จะมีชะตากรรมเช่นเดียวกัน... พระเยซูคริสต์เจ้า! ดิฉันเกือบจะอิจฉาแม่ที่จากไปแล้วของเขา ดิฉันคงตายด้วยความเศร้าโศก!"

"ไม่ใช่ดิฉันแน่"

ผู้หญิงอีกคนหนึ่งตอบ

"ดิฉันจะไม่เสียใจถ้ากรณีแบบนี้เกิดขึ้นกับลูกชายสองคนของดิฉัน"

"คุณพูดว่าอะไรนะ คุณนายมาเรีย?"

คนแรกตอบมือทั้งสองกุมเอาไว้ด้วยกัน

"ดิฉันต้องการลูกชายที่ปกป้องความทรงจำเกี่ยวกับพ่อของเขา คุณนาย

ติไนย คุณจะพูดว่ายังไงถ้าในวันหนึ่งคุณเป็นหม้าย คุณได้ยินคนพูดใส่ร้ายสามีคุณ แต่ลูกชายอันโตนิโอของคุณกลับก้มศีรษะลงด้วยความละอายและนิ่งเงียบ?"

"ดิฉันจะไม่ให้พรเขาเลย!"

ผู้หญิงคนที่สามคือซิสเตอร์รูฟาร้องขึ้น

"แต่..."

"ปฏิเสธที่จะให้พรเขา! ไม่มีวัน!"

คุณนายติไนย ซึ่งเป็นผู้หญิงที่มีท่าทางเมตตา พูดขัดขึ้น

"แม่ไม่ควรพูดแบบนั้น สำหรับดิฉันแล้ว ดิฉันไม่รู้เหมือนกันว่าตนเองจะทำอย่างไร... ดิฉันไม่รู้! ดิฉันเชื่อว่าตนเองต้องตายแน่ พระเจ้าช่วย! แต่ดิฉันคงไม่อยากพบหน้าเขาอีก แล้วคุณนายมาเรียล่ะคะคุณกำลังคิดอะไรอยู่!"

ซิสเตอร์รูฟาพูดสริมขึ้นมา

"ด้วยข้อเท็จจริงทั้งหมดเหล่านี้ เราจะต้องไม่ลืมว่าการทำร้ายคนที่มีบุญนั้นเป็นบาปหนัก"

คุณนายมาเรียพูดขึ้นว่า

"แต่ความทรงจำเกี่ยวกับบิดานั้นศักดิ์สิทธิ์ยิ่งกว่าเสียอีก! ไม่มีใครแม้แต่องค์สมเด็จสันตะปาปา และท้ายสุดบาทหลวงดามาโซจะดูหมิ่นความทรงจำที่ศักดิ์สิทธิ์นั้นได้!"

"ใช่แล้ว!"

คุณนายติไนยพูดพึมพำ ซาบซึ้งต่อความฉลาดเฉลียวของสตรีทั้งสอง

"คุณเอาเหตุผลดี ๆ แบบนี้มาจากไหนคะ?"

ลา รูฟากล่าวอีกว่า

"แล้วการขับออกจากศาสนาและการถูกสวรรค์ลงโทษเล่า? เกียรติยศและชื่อเสียงในโลกนี้จะมีคุณค่าอะไรถ้าหากในโลกหน้าเราถูกลงโทษ? ทุกสิ่งทุกอย่างผ่านเลยไปอย่างรวดเร็ว แต่การขับออกจากศาสนา. .เพราะไปดูหมิ่นพระของพระเยซูเจ้า! เรื่องนี้จะได้รับการอภัยโทษจากสันตะปาปาเท่านั้น!"

"พระผู้เป็นเจ้าผู้ทรงสั่งให้พวกเราเคารพนับถือบิดาและมารดาก็จะ

ทรงให้อภัยด้วย พระองค์จะไม่ขับพวกเราออกจากศาสนา ขอให้ดิฉันบอกคุณสักนิดว่าถ้าชายหนุ่มคนนั้นมาที่บ้านของดิฉันละก็ ดิฉันจะต้อนรับและพูดกับเขา ถ้าดิฉันมีลูกสาว ดิฉันก็อยากจะได้เขามาเป็นลูกเขย คนที่เป็นลูกชายที่ดีจะเป็นสามีและพ่อที่ดีด้วย เชื่อดิฉันเถอะ ซิสเตอร์รูฟา!"

"แต่ดิฉันไม่ได้คิดแบบนั้น คุณอยากพูดอะไรก็ได้ และถึงแม้มันจะดูว่าคุณเป็นคนถูก ดิฉันก็ยังเชื่อพระมากกว่าเสมอ สิ่งแรกที่สำคัญที่สุดคือดิฉันเอาวิญญาณไปสู่ทางรอดได้ คุณคิดว่าอย่างไรคะ คุณนายติไนย?"

"อา! คุณจะให้ดิฉันพูดอะไรเล่า? คุณพูดถูกทั้งคู่เลยค่ะ พระก็ถูก และพระผู้เป็นเจ้าเช่นกันจะต้องมีเหตุผลของพระองค์เอง! ดิฉันไม่ทราบค่ะ เพราะเป็นเพียงหญิงโง่คนหนึ่งเท่านั้น สิ่งที่ดิฉันตั้งใจบอกกับลูกชายของดิฉันก็คือไม่ให้เรียนหนังสืออีก! มีคนบอกว่าคนฉลาดมักจะตายด้วยการถูกแขวนคอ! พระแม่มาเรียผู้ศักดิ์สิทธิ์! ลูกชายของดิฉันอยากไปยุโรปด้วย!"

"แล้วคุณจะทำยังไงล่ะค่ะ?"

"ก็บอกให้เขาอยู่กับดิฉัน ทำไมต้องไปเรียนอีก? พรุ่งนี้หรือวันมะรืนนี้เราก็จะตายแล้ว นักปราชญ์หรือคนโง่ก็ตายเหมือนกัน ปัญหาอยู่ที่ว่าควรใช้ชีวิตอย่างสันติสุขอย่างไร!"

แล้วผู้หญิงแสนดีคนนี้ก็ถอนหายใจ และเงยหน้าขึ้นไปสู่สวรรค์ คุณนายมาเรียพูดออกมาอย่างเคร่งขรึมว่า

"เอาหละ ถ้าดิฉันร่ำรวยเหมือนคุณละก็ดิฉันจะยอมให้ลูกชายของดิฉันเดินทาง พวกเขายังมีอายุน้อย และสักวันหนึ่งพวกเขาก็จะเป็นหนุ่ม ดิฉันมีเวลาเหลืออยู่น้อยเต็มทีลูกชายของพวกเราควรจะตั้งปณิธานให้ได้ดีกว่าบิดาของพวกเขา แต่เบื้องลึกในอกของเราแล้ว เราเพียงสอนให้พวกเขาเป็นเด็กอยู่เหมือนเดิม"

"เฮ้อ! คุณช่างมีความคิดประหลาดจริงๆ !"

คุณนายติไนยซึ่งหวาดหวั่นอยู่ร้องขึ้นมา มือทั้งสองข้างกุมกันเอาไว้

"ดูเหมือนคุณไม่ได้เกิดลูกออกมาจากความทุกข์และความเจ็บปวด คุณคลอดลูกแฝดออกมาอย่างไม่เจ็บปวดเลยหรือคะ?"

"ถึงดิฉันจะคลอดลูกออกมาอย่างเจ็บปวด เลี้ยงดูเขา และให้การศึกษาพวกเขา และแม้จะยากจนก็ตาม ดิฉันไม่ต้องการให้ลูกชายของดิฉันเป็นผู้ชายเพียงครึ่งเดียวเท่าที่เขาควรจะเป็น ถึงแม้ดิฉันจะเหนื่อยยากเพียงใดก็ตาม"

"ดูเหมือนคุณไม่ได้รักลูกชายของคุณตามที่พระผู้เป็นเจ้าทรงบัญชามา!"

ซิสเตอร์รูฟาพูดออกมาอย่างเคร่งเครียด

"ให้อภัยดิฉันเถิดค่ะ แม่ทุกคนต่างก็รักลูกตามแบบฉบับของเขาทั้งนั้น บ้างก็รักลูกเพื่อตัวเอง บ้างก็รักลูกเพื่อตัวลูกเอง และก็ยังมีคนอื่นๆ อีกที่รักตัวเอง ดิฉันเป็นฝ่ายที่รักลูกเพื่อตัวของเขาเอง สามีของดิฉันสอนมาอย่างนั้นค่ะ"

"ความคิดทั้งหมดของคุณนะคะ คุณนายมาเรีย คุณไม่ได้เคร่งศาสนาเลย คุณควรจะไปเข้าร่วมกับสมาคมภราดรภาพแห่งสำนักลูกประคำอันศักดิ์สิทธิ์ หรือเซนต์ฟรันซิส หรือเซนต์ริต้า หรือมิฉะนั้นก็เซนต์แคลร์!"

"ซิสเตอร์รูฟาคะ เมื่อถึงตอนที่ดิฉันได้เป็นซิสเตอร์ที่มีคุณค่าต่อประชาชนละก็ ดิฉันจะพยายามเป็นซิสเตอร์ของนักบุญทั้งหลายค่ะ"

เธอตอบยิ้มๆ

ในอันที่จะสรุปบทที่เกี่ยวกับคำวิพากษ์วิจารณ์บทนี้ และเพื่อที่จะให้ผู้อ่านเรียนรู้เกี่ยวกับแนวคิดพื้นๆ ของเรื่องราวเหล่านี้ เราใคร่จะขอนำผู้อ่านไปยังบริเวณลานกว้างที่มีผู้คนพูดคุยกันอยู่ในเต็นท์ คนหนึ่งในจำนวนนี้คือผู้ที่เรารู้จักกันแล้ว บุรุษคนที่ฝันว่าอยากเป็นหมอ เขากำลังพูดพอดีว่า

"สิ่งที่รบกวนข้ามากที่สุดคือโรงเรียนจะสร้างไม่เสร็จแล้วหละตอนนี้!"

"พูดอะไรน่ะ? ทำไมหรือ?"

กลุ่มคนถามขึ้นด้วยความสนใจ

"ลูกชายของข้าจะไม่ได้เป็นหมออีกแล้ว แต่จะเป็นเพียงคนขับเกวียน! หมดกัน! จะไม่มีโรงเรียนอีก!"

"ใครบอกว่าไม่มีโรงเรียน?"

ชาวบ้านท่าทางกำยำและหยาบกร้าน มีคางใหญ่ และคิ้วเล็กแคบถามขึ้นมา

"ข้าเอง! พระผิวขาวเรียกดอน คริโซสโตโมว่าเป็น *พวกปฏิกิริยา* คงไม่มีโรงเรียนอีกแล้ว!"

ทุกคนต่างก็ใช้สายตาถามกันและกัน คำนี้เป็นศัพท์คำใหม่ของพวกเขา

"และนั่นคือชื่อปีศาจรึเปล่า?"

ในที่สุดชาวบ้านที่หยาบกร้านคนนั้นกล้าถามขึ้น

"เป็นคำที่เลวทรามที่สุดเท่าที่คนคริสเตียนจะเรียกผู้อื่นทีเดียว!"

"เลวเสียยิ่งกว่าคำว่าไร้คิด ไร้สำนึก และคนก่อกวนเชียวหรือ?"

"ถ้าคำนั้นมีความหมายเพียงอย่างเดียวนะ! ข้าถูกเรียกแบบนั้นมาหลายครั้งแล้ว มันไม่ได้ทำให้ท้องไส้ข้าปั่นป่วนแต่อย่างไรเลย!"

"นี่แน่ะ! มันคงไม่เลวไปกว่าคำว่า *คนพื้นเมือง* ซึ่งอัลเฟรซเรียกอยู่หรอก!"

บิดาของคนขับเกวียนในอนาคตทำหน้าเบื่อหน่าย ส่วนคนอื่นนั้นเอามือเกาศีรษะและครุ่นคิด

"มันคงจะต้องเหมือนคำว่าไปลงนรกเถอะ ซึ่งยายแก่ของอัลเฟรซพูดแน่ๆ มันคงเลวเสียยิ่งกว่าการถ่มน้ำลายใส่เจ้าของบ้านเสียอีก"

"เอาหละเลวเสียยิ่งกว่าการถ่มน้ำลายรดเจ้าของบ้านในวันศุกร์ศักดิ์สิทธิ์"

เขาตอบออกไปอย่างเคร่งขรึม

"แกจำคำว่า*ความคลางแคลงใจ* ได้แล้วนะ มันเป็นคำที่เหมาะสำหรับทหารรักษาความสงบภายใน วิญา-อะบริเย* เข้าจับกุมผู้คน และเนรเทศเขาหรือส่งเข้าคุก เพราะฉะนั้นคำว่า *ปฏิกิริยา* จะต้องแรงกว่านั้น ตามที่ท่านหัวหน้าและคนส่งโทรเลขบอกไว้ คำว่า *ปฏิกิริยา* ซึ่งคนคริสเตียน พระ หรือคนสเปนใช้กับคริสเตียนแบบพวกเรา เหมือนกับคำว่า *พระผู้เป็นเจ้าผู้ศักดิ์สิทธิ์* กับ *การพักผ่อนชั่วนิรันดร์* คราวใดก็ตามที่แกถูกเรียกว่าเป็นพวกปฏิกิริยาละก็ แกควรไปสารภาพบาปและจ่ายหนี้สินของแกเสีย เพราะแกไม่มีทางเลือก ยกเว้นถูกแขวนคอเท่านั้น ก็รู้ว่าท่านหัวหน้ากับคนส่งโทรเลขเป็นคนมีความรู้ คนหนึ่ง

---

* ดอน ฟาอุสติโน วิญา-อะบริเย คือนายทหารยศพันตรีที่ได้รับคำสั่งให้ปราบปรามพวกนอกกฎหมายในฟิลิปปินส์ มีชื่อเสียงทางด้านความดุดันและเป็นคนมีพลังอย่างเหลือเชื่อ

พูดกับสายโทรเลข และไม่จับอะไรนอกจากปากกา!"

ทุกคนพากันหวาดหวั่น

"ให้พวกเขาบังคับให้ข้าใส่รองเท้า และไม่ดื่มเยี่ยวม้าที่พวกเขาเรียกว่าเบียร์ ตลอดชีวิตของข้าเถอะ แต่ขออย่าให้เขาเรียกข้าว่าเป็นพวกปฏิกิริยา ก็แล้วกัน"

ชาวบ้านคนหนึ่งสบถสาบาน พลางกำมือเอาไว้แน่น

"สำหรับตัวข้า ถ้าข้ารวยเท่ากับเซนญอร์ อิบาร์รา และรู้ภาษาสเปนแบบเขา และกินด้วยมีดกับช้อนได้เร็วละก็ ข้าก็จะหัวเราะเยาะพระห้าคนเลย!"

"เจ้าคนแรกที่ข้าพบว่าเป็นคนขโมยไก่ ข้าจะเรียกมันว่าพวกปฏิกิริยา และข้าก็จะไปสารภาพบาปทันที"

คนหนึ่งในกลุ่มชาวบ้านพึมพำเบาๆ แล้วก็เดินจากไป

37

เมฆหมอกครั้งแรก

ความวุ่นวายภายในคฤหาสน์ของกัปตันติอาโก ไม่ได้น้อยลงไปกว่าที่ผู้คนจินตนาการเอาไว้เลย มาเรีย คลารานั้นได้แต่ร้องไห้ และไม่ยอมฟังคำปลอบประโลมของป้าและอันเดง น้องอุปถัมภ์ของเธอ ส่วนบิดาห้ามเธอมิให้พูดกับอิบาร์ราในช่วงเวลาที่เขายังไม่ได้รับการอภัยโทษจากฝ่ายสงฆ์อันสืบเนื่องมาจากการขับออกจากศาสนา

กัปตันติอาโก ซึ่งกำลังวุ่นวายอยู่กับการตระเตรียมคฤหาสน์เพื่อต้อนรับท่านผู้สำเร็จราชการอย่างสมเกียรติ ถูกเรียกตัวไปคอนแวนต์

"อย่าร้องไห้เลย ที่รัก"

ป้าอิซาเบลพูดขึ้นในขณะที่กำลังเช็ดกระจกเงาใสด้วยผ้าชามัวส์

"เขาจะถอนการขับออกจากศาสนา พวกเขาจะส่งสาส์นไปถึงสมเด็จพระสันตะปาปา... เราจะถวายทานจำนวนมาก... บาทหลวงดามาโซเพียงแต่เป็นลมไปเท่านั้น ท่านไม่ได้ตายหรอกจ้ะ!"

"อย่าร้องไห้เลย"

อันเดงปลอบเธอเบา ๆ

"ฉันจะหาทางช่วยให้พี่ได้พูดจากันจ้ะ การสารภาพบาปเอาไว้ทำไมกัน ถ้าไม่มีใครประพฤติผิด? ทุกอย่างจะได้รับการอภัยโทษถ้าบอกให้พระรู้!"

ในที่สุด กัปตันติอาโกก็กลับมา ทั้งสามมองดูหน้าของท่านเพื่อตอบคำถามที่มีอยู่มากมาย แต่ใบหน้าของกัปตันติอาโกนั้นบ่งบอกถึงความท้อแท้ บุรุษที่น่าสงสารผู้นี้มีเหงื่อโทรมกาย ท่านเอามือปาดคิ้วและไม่ยอมพูดอะไรเลย

"ซันติอาโก มีอะไรรึ?"

ป้าอิซาเบลถามด้วยความกังวลใจ

ท่านตอบด้วยอาการทอดถอนใจพลางปาดน้ำตาทิ้ง

"พระเจ้าช่วยด้วย พูดสิ! อะไรเกิดขึ้นหรือ?"

"สิ่งที่ผมกลัวที่สุดนั่นแหละ"

ในที่สุดท่านก็หลุดออกมาด้วยเสียงสั่นเครือ

"ทุกสิ่งทุกอย่างล่มสลายไปแล้ว! คุณพ่อดามาโซต้องการให้ถอนหมั้น มิฉะนั้นผมก็จะถูกสาปในชีวิตนี้และในชีวิตหน้า! คนอื่นๆ ก็บอกแบบเดียวกัน รวมทั้งคุณพ่อซิบิลาด้วย ผมควรปิดบ้านมิให้เขาเข้ามาอีก... และผมยังเป็นหนี้เขาอยู่กว่าห้าหมื่นเปโซ! ผมบอกเรื่องนี้กับพวกพระ แต่พวกเขาก็ปฏิเสธที่จะรับรู้เรื่องนี้ของผม `คุณต้องการสูญเสียอะไร เงินห้าหมื่นหรือชีวิตและวิญญาณของคุณ' พวกเขาบอกเช่นนั้น โอ้! นักบุญแอนโธนี! ถ้าเพียงแต่ข้าน้อยจะรู้เท่านั้น ถ้าเพียงแต่ข้าน้อยรู้!"

มาเรีย คลาราร้องไห้สะอึกสะอื้น

"อย่าร้องไห้ไปเลย ลูกของพ่อเอ๋ย"

ท่านพูดต่อไปพลางหันไปทางบุตรสาว

"เจ้าไม่เหมือนกับแม่ของเจ้าที่ไม่เคยร้องไห้เลย แม่เจ้าร้องไห้ตอนที่เริ่มท้องเจ้าเท่านั้น คุณพ่อดามาโซบอกพ่อว่าญาติของท่านจากสเปนพึ่งเดินทางมาถึง และท่านจะจัดการให้เป็นคู่หมั้นของเจ้า"

มาเรีย คลาราเอามือปิดหูทั้งสองข้าง

"แต่ซันติอาโก เธอเสียสติไปแล้วหรือ? เธอพูดกับลูกเกี่ยวกับคู่หมั้นอีกคนหนึ่งในตอนนี้ได้อย่างไรกัน! เธอคิดว่าลูกสาวของเธอเปลี่ยนคู่หมั้นเหมือนกับเปลี่ยนเสื้อผ้าแบบนั้นรึ?"

"นี่คือสิ่งที่ผมคิดมาแล้วอิซาเบล ดอน คริโซสโตโมเป็นคนรวย คนสเปน แต่งงานกันเพราะรักเงินเท่านั้น แต่พี่จะให้ผมทำอย่างไรเล่า? พวกพระยังข่มขู่ผมเรื่องการขับออกจากศาสนาอีกด้วย พวกเขาบอกว่าไม่ใช่เฉพาะวิญญาณของผมเท่านั้นที่กำลังเสี่ยง แต่ร่างกายของผมด้วยที่ตกอยู่ในอันตราย ร่างกายของผม พี่ได้ยินไหม? ร่างกายของผม!"

"แต่เธอกำลังทำให้ลูกสาวของเธอเจ็บปวดนะ! ท่านสังฆราชไม่ใช่มิตรสหายของเธอรึ? ทำไมถึงไม่เขียนถึงท่านเล่า?"

"สังฆราชก็เป็นพระเช่นกัน ท่านทำในสิ่งที่พวกพระบอกให้ท่านทำเท่านั้น มาเรีย อย่าร้องไห้เลยลูก ท่านผู้สำเร็จราชการกำลังมานะ ท่านต้องการพบลูกด้วย แต่ดวงตาของเจ้าบวมและแดงก่ำ โอ้! พ่อคิดที่จะใช้เวลาบ่ายนี้อย่างมีความสุข ถ้าไม่มีเหตุการณ์ร้ายนี้เกิดขึ้นพ่อก็จะเป็นคนที่มีความสุขที่สุดแล้วทุกๆ คนก็จะริษยาพ่อ สงบสติอารมณ์เอาไว้ ลูกเอ๋ย พ่อเคราะห์ร้ายยิ่งกว่าลูกอีก แต่พ่อก็ยังไม่ร้องไห้เลย! เจ้าหาคนที่ดีกว่านี้ได้นะ แต่พ่อ... พ่อจะต้องเสียเงินห้าหมื่นเปโซ! โอ้! พระแม่แห่งอันติโปโล อย่างน้อยที่สุด ขอเพียงแต่ให้ผมมีโชคในคืนนี้ด้วยเถิด!"

เสียงประทัด ล้อรถม้า เสียงควบม้า เสียงเพลงมาร์ช ประกาศถึงการมาของ ฯพณฯ ท่านผู้สำเร็จราชการของหมู่เกาะฟิลิปปินส์ อุ้งมืออันหยาบกร้านกำลังเล่นกับหัวใจของเธอ --- อุ้งมือที่ปราศจากความรู้สึกต่อความละเอียดอ่อนของหัวใจ!

ขณะนั้นในคฤหาสน์เต็มไปด้วยผู้คน เสียงฝีเท้า เสียงแสดงถึงอำนาจตลอดจนเสียงของกระบี่และเสียงเดือยติดส้นรองเท้าบู๊ทดังก้องอยู่ทั่วไป หญิงสาวผู้เคราะห์ร้ายคุกเข่าโน้มตัวลงต่อหน้าภาพของพระแม่ ในสภาพอ้างว้างรันทด เธอกำลังคิดถึงความเจ็บปวดที่เธอได้รับในสภาพที่ศีรษะโน้มต่ำลงจนจรดหน้าอก มือทั้งสองยันพื้นห้องเอาไว้ เธอดูเหมือนกิ่งดอกลิลลี่ที่โน้มตัวลงเพราะลมพายุ อนาคตที่เฝ้าฝันและทะนุถนอมเอาไว้ตลอดเวลาหลายปีที่ผ่านมา นับตั้งแต่ครั้งยังเป็นเด็กน้อย และฟูมฟักมาจนวัยสาว ช่วยสร้างความแข็งแกร่ง และสร้างความเป็นคนให้กับเธอ มาบัดนี้มันถูกลบเลือนไปจากความคิดและหัวใจด้วยคำพูดเพียงคำเดียว! ซึ่งก็เท่ากับทำให้ความคิดตายด้าน และฉุดกระชากเอาแสงสว่างออกไปจากหัวใจ!

มาเรีย คลาราเป็นคนคริสเตียนที่ดีและศรัทธา พอๆ กับการเป็นลูกสาวที่น่ารัก ดังนั้นไม่เพียงแต่การข่มขู่ในเรื่องการขับออกจากศาสนาจะสร้าง

ความตื่นตระหนกให้กับเธอเท่านั้น แต่คำสั่งและสันติสุขที่ล่อแหลมต่ออันตรายของบิดาของเธอขณะนี้เรียกร้องให้เธอต้องเสียสละความรักของตนเอง เธอรู้สึกถึงการกระทบกระทั่งของความรักกับความกตัญญู ซึ่งจวบจนกระทั่งบัดนี้ไม่เคยเป็นที่กังขาของเธอมาก่อน เพราะมันเคยเป็นแม่น้ำที่ค่อยๆ ไหลอย่างแช่มช้านิ่มนวล พร้อมกับมีดอกไม้หอมประดับอยู่ตามชายฝั่งเป็นจุดๆ ไป ส่วนพื้นน้ำนั้นเป็นทรายอันละเอียดอ่อน กระแสน้ำแทบจะไม่กระเพื่อมตามสายลม จนอาจจะกล่าวได้ว่าสายน้ำค่อยๆ ไหลวนเวียนไปตามลำน้ำ แต่ทว่าในทันใดนั้น ท้องน้ำกลับแคบเข้า สายน้ำถูกหินแหลมขัดขวางอยู่ ต้นไม้ล้มขวางจนกลายเป็นกำแพงกั้นน้ำ --- จนแม่น้ำเริ่มแผดเสียงก้อง ระดับน้ำสูงขึ้น เกลียวคลื่นสาดซัดปั่นป่วนเป็นฟอง ฟาดปะทะเข้ากับก้อนหินแล้วพุ่งลงไปสู่เหวลึก!

เธออยากสวดมนต์ แต่ใครจะสามารถสวดในเวลาของความสิ้นหวังเช่นนี้ได้เล่า? เรามักจะสวดในขณะที่เรามีความหวัง มิฉะนั้นแล้ว เรามาหาพระผู้เป็นเจ้าพร้อมกับความขุ่นข้องหมองใจเสมอ

หัวใจของเธอร่ำร้องว่า

"พระผู้เป็นเจ้าขา! เพราะเหตุใดจึงดึงเอาชายคนนี้ออกไป เพราะเหตุอันใดพระองค์จึงปฏิเสธความรักของผู้อื่นที่ให้กับเขา? พระองค์ไม่ได้ดึงเอาดวงอาทิตย์และสายลมไปจากเขา และมิได้ซ่อนเร้นภาพของสวรรค์ไปจากเขา แต่ไฉนจึงปฏิเสธความรักกับเขา --- ถ้าไม่มีสวรรค์ของพระองค์ ไม่มีสายลมและดวงอาทิตย์ คนก็ยังมีชีวิตอยู่ได้ แต่ถ้าไม่มีความรักแล้วละก็ ไม่มีวัน!"

เสียงร่ำร้อง ซึ่งมนุษย์ไม่ได้ยินนั้นจะดังไปถึงราชบัลลังก์ของพระผู้เป็นเจ้าหรือไม่หนอ? แล้วพระแม่เจ้าของปวงชนยากไร้จะได้ยินหรือไม่?

"โอ! หญิงสาวผู้น่าเวทนาเอ๋ย หญิงสาวที่ไม่เคยรู้จักกับมารดาของตนเลย และยังอาจหาญพอที่จะเอาความเจ็บปวดอันเกิดจากความรักในทางโลกไปฝากไว้กับหัวใจอันบริสุทธิ์ ซึ่งรู้จักแต่เพียงความรักระหว่างลูกสาวกับมารดาเท่านั้น ในความเศร้าโศกของเธอนั้น เธอเดินมาถึงภาพอันศักดิ์สิทธิ์ของสตรีนางหนึ่งที่สวยสดงดงามที่สุดเท่าที่จินตนาการจะสามารถสร้างความพร้อม

บริบูรณ์ของมนุษย์ได้ การสร้างสรรพสิ่งต่างๆ ของศาสนาคริสเตียนที่รวมเอาสภาวะที่งดงามที่สุดสองอย่างเข้ามาผสมผสานกันเอาไว้ในตัวผู้หญิง นั่นก็คือพรหมจรรย์อันบริสุทธิ์กับความเป็นแม่ ซึ่งเราเรียกพระองค์ว่า พระนางมาเรีย!"

"แม่จ๋า! แม่จ๋า!"

เธอคร่ำครวญ

ป้าอิซาเบลเข้ามาช่วยเธอให้พ้นจากความทุกข์โศก มิตรสหายหลายคนของเธอก็มาหา และท่านผู้สำเร็จราชการประสงค์ที่จะพูดกับเธอ

"ป้าขา ช่วยบอกพวกเขาด้วยว่าหนูไม่สบาย!"

เธอเฝ้าวิงวอนและหวาดกลัว

"พวกเขาจะบอกให้หนูเล่นเปียโนและร้องเพลง!"

"พ่อของหนูสัญญาไปแล้ว หนูจะทำให้พ่ออายหรือลูก?"

มาเรีย คลาราลุกขึ้นยืน มองป้าของเธอ บิดแขนอันงดงามของเธอไปมา แล้วจึงพูดออกมาอย่างตะกุกตะกักว่า

"โอ! ถ้าเพียงแต่หนูมี..."

เธอไม่ได้พูดต่อไปจนจบประโยค แต่เริ่มตระเตรียมตัวเองให้พร้อม

38

ฯพณฯ ท่านผู้สำเร็จราชการ

"ผมอยากพูดกับชายหนุ่มคนนั้น"

ฯพณฯ ท่านผู้สำเร็จราชการพูดกับผู้ช่วยของท่าน

"เขากระตุ้นความสนใจทั้งหมดที่ผมมีอยู่"

"ออกไปตามตัวมาแล้วขอรับท่านนายพล! แต่มีชายหนุ่มอีกคนหนึ่งจากมะนิลาที่ยืนยันขอพบท่านขอรับ พวกเราบอกเขาว่า ฯพณฯ ท่านไม่มีเวลาและไม่ได้มาที่นี่เพื่อให้ผู้ใดเข้าพบ แต่มาเพื่อชมเมืองและขบวนแห่ เขาตอบว่า ฯพณฯ ท่านมีเวลาให้กับความยุติธรรมเสมอขอรับ"

ฯพณฯ ท่านผู้สำเร็จราชการหันไปทางท่านข้าหลวงด้วยความประหลาดใจ ฝ่ายหลังจึงตอบไปพร้อมกับโน้มตัวลงเล็กน้อยว่า

"ถ้ากระผมไม่ผิดละก็ เขาคือชายหนุ่มคนเดียวกับคนที่เป็นปากเป็นเสียงกับบาทหลวงดามาโซเกี่ยวกับการเทศนาของท่านขอรับ"

"อะไรนะ อีกแล้วหรือ? พระรูปนี้ต้องการเขย่าทั้งมณฑลเลยหรือ หรือคิดว่าตนเองเป็นคนที่มีอำนาจในเขตนี้? บอกให้ชายหนุ่มคนนั้นให้เข้ามาได้!"

ท่านผู้สำเร็จราชการเดินไปมาในห้องโถงอย่างหงุดหงิด

ภายในห้องรับแขกมีขาวสเปนอยู่กันมากมาย มีทั้งผู้นำทางทหารและทางการเมืองของเมืองซันดิเอโก และเมืองที่อยู่ใกล้เคียงอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ๆ ต่างสนทนาและถกเถียงกัน ฝ่ายสงฆ์ก็อยู่ที่นั่นอย่างพร้อมหน้ายกเว้นบาทหลวงดามาโซเพียงรูปเดียว พระเหล่านี้อยากเข้ามาคารวะท่านผู้สำเร็จราชการ

"ฯพณฯ ท่านผู้สำเร็จราชการขอร้องสาธุคุณให้รออยู่สักครู่หนึ่ง"

ผู้ช่วยคนนั้นพูดขึ้น

"เข้ามาได้แล้ว หนุ่ม!"

ชายหนุ่มจากมะนิลาที่ปะปนภาษากรีกกับตากาล็อกเดินเข้ามาในห้องด้วยหน้าตาซีดเซียวและสั่นเทิ้ม

ทุกคนพากันประหลาดใจ เพราะ ฯพณฯ ท่านคงขัดเคืองถึงกับให้ฝ่ายสงฆ์รอคอยอยู่ก่อน บาทหลวงซิบิลาพูดออกไปว่า

"พ่อไม่มีอะไรเรียนท่านผู้สำเร็จราชการหรอก พ่อเสียเวลาอยู่ที่นี่"

"พ่อคงจะพูดแบบเดียวกัน เรากลับกันดีไหม?"

พระสำนักออกุสตินกล่าวเสริมขึ้น

"มันไม่ดีกว่ารึถ้าเราจะรู้ว่าท่านคิดอะไรอยู่?"

บาทหลวงซัลวีถาม

"เราสามารถหลีกเลี่ยงเรื่องฉาว...และเราอาจเตือนท่าน...หน้าที่ของท่าน...เกี่ยวกับศาสนาได้"

"สาธุคุณทั้งหลายขอรับเชิญเข้ามาได้เลยถ้าหากท่านยังต้องการอยู่"

ผู้ช่วยกล่าวขึ้นเมื่อนำชายหนุ่มซึ่งไม่เข้าใจภาษากรีกและกำลังจะกลับพอดีออกมาจากห้อง ใบหน้าของเขานั้นแบ่งบานสดใสด้วยความพอใจ

บาทหลวงซิบิลาเป็นผู้ที่เดินเข้าไปก่อน ตามมาด้วยบาทหลวงซัลวี บาทหลวงมันนูเอล มาร์ติน กับพระรูปอื่นๆ พวกพระโค้งตัวลงคำนับด้วยความเคารพ ยกเว้นบาทหลวงซิบิลาผู้ที่แม้จะโน้มศีรษะลง แต่ก็ยังรักษาท่าทีของผู้ที่ทรงอำนาจเอาไว้ ตรงกันข้ามกับบาทหลวงซัลวีซึ่งเกือบจะพับร่างลงกึ่งหนึ่งเพราะท่านโค้งตัวลงตั้งแต่บั้นเอวลงไป

"ผู้ใดในหมู่สาธุคุณคือคุณพ่อดามาโซ?"

ฯพณฯ ท่านถามห้วนๆ โดยมิได้เชื้อเชิญให้นั่งลงหรือถามไถ่ถึงสุขภาพและมิได้ทักทายด้วยคำพูดอันไพเราะยกยอปอปั้น ซึ่งเป็นประเพณีปฏิบัติในหมู่คนที่อยู่ในสังคมชั้นสูง

"บาทหลวงดามาโซไม่ได้มากับพวกเรา ฯพณฯ ท่าน"

บาทหลวงซิบิลาตอบด้วยน้ำเสียงห้วนเกือบจะเหมือนกัน

"ผู้รับใช้ของ ฯพณฯ ท่านกำลังนอนป่วยอยู่บนเตียง"

บาทหลวงซัลวีกล่าวเสริมอย่างนอบน้อม

"หลังจากที่ได้รับเกียรติให้เข้ามาคำนับและไต่ถามสุขภาพของ ฯพณฯ ท่านอันเป็นหน้าที่ที่ข้ารับใช้ที่ดีทุกคนของพระเจ้าอยู่หัวกับของราชวงศ์และขุนนางผู้ใหญ่ทั้งหมด พวกเรามาที่นี่ในนามของผู้รับใช้ที่ต่ำต้อย และกำลังประสบเคราะห์กรรมอยู่ของ ฯพณฯ ท่าน..."

ท่านผู้สำเร็จราชการพูดขัดขึ้น เอาเท้าข้างหนึ่งเขี่ยเก้าอี้เล่น และยิ้มอย่างเครียด ๆ

"อา! ถ้าหากผู้รับใช้ทั้งหมดของ ฯพณฯ ท่านเหมือนกับสาธุคุณดามาโซละก็ ผมก็เลือกที่จะรับใช้ ฯพณฯ ท่านด้วยตัวเอง"

การเข้ามาคำนับของพระเหล่านี้ถูกตรึงอยู่กับที่ จิตใจก็ถูกตรึงอยู่เช่นเดียวกันด้วยการตัดบทดังกล่าว

"นั่งลงสิ สาธุคุณ"

ท่านพูดเสริมขึ้นด้วยน้ำเสียงที่นุ่มนวลกว่าเดิม ภายหลังจากการหยุดชะงักไปชั่วคราว

กัปตันติอาโกแต่งตัวในชุดเสื้อหางยาว และเดินเขย่งเท้าอยู่ ท่านดึงแขนของมาเรีย คลาราที่เดินเข้ามาอย่างไม่มั่นใจและขวยอาย ถึงกระนั้นเธอก็ยังคำนับอย่างเป็นการเป็นงานและอ่อนช้อย

"สุภาพสตรีผู้นี้คือบุตรสาวของท่านหรือ?"

ท่านผู้สำเร็จราชการถามขึ้นแสดงความตื่นตะลึงออกมาให้เห็น

"ขอรับ ฯพณฯ ท่านนายพล!"

กัปตันติอาโกตอบอย่างตั้งอกตั้งใจ

ท่านข้าหลวงและบรรดาผู้ช่วยนัยน์ตาเบิกกว้าง แต่สำหรับ ฯพณฯ ท่านนั้นแม้ว่าอารมณ์อันเคร่งเครียดจะยังไม่หมดไป ได้ยื่นแขนมาให้กับหญิงสาวและบอกกับเธออย่างมีไมตรีจิตว่า

"บิดามารดาที่มีบุตรีอย่างคุณจะต้องมีความสุขเป็นแน่แท้ เซนญอริต้า!

ผมได้รับการบอกเล่าเกี่ยวกับคุณด้วยความนับถือและชื่นชมยินดี... ผมอยากพบคุณเพื่อขอขอบคุณในการกระทำอันงดงามที่คุณทำวันนี้ ผมรับทราบเกี่ยวกับ 'ข้อเท็จจริงทั้งหมด' เป็นอย่างดี และเมื่อถึงคราวที่จะต้องส่งสาส์นไปถึงรัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผมจะไม่ลืมการกระทำที่มีน้ำใจของคุณ ในระหว่างนี้โปรดให้โอกาสแก่ผม เซนญูอริต้า ในพระนามของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผมซึ่งทำหน้าที่แทนฝ่าละอองธุลีพระบาทอยู่ที่นี่ และตัวผมซึ่งรักสันติสุขและความสงบของปวงประชาราษฎร์ที่ซื่อสัตย์ของพระองค์ และในนามของผมเองและของบิดาที่มีบุตรีอายุไล่เลี่ยกับคุณ ใคร่จะขอขอบคุณเป็นอย่างยิ่ง และใคร่จะเสนอขอรางวัลอันเหมาะสมให้กับคุณ"

"ท่าน..."

มาเรีย คลาราตอบด้วยเสียงสั่นเครือ

ฯพณฯ ท่านเดาสิ่งที่เธอต้องการพูดออกจึงตอบไปว่า

"ไม่เป็นไร เซนญอ ริต้า ที่คุณต้องการตอบสนองมโนธรรมของตัวเองกับความชื่นชมยินดีของประชาชนที่นี่ แท้ที่จริงแล้วนั่นคือรางวัลที่ดีที่สุด และเราไม่ควรเรียกร้องมากไปเท่านี้อีก แต่ได้โปรดอย่าเพิกถอนโอกาสดีๆ ของผมเพื่อให้ทุกคนเห็นว่าความยุติธรรมนั้นมีวิธีให้รางวัลพอๆ กับลงทัณฑ์ และความยุติธรรมนั้นไม่ได้ 'มืดบอด' เสมอไป"

คำพูดทุกคำที่อยู่ในเครื่องหมายคำพูดนั้นถูกเน้นด้วยท่าทางสง่างามที่สุดและด้วยเสียงที่ดังกังวาน

"เซนญอร์ ดอน ฮวน คริโซสโตโม อิบาร์รา กำลังรอโอกาสเข้าพบ ฯพณฯ ท่านอยู่ขอรับ"

ผู้ช่วยคนหนึ่งประกาศด้วยเสียงอันดัง

ฝ่ายมาเรีย คลารานั้นตัวสั่นเทา

"อา!"

ฯพณฯ ท่านผู้สำเร็จราชการพูดขึ้น

"โปรดให้โอกาสแก่ผม เซนญอ ริต้า ที่จะได้พบคุณอีกก่อนผมจาก

เมืองนี้ไป ผมยังมีเรื่องสำคัญมากมายเล่าให้ฟัง ท่านข้าหลวงผู้ทรงเกียรติจะเป็นเพื่อนผมในระหว่างเดินเล่น ผมต้องการเดินไป หลังจากที่ผมได้พบกับเซนญูอร์ อิบาร์รา ตามลำพังแล้ว!"

"ฯพณฯ ท่านขอรับ ได้โปรดให้พวกเราเตือนท่านว่าเซนญูอร์ อิบาร์รา ถูกขับออกจากศาสนาแล้ว"

บาทหลวงซัลวีเอ่ยขึ้นอย่างนอบน้อม

ฝ่าย ฯพณฯ ท่านตัดบทพระรูปนั้นว่า

"ผมมีความสุขมากทีเดียว ที่ไม่ต้องแสดงความรู้สึกเสียใจต่ออาการของบาทหลวงดามาโซผู้ที่ผมอยากจะให้ 'หาย' อย่าง 'จริงใจ' เนื่องจากอายุของท่านนั้น 'การเดินทางกลับสเปน' เพราะเหตุผลทางสุขภาพคงจะไม่สุขสบายนัก เพราะเหตุนี้เองทุกอย่างจึงขึ้นอยู่กับท่าน...ในเวลาเดียวกันขอพระผู้เป็นเจ้าได้โปรดพิทักษ์รักษาสุขภาพของสาธุคุณทุกท่านด้วย!"

ดังนั้นทุกคนจึงต้องถอยออกไป

"แน่ละซี ทุกอย่างขึ้นอยู่กับท่าน---แน่นอนที่สุด!"

บาทหลวงซัลวีพึมพำในขณะที่เดินจากมา

"ลองดูสิว่าใครจะเป็นฝ่ายเดินทางก่อนกัน"

พระฟรันซิสกันอีกรูปหนึ่งพูดเสริมขึ้น

"พ่อจะไปนาทีนี้เลยทีเดียว"

บาทหลวงซัลวีพูดออกมาด้วยความไม่พอใจเป็นอย่างยิ่ง

"ส่วนพวกเราก็จะกลับไปมณฑลของเรา!"

พระสำนักออกุสตินพูดขึ้น

พวกพระทั้งหมดไม่อาจทนต่อความคิดที่เกิดจากความผิดพลาดของพระฟรันซิสกันเพียงคนเดียว จนมีผลให้ ฯพณฯ ท่านต้อนรับพวกเขาอย่างชาเย็นได้

พวกพระพบกับอิบาร์ราในห้องรับแขก ซึ่งเจ้าของบ้านใช้เป็นสถานที่ต้อนรับพวกเขาเมื่อไม่กี่ชั่วโมงมานี้ ไม่มีการทักทายกันยกเว้นแต่เพียงการขำเลืองดูซึ่งบ่งบอกอะไรมากมาย

อย่างไรก็ดี ท่านข้าหลวงก็ยังทักทายเขาและเขย่าแขนอย่างคุ้นเคย หลังจากที่พวกพระจากไปแล้ว แต่การเข้ามาของผู้ช่วยเพื่อมาตามชายหนุ่มทำให้ไม่มีเวลากับการสนทนา

เขาพบมาเรีย คลารา ตรงประตู การขำเลืองดูของหนุ่มสาวทั้งสองบ่งบอกจึงความรู้สึกมากมาย แม้จะแตกต่างไปจากการเหลือบมองที่พวกพระแสดงออกด้วยสายตาอย่างสิ้นเชิง

อิบาร์ราแต่งตัวไว้ทุกข์เต็มชุด เขาแนะนำตัวเองอย่างสง่างามและก้มตัวลงคำนับอย่างจริงใจ แม้จะรู้สึกว่าการมาเยี่ยมของพวกพระนั้นมิได้เป็นลางที่ดีนักกับคดีของเขา

ฯพณฯ ท่านผู้สำเร็จราชการเป็นฝ่ายเดินเข้ามาหา

"ผมรู้สึกเป็นเกียรติอย่างยิ่ง เซนญอร์ อิบาร์รา ที่จะขอจับมือกับคุณ ได้โปรดอนุญาตให้ผมได้พูดคุยกับคุณอย่างไว้วางใจที่สุดเถิด"

แท้ที่จริงแล้ว ฯพณฯ ท่านกำลังเฝ้าสังเกตอย่างเงียบ ๆ และพินิจพิจารณาชายหนุ่มด้วยใบหน้าที่แสดงความพออกพอใจ

"ท่าน! ช่างใจดีอะไรเช่นนี้!"

"ความประหลาดใจของคุณทำให้ผมไม่สบายใจนัก เพราะมันหมายความว่าคุณไม่ได้คาดหวังการต้อนรับที่ดีจากผม ซึ่งก็เท่ากับเป็นการกังขาความยุติธรรมของผม!"

"เอาหละ! เอาหละ!"

ฯพณฯ ท่านเอ่ยขึ้น แล้วนั่งลง พลางทำสัญญาณบอกให้อิบาร์รากระทำตาม

"ปล่อยให้เราทำตัวให้สบายสักครู่หนึ่งก็แล้วกัน ผมพอใจมากทีเดียวกับการกระทำของคุณ และได้เสนอต่อรัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไปแล้วเพื่อขอเหรียญตราให้กับแนวคิดที่เป็นประโยชน์ของคุณที่จะสร้างโรงเรียน ถ้าเพียงแต่คุณขอผม ๆ ก็ยินดีที่จะเป็นประธานในการวางศิลาฤกษ์ และอาจจะช่วยคุณให้รอดพ้นจากความเดือดร้อนได้นะ"

"โครงการสร้างโรงเรียนดูจะเป็นเรื่องเล็กมากสำหรับกระผมขอรับ และไม่ได้คิดว่ามันสำคัญพอสำหรับ ฯพณฯ ท่านที่จะมาร่วมงาน และดึง ฯพณฯ ท่านออกมาจากภาระหน้าที่มากมายที่ ฯพณฯ ท่านดูแลอยู่ นอกจากนี้หน้าที่ของผมอันแรกก็คือการขอผู้ใหญ่ที่สุดของมณฑลขอรับ"

ฯพณฯ ท่านพยักหน้าด้วยความพอใจอย่างยิ่ง และกล่าวต่อไปด้วยน้ำเสียงที่เป็นกันเองมากขึ้นอีกว่า

"สืบเนื่องมาจากปัญหาที่คุณมีกับบาทหลวงดามาโซนั้น อย่าได้เกรงกลัวหรืออาฆาตแค้นไปเลย จะไม่มีผู้ใดแตะเส้นผมบนศีรษะของคุณอย่างเด็ดขาดตราบเท่าที่ผมยังปกครองหมู่เกาะเหล่านี้อยู่ และสำหรับเรื่องการถูกขับออกจากศาสนานั้น ผมจะพูดกับสมเด็จพระสังฆราชเองเนื่องจากเราจำเป็นต้องปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ ที่นี่เราไม่สามารถหัวเราะเยาะสิ่งต่างๆ เหล่านี้อย่างเปิดเผยเหมือนกับที่เราทำกันในคาบสมุทร* หรือในแหล่งวัฒนธรรมของยุโรป นอกจากนี้ขอให้ละเอียดรอบคอบกว่านี้ในภายภาคหน้า คุณกำลังต่อสู้กับฝ่ายศาสนจักรเป็นเพราะความสำคัญและความมั่งคั่งของพวกเขาเราจำต้องให้ความเคารพ แต่ผมจะปกป้องคุณเพราะผมชอบลูกชายที่ดี ผมชอบที่เขาให้ความเคารพต่อความทรงจำของบิดาของเขา ผมก็เหมือนกันที่รักบิดาของตนเอง ขอให้พระผู้เป็นเจ้าจงทรงพระเจริญ! ผมไม่รู้เหมือนกันว่าผมจะทำอย่างไรถ้าตกอยู่ในสถานการณ์เดียวกันกับคุณ"

ท่านเปลี่ยนเรื่องสนทนาอย่างรวดเร็ว แล้วถามว่า

"ผมรู้ว่าคุณพึ่งกลับจากยุโรป คุณไปแมดริดหรือไม่?"

"ขอรับท่าน ผมอยู่เพียงไม่กี่เดือน"

"คุณมีโอกาสพูดคุยกับครอบครัวของผมหรือไม่?"

"ฯพณฯ ท่านพึ่งจากไปในตอนที่กระผมได้รับเกียรติรู้จักครอบครัวของท่านขอรับ"

"แล้วทำไมคุณถึงกลับมาโดยไม่ได้เอาจดหมายแนะนำตัวมาด้วยเล่า?"

---

* คาบสมุทร หมายถึง ประเทศสเปน

"ท่านขอรับ คาบสมุทร หมายถึง ประเทศสเปน"

อิบาร์ราเอ่ยขึ้นพร้อมกับก้มศีรษะลง

"กระผมไม่ได้กลับจากสเปนโดยตรง และเนื่องจากผมรับทราบว่า ฯพณฯท่านเป็นคนอย่างไร กระผมจึงเชื่อว่าจดหมายแนะนำตัวนั้นไม่เพียงแต่ไร้ประโยชน์แล้วยังจะเป็นการสร้างความรำคาญให้ : พวกเราชาวฟิลิปปินส์ได้รับการแนะนำให้กับท่านทุกคนอยู่แล้วขอรับ"

รอยยิ้มปรากฏอยู่บนริมฝีปากของนายทหารผู้เฒ่าผู้นี้ ท่านตอบข้าๆ ราวกับจะชั่งน้ำหนักคำพูดของตน

"ผมรู้สึกเป็นเกียรติที่คุณคิดแบบนั้น และมันควรจะเป็นแบบนั้นด้วย! อย่างไรก็ดี หนุ่มน้อย คุณจะต้องรู้เกี่ยวกับภาระที่วางอยู่บนบ่าของเราในฟิลิปปินส์อยู่ที่นี่ทหารเฒ่าอย่างเราจำต้องทำทุกอย่าง และเป็นทุกอย่างไม่ว่าเป็นกษัตริย์เสนาบดีต่างประเทศ กลาโหม มหาดไทย สาธารณูปโภค วัฒนธรรมและยุติธรรม และอื่นๆ สิ่งที่เลวร้ายยิ่งขึ้นก็คือ ในทุกๆ ด้าน เราจำต้องปรึกษาเมืองแม่ซึ่งอยู่ห่างไกลในการอนุมัติหรือปฏิเสธข้อเสนอของเรา โดยขึ้นอยู่กับสถานการณ์ซึ่งในบางครั้งก็ทำไปอย่างหลับหูหลับตา และพวกเราคนสเปนมักกล่าวกันว่า 'คนที่กล้าหาญชาญชัยจนเกินไปประสบความสำเร็จเพียงเล็กน้อยเท่านั้น' ยิ่งไปกว่านั้น โดยทั่วๆ ไปแล้วเรามาที่นี่โดยรู้จักประเทศนี้น้อยมาก และเราจากไปในขณะที่เราเริ่มคุ้นเคยกับมัน... ผมจำต้องตรงไปตรงมากับคุณเพราะมันไม่มีประโยชน์ใดๆ ที่จะทำอย่างอื่น ถ้าอยู่ในสเปนที่สายงานแต่ละสายของรัฐบาลมีเสนาบดีของตนที่ถือกำเนิดและพัฒนาตัวเองในพื้นที่และมีสื่อพิมพ์และประชามติฝ่ายค้านเองนั้นก็ตรงไปตรงมาและช่วยเปิดหูเปิดตาและให้ความสว่างกับรัฐบาล ส่วนที่นี่นั้นทุกอย่างดำเนินไปได้อย่างไม่ดีนักและไม่สมบูรณ์ไปทุกอย่าง มันจะต้องมีปาฏิหาริย์ทีเดียวที่ไม่มีการจลาจลทั้งๆ ที่ขาดสิ่งที่เอื้อประโยชน์เหล่านั้นและยังมีฝ่ายตรงกันข้ามที่มีอิทธิพลอาศัยอยู่และให้ท้ายอยู่ในเงามืด ตัวเรานั้นเป็นรัฐบาลที่ทำหน้าที่ปกครองกลับไม่เป็นที่ต้องการอย่างมีไมตรีจิต แต่เราจำต้องใช้ประโยชน์จากหูตาแขนขาข้างนอก ซึ่งโดยปกติแล้วเราจะไม่รู้เลย และ

บางครั้งแทนที่จะรับใช้ประเทศชาติกลับรับใช้ผลประโยชน์ของพวกเขาเท่านั้น ดังนั้นมันจึงไม่ใช่เป็นความผิดพลาดของเรา แต่มันเกิดจากสถานการณ์ ฝ่ายสงฆ์ให้ความช่วยเหลือมากในการจัดการกับปัญหาต่าง ๆ แต่ก็ยังไม่เพียงพอ... คุณบันดาลใจผมให้ผมสนใจและมีความต้องการที่จะทำให้ความบกพร่องของระบบบริหารปัจจุบันของเราไม่เป็นอคติกับคุณไม่ว่าในทางใด ผมไม่อาจระแวดระวังทุกคนและทุกคนก็ไม่สามารถเข้าถึงผมได้ ผมจะมีประโยชน์ต่อคุณบ้างไหม มีอะไรที่คุณใคร่จะขอจากผมไหม?"

อิบาร์รานั่งไตร่ตรองอยู่ แล้วจึงตอบออกไปว่า

"ท่านขอรับ ความปรารถนาสูงสุดของกระผมคือความสุขของประเทศของกระผม เป็นความสุขที่ผมใคร่จะได้มาจากเมืองแม่และมาจากความพยายามของเพื่อนร่วมชาติของผม ให้เข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันด้วยความผูกพันนิรันดรที่มาจากทัศนคติและความสนใจร่วมกัน สิ่งที่กระผมขอนั้นคือสิ่งที่รัฐบาลให้ได้นับตั้งแต่มีความเพียรพยายามอย่างต่อเนื่องที่จะปฏิรูปอย่างเหมาะสมมาหลายปีแล้ว"

ฯพณฯ ท่านมองอิบาร์ราด้วยสายตาที่อิบาร์รามองตอบอย่างเข้าใจซึ่งกันและกัน ท่านเอ่ยขึ้นมาพร้อมกับเขย่ามือของอิบาร์รา

"คุณเป็นคนจริงคนแรกที่ผมเคยพูดด้วยในประเทศนี้"

"ฯพณฯ ท่านพบแต่พวกฉกฉวยโอกาสที่อยู่ในเมืองเท่านั้น ท่านยังไม่เคยออกไปเยือนกระท่อมโกโรโกโสของเมืองนี้ ฯพณฯ ท่านก็จะพบคนจริงถ้าหากการเป็นคนนั้นหมายถึงการมีหัวใจเสียสละและความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายละก็"

ฯพณฯ ท่านผู้สำเร็จราชการลุกขึ้นยืนแล้วเดินไปมา

"เซนญอร์ อิบาร์รา"

ท่านร้องขึ้นมาและหยุดชะงักอยู่กับที่ ฝ่ายชายหนุ่มก็ผลุดลุกขึ้นยืนด้วย

"ผมอาจจะต้องจากไปภายในหนึ่งเดือน ตัวคุณกับวิธีคิดของคุณและการอบรมสั่งสอนที่คุณได้รับไม่ใช่สำหรับประเทศนี้ ขอให้ขายทุกสิ่งทุกอย่างที่คุณมีอยู่เก็บของลงกระเป๋าเดินทางและมายุโรปกับผม --- อากาศที่นั่นจะเหมาะ

กับคุณมากกว่า"

"ความทรงจำเกี่ยวกับความเมตตาของ ฯพณฯ ท่านนั้น ผมจะทะนุถนอมตราบชั่วชีวิตหาไม่!"

อิบาร์ราตอบอย่างซาบซึ้งใจ

"แต่ผมจำต้องอาศัยอยู่ในประเทศที่บิดามารดาของผมเคยอยู่..."

"ที่ซึ่งท่านจากไป---ดูจะตรงมากกว่า เชื่อผมเถิด! ผมอาจจะรู้จักประเทศของคุณดีกว่าคุณด้วยซ้ำไป อา! ผมจำได้แล้วหละ"

ท่านเอ่ยขึ้น น้ำเสียงเปลี่ยนไป

"คุณกำลังจะเข้าพิธีแต่งงานกับสาวน้อยผู้น่ารัก และผมกลับกักตัวคุณไว้ที่นี้ ไป! ไปอยู่กับเธอ และเพื่อให้คุณมีเสรีภาพมากขึ้น ส่งบิดาของเธอมาให้ผม"

ท่านกล่าวเสริมขึ้นด้วยรอยยิ้มว่า

"ถึงอย่างไร อย่าลืมนะว่าผมอยากให้คุณเดินเป็นเพื่อนผมด้วย"

อิบาร์ราคำนับและเดินจากไป

ฯพณฯ ท่านเรียกผู้ช่วยของท่านให้เข้ามาหา และเอามือตบบ่าผู้ช่วยของท่านสองครั้ง แล้วจึงพูดขึ้นว่า

"ผมพอใจ วันนี้เป็นครั้งแรกที่ผมพบคนซึ่งเป็นคนสเปนที่ดี และยังเป็นคนฟิลิปปินส์ที่ดีและรักประเทศของเขา ในที่สุด วันนี้ผมก็ได้แสดงให้บรรดาสาธุคุณได้รับรู้ว่าพวกเราทั้งหมดมิใช่หุ่นเชิดของพวกเขา ชายหนุ่มคนนี้ได้ให้โอกาสนี้กับผม และในไม่ช้าผมก็จะแก้ไขปัญหาทุกอย่างที่มีกับฝ่ายสงฆ์ได้ทั้งหมด! น่าเสียดายที่เด็กหนุ่มคนนี้ในวันใดวันหนึ่ง... แต่เรียกท่านข้าหลวงมาพบผมด้วย"

บุคคลคนนี้จึงรีบเข้ามาพบทันที

"ท่านข้าหลวง"

ท่านกล่าวในขณะที่ท่านข้าหลวงเดินเข้ามา

"เพื่อหลีกเลี่ยงการตอกย้ำเหตุการณ์ที่ท่านเห็นบ่ายวันนี้ เหตุการณ์ที่ผมรังเกียจเพราะมันบ่อนทำลายเกียรติยศของรัฐบาลและคนสเปนทั้งหมด ผมขอแนะนำ เซนญอร์ อิบาร์รา ให้แก่คุณเพื่อคุณจะได้อำนวยความสะดวกให้กับเขา

หาลู่ทางดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ที่รักชาติของเขา และเพื่อหลีกเลี่ยงมิให้เขาถูกกลั่นแกล้งจากผู้ใดไม่ว่าจะมีข้ออ้างใดๆ ทั้งสิ้นนับตั้งแต่นี้เป็นต้นไป"

ท่านข้าหลวงเข้าใจในข้อตำหนินี้ ดังนั้นท่านจึงโค้งคำนับลงเพื่อปิดบังความอึดอัดลำบากใจของตนเอง

"ขอให้ท่านส่งคำสั่งนี้ไปให้กับอัลเฟเรซผู้บัญชาการเขตนี้และให้สอบสวนว่าเป็นความจริงหรือไม่ ที่เจ้าหน้าที่คนนี้ขอบทำตามใจตนเองโดยไม่คำนึงถึงกฎเกณฑ์ที่มีอยู่ ผมได้ยินเรื่องฟ้องร้องมากกว่าหนึ่งครั้งเกี่ยวกับเรื่องนี้"

กัปตันติอาโกเข้ามาเป็นคนต่อไป ตัวยืดตรงและเสื้อผ้าเรียบไม่มีตำหนิ

"ดอน ซันติอาโก"

ฯพณฯ ท่านพูดขึ้นด้วยน้ำเสียงรักใคร่เมตตาว่า

"เมื่อตะกี้นี้ผมแสดงความยินดีกับคุณที่มีลูกสาวเหมือนกับ เซนญอ ริต้า เด โลส ซันโตส มาบัดนี้ผมขอแสดงความยินดีกับคุณเกี่ยวกับบุตรเขยในอนาคตของคุณ ลูกสาวที่แสนดีในบรรดาลูกสาวทั้งหลายคนนี้เหมาะสมที่สุดกับพลเมืองที่ดีที่สุดของฟิลิปปินส์ เราขอทราบได้ไหมว่าพิธีแต่งงานจะมีขึ้นเมื่อใด?"

"ท่าน!"

กัปตันติอาโกพูดตะกุกตะกัก เอาผ้าเช็ดเหงื่อออกจากคิ้ว

"เอาเถอะ! ผมเห็นแล้วว่ายังไม่ได้กำหนดเวลาแน่นอน! ถ้าหากคุณไม่มีคนช่วยสนับสนุนละก็ ผมยินดีที่จะรับเป็นผู้สนับสนุนคนหนึ่ง เพื่อจะช่วยขจัดรสนิยมไม่ดีที่หลงเหลืออยู่ในตัวผมที่มาจากพิธีแต่งงานมากมายที่เคยสนับสนุนไปแล้ว"

หลังจากนั้นท่านกล่าวเพิ่มเติมกับท่านข้าหลวงต่อไป

"ขอรับ ท่าน!"

กัปตันติอาโก ตอบด้วยรอยยิ้มที่ชวนให้สงสาร

ฝ่ายอิบาร์รานั้น แทบจะวิ่งไปหามาเรีย คลารา เขามีเรื่องมากมายที่อยากบอกและเล่าให้ฟัง เขาได้ยินเสียงร่าเริงดังออกจากห้องๆ หนึ่ง เขาจึงเอามือเคาะที่ประตูเบาๆ

"ใครเรียกคะ?"

มาเรีย คลาราถาม

"ผมเอง!"

เสียงต่างๆ เงียบลงและประตูก็ยังไม่ขยับเขยื้อนดังเดิม

"ผมเอง! ผมเข้าไปได้ไหม?"

ชายหนุ่มถาม หัวใจเต้นอย่างแรง

ความเงียบก็ยังคงเป็นไปดังเดิม อีกสักครู่หนึ่งมีเสียงเดินเบาๆ มาที่ประตู แล้วเสียงอันร่าเริงของซินังก็กระซิบผ่านรูกุญแจออกมากว่า

"คริโซสโตโม พวกเราจะไปที่โรงละครคืนนี้ ขอให้เขียนสิ่งที่คุณจะพูดกับมาเรีย คลาราเอาไว้นะ"

แล้วเสียงเดินก็จากไปอย่างรวดเร็วพอๆ กับที่มา

"แปลว่าอะไรนี่?"

อิบาร์ราพึมพำอยู่ในใจ แล้วจึงค่อยๆ เดินจากประตูไป

39

ขบวนแห่

ในขณะที่โคมไฟทุกดวงตามหน้าต่างส่องสว่างในเย็นวันนั้น ขบวนแห่ก็เริ่มออกเดินอีกเป็นครั้งที่สี่ โดยมีเสียงกระดิ่งและเสียงประทัดร่วมขบวนมาด้วย

ท่านผู้สำเร็จราชการเดินมาจากคฤหาสน์ของกัปตันติอาโก พร้อมด้วยผู้ช่วยสองคนรวมทั้งกัปตันติอาโก ข้าหลวงประจำมณฑล ท่านอัลเฟเรซและอิบาร์รา ทหารรักษาความสงบภายในกับเจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่เป็นผู้นำบุคคลเหล่านี้ไปยังคฤหาสน์ของนายกเทศมนตรีเพื่อเฝ้าดูขบวนแห่ ด้านหน้าของตัวบ้านมีเวทีสร้างขึ้น บริเวณนี้จะใช้เป็นสถานที่ท่องบทกวีสวดสรรเสริญนักบุญผู้อุปถัมภ์

อิบาร์ราคงจะยินดีถ้าได้สละความสุขจากการฟังบทสวดครั้งนี้เพื่อเฝ้าดูขบวนแห่จากคฤหาสน์ของกัปตันติอาโก เป็นเพราะมาเรีย คลาราอยู่กับมิตรสหายที่นั่น แต่ ฯพณฯ ท่านต้องการฟังบทกวี ดังนั้นเขาจึงไม่มีทางออก นอกเหนือไปจากการปลอบใจตัวเองด้วยความคิดที่จะได้เห็นมาเรีย คลาราที่โรงละครในภายหลัง

ขบวนแห่เริ่มต้นด้วยไวยาวัจกรสวมถุงมือสามคนเดินถือเชิงเทียนที่ทำด้วยเงิน ตามมาด้วยกลุ่มนักเรียนชายกับครูประจำโรงเรียน แล้วจึงเป็นบรรดาเด็กชายที่ถือโคมกระดาษแบบต่างๆ หลากสีห้อยลงมาจากไม้ไผ่ยาวๆ สั้นๆ และตกแต่งงดงามตามจินตนาการของเด็กแต่ละคน ทั้งนี้เนื่องจากโคมไฟเหล่านั้นเป็นสิ่งที่เด็กในหมู่บ้านต้องรับผิดชอบกันเอง พวกเขาร่วมมือกันทำงานที่หัวหน้าของหมู่บ้านกำหนดให้ทำอย่างเต็มใจ เด็กแต่ละคนสร้างจินตนาการและสร้างโคมไฟตามความเพ้อฝันของตน และตกแต่งโคมไฟด้วยธงปลายแหลมและธงชนิดต่างๆ ตามความสามารถของเงินในกระเป๋าของแต่ละคน ไฟของโคมนั้นทำด้วยเทียนไขสั้นๆ ถ้าหากเด็กคนนี้มีเพื่อนหรือพี่น้องเป็นเด็กวัด หรือมิฉะนั้น

ก็ซื้อเทียนไขสีแดงเล็กๆ ที่คนจีนใช้บนแท่นบูชามาใช้แทน

ฝ่ายตำรวจซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่บังคับกฎหมาย เดินอยู่ระหว่างเส้นขนานสองเส้นของผู้เข้าร่วมขบวน เพื่อรักษาระเบียบและรักษาเส้นกั้นมิให้ถูกรุกรานและเพื่อให้เส้นตรง และมิให้เกิดการยัดเยียดกัน โดยใช้ไม้กระบองเป็นเครื่องมือรักษาระเบียบดังกล่าว สืบเนื่องมาจากการใช้ไม้ทุบตีเป็นระยะๆ ตามแต่ความเหมาะสมและเอาจริงเอาจัง พวกตำรวจจึงสามารถดูแลความงดงามและความโอ่อ่าของขบวนแห่ได้เพื่อสั่งสอนดวงวิญญาณต่างๆ กับความสง่างามของการแห่แหนอันเอิกเกริกทางศาสนา!

ฝ่ายตำรวจนั้นต่างก็ใช้ไม้กระบองทุบตีผู้คนอย่างไม่ยับยั้ง ส่วนคนอื่นๆ นั้นก็ปลอบใจคนที่ถูกตีและแจกเทียนไขและโคมไฟขนาดและแบบต่างๆ โดยไม่คิดเงิน

"ท่านข้าหลวงครับ"

อิบาร์ราเอ่ยขึ้นเบาๆ

"การทุบตีเหล่านี้ทำขึ้นเพื่อลงโทษคนบาปหรือเป็นเพียงแต่ความสนุกเท่านั้นครับ"

ฯพณฯ ท่านผู้สำเร็จราชการบังเอิญได้ยินคำถามนี้ จึงตอบว่า

"คุณพูดถูกแล้ว เซนญอร์ อิบาร์รา ภาพที่ปรากฏนี้...ช่างป่าเถื่อนจริงๆ...มันกระตุกความรู้สึกและทำให้ผู้คนที่มาจากประเทศอื่นๆ ตื่นตระหนกได้และถึงเวลาแล้วที่ควรห้ามการกระทำดังกล่าว"

ด้วยเหตุผลที่ไม่แน่ชัดนัก นักบุญองค์แรกที่ปรากฏตัวออกมาคือนักบุญจอร์น เดอะ แบบติสต์ เมื่อมองดูนักบุญองค์นี้แล้วก็อาจจะกล่าวได้ว่าชื่อเสียงของญาติขององค์พระผู้เป็นเจ้านั้นดูไม่ดีนักกับพวกชาวเมือง ข้อเท็จจริงมีอยู่ที่ว่าพระองค์มีขาและเท้าของผู้หญิง แต่มีใบหน้าของฤาษี มิหนำซ้ำพระองค์ยังเคลื่อนที่ต่อไปบนแท่นไม้เก่าๆ อันเดิม และถูกปิดบังไปส่วนหนึ่งจากเด็กๆ กลุ่มหนึ่ง ซึ่งไม่ใส่ใจที่จะจุดโคมไฟของตน และยังชกต่อยกันอยู่ภายใต้ผ้าคลุมอีกด้วย

"อัปยศจริง ๆ!"

ตาชิโอนักปราชญ์ซึ่งยืนดูขบวนแห่อยู่ตรงถนนบ่นพึมพำขึ้นมา

"ไม่มีประโยชน์ใด ๆ สำหรับท่านที่ทำหน้าที่เป็นผู้นำข่าวดี หรือสำหรับพระเยซูที่ทรงส่องทางให้กับท่านและให้กับความศรัทธาอันยิ่งใหญ่ ความสุขุมและการสละชีพของท่านเพื่อสัจธรรม ความผิดของท่านก็คือ ผู้คนทั้งหมดเหล่านี้ลืมไปแล้วว่า สิ่งที่ต้องคำนึงถึงนั้นคือคุณความดีของตนเท่านั้น! การเทศน์เลว ๆ ในโบสถ์จะมีค่ามากกว่าวาทศิลป์ที่เปล่งเสียงอยู่ในทะเลทราย --- สิ่งนี้คือสิ่งที่ฟิลิปปินส์สอนท่าน ถ้าท่านกินไก่งวงแทนตั๊กแตน ใส่เสื้อผ้าไหมแทนที่จะใส่เสื้อหนังสัตว์และเข้าเป็นสมาชิกของสำนัก..."

บุรุษชราหยุดการติเตียนของตน เพราะนักบุญฟรันซิสเป็นนักบุญองค์ถัดไป

"ผมไม่ได้พูดหรอกรึ?"

ท่านยิ้มอย่างเย้ยหยัน และพูดต่อไปว่า

"ส่วนนักบุญองค์นี้มาพร้อมกับเสลี่ยงของตนเอง พระเจ้าช่วย! เสลี่ยงอะไรนี่! มีไฟมากมายกับโคมเจียรนัยอีกมากมาย! ผมไม่เคยเห็นท่านแวดล้อมไปด้วยความโอฬารปานนี้เลย จิโอวันนี แบร์นาร์ดอนเน!* แล้วเสียงดนตรีอีกล่ะ! ลูก ๆ ของท่านได้ยินเสียงเพลงอื่น ๆ หลังจากที่ท่านตายไปแล้ว แต่สำหรับผู้ก่อตั้งที่เคารพและถ่อมตัวท่านนี้ ถ้าเพียงแต่ท่านฟื้นชีวิตขึ้นมาอีกในตอนนี้ ท่านก็จะไม่เห็นอะไรเลย ยกเว้น เอเลียสเซส แห่งคอร์โตนา** ที่กำลังเสื่อมลง ๆ เท่านั้น ถ้าเพียงแต่ลูก ๆ ของท่านจดจำท่านได้ พวกเขาก็จะกักบริเวณท่าน แล้วท่านก็จะเข้าไปแบ่งปันชะตากรรมกับเซซาริโอแห่งสเปเยอร์อย่างแน่นอน!"***

เบื้องหลังของวงดนตรีคือธงซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของนักบุญองค์เดิม แต่มีปีกเจ็ดปีก มีภราดรของสำนักที่สามซึ่งนุ่งห่มด้วยเครื่องแบบทำด้วยผ้าฝ้าย และ

---

* เป็นชื่อของนักบุญฟรันซิสแห่งอัสซีซี ผู้ก่อตั้งสำนักฟรันซิสกัน

** บาทหลวงชั้นผู้ใหญ่ของสำนักฟรันซิสกัน มีชีวิตอยู่ในเวลาเดียวกับนักบุญฟรันซิสแห่งอัสซีซี

*** บาทหลวงชั้นผู้ใหญ่ของสำนักฟรันซิสกันมีชีวิตอยู่ในเวลาเดียวกับนักบุญฟรันซิสแห่งอัสซีซี

สวดมนต์ในสุ้มเสียงเศร้าโศกดังกังวานเป็นผู้แบกมา ไม่เข้าใจว่าเพราะเหตุใดจึงมีรูปปั้นนักบุญแมรี่ แมคดาเลนา ผู้งามจับตาร่วมขบวนด้วย ท่านมีผมมันขลับมีผ้าเช็ดหน้าซึ่งทำจากใยสับปะรดอยู่ในกำมือที่สวมแหวนเต็มไปหมด ส่วนชุดที่ใส่อยู่นั้นทำด้วยไหมกับแผ่นทองคำ ไฟกับควันธูปห้อมล้อมตัวท่านอยู่ หยาดน้ำตาที่ทำด้วยแก้วสะท้อนแสงหลากสีจนกระทั่งขบวนแห่เปล่งแสงอย่างน่ามหัศจรรย์ นักบุญของคนบาปองค์นี้มีหยดน้ำตาหลั่งไหลเป็นสีเขียวบ้าง แดงบ้าง สีน้ำเงินบ้าง ฯลฯ บ้านเรือนต่างๆ ยังไม่จุดไฟในบ้านจนกระทั่งหลังจากที่นักบุญฟรันซิสผ่านเลยไปแล้ว... นักบุญจอร์นไม่ได้รับเกียรติยศถึงปานนี้ ท่านจึงผ่านเลยไปอย่างรวดเร็ว อาจจะเป็นเพราะท่านคงจะอายเสื้อผ้าที่ทำจากหนังสัตว์ที่ท่านสวมใส่อยู่ในขณะที่ผู้คนมากมายต่างพากันประดับประดาด้วยทองคำและรัตนชาติอันมีค่า

"นักบุญของพวกเราไปโน่นแล้ว ดิฉันให้ท่านยืมแหวนหลายวง แต่ก็เพื่อให้ได้ไปสวรรค์เท่านั้น!"

บุตรสาวของท่านนายกเทศมนตรีเอ่ยขึ้น

รถลากขนาดเล็กเหล่านั้นหยุดอยู่ตรงบริเวณเวทีเพื่อรับฟังบทสวดมนต์ บรรดานักบุญก็ฟังด้วยเช่นกัน! นักบุญเหล่านี้กับคนทำหน้าที่แบกหามขอบฟังบทกวีสวดมนต์เหมือนกัน สำหรับคนที่แบกนักบุญจอร์นนั้น ต่างก็เหน็ดเหนื่อยกับการรอคอย พวกเขาจึงพากันนั่งขัดสมาธิอยู่บนพื้นและตกลงกันที่จะปล่อยให้นักบุญองค์นี้ยืนอยู่บนพื้นด้วย

อย่างไรก็ดี มีคนหนึ่งในจำนวนนั้นพูดขัดขึ้นมาว่า

"พวกตำรวจอาจจะโกรธได้นะ"

"พระเจ้าช่วย! ทำไมล่ะ? ในห้องเก็บเครื่องแต่งกายสำหรับประกอบพิธีท่านก็ยังอยู่ในมุมห้องมีใยแมงมุมเกาะเต็มไปหมด..."

และแล้ว นักบุญจอร์นที่ถูกทิ้งเอาไว้บนพื้นดินก็เลยกลายเป็นส่วนหนึ่งของผู้คนในเมืองไป

หลังจากนักบุญแมคดาเลนา ก็เป็นพวกผู้หญิง แต่แทนที่จะเริ่มต้น

ด้วยเด็กผู้หญิงเหมือนกับกรณีของฝ่ายชาย กลับเป็นหญิงสูงอายุที่เดินนำหน้ามา แล้วจึงมีบรรดาหญิงสาวปิดท้ายขบวนแห่ ซึ่งรวมไปถึงรถแห่ของพระนางมาเรีย ตามด้วยบาทหลวงประจำตำบลซึ่งสวมใส่เครื่องประดับยศที่ใช้ในโอกาสพิเศษเท่านั้น การปฏิบัติดังกล่าวเริ่มขึ้นในสมัยของบาทหลวงดามาโซ ท่านเคยชินต่อคำพูดที่ว่า

"พระแม่มาเรียชอบหญิงสาว มิใช่หญิงแก่"

ซึ่งมีผลให้ฝ่ายหลังมีสีหน้าบึ้งตึง แต่นั่นก็มิได้เปลี่ยนรสนิยมของพระนางมาเรียเป็นอย่างอื่นไป

นักบุญซันดิเอโก เคลื่อนตัวตามนักบุญแมคดาเลนา แม้ท่านจะไม่พอใจนักก็ตาม โดยดูจากท่าทางขุ่นเคืองเหมือนกับเมื่อครั้งที่อยู่หลังนักบุญฟรันซิสในตอนเช้า นางชีของสำนักที่สามหกคน เป็นผู้ลากรถแห่ของท่านตามคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้ หรือเพราะความเจ็บป่วยเราไม่อาจรู้ได้ แต่นางชีเหล่านี้ก็ยังทำหน้าที่ลากรถแห่ด้วยพลังอันเหลือเชื่อ! จนกระทั่งนักบุญซันดิเอโกหยุดอยู่เบื้องหน้าเวทีเพื่อรอรับการคำนับ

อย่างไรก็ดี เราก็ยังต้องรอคอยรถแห่ของพระนางมาเรียที่มีคนแต่งตัวเป็นอสุรกายเดินนำอยู่ข้างหน้า และสร้างความตื่นตระหนกในหมู่เด็ก เสียงร้องไห้และเสียงกรีดร้องจากบรรดาเด็กเล็กๆ หลายคนจึงดังอื้ออึงขึ้น ในบรรดาผู้คนที่ใส่เครื่องแบบสีดำมีผ้าคลุมศีรษะ เข็มขัดและหมวกครอบศีรษะ กับเสียงสวดแหบแห้งที่มีท่วงทำนองไม่เปลี่ยนแปลงนั้น มีเด็กผู้หญิงสิบสองคนแต่งตัวสีขาวใส่มงกุฎดอกไม้ บนศีรษะมีผมขอดลอนเป็นม้วน กับดวงตาประกายสดใสพอๆ กับแสงแวววาวของสร้อยคอที่สวมใส่อยู่ เด็กเหล่านี้เหมือนกับดอกลิลลี่ขาวบริสุทธิ์หรือดอกมะลิสดใสในหมู่ผ้าขี้ริ้วเก่าๆ พวกเด็กเหล่านี้เปรียบได้กับนางฟ้าเล็กๆ แห่งแสงสว่างที่ถูกภูติผีคุมขังอยู่ ริบบิ้นกว้างสีฟ้าสองสายผูกนางฟ้าเหล่านี้กับรถแห่ของพระนางมาเรีย ทำให้รำลึกถึงนกพิราบบินฉวัดเฉวียนไปมาในต้นฤดูใบไม้ผลิ

ในขณะนั้น บรรดารูปปั้นนักบุญต่างก็ยืนอยู่ชิดกันและตั้งอกตั้งใจฟัง

บทกวี สายตาทุกคู่จ้องมองไปยังม่านที่เปิดเพียงครึ่งเดียว --- ในที่สุด เสียงที่แสดงความพออกพอใจก็หลุดออกมาจากริมฝีปากของบรรดาผู้ชม

เรื่องนี้สมควรที่จะให้รางวัลแก่เด็กน้อยคนหนึ่งที่ติดปีก มีรองเท้าขี่ม้าสายสะพาย เข็มขัด กับหมวกขนนก

"ฯพณฯ ท่านข้าหลวงขอรับ!"

มีคนๆ หนึ่งตะโกนขึ้นมา อย่างไรก็ดี เด็กอัจฉริยะที่ได้รับการอุปโหลกขึ้นมาก็เริ่มท่องบทกวีด้วยท่าทางที่เลียนแบบท่านข้าหลวง ซึ่งตัวท่านเองนั้นมิได้ถือโกรธในการลอกเลียนเปรียบเปรยนั้น

ทำไมจะต้องแปลสิ่งที่พูดในภาษาละติน ตากาล็อก และภาษาสเปนที่มาจากเหยื่อที่น่าสงสารของท่านนายกเทศมนตรีที่นี่เล่า? ผู้อ่านของเราได้ชิมรสเทศนาของบาทหลวงดามาโซเมื่อเช้านี้แล้ว และเราไม่มีความประสงค์ที่จะสร้างภาระให้แก่ผู้อ่านในเรื่องมหัศจรรย์อีกมากมาย ยิ่งไปกว่านั้น ฝ่ายฟรันซิสกันอาจจะโกรธถ้าหากเราส่งคู่แข่งไปให้ พวกเราไม่มีความประสงค์ที่จะทำแบบนั้น ช่างโชคดีที่เราเป็นพวกที่มีนิสัยเงียบสงบ

หลังจากนั้นขบวนแห่ก็ดำเนินต่อไปตามทางของมัน นักบุญจอร์นเคลื่อนตัวไปตามเส้นทางอันเศร้าสลดของท่าน

เมื่อขบวนรถแห่ของพระนางมาเรียผ่านคฤหาสน์ของกัปตันติอาโก ก็ได้รับการต้อนรับด้วยเสียงเพลงแห่งสวรรค์เพื่อแสดงความเคารพแด่พระนางมาเรียด้วยคำพูดของนักบุญกาเบรียล ซึ่งเป็นผู้นำของเทพยดาทั้งปวง เสียงเพลงนั้นเต็มไปด้วยท่วงทำนองอันแสนไพเราะและนิ่มนวล โหยไห้ วิงวอน และเศร้าสร้อยด้วยเพลง อาเว มาเรีย ของกูโนด์ ติดตามมาด้วยเสียงเปียโนซึ่งอธิษฐานไปพร้อมกับเสียงเพลง วงดุริยางค์หยุดเล่นเพลงของตน --- เสียงสวดมนต์ก็หยุดเช่นกัน ตัวบาทหลวงซัลวีเองนั้นก็หยุดเคลื่อนไหว เสียงนั้นสั่นไหวจนกระทั่งดึงดูดผู้คนให้ร้องไห้ เพลงนี้เป็นเสียยิ่งกว่าคำอวยพร มันเป็นเพลงสวด เพลงคร่ำครวญร้องทุกข์

อิบาร์ราได้ยินเสียงเพลงจากหน้าต่างที่เขายืนอยู่ ความหวาดกลัวและความรันทดเต็มตื้นหัวใจดวงนั้น เขาเข้าใจดีว่าดวงวิญญาณอันเจ็บปวดนั้นเป็น

อย่างไร มันเป็นความเจ็บปวดที่แสดงออกมาในเสียงเพลง เขากลัวที่จะถามตัวเองถึงสาเหตุของความเจ็บปวดนั้น

ฯพณฯ ท่านผู้สำเร็จราชการพบว่าตัวท่านเองสลดหดหู่และใจลอย ท่านกล่าวกับอิบาร์ราว่า

"คุณไปเป็นเพื่อนผมที่โต๊ะนั่นด้วย เราจะได้พูดคุยกันในเรื่องเด็กๆ พวกนั้นที่หายตัวไป"

"ผมเป็นที่มาของความเจ็บปวดนั้นหรือ?"

ชายหนุ่มพูดพึมพำ ถึงจะมองไปที่ ฯพณฯ ท่าน แต่เขาก็มองไม่เห็นอะไรเลยทว่าเขาก็เดินตามไปอย่างไม่รู้เนื้อรู้ตัว

40

ดอนญ่า คอนโซลาซิออง

เพราะเหตุใดหน้าต่างบ้านท่านอัลเฟเรซจึงปิดสนิท? พวกเขาไปอยู่แห่งหนตำบลใดในขณะที่ขบวนแห่ผ่านไป? ใบหน้าแบบชายฉกรรจ์กับเสื้อเชิ้ตสักหลาดของเมดูซา หรืออีกนัยหนึ่งเทพยดาแห่งกรมทหารรักษาความสงบภายในอยู่ ณ ที่แห่งใด? ดอนญ่า คอนโซลาซิอองคงจะเข้าใจดีว่าหน้าผากของเธอที่เหี่ยวย่นเต็มไปด้วยเส้นเลือดหนาจะน่ารังเกียจปานใด เส้นเลือดที่นำแต่ความเปรี้ยวความขมมาให้มากกว่าโลหิต ซิการ์ขนาดใหญ่ประดับริมฝีปากสีม่วงของเธอกับสีหน้าริษยานั้นเล่า --- กระตุ้นให้รู้ว่าอย่าได้รบกวนท่าทางอันน่ากลัวด้วยความสนุกสนานรื่นเริงของผู้คนโดยทั่วไปเป็นอันขาด

อา! สำหรับเธอแล้ว การกระตุ้นเตือนให้รู้นั้นเหมาะกับยุคทองเลยทีเดียว!

บ้านหลังนั้นดูเศร้าสร้อยเนื่องจากผู้คนกำลังมีความสุข ซินังพูดเอาไว้แล้วว่าบ้านหลังนี้ไม่มีการประดับประดาด้วยโคมไฟหรือธงแต่อย่างหนึ่งอย่างใดเลย ถ้าไม่มีทหารยามยืนเฝ้าอยู่หน้าประตูแล้วละก็ คนก็จะคิดกันไปว่าบ้านหลังนี้ไม่มีคนอาศัยอยู่

แสงสลัวที่ส่องอยู่ในห้องที่ไม่เป็นระเบียบนั้นทำให้มองผ่านความสกปรกของกระจกหน้าต่างที่ทำจากเปลือกหอย มีใยแมลงมุมกับฝุ่นละอองสกปรกเปรอะอยู่ สุภาพสตรีของบ้านหลังนี้รู้สึกเกียจคร้านเพิ่มมากขึ้นตามอุปนิสัยที่มีอยู่ เธอกำลังหลับใหลอยู่ในเก้าอี้นวมตัวใหญ่ เธอแต่งตัวเหมือนกับที่ทำทุกวันคือไม่ดีและดูไม่ได้เลย ผ้าพันคอที่พันอยู่รอบศีรษะของเธอแทบจะไม่ปิดบังผมบางสั้นจนติดหนังศีรษะ เสื้อสักหลาดสีฟ้าใส่ทับอีกตัวหนึ่งควรจะเป็นสีขาวกับกระโปรงสีชีดแนบติดต้นขาลีบผอมที่ข้างหนึ่งวางทับอีกข้างหนึ่งอยู่ ปากของเธอพ่นควันซึ่งเธอถ่มออกไปในอากาศที่เธอมองออกไปในครั้งใดก็ตามที่เธอลืมตาขึ้น

ถ้าเพียงแต่ ดอน ฟรันซิสโก เด กานามาเก* พบเห็นเธอในตอนนี้ละก็ ท่านก็คงจะคิดไปว่าเธอเป็นแม่มดหมอผีที่พูดอวดอ้างถึงการค้นพบของตนด้วยภาษาหยาบคายที่ท่านคิดขึ้นสำหรับใช้กับเรื่องนี้โดยเฉพาะ

เช้าวันนั้น คุณผู้หญิงไม่ได้ไปร่วมพิธีมิซซา ไม่ใช่เพราะเธอเป็นปฏิปักษ์ต่อพิธีนี้ ตรงกันข้าม เธอต้องการที่จะอวดตัวเองให้ฝูงชนได้เห็นและต้องการฟังคำเทศนาเช่นกัน แต่สามีของเธอไม่ยอมให้เธอไป และการห้ามนั้นมักตามมาด้วยคำสบประมาท คำสบถสาบาน และด้วยการขู่เข็ญว่าเธอจะถูกทุบตี ท่านอัลเฟเรซรู้ดีว่าผู้หญิงของท่านนั้นแต่งตัวน่าขัน เธอมีกลิ่นตัวเหมือนกับพวกนางบำเรอของพวกทหาร ตัวเธอเองนั้นอยู่ในสภาพที่ไม่เหมาะสมพอที่จะให้บรรดาบุคคลสำคัญจากเมืองหลวงหรือแขกผู้มาเยือนพบเห็น

แต่เธอไม่ได้เข้าใจแบบนี้ เธอคิดอยู่เสมอว่าเธอยังสวยมีเสน่ห์และมีท่าทางราวกับราชินี มิหนำซ้ำยังดูดีกว่ามาเรีย คลาราด้วยซ้ำไป และแต่งตัวได้หรูหรามากกว่า มาเรีย คลาราใส่แต่เสื้อทับเอาไว้ภายนอก เวลาออกไปนอกบ้าน เธอก็จะใส่กระโปรงธรรมดาๆ เพียงตัวเดียวเท่านั้น ดังนั้นท่านอัลเฟเรซจึงจำเป็นต้องบอกกับเธอว่า

"ถ้าแกไม่หยุดพูดละก็ ฉันจะเตะแกไปจนถึงเมืองของแกเลยทีเดียว!"

ดอนญ่า คอนโซลาซิออง ไม่อยากถูกเตะไปจนถึงเมืองที่เธอเคยอยู่ แต่เธอก็คิดแก้แค้นเอาไว้แล้ว

รูปร่างหน้าตาที่ดำคล้ำของเธอนั้นไม่เหมาะที่จะสร้างความเชื่อถือให้กับผู้ใด ถึงแม้เธอจะตกแต่งใบหน้าด้วยสีสันก็ตาม แต่ในเช้าวันนี้ เธอสร้างความหวาดหวั่นให้กับผู้คนอย่างน่ากลัวทีเดียว โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเธอเดินจากมุมหนึ่งของห้องไปอีกมุมหนึ่งอย่างเงียบกริบเหมือนกับจะกำลังวางแผนที่น่ากลัวและชั่วร้าย ดวงตาของเธอมีประกายราวกับตาของอสรพิษที่ถูกจับและ

---

* เป็นข้าราชการสเปน เขียนหนังสือหลายเล่มเกี่ยวกับฟิลิปปินส์ที่วิพากษ์นิสัยและการกระทำของคนสเปนและคนพื้นเมืองกับความประพฤติผิดของรัฐบาลและฝ่ายสงฆ์ หนังสือเล่มหนึ่งของท่านกลายเป็นหนังสือต้องห้ามในฟิลิปปินส์

กำลังจะถูกบดขยี้ ดวงตาคู่นั้นเยือกเย็น เปล่งประกาย จ้องทะลุ มันเป็นดวงตาที่เหมือนกับบางสิ่งบางอย่าง สกปรก โสโครกและโหดร้าย

ความผิดพลาดเล็กน้อยที่สุดกับเสียงที่แผ่วเบาไม่มีความสำคัญใดๆ ก็ยังสามารถยั่วยุให้เธอด่าทออย่างหยาบคายโดยที่ไม่มีผู้ใดกล้าตอบโต้ ความพยายามที่จะอธิบายเพื่อชี้แจงตนเองถือว่าเป็นโทษอีกอย่างหนึ่งสำหรับเธอ

ดังนั้นเธอจึงใช้เวลาของเธออยู่ในสภาพดังกล่าวข้างต้น เมื่อไม่พบสิ่งใดขวางทางเธอในขณะที่สามีของเธอได้รับเชิญไปร่วมงานฉลอง เธอจึงสะสมอารมณ์ร้ายของตนเอาไว้เหมือนกับว่าร่างกายทุกส่วนของเธอถูกอัดเอาไว้ด้วยกระแสไฟฟ้าจนเกือบจะถึงจุดระเบิดกลายเป็นพายุ ทุกสิ่งทุกอย่างโดยรอบโน้มตัวลงราวกับต้นข้าวที่ถูกลมพายุครั้งแรกพัดพ่าดเข้ามา เธอไม่พบการขัดขืนใดๆ เพื่อระบายอารมณ์ร้ายของตนเอง ทั้งทหารและคนรับใช้ต่างก็ยอมเธอทั้งนั้น

เธอสั่งให้ปิดหน้าต่างทุกบาน เพื่อมิให้ความสนุกสนานเบื้องนอกเล็ดลอดเข้ามา และข่มขู่ทหารยามมิให้ผู้ใดผ่าน หลังจากนั้นจึงเอาผ้าพันคอมัดรอบศีรษะเหมือนกับจะรักษามันไว้มิให้ระเบิดกระจัดกระจาย ถึงแม้ว่ายังเป็นกลางวันอยู่เธอก็ยังสั่งจุดตะเกียงให้สว่าง

เราเคยเห็นซีซาถูกกักเอาไว้เพราะเป็นผู้ทำลายความสงบ และถูกนำตัวไปยังศูนย์บัญชาการทหาร ท่านอัลเฟเรซไม่อยู่ในขณะนั้น ดังนั้นหญิงผู้เคราะห์ร้ายคนนั้นจึงต้องค้างคืนอยู่ที่นั่นด้วย เธอนั่งอยู่บนม้านั่ง จ้องมองไปรอบตัวอย่างไม่ใยดี ท่านอัลเฟเรซพบเธอในวันถัดไป ด้วยเกรงว่าจะเกิดเหตุร้ายกับเธอในช่วงที่เกิดความวุ่นวายและไม่ต้องการสร้างเหตุการณ์ที่ไม่เหมาะ ดังนั้นท่านจึงสั่งทหารให้เฝ้าดูแลเธอ และปฏิบัติต่อเธอด้วยความเมตตาสงสารและให้อาหารแก่เธอด้วย ด้วยเหตุนี้หญิงวิกลจริตคนนี้จึงใช้เวลาอยู่ที่นั้นถึงสองวัน

เย็นวันนั้น อาจจะเป็นเพราะคฤหาสน์ของกัปตันติอาโกอยู่ใกล้ๆ เสียงร้องเพลงอันแสนเศร้าของมาเรีย คลาราอาจจะเข้าหูของเธอ หรือมิฉะนั้นเสียงเพลงประสานอื่นๆ อาจจะกระตุ้นเพลงเก่าๆ ในตัวเธอ หรือด้วยสาเหตุอันใดก็ไม่อาจทราบได้ ซีซาจึงเริ่มร้องเพลงด้วยเสียงอ่อนหวานและเศร้าสร้อย

มันคือเพลงกุนดิมันส์ในครั้งที่เธอยังเป็นเด็กสาว พวกทหารฟังเธอด้วยความรู้สึกหม่นหมองและเงียบงัน เสียงเพลงอันไพเราะเหล่านี้ปลุกความทรงจำของเวลาที่พวกเขายังไม่ถูกชักนำไปในทางชั่วร้ายเช่นนี้

ดอนญ่า คอนโซลาซิอองได้ยินเสียงเพลงด้วยอารมณ์อันเบื่อหน่าย และรับรู้เกี่ยวกับคนที่ร้องเพลงคนนั้น

"เอาตัวเธอมาที่นี่เดี๋ยวนี้"

เธอจึงสั่งออกไปหลังจากที่คิดอยู่ครู่หนึ่ง มีบางสิ่งบางอย่างอันเปรียบได้กับรอยยิ้มของปีศาจปรากฏขึ้นมาบนริมฝีปากอันแห้งผากของเธอ

พวกเขานำซีซาซึ่งมีท่าทางไม่สนใจสิ่งใดอีก ทั้งไม่แสดงความตื่นเต้นหรือความกลัวขึ้นมาพบ เธอไม่มีท่าทีมองเห็นสุภาพสตรีที่อยู่เบื้องหน้า ซึ่งก็เท่ากับสร้างความเจ็บปวดให้กับเทพยดาองค์นี้ที่ต้องการสร้างความประทับใจความกลัวกับความยำเกรงไปพร้อมๆ กัน

ดอนญ่า คอนโซลาซิอองจึงไอขึ้นมาและทำอากัปกิริยาบอกให้ทหารออกไป แล้วจึงหยิบแส้ของสามีมาถือเอาไว้ และพูดกับหญิงวิกลจริตด้วยน้ำเสียงข่มขู่ว่า

"มามะ ร้องเพลงเดี๋ยวนี้!"

เป็นที่แน่นอนว่าซีซาจะต้องไม่เข้าใจเธอ ความเขลาเบาปัญญาของหญิงวิกลจริตทำให้ความโกรธเคืองของเธอบรรเทาลง

คุณสมบัติที่ดีประการหนึ่งของเธอก็คือ การเสแสร้งไม่เข้าใจภาษาตากาล็อก หรืออย่างน้อยที่สุดก็ไม่เข้าใจเลย ดังนั้นเธอจึงพูดภาษานี้ได้ไม่ดีนักจนทำให้เธอคิดว่าตนเองเป็นคนยุโรปขนานแท้ตามที่ตั้งใจเอาไว้ ซึ่งเธอก็ทำได้ดีทีเดียว เพราะเธอได้ฆ่าภาษาตากาล็อกทิ้งไปแล้ว ส่วนภาษาสเปนของเธอนั้นก็ไม่ได้ดีไปกว่านี้ ไม่ว่าจะเป็นไวยากรณ์หรือการออกเสียง อย่างไรก็ดี สามีของเธอ เก้าอี้ รองเท้า ---แต่ละอย่างต่างก็มีส่วนช่วยสอนเธอทั้งสิ้น คำๆ หนึ่งที่สร้างความยุ่งยากให้กับเธอเหมือนกับตัวอักษรไฮโรกลิฟลิกส์ที่มีต่อแชมโพเลียนก็คือคำว่า *ฟิลิปินัส*

มีเรื่องเล่าว่า ในวันที่ถัดมาจากวันแต่งงานของเธอ ในขณะที่กำลังพูดคุยกับสามีของเธอ ซึ่งตอนนั้นมียศเพียงสิบตรี เธอพูดคำว่า

"พิลิปินัส"

นายสิบตรีคิดว่ามันเป็นหน้าที่ของเขาที่จะต้องแก้ไขเธอ ดังนั้นเขาจึงบอกกับเธอด้วยการเคาะศีรษะเธอก่อนว่า

"พูดคำว่า ฟิลิปินัส สิเธอ! อย่าทำตัวเป็นสัตว์สิ เธอไม่รู้เลยรึว่านั่นเป็นชื่อของประเทศ ห---ของเธอ มันมาจากคำว่าเฟลิเป?"

สตรีนางนี้ซึ่งกำลังฝันถึงการดื่มน้ำผึ้งพระจันทร์ของเธออยู่จึงอยากจะปฏิบัติตาม เธอจึงพูดขึ้นว่า

"เฟเลปินัส"

ดูเหมือนว่าเธอจะพัฒนาขึ้นบ้าง แต่เขากลับทุบศีรษะของเธอมากขึ้นและดุด่าเธอว่า

"นี่เธอ เธอพูดคำว่า เฟลิเป ไม่ได้เลยรึ? อย่าลืมสิว่ามันเป็นชื่อกษัตรย์ดอน เฟลิ-เป...ที่ห้า... พูดคำว่า เฟลิเป สิ แล้วเติมคำว่า นัส ซึ่งในภาษาละตินหมายถึงหมู่เกาะของคนพื้นเมือง แล้วเธอก็จะได้ชื่อของประเทศ ห---ของเธอ!"

ลาคอนโซลาซิออองซึ่งเคยเป็นหญิงซักผ้ามาก่อน รู้สึกว่าตนเองถูกตอกย้ำบาดแผลและเริ่มหมดความอดทน

"เฟ...ลิเป เฟลิเป...นัส เฟลิเปนัส ใช่ไหมฮะ?"

นายสิบตรีมองเห็นแต่ภาพหลอน เพราะเหตุใดมันจึงออกมาเป็นเฟลิเปนัสแทนที่จะเป็นเฟลิปินัส? มีหนึ่งในสองอย่างก็คือ ถ้าไม่พูดว่าเฟลิเปนัส ก็จะต้องพูดว่าฟิลิปี

วันนั้น เขาคิดว่าตนเองควรเงียบเอาไว้ก่อน ดังนั้นเขาจึงทิ้งภรรยาเอาไว้เพื่อไปเปิดพจนานุกรมดูอย่างตั้งอกตั้งใจ ความพอใจของเขาไปถึงจุดสุดยอดที่นี่เขาเอามือขยี้ตาไปมา : ลองดูสิ...ช้าๆ... คำที่พิมพ์เอาไว้ทั้งคำคือ ฟิลิปินัส สะกดออกมาอย่างถูกต้อง เขาหรือภรรยาต่างก็ผิดทั้งคู่ เขาบ่นพึมพำว่า

"เป็นไปได้อย่างไรนี่? ประวัติศาสตร์พูดปดได้รึ? ในหนังสือเล่มนี้ไม่ได้พูด

หรอกรึว่า อะลองโส ซาเวดรา เป็นผู้ตั้งชื่อของประเทศเพื่อถวายเป็นเกียรติยศแด่มกุฎราชกุมาร ดอน เฟลิเป? ทำไมชื่อนี้จึงถูกบิดเบือนแบบนี้? เขาจะต้องเป็นคนพื้นเมืองแน่ๆ เจ้าอะลองโส ซาเวดราคนนี้น่ะ?"

ดังนั้น เขาจึงไปปรึกษาปัญหาของตนกับสิบเอกโกเมซ ซึ่งในครั้งที่ยังเป็นเด็กอยู่นั้นอยากบวชเป็นพระ โกเมซตอบไปอย่างโอ้อวดโดยไม่ยอมลดเกียรติลงมามองเขา แล้วพ่นควันออกมาเต็มปาก

"ในสมัยก่อนพวกเขาใช้คำว่า ฟิลิปี แทนคำว่า เฟลิเป พวกเราสมัยใหม่รับเอาวัฒนธรรมฝรั่งเศสมาใช้ไม่ยอมรับเอาสระ อี สองตัว เพราะฉะนั้นคนที่มีวัฒนธรรมโดยเฉพาะในแมดริด ---คุณไม่เคยไปแมดริดใช่ไหม? ---ผมบอกว่าคนที่มีวัฒนธรรมเริ่มพูดคำนี้เพื่อตามพวกที่ทันสมัย"

นายสิบตรีผู้น่าสงสารไม่เคยไปแมดริด ด้วยเหตุนี้เขาจึงไม่รู้เกี่ยวกับเล่ห์เหลี่ยมของตัวอักษรแบบนี้ มันเป็นสิ่งที่คนจะต้องไปศึกษาในแมดริดเท่านั้น!

"แล้วตอนนี้มันควรจะเป็น...?"

"บ่ะ! ตามแบบเก่าสิ เพราะประเทศนี้ยังไม่ได้รับการศึกษา วิธีเก่าคือ ฟิลิปินัส!"

โกเมซตอบอย่างเหยียดหยาม

ถ้าแม้ว่านายสิบตรีผู้นี้จะเป็นนักนิรุกติศาสตร์ที่ใช้ไม่ได้ แต่ก็เป็นสามีที่ดี ภรรยาของเขาจะต้องเรียนรู้ในสิ่งที่เขาพึงรู้ด้วย ดังนั้นเขาจึงสอนเธอต่อไปอีกว่า

"คอนโซลา ชื่อของประเทศ ห---ของเธอคืออะไร?"

"จะให้ฉันใช้ชื่ออะไรล่ะ? เหมือนกับที่เธอสอนฉัน เฟลิเฟนัส!"

"ฉันจะขว้างเธอด้วยเก้าอี้ตัวนี้ ไอ้---! เมื่อวานนี้เธอเกือบพูดถูกแล้ว พูดแบบใหม่ แต่ตอนนี้จะต้องใช้แบบเก่า : เฟลิ...ไม่ใช่! เป็น ฟิลิปินัส มากกว่า!"

"นี่แน่ะ! ฉันไม่เอาแบบเก่า คุณจะว่าอย่างไร!"

"ไม่เป็นไรหรอก! ลองพูดคำว่า ฟิลิปินัส ซิ!"

"ฉันไม่นึกอยากพูดเลยนะ! ฉันไม่ได้เป็นผ้าขี้ริ้วเก่าๆ...อายุของฉันยังไม่ถึง 30 ปีด้วยซ้ำ"

ลา คอนโซลาซิอองโต้ตอบกลับมา เอามือม้วนแขวนเสื้อขึ้น และเตรียมสู้

"พูดสิไอ้---มิฉะนั้นฉันจะฟาดเธอด้วยเก้าอี้!"

คอนโซลาซิอองมองเห็นท่าทางขึงขัง เธอจึงลังเลใจ แล้วจึงพูดตะกุกตะกัก หายใจฟืดฟาด

"เฟลิ...เฟเล...ฟิเล..."

โครม! เปรี้ยง! เก้าอี้ตัวนั้นยุติการพูดไปได้ทันที

แล้วการสอนก็สิ้นสุดลงด้วยการต่อสู้กัน ข่วน และทุบตี นายสิบตรีเอามือกระชากผมเธอแล้วลากศีรษะตามมา ส่วนเธอนั้นดึงกระจุกหนวดและลากส่วนอื่นๆ ของร่างกาย เธอไม่สามารถใช้ฟันกัดได้เพราะฟันของเธอคลอนไปหมดแล้ว ฝ่ายนายสิบตรีนั้นร้องลั่นจนต้องปล่อยตัวเธอไป และต้องขอโทษเธอ เลือดไหลปรี่ ตาข้างหนึ่งช้ำกว่าอีกข้าง เสื้อฉีดขาดจนกระจุยกระจาย ส่วนต่างๆ ของร่างกายที่ปิดซ่อนเอาไว้ถูกเปิดเผยจนสิ้น แต่คำว่าฟิลิปินัสไม่หลุดออกมาเลย

การผจญภัยแบบนี้เกิดขึ้นบ่อยครั้ง และทุกครั้งก็จะเกี่ยวข้องกับภาษา เมื่อพิจารณาถึงพัฒนาการทางด้านภาษาของเธอแล้ว นายสิบตรีพยายามคำนวณเอาไว้ว่าภายในเวลาสิบปีภรรยาของเขาจะสูญเสียการใช้ลิ้นอย่างสิ้นเชิง ซึ่งตามความเป็นจริงก็ได้เกิดขึ้นแล้ว ในครั้งที่เขาทั้งสองแต่งงานกันใหม่ๆ เธอยังเข้าใจภาษาตากาล็อกอยู่และยังพยายามเข้าใจภาษาสเปนด้วย มาถึงตอนนี้ตอนที่เรากำลังเล่าให้ฟังอยู่นี้ เธอไม่พูดภาษาใดๆ ทั้งสิ้น เนื่องจากเธอกลายเป็นคนที่ติดอยู่กับการใช้ภาษาด้วยสัญญาณท่าทางไปแล้ว ซึ่งเธอก็ได้เลือกวิธีที่น่าดูและแสบสัน ---เธอน่าจะท้าทายคนสร้างภาษาโวลาพุค* ได้อย่างสำเร็จ

ฝ่ายซีซานั้นโชคดีที่ไม่เข้าใจ ส่วนอีกฝ่ายหนึ่งนั้นคลายคิ้วที่ขมวดเอาไว้หน่อยหนึ่ง รอยยิ้มอย่างพออกพอใจทำให้หน้าตาสดใสขึ้น ซึ่งก็ไม่น่าประหลาดใจนักที่เธอไม่เข้าใจภาษาตากาล็อก เพราะเธอกลายเป็นคนยุโรปไปแล้ว

---

* เป็นภาษาสากลทางธุรกิจที่ศาสตราจารย์ชาวสวิสชื่อ เจ. เอม. ชเลเยอร์ สร้างขึ้นใน ค.ศ.1885 แต่ก็ไม่มีผู้ใช้

"ทหาร บอกผู้หญิงคนนี้ในภาษาตากาล็อกให้ร้องเพลงหน่อย! มันไม่เข้าใจข้า เพราะมันไม่รู้ภาษาสเปน!"

หญิงวิกลจริตเข้าใจผู้ช่วย ดังนั้นเธอจึงร้องเพลง "ยามเย็น" ในตอนแรกนั้นดอนญ่า คอนโซลาซิออองฟังด้วยเสียงหัวเราะอย่างล้อเลียน แต่อาการหัวเราะค่อยๆ หายไปจากริมฝีปาก และเริ่มตั้งใจฟังอย่างเคร่งเครียดและค่อนข้างเศร้าสุ้มเสียง ความหมายของถ้อยคำกับเพลงสร้างความประทับใจให้กับเธอ ดวงใจอันแห้งผากและขอดแห้งดวงนั้นอาจจะหิวกระหายสายฝนอันชุ่มฉ่ำ เธอเข้าใจเพลงนั้นเป็นอย่างดี

"ความเศร้า ความหนาวเหน็บ และความชุ่มฉ่ำที่ตกลงมาจากสรวงสวรรค์นั้นหุ้มห่อปกคลุมราตรีเอาไว้"

สิ่งที่คุนดิมันเคยกล่าวเอาไว้ ดูจะเคลื่อนลงสู่หัวใจของเธอด้วยเช่นกัน

"ดอกไม้ซีดเหี่ยวเฉา ซึ่งเคยโอ้อวดความงามของมันในตอนกลางวัน เคยรับฟังแต่เสียงชื่นชม และเคยหยิ่งทระนง แต่ในยามเย็นหลังจากที่อาทิตย์อัสดงไปแล้วก็เริ่มสำนึกและผิดหวัง และพยายามยกกลีบอันเหี่ยวเฉาขึ้นสู่สวรรค์วิงวอนขอร่มเงาเพียงน้อยนิดเพื่อซ่อนเร้นตนเอง แต่ก็เฉาตายไปโดยไม่ได้รับการและเลียมจากแสงสว่างซึ่งเคยเห็นมันในยามเปล่งปลั่ง ไม่เห็นความทระนงของมัน และไม่มีหยาดน้ำค้างคร่ำครวญให้กับมันแม้แต่เพียงน้อยนิด ปักษาแห่งราตรีจากแหล่งพักพิงอันเดียวดายอยู่ในโพรงไม้เก่าแก่ได้ออกมาก่อกวนความรันทดของป่าทึบ..."

"หยุดนะ อย่าร้อง!"

ภรรยาของท่านอัลเฟเรซร้องขึ้นมาในภาษาตากาล็อกอย่างถูกต้อง และผลุดลุกขึ้นยืนด้วยอารมณ์ร้อนรุ่ม

"อย่าร้องนะ! คำพูดเหล่านั้นทำให้ฉันเจ็บปวด!"

ผู้หญิงวิกลจริตคนนั้นจึงหยุดนิ่ง ฝ่ายผู้ช่วยก็ร้องขึ้นว่า

"บ่ะ! เธอรู้จักภาษาตากาล็อกด้วยนี่!"

และจ้องมองเธออย่างชื่นชม

ฝ่ายหลังจึงรู้ตัวว่าเธอทรยศต่อตัวเองก็เกิดละอายใจ สืบเนื่องมาจากอุปนิสัยที่มิใช่ผู้หญิงของเธอ ความรู้สึกละอายใจจึงเปลี่ยนแปรไปเป็นความโกรธและความเกลียดชัง เธอจึงชี้นิ้วไปที่ผู้ช่วยที่ไม่ฉลาดนักให้ออกไปจากห้องแล้วจึงใช้เท้าเตะประตูปิดตามหลัง เธอหมุนไปหมุนมาอยู่ในห้อง เอามืออันสากกร้านบิดแส้ไปมา แล้วจึงมาหยุดอยู่ตรงหน้าซีซาอย่างฉับพลัน และบอกกับเธอในภาษาสเปนว่า

"เต้นรำ!"

ซีซาไม่ยอมเขยื้อนตัว

"เต้น! เต้น!"

เธอย้ำด้วยน้ำเสียงขู่เข็ญ

หญิงวิกลจริตมองดูเธอด้วยสายตาเลื่อนลอยอย่างไม่มีความรู้สึก ภรรยาของท่านอัลเฟเรซยกแขนขึ้นข้างหนึ่ง และอีกข้างหนึ่ง แล้วก็เริ่มจับตัวซีซาเขย่า แต่ก็ไร้ผลเนื่องจากเธอไม่เข้าใจ

ดังนั้น เธอจึงเริ่มกระโดดขึ้นลงอย่างโมโหพลางกระทุ้งซีซาให้เลียนแบบเธอ เสียงเพลงดังมาแต่ไกล ในขณะที่วงดุริยางค์ของขบวนแห่กำลังเล่นเพลงมาร์ชอย่างมีพิธีรีตรองและอย่างเคร่งขรึม สตรีคนนี้กำลังเต้นไปมาอย่างถี่ยิบตามถ้วงทำนองเพลงที่แตกต่างไปอย่างสิ้นเชิง เพลงซึ่งสะท้อนเสียงอยู่ภายในตัวเธอ ซีซาจ้องมองดูอย่างเงียบงัน มีบางสิ่งบางอย่างที่แต่งแต้มอยู่ในดวงตาของเธอที่ดูคล้ายกับความอยากรู้ปรากฏขึ้น และรอยยิ้มปรากฏอยู่บนริมฝีปากอันชีดเซียวนั้น การเต้นรำของผู้หญิงคนนี้สร้างความสนุกขบขันให้กับเธอ

หญิงคนนี้หยุดเต้นเหมือนกับจะละอายใจ แล้วจึงยกแส้ขึ้น ---แส้อันน่ากลัวนั้นเป็นที่เคยชินของบรรดาหัวขโมยกับพวกทหาร และผลิตขึ้นที่ดูลังโก* ท่านอัลเฟเรซทำให้มันสมบูรณ์ยิ่งขึ้นด้วยการฟั่นเส้นลวดเอาไว้--- แล้วเธอจึงเอ่ยขึ้นว่า

"เอาหละถึงตาแกเต้นรำบ้าง...เต้นสิ!"

---

* เป็นตำบลหนึ่งในเมืองตานาอวนในแคว้นบาทังกัส มีชื่อเสียงทางด้านการผลิตแส้

แล้วเธอก็ฟาดแส้เบา ๆ ลงไปตรงเท้าอันเปล่าเปลือยของหญิงวิกลจริต ซึ่งมีสีหน้าขมวด ความเจ็บปวดทำให้เธอจำต้องเอามือปกป้องตัวเอง

"อา! แกเริ่มแล้วละสิ"

เธอร้องขึ้นมาด้วยความสนุกและอย่างเหี้ยมโหด แล้วจึงเอาแส้ฟาดต่อไปจากจังหวะข้าไปหาเร็ว

เหยื่อผู้น่าสงสารร้องออกมาด้วยความเจ็บปวดและยกเท้าขึ้นอย่างรวดเร็ว

"แกจะต้องเต้น นังคนพื้นเมืองแพศยา"

สตรีนางนั้นพูดขึ้น แล้วแส้ก็กรีดเสียงและสั่นสะท้านต่อไปอีก

ซีซาล้มลงบนพื้น เอามือวางลงบนต้นขาและมองไปยังเพชฌฆาตของตนด้วยสายตาตื่นตระหนก การฟาดอย่างรุนแรงสองครั้งบนแผ่นหลังทำให้เธอผลุดลุกขึ้นยืน เธอไม่ได้ส่งเสียงครวญครางอีกต่อไป แต่กลับส่งเสียงโหยหวน เสื้อบางตัวนั้นของเธอฉีกขาด ผิวปริแตกและโลหิตไหลซึม

ภาพของโลหิตสร้างความตื่นเต้นให้กับพยัคฆร้าย โลหิตของเหยื่อปลุกกิเลสของดอนญ่า คอนโซลาซิออง

"เต้นสิ! เต้น! นังตัวดี! ขอให้นังแม่ ซึ่งเกิดเจ้าจงฉิบหาย!"

เธอกรีดเสียง

"เต้นสิ! หรืออยากถูกเฆี่ยนจนตาย!"

ส่วนตัวของเธอเองนั้น เอามือข้างหนึ่งจับซีซาและเฆี่ยนด้วยมืออีกข้างหนึ่ง แล้วเริ่มกระโดดและเต้นไปมา

ในที่สุดหญิงวิกลจริตก็เริ่มเข้าใจ และเริ่มโยกแขนไปตามจังหวะของเสียงดนตรี รอยยิ้มอย่างพออกพอใจปรากฏขึ้นมาบนริมฝีปากของผู้สอน มันเป็นรอยยิ้มของเมฟิสโตเฟเลส เพศหญิงที่ประสบความสำเร็จกับนักเรียนที่ถูกใจคนหนึ่ง ในรอยยิ้มนั้นมีทั้งความเกลียดชัง ดูถูก เย้ยหยันและเหี้ยมโหด อย่างไรก็ดีการหัวเราะเพียงครั้งเดียวไม่อาจบอกอะไรได้ทั้งหมด

เธอไม่ได้ยินเสียงของสามีเพราะมัวแต่หมกมุ่นอยู่กับความสนุกสนานที่ได้รับจากสิ่งที่กำลังดูอยู่ จนกระทั่งประตูถูกเท้าถีบออกด้วยเสียงดังลั่น

ท่านอัลเฟเรซซึ่งมีท่าทางซีดเซียวและขุ่นเคือง มองเห็นสิ่งที่เกิดขึ้น ท่านจึงจ้องมองไปยังภรรยาด้วยสายตาถมึงทึง แต่เธอก็มิได้เคลื่อนตัวออกจากที่ที่ยืนอยู่ และยังคงยิ้มต่อไปอย่างล้อเลียน

ท่านอัลเฟเรซจึงเอามือวางบนบ่าของนักเต้นรำแปลกหน้าคนนั้นอย่างนุ่มนวลและแผ่วเบา จนกระทั่งเธอหยุดเคลื่อนไหว หญิงวิกลจริตจึงถอนหายใจอย่างโล่งอกและค่อยๆ ทรุดตัวลงนั่งบนพื้น ซึ่งเปรอะเปื้อนไปด้วยโลหิตของตัวเธอเอง

ความเงียบแผ่เข้ามาปกคลุม ท่านอัลเฟเรซสูดหายใจลึก ส่วนภรรยาของท่านนั้นมองท่านอย่างสงสัย พลางเอามือหยิบแส้ขึ้นมาแล้วจึงถามขึ้นข้าๆ และอย่างสงบว่า

"มีอะไรรึ? คุณไม่ทักทายฉันเลยด้วยซ้ำ!"

ท่านอัลเฟเรซมิได้โต้ตอบสิ่งใดแต่เรียกทหารเข้ามาในห้อง

"เอาผู้หญิงคนนี้ออกไป ให้มาร์ธาดูแลเธอและเอาเสื้อตัวใหม่ให้ใส่ และเอาข้าวให้กินกับหาที่หลับนอนให้สบาย...ระวังอย่าทำอะไรไม่ดีกับเธออีกนะ! พรุ่งนี้แกเอาเธอไปที่บ้านของเซนญอร์ อิบาร์รา"

หลังจากนั้นท่านจึงค่อยๆ ปิดประตูลงกลอนและเดินเข้ามาหาภรรยา

"เธอบอกให้ฉันฟาดเธอให้ตายรึ!"

ท่านพูดขึ้นพร้อมกับกำกำปั้นเอาไว้แน่น

"มีอะไรรึ?"

เธอถาม พลางลุกขึ้นยืนและถอยกรูด

"มีอะไรเกิดขึ้นกับฉันรึ!"

ท่านตะโกนขึ้นด้วยเสียงปานฟ้าร้อง พ่นคำหยาบคายออกมา และเอากระดาษแผ่นหนึ่งที่เขียนด้วยลายมือยุ่งเหยิงออกมาให้ดู

"แกไม่ได้เขียนจดหมายฉบับนี้ถึงข้าหลวง เพื่อบอกว่าฉันรับเงินที่ฉันยอมให้เล่นการพนันรึ อีนังแพศยา? ฉันไม่รู้เพราะอะไรฉันจึงไม่ขยี้แกให้แหลกละเอียดไป!"

เธอพูดออกมาด้วยเสียงหัวเราะอย่างเย้ยหยัน

"คนที่จะขยี้กูให้แหลกได้จะต้องเป็นผู้ชายมากกว่าแก!"

ท่านได้ยินคำสบประมาทแต่ก็มองเห็นแล้วด้วย ดังนั้นท่านจึงคว้าจานจากที่วางอยู่บนโต๊ะมาใบหนึ่งและขว้างไปที่ศีรษะของเธอ ความเคยชินกับการต่อสู้แบบนี้ทำให้เธอหลบอย่างรวดเร็ว จานจึงกระทบกับกำแพงแตกกระจายเป็นเสี่ยงๆ มีดก็ประสบชะตากรรมในลักษณะเดียวกัน

"ไอ้ตาขาว! อย่าเข้ามาใกล้เชียวนะ!"

เธอแผดเสียงออกมาดังลั่น

แล้วจึงถ่มน้ำลายเพื่อให้ความเดือดดาลของท่านทวีขึ้น ท่านกระโจนเข้าหาเธอด้วยความโกรธจนตาลายและคลุ้มคลั่งอย่างหนัก แต่ก็ด้วยความไวอย่างเหลือเชื่อ เธอฟาดแส้ไปโดนใบหน้าของท่านแล้วก็วิ่งหนีสะดุดข้าวของเครื่องใช้ต่างๆ ไปตามทางแล้วจึงปิดประตูเสียงสนั่นขังตัวอยู่ในห้อง ด้วยความโกรธและเจ็บปวดอย่างสุดขีด ท่านอัลเฟเรซวิ่งไล่ตามแต่ก็ได้เพียงทุบประตูเท่านั้น ท่านจึงระเบิดเสียงด่าแช่งออกมา

"ขอให้ลูกหลานของแกฉิบหาย นังโสโครก! เปิดประตู นังแพศยา! เปิดมิฉะนั้นกูจะทุบหัวแกให้แหลก!"

ท่านระเบิดขึ้นเอามือกับเท้าทุบประตู

ดอนญ่า คอนโซลาซิอองไม่ตอบ เสียงเลื่อนเครื่องเรือนกับลังใส่เสื้อผ้าเพื่อใช้ขวางประตูเอาไว้ดังออกมานอกห้อง บ้านทั้งหลังสั่นสะเทือนไปด้วยเสียงเตะถีบ เท้าของท่านเตะประตูและคำสาปแช่งกับการก่นด่าก็ดังออกมา

"อย่าเข้ามานะ! อย่าเข้ามานะ!"

ฝ่ายหญิงพูดออกมาด้วยเสียงแหบแห้งและดุร้าย

"ถ้าแกโผล่หน้าเข้ามา กูก็จะยิงทิ้งทันที!"

ท่านอัลเฟเรซค่อยๆ เงียบเสียงลง แต่ก็ยังเดินจากมุมห้องหนึ่งไปอีกมุมหนึ่งเหมือนหนูติดจั่น

"ออกไปข้างนอกและสงบสติอารมณ์สิ!"

ฝ่ายหญิงก็ยังส่งเสียงเย้ยหยันอยู่เมื่อจัดการกับเครื่องป้องกันของตนเองเสร็จเรียบร้อยแล้ว

"กูขอสาบานว่าถ้ากูจับตัวมึงได้ละก็ พระผู้เป็นเจ้าก็ยังจำมึงไม่ได้ นังโสโครก!"

"เออ!"

เธอหลุดออกมา

"แกอยากพูดอะไรก็พูดไป...แกไม่ต้องการให้กูไปฟังมิซซา ไม่ยอมให้กูปฏิบัติหน้าที่ของกูกับพระ!"

เธอพูดออกไปอย่างแดกดัน ซึ่งมีเธอเพียงคนเดียวเท่านั้นที่จะทำเช่นนี้ได้

ท่านอัลเฟเรซหยิบหมวกป้องกันภัยมาสวมใส่ ยืดตัวตรงขึ้นเล็กน้อย แล้วจึงเดินก้าวยาวเป็นจังหวะด้วยเสียงดัง อีกไม่กี่นาทีต่อมาท่านก็เดินกลับโดยทำเสียงน้อยที่สุดด้วยถอดรองเท้าบู๊ทออก บรรดาคนรับใช้ซึ่งเคยชินต่อภาพเหล่านี้มักจะดูอย่างเบื่อหน่าย แต่การถอดรองเท้าออกนั้นดึงดูดความสนใจของพวกเขาๆ จึงขยิบตากัน

ท่านอัลเฟเรซนั่งอยู่บนเก้าอี้ใกล้ๆ กับประตูสูง และอดทนรออยู่กว่าครึ่งชั่วโมง

"แกไปแล้วรึยังหรือยังอยู่ ไอ้ลูกคนชั่ว?"

เธอถามออกมาหลายครั้ง โดยเปลี่ยนฉายาด้วยภาษาที่มีสีสันมากขึ้นๆ

ในที่สุดเธอก็ค่อยๆ ย้ายเครื่องเรือนออก ท่านได้ยินเสียงและยิ้มออกด้วยความพอใจ

"ทหาร ท่านออกไปแล้วใช่ไหม?"

ดอนญ่า คอนโซลาซิโอองตะโกนถามออกมา ฝ่ายทหารนี้ตอบออกไปตามสัญญาณที่ได้รับจากท่านอัลเฟเรซว่า

"ขอรับ มาดาม! ท่านไปแล้ว"

เธอหัวเราะออกมาอย่างร่าเริง แล้วจึงถอดสลักกลอนออก

ฝ่ายสามีค่อยๆ ลุกขึ้นยืน ประตูเปิดออกครึ่งบาน...

เสียงกรีดร้อง เสียงของร่างกายที่ล้มลง เสียงสาปแช่ง ควาญคราง ดุด่า ทุบตี เสียงแหบแห้ง... ใครจะพูดเล่าถึงสิ่งที่เกิดขึ้นในความมืดของห้องนั้นได้เล่า?

ส่วนทหารคนนั้นเดินออกไปในครัว และทำอากัปกิริยามากมายให้พ่อครัวเห็น ซึ่งฝ่ายหลังก็บอกออกไปว่า

"แกจะต้องโดนแน่ๆ"

"ข้ารึ? เมืองทั้งเมืองมั้ง! เขาถามข้าว่าท่านไปแล้วหรือ แต่ไม่ได้ถามว่าท่านกลับมาแล้วหรือไม่?"

ความชอบธรรมกับอำนาจ

ขณะนั้นเป็นเวลายี่สิบสองนาฬิกา ดอกไม้เพลิงชุดสุดท้ายบินฉวัดเฉวียนอยู่ในอากาศ เปล่งแสงริบหรี่อยู่ในท้องฟ้าดำทะมึน ก่อนหน้านั้นบัลลูนที่ทำจากกระดาษลอยขึ้นไปอย่างง่ายดายด้วยควันไฟ จนทำให้อากาศร้อนนั้นส่องสว่างอยู่ในท้องฟ้าราวกับร่างของเทพยดาจำนวนมากมาย บัลลูนบางลูกที่ตกแต่งด้วยประทัดระเบิดขึ้นจนสร้างความสั่นสะเทือนให้กับบ้านเรือน เราก็จะเห็นผู้คนพร้อมด้วยถังน้ำกับไม้ค้ามยาว ที่มีเศษผ้ามัดติดปลายด้านบนยืนอยู่ตามหลังคาบ้าน เงาดำของพวกเขาเห็นเด่นชัดจากความสลัวของท้องฟ้า ดูประหนึ่งอสูรร้ายที่ลงมาจากอวกาศเพื่อมาดูงานเฉลิมฉลองของผู้คน นอกจากนี้ ก็ยังมีประทัดเผาไหม้อีกจำนวนหนึ่งในรูปของวงล้อ รูปปราสาท วัวกระทิงหรือควายที่ทำด้วยไฟ อีกทั้งมีแบบภูเขาไฟซึ่งงดงามและดูสง่ากว่าทุกสิ่งที่คนในเมืองซันดิเอโกได้เคยพบเห็นมา

ในเวลานั้น ฝูงชนต่างก็มุ่งหน้าไปยังลานใหญ่ของเมืองเพื่อดูละครเป็นครั้งสุดท้าย ตามจุดต่างๆ มีดอกไม้เพลิงส่องให้เห็นกลุ่มคนที่ร่าเริงสนุกสนานเหล่านี้จนกระจ่างตา ฝ่ายพวกเด็กๆ ถือคบไฟออกไปมองหาประทัดด้านกับวัตถุอื่นๆ ที่ยังใช้ประโยชน์ได้ตามพื้นหญ้า แต่เมื่อเสียงเพลงให้สัญญาณว่าการแสดงกำลังจะเริ่มขึ้น พวกเขาก็พากันออกมาจากท้องทุ่ง

เวทีใหญ่ส่องสว่างอย่างน่าชม ไฟนับพันดวงวางอยู่ตามเสาบ้างห้อยลงมาจากเพดานหรือมาจากพื้นเวทีเบื้องล่างบ้าง มีตำรวจนายหนึ่งทำหน้าที่ควบคุมไฟอยู่ เมื่อถึงตอนที่เขาออกมาแก้ไขตรวจดูไฟ พวกคนดูก็จะพากันผิวปากและตะโกนออกไปว่า

"เขาอยู่นี่ไง อยู่ที่นี่!"

นักดนตรีซึ่งอยู่ตอนหน้าของเวที กำลังปรับเสียงเครื่องดนตรีของตนอยู่ แล้วจึงเริ่มเล่นเพลงโหมโรง เบื้องหลังคือบริเวณที่ผู้สื่อข่าวพูดไปแล้วในจดหมายของตน มีบุคคลสำคัญของเมือง ทั้งคนสเปนกับแขกผู้มาเยือนที่มีฐานะมั่งคั่ง ต่างก็นั่งเรียงกันบนเก้าอี้เป็นแถวยาว ส่วนพลเมืองซึ่งไม่มีตำแหน่งหรือไม่มีเครื่องแต่งกายก็จะใช้บริเวณที่เหลือของลานกว้าง บ้างก็แบกม้านั่งมาด้วย ไม่ใช่เพื่อใช้นั่งแต่เพื่อเพิ่มเติมส่วนสูงของตนเองให้เห็นได้ดีขึ้น การกระทำดังกล่าวก่อให้เกิดการคัดค้านต่อต้านอย่างอื้ออึงจากบรรดาผู้คนที่ไม่มีที่นั่ง ดังนั้นพวกที่อยู่บนม้านั่งจึงลดตัวลงมาทันที แต่ในไม่ช้าก็ได่กลับขึ้นไปอีกราวกับไม่มีสิ่งใดเกิดขึ้น

เสียงเข้าๆ ออกๆ เสียงตะโกน เสียงเรียกหา เสียงหัวเราะ เสียงม้านั่งขาหัก ประทัดช่วยเพิ่มเสียงต่างๆ มากขึ้น ตรงนั้นขาข้างหนึ่งของม้านั่งหักลง ทำให้คนที่ใช้อยู่ล้มลงมาด้วยซึ่งก็สร้างความสนุกสนานให้กับผู้คนโดยรอบ ผู้คนที่มาจากแดนไกลก็มีคนเห็นอยู่ทั่วไป ตรงโน้นมีเสียงทะเลาะโต้เถียงกันเรื่องที่นั่ง ไกลออกไปอีกสักเล็กน้อยเสียงแก้วและขวดแตก ซึ่งก็คืออันเดงที่ยกเครื่องดื่มมาด้วย เธอพยายามใช้แขนทั้งสองข้างยกถาดใหญ่อย่างระมัดระวัง แต่เธอกลับมาเผชิญหน้ากับคนที่มาชอบพอและแสวงหาประโยชน์จากโอกาสนี้

รองนายกเทศมนตรี ดอน ฟิลิโปเป็นประธานในกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้ ในขณะที่ท่านนายกเทศมนตรีกำลังติดพันกับการเล่นไพ่อยู่ ดอน ฟิลิโปบอกกับตาชิโอว่า

"ผมจะทำอะไรได้เล่า? ท่านข้าหลวงไม่ยอมรับใบลาของผม ท่านถามผมว่า 'คุณไม่มีเรี่ยวแรงพอที่จะปฏิบัติหน้าที่ของคุณอีกแล้วรึ?'"

"แล้วคุณตอบไปว่าอย่างไร?"

"ผมตอบออกไปว่า 'ท่านข้าหลวงขอรับ กำลังของรองนายกเทศมนตรีไม่มีความสำคัญเลย เหมือนกับอำนาจทั้งหมดนั่นแหละขอรับที่มาจากเบื้องบน กษัตริย์รับอำนาจมาจากประชาชนที่เอามาจากพระผู้เป็นเจ้าอีกทอดหนึ่ง สิ่งนี้คือสิ่งที่ผมไม่มีขอรับ ฯพณฯ ท่าน!' แต่ท่านข้าหลวงปฏิเสธที่จะรับฟังผม

ท่านบอกกับผมว่าเราจะพูดคุยกันในเรื่องนี้อีกหลังงานฉลอง"

"ขอให้พระผู้เป็นเจ้าช่วยท่านด้วยเถิด!"

บุรุษชราเอ่ยขึ้นพยายามที่จะเดินกลับไป

"คุณไม่ดูการแสดงหรือ?"

"ขอบคุณครับ! ผมมีความฝันและการพูดที่เหลวไหลอยู่ในตัวแล้วครับ"

นักปราชญ์ท่านนี้ตอบพร้อมกับยิ้มอย่างแดกดัน

"ผมพึ่งนึกออกเดี๋ยวนี้เองว่าท่านเคยนึกถึงนิสัยของประชาชนของเราบ้างไหม? พวกเขาเหล่านี้แม้จะรักสงบ ชื่นชอบละครสงคราม สู้รบกันเลือดโชก ซึ่งถึงแม้จะเป็นประชาธิปไตย ก็ยังยกย่องจักรพรรดิ กษัตริย์ และเจ้าต่างๆ ถึงแม้จะไม่เคร่งศาสนาก็ยังสิ้นเปลืองจนหมดเนื้อหมดตัว เพียงเพื่อให้มีการแห่แหนเฉลิมฉลองพิธีกรรมทางศาสนา ผู้หญิงของพวกเรามีอุปนิสัยนิ่มนวล แต่พวกเขาก็ยังคลั่งไคล้เมื่อเจ้าหญิงองค์หนึ่งกวัดแกว่งหอก...ท่านรู้ไหมว่าเรื่องนี้มีแนวโน้มไปทางไหน? เอ้อ..."

การมาของมาเรีย คลาราทับมิตรสหายจึงยุติการสนทนาไป ดอน ฟิลิโป เข้ามาต้อนรับและพาไปนั่ง เบื้องหลังของบรรดาหญิงสาวคือบาทหลวงประจำตำบลกับพระสำนักฟรันซิสกันคนหนึ่งและคนสเปนอีกสองสามคน และก็ยังมีผู้คนอื่นๆ ที่ชอบคุ้มกันพวกพระ ดอน ฟิลิโปมาต้อนรับพวกเขาแล้วก็พาไปนั่ง

"ขอให้พระผู้เป็นเจ้าให้รางวัลแก่พวกเขาในโลกหน้าด้วยเถิด!"

ตาซิโอผู้เฒ่าพูดขึ้นแล้วก็เดินจากไป

การแสดงเริ่มขึ้นด้วยชานาไนยกับมาเรียนิโตในเรื่อง "คริสปิโน เอ ลา โกมาเร"* ทุกๆ คนต่างก็มุ่งความสนใจทั้งหมดไปบนเวที ยกเว้นคนเดียวคือบาทหลวงซัลวีที่ดูเหมือนกับจะไปดูละครเพียงเพื่อเฝ้ามาเรีย คลาราเท่านั้น ความเศร้าโศกทำให้ความงดงามของเธอนั้นเพรียบพร้อมและน่าชื่นชม ไม่ต้องสงสัยเลยว่าเพราะเหตุใดพระฟรันซิสกันรูปนี้จึงชื่นชมยินดีนัก อย่างไรก็ดี ดวงตาของบาทหลวงซัลวีซึ่งกลวงลึกอยู่ในเบ้าตามิได้แสดงอาการดังกล่าว สายตาอัน

* เป็นชื่อของบทละครสั้นๆ จากสเปน เป็นที่นิยมมากในมะนิลาในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19

เคร่งขรึมของท่านนั้นมีบางสิ่งบางอย่างที่แสดงความรันทดอย่างท่วมท้น ดวงตาแบบนั้นของเคนใช้เพ่งพินิจสรวงสวรรค์อันยิ่งใหญ่มาแต่ไกลเหมือนกับที่มารดาของท่านอธิบายเอาไว้

อิบาร์รามาถึงเมื่อละครฉากนั้นกำลังจะจบลง การมาของเขากลายเป็นเรื่องที่ซุบซิบพูดคุยกัน ความสนใจของทุกคนจึงมุ่งไปที่เขากับบาทหลวงประจำตำบล

แต่ถึงกระนั้น ชายหนุ่มก็ไม่มีท่าทีเอาใจใส่ เขาทักทายมาเรีย คลารากับมิตรสหายด้วยท่าทางสบายและนั่งลงข้างเธอ บุคคลเพียงคนเดียวที่พูดก็คือซินัง เธอถามขึ้นว่า

"คุณเห็นภูเขาไฟรึเปล่าคะ?"

"เปล่าครับ มิตรตัวจิ๋วของผม ผมอยู่กับ ฯพณฯ ท่านผู้สำเร็จราชการ"

"น่าเสียดายจัง! บาทหลวงประจำตำบลมาพร้อมกับพวกเราและเล่าเรื่องคนที่ถูกสาปให้ฟัง คุณคิดยังไงคะ? มันทำให้พวกเรากลัวและทำให้เราไม่สนุกเท่าที่ควร ดูซิทำแบบนี้ได้ยังไง!"

ฝ่ายบาทหลวงลุกขึ้นยืนและเดินเข้ามาหาดอน ฟิลิโป และต่างก็พูดคุยกันอย่างสนุกสนาน บาทหลวงพูดอย่างแข็งขันในขณะที่ดอน ฟิลิโปพูดตามปกติด้วยเสียงเบา ๆ

"ผมเสียใจที่ไม่อาจสนองความประสงค์ของคุณพ่อได้ครับ สาธุคุณ"

ฝ่ายหลังเอ่ยขึ้น

"เซนญอร์ อิบาร์ราเป็นผู้บริจาคสูงสุดคนหนึ่ง และเขามีสิทธิที่จะมาที่นี่ตราบเท่าที่เขาไม่สร้างความเดือดร้อนให้กับพวกเรา"

"แต่การสร้างความอัปยศให้กับคนคริสเตียนที่ดีมิใช่การสร้างความเดือดร้อนหรือ? มันก็พอ ๆ กับการยินยอมให้หมาป่าเข้ามาอยู่ในฝูงแกะ! คุณจะต้องตอบเรื่องนี้ต่อหน้าพระพักตร์ของพระผู้เป็นเจ้ากับต่อหน้าผู้ใหญ่!"

"ผมรับผิดชอบต่อการกระทำที่มาจากการตัดสินใจของตนเองเสมอครับคุณพ่อ"

ดอน ฟิลิโปโน้มตัวลงเล็กน้อย

"แต่อำนาจอันน้อยนิดของผมนั้นไม่ได้ทำให้ผมมีสิทธิที่จะเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับกิจกรรมสงฆ์ สำหรับผู้ที่ต้องการหลีกเลี่ยงการพบปะกันเซนญอร์ อิบาร์ราละก็ต้องปล่อยให้คนๆ นั้นไม่พูดกับเขาเอง เซนญอร์ อิบาร์ราไม่ได้บีบบังคับผู้ใดให้มาพูดจาด้วย"

"แต่ทำแบบนี้ก็เท่ากับให้โอกาสกับอันตราย คนที่ชอบอันตรายจะพินาศฉิบหายไปกับมัน!"

"ผมมองไม่เห็นอันตรายใดๆ ที่นี่ครับคุณพ่อ ท่านข้าหลวงกับ ฯพณฯ ท่านผู้สำเร็จราชการซึ่งเป็นเจ้านายของผม พูดคุยกับเขาตลอดบ่ายนี้และผมจะไม่ยอมสอนท่านเหล่านี้อย่างเด็ดขาด!"

"ถ้าคุณไม่ไล่เขาออกไปจากที่นี่ละก็ พวกเราก็จะเป็นฝ่ายออกไปเอง"

"ผมจะเสียใจมากทีเดียว แต่ผมไม่อาจไล่ผู้ใดออกไปจากที่นี้ได้ครับ"

ฝ่ายสงฆ์ก็เสียใจที่ได้พูดออกไปเช่นนั้น ดังนั้นท่านจึงไม่มีทางเลือกนอกจากต้องเดินออกไป ท่านทำสัญญาณกับพระอีกรูปหนึ่งที่มาด้วยกันที่ลุกขึ้นยืนอย่างไม่พอใจนัก แล้วทั้งสองก็เดินออกไป ผู้คนที่สนับสนุนพวกพระเหล่านี้ต่างก็เดินตามออกไปด้วย แต่ก็ยังไม่ลืมจ้องมองอิบาร์ราอย่างเกลียดชัง

ในไม่ช้าเสียงพึมพำและเสียงกระซิบก็ดังขึ้นกว่าเดิม หลายๆ คนหันทายอิบาร์ราและพูดกับเขาว่า

"พวกเราสนับสนุนคุณ อย่าไปสนใจคนอื่นเลย!"

"พวกเขาเป็นใครกันครับ?"

เขาถามด้วยความงุนงง

"พวกที่ออกไปหลีกเลี่ยงที่จะติดต่อกับคุณ"

"หลีกเลี่ยงที่จะติดต่อกับผมหรือ? ติดต่อกับผม?"

"ครับ พวกเขาบอกว่าคุณถูกขับออกจากศาสนา!"

อิบาร์ราไม่แน่ใจว่าตนเองจะต้องตอบอย่างไร และมองไปรอบตัวด้วยความประหลาดใจเป็นอย่างยิ่ง เขามองเห็นมาเรีย คลาราปิดซ่อนใบหน้าของเธอ

อยู่เบื้องหลังพัดโบกอันหนึ่ง

"มันเป็นไปได้หรือนี่?"

ในที่สุดเขาก็พูดขึ้น

"พวกเรายังมีชีวิตอยู่ในยุคกลางอีกหรือ? เพราะฉะนั้น..."

เมื่อเดินเข้ามาใกล้บรรดาสตรีสาวเขาก็เอ่ยขึ้นด้วยน้ำเสียงที่เปลี่ยนไปว่า

"ขอโทษ... ผมลืมไปว่าผมมีนัด ผมจะกลับมารับคุณภายหลัง"

ซินังบอกกับเขาว่า

"อย่าพึ่งไปอยู่ที่นี่เถิดค่ะ! เยเยงกำลังจะออกไปเต้นรำในเรื่อง ลา กาลันเดรีย* อยู่พอดี เธอเต้นได้อย่างนิ่มนวลจริงๆ"

"ผมอยู่ไม่ได้ เพื่อนตัวเล็กๆ ของผม แต่ผมจะกลับมาใหม่"

เสียงพึมพำดังขึ้นกว่าเดิม

ในขณะนั้น เยเยงเดินออกมาด้วยเสื้อผ้าสีสันวาววับ พร้อมกับเพลง "คุณจะอนุญาตให้ไปไหม?" และคาร์วาฮาลก็ตอบออกไปว่า

"โปรดไปเลยครับ ฯลฯ..."

ทหารสองนายจากกรมทหารรักษาความสงบภายในเดินเข้ามาหาดอน ฟิลิโป และขอให้ท่านยุติการแสดง ดอน ฟิลิโปจึงถามขึ้นด้วยความประหลาดใจว่า

"ทำไมหรือ?"

"เพราะท่านอัลเฟเรซกับภรรยาทุบตีกันมาถึงตอนนี้ท่านนอนไม่หลับครับ"

"ไปบอกท่านอัลเฟเรซว่าพวกเราได้รับอนุญาตจากท่านข้าหลวง และการขัดขวางการอนุญาตนี้ยังไม่มีผู้ใดในเมืองนี้มีอำนาจทำได้ แม้แต่ท่านนายกเทศมนตรีผู้ซึ่งเป็นเจ้านายคนเดียวของผม"

ท่านตอบย้ำคำพูดเหล่านี้

"การแสดงจะต้องหยุดครับ"

ทหารทั้งสองคนยืนยัน

ดอน ฟิลิโปหันหลังให้กับพวกเขา ดังนั้นทหารทั้งสองจึงเดินกลับไป

* เป็นบทละครสนุกของสเปน เขียนขึ้นโดย รูแปร์โต ชาปี เป็นที่นิยมในมะนิลา

ท่านไม่ได้เล่าเรื่องนี้ให้กับผู้ใดเลยเพื่อมิให้เกิดความวุ่นวายขึ้น

หลังจากที่บทตลกซึ่งมีผู้คนมากมายตบมือให้สิ้นสุดลง เจ้าชายวิญาร์โดก็เดินเข้ามาท้าทายพวกแขกมัวร์ทั้งหมดซึ่งจับพระบิดาของพระองค์เป็นเชลยให้มารบกัน ฝ่ายพระเอกยังข่มขู่ที่จะตัดศีรษะของพวกเขาด้วยการฟันเพียงครั้งเดียวและจะส่งพวกเขาไปยังดวงจันทร์

ข่างโชคดีสำหรับพวกแขกมัวร์ซึ่งกำลังเตรียมรบพร้อมกับเพลงฮิมโน เด ริเอโก* อยู่พอดีความแตกตื่นก็เกิดขึ้น นักดนตรีหยุดเล่นอย่างกะทันหัน โยนเครื่องดนตรีทิ้ง และกระโดดหนีออกไปจากบริเวณนั้น วิญาร์โดผู้กล้าหาญผู้ซึ่งไม่คาดคิดว่าจะมีการโจมตีมาจากด้านนี้และเข้าใจผิดว่าพวกเขาเป็นพันธมิตรกับพวกแขกมัวร์ก็โยนดาบของตนทิ้ง มองหาที่กำบังแล้วจึงวิ่งหนีไป ฝ่ายพวกแขกมัวร์นั้นเมื่อเห็นคนคริสเตียนน่ากลัวผู้นี้วิ่งหนีก็วิ่งตามไปด้วย เสียงร้องเสียงครวญคราง โศกเศร้า สาปแช่ง ด่าทอ ได้ยินอยู่อื้ออึงไปหมด ฝ่ายผู้คนนั้นต่างก็ออกวิ่งและชนกันไปมา แสงไฟดับวูบลง แก้วถูกโยนขึ้นไปในอากาศ บางคนก็ร้องขึ้นว่า...

"พวกโจร! พวกโจร!"

บ้างก็ร้องว่า

"ไฟไหม้! ไฟไหม้! ขโมย!"

ส่วนผู้หญิงกับเด็กๆ พากันร้องไห้ เก้าอี้กับคนดูล้มระเนระนาดอยู่บนพื้นดินท่ามกลางความโกลาหล ความปั่นป่วนวุ่นวายและความอึกทึกครึกโครม

"อะไรเกิดขึ้นหรือ?"

ทหารสองคนกำลังวิ่งไล่ตามพวกนักดนตรีพร้อมกับมีไม้ตะบองอยู่ในมือเพื่อยุติการแสดง ฝ่ายรองนายกเทศมนตรีกับหน่วยตำรวจซึ่งมีกระบี่เก่าๆ เป็นอาวุธสามารถจับกุมทหารทั้งสองคนซึ่งยังขัดขืนอยู่เอาไว้ได้

"เอาตัวไปที่ศาลาที่ทำการเทศบาล!"

---

* การเดินแถวเป็นจังหวะซึ่งใช้ในการเคลื่อนไหวที่เป็นแบบอิสระของสเปน เป็นที่นิยมในฟิลิปปินส์ในการเล่นละครสุขนาฏกรรม

ดอน ฟิลิโปตะโกนออกมา

"ระวังอย่าให้พวกเขาหนีไปเป็นอันขาด!"

อิบาร์รากลับมาพอดี และกำลังมองหามาเรีย คลาราอยู่ กลุ่มผู้หญิงตื่นตระหนกใบหน้าซีดและตัวสั่นเทาเกาะเขาเอาไว้แน่น ป้าอิซาเบลสวดมนต์ในภาษาละติน

ผู้คนฟื้นจากความตกใจหลังจากที่รู้ความจริง ทุกๆ คนต่างก็เคียดแค้นและขว้างก้อนหินไปที่ตำรวจซึ่งกำลังคุมทหารรักษาความสงบภายในอยู่ในขณะนั้น บ้างก็เสนอให้เผากองบัญชาการเพื่อย่างดอนญ่า คอนโซลาซิอองกับสามีเสีย

"พวกเขาก็ดีแค่นี้แหละ!"

ผู้หญิงคนหนึ่งตะโกนขึ้นอย่างโกรธแค้น เอามือม้วนแขนเสื้อของตนแล้วกางแขนทั้งสองข้าง

"ก่อกวนผู้คน! พวกเขาลงโทษแต่พวกที่น่านับถือเท่านั้น! นั่นไง พวกโจรกับนักพนันของแก เราไปเผากองบัญชาการของพวกมันกันเถอะ!"

มีอยู่คนหนึ่งที่กุมแขนตนเองเอาไว้และขอสารภาพบาป เสียงครวญครางกับเสียงสะอื้นดังมาจากใต้ม้านั่งที่คว่ำอยู่ เสียงเหล่านี้มาจากนักดนตรีผู้โชคร้ายคนหนึ่ง บนเวทีนั้นเต็มไปด้วยบรรดาศิลปินกับชาวเมืองที่พูดในเวลาเดียวกันหมด ชานาไนยแต่งตัวเป็นเลนอร์ในละครเรื่อง "เอลโตร วาดอร์" พูดภาษาตลาดกับราเธียซึ่งแต่งตัวเป็นคุณครู ฝ่ายเยเยงห่อหุ้มตัวเองด้วยเสื้อคลุมไหมพร้อมกับเจ้าชายวาญาร์โด บัลบิโนกับพวกแขกมัวร์พยายามปลอบใจพวกนักดนตรีซึ่งบาดเจ็บจากการต่อสู้ มีคนสเปนบางคนที่ยังเดินไปมาพูดจากันพร้อมกับทำไม้ทำมือไปมา

แต่ก็มีผู้คนมาชุมนุมกันเป็นกลุ่มใหญ่แล้ว ดอน ฟิลิโปรู้ดีว่าพวกเขากำลังจะทำอะไรกัน จึงรีบไปเตือนสติพวกเขาด้วยการตะโกนว่า

"อย่าขัดคำสั่งอย่างเด็ดขาด! พรุ่งนี้พวกเราจะเรียกร้องให้มีการแก้ไขและเรียกร้องความยุติธรรม ผมจะจัดการกับความยุติธรรมให้!"

"ไม่เอา"

มีผู้คนโต้ตอบกลับมา

"พวกเขาทำแบบเดียวกันในกาลัมบาและก็มีคำสัญญาแบบเดียวกัน แต่ข้าหลวงไม่ทำอะไรเลย! เราต้องการความยุติธรรมด้วยมือของเราเอง...เอาหละไปกองบัญชาการกัน!"

ไม่มีประโยชน์อันใดที่รองนายกเทศมนตรีจะเข้าไปห้ามปรามพวกเขาจากสิ่งที่กำลังจะทำอยู่ เนื่องจากฝูงชนกำลังโกรธแค้น ดอน ฟิลิโปมองออกไปโดยรอบเพื่อขอความช่วยเหลือและมองเห็นอิบาร์รา

"เซนญอร์ อิบาร์รา! ได้โปรดเถิด! ช่วยหยุดพวกเขาที ผมจะไปเรียกพวกตำรวจ!"

"ผมจะทำอะไรได้ครับ?"

ชายหนุ่มถามอย่างงงงวย แต่รองนายกเทศมนตรีเดินจากไปแล้ว

ดังนั้น อิบาร์ราจึงมองออกไปโดยรอบเพื่อมองหาใครคนใดคนหนึ่งเคราะห์ดีที่เขามองเห็นเอเลียสซึ่งกำลังเฝ้าดูความชุลมุนอย่างเฉยเมย อิบาร์ราจึงเดินไปหา จับแขนของเขาเอาไว้และพูดภาษาสเปนกับเขาว่า

"พระเจ้าช่วยด้วยเถิด ช่วยด้วยถ้าคุณทำได้ ผมทำอะไรไม่ได้เลย!"

นายท้ายเรือคงจะเข้าใจเขา เพราะเขาเดินหายเข้าไปในฝูงชน

การถกเถียงกันอย่างดุเดือดดังเข้ามาถึงโสตประสาทมีเสียงร้องขึ้น และแล้วฝูงชนก็ค่อยๆ สลายตัว แต่ละคนมีท่าทีที่เป็นปฏิปักษ์ลดน้อยลง

และก็เป็นเวลาเดียวกันกับที่พวกทหารเข้ามาโดยมีปืนไรเฟิลกับดาบปลายปืนเป็นอาวุธ

บาทหลวงประจำตำบลกำลังทำอะไรอยู่ในตอนนั้น?

บาทหลวงซัลวียังไม่ได้เข้านอน ท่านกำลังยืนอยู่ คิ้วของท่านแนบอยู่กับบานเกล็ดหน้าต่างและมองออกไปยังลานกว้างโดยไม่ขยับเขยื้อน ยกเว้นแต่เพียงการทอดถอนใจเป็นครั้งคราว ถ้าเพียงแต่จะมีแสงสว่างมากขึ้นเท่านั้น เราอาจจะมองเห็นว่ามีหยาดน้ำตาเอ่อล้นอยู่ในดวงตาของท่าน ท่านอยู่ในอากัปกิริยาดังกล่าวเกือบหนึ่งชั่วโมง

เสียงอึกทึกในลานกว้างปลุกให้ท่านตื่นขึ้นจากความฝัน ท่านมองเห็นผู้คนวิ่งไปมา เสียงเอะอะดังเข้ามาถึงหูท่านอย่างแผ่วเบา คนรับใช้คนหนึ่งรายงานให้ท่านฟังถึงเรื่องที่เกิดขึ้นอย่างกระหืดกระหอบ

ความคิดอันหนึ่งผ่านเข้ามาในสมอง พวกคนเสเพลคงอยากจะเอาประโยชน์จากความโกลาหลและความสับสนกับความตื่นตระหนกและความอ่อนแอของผู้หญิงเป็นแน่แท้ ทุกคนพากันวิ่งหนีแต่ก็ปลอดภัย คงไม่มีใครคิดถึงผู้อื่นยกเว้นตัวเอง เสียงกรีดร้องของเธอคงไม่มีผู้ใดได้ยิน พวกผู้หญิงเป็นลมล้มไปและบาดเจ็บ ความตื่นตระหนกกับความกลัวเอาชนะพรหมจรรย์ที่บริสุทธิ์ในยามมืดค่ำ ...และเมื่อถึงเวลาที่เขาตกอยู่ในห้วงรักเล่า! ท่านอาจจินตนาการถึงคริโซสโตโมอุ้มมาเรีย คลารา ซึ่งเป็นลมไปอยู่ในอ้อมแขนและหายไปกับความมืด

ท่านจึงลงไปข้างล่าง กระโดดลงบันไดไป ไม่มีทั้งหมวกและไม้เท้า และวิ่งไปยังลานกว้างประหนึ่งคนวิกลจริต

ที่นั่น ท่านพบคนสเปนที่กำลังตำหนิทหารของกรมทหารรักษาความสงบภายในอยู่ และมองหาตามที่นั่งซึ่งมาเรีย คลารากับมิตรสหายนั่งมาก่อนหน้านี้ ก็พบว่าเก้าอี้เหล่านั้นว่างเปล่า

"คุณพ่อครับ! คุณพ่อครับ!"

พวกสเปนร้องเรียกท่าน แต่ท่านก็ไม่สนใจ ท่านวิ่งไปในทิศทางคฤหาสน์ของกัปตันติอาโก และเมื่อไปถึงก็ถอนหายใจอย่างโล่งอก ท่านมองผ่านเฉลียงก็พบเงาอันน่ารักและเต็มไปด้วยความสง่างามกับรูปโฉมอันสคราญตาของมาเรีย คลารา ส่วนป้าอิซาเบลของเธอถือแก้วกับถ้วยอยู่ ท่านจึงพูดพึมพำขึ้นว่า

"เอาหละ! ดูเหมือนว่าเธอจะไม่สบาย!"

อีกสักครู่หนึ่ง ป้าอิซาเบลก็ปิดหน้าต่างที่ทำจากเปลือกหอย และเงาอันสง่างามก็ไม่ปรากฏให้เห็นอีกต่อไป

บาทหลวงเดินจากบริเวณนั้นไปโดยไม่เห็นฝูงชนใดๆ ท่านมองเห็นแต่เพียงมโนภาพของร่างกายส่วนบนอันน่ารักใคร่น่าทะนุถนอมของหญิงสาวที่

กำลังนอนอยู่ และหายใจเข้าออกอย่างนิ่มนวล เปลือกตาของเธอนั้นปกคลุมด้วยขนตางอนยาวเหมือนกับหญิงพรหมจรรย์ของราฟาเอล ปากเล็กๆ เผยยิ้มรูปโฉมโนมพรรณนั้นส่อให้เห็นความใสบริสุทธิ์ ไร้มลทินและไร้เดียงสา ใบหน้านั้นเป็นภาพอันอ่อนหวานอยู่ท่ามกลางผ้าปูที่นอนอันขาวสะอาด ดูราวกับทูตสวรรค์ที่อยู่ท่ามกลางก้อนเมฆปุกปุย

จินตนาการของท่านยังนำท่านไปถึงสิ่งอื่นๆ นอกเหนือไปจากนั้น... แต่ผู้ใดเล่าจะสามารถเขียนถึงจิตใจอันลุ่มหลงนั้นว่ากำลังสร้างจินตนาการอะไรอยู่?

คงจะต้องเป็นผู้สื่อข่าวคนนั้นกระมัง ซึ่งสรุปถึงงานฉลองตลอดจนเหตุการณ์อื่นๆ ทั้งหมดด้วยคำพูดดังต่อไปนี้

"ขอขอบคุณเป็นอย่างยิ่งสำหรับการเข้ามาขัดขวางของสาธุคุณแบร์นาร์โด ซัลวี อย่างจริงจังและเหมาะกับเวลาและอย่างไม่เกรงกลัวต่อภยันตรายใดๆ ในท่ามกลางฝูงชนที่กำลังก่อการจลาจล กับฝูงชนที่กำลังระส่ำระสาย ท่านไม่มีทั้งหมวกหรือไม้เท้า แต่ก็ได้สงบความบ้าคลั่งของฝูงชนโดยเพียงแต่ใช้คำพูดที่โน้มน้าวใจ ความสง่าอันน่าเกรงขามกับอำนาจซึ่งไม่ใช่สิ่งที่พระสงฆ์ในศาสนาแห่งสันติต้องใช้เลย พระสงฆ์ผู้มีศรัทธาอันแก่กล้าและเป็นแบบฉบับของการเสียสละผู้นี้ได้ละทิ้งความชื่นบานของนิทรารมณ์ซึ่งผู้ที่มีมโนธรรมดีๆ เหมือนกับท่านชื่นชอบเพื่อจะป้องกันฝูงแกะเล็กๆ ของท่านจากความเจ็บปวด และจากเคราะห์กรรม พลเมืองของซันดิเอโกจะไม่มีวันลืมการกระทำอันสูงส่งของบาทหลวงและจะสำนึกในบุญคุณที่มีต่อท่านตราบชั่วชีวิตจะหาไม่!"

42

สองผู้มาเยือน

ในมโนคติของเขานั้น อิบาร์ราพบว่าเขานอนไม่หลับ ดังนั้นเขาจึงไปยังห้องทำงานที่เงียบเหงา เพื่อเบนความสนใจของตนเองและสลัดความคิดอันเศร้าสร้อยที่รบกวนจิตใจของตนอยู่ เมื่อถึงเวลารุ่งสางก็พบว่าเขากำลังทำการทดลองอยู่ เพื่อผสมวัตถุทางเคมีหลายอย่างลงไปในเศษไม้ไผ่กับสะสารอื่นๆ ที่เขาใส่เข้าไปด้วยกัน แล้วจึงเอาไปเก็บในภาชนะที่ปิดสนิทและใส่หมายเลขเอาไว้

คนรับใช้คนหนึ่งเดินเข้ามาในห้องเพื่อแจ้งให้ทราบว่ามีชาวบ้านคนหนึ่งมาขอพบ

"ให้เขาเข้ามา"

เขาบอกโดยไม่หันศีรษะ

เอเลียสเดินเข้ามา และยืนนิ่งเงียบอยู่อย่างนั้น

"เอ้อ! คุณเอง"

อิบาร์ราพูดขึ้นในภาษาตากาล็อกเมื่อจำเอเลียสได้

"ขอโทษด้วยนะที่ทิ้งให้คุณรอ ผมลืมไปเลย ผมกำลังทำการทดลองที่ยิ่งใหญ่อย่างหนึ่ง..."

"ผมไม่มีความประสงค์ที่จะดึงความสนใจของคุณออกไปเลย"

นายท้ายเรือหนุ่มตอบ

"สิ่งแรกคือ ผมมาถามว่าคุณต้องการสิ่งใดในบาทังกัสที่ผมกำลังจะไปอยู่เดี๋ยวนี้ และเรื่องที่สองคือ มีข่าวร้ายมาบอกคุณ..."

อิบาร์รามองดูนายท้ายเรือด้วยสายตาสงสัย

"ลูกสาวของกัปตันติอาโกกำลังป่วย แต่ไม่รุนแรงครับ"

เอเลียสตอบด้วยอาการสงบ

"ผมก็เกรงว่าจะเกิดเรื่องแบบนั้นเหมือนกัน!"

อิบาร์ราพูดด้วยเสียงอ่อนๆ

"คุณรู้ไหมว่าเธอเป็นอะไร?"

"เธอมีไข้ เอาหละครับถ้าคุณไม่มีอะไรใช้ผมละก็..."

"ขอบคุณมาก สหายของผม! ผมขออวยพรให้คุณปลอดภัย ...แต่ก่อนไป ขอให้ผมถามหน่อยนะ แต่ถ้ามันเป็นความลับละก็ คุณก็ไม่จำเป็นต้องบอกผม"

เอเลียสโค้งศีรษะต่ำลง

"คุณหยุดเรื่องเมื่อคืนนี้ได้อย่างไรกัน?"

อิบาร์ราถาม พลางจ้องมองเอเลียสอย่างไม่วางตา

"ง่ายมาก!"

เขาตอบอย่างราบเรียบที่สุดว่า

"คนที่เป็นผู้นำคือพี่น้องสองคนซึ่งบิดาของเขาเสียชีวิตเพราะถูกทหารรักษาความสงบภายในลงโทษ มีอยู่วันหนึ่งผมโชคดีที่มีโอกาสช่วยเหลือเขาจากชะตากรรมแบบเดียวกับที่บิดาของเขาเคยประสบอยู่ ตอนนี้ทั้งสองก็เลยสำนึกในบุญคุณผม ผมขอเขาเมื่อคืนนี้ และเขาก็เลยจัดการห้ามปรามคนอื่นๆ ได้สำเร็จ"

"แล้วพี่น้องสองคนที่บิดาถูกตีจนตาย...?"

"พวกเขาก็จะพบจุดจบแบบเดียวกันกับบิดาของเขา"

เอเลียสตอบด้วยเสียงเบาๆ

"เมื่อครอบครัวใดๆ ถูกกำหนดชะตากรรมอย่างไร สมาชิกในครอบครัวทุกคนก็จะพังพินาศ ในครั้งใดก็ตามที่ฟ้าผ่าต้นไม้ ก็จะทำให้ต้นไม้ทั้งต้นกลายเป็นเถ้าถ่านไป"

และเมื่อเห็นอิบาร์รานิ่งเงียบอยู่ เอเลียสก็จากไป

ฝ่ายหลังนั้น เมื่อพบว่าตนเองอยู่ตามลำพังแล้ว อารมณ์เย็นๆ ที่เขารักษาเอาไว้เมื่ออยู่ต่อหน้านายท้ายเรือก็หมดไป และความเศร้าโศกกลับเข้ามา

ครอบงำแทนที่

"ผมเอง...ที่ทำให้เธอเจ็บปวด"

เขาพูดพึมพำ

หลังจากนั้นเขาก็รีบแต่งตัวและเดินลงมาข้างล่าง

บุรุษร่างเตี้ยในชุดไว้ทุกข์คนหนึ่ง มีรอยแผลเป็นพาดอยู่บนแก้มซ้าย เข้ามาทักทายเขาอย่างถ่อมตัวและยืนขวางทางเอาไว้

"ท่านครับ ผมชื่อลูคัส ผมเป็นน้องชายของคนที่ตายไปเมื่อวานนี้"

"อ้อ! ผมขอแสดงความเสียใจด้วยนะ...มีอะไรหรือ?"

"ท่านครับ ผมอยากทราบว่าท่านจะจ่ายเงินให้กับครอบครัวของพี่ชายของผมเท่าไหร่?"

"จ่ายเงินรึ?"

ชายหนุ่มย้ำ ไม่สามารถควบคุมความรังเกียจเดียดฉันท์เอาไว้ได้

"เราค่อยคุยกันอีกที กลับมาใหม่บ่ายนี้ เพราะตอนนี้ผมกำลังรีบร้อนอยู่พอดี"

"ก็บอกมาสิว่าคุณจะจ่ายเงินเท่าไหร่"

ลูคัสยืนยัน

"ผมบอกคุณไปแล้วว่าเราจะคุยกันเวลาอื่น วันนี้ผมไม่มีเวลา"

อิบาร์ราพูดขึ้น ความอดทนลดน้อยลง

"ท่านไม่มีเวลาวันนี้ ท่านไม่มีเวลาที่จะให้กับคนตายเชียวหรือ?"

"กลับมาใหม่บ่ายวันนี้ก็แล้วกันสหาย วันนี้ผมจะต้องไปเยี่ยมคนป่วย"

"อา! สำหรับคนป่วย ท่านลืมคนตายไปแล้วหรือ? ท่านคิดเช่นนั้นเพราะพวกเราจน...?"

อิบาร์ราจ้องมองเขา แล้วจึงตัดบทว่า

"อย่าได้ท้าทายความอดทนของผมเป็นอันขาด!"

เขาพูดและเดินออกไป ลูคัสจึงจากไป จ้องมองเขาด้วยรอยยิ้มอย่างเกลียดชัง

"มีคนรู้ว่าแกเป็นหลานชายของคนที่เอาพ่อของกูทิ้งตากแดดเอาไว้! แกก็ยังมีเลือดเนื้อเดียวกัน!"

เขาพูดพึมพำกัดฟันกรอด

เขาจึงเปลี่ยนเสียงของตน และพูดต่อไปว่า

"แต่ถ้าท่านจ่ายงาม ๆ...เราก็จะเป็นมิตรต่อกัน!"

43

คู่เอสปาดาญา

งานเลี้ยงกับการเฉลิมฉลองผ่านเลยไปแล้ว ชาวเมืองซันดิเอโก กลับคืนมาเป็นตัวของตัวเองอีกครั้งหนึ่ง เหมือนกับปีก่อนๆ ที่ผ่านเลยไป และกำปั่นเงินของผู้คนก็ยากจนลงกว่าเดิม พวกเขาทำงานกันหนัก อาบเหงื่อต่างน้ำ นอนกระสับกระส่ายอย่างไม่มีความสุข และไม่มีมิตรสหายเพิ่มเติมขึ้นเลย พูดสั้นๆ ก็คือ พวกเขาต้องใช้จ่ายอย่างแพงลิ่วสำหรับความสนุกสนานและการปวดเศียรเวียนเกล้า แต่นั่นก็ไม่สำคัญนัก ในปีถัดไปพวกเขาก็จะทำแบบเดิมอีก ในศตวรรษหน้าก็เช่นกัน เพราะมันกลายเป็นประเพณีไปแล้ว

ในเคหะของกัปตันติอาโก กลับมีแต่ความเศร้า หน้าต่างปิดสนิท ผู้คนในบ้านค่อยๆ เดินเขย่งกันจนแทบจะไม่มีเสียง มีเพียงแต่ในห้องครัวเท่านั้นที่จะมีคนพยายามพูดเสียงดังบ้าง มาเรีย คลาราผู้เป็นชีวิตจิตใจของบ้านกำลังนอนป่วยอยู่บนเตียง อาการของสุขภาพของเธอนั้นส่อให้เห็นบนใบหน้าของทุกคน ราวกับเป็นความเจ็บป่วยทางจิตใจที่จะสามารถอธิบายได้จากใบหน้าของแต่ละคน

"พี่คิดอย่างไร อิซาเบล? จะให้ผมบริจาคทานให้กับไม้กางเขนแห่งตูนาซัน หรือให้กับไม้กางเขนแห่งมาตาฮองดี?"

บิดาผู้เศร้าโศกถามขึ้นเบาๆ

"ไม้กางเขนแห่งตูนาซันจะงอกงามเติบโต แต่ที่มาตาฮองนั้นจะเหน็ดเหนื่อย อันไหนที่พี่คิดว่ามีปาฏิหาริย์กว่ากัน?"

ป้าอิซาเบลครุ่นคิด และสั่นศีรษะ แล้วพูดพึมพำว่า

"งอกงามเติบโตสิ... ความเจริญเติบโตมีปาฏิหาริย์มากกว่าความเหน็ดเหนื่อย พวกเราเหน็ดเหนื่อยแต่ไม่ทุกคนจะเติบโต"

"จริงด้วยอิซาเบล เอาหละ วิธีที่ดีที่สุดก็คือ การบริจาคทานให้กับ

ไม้กางเขนทั้งสองอัน คงไม่มีใครปฏิเสธมันแน่ แล้วมาเรีย คลาราก็หายในไม่ช้านี้... เตรียมห้องเอาไว้เรียบร้อยแล้วหรือยัง? พี่รู้แล้วว่าสุภาพบุรุษต่างชาติคนหนึ่งจะมาพร้อมกับหมอ คงเป็นญาติคนหนึ่งของบาทหลวงดามาโซ เรื่องสำคัญมากนะ ไม่ควรมีสิ่งใดขาดตกบกพร่อง"

อีกมุมหนึ่งของห้องอาหารนั้นคือ วิคตอเรียกับซินัง ผู้เป็นญาติที่มาอยู่เป็นเพื่อนคนป่วย อันเดงกำลังช่วยขัดขุดน้ำชาเงินอยู่

"เธอรู้จักหมอเอสปาดาญาไหม?"

อันเดงซึ่งเป็นน้องอุปถัมภ์ของมาเรีย คลารา ถามวิคตอเรียด้วยความสนใจ

"ไม่รู้จักหรอก! สิ่งเดียวที่ฉันรู้เกี่ยวกับเขาก็คือเขาคิดค่าบริการแพงเห็นกัปตันติอาโกบอกอย่างนั้น"

คนที่ถูกถามตอบขึ้นมา

"เขาจะต้องเก่งมากละสิ!"

อันเดงพูด

"เพราะเขาเป็นคนที่รักษา ดอนญ่า มาเรีย และคิดค่ารักษาแพงเพราะต้องเจาะมดลูกของเธอจนเป็นรู เพราะฉะนั้นเขาจะต้องเป็นคนฉลาดแน่ๆ"

"บ้า!"

ซินังร้องขึ้นมา

"ไม่ใช่ทุกคนที่คิดแพงจะต้องเก่งเสมอไป ลองดูหมอเกวาราสิ หลังจากที่แสดงความโง่ของตนออกมาด้วยการทำคลอด และตัดหัวทารก เขายังคิดแม่หม้ายคนนั้นถึงห้าสิบเปโซ ...เขารู้จักเก็บเงินเท่านั้นแหละ"

"เธอจะรู้อะไร?"

ญาติของเธอถาม แล้วเอาศอกกระทุ้งซี่โครงฝ่ายหลัง

"ยังกับฉันไม่รู้อย่างนั้นแหละ! ฝ่ายสามีซึ่งเป็นช่างไม้ หลังจากที่เสียภรรยาไป ยังต้องสละบ้านช่องของตนด้วย เพราะท่านข้าหลวงซึ่งเป็นเพื่อนกับหมอบังคับให้เขาจ่าย ...ฉันรู้ได้อย่างไรหรือ? พ่อของฉันให้ช่างไม้ยืมเงินให้เดินทางไปซันตาครูซ"

รถม้าคันหนึ่งแล่นมาหยุดที่หน้าคฤหาสน์ การสนทนาจึงยุติลง

กัปตันติอาโก ซึ่งมีป้าอิซาเบลเดินตามหลังมา วิ่งลงบันไดไปต้อนรับผู้มาใหม่คือ นายแพทย์ ธิบูร์ซิโอ เด เอสปาดาญา กับภรรยา แพทย์หญิง ดอนญ่า วิคตอรินา เด โลส เรเยส เด เอสปาดาญา กับชายหนุ่มชาวสเปนที่มีรูปร่างหน้าตาดีและท่าทางน่าคบคนหนึ่ง

ดอนญ่า วิคตอรินาใส่ชุดผ้าไหมปักลายดอกไม้กับใส่หมวกประดับด้วยใบไม้สามสี กับนกตัวใหญ่เบียดอยู่กับริบบิ้นสีแดงกับสีน้ำเงิน ฝุ่นละอองตามถนนหนทางผสมปนเปกับแป้งทาหน้าที่ทำจากข้าว เหมือนกับที่พวกเราพบเธอที่กรุงมะนิลา เธอเดินจับแขนของสามีที่ขากระเผลกอยู่

"ดิฉันมีความยินดีที่จะแนะนำคุณให้รู้จักญาติของเรา ดอน อัลฟองโซ ลินาเรส เด เอสปาดาญา!"

ดอนญ่า วิคตอรินาพูดขึ้นพลางชี้ไปที่ชายหนุ่มคนนั้น

"สุภาพบุรุษท่านนี้เป็นลูกอุปถัมภ์ของญาติของบาทหลวงดามาโซ และกำลังจะเป็นเลขานุการส่วนตัวของคณะรัฐมนตรี"

ชายหนุ่มโค้งคำนับอย่างสง่า จนกัปตันติอาโกแทบจะจุมพิตมือของเขา

ในขณะที่กระเป๋าเดินทางกับกล่องต่างๆ ถูกส่งขึ้นไปชั้นบน กัปตันติอาโกนำแขกเหล่านี้ไปยังห้องพักของแต่ละคน พวกเราขออนุญาตเล่าเรื่องเล็กๆ น้อยๆ เกี่ยวกับสามีภรรยาคู่นี้ ผู้ที่เราพบแล้วในตอนต้นเรื่อง

ดอนญ่าวิคตอรินาเป็นสตรีวัยสี่สิบห้าที่ภูมิฐาน หรือเท่ากับสามสิบสองปีตามวิธีคำนวณของเธอ เธอเคยเป็นคนสวยในวัยสาว มีรูปร่างดี --- ซึ่งเป็นสิ่งที่เธออยากพูดเกี่ยวกับตัวเอง --- ความลุ่มหลงในรูปร่างหน้าตาของตนเอง เธอจึงมองคนฟิลิปปินส์จำนวนมากมายที่ชื่นชมเธออย่างดูหมิ่นดูแคลน ความมุ่งมาดปรารถนาของเธอนั้นมุ่งไปยังชนชาติอีกชนชาติหนึ่ง เธอไม่ต้องการยื่นมือขาวบางให้แก่ผู้ใด --- มิใช่เพราะปราศจากความมั่นใจในตัวเอง แต่เพราะเธอเคยให้อัญมณีอันประเมินค่ามิได้แก่นักผจญภัยกับชนต่างชาติอยู่หลายครั้ง

หกเดือนก่อนเวลาของเรื่องที่กำลังเล่าอยู่นี้ เธอก็พบกับความฝันที่

เป็นจริง มันเป็นความฝันของชีวิตทั้งชีวิตของเธอเลยทีเดียว เธอเคยปฏิเสธสิ่งที่เธอปรารถนาในวัยเด็ก และปฏิเสธแม้แต่คำมั่นสัญญาของความรักจากกัปตันติอาโกที่เคยกระซิบตรงกกหูของเธอในอดีต หรือจากเพลงรักใต้แสงจันทร์ มันเป็นความฝันที่เป็นจริงที่พึ่งเกิดขึ้น และถึงแม้ว่า ดอนญ่า วิคตอรินาจะพูดภาษาสเปนได้ไม่ดีนัก แต่เธอก็เป็นคนสเปนเสียยิ่งกว่า อากุสตินา แห่งซาราโกซา* เสียอีก และยังรู้จักสุภาษิตที่ว่า "ยังไม่สายเกินไป" ดังนั้นเธอจึงมีสิ่งปลอบประโลมใจด้วยการพูดย้ำสุภาษิตกับตนเองอยู่เสมอ สุภาษิตที่เธอชื่นชอบอีกอันหนึ่งก็คือ "ไม่มีความสุขอย่างบริบูรณ์ในโลกนี้" สุภาษิตทั้งสองอันไม่เคยหลุดออกจากริมฝีปากของเธอเลยในเวลาที่มีบุคคลอื่นๆ อยู่ด้วย

ดอนญ่า วิคตอรินา ซึ่งเคยผ่านร้อนผ่านหนาวของวัยสาวมาครั้งแรก ครั้งที่สอง ครั้งที่สาม และครั้งที่สี่มาแล้ว เธอวางแหดักปลาเอาไว้ในท้องทะเลแห่งชีวิตสำหรับสิ่งที่ทำให้เธอกระสับกระส่ายในยามค่ำคืน จนกระทั่งในที่สุดเธอก็จำต้องพอใจกับโชคชะตาที่เก็บสะสมเอาไว้แล้วสำหรับเธอ ถ้าเพียงแต่ผู้หญิงที่น่าสงสารผู้นี้จะมีอายุเพียงสามสิบเอ็ดปี แทนที่จะสามสิบสองปี --- ความแตกต่างอันยิ่งใหญ่ในการคำนวณของเธอ --- เธอก็คงจะยื่นรางวัลคืนให้กับโชคชะตาที่เสนอให้กับเธอ เพื่อที่จะรอรางวัลอื่นที่ตรงกับรสนิยมที่เธอมีอยู่ แต่ในเมื่อบุรุษยื่นข้อเสนอให้และความจำเป็นกลับทิ้งมันไปเสีย เธอซึ่งจำเป็นต้องมีคู่ครองจึงจำต้องพอใจกับบุรุษยากจนคนหนึ่ง ซึ่งถูกขว้างออกมาจากแคว้นเอสเตรมมาดูรา และหลังจากที่เร่ร่อนไปทั่วโลกถึงหกหรือเจ็ดปี ในที่สุดยูลิซิสยุคใหม่ก็พบว่าเกาะลูซอนให้การต้อนรับอย่างอบอุ่น ให้เงินและให้เทพธิดาคาลิปโซแก่เขา บุรุษผู้เคราะห์ร้ายผู้นี้มีชื่อว่า ธิบูร์ซิโอ เอสปาดาญา และถึงแม้ว่าเขาจะมีอายุ 35 ปี และดูแก่กว่าอายุเขาก็ยังอ่อนวัยกว่าดอนญ่า วิคตอรินาผู้ซึ่งมีอายุเพียง 32 ปี เหตุผลสำหรับเรื่องนี้ง่ายต่อการเข้าใจแต่อันตรายที่จะเล่าให้ฟัง

---

* เป็นวีรสตรีแห่งซาราโกซา ที่ปกป้องศูนย์บัญชาการที่พิลาร์อย่างกล้าหาญ เพื่อต่อต้านการรุกรานของฝรั่งเศส ใน ค.ศ.1808-1809 เธอกลายเป็นสัญลักษณ์ของความรักชาติของสเปน

เขาเดินทางมาฟิลิปปินส์ในฐานะเจ้าหน้าที่ศุลกากรผู้น้อยคนหนึ่ง แต่เขาช่างโชคร้ายที่นอกจากจะเมาเรือบ่อย ๆ และขาหักระหว่างการเดินทางแล้ว ภายในเวลาสิบห้าวันที่เดินทางมาถึง เขาก็พบว่าตนเองถูกไล่ออกจากงาน เรือซัลวาดอรา* เลือกเวลาที่เหมาะสมมาแจ้งให้เขาทราบในช่วงเวลาที่เขาไม่มีเงินแม้แต่สตางค์แดงเดียว

เขาเลิกยุ่งเกี่ยวกับทะเลอย่างเด็ดขาด และไม่ต้องการกลับไปประเทศสเปนโดยที่ยังไม่ได้สร้างฐานะ ด้วยเหตุนี้ เขาจึงคิดที่จะอุทิศตนให้กับสิ่งอื่น ความภาคภูมิใจในเลือดเนื้อสเปนของตนทำให้เขาไม่ยอมใช้แรงงานของตัวเอง บุรุษผู้น่าสงสารคนนี้ควรทำงานอย่างเต็มใจเพื่อมีชีวิตอย่างนับหน้าถือตา แต่ทว่าเกียรติภูมิสเปนไม่ยินยอมให้กระทำดังกล่าว และเกียรติภูมิอันนี้มิได้ช่วยเขาให้พ้นจากความจำเป็นเลย

ในช่วงแรก ๆ นั้น เขาใช้ชีวิตอยู่ด้วยความช่วยเหลือของเพื่อนฝูงชาวสเปนหลายคน แต่สำหรับธิบูร์ซิโอซึ่งเป็นคนซื่อสัตย์เป็นรากฐานอยู่แล้ว ขนมปังที่ได้จากการให้ทานเช่นนี้มีรสชาติขมเป็นที่สุด ดังนั้นน้ำหนักของเขาจึงลดลงแทนที่จะเพิ่มขึ้น สืบเนื่องมาจากไม่มีวิชาความรู้ ขาดทั้งเงินและผู้ฝากฝัง สหายร่วมชาติของเขาจึงแนะนำ เพื่อที่จะกำจัดเขาด้วย ให้เขาไปตามมณฑลต่าง ๆ และทำตัวเป็นนายแพทย์รักษาคนป่วย ในตอนแรกเขาปฏิเสธโดยหลักการ แม้ว่าเขาเคยเป็นผู้ช่วยอยู่ในโรงพยาบาลซันคาร์โลส แต่เขาไม่มีความรู้ทางด้านการรักษาเลย งานที่เขาทำก็คือการปัดกวาดม้านั่งและจุดไฟในเตาผิง และก็เป็นเวลาสั้น ๆ เท่านั้น อย่างไรก็ดี ความจำเป็นดังกล่าวเป็นเรื่องรีบด่วน มิหนำซ้ำบรรดามิตรสหายของเขายังช่วยปัดเป่าความตะขิดตะขวงใจของเขา จนกระทั่งในที่สุดเขาก็รับฟังเขาจึงไปอยู่ตามหัวเมืองและเริ่มรักษาคนป่วย คิดค่ารักษาตามที่มโนธรรมของตนจะบงการ แต่ก็เหมือนกับนักปราชญ์หนุ่มผู้ที่ซามันนิเอโก** พูดถึง เขาจบลง

---

* เป็นชื่อเรือที่ริซัลใช้เดินทางในครั้งแรกที่เขาจากฟิลิปปินส์

* ชื่อเต็มคือ เฟลิกส์ มาเรีย เด ซามันนิเอโก เป็นนักเขียนชาวสเปน มีชื่อเสียงทางด้านการเขียนนิทานด้วยบทกวี

ด้วยการคิดค่ารักษามากมายและคิดค่าเยี่ยมไข้ในราคาสูง จนได้รับการยกย่องว่าเป็นนายแพทย์ผู้ยิ่งใหญ่ เขาคงจะสร้างฐานะได้ ถ้าหากคณะกรรมการแพทยสภาที่กรุงมะนิลามิได้สังเกตค่ารักษาอันแพงลิ่วของเขา อีกทั้งการแข่งขันที่เขามีกับบุคคลอื่นๆ ในอาชีพเดียวกัน

ผู้คนทั่วๆ ไปกับนายแพทย์ด้วยกันยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือในนามของเขา พวกเขาบอกกับนายแพทย์ ซี. ซึ่งมีนิสัยอิจฉาตาร้อนว่า

"เอาเถอะน่า ปล่อยให้เขาเก็บสะสมเงินเล็กๆ น้อยๆ บ้าง เพื่อว่าในทันทีที่เขาสามารถเก็บได้หกหรือเจ็ดพันเปโซ เขาก็จะกลับประเทศและใช้ชีวิตอยู่อย่างสงบได้ ถึงอย่างไร มันจะเป็นอะไรไปที่เขาหลอกลวงพวกคนพื้นเมืองหน้าโง่เหล่านั้น พวกนี้ควรจะฉลาดกว่านี้ เขาเองก็เป็นคนโชคไม่ดีนัก อย่าได้แย่งอาหารไปจากเขาเลย ขอให้เป็นคนสเปนที่ดีกันหน่อยเถอะ"

หมอคนนั้นเป็นคนสเปนที่ดีจริง และยอมปิดหูปิดตากับสิ่งที่เกิดขึ้น ข่าวนี้เข้าถึงหูชาวเมือง พวกเขาจึงค่อยๆ หมดความเชื่อถือในตัวดอนธิบูร์ซิโอ เอสปาดาญา เขาจึงสูญเสียลูกค้าทั้งหมดไปในที่สุด จนกระทั่งเกือบจะต้องขออาหารอีกครั้งหนึ่ง ในเวลาเดียวกันเขาทราบจากสหายคนหนึ่ง ซึ่งเคยเป็นคนใกล้ชิดกับดอนญ่า วิคตอรินา เกี่ยวกับเรื่องราวต่างๆ ของเธอ อันรวมไปถึงความรักชาติและความเอื้อเฟื้อของเธอ ดอน ธิบูร์ซิโอจึงมองเห็นสรวงสวรรค์เปิดให้กับเขา เขาจึงขอเพื่อนคนนั้นแนะนำตัวให้เธอรู้จัก

ในที่สุดดอนญ่า วิคตอรินา กับ ดอน ธิบูร์ซิโอ ก็ได้พบกัน เขาคงจะร้องขึ้นมาว่า "คนมาทีหลัง มักจะได้แต่กระดูก" เป็นแน่แท้ถ้าเพียงแต่เขารู้จักภาษาละตินเท่านั้น เธอไม่ได้เป็นคนที่เพียงแต่พอดูได้เท่านั้น เนื่องจากเธอพ้นวัยสาวไปแล้ว ตามที่สาวใช้รายงาน ผมเผ้าที่เคยมีอยู่ฟูฟ่องเต็มศีรษะกลับลดน้อยลง จนเหลือเป็นกระจุกเล็กๆ ขนาดหัวกระเทียม ริ้วรอยเหี่ยวย่นมีอยู่เต็มใบหน้า และฟันฟางก็เริ่มโยกคลอน ดวงตาของเธอได้รับการกระทบกระเทือนมากพอสมควร เพราะเธอต้องหรี่ตาบ่อยๆ เพื่อมองออกไปในระยะไกลๆ มีแต่อุปนิสัยของเธอเท่านั้นที่ยังหลงเหลืออยู่

ภายหลังจากการสนทนากันครึ่งชั่วโมง คนทั้งสองจึงได้ตกลงกันและยอมรับซึ่งกันและกัน สำหรับตัวเธอแล้ว เธอคงจะชอบคนสเปนที่พิการน้อยกว่านี้ ติดอ่างน้อยกว่า ผมบางน้อยกว่า มีฟันมากกว่านี้ และคนที่พ่นน้ำลายน้อยลงในเวลาพูด มีความสามารถและท่าทางภูมิฐานกว่านี้ ซึ่งเป็นอุปนิสัยที่เธอพูดถึงอยู่บ่อยครั้ง ถึงอย่างไร คนสเปนชนชั้นนี้ไม่เคยมาขอเธอแต่งงานเลย

เธอได้ยินคำพูดมากกว่าหนึ่งครั้งว่า "ไม่มีต้นหญ้าขึ้นบนท้องถนนที่พลุกพล่าน" เธอเชื่อมั่นว่า ดอน ธิบูร์ซิโอเหมาะสมกับสิ่งที่เธอต้องการ คือ เขาเป็นคนฉลาดและขอบคุณที่เขานอนไม่ค่อยหลับจนทำให้ศีรษะล้านก่อนอายุอันควร ผู้หญิงในวัยสามสิบสองจะไม่ฉลาดเฉลียวเชียวหรือ?

สำหรับ ดอน ธิบูร์ซิโอ นั้น คิดถึงข่วงดื่มน้ำผึ้งพระจันทร์ของตนอย่างห่อเหี่ยวใจ แต่เขาก็ยิ้มอย่างยอมจำนนและนึกถึงภูตผีแห่งความหิวโหย เขาไม่เคยมีความทะเยอทะยานหรือทระนงตน ความต้องการของเขานั้นเรียบง่าย ความคิดไม่กระเจิดกระเจิง หากแต่ในหัวใจของเขานั้นบริสุทธิ์สดใสและเฝ้าฝันถึงนางฟ้าที่แตกต่างไปอย่างสิ้นเชิง ในช่วงวัยหนุ่ม ครั้งใดก็ตามเขาเหน็ดเหนื่อยจากการทำงาน หลังจากรับประทานอาหารอันกระเบียดกระเสียรของตนแล้ว เขาก็มักจะนอนลงบนเตียงโกโรโกโสเพื่อให้ซุปเย็นย่อย แล้วก็จะหลับไปในขณะที่ยังฝันถึงภาพหญิงสาวที่ยิ้มแย้มและน่าทะนุถนอม ในเวลาต่อมา เมื่อความผิดหวังและความสูญเสียเพิ่มทวีขึ้น เดือนปีผ่านเลยไปแต่ภาพในจินตนาการนั้นไม่เคยผ่านเข้ามาในชีวิตเลย เขาจึงคิดถึงผู้หญิงธรรมดาที่ดีๆ ขยันขันแข็งและทำงานหนัก ที่จะนำสินสอดเล็กๆ น้อยๆ มาให้ และเพื่อปลอบประโลมเขาหลังจากเหน็ดเหนื่อยจากงาน และดูว่าเขาบ้างเป็นครั้งคราว --- ใช่แล้ว เขาก็ยังคิดถึงการตำหนิติเตียนแบบนี้ว่าเป็นเวลาของความสุข

อย่างไรก็ดี เมื่อเขาจำต้องร่อนเร่จากประเทศหนึ่ง ไปอีกแห่งหนึ่งมิใช่เพื่อเสาะหาความมั่งคั่ง แต่เพื่อแสวงหาความสบายเพื่อที่จะใช้ชีวิตอย่างสงบไปจนกระทั่งชีวิตจะหาไม่ จวบจนกระทั่งได้รับการกระตุ้นจากมิตรสหายร่วมชาติซึ่งมาจากโพ้นทะเล เขาจึงลงเรือไปยังประเทศฟิลิปปินส์ โดยยอมรับ

ความเป็นจริงว่า ความฝันที่เคยเป็นหญิงลูกครึ่งนั้นเปลี่ยนมาเป็นหญิงพื้นเมืองหน้าตาน่ารักที่มีดวงตาดำกลมโต ใส่เสื้อผ้าไหมกับผ้าโปร่งบาง ใส่ทองคำกับอัญมณีเต็มตัว และให้ความรัก รถม้า กับสิ่งอื่นๆ แก่เขา เมื่อเดินทางมาถึงฟิลิปปินส์ เขาเฝ้าคิดว่าความฝันของตนนั้นจะได้รับการตอบสนอง เพราะบรรดาหญิงสาวในรถม้าอันวาววับในเขตลูเนตาและมาเลคอนกลับมองเขาด้วยความอยากรู้อยากเห็น เมื่อเขาถูกออกจากงาน หญิงสาวลูกผสมและหญิงสาวพื้นเมืองต่างก็อันตรธานไป ดังนั้นเขาจึงพยายามสร้างจินตนาการกับภาพของหญิงหม้ายซึ่งเขาพอจะรับได้ และเมื่อเขาเห็นความฝันของตนได้รับการตอบสนองไปเพียงบางส่วนเท่านั้น เขาก็เริ่มไม่มีความสุข หากแต่สามัญสำนึกเล็กน้อยที่มีอยู่ทำให้เขาบอกกับตนเองว่า

"นั่นเป็นเพียงแต่ความฝัน ในโลกนี้ไม่มีใครเลี้ยงดูกันด้วยความฝันอย่างแน่นอน!"

ในที่สุดเขาจึงหาข้อยุติให้กับความกังวลใจของตนได้ เธอใช้แป้งฝุ่นที่ทำจากข้าว จะเป็นอะไรไป? เมื่อเขาแต่งงานกันแล้ว เขาก็จะจัดการให้เธอหยุดใช้เอง เธอมีริ้วรอยเหี่ยวย่นอยู่มากมาย แต่เสื้อโค้ทของเขามีรูปุปะมากกว่า เธอเป็นหญิงมีอายุที่ชอบโอ้อวด หรูหรา และท่าทางเก้งก้างแบบผู้ชาย ความหิวโหยมีความเก้งก้างเป็นผู้ชายมากกว่าเสียอีก และใครจะรู้ว่ามันอาจจะเป็นบ่อเกิดของความหอมหวานของพรสวรรค์ก็เป็นได้? ความรักจะแก้ไขเปลี่ยนแปลงบุคลิกของคนได้ ตัวเธอนั้นพูดภาษาสเปนที่ใช้ไม่ได้เลย แต่เขาก็พูดไม่ได้ดีนักเหมือนที่หัวหน้าของกรมศุลกากรบอกกับเขาในตอนที่เขาถูกให้ออกจากงาน และยิ่งไปกว่านั้นเรื่องนี้สำคัญปานใด? เธอเป็นคนหน้าตาขี้ริ้วและเป็นผู้หญิงแก่ที่น่าหัวเราะหรือ? เขาเองขากระเผลก ไม่มีฟัน และยังหัวล้านอีกด้วย! ดอน ธิบูร์ซิโอเลือกที่จะเป็นฝ่ายดูแลมากกว่าเป็นผู้ถูกดูแลในสภาพของเหยื่อจากความหิวโหย ดังนั้นเขาจึงมักจะโต้ตอบกลับไปถ้ามิตรสหายคนใดที่เย้ยหยันเขาว่า "เอาขนมปังมาให้ผมสิ และเรียกผมว่าไอ้งั่งก็ได้!"

ดอน ธิบูร์ซิโอคือบุคคลที่รู้กันโดยทั่วๆ ไปว่าเป็นคนที่ไม่สามารถทำร้าย

ผู้ใดได้แม้แต่แมลงวัน เขาเป็นคนสุภาพ และไม่สามารถเก็บความคิดอันเลวร้ายเอาไว้กับตัว ในอดีตนั้น เขาคงจะได้เป็นหมอสอนศาสนา การมาอยู่ในประเทศนี้มิได้ให้ความเชื่อมั่นในความเหนือกว่าหรือคุณค่าที่สูงส่ง หรือความสำคัญในความเป็นคนสเปนของเขา ซึ่งโดยปกติแล้วเพื่อนร่วมชาติส่วนใหญ่จะเป็นแบบนั้น ภายในเวลาไม่กี่สัปดาห์ หัวใจของเขานั้นไม่มีความเกลียดชังอยู่เลย ถึงแม้ว่าเขาควรจะเสาะหาโอกาสใช้มันสักครั้งหนึ่ง แต่เขาพบแต่เพียงคนเคราะห์ร้ายไม่กี่คนที่จะสามารถเอาเปรียบได้ง่ายๆ ถ้าเขาต้องการมีความสุขมากกว่าบุคคลเหล่านี้ ในครั้งที่พวกนั้นพยายามฟ้องร้องเขาที่ทำตนเป็นนายแพทย์รักษาผู้ป่วย เขาก็มิได้ขัดขวาง หรือบ่นว่าใดๆ เขายอมรับในการตัดสิน และเพียงแต่ตอบออกไปว่า

"มันจำเป็นที่จะต้องทำให้ชีวิตรอด!"

ในที่สุด เธอก็แต่งงานกับเขา หรือในทางกลับกันเขาแต่งงานกับเธอ และไปดื่มน้ำผึ้งพระจันทร์ที่ซันต อานา อย่างไรก็ดี ในคืนแต่งงาน ดอนญ่า วิคตอรินา ท้องอืดเฟ้อขนาดหนัก ฝ่ายดอน ธิบูร์ซิโอนั้นโมทนาพระผู้เป็นเจ้าและแสดงความห่วงใยและเอาใจใส่ อย่างไรก็ดีในคืนที่สองเขาปฏิบัติตัวเป็นสุภาพบุรุษที่ทรงเกียรติ ในวันถัดไปเมื่อเขามองดูตัวเองในกระจกเงา เขายิ้มเศร้าๆ อวดเหงือกที่ปราศจากฟัน เขาแก่ขึ้นอย่างน้อยที่สุดสิบปี

ดอนญ่า วิคตอรินาพออกพอใจสามีของเธอเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นเธอจึงสั่งทำฟันปลอมดีๆ ให้กับเขา รวมไปถึงเสื้อผ้าและเครื่องแต่งกายอื่นๆ จากช่างตัดเสื้อผ้าที่ดีที่สุดของเมืองนั้น เธอสั่งโคมระย้าและรถม้า สั่งม้าที่ดีที่สุดหลายตัวมาจากบาทังกัสและอัลไบย์ และให้สามีของเธอเก็บเอาไว้สองตัวสำหรับใช้ในการแข่งม้าซึ่งกำลังจะมาถึง

ในขณะที่เธอกำลังแปลงโฉมของสามี เธอก็มิได้ลืมตัวของเธอเอง เธอเลิกใส่กระโปรงที่ทำจากผ้าไหมกับเสื้อคลุมที่ทำจากใยสับปะรด หันมาใช้เสื้อผ้าแบบยุโรป และเปลี่ยนทรงผมแบบพื้นๆ ของผู้หญิงฟิลิปปินส์ที่ใส่ผมปลอมขอดม้วน การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวประกอบกับชุดแบบยุโรปที่ไม่เข้ากับตัว

เธอจึงสร้างความรำคาญและสร้างความปั่นป่วนให้กับความเงียบสงบของเพื่อนบ้านที่มีชีวิตอยู่ตามปกติ

สามีของเธอนั้นจะไม่มีวันได้เดินออกไปนอกบ้านเพราะเธอไม่ยินยอมให้ผู้ใดเห็นขากระเผลกของเขา เขาจะขับรถม้าพาเธอออกไปเที่ยวตามสถานที่ที่เปลี่ยวไม่มีผู้คนเลย ซึ่งสร้างความรำคาญใจให้กับเธอ เพราะเธอต้องการโอ้อวดสามีในบริเวณที่มีผู้คนอยู่ แต่เธอก็รักษาสันติเอาไว้ เพราะยังอยู่ในช่วงดื่มน้ำผึ้งพระจันทร์

เมื่อถึงเวลาที่พระจันทร์แหว่งไปแล้ว เขาพยายามพูดกับเธอเกี่ยวกับแป้งฝุ่นที่ทำจากข้าว โดยบอกว่ามันไม่ธรรมชาติแต่กลับดูเหมือนของปลอม ดอนญ่า วิคตอรินาขมวดคิ้วย่นและจ้องไปยังฟันปลอมของเขา เขาจึงเงียบเสียงลง ดังนั้นเธอจึงรู้ถึงจุดอ่อนของเขา

อีกไม่นานหลังจากนั้น เธอคิดว่าเธอกำลังตั้งครรภ์ เธอจึงเริ่มป่าวประกาศให้กับบรรดามิตรสหายรับรู้

"ในเดือนหน้านี้ ดิฉันกับนายแพทย์ เด เอสปาดาญา จะเดินทางไปประเทศสเปน ดิฉันไม่ต้องการให้ลูกชายของดิฉันเกิดที่นี่และได้รับฉายาว่าเป็นนักปฏิวัติ"

เธอต่อเติมคำ *เด* กับนามสกุลของสามี คำว่า *เด* ไม่ได้เสียค่าใช้จ่ายมากนัก แต่ทำให้นามสกุลมีสถานะบางอย่าง ส่วนตัวเธอนั้น เธอเซ็นชื่อของตนเองว่า วิคตอรินา เด โลส เรเยส เด เด เอสปาดาญา คำว่า *เด* กลายเป็นเรื่องที่ทำให้เธอหมกมุ่นเพราะทั้งช่างพิมพ์ที่ทำนามบัตรให้กับเธอ หรือแม้แต่สามีของเธอก็ไม่อาจโน้มน้าวเธอให้เปลี่ยนใจได้เลย เธอบอกสามีว่า

"ฉันไม่ได้ใส่คำว่า เด ลงไปมากกว่าหนึ่งคำนี่ เชื่อฉันเถอะน่าในชื่อของคุณไม่มีหรอก เซ่อจัง!"

หลังจากนั้นเธอก็จะพูดถึงการตระเตรียมการเดินทางอย่างไม่หยุดหย่อน เธอท่องชื่อสถานที่ที่จะแวะพักต่าง ๆ จนผู้คนฟังเธอพูดได้อย่างสนุกสนาน

"ดิฉันจะไปดูคอคอดที่คลองสุเอซ เด เอสปาดาญา คิดว่ามันเป็นที่

ที่สวยที่สุด ท่านไปรอบโลกมาแล้ว ...ดิฉันอาจจะไม่กลับมาประเทศป่าเถื่อนนี้อีก ...ดิฉันไม่ได้เกิดมาเพื่อใช้ชีวิตอยู่ที่นี่ เอเดนหรือปอร์ตซาอิดคงจะเหมาะกับดิฉันมากกว่า ดิฉันเชื่ออย่างนั้นมาตั้งแต่เป็นเด็กแล้ว ฯลฯ"

ในแวดวงภูมิศาสตร์ของเธอนั้น ดอนญ่า วิคตอรินา แบ่งโลกออกเป็นฟิลิปปินส์กับสเปน ไม่เหมือนกับพวกเด็กๆ ที่แบ่งโลกออกเป็นสเปนกับอเมริกาหรือจีน โดยใช้ชื่ออื่นๆ

ฝ่ายสามีรู้ดีว่าบางสิ่งบางอย่างที่เธอเอ่ยถึงนั้นไร้สาระอย่างสิ้นเชิง แต่เขาก็เก็บมันไว้กับตัวเอง เพื่อหลีกเลี่ยงเสียงตะโกนด่าและเยาะเย้ยการพูดติดอ่างของเขา เธอแสร้งตั้งครรภ์เพื่อให้ความเพ้อฝันของการเป็นมารดาของเธอบริบูรณ์ เธอถึงกับวาดภาพของเธอในชุดสีสดใส ห้อมล้อมไปด้วยดอกไม้และริบบิ้น และเดินเล่นด้วยชุดยาวหลวมๆ ไปตามเอสโคลต้า แต่โธ่เอ๋ย! มันช่างเป็นความลุ่มหลงลมๆ แล้งๆ อะไรปานนี้! สามเดือนผ่านเลยไปและความฝันของเธอก็อันตรธานไปด้วย มาบัดนี้เธอไม่มีเหตุผลใดๆ อีกสำหรับบุตรชายในอนาคตที่จะเกิดมาเป็นนักปฏิวัติ เธอจึงเลิกล้มแผนการเดินทางไป หลังจากนั้น เธอจึงไปปรึกษาผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง หมอตำแย หญิงสูงอายุ และบุคคลอื่นๆ แต่ก็ไร้ผล สิ่งที่สร้างความโทมนัสให้แก่กัปตันติอาโก ก็คือการที่เธอเย้ยหยันซัน ปัสกัว ไบย์ลอน และไม่ประสงค์ที่จะพึ่งพิงนักบุญองค์อื่น ไม่ว่าจะเป็นเพศชายหรือเพศหญิง สหายคนหนึ่งของสามีของเธอบอกกับเธอว่า

"โปรดเชื่อผมเถิดครับ คุณผู้หญิง คุณเป็นคนที่มีพลังทางจิตคนเดียวในประเทศที่น่าเบื่อแห่งนี้!"

เธอยิ้มทั้งๆ ที่ไม่เข้าใจว่าพลังทางจิตหมายความว่าอย่างไร ในคืนนั้นเธอจึงถามสามีในขณะที่ทั้งสองกำลังจะเข้านอน เขาจึงตอบกลับไปว่า

"ที่รัก พ...พลังทางจิตที่ผมรู้จักก็คือ แอมโมเนีย เพื่อนของผมคงจะใช้สำนวนมากกว่า"

นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา เธอก็จะพูดในเวลาที่มีโอกาสเสมอว่า

"ดิฉันเป็นพลังของแอมโมเนียคนเดียวในประเทศนี้ ถ้าหากจะใช้สำนวน

ละก็ มันเป็นคำที่ดอน เอน. เด เอน. คนสเปนตำแหน่งสูงบอกกับดิฉัน"

อะไรก็ตามที่เธอบอกไปนั้นจะต้องมีการติดตาม เธอมาถึงจุดที่เธอเข้าไปมีอิทธิพลเหนือสามีอย่างเต็มที่ ซึ่งในส่วนของเขาแล้วไม่ได้ขัดขืนใดๆ ทั้งสิ้น ทั้งนี้เนื่องจากว่าเขาเปรียบได้กับสุนัขบนตักของเธอ คราใดก็ตามที่เธอโกรธ เธอก็จะไม่ยอมให้สามีไปที่ไหนอย่างเด็ดขาด แต่ถ้าคราใดเธอโกรธอย่างสุดขีด เธอก็จะดึงเอาฟันปลอมของเขาออก และปล่อยให้เขาตกอยู่ในสภาพแบบนั้นสักวันสองวันขึ้นอยู่กับอารมณ์ของเธอ

เธอฉุกคิดขึ้นมาว่าสามีของเธอควรจะเป็นนายแพทย์รักษาโรคและเป็นนายแพทย์ผ่าตัด เธอจึงบอกกับเขาถึงเรื่องนี้

"ที่รัก คุณอยากให้ผมถูกจับหรือ?"

เขาถามอย่างตื่นตระหนก

"อย่าโง่ไปหน่อยเลย! ปล่อยให้ฉันจัดการเองเถอะ คุณไม่ได้ไปรักษาใคร แต่ฉันอยากให้คนเรียกคุณว่านายแพทย์และฉันเป็นแพทย์หญิง!"

และในวันรุ่งขึ้น คนพิมพ์ก็ได้รับคำสั่งให้แกะตัวอักษรบนแผ่นหินอ่อนสีดำว่า

"นายแพทย์ เด เอสปาดาญา แพทย์ผู้เชี่ยวชาญโรคทุกประเภท"

คนรับใช้ทุกคนต้องเรียกนายของตนเองในตำแหน่งใหม่ ผลที่ตามมาก็คือ ผมปลอมบนศีรษะเพิ่มจำนวนขึ้น รวมไปถึงการทาแป้งฝุ่นที่ทำจากข้าวริบบิ้นกับลูกไม้ นอกจากนี้ เธอก็ยังมองคนร่วมประเทศที่ยากจนและมีโอกาสน้อย ซึ่งมีสามีฐานะต่ำกว่าอย่างดูถูกเหยียดหยาม เธอรู้สึกว่าตนเองสูงส่งและทรงศักดิ์ทุกๆ วันความรู้สึกว่าตนเองใหญ่โตขึ้นในลักษณะดังกล่าว และเมื่อถึงสิ้นปี เธอรู้สึกว่ารากเหง้าของเธอศักดิ์สิทธิ์มาจากสวรรค์

ความรู้สึกอันประเสริฐเหล่านี้มิได้เป็นอุปสรรคที่จะทำให้เธอกลายเป็นยายแก่ที่น่ารังเกียจและน่าขบขันไปได้เลย ทุกๆ ครั้งที่กัปตันติอาโกพบเธอ และยังจำได้ว่าตัวท่านเองนั้นเคยเฝ้าติดตามเธอแต่ไม่ประสบผลสำเร็จ ท่านก็จะส่งเงินหนึ่งเปโซไปที่โบสถ์เพื่อทำพิธีมิซซาโมทนาคุณพระผู้เป็นเจ้า อย่างไรก็ดี กัปตัน

ติอาโกก็ยังยกย่องสามีของดอนญ่า วิคตอรินาสืบเนื่องมาจากตำแหน่งผู้เชี่ยวชาญโรคทุกประเภท ท่านจะฟังคำพูดสองสามประโยคที่เขาพูดตะกุกตะกักออกมาอย่างตั้งอกตั้งใจ สืบเนื่องมาจากคุณวุฒิดังกล่าวและสืบเนื่องมาจากนายแพทย์ผู้นี้ไม่ไปเยี่ยมคนไข้ทุก ๆ คนเหมือนกับนายแพทย์อื่น ๆ ดังนั้นกัปตันติอาโกจึงเลือกเขาให้มาดูแลบุตรสาวของท่าน

ส่วนเรื่องราวของลินาเรสหนุ่มแตกต่างไปอย่างสิ้นเชิง ในขณะที่ดอนญ่า วิคตอรินากำลังตระเตรียมการเดินทางไปยุโรปอยู่นั้น เธอนึกถึงผู้จัดการที่มาจากสเปน เพราะเธอไม่มีความไว้วางใจคนฟิลิปปินส์เลย สามีของเธอนั้นนึกถึงหลานชายของตนที่อยู่แมดริด ซึ่งกำลังเรียนนิติศาสตร์อยู่ในขณะนั้น และเป็นที่ยอมรับกันว่าเป็นคนที่ฉลาดที่สุดในครอบครัว เขาทั้งสองจึงเขียนจดหมายไปถึงโดยจ่ายค่าเดินทางให้ล่วงหน้า แต่เมื่อความฝันนั้นไม่เป็นไปดังที่ตั้งใจเอาไว้ ชายหนุ่มก็ได้นั่งเรือมามะนิลาเรียบร้อยแล้ว

บุคคลทั้งสามนี้คือผู้ที่พึ่งเดินทางมาถึง

ในขณะที่พวกเขากำลังดื่มกันอยู่นั้น บาทหลวงซัลวีก็มาถึง สามีภรรยาคู่นี้รู้จักท่านแล้วและลินาเรสก็ได้รับการแนะนำให้ท่านรู้จัก เขามีสีหน้าแดงก่ำในตอนที่บุคคลทั้งสองท่องตำแหน่งที่เขามีอยู่ให้ฟัง

พวกเขาพูดถึงมาเรีย คลาราอย่างแน่นอน สาวน้อยผู้นี้กำลังนอนหลับอยู่พอดี หลังจากนั้นก็พูดกันถึงการเดินทาง ฝ่ายดอนญ่า วิคตอรินาพูดโอ้อวดอย่างไม่เป็นสาระ วิพากษ์วิจารณ์ขนบประเพณีของเขตชนบท บ้านหลังคามุงจากของพวกชาวบ้าน สะพานไม้ไผ่ โดยไม่ลืมที่จะเอ่ยถึงความสัมพันธ์ที่ตนมีอยู่กับพวกทหารกับท่านข้าหลวงท่านนั้น ผู้พิพากษาท่านนี้ ฯลฯ หรือบรรดาบุคคลสำคัญและเป็นบุคคลที่ยกย่องเธออย่างสูง

"คุณน่าจะมาที่นี่ตั้งแต่สองวันก่อน ดอนญ่า วิคตอรินา"

กัปตันติอาโกตอบในระหว่างที่การสนทนายุติไปครู่หนึ่ง

"เพราะคุณจะได้พบกับ ฯพณฯ ท่านผู้สำเร็จราชการ ท่านนั่งอยู่ตรงนั้นแหละ"

"อะไรนะ? เป็นไปได้อย่างไร? ฯพณฯ ท่านอยู่ที่นี่หรือคะ? และในบ้านของคุณด้วย? ฉันไม่เชื่อคุณหรอก!"

"ผมบอกคุณแล้วนี่ครับว่าท่านนั่งอยู่ตรงนั้น! คุณควรจะมาที่นี่เมื่อสองวันก่อน..."

"อา! เสียดายจริงๆ ที่คลาริต้ามิได้ป่วยก่อนหน้านี้"

เธอร้องขึ้นมาด้วยความผิดหวัง แล้วจึงเอ่ยกับลินาเรสว่า

"หลานคะ ได้ยินไหม?" ฯพณฯ ท่านมาที่นี่ เธอเห็นแล้วใช่ไหมคะว่าเด เอสปาดาญา พูดถูกเมื่อท่านบอกกับเธอว่าเธอจะไม่ไปบ้านของคนพื้นเมืองจนๆ! คุณควรจะรู้นะ ดอน ซันติอาโก ว่าหลานของเราอยู่ในแมดริดและเป็นสหายของเหล่าเสนาบดีและขุนนางต่างๆ และยังรับประทานอาหารที่คฤหาสน์ของท่านเคาน์แห่งเบลไฟรด้วย"

"ที่คฤหาสน์ของดุ๊กแห่งตอร์เรต่างหากวิคตอรินา"

สามีแก้ให้เธอ

"ก็เหมือนกันทั้งนั้นแหละ ถ้าคุณอยากจะบอกกับฉันละก็..."

"ผมจะได้พบกับท่านบาทหลวงดามาโซวันนี้ไหมครับ?"

ลินาเรสแทรกขึ้นมาและหันไปพูดกับบาทหลวงซัลวีว่า

"ผมรับทราบมาว่าอยู่ใกล้ๆ ที่นี่"

"ท่านอยู่ที่นี่พอดีและกำลังจะมาที่นี่"

บาทหลวงตอบ

"ผมดีใจมากจริงๆ เพราะมีจดหมายถึงท่านด้วย"

ชายหนุ่มตอบ

"ถ้าไม่มีโอกาสดีๆ นำผมมาที่นี่ ผมเองก็คงมาเยี่ยมท่านอยู่แล้วครับ"

ในขณะเดียวกัน โอกาสก็ประจวบเหมาะพอดี

"เด เอสปาดาญา?"

ดอนญ่า วิคตอรินาพูดขึ้นหลังจากอาหารว่าง

"เราไปไปดูคลาริต้าดีไหม?"

แล้วจึงพูดกับกัปตันติอาโกว่า

"สำหรับคุณเท่านั้น ดอน ซันติอาโก เพื่อคุณคนเดียว! สามีของดิฉันรักษาผู้คนที่มีฐานะเท่านั้นนะคะ และอย่างสม่ำเสมอ! สามีของดิฉันไม่เหมือนกับคนบางคนที่นี่ ...ในแมดริดท่านไปเยี่ยมอาการของผู้ที่มีตำแหน่งสูงๆ เท่านั้นนะ!"

พวกเขาจึงพากันไปยังห้องของคนไข้ด้วยกัน

ห้องนั้นเกือบจะมืดสนิท หน้าต่างปิดลงเพื่อป้องกันลมหนาว แสงสลัวที่สร้างความสว่างให้กับห้องนั้น มาจากเทียนไขสองอันซึ่งปักอยู่เบื้องหน้าของพระแม่แห่งอันติโปโล

ศีรษะของเธอพันด้วยผ้าชุบโคโลญจนเปียก เธอมีผ้าขาวห่อหุ้มอย่างประณีตหลายชั้นจนปิดซ่อนร่างอันบริสุทธิ์ผุดผ่องอย่างสิ้นเชิง สาวน้อยนอนอยู่บนเตียงซึ่งมีม่านที่ทำจากใยสับปะรดปิดกั้นอยู่ ผมของเธอช่วยเสริมรูปหน้ายาวรีและช่วยเน้นความขัดเจนของความซีดเผือดของใบหน้า มีก็แต่ดวงตาดำใหญ่เศร้าสร้อยคู่นั้นเท่านั้นที่ให้ความสว่างกับใบหน้า ข้างเตียงของเธอมีมิตรสหายสองคนกับอันเดงกับกิ่งดอกลิลลี่สีขาว

เด เอสปาดาญาจับชีพจรของเธอ ตรวจลิ้น และถามคำถามอีกสองสามอย่าง แล้วจึงพูดตะกุกตะกักพร้อมกับสั่นศีรษะว่า

"เธอ ป...ป่วยแต่รักษาให้หายได้"

ดอนญ่า วิคตอรินามองไปยังบุคคลในที่นั้นอย่างเย่อหยิ่ง หลังจากนั้น เด เอสปาดาญาจึงสั่ง

"เห็ดกับนมในตอนเช้าน้ำเชื่อมมาร์ชมัลโลว์ผสมกับเยี่ยวสุนัขบดสองเม็ด"

"เข้มแข็งเอาไว้นะจ๊ะ คลาริต้า"

ดอนญ่า วิคตอรินาพูดขึ้นเมื่อเดินเข้าใกล้เตียง

"เรามารักษาหนูให้หาย...ฉันอยากแนะนำหนูให้รู้จักหลานของเราด้วยจ้ะ!"

ลินาเรสถูกดึงดูดเข้าไปหาดวงตาสวยคู่นั้น ที่ดูเหมือนจะค้นหาใครสักคนหนึ่ง ดังนั้นเขาจึงไม่ได้ยินเสียงดอนญ่า วิคตอรินาเรียกเขาเลยแม้แต่นิดเดียว

"เซนญอร์ ลินาเรส"

บาทหลวงพูดขึ้น ปลุกให้เขาตื่นขึ้นจากภวังค์

"คุณพ่อดามาโซอยู่ที่นี่แน่ะ"

บาทหลวงดามาโซเข้ามาในตอนนั้นพอดี หน้าตาของท่านซีดเซียวและหมองเศร้า นับตั้งแต่ลุกออกจากเตียง ท่านก็มาเยี่ยมมาเรีย คลาราเป็นคนแรก ท่านไม่ได้เป็นบาทหลวงดามาโซเหมือนในอดีตที่เต็มไปด้วยพลังและความมุ่งมั่น แต่กลับเดินอย่างเงียบ ๆ และไม่ค่อยแน่ใจนัก

44

แผนการ

ท่านเดินตรงไปยังเตียงคนป่วยโดยไม่ได้ใส่ใจผู้ใดเลย และกุมมือเธอเอาไว้

"มาเรีย! มาเรียลูกของพ่อ! หนูจะต้องไม่ตาย"

ท่านเอ่ยขึ้นด้วยความรักใคร่ น้ำตากลบดวงตาของท่าน

มาเรียลืมตาขึ้นและมองดูท่านด้วยท่าทางประหลาดใจ

ไม่มีใครเลยที่รู้จักพระสำนักฟรันซิสกันผู้นี้ จะเชื่อว่าท่านมีความอ่อนหวานได้ภายใต้ความกระด้างและหยาบกร้านภายนอก ไม่มีใครเชื่อเลยว่าหัวใจแบบนั้นจะยังมีอยู่

บาทหลวงดามาโซไม่สามารถควบคุมตนเองได้อีกต่อไป ดังนั้นท่านจึงเดินออกมาจากเตียงผู้ป่วยและร้องไห้เหมือนเด็กๆ ท่านเดินออกไปที่ระเบียงเพื่อปลดเปลื้องความเศร้าโศกของท่านอย่างเต็มที่ภายใต้ซุ้มไม้ของระเบียงบ้านมาเรีย คลารา

ท่านช่างรักใคร่ลูกอุปถัมภ์ของท่านได้ปานนี้

บาทหลวงซัลวีซึ่งนั่งเงียบอยู่กัดริมฝีปากเล็กน้อย และเฝ้ามองบาทหลวงผู้นั้นอย่างไม่วางตา

เมื่อท่านสงบลงแล้ว ดอนญ่า วิคตอรินาจึงแนะนำลินาเรสหนุ่มซึ่งเดินเข้ามาอย่างนบนอบให้ท่านรู้จัก

บาทหลวงดามาโซมองลินาเรสจากหัวจรดเท้าอย่างเงียบๆ ท่านรับเอาจดหมายซึ่งฝ่ายหลังยื่นให้ และอ่านโดยไม่รับรู้เนื้อความของจดหมายนั้นเลย เพราะท่านถามขึ้นมา

"คุณเป็นใครล่ะ?"

"อัลฟองโส ลินาเรส ลูกอุปถัมภ์ของน้องเขยของท่านครับ"

ลินาเรสพูดตะกุกตะกัก

พระสำนักฟรันซิสกันยืดตัวขึ้น และพิจารณาผู้มาใหม่อีกครั้งหนึ่ง และแล้วใบหน้าของท่านก็แจ่มใสขึ้น ท่านลุกขึ้นยืนสวมกอดลินาเรสและพูดขึ้นว่า

"เธอก็เป็นลูกอุปถัมภ์ของคาร์ลิโคสสิ! มาที่นี่สิมาให้พ่อกอดเธอ...เมื่อสองสามวันก่อนพ่อได้รับจดหมายจากเขา...เธอนี่เอง! พ่อจำเธอไม่ได้อย่างแน่นอน เพราะตอนที่พ่อออกมาจากสเปน เธอยังไม่เกิดเลย พ่อจึงจำเธอไม่ได้!"

แล้วบาทหลวงดามาโซก็สวมกอดชายหนุ่มเอาไว้ในอ้อมแขนที่แข็งแรงของท่าน ชายหนุ่มหน้าแดงขึ้นโดยไม่รู้ว่าเกิดจากความอายหรือหายใจไม่ออก บาทหลวงดามาโซดูเหมือนกับจะลืมความเศร้าโศกของท่านไปเสียสนิท หลังจากที่ได้แสดงอารมณ์ของท่านอยู่ครู่หนึ่ง และถามถึงคาร์ลิโคสกับเปป้าด้วยคำถามทั่วๆ ไปแล้วท่านก็ถามว่า

"เอาหละ! คาร์ลิโคสอยากให้พ่อทำอะไรให้เธอล่ะ?"

"ผมคิดว่าในจดหมายที่คุณพ่อมีอยู่จะบอกอะไรบางอย่าง..."

ชายหนุ่มพูดตะกุกตะกักอีกครั้งหนึ่ง

"ในจดหมายรึ? ดูซิ! จริงด้วย เขาอยากให้พ่อหางานและหาคู่ครองให้เธอ! อืม งาน...งานน่ะหาง่าย เธอรู้หนังสือไหม?"

"ผมเรียนจบนิติศาสตร์จากมหาวิทยาลัยเซนทรัลครับ!"

"ไชโย อย่างนั้นเธอก็เป็นทนายความละสิ แต่เธอดูไม่เหมือน...เธอดูอ้อนแอ้นจัง แต่ก็ดีแล้ว! และสำหรับการหาคู่ให้เธอ...อืม! คู่ครอง...!"

"คุณพ่อครับ ผมไม่ได้รีบร้อน"

ลินาเรสโต้ตอบกลับไปอย่างงงงวย

ส่วนบาทหลวงดามาโซนั้นเดินไปเดินมาอยู่ในห้องโถงพลางพูดพึมพำว่า

"ภรรยา! ภรรยา!"

ใบหน้าของท่านไม่ได้เศร้าโศกหรือมีความสุขอีก แต่กลับมีสีหน้าปกติที่สุดและดูเหมือนว่ากำลังครุ่นคิดอะไรบางอย่างอยู่ บาทหลวงซัลวีจ้องมอง

เหตุการณ์ที่เกิดอยู่ห่างออกมา

"พ่อไม่เคยคิดว่าเรื่องนี้จะทำให้พ่อทุกข์ใจถึงปานนี้!"

ท่านพึมพำ

"แต่ระหว่างความเลวสองอย่างก็ให้เราเลือกอย่างที่เลวน้อยกว่าก็แล้วกัน"

แล้วจึงส่งเสียงให้ดังขึ้นในขณะที่เดินไปหาลินาเรส ท่านบอกว่า

"มานี่แนะหนุ่มน้อย เรามาคุยกับซันติอาโกกันเถอะ"

ลินาเรสหน้าซีดและยอมให้บาทหลวงพาตนเองไป ในขณะที่ฝ่ายพระนั้นกำลังอยู่ในอารมณ์ครุ่นคิดอยู่

และแล้วกลับกลายเป็นฝ่ายบาทหลวงซัลวีที่เป็นผู้เดินไปเดินมาอยู่ในห้องโถง และตกอยู่ในห้วงคิดตามปกติของท่าน

มีเสียงทักทายท่านซึ่งทำให้ท่านยุติการเดินอันน่าเบื่อนั้น เมื่อท่านเงยศีรษะขึ้นก็พบว่าตนเองเผชิญหน้ากับลูคัสที่โค้งคำนับท่านอย่างถ่อมตน

"เธอต้องการอะไรรึ?"

เป็นคำถามที่แสดงออกมาทางสายตาของพระรูปนั้น

"คุณพ่อครับ ผมเป็นน้องชายของคนที่ตายในวันงานครับ"

ลูคัสตอบด้วยน้ำเสียงสะอื้น

บาทหลวงซัลวีถอยหลัง

"แล้วจะทำไมหรือ?"

ท่านพูดพึมพำออกมาด้วยเสียงแผ่วเบา

ลูคัสพยายามร้องไห้และเช็ดน้ำตาด้วยผ้าเช็ดหน้า เขาคร่ำครวญว่า

"คุณพ่อครับ ผมไปที่บ้านของดอน คริโซสโตโม เพื่อขอค่าเสียหาย... เขาเริ่มด้วยการต้อนรับผมด้วยฝ่าเท้าและไม่ยอมจ่ายอะไรให้ผมเลย เพราะเขาตกอยู่ในอันตรายจนเกือบเสียชีวิตเหมือนกัน เพราะความผิดพลาดของพี่ชายที่รักที่เคราะห์ร้ายของผม เมื่อวานนี้ผมกลับไปพูดกับเขาอีก แต่เขาออกไปจากมะนิลาแล้วและทิ้งเงินเอาไว้ห้าร้อยเปโซเหมือนกับให้ทาน และสั่งมิให้ผมกลับไปอีก อา! คุณพ่อ..."

ในตอนต้น บาทหลวงรับฟังชายคนนี้อย่างประหลาดใจและอย่างตั้งใจ และก็ค่อยๆ ยิ้มออกมาอย่างดูถูกและเย้ยหยันกับบทละครที่เสแสร้งหลอกลวงนั้น ซึ่งถ้าลูคัสมองเห็นเขาก็คงจะต้องรีบหลบไปให้เร็วที่สุด

"แล้วตอนนี้เจ้าต้องการอะไรอีก?"

ท่านถามขึ้นพร้อมกับหันหลังให้ลูคัส

"อา! คุณพ่อครับ ได้โปรดบอกผมในนามของพระผู้เป็นเจ้าว่าผมควรทำอย่างไร ท่านสาธุคุณให้คำแนะนำที่ดีเสมอ"

"ใครบอกกับเจ้า? เจ้าไม่ได้มาจากเมืองนี้..."

"สาธุคุณเป็นที่รู้จักไปทั่วมณฑลครับ!"

บาทหลวงซัลวีเดินเข้ามาหาลูคัสที่มีอาการหวาดกลัว และชี้ไปที่ประตูด้วยความรำคาญใจ

"กลับไปที่บ้านของเจ้า แล้วก็ให้ขอบคุณดอน คริโซสโตโมที่ไม่ส่งเจ้าไปเข้าคุก! ไปออกไปได้แล้ว!"

ลูคัสลืมบทละครที่ตนเล่าอยู่และพูดพึมพำออกมาว่า

"ผมคิดว่า..."

"ออกไป!"

บาทหลวงซัลวีตะโกนออกมาด้วยความโกรธ

"ผมอยากพบบาทหลวงดามาโซ..."

"บาทหลวงดามาโซกำลังยุ่ง...ออกไป!"

พระสั่งด้วยน้ำเสียงบังคับอีกครั้งหนึ่ง

ลูคัสจึงเดินลงบันไดไป พลางบ่นพึมพำว่า

"นี่ก็อีกคน...ถ้าเขาไม่จ่ายมางามๆ ...ฝ่ายที่จ่ายให้มากกว่า..."

กัปตันติอาโก ลินาเรส และแม้แต่บาทหลวงดามาโซ วิ่งมาหาบาทหลวงซัลวีเมื่อได้ยินเสียงของท่าน

"พวกหัวขโมยโอหังที่มาขอทานแต่ไม่ยอมทำงาน!"

บาทหลวงซัลวีตอบ แล้วจึงหยิบหมวกกับไม้เท้าเดินดุ่มไปยังคอนแวนต์

45

การตรวจสอบมโนธรรม

วันที่ยาวนานกับคืนอันแสนเศร้าผ่านเลยไปพร้อมกับเตียงที่เธอนอนอยู่มาเรีย คลารากลับมีอาการทรุดลงหลังจากที่เธอไปสารภาพบาป ในห้วงเวลาที่เธอเพ้ออยู่นั้น เธอพูดถึงเพียงชื่อเดียวเท่านั้น คือชื่อของมารดาซึ่งเธอไม่มีโอกาสรู้จัก บรรดามิตรสหายของเธอ บิดาและป้าของเธอต่างก็นั่งเฝ้าอยู่ข้างเตียงของเธอ พิธีมิซซาและการบริจาคทานถูกส่งไปยังรูปปั้นที่มีปาฏิหาริย์ทั้งหมด ฝ่ายกัปตันติอาโกนั้น สัญญาว่าจะถวายคทาทองคำแก่พระแม่แห่งอันติโปโล จนกระทั่งอาการไข้ลดลงอย่างสม่ำเสมอ

นายแพทย์ เด เอสปาดาญา ประหลาดใจในความขลังของน้ำเชื่อมมาร์ชมัลโลว์ และเห็ดผสมกับนมซึ่งเป็นการสั่งยาที่เขาไม่เคยเปลี่ยนแปลงเลย ดอนญ่า วิคตอรินานั้นพออกพอใจกับสามีของเธอมากทีเดียว วันหนึ่ง เขาเหยียบชุดยาวของเธอ แต่เธอก็มิได้ทำโทษเขาด้วยการริบเอาฟันปลอมไป แต่กลับพอใจที่จะพูดแต่เพียงว่า

"ถ้าคุณไม่เดินกระโผลกกระเผลกละก็ คุณคงเหยียบเข็มขัดของฉันแน่"

เข็มขัดซึ่งเธอไม่เคยใส่เลย!

บ่ายวันหนึ่ง ในขณะที่ซินังกับวิคตอเรียมาเยี่ยมมาเรีย คลาราอยู่นั้น พระประจำตำบล กัปตันติอาโก และสามีภรรยา เด เอสปาดาญา กำลังดื่มน้ำชาอยู่ในห้องอาหารและกำลังสนทนากันอยู่

"ผมจะเสียใจมากทีเดียว และบาทหลวงดามาโซก็จะผิดหวังด้วยเช่นกัน" นายแพทย์พูดขึ้น

"คุณพ่อบอกว่าท่านจะถูกย้ายไปที่ไหนนะครับ?"

ลินาเรสถามพระ

"ไปมณฑลตายาบัส"

ฝ่ายสงฆ์ตอบอย่างไม่มีพิธีรีตอง

"คนที่จะเสียใจอีกคนคือ มาเรีย คลารา ถ้าเธอรู้เข้า เธอรักท่านเหมือนกับพ่อแท้ๆ ทีเดียว"

กัปตันติอาโกพูดขึ้น

บาทหลวงซัลวีชำเลืองดูกัปตันติอาโก แต่ท่านก็พูดต่อไปอีกว่า

"ผมเชื่อครับคุณพ่อ ว่าความเจ็บป่วยทั้งหมดมาจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในระหว่างงานฉลอง"

"พ่อเห็นด้วย คุณทำดีแล้วที่ไม่อนุญาตให้เซนญอร์ อิบาราพูดกับเธอ มิฉะนั้นอาการป่วยของเธอคงทรุดลงอีก"

ดอนญ่า วิคตอรินาพูดขัดขึ้นมาว่า

"และถ้ามิใช่เพราะเราสองคน คลาริต้าก็คงไปอยู่ในสวรรค์ร้องเพลงโมทนาพระคุณพระผู้เป็นเจ้าไปแล้ว!"

"อาเมน พระเยซูเจ้า!"

กัปตันติอาโกคิดว่ามันเป็นหน้าที่ที่ควรจะพูดออกไปแบบนั้น

"คุณโชคดีนะคะ ที่สามีของดิฉันไม่มีคนไข้สำคัญในตอนนี้ มิฉะนั้นคุณคงต้องเรียกหมออีกคน และที่นี่นะคะ หมอทุกคนที่มเหมือนกันหมด สามีของดิฉัน..."

"พ่อเชื่อและปฏิบัติตามในสิ่งที่พ่อบอกไปก็แล้วกัน"

ฝ่ายพระพูดตัดบท

"การสารภาพบาปของมาเรีย คลารา มีผลให้อาการของเธอเปลี่ยนแปลงไปในทางดี และช่วยชีวิตของเธอเอาไว้ มโนธรรมที่สะอาดมีค่ามากกว่ายามากมายนัก จำเอาไว้ว่าพ่อไม่ได้ปฏิเสธพลังทางวิทยาศาสตร์ หรือการผ่าตัดเลยแม้แต่น้อย! แต่มโนธรรมที่สะอาดต่างหาก... ลองอ่านหนังสือที่เกี่ยวกับความศรัทธาสิ แล้วคุณก็จะเห็นว่าการรักษาโรคมากมายกี่ครั้งที่เกิดขึ้นจากการสารภาพบาปที่ดีเพียงอย่างเดียว!"

"ขอประทานโทษค่ะ"

ดอนญ่า วิคตอรินาโต้ตอบกลับไปอย่างฉุนเฉียวว่า

"เกี่ยวกับพลังของการสารภาพบาป... ลองดูสิว่าท่านจะสามารถรักษาภรรยาของอัลเฟเรซให้หายได้ไหม!"

"บาดแผล มาดาม ไม่ใช่ความเจ็บป่วย การสารภาพบาปดีๆ จะช่วยให้หายได้ ในกรณีนี้มโนธรรมจะไม่มีอิทธิพลอย่างเด็ดขาด!"

บาทหลวงซัลวีตอบห้วนๆ

"อย่างไรก็ดี การสารภาพบาปดีๆ จะช่วยให้คนที่มีใจศรัทธาปลอดภัยต่อไปในอนาคตเพื่อต้านทานการกระทบกระทั่งเหมือนกับที่เกิดเมื่อเช้านี้"

ดอนญ่า วิคตอรินาพูดเสริมต่อไปว่า

"มันเป็นการจัดการที่เหมาะสมแล้วละค่ะ"

โดยทำทีไม่ได้ยินในสิ่งที่บาทหลวงซัลวีพึ่งพูดออกไป

"ผู้หญิงคนนั้นช่างเป็นคนหยาบคายที่สุด! ตอนอยู่ในโบสถ์เขาไม่ได้ทำอะไรเลยยกเว้นจ้องมองดิฉัน เห็นชัดๆ เลยว่าเขากระจอกงอกง่อยจริงๆ วันอาทิตย์ที่แล้ว ดิฉันเกือบจะถามเขาไปแล้วว่าเขาพบอะไรขาดตกบกพร่องบนใบหน้าของดิฉันบ้าง แต่ใครเล่าอยากแปดเปื้อนด้วยการไปพูดจากับคนที่ไม่สำคัญอย่างนั้น?"

ฝ่ายบาทหลวงทำเป็นไม่ได้ยินเสียงพูดฉอดๆ และกล่าวต่อไปว่า

"เชื่อพ่อเถิด ดอน ซันติอาโก ในการช่วยรักษาเธอเป็นครั้งสุดท้าย เราจำเป็นที่จะต้องให้เธอเข้าพิธีรับศีลมหาสนิทในวันพรุ่งนี้ พ่อจะเอาขนมปังกับเหล้าองุ่นมาให้...พ่อเชื่อว่าเธอไม่มีอะไรสารภาพอีกแล้ว แต่ถึงอย่างไร... ถ้าเธอต้องการจะผูกไมตรีกับพระผู้เป็นเจ้าอีกละก็ในเย็นนี้..."

"ดิฉันไม่รู้นะ"

ดอนญ่า วิคตอรินาพูดขัดขึ้นโดยฉวยโอกาสตอนที่การสนทนาชะงักอยู่ครู่หนึ่ง

"ดิฉันไม่เข้าใจเลยว่าจะมีผู้ชายคนไหนที่อยากแต่งงานกับหุ่นไล่กาแบบ

ผู้หญิงคนนั้น เพราะผู้คนจะเห็นเขาได้อย่างชัดเจนมาแต่ไกลว่าเขามาจากไหน เห็นได้ชัดๆ ว่า ผู้หญิงคนนั้นมีความริษยาจนแทบจะดิ้นตายเป็นแน่แท้! คนที่เป็นอัลเฟเรซได้รายได้เท่าไหร่เชียว?"

"เอาหละ ดอน ซันติอาโก กรุณาบอกพี่ของคุณให้เตรียมคนไข้ให้พร้อมสำหรับพิธีรับศีลมหาสนิทในวันพรุ่งนี้ด้วย คืนนี้พ่อจะแวะมาอภัยโทษให้กับความผิดเล็กๆ น้อยๆ ของเธอ..."

และเมื่อท่านเห็นป้าอิซาเบลกำลังจะเดินออกไป ท่านจึงพูดกับเธอในภาษาตากาล็อกว่า

"เตรียมหลานสาวให้พร้อมสำหรับพิธีรับศีลล้างบาปเย็นนี้ ส่วนพรุ่งนี้พ่อจะนำขนมปังกับเหล้าองุ่นมาให้ จะได้รักษาเธอให้หายได้ทันที"

"แต่คุณพ่อครับธออาจจะไม่คิดว่าเธอมีอันตรายถึงแก่ชีวิตก็ได้ใช่ไหมครับ"

ลินาเรสพูดออกไปอย่างเกรงใจ

"คุณอย่ากังวลถึงเรื่องนั้นเลย"

บาทหลวงตอบโดยไม่ยอมลดตัวลงไปมองลินาเรส

"พ่อรู้ดีว่าพ่อกำลังทำอะไรอยู่ พ่อเคยมีคนไข้มากมาย ยิ่งไปกว่านี้ เธอจะเป็นคนบอกเองว่าต้องการรับศีลมหาสนิทหรือไม่ คุณก็จะเห็นเองหละว่าเธอจะยอมทุกอย่าง"

ดังนั้น กัปตันติอาโกจึงจำต้องยอมรับทุกสิ่งทุกอย่างไปก่อนชั่วคราว

ฝ่ายป้าอิซาเบลนั้นเดินเข้าไปในห้องคนเจ็บ

ฝ่ายมาเรีย คลารานั้นก็ยังคงนอนอยู่ หน้าตาของเธอซีดเซียวมากทีเดียว มิตรสหายทั้งสองคนอยู่ข้างเตียงของเธอ

"ทานอีกเม็ดหนึ่งเถอะ"

ซินังพูดเบาๆและยื่นยาสีขาวที่เธอเอาออกมาจากหลอดเจียรนัยให้หนึ่งเม็ด

"หมอบอกว่าถ้าเธอได้ยินเสียงหรือเสียงฮัมอยู่ในหู ก็ให้หยุดกินยา"

"เขาเขียนถึงเธออีกรึเปล่า?"

คนป่วยถามเบาๆ

"เปล่า เขาคงยุ่งมาก!"

"ไม่มีจดหมายถึงฉันเลยหรือ?"

"เขาบอกแต่เพียงว่าเขาจะพยายามขอให้ท่านสังฆราชยกเลิกการขับออกจากศาสนาเพื่อว่า..."

การสนทนายุติลงเนื่องจากป้าอิซาเบลเดินเข้ามาใกล้

"บาทหลวงบอกว่าลูกจะต้องเตรียมตัวสำหรับพิธีสารภาพบาปนะ ที่รักปล่อยให้เธออยู่ตามลำพังเพื่อให้เธอพิจารณาตรวจสอบมโนธรรมของตนเองเถอะ"

ป้าอิซาเบลพูดขึ้น

"แต่เธอพึ่งสารภาพบาปไปได้เพียงอาทิตย์เดียว!"

ซินังทัดทานขึ้น

"หนูไม่ป่วยและหนูก็ไม่ได้ทำบาปบ่อยๆ ด้วย"

"บ่ะ! หนูไม่รู้หรอกว่าพระท่านพูดว่าอย่างไร 'คนดีๆ ทำบาปเจ็ดครั้งต่อหนึ่งวัน' มา หนูอยากให้ป้าเอาพระคัมภีร์มาให้ไหมลูก --- เรื่อง 'สมอเรือ' หรือ 'ข่อดอกไม้' หรือ 'เส้นทางสู่สวรรค์'?"

มาเรีย คลารามิได้ตอบป้าของเธอ

"นี่หนู หนูจะต้องไม่เบื่อนะลูก ป้าจะเป็นคนอ่านบทตรวจสอบมโนธรรมให้หนูฟัง แล้วหนูไม่ต้องทำอะไรเลย ยกเว้นแต่เพียงว่าหนูจะต้องนึกถึงบาปที่ทำไปแล้ว"

ป้าแสนดีพูดเสริมเพื่อให้เธอสบายใจ

"เขียนถึงเขาและบอกเขามิให้นึกถึงฉันอีก"

มาเรีย คลารากระซิบเบาๆที่ข้างหูของซินัง เมื่อฝ่ายหลังนี้กำลังเดินออกไป

"เธอว่าอะไรนะ?"

แต่ป้าเข้ามาพอดี และซินังเดินออกไปโดยที่ยังไม่เข้าใจในสิ่งที่สหายคนนี้บอกกับเธอ

ป้าอิซาเบลยกเก้าอี้มาวางใกล้แสงสว่าง หยิบแว่นตาขึ้นวางบนจมูก แล้วจึงเปิดหนังสือเล่มเล็กเล่มหนึ่ง และพูดขึ้นว่า

"ตั้งใจฟังให้ดีนะ ที่รัก ป้าจะเริ่มต้นด้วยบัญญัติสิบประการของโองการพระผู้เป็นเจ้า ป้าจะพูดช้าๆ เพื่อให้หนูมีสมาธิ ถ้าหนูไม่ได้ยินชัดๆ ก็ให้บอกป้า ป้าจะได้พูดซ้ำอีกครั้ง หนูก็รู้แล้วว่าถ้าทำเพื่อประโยชน์ของลูกแล้วละก็ป้าไม่มีวันเหน็ดเหนื่อย"

แล้วท่านก็เริ่มอ่านเรื่องราวต่างๆ ที่เกี่ยวกับบาปด้วยเสียงเนิบๆ แต่แหลมขึ้นจมูก เมื่อจบแต่ละย่อหน้า ท่านก็จะหยุดอ่านไปครู่ใหญ่เพื่อให้เวลากับหญิงสาวในการหวนคิดถึงบาปของเธอและสำนึกในบาป

ส่วนมาเรีย คลารานั้น มองออกไปสู่ความเวิ้งว้างอย่างเลื่อนลอย เมื่อทั้งสองเสร็จจากบัญญัติข้อที่หนึ่งเกี่ยวกับความรักในพระผู้เป็นเจ้าเหนือสิ่งอื่นใดแล้ว ป้าอิซาเบลเฝ้าสังเกตหลานสาวผ่านแว่นตาของท่าน และก็พอใจกับท่าทีครุ่นคิดไตร่ตรองเศร้าๆ นั้น ท่านไอออกมาอย่างศรัทธา และหลังจากที่หยุดไปพักใหญ่ ทั้งคู่ก็เริ่มบทบัญญัติข้อที่สอง สตรีแสนดีท่านนี้อ่านอย่างสนุกสนาน และหลังจากที่พิจารณาอยู่ระยะหนึ่งก็มองดูหลานสาวของท่านซึ่งหันศีรษะไปอีกครั้งหนึ่ง

"ปะ!"

ป้าอิซาเบลพูดกับตัวเอง

"ในการพิจารณาเกี่ยวกับการแอบอ้างพระนามอันศักดิ์สิทธิ์ของพระองค์หนูน้อยไม่มีอะไรเกี่ยวข้องด้วยเลย เราข้ามไปอ่านบทบัญญัติข้อที่สามกันดีกว่า"

บทบัญญัติข้อที่สามนั้นถูกแบ่งออกเป็นข้อย่อยๆ เพื่อพิจารณาถกเถียงกัน แล้วจึงอ่านเรื่องราวต่างๆ เกี่ยวกับการที่คนทำบาปในเรื่องนี้ ป้าอิซาเบลมองไปที่เตียงนอน และก็ต้องยกแว่นตาขึ้นเพื่อขยี้ตา ท่านทำให้หลานสาวปิดหน้าด้วยผ้าเช็ดหน้าเหมือนกับจะเช็ดน้ำตา

"อืม! อะแฮ้ม!"

ท่านเอ่ยขึ้น เด็กน้อยที่น่าสงสารผล็อยหลับไปแล้วในช่วงเทศนา ท่านจับแว่นตาวางกลับไปที่ปลายจมูก แล้วก็ครุ่นคิดอยู่เงียบๆ

"ลองดูซิว่าถ้าไม่อำนวยพรแก่งานเลี้ยงแล้ว บิดามารดาก็จะไม่ได้รับการยกย่องเทิดทูน"

แล้วท่านก็อ่านบทบัญญัติข้อที่สี่ด้วยเสียงขึ้นจมูกมากขึ้นกว่าเดิม และหยุดพักเป็นระยะๆ มากขึ้น โดยคิดว่ามันจะทำให้มีความน่าเกรงขามมากขึ้น เหมือนกับที่พวกพระจำนวนมากมายทำกันอยู่ ป้าอิซาเบลไม่เคยได้ยินคำเทศนาของพวกเคว้กเกอร์ มิฉะนั้นแล้วท่านก็จะตัวสั่นเทาไปด้วย

ในเวลาเดียวกันนั้นเอง หญิงสาวก็ยกผ้าเช็ดหน้าขึ้นมาซับดวงตาหลายครั้ง และลมหายใจของเธอเริ่มปรากฏชัดขึ้น

"ช่างมีจิตใจงามอะไรปานนี้!"

หญิงสูงอายุครุ่นคิด

"เธอช่างนอบน้อมเชื่อฟังกับทุกคนเสียจริง ตัวฉันเองทำบาปมากกว่าเสียอีก แต่ฉันร้องไห้ไม่ออกเลย!"

บทบัญญัติข้อที่ห้ามีการทิ้งช่วงเป็นระยะๆ มากยิ่งขึ้น และถ้าทำได้ก็จะมีเสียงสั่นออกมาอย่างพอเหมาะพอดี ความกระตือรือร้นของท่านทำให้ป้าอิซาเบลไม่ได้ยินเสียงหลานสาวสะอึกสะอื้นอย่างหนัก ท่านทิ้งช่วงหยุดเพียงครั้งเดียวหลังจากที่พิจารณ์ถึงการการจัดการกับชีวิตคนด้วยอาวุธแล้ว ท่านก็ได้ยินเสียงครวญครางของคนบาป หลังจากนั้นสุ้มเสียงของท่านก็ขึ้นไปถึงขั้นสูงสุด ท่านอ่านบทบัญญัติที่เหลืออยู่ด้วยสำเนียงที่พากเพียรพยายามทำให้เป็นเสียงข่มขู่คุกคาม เมื่อมองเห็นหลานสะอึกสะอื้นอย่างไม่หยุดยั้ง

"ร้องไห้ไปเถิด! หลานรัก ร้องไห้ไป!"

ท่านบอกกับมาเรีย คลารา พลางเดินเข้ามาใกล้เตียง

"หนูยิ่งร้องไห้เท่าไหร่ พระผู้เป็นเจ้าก็ยิ่งจะทรงให้อภัยหนูเร็วยิ่งขึ้น ร้องไปเถิด! ให้รู้สึกถึงความเสียใจในการกระทำของตนไม่ใช่การทำลายนะลูก เวลาลูกร้องไห้ ร้องไปเถิด! ที่รัก ร้องไห้ไป! หนูไม่รู้หรอกว่าป้าดีใจที่เห็นหนูร้องไห้เพียงใด เอามือทุบอกแต่อย่าแรงนักนะเพราะหนูยังป่วยอยู่"

ถ้าหากความโศกเศร้านั้นจำเป็นต้องมีความเร้นลับและความโดดเดี่ยวเพื่อให้เติบโตขึ้นละก็ มาเรีย คลาราก็พบกับสิ่งที่เธอคาดคิดไม่ถึง เธอจึงค่อยๆ หยุดสะอื้น ซับน้ำตาให้แห้งโดยไม่พูดสิ่งใดๆ ออกมาแม้แต่คำเดียวหรือแม้แต่

ตอบป้าของเธอ

"ถ้าฉันไม่เห็น ฉันก็คงจะไม่เชื่อแน่ๆ"

หญิงสูงอายุเฝ้าคิด

"เด็กคนนี้ทำบาปเหมือนกับทหารแก่ๆ ที่ขัดบทบัญญัติห้าประการแรก และจากประการที่หกไปถึงสิบกลับไม่มีแม้แต่บาปเล็กๆ น้อยๆ ซึ่งต่างไปจากพวกเรา โลกเรานี่เปลี่ยนแปลงไปเสียจริง!"

หลังจากนั้น ท่านก็จุดเทียนไขเล่มใหญ่ถวายแก่พระแม่แห่งอันติโปโล และอีกสองอันเล็กแก่ พระแม่แห่งโรซารีและพระแม่แห่งพิลลาร์ โดยพยายามแยกไม้กางเขนงาช้างเอาไว้ตรงมุมแท่นบูชาราวกับจะให้รู้ว่าเทียนไขที่จุดไปนั้นไม่ได้ถวายให้แก่ไม้กางเขน พระแม่แห่งเดลาโรซก็มิได้มีส่วนร่วมเช่นกัน ทั้งนี้เนื่องจากว่าพระนางเป็นคนต่างชาติ และป้าอิซาเบลก็ยังไม่เคยได้ยินปาฏิหาริย์เกี่ยวกับพระนางเลย

พวกเราไม่รู้ว่ามีอะไรเกิดขึ้นในคืนของการสารภาพบาป เพราะพวกเราให้ความเคารพต่อความลับเหล่านั้น การสารภาพบาปครั้งนี้ยาวนานมากทีเดียว ป้าอิซาเบลยืนเฝ้าหลานสาวอยู่ห่างๆ และมองเห็นว่าบาทหลวงหันหน้ามองไปยังคนป่วยแทนที่จะเอาหูแนบฟังคำพูดตามปกติวิสัย ดูเหมือนกับว่าท่านกำลังพยายามอ่านความคิดของเธอผ่านทางดวงตาสวยคู่นั้น หรือมิฉะนั้นก็พยายามเดาความคิดของเธอ

บาทหลวงซัลวีเดินออกมาจากห้องด้วยหน้าตาซีดเซียวริมฝีปากเม้มสนิท เมื่อมองเห็นคิ้วเข้มของท่านเปียกชื้นไปด้วยเหงื่อราวกับว่าท่านเป็นฝ่ายสารภาพบาปเสียเอง และไม่ได้รับการปลดเปลื้องบาป

"พระเยซูเจ้า พระแม่มาเรียและนักบุญโยเซฟ!"

หญิงสูงอายุพูดขึ้น เอามือทำเครื่องหมายกางเขนราวกับจะขับความคิดอันเลวร้ายออกไป

"ใครจะเข้าใจพวกเด็กๆ สมัยนี้?"

46

ผู้ลี้ภัย

ภายใต้แสงสลัวของดวงจันทร์ที่สาดส่องผ่านต้นไม้ใบหนา บุรุษนายหนึ่งเดินลัดเลาะผ่านป่าไปอย่างช้าๆ และระมัดระวัง มีอยู่บางครั้งที่เขามีท่าทีกำหนดทิศทางของตนเอง และก็จะผิวปากด้วยท่วงทำนองบางอย่างซึ่งจะมีการตอบรับแบบเดียวกันห่างไกลออกไป ชายคนนี้ฟังเสียงอย่างตั้งอกตั้งใจแล้วจึงเดินต่อไปในทิศทางของเสียงที่อยู่ห่างไกลเสียงนั้น

ในที่สุด หลังจากที่เดินผ่านป่าทึบที่เต็มไปด้วยภยันตรายมากมายที่ความมืดทึบนำมาให้ เขาก็มาถึงบริเวณโล่งเตียนขนาดเล็กอาบแสงจันทร์รูปเคียวอยู่หินผาสูงใหญ่ที่ห้อมล้อมด้วยต้นไม้โผล่ขึ้นมาโดยรอบจนเหมือนกับจะเป็นโครงสร้างของอัฒจันทร์รูปโค้งที่ปรักหักพัง ต้นไม้หลายต้นที่พึ่งถูกตัดลงกับลำต้นที่ถูกเผากองอยู่กลางบริเวณ คละเคล้าปนไปกับก้อนหินขนาดมหึมาที่ธรรมชาติบรรจงปลูกตระไคร่น้ำเกาะอยู่เป็นแห่งๆ

ในทันทีที่ชายแปลกหน้าคนนั้นมาถึง ก็มีร่างอีกร่างหนึ่งโผล่ออกมาจากเบื้องหลังของหินก้อนใหญ่อย่างรวดเร็ว และเดินตรงเข้ามา มีปืนพกอยู่ในกำมือ

"แกเป็นใคร?"

เขาถามเป็นภาษาตากาล็อกด้วยสุ้มเสียงดุดัน พลางง้างปืนเอาไว้

"เฆ่าปาโบลอยู่กับแกรึเปล่า?"

ชายคนแรกถามออกไปอย่างสงบ โดยไม่ใส่ใจคำถามหรือมีทีท่าเกรงกลัวใดๆ

"แกกำลังพูดถึงหัวหน้าใช่ไหม? ใช่ เขาอยู่ที่นี่"

"บอกเขาก็แล้วกันว่าเอเลียสกำลังตามหาเขาอยู่"

ชายคนนั้นคือเอเลียสนายท้ายเรือมิใช่ใครอื่น

"คุณคือเอเลียสหรือครับ?"

อีกฝ่ายหนึ่งโต้ตอบมาอย่างเกรงๆ และเดินเข้ามาใกล้ แต่ก็มิได้ลดปืนของตนเองที่จ้องไปยังเอเลียส

"ถ้าเป็นอย่างนั้นละก็ ตามมา!"

เอเลียสเดินตามเขาไป

พวกเขาเดินผ่านเข้าไปในถ้ำที่จมลึกลงไปในดิน ผู้นำทางซึ่งเคยชินกับเส้นทาง ตะโกนเตือนนายท้ายเรือในขณะที่เดินลงไปให้โน้มตัวเอง หรือคลานจนติดดิน อย่างไรก็ดี พวกเขาเดินเข้าไปไม่นานนักก็มาถึงห้องโถงแห่งหนึ่งที่มีแสงลางเลือนจากคบเพลิง มีผู้คนประมาณสิบสองถึงสิบห้าคนติดอาวุธอยู่ในนั้น ทั้งหมดมีหน้าตาสกปรกกับเครื่องแต่งกายที่ดูน่ากลัว บางคนกำลังนั่งอยู่ บ้างก็เอนตัวลงนอนโดยไม่พูดจากัน ข้อศอกของพวกเขาวางอยู่บนแผ่นหินซึ่งใช้เป็นโต๊ะ และต่างก็อยู่ในภาวะครุ่นคิดและจ้องมองไปยังคบเพลิงซึ่งให้แสงริบหรี่แต่พ่นควันโขมงอยู่ในบรรยากาศที่เศร้าสร้อย มีบุรุษชราผู้หนึ่งซึ่งมีหน้าตาโศกเศร้า ศีรษะพันด้วยผ้าเกรอะโลหิต ถ้าพวกเราไม่รู้ว่าสถานที่แห่งนี้คือซ่องโจรละก็ เราก็อาจพูดได้ว่า ความสิ้นหวังที่ปรากฏอยู่บนใบหน้าบุรุษชราผู้นี้คือ หอคอยแห่งความหิวโหยในเรื่องอุโกลิโนของดังเตในวันที่กลืนกินลูกชายทั้งหมดของเขา

เมื่อเอเลียสกับผู้นำทางมาถึง บรรดาผู้คนที่อยู่ในนั้นรีบผลุดลุกขึ้น แต่เมื่อฝ่ายหลังให้สัญญาณ พวกเขาก็ค่อยผ่อนคลายลง และพินิจพิจารณานายท้ายเรือซึ่งปราศจากอาวุธใดๆ

บุรุษเฒ่าค่อยๆ หันศีรษะกลับมา และพบว่าตนเองเผชิญกับใบหน้าอันหม่นหมองของเอเลียสที่กำลังจ้องมองเขาอย่างเปิดเผย ใบหน้าเต็มไปด้วยความเศร้าระคนความอยากรู้

"คุณเองหรือนี่?"

บุรุษชราถามขึ้น และเมื่อจำเอเลียสได้ นัยน์ตาคู่นั้นจึงส่องแสงขึ้นบ้าง ส่วนเอเลียสนั้นพึมพำ และสั่นศีรษะไปมา

"ผมไม่เคยคิดเลยว่าจะมาพบคุณในสภาพแบบนี้"

บุรุษชราก้มศีรษะลงเงียบ ๆ แล้วจึงทำสัญญาณให้คนที่เหลืออยู่ พวกเขาจึงพากันลุกขึ้นแล้วเดินจากไป แต่ก็มิได้ลืมแอบมองมายังเอเลียสเพื่อตรวจวัดความสูงและความกำยำของเขา

"ใช่"

บุรุษชราตอบเอเลียสเมื่อทั้งสองอยู่ตามลำพัง

"หกเดือนก่อน ผมให้ที่พักพิงในบ้านกับคุณ และตอนนั้นตัวผมเองเป็นผู้ให้ความเห็นอกเห็นใจคุณ แต่มาตอนนี้ โชคชะตาได้เปลี่ยนแปลงไป คุณกลับเป็นคนที่ให้ความเห็นอกเห็นใจผม แต่ก็นั่งลงก่อนสิ บอกผมซิว่าคุณมาที่นี่ทำไม"

"ผมได้ยินข่าวร้ายของคุณมาได้สิบห้าวันแล้ว ผมจึงเริ่มหาทางมาที่นี่ทันที ผมพยายามตามหาคุณจากภูเขาหนึ่งไปอีกแห่งหนึ่ง และข้ามมณฑลไปเกือบสองมณฑล"

ชายหนุ่มตอบช้า ๆ ด้วยเสียงเบา ๆ สายตาเหลือบมองไปในทิศทางที่มีแสงสว่างส่องเข้ามา

"ผมจำต้องหนีเพื่อมิให้เลือดที่บริสุทธิ์ต้องหลั่งไหล ศัตรูของผมไม่กล้าเผชิญหน้าผม ผมพบแต่เพียงพวกที่เคราะห์ร้ายไม่กี่คนที่ไม่ได้ทำให้ผมเจ็บปวด"

หลังจากที่หยุดไปครู่หนึ่ง เอเลียสพยายามอ่านความคิดจากใบหน้าเคร่งขรึมของบุรุษเฒ่า แล้วจึงตอบว่า

"ผมมาที่นี่เพื่อยื่นข้อเสนอให้คุณอย่างหนึ่ง ผมพยายามหาสมาชิกที่เหลือของครอบครัวที่ทำร้ายผมแต่ก็ไม่ประสบผลสำเร็จ ผมจึงตัดสินใจออกเดินทางไปจากมณฑลที่ผมอาศัยอยู่ และเดินทางขึ้นเหนือไปอยู่กับชนเผ่าอิสระนอกรีต คุณยินดีที่จะสละวิถีชีวิตที่เป็นอยู่ และมาอยู่กับผมไหม? ผมจะเป็นลูกชายของคุณแทนลูก ๆ ที่คุณสูญเสียไป ผมเองไม่มีครอบครัว คุณจะเป็นพ่อของผม!"

บุรุษเฒ่าสั่นศีรษะปฏิเสธ และเอ่ยขึ้นว่า

"ในวัยของผมขณะนี้ ถ้าต้องตัดสินใจทำอะไรที่เสี่ยงตายแบบนี้ก็เป็น

เพราะไม่มีทางอื่นให้เลือก คนอย่างผมใช้ชีวิตในวัยเด็กและวัยฉกรรจ์เพื่อสร้างอนาคตให้กับตัวเองและให้กับลูกๆ คนซึ่งยอมอ่อนให้กับความต้องการของคนที่เหนือกว่า คนที่ตั้งใจทำหน้าที่ของตนอย่างเต็มที่ ยอมลำบากทุกอย่างเพื่อที่จะใช้ชีวิตอยู่อย่างสันติและอย่างสงบเท่าที่จะทำได้ เมื่อถึงเวลาที่เลือดของคนๆ นี้เยือกเย็นไปตามกาลเวลา และปฏิเสธอดีตและอนาคตทั้งหมด เมื่อมาถึงขอบหลุมฝังศพแล้วละก็เป็นเพราะว่าดุลพินิจที่ถูกต้องของเขานั้น สันติไม่มีอีกต่อไป หรือแม้แต่ความดีงามอันสูงส่งก็ไม่มีให้เห็นอีก ทำไมจึงต้องใช้ชีวิตอยู่อย่างทุกขเวทนาในดินแดนต่างชาติเล่า? ผมมีลูกชายสองคน มีลูกสาวหนึ่งคน มีบ้านมีวันนี้ ผมเปรียบได้กับต้นไม้ที่ถูกตัดกิ่งก้านออกไปจนหมดสิ้น ผมชัดเซพเนจรไปเหมือนผู้ลี้ภัย ถูกตามล่าเหมือนสัตว์ป่า แล้วทั้งหมดนี้เพื่ออะไรกัน? เพราะว่าคนๆ หนึ่งสร้างมลทินกับลูกสาวของผม และเพราะว่าพี่ชายของเธอเรียกร้องให้จัดการกับชื่อเสียงที่ถูกบดขยี้นี้ และเพราะว่าชายคนนั้นถูกวางเอาไว้เหนือมนุษยชาติทั้งปวงด้วยตำแหน่งพระสงฆ์ของพระผู้เป็นเจ้า ไม่ว่าอะไรจะเกิดขึ้นก็ตาม ผมผู้เป็นพ่อถูกลบหลู่เมื่อมีอายุแล้ว แต่ก็ยกโทษให้กับบาดแผลอันเจ็บปวดครั้งนี้ จะให้ผมทำอะไรกับความลุ่มหลงในโลกีย์ของเยาว์วัยและความอ่อนแอของเนื้อหนังมังสาที่เป็นความชั่วช้าที่ไม่อาจแก้ไขได้ ยกเว้นการรักษาสันติและรักษาทุกสิ่งทุกอย่างที่ยังเหลืออยู่? แต่คนที่ทำผิดไปนี้กลับกลัวว่าในไม่ช้าการแก้แค้นก็จะเกิดขึ้น มันจึงนำไปสู่ความพินาศฉิบหายของลูกชายของผม

คุณรู้ไหมว่าคนๆ นั้นทำอะไร? ไม่รู้ใช่ไหม? คุณรู้ไหมว่าเกิดโจรกรรมขึ้นในคอนแวนต์ และลูกชายของผมถูกล่าวหาว่าเป็นผู้กระทำผิดคนหนึ่ง ส่วนลูกชายอีกคนหนึ่งนั้นไม่ได้ถูกรวมเข้าไปด้วยเพราะเขาไม่อยู่ คุณรู้เรื่องเกี่ยวกับการทรมานที่เขาได้รับไหม? คุณจะต้องรู้ เพราะมันเหมือนกับการทรมานที่ประชาชนทุกคนได้รับ ผม...ผมเห็นลูกชายของผมถูกแขวนด้วยเส้นผม ผมได้ยินลูกร้อง ได้ยินลูกเรียกผม ตัวผมเป็นคนขี้ขลาด และเคยชินกับความสงบ ผมไม่มีความกล้าพอที่จะฆ่าหรือถูกฆ่า คุณรู้ไหมว่าเขาไม่สามารถพิสูจน์ความผิดของลูกชายผม? ทุกๆ อย่างถูกอุปโลกน์ขึ้นมาทั้งนั้น

"เพื่อเป็นการลงโทษ พระคนนั้นถูกย้ายไปอีกเมืองหนึ่ง ส่วนลูกชายของผมต้องจบชีวิตที่เป็นผลมาจากการถูกทรมาน ลูกชายอีกคนที่ยังเหลืออยู่ไม่ได้เป็นคนขี้ขลาดเหมือนพ่อของเขา เพชฌฆาตตอนนั้นกลัวว่าจะถูกลูกชายของผมแก้แค้น จึงอ้างว่าลูกชายของผมไม่มีบัตรประจำตัวประชาชนซึ่งในตอนนั้นเขาลืมเอาไปด้วย เขาจึงถูกพวกทหารรักษาความสงบภายในจับกุม ถูกทรมาน ถูกรังควาน และถูกทำร้ายจนบาดเจ็บจนลูกฆ่าตัวตาย และตัวผมเอง ผมรอดชีวิตมาจากความละอายนี้ เพราะฉะนั้นถึงแม้ผมจะไม่มีความกล้าของพ่อในการปกป้องลูกๆ แต่ผมก็ยังมีหัวใจเต้นให้กับการแก้แค้น และผมก็จะได้แก้แค้น บรรดาผู้คนที่คับแค้นใจเริ่มเข้ามารวมอยู่ภายใต้การควบคุมของผม พวกศัตรูของผมได้ช่วยขยายขอบเขตของการปฏิบัติงานของผม ในวันที่ผมพบว่าตนเองเข้มแข็งพอที่จะเผชิญหน้ากับฝ่ายศัตรูได้ ผมก็จะลงไปยังท้องทุ่งเพื่อดับไฟแค้นและเพื่อการอยู่รอดของผมด้วย! แล้ววันนั้นก็จะมาถึง มิฉะนั้นแล้วก็จะไม่มีพระผู้เป็นเจ้า!"

แล้วบุรุษชราก็ลุกขึ้นยืนด้วยอารมณ์พลุ่งพล่านอย่างหนัก นัยน์ตาคู่นั้นวาววับ แล้วจึงพูดเสริมขึ้นด้วยน้ำเสียงก้องกังวาน พลางดึงทึ้งผมที่ปล่อยให้ยาวนั้นว่า

"ให้ฉิบหายไปเลย! ผมคงจะถูกแช่งชักหักกระดูกที่หน่วงเหนี่ยวมือที่ต้องการแก้แค้นของลูกชายของผม ผมเป็นคนฆ่าพวกเขา ผมควรจะปล่อยให้คนผิดตายผมน่าจะเชื่อในความยุติธรรมของพระผู้เป็นเจ้าและของมนุษย์ให้น้อยลง และวันนี้ผมก็ยังคงมีลูกๆ อยู่ด้วย อาจจะหลบซ่อนตัวก็ไม่เป็นไร แต่ผมก็จะยังคงมีพวกเขา และพวกเขาก็จะไม่ตายเพราะถูกทรมาน ผมไม่ได้เกิดมาเพื่อทำหน้าที่ของพ่อ เพราะฉะนั้นผมจึงสูญเสียพวกเขาไป ขอให้คำสาปแช่งตกอยู่กับผมเพราะไม่เรียนรู้ถึงสภาพแวดล้อมที่ตนอาศัยอยู่! แต่ผมรู้วิธีแก้แค้นด้วยไฟกับเลือด และด้วยความตายของผมเอง!"

บิดาผู้เคราะห์ร้ายมีอารมณ์โศกเศร้าเกิดขึ้นอย่างฉับพลัน เขาได้กระชากเอาผ้าปิดแผลออกเปิดให้เห็นบาดแผลตรงหน้าผาก จนเลือดทะลักออกมา เอเลียส

เอ่ยขึ้นว่า

"ผมเห็นใจในความเศร้าโศกของคุณ และเข้าใจในความต้องการแก้แค้นของคุณ ผมก็เหมือนกับคุณ อย่างไรก็ดี ผมเลือกที่จะลืมชะตากรรมของตนเอง เพื่อมิให้เลือดอันบริสุทธิ์ต้องหลั่งไหล"

"คุณลืมได้เพราะอายุยังน้อย และคุณไม่ได้เสียลูก และไม่ได้สูญเสียความหวังสุดท้าย! แต่ผมขอรับรองว่าผมจะไม่ทำอันตรายให้กับฝ่ายที่บริสุทธิ์อย่างเด็ดขาด คุณเห็นบาดแผลนี้ไหม? เป็นเพราะผมไม่สามารถฆ่าตำรวจเคราะห์ร้ายคนหนึ่งที่ทำหน้าที่ของตน ผมจึงยอมบาดเจ็บเอง"

"แต่ลองพิจารณาดูนะครับ"

เอเลียสเอ่ยขึ้นหลังจากเงียบไปครู่หนึ่ง

"ลองคิดถึงความหายนะอันน่ากลัวของไฟและเลือดที่เมืองเคราะห์ร้ายต่างๆ จะได้รับสิครับ ถ้าหากคุณแก้แค้นด้วยน้ำมือของตนเอง ศัตรูของคุณก็จะแก้แค้นอย่างเหี้ยมโหดด้วย ไม่ใช่เพื่อต่อต้านคุณ หรือผู้คนที่ติดอาวุธ แต่แก้แค้นประชาชนที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้ร้ายตามที่ได้ทำกันมา แล้วลองพิจารณาถึงความอยุติธรรมที่จะตามมาสิ!"

"ให้ประชาชนเรียนรู้วิธีป้องกันตัวเองบ้าง ให้แต่ละคนป้องกันตนเอง!"

"คุณก็รู้ว่ามันเป็นไปไม่ได้ ผมรู้จักคุณในครั้งที่คุณยังมีความสุขในตอนนั้น คุณให้คำแนะนำผมอย่างชาญฉลาด คุณจะอนุญาตให้ผม...?"

บุรุษเฒ่าเอามือกอดอกและมีท่าทีตั้งอกตั้งใจฟัง เอเลียสจึงพูดต่อไปอย่างชั่งใจว่า

"ท่านครับ ผมโชคดีที่มีโอกาสรับใช้ชายหนุ่มมั่งคั่ง มีเจตนารมณ์ดีคนหนึ่ง เป็นคนที่รักคุณความดีของประเทศ มีคนบอกว่าชายหนุ่มคนนี้มีมิตรสหายมากมายในกรุงแมดริด ผมไม่รู้นะครับ แต่ผมให้ความมั่นใจกับคุณว่าเขาเป็นสหายของผู้สำเร็จราชการ คุณจะว่าอย่างไรถ้าเราให้เขาเป็นผู้รับคำร้องทุกข์ของประชาชนถ้าพวกเรากระตุ้นให้เขาสนใจในสาเหตุของการถูกบีบคั้นกดขี่?"

บุรุษชราสั่นศีรษะ

"คุณบอกว่าเขาเป็นคนรวยหรือ? พวกคนรวยไม่คิดอะไรนอกจากเพิ่มความมั่งคั่งของตนเอง พวกเขาตาบอดเพราะความหยิ่งจองหองและเพราะความร่ำรวย สืบเนื่องมาจากการที่พวกเขามั่งคั่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเขามีสหายที่มีอิทธิพล จะไม่มีใครในหมู่นี้ที่ยอมเหนื่อยในนามของคนที่เคราะห์ร้ายหรอก ผมรู้ดีเพราะเคยร่ำรวยมาก่อน"

"แต่คนที่ผมพูดถึงอยู่นี้ไม่เหมือนกับคนอื่น เขาเป็นบุตรชายของบิดาที่ถูกเหยียบย่ำ เขาเป็นชายหนุ่มที่วางแผนสร้างครอบครัว และเพราะเหตุนี้ เขาจึงคิดถึงอนาคต คิดถึงอนาคตที่ดีของลูกๆ ของตน"

"เขาก็จะเป็นคนที่มีความสุข แต่สาเหตุของความเดือดร้อนของพวกเราไม่ใช่สาเหตุของคนที่มีความสุข"

"แต่มันเป็นสาเหตุของคนทุกคนที่มีความตั้งใจดี!"

"เอาเถอะครับ"

บุรุษชราตอบแล้วทรุดตัวลงนั่ง

"ลงคิดว่าเขายอมนำคำร้องเรียนของพวกเราไปเสนอแก่ผู้สำเร็จราชการ ลองคิดดูว่าเขาพบผู้แทนในรัฐสภาสเปนที่จะเป็นผู้สนับสนุนการร้องเรียนของพวกเรา คุณคิดหรือว่าเราจะได้รับความยุติธรรม?"

"เราควรจะทดลองดูก่อนที่จะใช้วิธีรุนแรง"

เอเลียสตอบ

"คุณคงประหลาดใจนะครับว่า ผม คนเคราะห์ร้ายอีกคนหนึ่ง ยังหนุ่มแน่น และอยู่ในวัยฉกรรจ์จะเป็นคนเสนอให้คุณซึ่งมีอายุและสุขภาพไม่ดีนักให้หักเหไปในทางสันติ เป็นเพราะผมเห็นความทุกข์มากมายที่เกิดจากตัวเองและจากทรราชด้วย คนที่ไม่มีทางสู้คือผู้ที่ต้องชดใช้"

"และถ้าเราล้มเหลวล่ะ?"

"จะต้องมีบางสิ่งบางอย่างที่บรรลุผลสำเร็จเสมอ เชื่อผมเถิดครับ ไม่ใช่ทุกคนที่ปกครองอยู่จะไม่ยุติธรรม และถ้าเราล้มเหลวเพื่อที่จะบรรลุผลสำเร็จบางอย่าง ถ้าพวกเขาไม่ได้ยินเสียงของพวกเรา ถ้าผู้คนกลายเป็นคนแข็งกระด้าง

ต่อชะตากรรมของพี่น้องร่วมชาติละก็ คุณก็จะได้ผมมารับใช้คุณ!"

บุรุษเฒ่าสวมกอดเอเลียสอย่างกระตือรือร้น

"ผมยอมรับข้อเสนอของคุณ เอเลียส ผมรู้ว่าคุณเป็นคนรักษาคำพูด คุณมาหาผม แล้วผมจะช่วยคุณแก้แค้นให้กับบรรพบุรุษของคุณ ในทางกลับกัน คุณจะช่วยผมแก้แค้นแทนลูกชายของผม ลูกซึ่งเหมือนกับคุณ!"

"ในขณะเดียวกัน คุณจะต้องไม่ดำเนินการใดๆ รุนแรงเป็นอันขาด"

"คุณจะเป็นคนเปิดเผยคำร้องทุกข์ของประชาชน คุณก็รู้เรื่องเหล่านี้อยู่แล้ว แล้วเมื่อไหร่ผมจึงจะได้รับคำตอบเล่า?"

"ภายในสี่วัน ให้ส่งคนๆ หนึ่งมาพบผมที่ชายหาดของเมืองซันดิเอโก แล้วผมจะบอกเขาถึงเรื่องราวที่ผมได้รับจากคนที่ผมให้ความหวัง ...ถ้าเขายอมรับละก็ ความยุติธรรมก็จะเป็นของพวกเรา มิฉะนั้นแล้ว ผมก็จะเป็นคนแรกที่พลีชีพเพื่อการต่อสู้ของพวกเรา"

บุรุษชรากล่าวขึ้นว่า

"เอเลียสจะต้องไม่ตาย เขาจะเป็นหัวหน้าเมื่อกัปตันปาโบลตายไป หลังจากที่ได้แก้แค้นอย่างสาแก่ใจแล้ว"

แล้วเขาก็เดินมาส่งเอเลียสนอกถ้ำ

47

บ่อนชนไก่

ในอันที่จะทำให้บ่ายวันอาทิตย์ถูกต้องตามประเพณีของฟิลิปปินส์ ผู้คนมักจะไปที่บ่อนชนไก่ เหมือนกับคนสเปนไปที่สนามวัวกระทิงในสเปน การชนไก่เป็นกิเลสที่ถูกนำเข้ามาในประเทศและหาประโยชน์มาเกือบศตวรรษแล้ว เป็นความลุ่มหลงที่มากกว่าฝิ่นในหมู่คนจีนด้วยซ้ำไป

คนยากจนไปที่นั่นเพื่อเอาทุกอย่างที่ตนมีอยู่ไปเสี่ยงโชคเพื่อหวังที่จะได้เงินโดยไม่ต้องทำงาน ฝ่ายคนรวยไปที่นั่นเพื่อสร้างความบันเทิงให้กับตนเอง โดยใช้เงินที่เหลือจากงานเลี้ยงและจากพิธีมิซซาเพื่อโมทนาพระคุณพระผู้เป็นเจ้ามาใช้ ทรัพย์ที่พวกเขาใช้เสี่ยงโชคเป็นของเขาเอง ไก่ชนได้รับการฝึกปรือและได้รับการดูแลเป็นอย่างดี อาจจะมากว่าลูกของตนเสียด้วยซ้ำ ผู้ซึ่งจะเป็นทายาทของบิดาในบ่อนชนไก่ พวกเราจึงมองไม่เห็นเหตุผลใดๆ ที่จะต่อต้านเรื่องนี้

สืบเนื่องมาจากการที่รัฐบาลอนุญาตให้มีการชนไก่ จนเกือบจะแนะนำให้ใช้บริเวณลานกว้างกลางเมืองเป็นสถานที่ชนไก่ในช่วงงานฉลอง (เพื่อให้ทุกคนสนุกสนานและมีความคิดสร้างสรรค์) ช่วงเวลาหลังจากพิธีมิซซาจนกระทั่งมืดค่ำ (แปดชั่วโมง) พวกเราตั้งใจเข้าชมกีฬาชนิดนี้เพื่อมองหาบุคคลที่เรารู้จัก

บ่อนชนไก่ของเมืองซันดิเอโกนั้นมิได้แตกต่างไปจากบ่อนชนไก่อื่นๆ ที่พบตามเมืองต่างๆ ยกเว้นรายละเอียดบางอย่างเท่านั้น กล่าวคือ บ่อนชนไก่แบ่งออกเป็นสามส่วนคือ ส่วนแรก หรือทางเข้าบ่อน เป็นรูปสี่เหลี่ยมขนาดใหญ่ยาวประมาณยี่สิบเมตร กว้างประมาณสิบสี่เมตร มีประตูทางเข้าอยู่ทั้งสี่ด้าน ซึ่งตามปกติแล้วจะมีผู้หญิงคนหนึ่งประจำแต่ละประตูเพื่อทำหน้าที่เก็บเงินเข้าชมจากเงินที่แต่ละคนจ่ายให้นี้ รัฐบาลก็จะได้ส่วนแบ่งเป็นแสนๆ เปโซต่อปี มีคนพูดว่าด้วยเงินที่อบายมุขจ่ายให้สำหรับเสรีภาพของมัน โรงเรียนสวยหรู

จึงเกิดขึ้น อันรวมไปถึงสะพานและถนนสายต่างๆ มีการริเริ่มให้รางวัลเพื่อกระตุ้นการเกษตรกรรมและการพาณิชย์... และเป็นความสำราญที่อบายมุขให้กับผลลัพธ์ที่เต็มอิ่มเหล่านี้! ในบริเวณส่วนแรกนี้ มีร้านขายหมาก ซิการ์ หมูหวาน และอาหารอื่นๆ ฯลฯ ที่นี่เราจะพบพวกเด็กๆ มากับผู้ใหญ่ พ่อแม่หรือลุงที่แนะนำให้พวกเขารู้จักความเร้นลับของชีวิต บริเวณทางเข้าบ่อนนำไปสู่ลานกว้างใหญ่ คล้ายกับบริเวณที่พักซึ่งประชาชนมารวมตัวกันก่อนการปล่อยตัว ตรงบริเวณนั้น ไก่ชนจำนวนมากมายถูกมัดเอาไว้กับพื้นดินด้วยเชือกที่ผูกติดกับตะปูหรือสลักไม้ พวกเราจะพบทั้งพวกนักพนัน พวกสมัครเล่น กับผู้เชี่ยวชาญทางด้านการมัดตะขอเหล็กกับขาไก่ ตรงบริเวณนั้นจะมีการพนันขันต่อกัน นั่งดูกันยืมเงินกัน และก็จะมีคนพาลที่สบถสาบาน และแผดเสียงหัวเราะดังลั่น คนนั้นกำลังโอบกอดไก่ตัวโปรดของตน ลูบขนอันมันขลับของมัน ส่วนคนนี้กำลังตรวจและนับเกล็ดตรงบริเวณขาไก่ และเล่าถึงความสำเร็จของผู้ชนะที่เก่งกล้าเหล่านี้ ตรงบริเวณโน้นจะเห็นสีหน้าหงอยเหงาผิดหวังของหลายคนที่กำลังหิ้วขาของซากสัตว์ที่ถูกทำร้าย สัตว์ที่เคยเป็นตัวโปรดนานนับเดือนได้รับการดูแลรักใคร่เฝ้าดูทั้งวันทั้งคืน และเป็นความหวังกลับกลายมาเป็นซากที่ปราศจากชีวิต และก็จะถูกนำไปขายด้วยราคาเพียงหนึ่งเปเซตาเท่านั้น เพื่อนำไปต้มกับข่าสำหรับรับประทานในคืนนั้น ฝ่ายผู้ปราชัยกลับไปยังบ้านของตน มีภรรยาซึ่งกังวลใจกับบรรดาลูกๆ ตัวมอมแมมรอคอยอยู่ โดยไม่มีทุนรอนเล็กๆ น้อยๆ หรือไก่ของตนเหลืออยู่ ความฝันอันเจิดจ้าทั้งหมด การดูแลฟูมฟักอย่างห่วงใยทุกอย่างในวันเดือนที่ผ่านมานับตั้งแต่รุ่งสางถึงอัสดงความเหน็ดเหนื่อยและความพากเพียรอุตสาหะทั้งหมดเหล่านั้น แต่สิ่งที่หลงเหลืออยู่ก็มีเพียงเงินหนึ่งเปเซตากับเถ้าถ่านและกากเดนของควันที่คละคลุ้งเท่านั้น

ในบริเวณลานที่พูดคุยกันอย่างไม่ค่อยสร้างสรรค์แห่งนี้ ฝ่ายที่ยังคลั่งไคล้กันอยู่กำลังตรวจตราสิ่งที่อยู่ในมืออย่างตั้งอกตั้งใจ เอาขึ้นชั่งน้ำหนัก ครุ่นคิด กางปีกยืดออก และจับดูกล้ามเนื้อของสัตว์เหล่านั้น บางคนแต่งตัวมาอย่างดี ห้อมล้อมและติดตามด้วยบรรดาแฟนของไก่ชน ส่วนคนอื่นๆ นั้นสกปรก

ผมยุ่งเป็นกระเชิง หน้าตามอมแมมที่ตราติดไปด้วยอบายมุข ที่ตื่นเต้นกับการเคลื่อนไหวของคนมั่งมี และตั้งหน้าตั้งตาพนันทั้งๆ ที่กระเป๋าอาจจะว่างเปล่าก็ได้ แต่ความลุ่มหลงนั้นซึ่งไม่อาจจะตอบสนองให้พอใจได้ ไม่มีใบหน้าใดที่ไม่แสดงความตื่นเต้น ไม่มีคนฟิลิปปินส์เกียจคร้านเลยแม้แต่คนเดียว ไม่มีคนเฉื่อยชาหรือเงียบขรึม ทุกๆ คนต่างก็เคลื่อนไหว ตื่นเต้น และกระตือรือร้น อาจจะพูดได้เลยว่าพวกเขามีความหิวกระหายที่ช่วยฟื้นชีวิตได้ด้วยน้ำคล่ำจากท่อระบายน้ำสกปรก

จากตรงนี้ เราเข้าไปสู่บริเวณสังเวียนซึ่งพวกเขาเรียกกันว่า *รุเอดา* ซึ่งมีไม้ไผ่ปักเป็นริ้วอยู่ โดยปกติแล้วมักจะยกพื้นให้สูงกว่าสองส่วนแรก ในบริเวณส่วนที่อยู่สูงขึ้นไปตรงบริเวณที่เกือบจรดหลังคาคือบริเวณอัฒจันทร์สำหรับผู้ชมหรือสำหรับบรรดานักพนันทั้งหลาย ซึ่งก็คือคนกลุ่มเดียวกัน ในระหว่างที่มีการต่อสู้ พวกผู้ชายกับพวกเด็กๆ จะใช้เป็นที่ตะโกนเชียร์ เหงื่อตก ทะเลาะเบาะแว้งและด่าทอกันไปมา โชคดีที่เกือบจะไม่มีผู้หญิงขึ้นไปบนอัฒจันทร์เลย ในบริเวณสังเวียนจะมีบรรดาผู้มีฐานะ คนที่มั่งคั่ง นักพนันลือชื่อ ผู้ที่ได้รับสัมปทานกับผู้ทำหน้าที่ตัดสิน การชนไก่จะอยู่บนพื้นที่เรียบสนิท ตรงจุดนี้โชคชะตาแจกจ่ายไปให้กับครอบครัวที่หัวเราะและร้องไห้ ให้กับการฉลองกับความอดอยาก

ในชั่วโมงที่เราเข้าไปนั้น เราพบท่านนายกเทศมนตรี กัปตันปาโบล กัปตันบาซิลิโอ และลูคัส ---ชายที่มีรอยแผลเป็นอยู่บนใบหน้า และเป็นผู้ที่รู้สึกขมขื่นต่อการตายของพี่ชายของตน

กัปตันบาซิลิโอเข้ามาหาคนๆ หนึ่ง และถามว่า

"คุณรู้ไหมว่าไก่ตัวไหนเป็นไก่ของกัปตันติอาโก?"

"ผมไม่ทราบครับท่าน มีอยู่สองตัวที่มาถึงตอนเช้า ตัวหนึ่งเป็นสีแดงและขาว ตัวที่ชนะไก่เขียวของท่านกงสุล"

"คุณคิดว่าไก่ดำขาวของผมจะต่อสู้กับไก่ของท่านได้ไหม?"

"แน่นอนครับ ผมจะทุ่มบ้านและทุกสิ่งทุกอย่าง"

ขณะนั้น กัปตันติอาโกเดินทางมาถึงพอดี เครื่องแต่งตัวของท่านในฐานะนักพนันมือหนักเป็นเสื้อจากกวางตุ้ง กางเกงขนสัตว์กับหมวกฟาง เบื้องหลังของท่านคือคนรับใช้สองคนที่อุ้มไก่แดงขาวกับไก่ขาวปลอด ตัวมหึมามาด้วย

"ซินังบอกผมว่ามาเรียดีวันดีคืน"

กัปตันบาซิลิโอเอ่ยขึ้น

"คุณเสียพนันเมื่อคืนรึเปล่า?"

"นิดหน่อย ผมรู้ว่าคุณชนะ...มาดูกันว่าผมจะเอามันกลับมาได้ไหม"

"คุณอยากเล่นตัวแดงขาวไหมครับ?"

กัปตันบาซิลิโอถามพลางเหลือบดูไก่ตัวนั้น และบอกให้คนรับใช้ส่งไก่มาให้ท่านดู

"ขึ้นอยู่กับว่าจะมีการพนันกันไหม"

"คุณจะพนันเท่าไหร่?"

"ถ้าต่ำกว่าสองละก็ ผมไม่เล่นหรอกครับ"

"คุณเห็นไก่ดำขาวของผมรึยังครับ?"

กัปตันบาซิลิโอถาม แล้วจึงเรียกให้ชายคนหนึ่งนำไก่ขนาดเล็กตัวหนึ่งมาให้ดู

กัปตันติอาโกตรวจไก่ตัวนั้นไปมา และหลังจากชั่งน้ำหนัก พินิจพิเคราะห์เกล็ดบนขาของมัน แล้วก็ยื่นไก่กลับไปให้คนเลี้ยง แล้วถามขึ้นว่า

"คุณจะตั้งราคาเท่าไหร่?"

"แล้วคุณจะพนันเท่าไหร่ล่ะครับ?"

"สองพันห้าร้อย"

"สามพันดีไหม?"

"ตกลงสามพัน"

"สำหรับรอบต่อไป!"

เสียงประสานของนักพนันดังกันเซ็งแซ่ ผู้ที่ชอบสอดรู้สอดเห็นก็กระจายข่าวออกไปว่าไก่ที่มีชื่อทั้งสองตัวจะเป็นคู่ชนกัน ทั้งสองตัวต่างก็มีประวัติและ

ชื่อเสียงโด่งดังทางด้านชัยชนะกันทั้งคู่ ทุกๆ คนอยากดูและตรวจดูไก่ชื่อดังทั้งสองตัว ต่างก็แสดงความเห็นและคาดการณ์เอาไว้ล่วงหน้า

ในขณะเดียวกัน เสียงต่างๆ ก็เริ่มดังมากขึ้น บวกเข้ากับความวุ่นวายที่เกิดขึ้น สังเวียนถูกบุกรุก ในขณะที่อัฒจันทร์ถูกผู้คนเข้ามายึดเอาไว้ คนเลี้ยงนำไก่ทั้งสองตัวออกมา ตัวหนึ่งมีสีแดงขาว ส่วนอีกตัวหนึ่งสีขาวปลอด ใส่กลไกที่ส่วนคมยังเก็บอยู่ในฝักอยู่ มีเสียงตะโกนร้องสนับสนุนฝ่ายขาว มีอยู่น้อยรายที่ตะโกนสนับสนุนฝ่ายแดงขาว

ไก่ตัวขาวจึงเป็นฝ่ายที่มีผู้คนสนับสนุนอย่างมากมาย ในขณะที่ฝ่ายแดงขาวเป็นฝ่ายเสียเปรียบ

ทหารจากกรมทหารรักษาความสงบภายในอยู่ปะปนกับฝูงชน พวกเขาไม่ใส่เครื่องแบบเต็มชุด แต่ก็ไม่ได้ใส่ชุดพลเรือนแต่อย่างใด กล่าวคือใส่กางเกงลูกฟูกที่มีขอบยาวสีแดง เสื้อที่ใส่อยู่นั้นมีสีน้ำเงินเป็นจ้าๆ ติดมาจากเสื้อตัวนอก ศีรษะมีหมวกทหารใส่อยู่ การแต่งตัวดังกล่าวเป็นวิธีการปลอมแปลงตัวของพวกทหารเพื่อให้สอดคล้องกับการกระทำของตนเอง ด้วยวิธีการพนันไปพร้อมกับยืนเฝ้าดูอยู่ มิหนำซ้ำยังเข้าไปก่อกวนความสงบทั้งๆ ที่ปากยังพูดถึงการรักษาความสงบ

ในขณะที่มีเสียงตะโกนโห่ร้องกันอยู่นั้นจะมีมือหลายๆ มือยื่นออกมาเพื่อเขย่าเหรียญให้ได้ยิน แต่ในกระเป๋าของพวกเขานั้นเหือดแห้ง ถ้าคนไหนไม่มีเงินเหลืออยู่ การรับประกันการกู้ยืมก็จะเกิดขึ้นด้วยคำมั่นสัญญาว่าจะขายควายหรือผลผลิตจากการเก็บเกี่ยวครั้งต่อไป ฯลฯ มีชายหนุ่มสองคนที่เป็นพี่น้องกันมองตามพวกนักพนันด้วยสายตาริษยา ทั้งสองเดินเข้ามาใกล้กันแล้วกระซิบด้วยคำพูดแผ่วเบาที่ไม่มีใครสนใจฟังและเริ่มมีสีหน้าเศร้ามากขึ้น สายตามองดูกันอย่างเบื่อหน่ายและผิดหวัง ลูคัสเฝ้ามองดูพวกเขาอย่างมีเลศนัย และยิ้มออกมาอย่างมีเจตนาร้าย เขาเขย่าเหรียญเปโซไปมา เดินผ่านพี่น้องทั้งสองคนและมองเข้าไปยังสังเวียนพลางตะโกนออกไปว่า

"ข้าจะจ่ายห้าสิบ ห้าสิบต่อยี่สิบฝ่ายขาว!"

พี่น้องทั้งสองมองดูตากัน ฝ่ายพี่ชายพึมพำขึ้นว่า

"พี่บอกเอ็งแล้วว่าอย่าพนันเงินทั้งหมด ถ้าเอ็งฟังพี่บ้าง เราก็จะมีเงินพนันฝ่ายแดง!"

ฝ่ายน้องชายเดินเข้าไปหาลูคัส และค่อยๆ แตะแขนของเขา

"แกรึ?"

ลูคัสร้องขึ้น พลางหันกลับมาดูทำท่าทางประหลาดใจ

"พี่ชายของแกยอมรับข้อเสนอของข้า หรือแกมาพนันกับข้า?"

"เราจะพนันได้อย่างไรในเมื่อเราเสียเงินไปหมดแล้ว?"

"ตกลงแกยอมรับรึ?"

"พี่ไม่ต้องการพนัน! ถ้าแกให้เรายืมเงินบ้าง เพราะแกบอกว่าแกรู้จักเราสองคน..."

ลูคัสเอามือเกาศีรษะ ดึงเสื้อลง และตอบว่า

"แน่นอน ข้ารู้จักแกกับพี่ของแก แกคือตาร์ซิโล กับบรูโน ที่ยังหนุ่มแน่นและแข็งแรง ข้ารู้ว่าพ่อที่กล้าหาญของแกตายเพราะถูกพวกทหารเฆี่ยนร้อยครั้งทุกวัน ข้ารู้ว่าแกไม่คิดที่จะแก้แค้นให้พ่อ..."

"อย่ามายุ่งกับเรื่องของพวกเรา"

ตาร์ซิโลผู้เป็นพี่พูดขัดขึ้น

"เพราะมันจะนำโชคร้ายมาให้ ถ้าเราไม่มีน้องสาวละก็ เราก็คงถูกแขวนคอไปนานแล้ว!"

"ถูกแขวนคอรึ? มีแต่พวกขี้ขลาดกับพวกไม่มีเงินหรือไม่มีใครคุ้มครองเท่านั้นแหละที่ถูกแขวนคอ เอาหละ ภูเขาอยู่ใกล้ๆ นะ"

"ร้อยต่อยี่สิบ ข้าเลือกฝ่ายขาว"

คนเดินผ่านไปคนหนึ่งร้องขึ้น

"ให้เรายืมเงินสี่เปโซได้ไหม...สาม...สอง"

น้องชายอ้อนวอน

"เราจะคืนให้เท่าตัว การชนไก่กำลังจะเริ่มอยู่แล้ว"

ลูคัสเอามือเกาศีรษะอีกครั้ง

"จุ๊ย! เงินนี่ไม่ใช่ของข้าหรอก ดอน คริโซสโตโมให้ข้ามาเพื่อให้กับคนที่ต้องการรับใช้ท่าน แต่ข้าเห็นแล้วว่าแกไม่เหมือนพ่อของแก พ่อของแกน่ะเป็นคนกล้าแกร่ง คนที่ขี้ขลาดไม่มีสิทธิสนุก"

แล้วเขาก็เดินจากไป แต่ก็ไปไม่ไกลนัก

"เรายอมรับกันเถอะ มันจะแตกต่างกันยังไง? ถูกแขวนคอหรือถูกยิง ไม่สำคัญเท่าไหร่ คนจนทำอะไรก็ไม่ดีอยู่แล้ว"

"แกพูดถูก แต่คิดถึงน้องสาวของเราก่อน"

ในขณะเดียวกันนั้น สังเวียนก็โล่งขึ้น การต่อสู้กำลังจะเริ่มขึ้นแล้ว สุ้มเสียงต่างๆ เริ่มหายไป ยกเว้นคนเลี้ยงสองคนกับคนที่เชี่ยวชาญมัดตะขอเท่านั้นที่ยังคงอยู่ในสังเวียน เมื่อมีสัญญาณจากกรรมการผู้ตัดสิน คนมัดตะขอก็เปิดฝักออก เหล็กและคมมีดส่งแสงวาววับ ขู่ขวัญ และส่อประกาย

พี่น้องทั้งสองคนเดินเข้าไปใกล้สังเวียนด้วยหน้าตาบูดบึ้ง และเงียบกริบ เอาหน้าผากพิงกับริ้วไม้ไผ่ มีชายคนหนึ่งเดินเข้ามาใกล้ๆ พวกเขาและกระซิบที่หูว่า

"สหาย! ร้อยต่อสิบ ข้าอยู่ฝ่ายขาว!"

ตาร์ซิโลมองดูชายคนนั้นอย่างตื่นตะลึง บรูโนเอาข้อศอกถองพี่ชาย ซึ่งตอบกลับมาด้วยเสียงตะคอก

คนเลี้ยงจับไก่เอาไว้อย่างเชี่ยวชาญ โดยไม่ให้ถูกข่วน เสียงเงียบกริบแผ่คลุมอยู่ทั่วไป ผู้คนคงคิดกันไปว่าบรรดาผู้คนที่อยู่ ณ ที่นั้น นอกเหนือไปจากคนเลี้ยงไก่แล้วคือหุ่นขี้ผึ้งที่น่าสะพรึงกลัว ไก่ตัวหนึ่งถูกนำเข้ามาใกล้กับอีกตัวหนึ่ง หัวของมันตั้งแข็งเพื่อจิกและประจัญบาน หรือในทางกลับกันในการดวลกันทุกๆ ครั้งจะต้องมีมาตรการเสมอกัน เหมือนกับไก่ชนปาริเซียนกับไก่ชนฟิลิปปินส์ หลังจากนั้นไก่ทั้งสองตัวก็จะถูกบังคับให้จ้องตากัน เพื่อให้เจ้าสัตว์ที่น่าสงสารจดจำกันว่าตัวไหนถอนขนของตนและตัวใดมันจะต้องต่อสู้ ขนตรงบริเวณคอเริ่มตั้งชันและเริ่มสั่นกระเพื่อม มันมองดูกันอย่างเกลียดชัง

ด้วยตากลมรีของมัน แล้วเวลานั้นก็มาถึง มันถูกวางลงบนพื้นให้ห่างออกจากกันพอสมควร แล้วก็ถูกทิ้งไว้ให้อยู่กันตามลำพัง

ไก่ทั้งสองตัวค่อยๆ ก้าวเข้าหากันช้าๆ เสียงฝีเท้าของมันบนพื้นแข็งได้ยินไปทั่ว ไม่มีผู้ใดพูดจากันอีก ไม่มีใครหายใจด้วยซ้ำไป สัตว์ทั้งสองตัวยืดและหดคอราวกับจะสู้กันด้วยสายตาและส่งเสียงขู่คำราม พวกมันมองเห็นใบมีดวาววับส่งประกายสีน้ำเงินอันเยือกเย็น อันตรายกระตุ้นพวกมันให้เดินเข้าหากันอย่างเอาจริงเอาจัง แต่เมื่อเหลืออีกเพียงก้าวเดียวมันก็หยุดเดิน ตาจ้องเขม็งคอหดลง ขนตรงบริเวณคอเริ่มตั้งชันอีกครั้งหนึ่ง

ในนาทีนั้นเอง สมองอันกระจ้อยร่อยของมันก็ท่วมท้นไปด้วยเลือด ความโกรธแค้นวาบขึ้นมาราวกับฟ้าแลบ และด้วยความกล้าหาญตามธรรมชาติของมัน ทำให้มันกระโจนเข้าหากันอย่างดุร้าย จะงอยต่อจะงอย อกต่ออก เหล็กต่อเหล็ก ปีกต่อปีก การฟาดฟันกันด้วยวิธีอันชำ่ชองทำให้ทั้งคู่หลบหลีกกันได้ ดังนั้นจึงมีขนเพียงไม่กี่เส้นหลุดตกลงไป ไก่ทั้งสองเก็งจังหวะกันอีก ในทันใดนั้นเองฝ่ายขาวก็กระโจนสูงขึ้นไปในอากาศ และเฉือนอีกฝ่ายหนึ่งด้วยมีดโกนอันคมกริบของมัน แต่ฝ่ายแดงนั้นย่อขาและหดคอลง ฝ่ายขาวจึงฟาดฟันอากาศอันว่างเปล่า อย่างไรก็ดี ในขณะที่มันลดตัวลงบนพื้น พยายามมิให้ถูกทำร้ายจากเบื้องหลัง แล้วหันขวับกลับมาเผชิญหน้าฝ่ายแดงทันที ฝ่ายแดงเข้าโจมตีอย่างบ้าระห่ำ แต่ฝ่ายขาวปกป้องตนเองอย่างเยือกเย็น มันมิใช่ตัวเก็งของฝูงชนโดยเปล่าประโยชน์ ทุกๆ คนที่กำลังใจหายใจคว่ำและเป็นกังวลมองการต่อสู้ที่ขึ้นๆ ลงๆ ด้วยลมหายใจแผ่วเบา และบ้างก็ส่งเสียงร้องออกมาอย่างไม่ตั้งใจ บนพื้นเต็มไปด้วยขนไก่สีแดงและขาวที่ย้อมด้วยสีเลือด แต่ทว่าการประจัญบานกันก็ยังมิได้ยุติด้วยเลือดกองแรก คนฟิลิปปินส์ที่นี่ปฏิบัติตามโองการของรัฐบาลด้วยการต่อสู้จนตายไปข้างหนึ่ง หรือจนกระทั่งตัวหนึ่งตัวใดหนีไป เลือดท่วมพื้นไปหมด การต่อสู้เริ่มน้อยลงแต่ชัยชนะก็ยังคลุมเครืออยู่

ในที่สุด ฝ่ายขาวก็ใช้กำลังทั้งหมดที่มันมีอยู่พุ่งเข้าใส่ฝ่ายแดงเพื่อโจมตีเป็นครั้งสุดท้าย เอาใบมีดจิกเข้าไปในปีกของฝ่ายแดงจนติดแน่นอยู่กับกระดูก

ฝ่ายขาวนั้นได้รับบาดเจ็บตรงอก ไก่ทั้งสองตัวสูญเสียเลือดจนเกือบหมดตัว หมดเรี่ยวแรง ต่างฝ่ายต่างก็เกาะเกี่ยวกันนิ่งจนกระทั่งฝ่ายขาวร่วงผล็อยลงไป จะงอยปากมีเลือดไหลปรี่ และดิ้นทุรนทุรายอย่างเจ็บปวด ส่วนฝ่ายแดงซึ่งยืนอยู่ใกล้ๆ ยังยืนนิ่งอยู่ด้วยการพยุงปีกเอาไว้ อย่างไรก็ดี ขาของมันก็ค่อยๆ ทรุดลงและนัยน์ตาก็ปิดลงช้าๆ

กรรมการตัดสินประกาศให้ฝ่ายแดงชนะตามกฎเกณฑ์ของรัฐบาล เสียงร้องอย่างเหี้ยนกระหือรือจากฝูงชนสนับสนุนคำตัดสินอย่างเป็นทางการ เสียงโห่ร้องอันยืดยาวดังไปทั่วทั้งเมือง ผู้คนที่ได้ยินมาแต่ไกลรู้แล้วว่าผู้ชนะนั้นเป็นต่อ มิฉะนั้นแล้วก็คงจะมีความยินดีปรีดาน้อยลงกว่านี้ ซึ่งก็เหมือนกับประเทศชาติ ประเทศขนาดเล็กซึ่งประสบชัยชนะเหนือประเทศใหญ่นั้นก็จะบอกเล่าและเปล่งเสียงเพลงนับเป็นศตวรรษๆ นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

"เห็นไหม?"

บรูโนพูดขึ้นอย่างไม่พอใจกับพี่ชายนัก

"ถ้าเพียงแต่พี่เห็นด้วยเท่านั้น วันนี้เราก็คงมีเงินร้อยเปโซแล้ว มันเป็นความผิดของพี่เองที่ทำให้เราไม่มีเงินแม้แต่สตางค์แดงเดียว"

ตาร์ซิโลไม่ได้โต้ตอบสิ่งใด แต่หรี่ตากวาดมองไปทั่วเหมือนกับจะมองหาใครสักคนหนึ่ง

"เขากำลังคุยอยู่กับเปโดรตรงโน้น เขาให้เงินกับเปโดร โอ! เงินเยอะจริงๆ!"

บรูโนพูดต่อไปอีก

ลูคัสกำลังนับเหรียญเงินใส่ฝ่ามือของสามีของซีซาอยู่ พวกเขาพูดกันอย่างลับๆ แล้วจึงแยกออกจากกันด้วยสีหน้าพออกพอใจ

"เปโดรคงจะตกลงกับชายคนนั้น เขาช่างเป็นคนที่เอาจริงเอาจังจริงๆ"

บรูโนทอดถอนใจ

ฝ่ายตาร์ซิโลก็ยังคงมีสีหน้าไม่แจ่มใสนัก และยังครุ่นคิดอยู่ แล้วจึงเอาแขนเสื้อปาดเหงื่อตรงบริเวณหน้าผากของตน บรูโนพูดขึ้นว่า

"พี่ ฉันตัดสินใจแล้วหละถ้าพี่ไม่ยอมทำละก็กฎเกณฑ์ก็ยังครอบคลุมอยู่

ไก่แดงขาวของกัปตันติอาโก ควรจะเป็นฝ่ายมีชัย และเราจะต้องไม่เสียโอกาสนัก ฉันอยากพนันในคู่ต่อสู้ถัดไป มันจะแตกต่างกันยังไง? ยังไงเราก็จะแก้แค้นแทนพ่อของเรา"

"ประเดี๋ยว!"

ตาร์ซิโลพูดขึ้น ตาจ้องดูน้องของตนเองอย่างไม่วางตา ทั้งคู่ต่างก็ซีดเซียว

"พี่จะไปด้วย แกพูดถูก เราจะแก้แค้นแทนพ่อของเรา!"

แต่แล้วเขาก็หยุดเดินและซับเหงื่อของตนอีก บรูโนจึงถามขึ้นอย่างหงุดหงิดว่า

"มีอะไรหรือ?"

"แกรู้รึเปล่าว่าตัวไหนจะต่อสู้ในรอบต่อไป? มันคุ้ม...?"

"ไม่รู้! พี่ไม่ได้ยินหรือ? ไก่ดำขาวของกัปตันบาซิลิโอจะสู้กับไก่แดงขาวของกัปตันติอาโก ถ้าดูจากกฎเกณฑ์เกี่ยวกับไก่ชนละก็ ตัวแดงขาวควรจะเป็นฝ่ายชนะ"

"เออ! ตัวแดงขาวก็แล้วกัน พี่พนันด้วย... แต่ให้เรามั่นใจก่อน"

บรูโนมีท่าทางหงุดหงิด แต่ก็ยังเดินตามพี่ชายไป เขาตรวจดูไก่อย่างระมัดระวัง ชั่งใจ พินิจพิจารณ์ คิดกลับไปกลับมาถามรายละเอียดบางอย่างด้วยความคลางแคลงใจ ฝ่ายบรูโนนั้นแสดงอาการหงุดหงิดออกมาให้เห็นและมองพี่ชายตนเองอย่างฉุนเฉียว

"พี่ไม่เห็นเกล็ดขนาดใหญ่ใกล้กับเดือยเลยหรือ? มองไม่เห็นเล็บของมันรึ --- จะเอาอะไรอีกล่ะ? ดูขาของมันสิ! ลองดึงปีกออกดู และรอยฉีกตัดรอยใหญ่และก็รอยเกล็ดซ้อนหรือ?"

ตาร์ซิโลไม่ได้ยินในสิ่งที่น้องชายพูด แต่ตรวจดูไก่ต่อไป เสียงของเหรียญทองเหรียญเงินดังกรุ๋งกริ๋งอยู่ใกล้หูของตน

"เรามาดูเจ้าดำขาวซิ"

เขาเอ่ยขึ้นด้วยเสียงอู้อี้

ส่วนบรูโนนั้นใช้เท้าเคาะพื้น กัดฟันกรอด แต่ก็เดินตามพี่ชายไป

ทั้งสองเดินเข้ามาหาอีกกลุ่มหนึ่ง ที่นั่น ไก่ชนกำลังใส่ตะขออยู่ พวกเขาคัดเลือกใบมีด คนมัดขาใช้เชือกไหมสีแดง แต่ใช้เทียนไขขัดถูก่อนหลายครั้ง

ตาร์ซิโลมองดูไก่ตัวนั้นอย่างครุ่นคิด และด้วยสายตาพินิจพิเคราะห์ดูเหมือนว่าเขาไม่ได้เห็นไก่ชนตัวนั้น แต่มองเห็นสิ่งอื่นในอนาคต เขาเอามือปาดคิ้วแล้วจึงถามน้องชายด้วยเสียงที่หนักแน่นว่า

"พร้อมแล้วใช่ไหม?"

"ฉันน่ะรึ? พร้อมมาตั้งนานแล้ว --- โดยไม่จำเป็นต้องดูด้วยซ้ำไป!"

"เป็นเพราะ...น้องสาวที่น่าสงสารของเรา!"

"บ่ะ! พวกเขาไม่ได้บอกพี่รึว่าหัวหน้าคือ ดอน คริโซสโตโม? พี่ไม่เห็นเขาเดินเล่นกับผู้สำเร็จราชการหรือ? เราจะมีอันตรายได้อย่างไร?"

"แล้วถ้าเราตายล่ะ?"

"มันจะสำคัญอะไร? พ่อของพวกเราถูกเฆี่ยนตีจนตายอยู่แล้ว"

"แกพูดถูก!"

พี่น้องทั้งสองคนมองหาลูคัสในหมู่ผู้คน ในทันทีที่พวกเขาพบลูคัส ตาร์ซิโลก็หยุดชะงักและร้องขึ้นมาว่า

"ไม่เอา! เราออกไปจากที่นี่กันเถอะ เรากำลังทำลายตัวเอง!"

"พี่จะไปก็ตามใจสิ ฉันจะรับข้อเสนอของลูคัส"

"บรูโน"

โชคไม่ดีที่มีชายคนหนึ่งเดินเข้ามาหาพวกเขาและพูดขึ้นว่า

"จะพนันไหม? ข้าเอาฝ่ายดำขาว"

พี่น้องทั้งสองคนไม่ตอบ

"ข้าให้ต่อนะ"

"เท่าไหร่ล่ะ?"

บรูโนถามชายคนนั้นซึ่งกำลังนับเงินเหรียญสี่เปโซอยู่ บรูโนจ้องมองจนแทบจะไม่หายใจ

"ข้ามีเงินสองร้อย ห้าสิบต่อสี่สิบ!"

"ไม่เอา!"

บรูโนตอบอย่างหนักแน่น

"...เอา..."

"ตกลงห้าสิบต่อสามสิบ!"

"เอาเท่าตัวถ้าคุณอยากพนันละก็!"

"ดี! ตัวดำขาวเป็นไก่ของเจ้านายของข้า และข้าพึ่งชนะด้วย หนึ่งร้อยต่อหกสิบ"

"เป็นอันตกลง! รอเดี๋ยวนะ ผมจะไปเอาเงินก่อน"

"แต่ข้าจะเก็บเงินเอาไว้เองนะ"

ชายคนนั้นพูดอย่างไม่วางใจในท่าทางของบรูโนนัก

"ยังไงก็ได้!"

บรูโนโต้ตอบพลางยื่นกำปั้นทั้งสองออกมา แล้วจึงหันไปยังพี่ชาย และพูดว่า

"พี่อยู่ที่นี่แหละ ฉันจะไปเอง"

ตาร์ซิโลครุ่นคิด เขารักน้องชายและยังรักการพนันด้วย เขาทิ้งน้องชายให้อยู่ตามลำพังไม่ได้อย่างแน่นอน ดังนั้นเขาจึงพูดพึมพำว่า

"ตกลง!"

ทั้งสองเดินไปหาลูคัสซึ่งมองเห็นแล้วว่าทั้งสองกำลังเดินมาหา แล้วจึงยิ้มขึ้น

"คุณครับ!"

ตาร์ซิโลพูดขึ้น

"คุณจะให้เท่าไหร่?"

ทั้งสองถาม

"ข้าบอกแกไปแล้วนี่ว่า ถ้าแกเป็นหัวหน้ารวบรวมผู้คนที่จะเข้าโจมตีศูนย์บัญชาการ ข้าก็จะให้แกแต่ละคนสามสิบเปโซ และอีกสิบเปโซกับคนที่รวบรวมมาได้หนึ่งคน ถ้าทุกสิ่งทุกอย่างสำเร็จละก็ แต่ละคนจะได้คนละร้อย และ

แกสองคนได้มากขึ้นอีกเท่าตัว ดอน คริโซสโตโม เป็นคนรวย"

"ตกลง!"

บรูโนร้องขึ้น

"ขอดูเงินหน่อย"

"ข้ารู้ว่าแกเป็นคนกล้าเหมือนพ่อที่ตายไปแล้วของแก! มา อย่าให้พวกที่ฆ่าท่านได้ยินแกพูด"

ลูคัสพูดพลางชี้ไปที่ทหารรักษาความสงบภายใน

เขาพาพี่น้องทั้งสองคนไปที่มุมหนึ่ง แล้วบอกกับเขาพลางนับเงินไปด้วย

"พรุ่งนี้ ดอน คริโซสโตโมจะเดินทางมาพร้อมกับอาวุธ วันมะรืนนี้ตอนเย็นประมาณแปดโมง ให้ไปที่ป่าข้า แล้วข้าจะให้คำสั่งต่อไป แกมีเวลาหาคนอยู่นะ"

พวกเขาต่างก็ลาจากไป พี่น้องทั้งสองคนดูเหมือนกับจะเปลี่ยนบทบาทของตนเอง ตาร์ซิโลสงบเยือกเย็น ในขณะที่บรูโนมีสีหน้าซีดขาว

48

สุภาพสตรีทั้งสอง

ในขณะที่กัปตันติอาโกเอาไก่แดงขาวของท่านลงต่อสู้ในสังเวียนอยู่นั้น ดอนญ่า วิคตอรินากำลังเดินเล่นอยู่ในเมือง ด้วยวัตถุประสงค์ที่จะดูว่าพวกคนพื้นเมืองที่เกียจคร้านดูแลบ้านเรือนและทุ่งนาที่ใช้เพาะปลูกของพวกตนอย่างไร เธอแต่งตัวงดงามที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยใช้ริบบิ้นและดอกไม้ทั้งหมดที่เธอมีอยู่ประดับชุดผ้าไหมด้วยหวังว่าจะสร้างความประทับใจให้กับชาวบ้านเหล่านี้ และเพื่อให้พวกเขาเห็นช่องว่างระหว่างพวกเขากับร่างกายอันล่วงละเมิดมิได้ของเธอ เธอเกาะแขนสามีผู้พิการและเดินวางท่าไปตามถนนสายต่างๆในเมืองราวกับนกยูงท่ามกลางความประหลาดใจและงุนงงของพลเมืองที่อาศัยอยู่ ลินาเรสผู้เป็นญาติยังอยู่ที่บ้านพัก

"พวกคนพื้นเมืองช่างมีบ้านช่องที่น่าเกลียดอะไรอย่างนี้!"

เธอพูดขึ้นพลางทำสีหน้าบิดเบี้ยว

"ฉันไม่เข้าใจเลยว่าคนพวกนี้อยู่ได้อย่างไร จะต้องเป็นคนพื้นเมืองเท่านั้นแหละที่จะอยู่แบบนี้ได้ และยังทำท่าทางหยิ่งจองหองและมีมารยาทเลวๆอีกด้วย! คนพวกนี้มาอยู่ท่ามกลางพวกเราแต่ก็ไม่ยอมถอดหมวก! เราจะต้องทุบหมวกของพวกมันเหมือนกับที่พวกพระและนายร้อยของพวกทหารรักษาความสงบภายในทำอยู่เพื่อสอนมารยาทให้"

"แล้วถ้าพวกเขาทุบตีผมล่ะ?"

นายแพทย์ เด เอสปาดาญาถาม

"ก็เพราะเหตุนี้แหละที่คุณเป็นผู้ชาย!"

"แต่แต่ผมเป็นคนพิการนะ!"

ดอนญ่า วิคตอรินากำลังอารมณ์เสียอยู่พอดีเพราะถนนไม่ได้ปูลาด

เอาไว้ ชายเสื้อชุดยาวของเธอจึงมีฝุ่นจับ นอกจากนี้เธอยังพบว่าตนเองอยู่ท่ามกลางหญิงสาวมากมายที่เดินผ่านเธอไปพร้อมกับก้มหน้าลงต่ำโดยไม่ได้แสดงความชื่นชมเครื่องแต่งกายหรูหราของเธอดังที่ควรจะเป็น คนขับรถม้าของซินังที่กำลังพาเธอกับญาติมาในรถม้าเปิดประทุนหรูหรา ยังบังอาจตะโกนใส่ดอนญ่า วิคตอรินาให้

"หลีกทาง"

ด้วยน้ำเสียงที่แสดงอำนาจจนเธอต้องยินยอมให้ทางและเพียงแต่พูดขึ้นว่า

"ดูเจ้าคนขับรถม้าหยาบคายคนนั้นสิ! ฉันจะไปบอกนายของมันให้อบรมสั่งสอนพวกคนรับใช้ให้ดีกว่านี้!"

แล้วเธอก็สั่งสามีว่า

"กลับบ้านกันเถอะ"

ฝ่ายหลังนั้นเกรงพายุที่กำลังจะก่อตัวขึ้น จึงหมุนไม้ยันรักแร้ของตนและโอนอ่อนผ่อนตามบัญชาของเธอ

ทั้งสองเผชิญหน้ากับท่านอัลเฟเรซ และต่างก็ทักทายกันตามมารยาท แต่ก็เพิ่มความไม่พอใจให้กับดอนญ่า วิคตอรินามากขึ้น ท่านอัลเฟเรซมิเพียงแต่ไม่เอ่ยชมการแต่งกายของเธอ แต่กลับพิจารณาดูเธอด้วยสายตาที่เกือบจะเย้ยหยันด้วยซ้ำไป

"คุณไม่ควรยื่นมือให้กับอัลเฟเรซธรรมดาๆ คนหนึ่ง"

เธอบอกกับสามีหลังจากที่เดินห่างออกมาบ้างแล้ว

"เขาแทบจะไม่แตะหมวกเหล็กของเขา แต่คุณกลับถอดหมวก คุณช่างไม่รู้วิธีจัดการกับเขาเลย!"

"เขาเป็นผู้บัญชาการที่...ที่นี่นะ!"

"แล้วยังไง? เราเป็นคนพื้นเมืองเหมือนกันรึ?"

"คุณพูดถูก"

เขาตอบออกไปเพราะไม่ประสงค์ที่จะก่อเรื่องทะเลาะวิวาทกัน

พวกเขาเดินผ่านบ้านของท่านอัลเฟเรซพอดี ดอนญ่า คอนโซลาซิออง

อยู่ที่หน้าต่างดังเช่นเคย เธอแต่งตัวด้วยผ้าสักหลาดและกำลังสูบซิการ์อยู่ สืบเนื่องมาจากบ้านค่อนข้างต่ำ พวกเขาจึงมองเห็นกันได้อย่างชัดเจน ดอนญ่า วิคตอรินามองเห็นอีกฝ่ายหนึ่งเต็มตัว ฝ่ายเทพยดาแห่งกรมทหารรักษาความสงบภายในพินิจพิจารณาเธอตั้งแต่ศีรษะจรดเท้าอย่างเงียบๆ แล้วก็เม้มริมฝีปากล่างถ่มน้ำลาย แล้วจึงหันหน้าไปอีกทางหนึ่ง การกระทำดังกล่าวทำให้ความอดทนของดอนญ่า วิคตอรินาสิ้นสุดลง เธอละทิ้งสามีโดยไม่มีการพยุงอีก และเดินไปเผชิญหน้ากับภรรยาของท่านอัลเฟเรซ เนื้อตัวสั่นเทาด้วยความโกรธอย่างสุดขีด ดอนญ่า คอนโซลาซิอองค่อยๆ หันศีรษะกลับมาและพินิจพิจารณาอีกฝ่ายหนึ่งเงียบๆ และถ่มน้ำลายออกมาอย่างดูถูก แล้วถามขึ้นว่า

"เป็นอะไรไปรึ ดอนญ่า?"

"บอกฉันได้ไหม เซนญอร่า ว่าคุณมองฉันแบบนั้นเพราะอะไร? คุณอิจฉาใช่ไหม?"

ดอนญ่า วิคตอรินาพูดโพล่งออกมาได้ในที่สุด

"ฉันน่ะรึ? อิจฉา? อิจฉาคุณรึ?"

เมดูซาพูดอย่างเย้ยหยัน

"ใช่สิ ฉันอิจฉาเจ้าหลอดผมม้วนไปม้วนมาของเธอ!"

"เราไปกันเถอะคุณ! อย่าไปสน...สนใจเขาเลย!"

นายแพทย์บอกกับภรรยา

"ปล่อยให้ฉันสั่งสอนนังตัวร้ายไร้ความอายคนนี้ก่อน!"

ฝ่ายภรรยาตอบและผลักสามีออกไปจนเขาเกือบจะเอาหน้ากระแทกพื้นดิน หลังจากนั้นจึงหันไปหาดอนญ่า คอนโซลาซิออง แล้วพูดขึ้นว่า

"ระวังตัวด้วยว่าแกกำลังพูดกับใคร อย่าคิดนะว่าฉันเป็นคนบ้านนอกหรือเมียน้อยของพวกทหาร! ในบ้านของฉันที่มะนิลา พวกอัลเฟเรซไม่ได้เข้าหรอกพวกนั้นน่ะเฝ้าประตูเท่านั้น"

"ฮัลโหล เซนญอร่าพุพุต* ผู้ทรงศักดิ์ พวกอัลเฟเรซอาจจะไม่เข้า ยกเว้น

* เป็นชื่อเรียกผู้หญิงที่แอบอ้างตนเองเป็นคนยุโรปอย่างดูหมิ่นดูแคลน

พวกทุพพลภาพแบบเจ้านั่นแหละ ฮา! ฮา! ฮา! ฮา!"

ถ้ามิใช่รองพื้นที่เธอใช้ละก็ ผู้คนก็จะเห็นดอนญ่า วิคตอรินาหน้าแดงเป็นแน่ เธออยากจะเข้าไปโจมตีศัตรูเป็นอย่างยิ่ง แต่ทหารกั้นเธอเอาไว้ ในขณะเดียวกันท้องถนนก็มีคนที่อยากรู้อยู่กันเต็มไปหมด

"ฟังนะยะ! ฉันลดตัวเองมาพูดกับแก คนที่มีชื่อเสียงอย่างฉัน...แกอยากมาซักผ้าให้ฉันไหมล่ะ? ฉันจ่ายงามนะ แกคิดว่าฉันไม่รู้เลยรึว่าแกเคยเป็นคนซักผ้ามาก่อน"

ดอนญ่า คอนโซลาซิออง ผลุดลุกขึ้นยืนอย่างโกรธจัด เรื่องเกี่ยวกับการซักผ้ากระทบเธออย่างรุนแรง

"แกคิดว่าเราไม่รู้หรอกรึว่าแกเป็นใคร และคนที่แกขนมาด้วยเป็นคนประเภทไหน? เอาสิ ผัวของฉันเล่าให้ฉันฟังแล้ว! มาดาม อย่างน้อยที่สุดฉันไม่ได้เป็นของใครยกเว้นคนเพียงคนเดียว แต่แกล่ะ? ผู้คนจะต้องดิ้นตายเพราะความหิวที่จะเก็บของเหลือๆ เศษผ้าขี้ริ้วของโลกนี้ทั้งหมด!"

การโจมตีกระทบดอนญ่า วิคตอรินาราวกับถูกทุบที่ศีรษะอย่างรุนแรง เธอม้วนแขนเสื้อ กำมือแน่น และขบเขี้ยวเคี้ยวฟัน แล้วท้าทายขึ้นว่า

"ลงมานั่งแก่โสโครก! ฉันจะล้างปากสกปรกของแก นังโสเภณีของกองทัพทั้งหมด นังกะหรี่โดยสันดาน!"

เมดูซา หายวับไปจากหน้าต่าง ในชั่วพริบตาเราก็เห็นเธอวิ่งลงมาอย่างรวดเร็ว ขยับแส้ของสามี

ฝ่ายดอน ธิบูร์ซิโอ วิงวอน เข้าขัดขวาง และพวกเขาคงจะเข้าปะทะกันเป็นแน่ถ้าท่านอัลเฟเรซไม่กลับมาพอดีกับเวลา

"พวกเธอทั้งหลาย! ดอน ธิบูร์ซิโอ!"

ดอนญ่า วิคตอรินาตะโกนขึ้นว่า

"สอนเมียของแกให้ดี ซื้อเสื้อผ้าที่ดีกว่านี้ให้มันใส่ และถ้าแกไม่มีเงินละก็ให้ขโมยจากผู้คน พวกทหารอย่างแกจะดีแค่ไหนเชียว!"

"ข้าอยู่ที่นี่ มาดาม! ทำไม ฯพณฯ ท่านไม่มาขยี้ปากของข้าเล่า?

แกไม่มีอะไรดีเลย นังดอนญ่า ฯพณฯ ท่าน!"

ท่านอัลเฟเรซพูดขึ้นอย่างโกรธเคือง

"มาดาม ให้ขอบคุณที่ผมไม่ลืมว่าคุณเป็นผู้หญิง มิฉะนั้นแล้วผมคงเตะคุณกระจุยกระจายไปพร้อมกับลอนผมและริบบิ้นทั้งหมดของคุณ!"

"เซ...เซนญอร์อัลเฟเรซ!"

"พูดไป ท่านเซอร์เป็ด! แกไม่ได้ใส่กางเกงรึ ฮวน ลานัส!"*

มีทั้งคำพูดและท่าทาง เสียงตะโกน การเย้ยหยันและความเจ็บปวดอยู่ท่วมท้นไปหมด ผ้าปูที่นอนสกปรกที่ซุกซ่อนเอาไว้ทั้งหมดในตู้เสื้อผ้าถูกนำออกมาเปิดเผย และเนื่องจากว่าบุคคลทั้งสี่พูดขึ้นในเวลาเดียวกัน มิหนำซ้ำยังพูดหลายต่อหลายเรื่องที่กระทบบางชนชั้น ข้อเท็จจริงต่างๆ ถูกเปิดเผยขึ้น--- เราจึงขอยอมแพ้ ไม่เขียนในสิ่งที่พูดกัน ผู้คนที่สนใจแม้จะไม่เข้าใจนักแต่ก็สนุกสนานไม่น้อยไปกว่ากันเลย และเฝ้าหวังกันว่าเรื่องราวจะจบลงด้วยการเข้าทุบตีกัน แต่ก็โชคร้ายที่พระประจำตำบลเดินผ่านมาและนำความสงบมาให้

"ท่านสุภาพบุรุษ! ท่านสุภาพสตรี! ช่างน่าอับอายอะไรอย่างนี้ เซนญอร์อัลเฟเรซ!"

"คุณกำลังเข้ามายุ่งที่นี่ คนเจ้าเล่ห์ พวกคาร์ลิสต์!"

"ดอน ธิบูร์ซิโอ เอาภรรยาของคุณออกไป มาดาม เก็บลิ้นของคุณเอาไว้ให้ดี!"

"บอกกับพวกที่กดขี่ข่มเหงคนจนสิ!"

พจนานุกรมของสมญานามต่างๆ ก็ค่อยๆ เหือดแห้งไป การด่าว่าเกี่ยวกับการกระทำอันน่าละอายของคู่แต่งงานทั้งสอง การข่มขู่และเย้ยหยันกันและกันก็ค่อยๆ จางลง บาทหลวงซัลวีเดินจากคนหนึ่งไปหาอีกคนหนึ่งสร้างความมีชีวิตชีวาให้กับเหตุการณ์มากขึ้น ถ้าเพียงแต่มิตรของพวกเราที่เป็นผู้สื่อข่าวอยู่ที่นี่ด้วยเท่านั้น...!

"ในเร็วๆ นี้เราจะไปมะนิลาและเข้าพบท่านผู้สำเร็จราชการ"

---

* หมายถึงคนขลาด

ดอนญ่า วิคตอรินาซึ่งกำลังโกรธจัดหันมาพูดกับสามีของเธอว่า

"คุณไม่ใช่ผู้ชายเลย! น่าเสียดายกางเกงที่คุณใส่อยู่!"

"แต่...แต่คุณ พวกทหารยามล่ะ! ผมเป็นง่อย!"

"คุณควรจะท้าดวลปืนหรือดวลกระบี่ หรือมิฉะนั้น...มิฉะนั้น..."

แล้วดอนญ่า วิคตอรินาก็มองไปที่ฟันปลอมของเขา

"ที่รัก ผมไม่เคยถือ..."

ฝ่ายดอนญ่า วิคตอรินาไม่ยินยอมให้เขาพูดจบ เธอรี่เข้าไปอย่างรวดเร็วและคว้าเอาฟันปลอมออกมาจากปาก แล้วโยนมันลงไปกลางถนนและเอาเท้ากระทืบมัน เขาแทบจะสะอื้นแต่เธอเดือดแค้นเป็นฟืนเป็นไฟเมื่อเดินกลับมาถึงบ้าน ในขณะนั้นลินาเรสกำลังพูดคุยกับมาเรีย คลารา และซินังพูดกับวิคตอเรียอยู่พอดี และไม่รู้ว่ามีอะไรเกิดขึ้นแต่ก็รู้สึกเป็นทุกข์ไม่น้อยเมื่อมองเห็นญาติของตน ฝ่ายมาเรีย คลาราซึ่งกำลังนั่งอยู่บนเก้าอี้นวมท่ามกลางหมอนและผ้าห่มรู้สึกประหลาดใจเป็นอย่างยิ่งกับหน้าตาใหม่ของหมอ

"น้อง ไปท้าทายไอ้อัลเฟเรซเดี๋ยวนี้หรือมิฉะนั้น..."

ดอนญ่า วิคตอรินาพูดขึ้น

"ทำไมผมจะต้องทำอย่างนั้นละครับ?"

ลินาเรสถามอย่างประหลาดใจ

"เธอไปท้าเขาเดี๋ยวนี้ มิฉะนั้นฉันจะบอกทุกคนที่นี่ว่าเธอเป็นใคร"

"แต่ ดอนญ่า วิคตอรินา!..."

สหายทั้งสามคนต่างก็มองตากัน

"เธอเห็นเป็นยังไง? ไอ้อัลเฟเรซพูดเหยียดหยามพวกเรา และมันบอกกับเราว่าเธอก็คือเธอนั้นแหละ! นังเมียแก่คนนั้นลงมาพร้อมกับถือแซ่... ส่วนคนๆ นี้..."

พลางชี้ไปที่สามี

"...และคนๆ นี้ปล่อยให้ถูกเย้ยหยัน...และเขาเองก็เป็นผู้ชาย!"

"บ่ะ! พวกเขาทะเลาะกันแต่เราไม่ได้เห็น!"

ซินังพูดขึ้น

"ท่านอัลเฟเรซทำฟันของหมอหัก!"

วิคตอเรียพูดเสริมขึ้น

"เราจะไปมะนิลากันในเร็วๆ นี้ เธออยู่ที่นี่เพื่อท้าทายเขา ถ้าไม่ทำละก็ ฉันจะบอกดอน ซันติอาโกว่าสิ่งที่เธอบอกไปนั้นเป็นเรื่องโกหกทั้งเพ ฉันจะบอกเขา..."

"แต่ดอนญ่า วิคตอรินา ดอนญ่า วิคตอรินา!"

ลินาเรสพูดขัดขึ้นด้วยหน้าตาซีดเซียว และเดินเข้ามาใกล้เธอ

"กรุณาอย่าได้พูดอะไรออกมาตอนนี้"

ในขณะที่เหตุการณ์ดังกล่าวกำลังดำเนินอยู่ กัปตันติอาโกก็กลับมาจากบ่อนไก่ด้วยใบหน้าเศร้าสลดและทอดถอนใจ ท่านสูญเสียไก่แดงขาวของท่านไป

ฝ่ายดอนญ่า วิคตอรินาไม่ได้ปล่อยให้ท่านทอดถอนใจนานนัก เธอเล่าเรื่องที่เกิดขึ้นให้ฟังสั้นๆ แต่เต็มไปด้วยคำดูถูกดูแคลนและพยายามที่จะให้ตนเองดูดี

"ลินาเรสจะท้าดวลกับเขา คุณได้ยินไหม? ถ้าไม่ทำละก็ อย่ายอมให้เขาแต่งงานกับลูกสาวของคุณเป็นอันขาด อย่าให้การแต่งงานเกิดขึ้น ถ้าเขาไม่มีความกล้า เขาก็ไม่เหมาะสมกับคลาริต้า!"

"พี่จะแต่งงานกับสุภาพบุรุษคนนั้นรึ?"

ซินังถามขึ้นดวงตาอันรื่นเริงคู่นั้นเต็มไปด้วยน้ำตา

"หนูรู้ว่าพี่เป็นคนสุขุม ไม่โลเลนะ"

ส่วนมาเรีย คลารานั้นมีใบหน้าซีดราวกับเทียนไข ยกตัวขึ้น ดวงตาคู่นั้นมีความหวาดหวั่นและมองไปที่บิดา ดอนญ่า วิคตอรินาและที่ลินาเรสซึ่งหน้าแดงก่ำ ฝ่ายดอน ซันติอาโกก้มหน้าลงในขณะที่ดอนญ่าพูดเสริมขึ้นว่า

"คลาริต้า ระวังการแต่งงานกับผู้ชายที่ไม่นุ่งกางเกง---จำเอาไว้---แล้วเธอก็จะถูกเหยียดหยามแม้แต่จากพวกสุนัข!"

แต่ฝ่ายหญิงสาวนั้นมิได้ตอบสิ่งใด เธอบอกกับเพื่อนๆ ว่า

"ช่วยพาฉันกลับไปที่ห้องด้วย ฉันเดินเองไม่ไหว"

พวกเขาช่วยพยุงให้เธอยืนขึ้น แขนอันกลมกลึงของพวกเขาโอบกอดเอวของเธอเอาไว้ เธอพิงศีรษะเอาไว้บนบ่าของวิคตอเรียแสนสวย แล้วสาวน้อยก็กลับไปยังห้องของเธอ

ในคืนเดียวกันนั้น สามีภรรยา เด เอสปาดาญาก็เก็บข้าวของและยื่นค่ารักษาที่สูงถึงหลายพันเปโซกับกัปตันติอาโก และในเช้าตรู่ของวันรุ่งขึ้นก็จากไปมะนิลาด้วยรถม้าของกัปตันติอาโก ส่วนลินาเรสขี้อายถูกผลักให้ไปรับฐานะของผู้แก้แค้น

49

ปริศนา

นกนางแอ่นสีนิลจะกลับคืนมา... (เบคเกอร์)*

อิบาร์ราเดินทางมาถึงในวันรุ่งขึ้น ตามที่ลูคัสประกาศเอาไว้ล่วงหน้า การเยี่ยมครั้งแรกของเขาคือบ้านของกัปตันติอาโก ด้วยวัตถุประสงค์ที่จะได้พบกับมาเรีย คลารา และเพื่อบอกให้เธอรู้ว่า ฯพณฯ ท่านผู้สำเร็จราชการได้ช่วยไกล่เกลี่ยระหว่างเขากับศาสนจักรแล้ว เขานำสาส์นซึ่งสมเด็จพระสังฆราชเขียนขึ้นโดยตรงมาให้กับพระประจำตำบล ป้าอิซาเบลนั้นมีความสุขเป็นที่สุด ท่านชอบชายหนุ่มมากทีเดียว และไม่ชื่นชมนักกับอนาคตของหลานสาวที่จะแต่งงานกับลินาเรส ส่วนกัปตันติอาโกนั้นไม่ได้อยู่ที่บ้าน

"เข้ามา เข้ามา!"

ป้าพูดภาษาสเปนอย่างตะกุกตะกัก แล้วบอกกับหลานสาวว่า

"มาเรีย ดอน คริโซสโตโม กลับมาแล้วด้วยพระมหากรุณาธิคุณของพระผู้เป็นเจ้า สมเด็จพระสังฆราชได้ยกเลิกการขับออกจากศาสนาของเขาแล้ว"

แม้กระนั้น ชายหนุ่มก็ไม่สามารถก้าวเดินต่อไปได้ รอยยิ้มบนริมฝีปากค้างอยู่ดังเดิม มิหนำซ้ำเขายังลืมในสิ่งที่ตนเองกำลังจะพูดอยู่พอดี ลินาเรสกำลังยืนอยู่ตรงระเบียงใกล้ๆ กับมาเรีย คลารา และกำลังร้อยดอกไม้และใบองุ่นอยู่พอดี บนพื้นเต็มไปด้วยดอกกุหลาบกับดอกมะลิ ส่วนมาเรีย คลารานั้นนอนพิงเก้าอี้อยู่ ใบหน้าซูบผอมและซีดเซียวและกำลังอยู่ในอารมณ์เศร้าสร้อย ดวงตาของเธอโศกสลด เธอกำลังเล่นกับพัดงาช้างซึ่งไม่ได้ขาวงามเหมือนกับนิ้วอันเรียวงามของเธอ

---

* เป็นบทกวีของ กุสตาโว อะโดลโฟ เบคเกอร์ กวีชาวสเปนผู้มีชื่อเสียง

ลินาเรสหน้าซีดเมื่อมองเห็นอิบาร์รา ในขณะที่พวงแก้มของมาเรีย คลาราเปลี่ยนเป็นสีแดงก่ำ เธอพยายามลุกขึ้นยืน แต่ก็ไม่มีเรี่ยวแรงพอ ดังนั้น เธอจึงหลบสายตาลงและปล่อยพัดของเธอร่วงหลุดไปจากมือ

ความเงียบอย่างอึดอัดผ่านพ้นไปวูบหนึ่ง จนกระทั่งในที่สุดอิบาร์ราเดินเข้ามาหาและพูดพึมพำด้วยน้ำเสียงแตกพร่าว่า

"ผมพึ่งมาถึงเดี๋ยวนี้เอง และก็รีบมาหาคุณ... แต่ผมก็พบว่าอาการของคุณดีกว่าที่ผมคาดเอาไว้"

ฝ่ายมาเรีย คลารานั้นอึกอัก เธอจึงไม่พูดอะไรออกมาแม้แต่คำเดียว และก้มหน้าลงอยู่ตลอดเวลา

ส่วนอิบาร์รามองดูลินาเรสตั้งแต่ศีรษะจรดเท้า มันเป็นสายตาที่ชายหนุ่มขี้อายคนนี้มองกลับไปอย่างไม่ละลด

"ก็ดีครับ ผมเห็นแล้วว่าการมาของผมไม่ได้มีผู้ใดคาดมาก่อน"

เขาพูดอย่างช้า ๆ

"มาเรีย ขอโทษด้วยครับที่ผมไม่ได้บอกล่วงหน้า ผมจะอธิบายให้คุณฟังถึงความประพฤติของผมภายหลัง... เรายังจะพบกันอีก... แน่นอน..."

ถ้อยคำตอนหลังนี้เอ่ยขึ้นพร้อม ๆ กับมองไปทางลินาเรส หญิงสาวมองขึ้นมาดูเขา ดวงตาอันงดงามคู่นั้นเต็มปรี่ไปด้วยความบริสุทธิ์และเป็นทุกข์อีกทั้งวิงวอนและจับใจจนกระทั่งอิบาร์ราต้องหยุดชะงักด้วยความสับสน

"ผมจะมาหาพรุ่งนี้ได้ไหมครับ?"

"คุณรู้ดีอยู่แล้วว่าสำหรับฉันแล้วคุณมาที่นี่ได้เสมอ"

เธอตอบด้วยเสียงแผ่วเบาจนเกือบจะไม่ได้ยิน

อิบาร์ราจึงลาจากไปด้วยท่าทางเยือกเย็น ทั้ง ๆ ที่ในสมองนั้นพายุกำลังโถมกระหน่ำ ส่วนหัวใจนั้นเย็นเฉียบ สิ่งที่เขาพึ่งเห็นและรู้สึกนั้นเป็นสิ่งที่เขาไม่เข้าใจเลย หรือเป็นเพราะความกังขา การปฏิเสธหรือเป็นเพราะการทรยศ? เขาพึมพำขึ้นมาว่า

"โอ้! ก็เป็นเพียงผู้หญิงคนหนึ่งเท่านั้นเอง!"

เขาเดินมาถึงสถานที่กำลังก่อสร้างโรงเรียนโดยไม่รู้ตัว งานที่กำลังทำอยู่นั้นไปได้ไกลแล้ว ญอร์ ฮวนก็อยู่ที่นั่นพร้อมด้วยไม้วัดและลูกดิ่ง เขากำลังเดินไปเดินมาในหมู่คนงานจำนวนมาก เมื่อเห็นอิบาร์รา เขาก็รีบออกมาหาและพูดขึ้นว่า

"ดอน คริโซสโตโม ในที่สุดคุณก็มา พวกเราทุกคนเฝ้ารอคอยคุณอยู่ ดูกำแพงซิครับ สูงถึงหนึ่งเมตรสิบเซ็นต์ และจะสูงเท่ากับความสูงของคนในสองวันนี้แหละครับ ผมใช้แต่ไม้แดงกับไม้ดีๆ อย่างอื่น และได้ขอไม้สนกับไม้สักสำหรับงานไม้ชั้นบน คุณอยากตรวจห้องใต้ดินไหมครับ?"

บรรดาคนงานต่างก็ทักทายชายหนุ่มอย่างคารวะ และกุลีกุจอทำงานให้เขาเห็น ญอร์ ฮวนเอ่ยขึ้นว่า

"ตรงนี้คือทางระบายน้ำที่ผมเพิ่มเข้าไปเอง ท่อใต้ดินทอดไปสู่หลุมห่างออกไปประมาณสามสิบก้าว เพื่อใช้เป็นปุ๋ยสำหรับสนาม เรื่องนี้ไม่ได้มีอยู่ในแปลนหรอกครับ คุณไม่พอใจหรือเปล่าครับ?"

"ตรงกันข้ามเลย ผมสนับสนุนและยินดีกับคุณสำหรับความคิดอันนี้ คุณเป็นสถาปนิกจริงๆ คุณเรียนมาจากใครครับ?"

"ผมสอนตนเองครับ เซนญอร์"

บุรุษผู้เฒ่าตอบอย่างถ่อมตน

"อา! ก่อนที่ผมจะลืม สำหรับผู้ที่มีความหวั่นวิตก ในกรณีที่จะมีผู้ใดไม่กล้าพูดกับผมละก็ ผมไม่ได้ถูกขับออกจากศาสนาแล้วนะครับ ท่านสังฆราชเชิญผมไปรับประทานอาหารกลางวันแล้ว"

"บ่ะ ท่านครับ พวกเราไม่สนใจเรื่องการขับออกจากศาสนากันหรอก พวกเราทั้งหมดถูกขับออกจากศาสนาไปแล้ว บาทหลวงดามาโซเป็นคนทำและท่านก็ยังอ้วนเหมือนเดิมนั่นแหละครับ"

"ทำไมถึงเป็นอย่างนั้นล่ะ?"

"ผมคิดว่าประมาณปีหนึ่งมาแล้วท่านเมี่ยนผู้ช่วยคนหนึ่ง ทั้งๆ ที่ผู้ช่วยก็เป็นพระพอๆ กับท่าน แล้วใครจะสนใจกับการขับออกจากศาสนากันเล่าครับ

เซนญอร์?"

อิบาร์รามองเห็นเอเลียสในกลุ่มคนงาน คนๆ นี้ให้ความเคารพเขาเหมือนกับคนอื่น แต่ด้วยสายตาที่บอกเขาให้เข้าใจว่าเขาจำต้องพูดด้วย ดังนั้นเขาจึงเอ่ยขึ้นว่า

"ญอร์ ฮวน คุณอยากจะเอารายชื่อคนงานมาให้ผมดูไหม?"

ญอร์ ฮวนหายตัวไป หลังจากนั้นอิบาร์ราจึงเดินไปหาเอเลียส ซึ่งกำลังยกหินก้อนมหึมาด้วยตนเอง แล้วนำมันไปวางเอาไว้บนรถลาก

"เซนญอร์ คุณจะให้เวลาพูดคุยกับผมสักสองสามชั่วโมงได้ไหมครับ? บ่ายนี้คุณไปเดินเล่นเลียบชายฝั่งทะเลสาบ และขึ้นเรือของผม ผมจำต้องคุยกับคุณด้วยเรื่องสำคัญๆ หลายเรื่อง"

เอเลียสบอกแล้วเดินจากไป เมื่อเห็นอิบาร์ราพยักหน้ารับคำ

ญอร์ ฮวนนำรายชื่อมาให้เขาตรวจดู เขาพยายามมองหาชื่อของเอเลียส แต่ก็ไม่ปรากฏให้เห็น

50

เสียงจากผู้ถูกกดขี่

ก่อนอาทิตย์อัสดง อิบาร์ราก็ก้าวขึ้นเรือของเอเลียสตรงบริเวณชายฝั่งทะเลสาบ ชายหนุ่มมีท่าทางว้าวุ่นใจ

"ผมขอโทษด้วยครับ เซนญอร์"

เอเลียสเอ่ยขึ้นด้วยอาการเศร้าสร้อยเมื่อมองเห็นเขา

"ยกโทษให้ผมด้วยที่ละลาบละล้วงเชิญคุณมาพบ ผมอยากพูดคุยกับคุณอย่างอิสระเต็มที่ และที่นี่เราจะไม่มีพยานรู้เห็น เราจะกลับภายในหนึ่งชั่วโมง"

"ไม่เป็นไร สหายเอเลียส"

อิบาร์ราพูดขึ้นพยายามฝืนยิ้ม

"คุณจะต้องพาผมไปที่เมืองนั้นที่มีหอระฆังที่เรามองเห็นจากที่นี่ พรหมลิขิตบังคับให้ผมไปที่นั่น"

"พรหมลิขิตหรือครับ?"

"ใช่ครับ ลองคิดดูสิ! ตอนที่ผมมาที่นี่ผมพบท่านอัลเฟเรซที่พยายามมาเป็นเพื่อน ผมคิดถึงคุณอยู่ และรู้ว่าท่านจะจำคุณได้ ผมจึงต้องจัดการอย่างใดอย่างหนึ่ง ผมจึงบอกกับท่านว่าผมกำลังจะไปที่เมืองนั้น เมืองที่มีหอระฆังที่เห็นได้จากที่นี่ และผมจะต้องอยู่ที่นั่นทั้งวันเพราะท่านอยากพบผมบ่ายพรุ่งนี้"

"ขอบคุณสำหรับความรอบคอบของคุณ เพียงแต่คุณบอกท่านว่ามีผมไปเป็นเพื่อนก็ได้นี่ครับ"

เอเลียสบอกอย่างไม่สนใจนัก

"แต่คุณจะทำอย่างไร?"

"ท่านจำผมไม่ได้หรอกครับ เพราะท่านเคยเห็นผมเพียงครั้งเดียว ท่านไม่รู้ด้วยซ้ำไปว่าพ่อแม่ของผมเป็นใคร"

"วันนี้เป็นวันที่ผมอับโชคจริง ๆ"

อิบาร์ราทอดถอนใจเมื่อนึกถึงมาเรีย คลอรา

"คุณอยากจะบอกอะไรกับผมหรือ?"

เขาถามขึ้นหลังจากนิ่งไปครู่หนึ่ง

เอเลียสกวาดสายตามองไปโดยรอบ เขาทั้งสองอยู่ห่างจากฝั่งมามากแล้ว ดวงอาทิตย์ลับฟ้าไปแล้ว สืบเนื่องมาจากระดับของพื้นน้ำในบริเวณแถบนี้ อาทิตย์อัสดงจึงอยู่ไม่นานนัก ดังนั้นเงามืดจึงขยายขึ้น ดวงจันทร์เต็มดวงใสสว่าง

"เซนญอร์"

เอเลียสตอบอย่างเคร่งขรึม

"ผมเป็นตัวแทนของความปรารถนาของผู้เคราะห์ร้ายจำนวนมากมาย"

"ผมจะช่วยอะไรพวกเขาได้บ้าง?"

"มากเลยครับท่าน มากกว่าใคร ๆ"

เอเลียสเล่าเกี่ยวกับการสนทนาที่เขามีกับหัวหน้าโจรทมิฬอย่างสั้น ๆ โดยข้ามส่วนที่พูดถึงข้อกังขาและคำขู่ของฝ่ายหลัง อิบาร์ราฟังอย่างตั้งอกตั้งใจ และเมื่อเอเลียสเล่าเรื่องจบ ทุกสิ่งทุกอย่างก็ตกอยู่ในความเงียบจนกระทั่งอิบาร์ราทำลายความเงียบลงไป

"แล้วพวกเขาประสงค์อะไร...?"

"การปฏิรูปอย่างถอนรากถอนโคนในกองทัพ ในหมู่สงฆ์ ในการบริหารของศาลยุติธรรม --- หมายความว่าพวกเขาขอการปกครองของรัฐบาลที่มีเมตตา"

"แล้วพวกเขาประสงค์อะไร?"

"เป็นต้นว่า ให้ความเคารพต่อเกียรติศักดิ์ของมนุษย์มากขึ้น ประกันความปลอดภัยของปัจเจกบุคคลมากขึ้น ลดอำนาจของกองทัพ ลดสิทธิพิเศษของพวกนี้เพราะพวกเขาใช้อำนาจในทางผิดได้ง่าย ๆ"

"เอเลียส"

ชายหนุ่มพูดขัดขึ้น

"ผมไม่รู้หรอกว่าคุณคือใคร แต่ผมสังเกตเห็นว่าคุณไม่ธรรมดา ---

คุณคิดและปฏิบัติแตกต่างไปจากคนอื่นๆ ดังนั้นคุณจะเข้าใจผมถ้าผมบอกว่าถึงแม้สภาวะต่างๆ จะบกพร่อง มันก็ยังจะมีอยู่ต่อไปถึงแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงไปบ้างก็ตาม ผมทำให้เพื่อนๆ ของผมในแมดริดพูดได้ด้วยการจ่ายเงินให้กับพวกเขา ผมพูดกับท่านผู้สำเร็จราชการก็ได้ แต่ไม่ว่าจะกับใครก็ตามต่างก็ทำอะไรไม่ได้ นอกจากนั้นท่านยังไม่มีอำนาจพอที่จะเสนอการเปลี่ยนแปลงมากมายแบบนี้ได้ และผมก็จะไม่ยอมก้าวมาในเส้นทางนี้ด้วย ผมเข้าใจดีว่าถึงแม้สภาวะเหล่านี้จะเป็นจริงและไม่เป็นที่ปรารถนานักก็ตาม แต่ก็ยังจำเป็นอยู่ในปัจจุบัน --- มันคือสิ่งที่เราเรียกกันว่าเป็นความชั่วช้าที่จำเป็นต้องมี"

ด้วยความประหลาดใจ เอเลียสเงยหน้าขึ้นมองอิบาร์ราอย่างตกตะลึง แล้วจึงถามขึ้นด้วยเสียงค่อนข้างสั่นว่า

"คุณเชื่อในความชั่วช้าที่จำเป็นต้องมีเหมือนกันหรือครับท่าน? คุณเชื่อหรือว่าในอันที่จะทำความดีนั้นจำเป็นต้องทำชั่วด้วย?"

"ไม่! ผมเชื่อในการแก้ไขด้วยวิธีรุนแรงที่เราใช้กันอยู่เพื่อรักษาโรคให้หายขาด เอาหละ ประเทศชาติเป็นสิ่งที่มีชีวิตที่เจ็บปวดด้วยโรคเรื้อรัง ดังนั้นเพื่อจะรักษาให้หาย รัฐบาลจำต้องใช้วิธีที่เหี้ยมโหดและรุนแรง ถ้าคุณจะคิดแบบนั้นแต่ก็เป็นวิธีที่มีประโยชน์และจำเป็นต้องใช้"

"ท่านครับ คนๆ นั้นเป็นหมอชั้นเลว คนที่มองหาวิธีแก้ไขอาการและปกปิดเอาไว้โดยไม่พยายามไต่ถามถึงที่มาของความเลวร้ายนั้น หรือแม้แต่จะรู้ก็ยังไม่กล้าจัดการกับมัน พวกทหารรักษาความสงบภายในมองเห็นแต่วิธีนี้เท่านั้น การปราบปรามความผิดทำด้วยความสยดสยองและความรุนแรง ซึ่งผลลัพธ์มิได้บรรลุผลสำเร็จใดๆ นอกเหนือไปจากความบังเอิญเท่านั้น ยิ่งไปกว่านั้นท่านครับ เรายังต้องพิจารณาด้วยว่าสังคมมีสิทธิที่จะเจ็บปวด เพราะเนื่องมาจากความล้มเหลวของปัจเจกบุคคล หลังจากที่สังคมแสดงให้เห็นและจัดการด้วยวิธีการที่จำเป็นเพื่อให้ได้มาซึ่งความสมบูรณ์แบบทางด้านศีลธรรมในประเทศของเรานั้น เราไม่มีสังคมใดๆ ทั้งนั้นเนื่องจากประเทศและรัฐบาลไม่ได้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ฝ่ายหลังนั้นควรจะยืดหยุ่นมิใช่เพราะว่าเราจำเป็นต้องมี

การผ่อนปรน แต่เพราะว่าปัจเจกบุคคลซึ่งไม่ได้รับการดูแลและถูกทอดทิ้งมีความรับผิดชอบน้อยด้วย เหตุผลที่ว่าพวกเขาไม่ได้รับการบอกกล่าวสั่งสอนยิ่งไปกว่านี้เมื่อพิจารณาจากการเปรียบเทียบของคุณแล้ว การปฏิบัติที่สืบเนื่องกับความเลวร้ายของประเทศเป็นไปอย่างทำลายล้าง จนมีผลกระทบต่ออวัยวะที่ยังดีอยู่ จนทำให้พลังชีวิตอ่อนเปลี้ยและนำไปสู่ความเลวร้าย มันจะไม่มีเหตุผลมากกว่าหรอกหรือ ที่จะเสริมกำลังให้กับร่างกายที่เจ็บป่วยและลดความรุนแรงของรักษาลงบ้าง?"

"การลดกำลังของทหารรักษาความสงบภายในก็เท่ากับการเปิดให้กับอันตรายที่จะเกิดขึ้นกับความปลอดภัยของเมือง?"

"ความปลอดภัยของเมือง!"

เอเลียสร้องขึ้นมาอย่างขมขื่น

"อีกไม่ช้าก็จะครบสิบห้าปีที่เมืองต่างๆ เหล่านี้มีทหารรักษาความสงบภายในแล้ว ลองดูซิว่าพวกเราก็ยังมีโจรผู้ร้ายอยู่เช่นเดิม พวกเราก็ยังคงได้ยินว่าเมืองเหล่านี้ยังถูกปล้นสะดม เรายังถูกพวกโจรจับตามเส้นทางสัญจรต่างๆ การปล้นขโมยก็ยังคงดำเนินต่อไป และคนที่กระทำสิ่งชั่วร้ายไม่ถูกสอบสวนอาชญากรรมต่างๆ ก็ยังคงดำเนินต่อไป คนร้ายตัวจริงก็ยังคงลอยนวลอย่างอิสระ แต่ประชากรผู้ใฝ่สันติเหล่านั้นกลับมิได้มีอิสระเสรีเท่าไหร่นัก ลองถามประชาชนที่ซื่อสัตย์ทุกคนสิครับ ว่าพวกเขาเห็นสถาบันนี้เป็นที่ปกป้องคุ้มครองของรัฐบาลมิใช่การบังคับหรือเป็นเผด็จการที่ทำร้ายผู้คนเสียยิ่งกว่าความรุนแรงของอาชญากรที่ว่าสิ่งต่างๆ เหล่านี้เป็นเรื่องจริงแต่หายาก ผู้คนมีความสามารถที่จะป้องกันตนเองจากเรื่องนี้ แต่การต่อต้านความยุ่งยากจากอำนาจตุลาการด้วยการประท้วงคัดค้านกลับทำไม่ได้ ถึงแม้จะมิใช่กรณีที่รุนแรงมากนักก็ตาม แต่มันก็ยังคงดำเนินต่อไปและกลายเป็นการลงโทษ อะไรคือผลกระทบที่สถาบันแห่งนี้มีต่อชีวิตของผู้คนในเมืองของพวกเรา? มันทำให้การคมนาคมตายด้าน เนื่องจากทุกคนต่างก็เกรงกลัวการปฏิบัติที่เลวทรามที่มีกับเรื่องไม่เป็นเรื่อง ความสนใจที่มีอยู่กลับให้กับพิธีกรรมต่างๆ เสียมากกว่าให้กับแก่นแท้ของเหตุการณ์ซึ่งเป็น

อาการแรกของการไร้สมรรถภาพ ยกตัวอย่างในกรณีที่มีคนลืมจ่ายภาษีที่อยู่อาศัย เขาก็จะถูกใส่กุญแจมือและถูกทุบตีโดยไม่คำนึงว่าบุคคลคนนั้นมีหน้ามีตาและเป็นที่เคารพของชุมชนหรือไม่ พวกนายทหารถือว่าเป็นหน้าที่อันแรกที่ผู้คนจะต้องให้ความเคารพตามยศและด้วยกำลัง แม้แต่ในเวลาดึกดื่น ผู้ที่ใต้บังคับบัญชาของพวกเขาต่างก็ลอกเลียนแบบด้วย การปฏิบัติต่อชาวบ้านอย่างขูดรีดและทารุณโดยไม่มีเหตุผล ความศักดิ์สิทธิ์ของบ้านไม่หลงเหลืออยู่อีก ในกาลัมบาเมื่อเร็วๆ นี้ พวกเขาเข้าไปตรวจค้นบ้านของพลเมืองใฝ่สันติที่นายทหารคนนั้นเป็นหนี้สินอยู่ โดยเข้าไปทางหน้าต่าง ดังนั้นแม้แต่ปัจเจกบุคคลก็ยังไม่มีความปลอดภัย ในคราใดก็ตามที่พวกเขาต้องการทำความสะอาดศูนย์บัญชาการหรือทำความสะอาดที่อยู่ของตน พวกเขาก็จะออกไปจับกุมคนที่ไม่มีทางต่อสู้แล้วบังคับเขาให้ทำงานตลอดวัน คุณต้องการรู้อะไรอีกไหม? ในช่วงเทศกาลเฉลิมฉลองการละเล่นต่างๆ ที่ต้องห้ามก็ยังคงมีอยู่ แต่ความสนุกสนานรื่นเริงที่กฎหมายอนุญาตก็มักจะถูกรบกวนอย่างทารุณ คุณมองไม่เห็นปฏิกิริยาของประชาชนที่มีต่อพวกเขาเลยหรือ? ประชาชนจะได้อะไรในการล้างความโกรธของพวกตนและรอคอยความยุติธรรมของมนุษย์? อา! ท่านครับ ถ้าสิ่งนี้คือสิ่งที่คุณเรียกว่าเป็นการรักษาความสงบละก็..."

"ผมเห็นด้วยว่ายังมีความเลวร้ายอยู่"

อิบาร์ราตอบ

"แต่ขอให้เรายอมรับความเลวร้ายเหล่านี้เพื่อผลประโยชน์ที่มาพร้อมกับมัน สถาบันแห่งนี้อาจจะไม่สมบูรณ์แบบ แต่ขอให้เชื่อผมเถอะว่ามันช่วยป้องกันการขยายตัวของโจรผู้ร้ายถึงแม้ว่ามันจะสร้างความสยดสยองเพียงใดก็ตาม"

เอเลียสเป็นฝ่ายแก้ไขว่า

"หรือพูดอีกนัยหนึ่งว่าสืบเนื่องมาจากความหวาดกลัว จำนวนของโจรผู้ร้ายจึงเพิ่มทวีขึ้นจะดีกว่า ก่อนที่จะมีการสร้างหน่วยงานนี้ คนที่กระทำผิดเกือบทั้งหมด ยกเว้นบางคนเท่านั้นที่เป็นคนร้ายเพราะความหิวโหย พวกเขาปล้นและขโมยเพื่อให้มีชีวิตอยู่ อย่างไรก็ดี ในทันทีที่ความจำเป็นหมดไป เส้นทาง

สัญจรก็กลับมามีอิสระอีกครั้งหนึ่ง ตำรวจท้องถิ่นที่กล้าหาญและน่าสงสารกับอาวุธที่ล้าสมัยก็เพียงพอที่จะไล่พวกนี้ไปได้แล้ว กำลังส่วนนี้มักจะถูกใส่ร้ายบ่อย ๆ จากนักเขียนที่เขียนเกี่ยวกับประเทศของเรา ผู้ที่สิทธิชอบธรรมก็จะตายไป ผู้ที่มีหน้าที่ต้องต่อสู้และผู้ที่ต้องถูกชดเชยกลับถูกเย้ยหยัน ปัจจุบันนี้มีพวกโจรอยู่ และพวกเขาเป็นโจรก็เพื่อรักษาชีวิตเอาไว้ อาชญากรรมที่เกิดขึ้นเพราะความผิดพลาดถูกลงโทษอย่างเหี้ยมโหด การต่อต้านการใช้อำนาจผิด ๆ ความกลัวต่อการแก้แค้นอย่างทารุณทำให้พวกเขาถูกผลักออกไปจากสังคมตลอดกาล และทำให้พวกเขาถูกลงโทษด้วยการฆ่าคนหรือเป็นคนถูกฆ่า ความสยดสยองโหดร้ายของทหารรักษาความสงบภายในได้ปิดประตูของความสำนึกผิดของพวกเขา และตราบเท่าที่พวกโจรต่อสู้และป้องกันตนเองในเขตภูเขาได้ดีกว่าทหารที่พวกโจรปั่นหัวเล่น ผลที่ได้รับก็คือพวกเราไม่สามารถลบล้างความเลวร้ายที่พวกเราสร้างขึ้นมา คุณยังจำความเฉลียวฉลาดของท่านผู้สำเร็จราชการ เด ลา ตอร์เร* ได้ใช่ไหมครับ นิรโทษกรรมที่ท่านให้กับคนเคราะห์ร้ายที่น่าสงสารเหล่านี้ได้พิสูจน์แล้ว ว่าท่านสามารถชนะใจผู้คนในบริเวณภูเขาที่ปรารถนานิรโทษกรรม ความเหี้ยมโหดมีประโยชน์เฉพาะกับผู้คนที่ถูกจองจำ เมื่อเขตภูเขาไม่มีถ้ำ เมื่อคนที่มีอำนาจเอาทหารรักษาการณ์ไปไว้หลังต้นไม้แต่ละต้น และเมื่อร่างกายของทาสมีแต่ความบ้าบิ่นและความหิวโหย แต่เมื่อคนที่สิ้นหวังต่อสู้เพื่อความอยู่รอดรู้ว่าแขนของตนนั้นมีพลัง ส่วนหัวใจนั้นก็ยังคงเต้นอยู่ ในขณะที่ชีวิตทั้งชีวิตของเขาเต็มไปด้วยความเคียดแค้น ความเหี้ยมโหดก็จะสามารถดับไฟซึ่งยังคงเติมฟืนเข้าไปอีกหรือ?"

"เอเลียส คำพูดของคุณทำให้ผมงุนงง ผมเชื่อว่าคุณพูดถูกแต่ผมไม่มีความเชื่อมั่นในสิ่งที่มีอยู่เท่านั้น แต่จำไว้ด้วยว่า---อย่าได้ต่อต้านใด ๆ เพราะผมแยกคุณออกไปและยอมรับว่าคุณเป็นกรณีพิเศษ--- ลองคิดดูว่าคนที่กระตุ้นให้มี

---

* มีชื่อเต็มว่า คาร์โลส มาเรีย เด ลา ตอร์เร อิ นาวันแซร์ราดา เป็นผู้สำเร็จราชการคนแรกของฟิลิปปินส์ (ค.ศ.1869-1871) หลังจากที่ระบบกษัตริย์ถูกโค่นล้มไป เด ลา ตอร์เรให้นิรโทษกรรมพวกนอกกฎหมายและสร้างหน่วยงานรักษาความปลอดภัยขึ้นจากบรรดาผู้ที่ได้รับนิรโทษกรรมเหล่านี้

การปฏิรูปเหล่าคือผู้ใด! เกือบทั้งหมดคือผู้ร้ายหรือคนที่เกือบจะทำผิดกฎหมายทั้งสิ้น!"

"ผู้ร้ายหรือผู้ร้ายในอนาคต --- แต่ทำไมพวกเขาถึงเป็นเช่นนี้เล่า? เพราะว่าสันติสุขของพวกเขาถูกทำลาย ความสุขของพวกเขาถูกกระชากออกไปจากตัวเขา พวกเขาถูกทำร้ายในขณะที่เขามีความรักอย่างท่วมท้น ในครั้งใดก็ตามที่พวกเขาร้องขอความยุติธรรมเพื่อขอคุ้มครอง พวกเขากลับต้องยอมรับว่าพวกตนหวังมันได้จากตนเองเท่านั้น แต่คุณเข้าใจผิด ถ้าคุณคิดว่าผู้ร้ายร้องขอความยุติธรรมเพียงกลุ่มเดียว ลองไปตามเมืองต่างๆ สิครับ ไปตามบ้านต่างๆ ลองฟังเสียงทอดถอนใจเงียบๆ ของครอบครัวเหล่านี้ คุณก็จะเชื่อว่าความเลวร้ายของทหารรักษาความสงบภายในนั้นถูกต้องเหมือนกันหมด ถ้าไม่น้อยไปกว่าความเลวร้ายที่พวกเขาก่อขึ้นมาตลอดเวลาละก็ เราจะอนุมานจากสิ่งเหล่านี้ได้ไหมว่าประชาชนทั้งหมดคือโจรทมิฬ? แล้วจะมีประโยชน์อันใดเล่าที่จะปกป้องผู้อื่น? ทำไมถึงไม่ทำลายพวกเขาทิ้งไปทั้งหมด?"

"แต่ถึงอย่างไรการให้เหตุผลของคุณก็ยังมีข้อผิดพลาดที่ผมยังนึกไม่ออกตอนนี้ ข้อผิดพลาดทางทฤษฎีบางอย่างซึ่งจะหักล้างได้โดยประสบการณ์ เพราะในสเปน ในเมืองแม่ของเรา หน่วยงานดังกล่าวปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพมาโดยตลอด"

"ผมไม่สงสัยเลย บางทีที่โน่นอาจจะวางแผนได้ดีกว่า เจ้าหน้าที่ได้รับการคัดเลือกดีกว่า อาจจะเป็นเพราะสเปนจำเป็นต้องมี แต่มิใช่ที่ฟิลิปปินส์ ขนบประเพณีกับอุปนิสัยของพวกเรามักจะถูกปลุกให้ตื่นอยู่เสมอ ในครั้งใดก็ตามที่พวกเขาต้องการปฏิเสธสิทธิของพวกเรา แต่สิทธิของเรากลับถูกลืมในตอนที่เขาต้องการบีบบังคับพวกเรา ท่านลองบอกผมสิว่าเพราะเหตุใดสถาบันนี้จึงไม่ได้นำไปใช้ในประเทศอื่นๆ การเป็นเพื่อนบ้านของสเปนก็ควรจะคล้ายคลึงกับสเปนมากกว่าฟิลิปปินส์ใช่หรือไม่? อาจจะเป็นเพราะสิ่งนี้นี่เองพวกเขามีการปล้นสะดมตามรถไฟน้อยกว่า กบฏน้อยกว่า ฆาตกรรมน้อยกว่า การสังหารน้อยกว่า และการฟันแทงกันน้อยกว่าในนครหลวงอันใหญ่โตของ

พวกเขาใช่หรือไม่?"

อิบาร์ราก้มศีรษะของตนลงเหมือนกับจะครุ่นคิด แล้วจึงเงยหน้าขึ้นและตอบว่า

"สหายของผม คำถามนี้จำต้องมีการศึกษาอย่างจริงจัง ถ้าการตรวจสอบของผมแสดงว่าการร้องทุกข์เหล่านี้ชอบด้วยเหตุผลและมีหลักฐานละก็ ผมก็จะเขียนจดหมายถึงมิตรสหายของผมที่แมดริดเพราะเราไม่มีตัวแทนที่นี่ในระหว่างนี้ ก็ให้เชื่อไปก่อนเถอะว่ารัฐบาลพยายามทำตนให้เป็นที่ยกย่อง จำต้องดำรงอยู่ต่อไปด้วยอำนาจที่ไม่มีขอบเขตและมีอำนาจที่จะใช้มันด้วย"

"ถ้าเป็นอย่างนั้นละก็ ถ้ารัฐบาลทำสงครามกับประชาชน แต่เพื่อประโยชน์ของรัฐบาล เราก็ไม่ควรปล่อยให้ประชาชนเชื่อว่าพวกเขาไม่ลงรอยกับรัฐบาล ถ้ามันเป็นแบบนี้ละก็ เราเลือกเอากำลังเหนือชื่อเสียงเกียรติยศ เราก็ควรพิจารณาบุคคลผู้ที่เราให้อำนาจอันไม่มีขอบเขตนี้ให้ดีกว่านี้ การเอาอำนาจไปไว้ในมือของคนที่เบาปัญญา คนที่เต็มไปด้วยโลภะปราศจากการศึกษาทางด้านศีลธรรม ปราศจากความซื่อสัตย์สุจริตที่พิสูจน์ได้ ก็เหมือนกับการให้อาวุธไว้ในกำมือของคนวิปลาสในหมู่ผู้คนจำนวนมากมายที่ไม่มีทางป้องกันตัวเอง ผมก็จะยอมรับและอยากเชื่อว่ารัฐบาลจำต้องมีแขนขา ก็ขอให้เลือกแขนขาที่ดีก็แล้วกัน ขอให้เลือกให้ดีที่สุด และถ้ารัฐบาลอยากได้อำนาจนี้ละก็ขอให้ประชาชนเป็นผู้ให้ หรืออย่างน้อยที่สุดให้เชื่อว่ารัฐบาลรู้วิธีให้อำนาจดังกล่าว"

เอเลียสพูดด้วยอารมณ์กระตือรือร้น ดวงตาของเขานั้นวาววับ สุ้มเสียงดังก้องและสั่นไหว มีการหยุดเป็นช่วงๆ อย่างเอาจริงเอาจัง ส่วนเรือนั้น ใบพายไม่เคลื่อนไหวจนดูเหมือนว่ามันล่องลอยไปอย่างไร้จุดหมายอยู่เหนือน้ำ แสงจันทร์ส่องแสงสว่างอย่างงดงามอยู่ในท้องฟ้าสีน้ำเงินมืด มีแสงสว่างริบหรี่ส่องมาจากชายฝั่งไกลออกไป ฝ่ายอิบาร์ราถามด้วยความสงสัยว่า

"พวกเขาขออะไรอีก?"

"การปฏิรูปคณะสงฆ์"

เอเลียสตอบด้วยเสียงเศร้าและสิ้นหวัง

"พวกที่เคราะห์ร้ายขอการคุ้มครองมากขึ้นให้พ้นจาก..."

"พ้นจากคณะสงฆ์ใช่ไหม?"

"พ้นจากผู้กดขี่พวกเขาครับท่าน!"

"คนฟิลิปปินส์ลืมไปแล้วหรือว่าพวกเขาเป็นหนี้บุญคุณคณะสงฆ์เหล่านี้? พวกเขาลืมไปแล้วหรือว่าพวกเขาจะต้องสำนึกในบุญคุณผู้ที่ช่วยชีวิตให้รอดพ้นจากความผิดพลาดเพื่อให้รางวัลทางศรัทธาแก่พวกเขา ผู้ที่ปกป้องพวกเขาจากการถูกกดขี่จากอำนาจราชการ? นี่คือผลลัพธ์อันชั่วร้ายของการไม่สอนประวัติศาสตร์ของประเทศชาติของเรา"

ด้วยอาการตื่นตะลึง เอเลียสแทบจะไม่เชื่อในสิ่งที่เขาได้ยิน เขาตอบออกไปอย่างเคร่งขรึมว่า

"ท่านครับ ท่านกำลังกล่าวหาประชาชนว่าไม่สำนึกในบุญคุณ อนุญาตให้ผมพูดหน่อยเถิด ผมเป็นประชาชนคนหนึ่งที่ได้รับความเดือดร้อน ผมปกป้องพวกเขาไปแล้ว หมดหนี้บุญคุณกัน เพื่อว่าพวกเขาจะได้รับการยอมรับ และจะต้องไม่ทำเพื่อผลประโยชน์ของตัวเอง ขอให้เรามองข้ามภาระหน้าที่ของพวกหมอสอนศาสนาที่ทำเพื่อการกุศลที่มักจะใช้เป็นข้ออ้างอยู่บ่อยๆ ขอให้เราตัดประวัติศาสตร์ออกไป ขอให้เราอย่าถามเลยว่าสเปนทำอะไรกับคนยิวผู้ที่ให้พระคัมภีร์ ความศรัทธา และพระผู้เป็นเจ้าเพียงองค์เดียวแก่ทวีปยุโรปทั้งหมด แล้วสเปนทำอะไรกับพวกอาหรับที่ให้วัฒนธรรมกับสเปน พวกอาหรับยอมอดทนต่อศาสนาของสเปนและช่วยปลุกความภาคภูมิใจและความเป็นตัวของตัวเองซึ่งหลับไหลไปช้านานและเกือบจะถูกลบล้างออกไปในสมัยที่โรมันและชนเผ่าวิซิกอร์ทปกครองอยู่ คุณบอกว่าสเปนให้ความศรัทธาที่แท้จริงกับเราและช่วยเหลือพวกเราให้รอดพ้นจากความผิดพลาดหรือ? คุณเรียกมันว่าความศรัทธาการปฏิบัติตัวภายนอกแวดวงศาสนา การซื้อขายผ้าสวมคอกับเข็มขัดหนังอันศักดิ์สิทธิ์ สัจจะ สิ่งมหัศจรรย์ และเทพนิยายต่างๆ ที่เราได้ยินทุกวันหรือ? นั่นคือกฎเกณฑ์ของพระเยซูคริสต์เจ้าหรือครับ? สำหรับเรื่องนี้น่ะหรือไม่จำเป็นที่พระผู้เป็นเจ้าต้องถูกตรึงกางเขนเลย พวกเราเองก็ไม่จำเป็นต้องโมทนา

พระคุณตลอดกาล ความเชื่อในโชคลางมีมาก่อนนี้ช้านานแล้ว สิ่งที่จำเป็นต้องมีเป็นเพียงแต่ทำให้มันสมบูรณ์และเพิ่มราคาให้กับสินค้าเหล่านั้น คุณก็จะบอกว่าไม่ว่าศาสนาของเราปัจจุบันจะมีข้อบกพร่องอย่างไรก็ตามก็ยังดีกว่าสิ่งที่เราเคยมีมาก่อน แต่มันแพงจนเกินไป เพราะเหตุว่าในการแลกเปลี่ยนนั้น พวกเราจำต้องให้ชาติของเรา ให้เสรีภาพ ให้เมืองที่ดีที่สุดกับทุ่งนาของเราแก่พวกพระ แล้วยังต้องให้เงินทองที่เก็บออมเพื่อซื้อสิ่งของต่างๆ ทางศาสนา ของชิ้นหนึ่งที่อุตสาหกรรมต่างชาติผลิตและนำเข้ามา เราก็จ่ายให้ด้วยราคางามแล้วพวกเราก็จะอยู่อย่างสันติ ถ้าคุณพูดเกี่ยวกับการคุ้มครองที่ศาสนจักรให้เพื่อป้องกันพวกเราให้พ้นจากพวกสเปนที่ยึดเอาที่ดินละก็ ผมก็สามารถตอบคุณได้อย่างแน่ชัดว่าเป็นเพราะสำนักสงฆ์เหล่านี้เองที่ทำให้พวกเราตกอยู่ในอำนาจของเอนโคเมนเดโรส* แต่ไม่ใช่หรอก! ผมยอมรับว่าสัจธรรมและความรักแท้จริงที่มีต่อมนุษยชาติได้นำพาหมอสอนศาสนาคนแรกๆ เดินทางมาถึงฝั่งทะเลของเรา ผมยอมรับหนี้บุญคุณของพวกเราที่มีต่อหัวใจอันสูงส่งเหล่านั้น ผมรู้ว่าในตอนนั้นสเปนเต็มไปด้วยวีรบุรุษในทุกรูปแบบไม่ว่าจะในวงการศาสนาหรือในทางการเมือง ไม่ว่าจะในกลุ่มข้าราชการหรือทหาร แต่เนื่องจากการที่บรรพบุรุษของพวกเขาคือคนเที่ยงธรรม เราจะยอมรับความชั่วร้ายของลูกหลานที่เสื่อมถอยหละหรือ? สืบเนื่องมาจากการที่พวกเขากระทำดีต่อพวกเรา แล้วเราจะรู้สึกผิดหรือถ้าเราป้องกันมิให้พวกเขาทำความชั่วร้ายกับพวกเรา? ประเทศจะไม่ล้มล้างคณะสงฆ์ แต่เพียงขอให้มีการปฏิรูปเท่าที่สภาวะปัจจุบันกำหนดเอาไว้และเท่าที่ความจำเป็นบีบบังคับเอาไว้"

"ผมรักประเทศของเราพอๆ กับที่คุณรัก เอเลียส และผมก็เข้าใจบางสิ่งบางอย่างที่คุณต้องการให้กับประเทศ ผมตั้งใจฟังในสิ่งที่คุณพูดมา แต่

---

* นักรบชาวสเปนที่มีฝีมือในการรบจะได้รับที่ดินเป็นรางวัลเรียกว่าเอนโคเมียนดา(encomienda) เพื่อให้พวกเขาสามารถเรียกเก็บส่วยแรงงานและส่วยของจากคนพื้นเมืองที่อาศัยอยู่ในที่ดินผืนนั้นได้ ผู้ที่ได้รับเอนโคเมียนดา เรียกว่า เอนโคเมนเดโร แต่เอนโคเมนเดโรเหล่านี้ไม่มีกรรมสิทธิ์เหนือที่ดินที่จะนำไปซื้อขายกัน

นอกจากนี้แล้วนะ สหาย ผมเชื่อว่าเรากำลังมองดูสิ่งเหล่านี้ด้วยสายตาที่เต็มไปด้วยอารมณ์ ผมมองเห็นว่าเรามีความจำเป็นปฏิรูปน้อยกว่าที่อื่นๆ"

เอเลียสร้องขึ้นพลางยกแขนขึ้นอย่างท้อแท้

"เป็นไปได้หรือนี่? คุณมองไม่เห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องปฏิรูปที่นี่? คุณซึ่งมีครอบครัวที่ประสบเคราะห์กรรม..."

"อา! ผมลืมตัวเองไปและลืมเคราะห์ร้ายของตนเองไปเมื่อความมั่นคงของฟิลิปปินส์และของสเปนเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย"

อิบาร์ราตอบออกไปอย่างรวดเร็ว

"เพื่อที่จะรักษาประเทศฟิลิปปินส์จำเป็นที่พวกพระจะต้องทำในสิ่งที่ทำต่อไป และความสมานฉันท์กับสเปนคือความสุขของประเทศ"

อิบาร์ราพูดจบไปแล้ว แต่เอเลียสก็ยังคงฟังต่อไป ใบหน้าของเขาเศร้าสร้อย ส่วนนัยน์ตานั้นสูญเสียความแวววาวไป เขาตอบออกไปว่า

"เป็นความจริงที่พวกหมอสอนศาสนาได้ชัยชนะเหนือประเทศของเรา คุณคิดหรือว่าพวกพระจะรักษาฟิลิปปินส์เอาไว้?"

"ครับ! พวกพระเท่านั้น คนที่เขียนเกี่ยวกับฟิลิปปินส์ก็เชื่ออย่างผม"

"โอ้!"

เอเลียสร้องขึ้น เอาใบพายโยนลงไปในเรือด้วยความท้อถอย

"ผมไม่เคยคิดมาก่อนเลยว่าคุณมีความคิดเกี่ยวกับรัฐบาลและประเทศแย่ถึงปานนี้ เพราะเหตุใดคุณจึงไม่เกลียดชังสิ่งใดสิ่งหนึ่งบ้าง? คุณคิดอย่างไรเกี่ยวกับครอบครัวหนึ่งที่ใช้ชีวิตอย่างสงบเพียงเพราะมีคนแปลกหน้าเข้ามายุ่งเกี่ยวด้วย? ประเทศที่เชื่อฟังก็เพราะถูกหลอกให้เชื่อ รัฐบาลที่ใช้อำนาจควบคุมเป็นเพราะรัฐบาลนั้นใช้ความหลอกลวง รัฐบาลที่ไม่รู้วิธีเร้าใจให้มีความรักและความเคารพเพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ของตนเอง! ขอประทานโทษด้วยเถิด ผมเชื่อว่ารัฐบาลของคุณงี่เง่าและฆ่าตัวเองถ้ายังขื่นขมกับความเชื่อนี้! ผมขอขอบคุณที่กรุณาฟังผม เอาหละคุณจะให้ผมพาไปไหน?"

อิบาร์ราตอบออกไปว่า

"ไม่ไปหรอกครับ! เราคั้นเอาเรื่องนี้ออกมาดีกว่า เพราะเราจำเป็นต้องรู้ว่าใครเป็นฝ่ายถูกในเรื่องนี้"

เอเลียสพูดพลางสั่นศีรษะไปมาว่า

"ขอโทษเถอะครับ ผมไม่มีฝีปากดีพอที่จะโน้มน้าวใจคุณ ถึงแม้ผมจะมีการศึกษามาบ้างก็ตาม แต่ผมเป็นคนพื้นเมือง การดำรงอยู่ของผมสร้างความกังขาให้กับคุณ และคำพูดของผมมักจะถูกสงสัยเสมอ พวกที่ให้ความเห็นตรงข้ามคือคนสเปน ดังนั้นถึงแม้ว่าพวกเขาจะพูดไร้สาระและโง่เขลา สำเนียง ตำแหน่ง และเชื้อชาติ กลับสร้างความศักดิ์สิทธิ์ให้กับพวกเขาและให้อำนาจที่ผมไม่ยอมโต้ตอบพวกเขามาโดยตลอด ยิ่งไปกว่านั้น ตอนที่ผมพบคุณ คุณซึ่งรักประเทศของตน คุณผู้ซึ่งบิดาพักผ่อนนิรันดรอยู่ภายใต้สายน้ำอันเงียบสงบ คุณผู้ซึ่งถูกปลุกปั่น ถูกถากถางและถูกข่มเหงน้ำใจ ก็ยังรักษาความคิดอันนั้นอยู่ ไม่ว่าคุณจะมีการศึกษาอย่างไรก็ตาม ผมเริ่มกังขาในความเชื่อมั่นของตัวเอง และยอมรับแล้วว่าคนเรามีสิทธิที่จะพลาดพลั้งได้ ผมจำต้องบอกกับคนที่เคราะห์ร้ายเหล่านั้นว่าพวกเขาที่ยังเชื่อมั่นในมนุษย์จะต้องเปลี่ยนไปเป็นพระผู้เป็นเจ้าและเชื่อในพลังของตนเอง ผมขอขอบคุณอีกครั้งหนึ่ง บอกผมด้วยว่าจะให้ผมไปส่งที่ไหน"

"เอเลียส คำพูดอันเจ็บปวดของคุณทิ่มแทงใจผม และทำให้ผมเกิดความกังขาขึ้น คุณจะให้ผมทำอะไร? ผมไม่ได้เติบโตขึ้นมาในหมู่คนที่เดือดร้อน อาจเป็นเพราะผมไม่ได้ใส่ใจกับมันก็ได้ ผมใช้เวลาตอนเป็นเด็กอยู่ในโรงเรียนเยซูอิตเติบโตในยุโรป ผมพัฒนาตนเองจากหนังสือและอ่านเฉพาะในสิ่งที่ผู้คนสามารถให้ความกระจ่าง สิ่งที่อยู่ในเงามืดนั้นคือสิ่งที่นักเขียนไม่ได้เขียนถึง ผมก็มองข้ามมันไป ไม่ว่าจะอะไรก็ตาม ผมรักประเทศของเราเหมือนกับคุณ มิใช่เพราะเป็นหน้าที่ที่แต่ละคนต้องรักประเทศที่เขาเป็นหนี้บุญคุณที่ทำให้เรามีชีวิตอยู่ และอาจจะเป็นที่พักพิงสุดท้าย มิใช่เพราะพ่อของผมเคยสอนผมแบบนั้น หรือเพราะแม่ของผมเป็นคนพื้นเมือง แต่เพราะความทรงจำที่ดีเกือบทั้งหมดอยู่ที่นี่ ผมรักประเทศของเราเพราะผมเป็นหนี้บุญคุณประเทศ และเป็นหนี้ความสุขที่ผมมีอยู่!"

"และตัวผมนั้นผมเป็นหนี้เคราะห์กรรมของผม!"

เอเลียสพึมพำ

"ใช่ครับ สหายของผม ผมรู้ว่าคุณประสบเคราะห์กรรม คุณโชคร้ายจนทำให้คุณมองอนาคตอย่างมืดมน จนมีอิทธิพลเหนือวิธีคิดของคุณ สืบเนื่องมาจากสิ่งนี้เอง ผมจึงฟังคำบ่นของคุณอย่างสงวนท่าที ถ้าเพียงแต่ผมจะมีโอกาสชื่นชมเจตนารมณ์หรือส่วนหนึ่งของอดีตของคุณเท่านั้น..."

"เคราะห์กรรมของผมมีที่มาแตกต่างออกไป ถ้าผมรู้ว่ามันจะมีประโยชน์ละก็ ผมก็จะเล่าให้คุณฟัง นอกเหนือไปจากนี้แล้วผมเองไม่ได้ทำให้อดีตของผมลึกลับแต่ประการใด มีผู้คนมากมายรู้เรื่องแล้ว"

"บางทีการรู้จักอดีตจะช่วยแก้ไขดุลพินิจของผม ผมไม่เชื่อในทฤษฎีนักผมได้รับการโน้มน้าวใจด้วยข้อเท็จจริงมากกว่า"

เอเลียสตอบหลังจากที่หยุดคิดไปชั่วขณะหนึ่ง

"ถ้าอย่างนั้นละก็ ผมก็จะเล่าประวัติของผมให้ฟังอย่างสั้น ๆ"

51

ครอบครัวเอเลียส

"เมื่อหกสิบปีก่อน ปู่ของผมอาศัยอยู่ในกรุงมะนิลา ท่านทำหน้าที่เป็นพนักงานบัญชีในบริษัทแห่งหนึ่งของพ่อค้าชาวสเปน ในตอนนั้น ปู่ของผมยังอายุน้อยมาก ท่านแต่งงานแล้วและมีลูกชายคนหนึ่ง คืนวันหนึ่ง โกดังเก็บของเกิดเพลิงไหม้ขึ้นโดยไม่รู้สาเหตุ พระเพลิงลุกลามไปทั่วบริษัทและขยายไปยังบ้านเรือนอื่นๆ ด้วย ยังผลให้เกิดความสูญเสียอย่างหนัก ดังนั้นจะต้องมีใครคนหนึ่งถูกกล่าวโทษ และพ่อค้าคนนั้นกล่าวหาปู่ของผม ท่านปกป้องความบริสุทธิ์ของท่านแต่ก็ไร้ผล แต่เนื่องจากท่านจนและไม่สามารถจ่ายค่าทนายมือดีได้ ท่านจึงถูกตัดสินลงโทษและถูกโบยในที่สาธารณะ และถูกนำไปประจานตามถนนสายต่างๆ ในกรุงมะนิลา การลงโทษดังกล่าวก็ยังใช้กันอยู่เมื่อไม่นานมานี้เอง ผู้คนเรียกการลงโทษอันน่าอับอายนี้ว่า "ม้าและวัว" ซึ่งเลวร้ายไปเสียยิ่งกว่าความตายหลายพันเท่า ปู่ของผมถูกทุกคนทอดทิ้งยกเว้นภรรยาสาวของท่าน ท่านถูกมัดติดกับม้าตัวหนึ่ง โดยมีผู้คนใจคอเหี้ยมโหดเดินตามมา ท่านถูกเฆี่ยนตามมุมถนนทุกๆ สาย ต่อหน้าผู้อื่น พี่น้องของท่านและอยู่ในละแวกเดียวกันกับโบสถ์จำนวนมากมายของพระผู้เป็นเจ้าแห่งสันติภาพ เมื่อผู้คนได้แก้แค้นปู่ผู้เคราะห์ร้ายซึ่งถูกตราหน้าตลอดไปด้วยเลือดและการทรมานกับเสียงโอดครวญของปู่แล้ว พวกเขาก็แก้ปู่ออกจากตัวม้าเพราะท่านหมดสติไปแล้ว คงจะดีไม่น้อยถ้าปู่ตายไปเสีย พวกเขาให้เสรีภาพกับปู่ด้วยกรรมวิธีของความทารุณที่กลั่นกรองแล้ว ภรรยาของท่านซึ่งกำลังตั้งครรภ์ต้องวิ่งวอนของานทำหรือขอทานตามบ้านต่างๆ เพื่อเอามาดูแลสามีที่ยังเจ็บป่วยกับลูกชายผู้น่าสงสารของท่าน แต่จะมีผู้ใดวางใจภรรยาของผู้วางเพลิงที่น่ารังเกียจเล่า? ภรรยาของท่านจึงจำต้องหาทางออกด้วยการเป็นโสเภณี"

อิบาร์ราผลุดลุกขึ้นยืน

"โอ! อย่าพึ่งอารมณ์เสีย! การเป็นโสเภณีไม่ได้ทำให้ท่านเสียศักดิ์ศรี หรือเป็นที่เหยียดหยามของสามีอีกต่อไป เกียรติยศและความละอายใจไม่มีหลงเหลืออยู่อีกแล้ว บาดแผลของสามีของท่านค่อยๆ หาย พร้อมกับภรรยาและบุตรชายพวกเขาพากันไปหลบซ่อนตัวอยู่ในภูเขาของมณฑลนี้ ณ ที่แห่งนี้เองที่ภรรยาให้กำเนิดลูกในท้องซึ่งไม่สมประกอบและไม่แข็งแรง และโชคดีที่ลูกคนนั้นตายจากไป พวกเขาอาศัยอยู่ที่นั่นหลายเดือน อยู่อย่างกระเบียดกระเสียรเดียวดายและเป็นที่เกลียดชัง อีกทั้งถูกผู้คนพากันหลีกหนี ปู่ของผมไม่อาจที่จะทนต่อความระทมทุกข์ต่อไปได้ และไม่แข็งแกร่งเหมือนกับภรรยาของท่าน ท่านจึงแขวนคอตนเองอย่างสิ้นหวังเมื่อเห็นภรรยาเจ็บป่วย ไม่มีผู้ใดให้การดูแลและช่วยเหลือ ร่างกายของท่านเน่าเปื่อยต่อหน้าลูกชายของท่านที่แทบจะดูแลมารดาที่ป่วยของตนไม่ได้ กลิ่นเน่าเหม็นทำให้เจ้าหน้าที่มาพบเข้า ย่าของผมถูกกล่าวหาและลงโทษด้วยข้อหาที่ไม่แจ้งเรื่องให้พวกเขารู้ ความตายของสามีของท่านเป็นสาเหตุหลัก และทุกคนเชื่อว่าท่านซึ่งเป็นภรรยาของผู้เคราะห์ร้ายที่กลายเป็นโสเภณีในตอนหลัง สามารถทำอะไรก็ได้ทั้งสิ้น ถ้าท่านสาบาน ท่านก็จะถูกกล่าวหาว่าเป็นคนหลอกลวง และถ้าท่านร้องไห้คร่ำครวญ พวกเขาก็จะเรียกท่านว่าเป็นคนโกหก และเป็นคนสบประมาทพระเจ้าถ้าท่านเอ่ยพระนามของพระผู้เป็นเจ้า แต่ถึงอย่างไร พวกเขาก็ยังมีความเห็นอกเห็นใจท่านอยู่บ้าง และรอให้ท่านคลอดลูกอีกคนหนึ่งเพราะท่านกำลังท้องอยู่ก่อนที่จะเฆี่ยนโบยท่าน คุณรู้ไหมว่าพวกพระเป็นผู้กระจายความเชื่อว่าวิธีเดียวที่จะจัดการกับคนพื้นเมืองได้ก็ด้วยการเฆี่ยนตีพวกเขา ลองอ่านสิ่งที่บาทหลวง กัสปาร์ เด เอส. อะกุสติน* กล่าวเอาไว้สิครับ

---

* บาทหลวงกัสปาร์ เด ซัน อะกุสติน เป็นพระชาวสเปนที่เดินทางมายังฟิลิปปินส์ในปี ค.ศ.1668 และถึงแก่กรรมในมะนิลาใน ค.ศ.1724 เป็นคนเขียนเรื่องราวเกี่ยวกับการเข้าครอบครองฟิลิปปินส์ใน ค.ศ.1720 เขียนบันทึกที่มีชื่อเสียงโด่งดังขึ้นฉบับหนึ่งที่วิพากษ์คนฟิลิปปินส์ อบายมุข และขนบประเพณีของฟิลิปปินส์อย่างเหยียดหยาม โดยใช้ความประพฤติของบรรดาคนรับใช้ในคอนแวนต์ของพระและตามบ้านเรือนของคนสเปนเป็นหลักฐานในการเขียน

เมื่อถูกตัดสินลงโทษเช่นนั้น ผู้หญิงคนหนึ่งก็สาปแช่งวันที่ลูกของเธอเกิดมา ซึ่งนอกจากจะยืดเวลาทรมานก็เท่ากับเป็นการละเมิดความรู้สึกของแม่ในตัวท่านด้วย ช่างโชคร้ายเสียจริงที่ท่านคลอดลูกอย่างปลอดภัย และก็ยังโชคร้ายอีกที่เด็กคนนั้นเกิดมามีสุขภาพดีและมีร่างกายแข็งแรง สองเดือนหลังจากนั้น ท่านก็รับการลงโทษซึ่งสร้างความพออกพอใจเป็นอย่างยิ่งให้กับคนที่คิดว่าพวกเขาได้ปฏิบัติตามหน้าที่แล้วภูเขาเหล่านี้ไม่เป็นสถานที่ปลอดภัยอีกต่อไป ดังนั้นท่านจึงหนีไปอยู่อีกมณฑลหนึ่งที่อยู่ใกล้ๆ กันพร้อมกับลูกชายสองคน พวกเขาใช้ชีวิตปานสัตว์ป่า ที่มีความเกลียดชังและถูกรังเกียจ

"พี่ชายคนโตในสองพี่น้องยังจดจำความสุขของเวลาเยาว์วัยอยู่ทั้งๆ ที่ตกอยู่ในความลำบาก กลายเป็นโจรทมิฬในทันทีที่ตนยืนด้วยขาของตนเองได้แล้ว ในไม่ช้าหลังจากนั้นชื่ออันเหี้ยมโหดของบาลัตก็ลือกระฉ่อนจากมณฑลหนึ่งไปอีกมณฑลหนึ่ง และสร้างความสยดสยองให้กับเมืองต่างๆ เนื่องจากเขาแก้แค้นด้วยไฟและโลหิตส่วนน้องชายนั้นพระผู้เป็นเจ้าได้ให้จิตใจที่ดีแก่เขายินยอมให้ตนเองตกอยู่กับชะตากรรมและชื่อเสียงที่สูญเสียไปแล้วกับมารดาของตน พวกเขาใช้ชีวิตอยู่กับสิ่งที่ป่าเขามีให้ใส่เสื้อขาดกะรุ่งกะริ่งที่คนเดินทางไปมาโยนให้ ท่านไม่มีชื่ออีกต่อไป และเป็นที่รู้จักกันในนามของผู้ร้าย โสเภณี คนที่ถูกโบย ส่วนเขานั้นเป็นที่รู้จักแต่เพียงว่าเป็นบุตรชายของแม่เท่านั้น สืบเนื่องมาจากความอ่อนโยนของอุปนิสัยของเขา จึงไม่มีใครเชื่อเลยว่าเขาเป็นลูกชายของคนวางเพลิง เนื่องจากว่าอะไรก็ตามที่เกี่ยวกับศีลธรรมของคนพื้นเมืองมักจะมีข้อกังขาอยู่เสมอ ในท้ายสุด บาลัตจอมโจรก็ต้องจำนนต่ออำนาจของความยุติธรรมซึ่งเรียกร้องการจัดการอย่างเข้มงวดกับโทษที่ทำไป แต่ก็มิได้ทำอะไรเลยที่จะสอนเขาว่าสิ่งใดถูกต้อง ในเช้าวันหนึ่ง น้องชายซึ่งกำลังมองหาแม่ที่เข้าป่าไปเก็บเห็ดและยังไม่กลับมา พบว่าท่านนอนตะแคงอยู่ใต้ต้นนุ่น ใบหน้ามองขึ้นไปบนท้องฟ้า ดวงตาเบิกกว้างและจ้องมองไปเบื้องบน นิ้วของท่านจิกพื้นดินที่เปรอะไปด้วยเลือด ชายหนุ่มเงยหน้าขึ้นมองไปตามสายตาของแม่ เขาก็มองเห็นตะกร้าห้อยกิ่งไม้อยู่ใบหนึ่ง ภายในตะกร้านั้น เขามองเห็นศีรษะเปรอะเลือด

ของพี่ชายวางอยู่"

"พระเจ้าช่วย!"

อิบาร์ราร้องขึ้น ฝ่ายเอเลียสนั้นพูดต่อไปอย่างนิ่งสงบว่า

"นี่คือสิ่งที่พ่อของผมควรจะพูด พวกเขาตัดร่างกายของโจร ฝังส่วนที่เป็นร่างกายเอาไว้ ส่วนร่างกายที่เหลือนั้นถูกกระจายออกไปและแขวนเอาไว้ตามเมืองต่างๆ ถ้าคุณเคยไปบนเส้นทางจากกาลัมบาไปซันโตโธมัสละก็ คุณก็ยังคงเห็นต้นลูกหว้าต้นหนึ่งที่ยังมีขาเน่าๆ ข้างหนึ่งของลุงผมแขวนอยู่ ธรรมชาติได้สาปแช่งมันไว้ ต้นไม้ต้นนั้นจึงไม่เจริญเติบโตหรือให้ผลเท่าที่ควร พวกเขาทำแบบเดียวกันกับร่างกายส่วนอื่นๆ ของลุง แต่ส่วนหัวที่เป็นส่วนที่ดีที่สุดของร่างกายที่ผู้คนจะสามารถจำได้ง่าย พวกเขาเอาใส่ตะกร้าและห้อยเอาไว้หน้ากระต๊อบของแม่ผม!"

อิบาร์ราก้มศีรษะลง ในขณะที่เอเลียสกล่าวต่อไปว่า

"ฝ่ายน้องชายหนีเตลิดไปเหมือนกับคนที่ถูกสาปแช่งจากเมืองหนึ่งไปอีกเมืองหนึ่ง ข้ามภูเขาและข้ามหุบเขาไป จนกระทั่งเขาคิดว่าไม่มีผู้ใดจำเขาได้อีก เขาก็หางานได้ในบ้านของเศรษฐีคนหนึ่งที่ตายาบาส ความขยันขันแข็งและบุคลิกอันนิ่มนวลของเขานี้ทำให้ผู้คนที่ไม่รู้อดีตของเขาชื่นชอบ สืบเนื่องมาจากการทำงานหนักและอดออม เขาจึงสามารถเก็บออมเงินได้บ้าง หน้าตาอันหล่อเหลาของเขา ความอ่อนเยาว์ และท่าทางสบายๆ ของเขาทำให้เขาได้รับความรักจากหญิงสาวคนหนึ่งของเมืองนั้น เขาไม่กล้าขอเธอแต่งงาน เพราะกลัวว่าจะมีคนรู้จักอดีตของเขา แต่ความรักเอาชนะทุกสิ่งทุกอย่างได้เสมอและทั้งสองต่างก็โอนอ่อนผ่อนตามให้กันและกัน และเพื่อรักษาเกียรติยศของหญิงสาว ชายหนุ่มจึงยอมเสี่ยงทุกอย่าง เขาขอเธอแต่งงาน เอกสารต่างๆ จำต้องมีประกอบและอดีตก็เปิดเผยตัวเองออกมา

"บิดาของหญิงสาวเป็นคนร่ำรวย และสามารถทำให้ชายหนุ่มถูกกล่าวหาในศาลได้ แต่เขาก็ไม่พยายามปกป้องตนเอง แต่กลับยอมรับทุกสิ่งทุกอย่าง ดังนั้นเขาจึงถูกส่งไปเรือนจำ ฝ่ายหญิงสาวนั้นให้กำเนิดฝาแฝดคู่หนึ่งเป็น

ชายหนึ่งหญิงหนึ่ง ทั้งสองได้รับการเลี้ยงดูอย่างลับๆ และทำให้เชื่อว่าบิดาตายไปแล้ว ซึ่งก็เป็นสิ่งที่ทำได้ไม่ยากนัก เด็กทั้งสองคนเห็นมารดาของตนตายจากไป ตั้งแต่พวกเขายังเล็กมาก ยิ่งไปกว่านั้น เราสองคนไม่ได้คิดที่จะสืบหาสายตระกูลในเมื่อตาของเราร่ำรวยและวัยเด็กของเราเป็นชีวิตที่มีแต่ความสุข น้องสาวและผมเติบโตมาด้วยกัน เรารักกันและกันแบบฝาแฝดที่ไม่เคยรู้จักความรักอื่นๆ ผมถูกส่งไปโรงเรียนของเยซูอิตตั้งแต่เล็กๆ และเพื่อมิให้ถูกแยกกันเด็ดขาด น้องสาวของผมไปเรียนที่โรงเรียนสตรีคอนแวนต์ลา คอนคอร์เดีย* เมื่อสิ้นสุดเวลาสั้นๆ ของการศึกษาของเราทั้งสองแล้วและสืบเนื่องมาจากการที่เราต้องการเป็นเพียงชาวนา ดังนั้นเราจึงกลับไปบ้านเพื่อไปรับมรดกจากตาของเรา เรามีชีวิตอย่างมีความสุขอยู่ระยะหนึ่ง อนาคตก็ยังยิ้มให้เราอยู่ เรามีคนรับใช้มากมาย ส่วนทุ่งนาของเรานั้นเก็บเกี่ยวได้ผลดี และน้องสาวของผมกำลังจะเข้าพิธีแต่งงานกับชายหนุ่มคนหนึ่งที่เธอชื่นชอบ และเขาตอบสนองความรักอย่างลึกซึ้งให้แก่เธอเช่นกัน สืบเนื่องมาจากเรื่องทางการเงินกับนิสัยหยิ่งผยองของผมในตอนนั้น ผมเกิดผิดใจกับญาติห่างๆ คนหนึ่งผู้ซึ่งโยนอดีตและสายเลือดอันเลวร้ายฝ่ายพ่อใส่หน้าผม ผมเชื่อว่ามันเป็นการใส่ร้าย ผมจึงเรียกร้องความจริง หลุมฝังศพที่เต็มไปด้วยความเน่าเปื่อยถึงถูกเปิดออก ข้อเท็จจริงถูกเปิดเผยและทำให้ผมตะลึง เคราะห์กรรมของเราที่มีมาหลายปีนั้นคนรับใช้เก่าแก่คนหนึ่งซึ่งอดทนต่อการกระทำตามอำเภอใจของผมและไม่ยอมทอดทิ้งเราเฝ้าแต่ร้องไห้และทอดถอนใจท่ามกลางการหยามหยันของคนรับใช้อื่นๆ ผมไม่รู้ว่าญาติของผมรู้เรื่องได้อย่างไร ชายแก่คนนี้ถูกเรียกตัวไปศาลและถูกบีบให้พูดความจริง คนรับใช้เก่าแก่คนนั้นคือพ่อของเราเองที่พยายามมาอยู่ใกล้ลูกๆ ที่ท่านรักและเป็นคนที่ผมข่มเหงหลายครั้ง! ความสุขของเราอันตรธานไปอย่างสิ้นเชิง ผมปฏิเสธมรดกของเรา ส่วนน้องสาวของผมนั้นสูญเสียคู่หมั่นไป และเราละทิ้งเมืองนั้นเพื่อไปเสาะหาที่อื่นเพื่ออยู่กับพ่อของเรา ท่านเฝ้าแต่คิดว่าท่าน

* วิทยาลัย เด ลา คอนคอร์เดีย หรือวิทยาลัยอิมมาคูเลต คอนเซปซิออง ตั้งอยู่บนถนนแอร์รันเซตซันตา อะนา ในกรุงมะนิลา ตั้งขึ้นในปี ค.ศ.1868 เพื่อเป็นวิทยาลัยสตรีโดยเฉพาะ

มีส่วนรับผิดชอบต่อเคราะห์กรรมของเราสองคนจนทำให้อายุของผู้เฒ่าสิ้นลง ผมรู้จากริมฝีปากของท่านเกี่ยวกับอดีตอันเจ็บปวด น้องสาวกับผมจึงถูกทอดทิ้งให้อยู่ตามลำพัง

เธอร้องไห้อย่างหนัก แต่ท่ามกลางความเศร้าโศกมากมายที่กลายเป็นชะตากรรมของเรา เธอก็ยังไม่เคยลืมคนที่เธอรัก เธอไม่เคยบ่นและไม่พูดอะไรเลยแม้แต่คำเดียว เมื่อเธอเห็นคนรักของเธอแต่งงานกับหญิงอื่น ผมเฝ้ามองเธอร่วงโรยไปทีละน้อย ๆ โดยไม่อาจปลอบประโลมเธอได้ วันหนึ่งเธอก็หายไป ผมตามหาเธอทุกหนทุกแห่งแต่ก็ไม่ได้ผล ผมถามหาเธอแต่ก็ไร้ผล จวบจนกระทั่งหกเดือนต่อมา ผมก็รู้ว่าหลังจากน้ำท่วม มีผู้ค้นพบร่างของหญิงสาวซึ่งอาจจะจมน้ำตายหรือถูกฆ่าอยู่ในทุ่งนาริมทะเลสาบกาลัมบา มีมีดปักอยู่บนหน้าอกของเธอ เจ้าหน้าที่ในเมืองออกประกาศข้อเท็จจริงในเมืองต่าง ๆ ที่อยู่ใกล้เคียงไม่มีผู้ใดออกมาขอศพและไม่มีหญิงสาวใด ๆ หายตัวไป แต่หลักฐานที่ผมได้รับในภายหลังนั้นทั้งเสื้อผ้า เครื่องประดับ ใบหน้าอันสวยงามจับใจของเธอกับผมอันดำขลับของเธอทำให้ผมจำน้องสาวที่น่าสงสารของผมได้ นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ผมก็ระเหเร่ร่อนไปตามมณฑลต่าง ๆ ชื่อเสียงกับประวัติของผมอยู่บนริมฝีปากของผู้คนมากมาย การกระทำต่าง ๆ กระทบตัวผม มีอยู่หลายครั้งที่ผมถูกใส่ร้าย แต่ผมก็ไม่ใส่ใจกับความเห็นของผู้ใด ผมไปตามทางของผม ผมเล่าประวัติของผมกับประวัติของการพิพากษาของมนุษย์เรื่องหนึ่งให้คุณฟังอย่างสั้น ๆ แล้ว"

เอเลียสนิ่งเงียบและพายเรือต่อไป คริโซสโตโมพึมพำออกมาอย่างแผ่วเบาว่า

"ผมเริ่มเข้าใจแล้วว่าคุณมีเหตุผลพอเพียงทีเดียว เมื่อคุณบอกว่าความยุติธรรมควรจะทำด้วยการให้รางวัลกับคุณธรรมและสั่งสอนผู้ที่กระทำผิด เพียงแต่...มันเป็นไปไม่ได้ มันเป็นเพียงอุดมการณ์เท่านั้น คนจะเอาเงินมากมายมาจากไหนมาจ้างเจ้าหน้าที่ใหม่ ๆ จำนวนมากมายแบบนี้?"

"พวกพระเอาไว้ทำอะไรเล่า พวกที่ประกาศภาระหน้าที่การเผยแพร่ศาสนาด้วยสันติภาพและความเมตตา? มันจะไม่เป็นการกุศลมากกว่าหรือที่จะ

ประพรมน้ำมนต์บนศีรษะของเด็กกับให้เกลือเด็กกิน หรือปลุกเร้ามโนธรรมอันมืดมิดของโจรทมิฬซึ่งพระผู้เป็นเจ้าประทานให้มนุษย์แต่ละคนเพื่อให้เสาะหาว่าอะไรคือความดี? มันจะไม่มีความเมตตากว่าหรือถ้าจะเดินตามโจรไปยังแดนประหาร หรือตามเขาไปในเส้นทางที่ยากลำบากที่นำความเลวไปสู่ความดี? พวกนักสืบ นักโทษกับทหารรักษาความสงบภายในไม่ได้รับค่าจ้างหรอกหรือ? เรื่องสกปรกแบบนี้ใช้เงินเหมือนกัน"

"สหาย ทั้งคุณและผมไม่สามารถทำอะไรได้ ไม่ว่าเราจะยินยอมพร้อมใจก็ตาม"

"แต่ลำพังตัวเราเองแล้ว เราไม่มีอะไรเลยก็จริงอยู่ แต่การเข้าโอบอุ้มสัจธรรมของมวลมนุษย์ สร้างแนวร่วมกับพวกเขา ไม่มองข้ามเสียงร้องของพวกเขา ให้ตัวอย่างที่ดีกับผู้อื่น เริ่มแนวคิดในสิ่งที่เรียกกันว่าแผ่นดินบิดามารดา!"

"สิ่งที่ประชาชนต้องการนี้เป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ แต่จำต้องรอคอยไปก่อน"

"รอคอย! การรอคอยคือความทรมาน!"

"ถ้าผมขอให้มีการปฏิรูป พวกเขาก็จะหัวเราะเยาะผม"

"และถ้าประชาชนสนับสนุนคุณล่ะครับ?"

"ไม่มีทาง! ผมจะไม่ยอมใช้กำลังเป็นผู้นำผู้คนเพื่อให้ได้ในสิ่งที่รัฐบาลยังเห็นว่าไม่ถึงเวลาเป็นอันขาด ไม่เด็ดขาด! และถ้าเกิดผมมีโอกาสพบเห็นผู้คนลุกฮือขึ้นละก็ ผมก็จะไปอยู่ฝ่ายรัฐบาลและต่อสู้กับพวกเขา เพราะผมมองไม่เห็นประเทศชาติของผมในกำมือของฝูงชนที่ก่อการจลาจลแบบนี้ ผมอยากได้สิ่งที่ดี เพราะเหตุนี้ผมจึงสร้างโรงเรียนขึ้นมา ผมจะเสาะหาความดีด้วยการสั่งสอนอย่างค่อยเป็นค่อยไป ถ้าปราศจากแสงสว่างแล้วจะไม่มีหนทางเป็นอันขาด"

"ถ้าปราศจากการต่อสู้ก็จะไม่มีเสรีภาพเช่นกัน"

เอเลียสตอบกลับไป

"แต่ผมไม่อยากได้เสรีภาพแบบนั้น!"

"ถ้าปราศจากเสรีภาพก็จะไม่มีแสงสว่าง"

นายท้ายเรือสวนตอบกลับมาอย่างรวดเร็ว

"คุณบอกว่าคุณรู้เกี่ยวกับประเทศของคุณน้อยมาก และผมก็เชื่อคุณ คุณมองไม่เห็นการต่อสู้ที่กำลังจะเกิดขึ้น คุณมองไม่เห็นเมฆดำมืดตรงขอบฟ้า การต่อสู้เริ่มต้นจากแนวคิดก่อนที่จะลงมาถึงสนามประลองที่จะโชกไปด้วยเลือด ผมได้ยินพระสุรเสียงของพระผู้เป็นเจ้า ความทุกข์ระทมจงเกิดขึ้นกับคนที่ต่อต้านพระองค์ด้วยเถิด ประวัติศาสตร์ไม่ได้เขียนให้กับพวกเขา!"

เอเลียสมีท่าทางเปลี่ยนไป เขาลุกขึ้นยืนโดยไม่มีสิ่งใดปกคลุมศีรษะ ท่าทางเข้มแข็งฉกรรจ์ของเขาที่แสงจันทร์ส่องอยู่นั้นให้ภาพที่พิเศษบางอย่าง เขาสั่นศีรษะไปมาและเอ่ยต่อไปว่า

"คุณมองไม่เห็นเลยหรือว่าทุกสิ่งทุกอย่างกำลังตื่นตัว? ความหลับใหลที่มีมานานนับศตวรรษๆ แล้ว แต่มาวันหนึ่งเกิดฟ้าผ่าขึ้น ในสภาวะของการทำลายนี้ ฟ้าผ่าก็สร้างชีวิตขึ้นมาใหม่ด้วย นับตั้งแต่นั้นปณิธานใหม่ๆ ก็สร้างความกระตือรือร้นขึ้น และแม้ว่าปณิธานเหล่านี้ยังแตกแยกกันอยู่ แต่ก็จะเข้ารวมกันภายใต้การชี้นำของพระผู้เป็นเจ้า พระองค์ไม่ได้ทำให้บุคคลอื่นๆ ผิดหวัง และก็จะไม่ทำให้เราผิดหวังเช่นกัน สัจธรรมของพระองค์คือสัจธรรมของเสรีภาพ"

ความเงียบงันอย่างน่ากลัวตามติดถ้อยคำเหล่านี้ ในขณะเดียวกันเรือลำนั้นซึ่งเคลื่อนที่ไปตามคลื่นได้เข้ามาใกล้ฝั่ง เอเลียสเป็นผู้ทำลายความเงียบขึ้นก่อน

"คุณจะให้ผมส่งสารอะไรไปให้กับผู้คนที่ส่งผมมาบ้างครับ?"

"ผมบอกคุณไปแล้วว่าผมรู้สึกเสียใจกับสภาพที่พวกเขาเป็นอยู่ แต่ขอให้รอก่อน เพราะเหตุว่าความเลวร้ายนั้นไม่อาจแก้ไขด้วยความเลวร้ายด้วยกัน และในเคราะห์กรรมของเรานี้ เราทุกๆ คนต่างก็ต้องรับผิดร่วมกัน"

เอเลียสมิได้ตอบ แต่ก้มศีรษะลง มือก็ยังพายเรือต่อไปและเมื่อมาถึงฝั่งก็ลาจากอิบาร์ราด้วยคำพูดว่า

"ผมขอขอบคุณกับความอดทนที่คุณมีต่อผม เพื่อความปลอดภัยของตัวคุณเองนับตั้งแต่นี้ต่อไปผมขอให้คุณลืมผมเสีย และไม่ต้องจำผมไม่ว่าคุณจะ

พบผมในสถานการณ์อย่างใดก็ตาม"

เมื่อเอ่ยสิ่งเหล่านี้ออกไปแล้ว เขาก็หันกลับไปที่เรือและพายเรือไปตามพุ่มไม้หนาริมฝั่ง เขานิ่งเงียบในช่วงเวลาเดินทาง และดูเหมือนจะมองไม่เห็นสิ่งใดนอกเหนือไปจากแสงแวววาวนับพันดวงที่ใบพายกวาดน้ำขึ้นมาและปล่อยลงไปในทะเลสาบอันตรธานไปในความลึกอันมืดมิดอย่างลึกลับ

ในที่สุดเขาก็มาถึงฝั่ง ชายคนหนึ่งเดินออกมจากพุ่มไม้และเดินมาหาเขาและถามว่า

"จะให้ข้าบอกกับหัวหน้าว่าอย่างไร?"

"บอกเขาว่าถ้าเอเลียสไม่ตายไปก่อน เขาจะยังรักษาคำพูดอยู่"

เขาตอบอย่างเศร้า ๆ

"แล้วแกจะมาร่วมกับพวกเราเมื่อไหร่?"

"เมื่อหัวหน้าของแกคิดว่าเวลาอันตรายมาถึงแล้ว"

"เอาหละ ลาก่อน!"

"ถ้าข้าไม่ตายไปก่อน"

เอเลียสพึมพำ

52

ความเปลี่ยนแปลง

ลินาเรสผู้เหนียมอายกำลังเคร่งเครียดและกระสับกระส่าย เขาพึ่งได้รับจดหมายจากดอนญ่า วิคตอรินา ซึ่งมีใจความดังต่อไปนี้

"ญาดที่นับถือ : ไนสามวันฉันหยากลู้จากเธอว่าเจ้าอัลเฟเรสฆ่าเธอหรือเธอฆ่าเค้าแล้ว ฉันไม่หยากให้วันผ่านไปแม้แต่วันเดียวโดยไม่ลู้ว่าเจ้าสัดตัวนั้นได้รับโทดแล้วหรือยัง ถ้าผ่านวันนี้ไปแล้วเธอยังไม่ไปท้ามัน ฉันจะบอกกับดอน ซันติอาโกว่าเธอไม่เคยเป็นเลขา หรือเคยได้งานที่กาโนบาสหรือกับนายพนดอน อาร์เซโญ มาริติเนส ฉันจะบอกคลาริต้าว่าทุกหย่างเป็นเรื่องตะหลกทั้งเพ แลฉันจะไม่ให้เงินเธออีก ถ้าเธอไปท้ามันฉันสันยาว่าจะให้ทุก หย่างที่เธอต้องการ ถ้าเธอไปท้ามันแล้วฉันขอเตือนว่าเธอไม่มีข้อแก้ตัวหรือมีสาเหตไดไดทั้งสิ้น

ญาดของเธอผู้ที่รักเธอด้วยหัวใจ
วิคตอรินา เด โลส เรเยส เด เดอ เอสปาดาญา
ซัมปาโลค วันจัน 7 เวลากางคืน"

เรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญทีเดียว ลินาเรสรู้นิสัยของดอนญา วิคตอรินาดีและรู้ว่าเธอทำอะไรก็ได้ทั้งสิ้น ในอันที่จะพูดกับเธอด้วยเหตุผลนั้นก็เหมือนพูดเกี่ยวกับความซื่อสัตย์ และมารยาทดีกับเจ้าหน้าที่ศุลกากรของฝ่ายการคลังที่ตั้งใจเปิดเผยการลอบค้าของเถื่อนทั้งๆ ที่ยังไม่เกิดขึ้น ไม่มีประโยชน์ใดๆ ที่จะร้องขอและการปิดบังก็จะเลวร้ายลงอีก ดังนั้นจึงไม่มีทางใดยกเว้นท้าทายท่าน

อัลเฟเรซเท่านั้น

"แต่จะทำวิธีไหนเล่า?"

เขาพูดกับตนเองในขณะที่เดินไปเดินมาตามลำพัง

"อะไรจะเกิดขึ้นถ้าท่านต้อนรับเราอย่างเสียไม่ได้? ถ้าเราพบภรรยาของท่านละ? ใครจะยอมเป็นพ่อคนที่สองของเรา? พระประจำตำบลหรือ? กัปตันติอาโกหรือ? วันที่เราฟังคำแนะนำจากเธอ คนพรรค์นั้นช่างเป็นวันอัปยศเสียจริง! มันเป็นความคิดของใครกันที่ให้เราทำตัวฟู่ฟ่าแบบนี้ และแต่งเรื่องหลอกต้มคน? สาวน้อยคนนี้จะว่าอะไรกับเรา? เราเสียใจจริงๆ ที่กลายเป็นเลขานุการของเสนาบดีทั้งหมด!"

ลินาเรสที่แสนดีพูดเรื่องเศร้าดังกล่าวกับตนเองในตอนที่บาทหลวงซัลวีเดินทางมาถึง เห็นชัดว่าบาทหลวงฟรันซิสกันคนนี้ผอมและซีดเซียวกว่าปกติ แต่ดวงตาก็ยังแวววาวอยู่ ส่วนริมฝีปากนั้นเผยยิ้มออกมาอย่างประหลาด

"เซนญอร์ ลินาเรส อยู่คนเดียวหรือ?"

ท่านทักทาย และมุ่งหน้าไปยังห้องนั่งเล่นที่ประตูเปิดอยู่ครึ่งหนึ่ง เสียงเปียโนดังเล็ดลอดออกมา

ลินาเรสอยากยิ้ม

"แล้ว ดอน ซันติอาโกล่ะ?"

บาทหลวงถามต่อไปอีก

กัปตันติอาโกปรากฏตัวออกมาทันทีทันใด และจุมพิตมือของพระช่วยถือหมวกกับไม้เท้า พร้อมกับส่งรอยยิ้มของผู้ที่ได้รับพรแล้ว

"มา! มา!"

บาทหลวงเอ่ยขึ้น ก้าวเข้าไปในห้องนั่งเล่นโดยมีลินาเรสและกัปตันติอาโกเดินตามมา

"พ่อมีข่าวดีมาบอกคุณ พ่อได้รับสารจากมะนิลาที่ยืนยันสารที่เซนญอร์อิบาร์รานำมา... เรื่องของเรื่องก็คือ ดอน ซันติอาโก อุปสรรคถูกยกเลิกไปแล้ว"

มาเรีย คลารา ซึ่งกำลังนั่งอยู่ที่เปียโนโดยมีเพื่อนสองคนขนาบอยู่

พยุงตัวลุกขึ้นจากที่นั่ง แต่ก็หมดกำลังและนั่งลงไปอีก ส่วนลินาเรสนั้นมีหน้าตาซีดเซียวและมองไปยังกัปตันติอาโกซึ่งลดสายตาลงต่ำ

"พ่อคิดว่าชายหนุ่มคนนั้นดูมีเสน่ห์มากทีเดียว"

บาทหลวงกล่าวต่อไป

"ในตอนแรกพ่อดูเขาผิด...เขาดูใจร้อน แต่หลังจากนั้นเขารู้ดีว่าควรจะแก้ไขอย่างไร จึงไม่ควรมีผู้ใดเคียดแค้นเขา ถ้าเพียงแต่มิใช่เพราะคุณพ่อดามาโซ..."

แล้วท่านจึงทอดสายตาไปยังมาเรีย คลาราอย่างรวดเร็ว หญิงสาวกำลังฟังอยู่โดยมิได้เคลื่อนสายตาจากแผ่นดนตรี ถึงแม้ซินังจะแอบหยิกอยู่ก็ตาม ซินังแสดงความดีใจออกมานอกหน้า และถ้าเธออยู่ตามลำพังละก็เธอก็คงเต้นรำไปแล้ว!

"คุณพ่อ ดามาโซ...?"

ลินาเรสถามขึ้น

"ใช่แล้ว คุณพ่อดามาโซเคยบอกว่าในฐานะ...ผู้รับผิดชอบทางพิธีชำระบาป ท่านไม่อาจอนุญาต...แต่ในที่สุดพ่อก็เชื่อว่าถ้าเซนญอร์ อิบาร์รา วิงวอนขออภัยโทษกับท่าน ซึ่งพ่อไม่สงสัยเลยว่าทุกอย่างก็จะเรียบร้อย"

มาเรีย คลารา ลุกขึ้นจากเก้าอี้ และขอโทษเพื่อกลับไปยังห้องของเธอโดยมีวิคตอเรียตามไปด้วย

"และถ้าคุณพ่อดามาโซไม่ยกโทษให้ล่ะครับ?"

กัปตันติอาโกถามขึ้นด้วยเสียงแผ่วเบา

"ถ้าอย่างนี้... มาเรีย คลาราจะพบ... คุณพ่อดามาโซเป็นบิดา...ทางวิญญาณ แต่พ่อก็เชื่อว่าพวกเขาจะเข้าใจกัน"

ในทันใดนั้น เสียงฝีเท้าก็ดังขึ้น อิบาร์ราปรากฏกายขึ้นมาโดยมีป้าอิซาเบลตามมาด้วย การปรากฏตัวของเขานำไปสู่ปฏิกิริยาต่างกัน เขาทักทายอย่างสนิทสนมกับกัปตันติอาโก ซึ่งไม่แน่ใจว่าตนเองควรยิ้มหรือร้องไห้ดี และกับลินาเรสด้วยการพยักหน้าอย่างมีเชิง บาทหลวงซัลวีลุกขึ้นยืนและยื่นมือให้อย่างรักใคร่เอ็นดูจนกระทั่งอิบาร์ราไม่อาจระงับหน้าตาที่แสดงความประหลาดใจได้

"อย่าได้ประหลาดใจเลย พวกเราพึ่งชมคุณอยู่พอดี"

บาทหลวงซัลวีพูดขึ้น

อิบาร์ราขอบคุณท่าน แล้วเดินเข้าไปหาซินัง

"คุณไปอยู่เสียที่ไหนทั้งวัน?"

เธอถามด้วยการพูดจาแบบเด็กๆ

"พวกเราถามกันอยู่และดูกันว่าวิญญาณที่ถูกปลดปล่อยจากไฟชำระหายไปไหน? พวกเราแต่ละคนพูดเรื่องอื่นกันด้วย"

"ผมจะรู้ได้ไหมว่าพวกคุณพูดอะไรกัน?"

"ไม่ได้มันเป็นความลับ แต่ฉันจะบอกคุณเมื่อเราอยู่กันตามลำพัง เอาละค่ะบอกพวกเราซิว่าคุณไปอยู่ที่ไหนมา ลองดูซิว่าใครในหมู่เราจะทายถูก"

"ไม่ได้ มันเป็นความลับเหมือน แต่ผมจะเปิดเผยให้คุณฟังเมื่อเราอยู่ตามลำพัง ถ้าสุภาพบุรุษเหล่านี้อนุญาตละก็"

"พ่อเห็นด้วย พ่อเห็นด้วย มันเป็นฟางเส้นสุดท้าย"

บาทหลวงซัลวีเอ่ยขึ้น

ซินังจึงพาคริโซสโตโมไปยังอีกมุมหนึ่งของห้องนั่งเล่น เธอตื่นเต้นมากทีเดียวกับการเก็บความลับเอาไว้

"บอกผมหน่อย สหายตัวเล็กของผม"

อิบาร์ราถามขึ้น

"มาเรียโกรธผมรึเปล่า?"

"ฉันไม่รู้ แต่เธอบอกว่าถ้าคุณลืมเธอได้ก็จะดีกว่านี้ แล้วเธอก็เริ่มร้องไห้ กัปตันติอาโกต้องการให้เธอแต่งงานกับสุภาพบุรุษที่อยู่ตรงนั้น คุณพ่อดามาโซก็เช่นกัน แต่เธอไม่ได้ตอบรับหรือปฏิเสธ เมื่อเช้านี้ในตอนที่พวกเราถามกันถึงคุณ เธอตอบฉันว่า 'ฉันหวังว่าเขาลืมฉันนะ' แล้วก็ร้องไห้อีก"

อิบาร์รารู้สึกเครียดขึ้นทันที

"ช่วยบอกมาเรียด้วยว่าผมอยากพูดกับเธอตามลำพัง"

"ตามลำพังรึ?"

ซินังถาม ขมวดคิ้วย่น สายตามองไปยังอิบาร์รา

"ไม่ถึงกับตามลำพังทีเดียว แต่ผมไม่อยากให้คนๆ นั้นอยู่ด้วยเท่านั้น"

"มันยากอยู่นะ แต่อย่ากังวลเลยฉันจะบอกเธอเอง"

"แล้วผมจะได้คำตอบเมื่อไหร่ล่ะ?"

"พรุ่งนี้ มาที่บ้านแต่เช้านะ มาเรียไม่อยากอยู่ตามลำพัง พวกเราจะอยู่เป็นเพื่อนเธอ วิคตอเรียนอนเป็นเพื่อนเธอหนึ่งคืนและฉันคืนถัดไป พรุ่งนี้เป็นเวรฉัน แต่ฟังนะ อะไรคือความลับที่คุณจะบอกฉันล่ะ? คุณจะกลับไปโดยไม่บอกฉันว่ามันเป็นเรื่องสำคัญไม่ได้นะ"

"จริงๆ! ผมไปเมืองโลสบาโยส* ทำธุรกิจทางด้านมะพร้าว ผมคิดจะสร้างโรงงาน และคุณพ่อของคุณจะเป็นหุ้นส่วนของผมด้วย"

"แค่นี้เองหรือ? ความลับอะไรกัน!"

ซินังร้องขึ้นด้วยเสียงดังด้วยท่วงทีของเจ้าหนี้หน้าเลือด

"ฉันคิดว่า..."

"ระวังตัวหน่อย! ผมยังไม่อนุญาตให้คุณกระจายข่าวนี้"

"ทำราวกับว่าฉันจะทำอย่างนั้นแหละ"

ซินังตอบและทำจมูกย่น

"ถ้ามันเป็นเรื่องที่สำคัญกว่านี้ละก็ ฉันก็จะบอกพวกเพื่อนๆ แต่ซื้อมะพร้าว! มะพร้าว! ใครจะสนใจมะพร้าวเล่า?"

แล้วเธอจึงรีบรุดไปตามหาเพื่อนๆ

อีกไม่กี่นาทีต่อมาอิบาร์ราก็ลาจากไป เมื่อพบว่าการสนทนาเริ่มน่าเบื่อ กัปตันติอาโกมีสีหน้าเจื่อนๆ ลินาเรสนั้นนั่งเงียบและเฝ้าดูอยู่ บาทหลวงพยายามทำตนให้รื่นเริงและพูดถึงเรื่องประหลาดหลายเรื่อง ส่วนบรรดาหญิงสาวไม่มีคนไหนเลยที่ปรากฏตัวอีก

---

* เป็นชื่อเมืองในมณฑลลากูนาอยู่ตรงชายเขามากิลิงค์ มีชื่อเสียงมาทางด้านน้ำพุร้อน

53

ไพ่มรณะกับเงามืด

ท้องฟ้าเต็มไปด้วยเมฆบดบังดวงจันทร์ ลมหนาวซึ่งเป็นเครื่องหมายบ่งบอกถึงเดือนธันวาคมกำลังจะมาถึง พัดเอาใบไม้แห้งและฝุ่นละอองตรงบริเวณทางเดินแคบๆ ที่นำไปสู่ป่าข้า

เงามืดสามเงากำลังพูดกันเบาๆ อยู่ใต้ประตู เสียงหนึ่งถามขึ้นว่า

"แกพูดกับเอเลียสแล้วหรือยัง?"

"ยัง แกก็รู้ว่าเขาเป็นคนแปลกและระมัดระวังตัว แต่เขาจะต้องอยู่ฝ่ายเราอย่างแน่นอน ดอน คริโซสโตโมเคยช่วยชีวิตเขาเอาไว้"

"ก็เพราะเหตุผลแบบเดียวกันนี่แหละที่ข้ามาร่วมด้วย"

เสียงแรกพูดขึ้นอีก

"ดอน คริโซสโตโมเอาเมียข้าไปหาหมอที่มะนิลา ข้าเป็นคนจัดการกับบ้านพักและจัดการกับพระเอง"

"ส่วนพวกเขาจะจัดการกับค่ายทหาร เพื่อให้พวกทหารรักษาความสงบภายในรู้ว่าพ่อของพวกเรามีลูกชายเหมือนกัน"

"พวกแกจะมีกันกี่คนล่ะ?"

"ห้า... ห้าคนก็พอแล้ว คนของดอน คริโซสโตโมบอกว่าจะมียี่สิบคน"

"และถ้ามันไม่สำเร็จล่ะ?"

"เงียบ!"

คนหนึ่งพูดขึ้น แล้วทุกคนก็เงียบเสียงลง

ท่ามกลางความมืดสลัวนั้น มีเงาหนึ่งปรากฏให้เห็นอยู่ข้างรั้ว เงานั้นหยุดเดินเป็นระยะๆ เหมือนกับจะหันศีรษะไปดูเบื้องหลัง

การกระทำดังกล่าวมีเหตุมีผลที่ดี กล่าวคือประมาณ 20 ก้าวของ

ด้านหลังเงานั้น มีเงาอีกเงาหนึ่งที่หนากว่าจนเกิดเงามากกว่าเงาแรก เงานี้เดินอย่างแผ่วเบา และอันตรธานไปอย่างรวดเร็วราวกับถูกปฐพีกลืนกินในทุกๆ ครั้งที่เงาแรกหยุดเดินและหันไปมอง

"ข้าถูกสะกดรอย"

เงาแรกพูดขึ้น

"เป็นทหารรักษาความสงบภายในหรือเปล่า? ไวยาวัจกรโกหกข้าหรือ?"

"พวกเขาบอกว่าที่นี่เป็นจุดนัดพบ"

เงาที่สองพึมพำ

"มีอะไรประหลาดๆ อยู่นะเมื่อพี่น้องปกปิดบางสิ่งบางอย่าง"

ในที่สุด เงาแรกก็มาถึงประตูเข้าป่าช้า เงาสามเงาแรกจึงเดินเข้าไปหา

"แกเองหรือ?"

"แกหรือ?"

"แยกกันไปก่อนนะ เพราะพวกเขาสะกดรอยตามข้าอยู่ พวกแกจะได้อาวุธพรุ่งนี้ในตอนกลางคืน สัญญาณคือ 'ดอน คริโซสโตโม จงเจริญ' เอาละไปได้!"

เงาทั้งสามอันตรธานไปหลังกำแพง ส่วนร่างที่พึ่งมาถึงหลบซ่อนตัวอยู่หลังประตู และรอคอยอยู่อย่างเงียบกริบ

"ลองดูซิว่าใครสะกดรอยข้า"

เขาพูดออกมา

เงาที่สองเดินมาถึงอย่างระมัดระวัง หยุดเดิน และมองไปรอบตัว

"ข้ามาข้าไป! พวกเขาอาจจะกลับมาอีก"

เขาพูดอยู่ในลำคอ

สืบเนื่องมาจากฝนเริ่มตกและเริ่มหนาขึ้นอย่างรวดเร็ว และมีทีท่าว่าจะตกยาวนาน เขาจึงคิดที่จะเข้าไปหลบฝนอยู่ใต้ประตู จึงเป็นธรรมดาอยู่เองที่เขาจะต้องเผชิญหน้ากับอีกฝ่ายหนึ่ง

"อ้า! แกเป็นใคร?"

ฝ่ายที่พึ่งมาถามขึ้นด้วยเสียงขึงขัง

"แล้วแกล่ะเป็นใคร?"

อีกฝ่ายหนึ่งตอบอย่างเย็นชา ความเงียบเกิดขึ้นครู่หนึ่ง ในขณะที่ต่างฝ่ายต่างก็พยายามจดจำลักษณะของเสียงและแยกแยะหน้าตากัน

"แล้วแกมารออะไรที่นี่ล่ะ?"

ฝ่ายที่มีเสียงขึงขังถามขึ้น

"ในชั่วโมงที่นาฬิกาตีแปดครั้ง ข้าจะได้ไพ่มรณะ ข้าอยากชนะเงินกองใหญ่คืนนี้"

อีกฝ่ายหนึ่งตอบอย่างนิ่มนวล

"แล้วแกล่ะ?"

"ด้วย... เรื่องเดียวกัน"

"บ่ะ! ข้าดีใจด้วย ข้าจะได้ไม่ต้องอยู่ตามลำพัง ข้าเอาไพ่มาชุดหนึ่ง เมื่อนาฬิกาตีครั้งแรกข้าจะแจกไพ่แบบเสี่ยงเอา ครั้งที่สองจะแจกอย่างตั้งใจ ใบวิ่งคือไพ่มรณะ ซึ่งจะต้องประจันดาบกัน แกมีไพ่ไหม?"

"ไม่มี!"

"กลัวรึ?"

"ง่ายมาก ในขณะที่แกแจกไพ่ ข้าก็หวังว่า มันจะรวมข้าด้วย"

"แล้วถ้าไพ่มรณะไม่ออกล่ะ?"

"ก็ช่วยไม่ได้ เกมส์นี้ยังไม่บังคับพวกที่ตายไปแล้ว..."

มีเสียงเงียบไปครู่หนึ่ง

"แกมีอาวุธไหม! แกจะต่อสู้กับคนตายไปแล้วได้อย่างไร?"

"ด้วยกำปั้นของข้าเอง"

คนที่โตกว่าตอบ

"โอ้! เฮงซวย! ข้าจำได้แล้ว คนที่ตายไปแล้วจะไม่เลือกไพ่ถ้ามีคนมีชีวิตอยู่มากกว่าหนึ่งคน เรามากันสองคน"

"เป็นอย่างงั้นหรือ? เออ! ข้าไม่อยากไปแล้วหละ"

"ข้าก็ไม่อยากไป แต่ข้า...ไม่มีเงิน"

คนที่เล็กกว่าตอบ

"แต่เราทำอะไรบางอย่างได้ เรามาเล่นกันสองคน และคนที่แพ้ต้องเป็นคนไป"

"ตกลง..."

อีกฝ่ายหนึ่งโต้ตอบกลับมา

"เราเข้าไปกันเถอะ... แกมีไม้ขีดไหม?"

เขาทั้งสองเดินเข้าไปในป่าข้าและมองหาบริเวณที่เหมาะในความมืดสลัวนั้น พวกเขาพบซอกๆ หนึ่ง และพากันนั่งลง ฝ่ายที่ร่างเตี้ยกว่าดึงเอาไพ่ออกมาจากหมวกสานชุดหนึ่ง ในขณะที่อีกฝ่ายหนึ่งจุดไม้ขีดไฟ

พวกเขาจ้องมองกันอยู่ในแสงไฟ แต่เมื่อพิจารณาจากการแสดงออกของสีหน้าของคนทั้งสองแสดงว่าทั้งคู่ไม่รู้จักกัน แน่หละ เราจำฝ่ายที่มีรูปร่างสูงที่มีเสียงขึงขังได้ว่าคือ เอเลียส และฝ่ายที่เล็กกว่าคือ ลูคัส ที่มีแผลเป็นอยู่บนแก้มข้างหนึ่ง

"ตัด"

เขาพูดขึ้น โดยไม่ยอมละสายตาออกไปจากเอเลียส

เขาเลื่อนกระดูกสองสามชิ้นที่เขาพบตรงซอกนั้นออกไป และดึงไพ่แต้มเดียวกับไพ่ม้าออกมา ฝ่ายเอเลียสนั้นจุดไม้ขีดไฟไปเรื่อยๆ

"เอาม้า"

เขาบอก พยายามมองหาไพ่ที่เขาเอากระดูกสันหลังวางทับอยู่

"เปิดไพ่"

ลูคัสพูดขึ้น และหลังจากเปิดไพ่ไปสี่ห้าใบก็ดึงเอาแต้มเดียวออกมา

"แกแพ้แล้ว"

เขาพูดขึ้นและเสริมต่อไปว่า

"เอาหละ ปล่อยข้าอยู่ตามลำพังเพื่อทำธุระส่วนตัวได้แล้ว"

เอเลียสจึงเดินจากไปโดยไม่เอ่ยสิ่งใดออกมา และหายไปกับเงามืด

อีกไม่กี่นาทีต่อมา ระฆังจากโบสถ์ก็ตีแปดครั้ง หอระฆังกำลังตีบอกเวลาของดวงวิญญาณอันศักดิ์สิทธิ์ ลูคัสไม่ได้เชื้อเชิญผู้ใดให้มาเล่นการพนันกับเขา เขาไม่ได้จินตนาการให้ผู้ตายออกมาดังที่ไสยศาสตร์เชื่อกัน แต่เขากลับเปิดเผยหน้าตา พิมพ์บทสวดและทำเครื่องหมายกางเขนประหนึ่งว่ามีความศรัทธาแรงกล้า เหมือนกับหัวหน้าของสมาคมภราดรภาพแห่งสำนักลูกประคำอันศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งกำลังสวดในเวลาเดียวกัน

ฝนตกตลอดทั้งคืนนั้น ถนนหนทางมืดสนิทและปราศจากผู้คนในเวลาเก้าโมง ตะเกียงน้ำมันซึ่งบ้านเรือนแต่ละหลังต้องแขวนเอาไว้แทบจะไม่ส่องแสงเกินกว่าปริมณฑลหนึ่งเมตร ดูเหมือนว่าตะเกียงเหล่านี้จุดขึ้นเพียงเพื่อช่วยเน้นเงามืดเท่านั้น

ทหารรักษาความสงบภายในสองนายเดินตรวจตราไปตามถนนจากมุมหนึ่งไปอีกมุมหนึ่งของโบสถ์ คนหนึ่งพูดขึ้นเป็นภาษาตากาล็อกด้วยสำเนียงวิซายันว่า

"มันชักจะเริ่มหนาวแล้วนะแก เรายังจับพวกเด็กวัดไม่ได้แม้แต่คนเดียว และก็จะไม่มีใครซ่อมกรงไก่ของอัลเฟเรซ... คนหนึ่งตายไปแล้ว พวกเขาก็เริ่มกลัวกัน ข้าเบื่อจริงโว้ย"

"ข้าก็เหมือนกัน"

อีกคนหนึ่งตอบ

"ตอนนี้ไม่มีใครขโมย หรือปล้น หรือก่อการจลาจล แต่ก็ต้องขอบคุณพระผู้เป็นเจ้านะแก มีคนบอกว่าเจ้าเอเลียสอยู่ในเมือง อัลเฟเรซบอกว่าคนที่จับเจ้านี่ได้ก็จะไม่ถูกโบยสามเดือน"

"อ้า! แกจำรูปพรรณของมันได้ขึ้นใจหรือยัง?"

คนวิซายันถามขึ้น

"แน่นอนสิ ความสูง สูงมากตามความเห็นของอัลเฟเรซ แต่สูงปกติตามความเห็นของบาทหลวงดามาโซ ผิวน้ำตาล ตาดำ จมูกปกติ ปากปกติ ไม่มีหนวด ผมดำ..."

"แล้วตำหนิเด่นอื่นๆ ล่ะ?"

"ใส่เสื้อดำ กางเกงดำ เป็นคนตัดฟืน"

"มันหนีไม่รอดแน่ ข้าเหมือนกับจะเคยเห็นมันแล้วหละ"

"ข้าก็จะไม่เอามันไปปนกับคนอื่น แม้จะมีหน้าตาคล้ายกันก็ตาม"

หลังจากนั้น ทหารทั้งสองคนเดินตรวจตราต่อไป

จากแสงของตะเกียง เรามองเห็นเงาทะมึนอีกสองเงา เดินกันอย่างละแวดระวังตามหลังกันมา เสียงเฉียบขาดเสียงหนึ่งดังขึ้น

"ใครอยู่ที่นั่นน่ะ?"

ทั้งสองหยุดชะงัก แล้วเงาแรกก็ตอบขึ้นด้วยเสียงสั่นๆ ว่า

"สเปนจงเจริญ!"

ทหารจึงลากตัวเขาออกมาแล้วนำตัวไปพิจารณาใต้แสงตะเกียง เขาคือลูคัส แต่ฝ่ายทหารก็ยังไม่แน่ใจนัก เขาจึงมองตากันเพื่อปรึกษาหารือ

"อัลเฟเรซ ไม่ได้บอกนี่ว่ามันมีรอยแผลเป็น"

คนจากวิซายันเอ่ยขึ้นเบาๆ

"แกจะไปไหน?"

"ไปขอให้ทำพิธีมิซซาพรุ่งนี้ครับ"

"แกไม่เห็นเอเลียสเลยรึ?"

"ผมไม่รู้จักเขาครับ ท่าน!"

ลูคัสตอบ

"ข้าไม่ได้ถามแกว่าแกรู้จักมันหรือไม่ ไอ้งั่ง! พวกเราก็ไม่รู้จักมันเหมือนกัน ข้าถามแกว่าแกเคยพบมันไหม?"

"ไม่ครับ ท่าน!"

ลูคัสตอบอย่างงงงวย

"เอาหละ ไปได้ ไอ้โง่!"

"แกรู้ไหมว่าทำไมเอเลียสจึงดูสูงนักสำหรับอัลเฟเรซ แต่สูงตามปกติสำหรับพระ?"

คนตากาล็อกถามคนจากวิซายันอย่างครุ่นคิด

"ไม่รู้!"

"เพราะอัลเฟเรซนอนหงายอยู่ในโคลนในตอนที่มันเห็นท่าน ในขณะที่ฝ่ายพระยังคงยืนอยู่"

"จริงด้วย"

คนจากวิซายันร้องขึ้น

"แกนี่ฉลาดแฮะ... ทำไมแกถึงมาเป็นทหารล่ะ?"

"ข้าไม่ได้เป็นมาก่อนหรอก --- ข้าเคยเป็นคนค้าของเถื่อน"

คนตากาล็อกตอบอย่างโอ้อวด

แต่เงาอีกเงาหนึ่งดึงดูดความสนใจของพวกเขา ทหารทั้งสองจึงถามประโยคเดิมว่า

"ใครอยู่ที่นั่นน่ะ?"

"ท่านครับ ผมกำลังไล่ตามคนที่ตีและขู่เข็ญน้องชายของผม เขามีรอยแผลเป็นบนใบหน้า และมีชื่อว่าเอเลียส!"

"หา!"

ทั้งสองร้องขึ้นพร้อมกัน และหันมามองซึ่งกันและกันอย่างตื่นตระหนก หลังจากนั้นจึงวิ่งพรวดไปตามเส้นทางของโบสถ์ ซึ่งไม่กี่นาทีก่อนหน้านั้น ลูคัสพึ่งอันตรธานไป

วันดีเริ่มต้นจากรุ่งอรุณที่ดี

ในไม่ช้า ข่าวคราวก็ขจรขจายออกไปทั้งเมืองว่ามีแสงไฟจำนวนมากปรากฏอยู่ในป่าข้าเมื่อคืนก่อนหน้านั้น

หัวหน้าของสมาคมภราดรภาพแห่งสำนักที่สามพูดถึงแสงเทียน และอธิบายให้ฟังถึงลักษณะและขนาดของเทียนไข เขาบอกไม่ได้ว่ามีอยู่กี่เล่ม แต่นับดูแล้วมีมากกว่ายี่สิบเล่ม ซิสเตอร์ซิปาจากสมาคมภราดรภาพแห่งสำนักลูกประคำอันศักดิ์สิทธิ์ ยอมไม่ได้ที่คนจากสมาคมภราดรภาพที่เป็นฝ่ายคู่แข่งจะออกมาโอ้อวดว่าเธอมองเห็นความมหัศจรรย์ของพระผู้เป็นเจ้าแต่เพียงผู้เดียว ถึงแม้ว่าเธอจะไม่ได้อาศัยอยู่ใกล้เคียงก็ตาม แต่ซิสเตอร์ซิปาได้ยินเสียงคร่ำครวญร่ำไห้ จนถึงจุดที่ว่าเธอเชื่อว่าเธอจำเสียงของคนบางคนที่เธอเคยรู้จักแล้วในภพอื่น... อย่างไรก็ดี การให้ทานแบบคนคริสเตียนทำให้เธอไม่เพียงแต่ยกโทษให้พวกเขาเท่านั้น แต่ก็ยังสวดอ้อนวอนให้กับพวกเขาด้วย และไม่เอ่ยนามของพวกเขาเหล่านั้น ทั้งๆ ที่พวกเขาทุกคนต่างก็ประกาศให้เธอเป็นนักบุญในบัดดล ฝ่ายซิสเตอร์รูฟานั้นไม่มีความละเอียดอ่อนพอที่จะได้ยิน แต่เธอทนไม่ได้ที่จะให้ซิสเตอร์ซิปาอวดอ้างสิ่งที่เธออาจได้ยินแต่ก็ไม่ได้ยินจริง เธอจึงมีความฝันซึ่งปรากฏดวงวิญญาณมากมาย ดวงวิญญาณที่มิใช่ของคนที่ตายไปแล้ว แต่เป็นของผู้คนที่ยังมีชีวิตอยู่ ดวงวิญญาณที่กำลังระทมทุกข์ขอมีส่วนในการไถ่ถอนบาปซึ่งเธอได้สะสมและจดบันทึกเอาไว้ เธอสามารถเอ่ยนามของพวกเขาให้กับครอบครัวที่ต้องการทราบ และก็จะขอการให้ทานเล็กๆ น้อยๆ เพื่อช่วยสันตะปาปาปลดเปลื้องในสิ่งที่จำเป็นสำหรับพระองค์

เด็กเลี้ยงแกะซึ่งพยายามอวดอ้างว่าตนเองไม่ได้เห็นอะไรมากไปกว่าไฟดวงหนึ่งกับชายสองคนที่ใส่หมวกสานปีกกว้าง เกือบจะไม่รอดพ้นจากการ

ทุบตีและการเย้ยหยันถึงแม้เขาสบถสาบานมากมายเพียงใด แต่ก็ไร้ผล เขามีความหลายตัวที่มาด้วย และความเหล่านี้สามารถเป็นพยานให้กับเขาได้ พวกเขาบอกกับเด็กเลี้ยงแกะคนนั้นว่า

"แกคิดว่าแกจะรู้ดีไปกว่าหัวหน้าหรือนางขีของสมาคมภราดรภาพเขียวรึไอ้พวกนอกรีต?"

และจ้องมองเขาด้วยสายตาที่ไม่วางใจนัก

พระประจำตำบลจึงต้องไต่ขึ้นไปบนธรรมาสน์ และเริ่มเทศน์เกี่ยวกับไฟชำระบาปอีกครั้งหนึ่ง แล้วเงินเปโซก็ค่อยๆ ออกมาจากที่ซ่อนเพื่อใช้จ่ายสำหรับพิธีมิซซา

แต่ขอให้พวกเราปล่อยดวงวิญญาณอันทุกข์ระทมทั้งหลายเอาไว้เบื้องหลังกันเถิด และหันมารับฟังบทสนทนาของดอน ฟิลิโป กับตาซิโอผู้เฒ่าซึ่งป่วยอยู่ที่บ้านอย่างเดียวดาย หลายวันมาแล้วนับตั้งแต่ท่านนักปราชญ์หรือคนวิปลาสท่านนี้ พึ่งจะลุกออกจากเตียงที่ท่านใช้นอนด้วยความท้อแท้กับความเจ็บป่วยที่มีอาการมากขึ้นๆ

"แท้ที่จริง ผมไม่รู้ว่าผมควรจะแสดงความยินดีกับคุณหรือไม่ที่การลาออกของคุณได้รับการอนุมัติแล้วก่อนหน้านั้น ในตอนที่ท่านนายกเทศมนตรีมองข้ามความประสงค์ของคนส่วนใหญ่อย่างไร้ยางอาย เพราะฉะนั้นการที่คุณลาออกนับว่าทำถูกต้องแล้ว มาถึงตอนนี้คุณยังไม่ลงรอยกับพวกทหารรักษาความสงบภายในอีก การลาออกของคุณจึงยุ่งยาก ถึงแม้ว่าในสมัยสงครามเราควรจะอยู่ในตำแหน่งก่อนก็ตาม"

"ใช่ครับ แต่มิใช่เพราะผู้บังคับบัญชาขายตัวแบบนี้"

ดอน ฟิลิโป ตอบ

"ท่านก็รู้แล้วว่าในเช้าวันรุ่งขึ้น ท่านนายกเทศมนตรีปล่อยทหารที่ผมจับได้ให้เป็นอิสระ และปฏิเสธที่จะก้าวไปข้างหน้า ผมทำอะไรไม่ได้หรอกครับถ้าปราศจากความเห็นชอบของผู้บังคับบัญชา"

"ลำพังตัวคุณเองแล้ว --- คุณไม่มีอะไรเลย แต่ถ้าทำกับคนอื่น คุณทำ

อะไร ๆ ได้มากมาย คุณควรจะฉกฉวยเอาประโยชน์จากสถานการณ์เช่นนี้ เพื่อให้ตัวอย่างกับเมืองอื่น ๆ สิทธิของประชาชนอยู่เหนืออำนาจอันไร้สาระของท่านนายกเทศมนตรี ซึ่งนับว่าเป็นจุดเริ่มต้นของบทเรียนที่ดี แต่คุณก็เสียมันไปแล้ว"

"ผมจะเป็นปฏิปักษ์ต่อตัวแทนของผลประโยชน์ที่ทรงอิทธิพลนั้นได้อย่างไรเล่า? ลองดู เซนญอร์ อิบาร์ราเป็นตัวอย่างสิครับ เขาโอนอ่อนต่อความเชื่อของผู้คน คุณคิดหรือว่าเขาเชื่อในเรื่องการขับออกจากศาสนา?"

"คุณกับเขาไม่ได้อยู่ในสถานะเดียวกัน เซนญอร์ อิบาร์รามีความตั้งใจที่จะปลูกสร้างแนวคิด ในอันที่จะทำได้นั้น เขาจำต้องโอนอ่อนและปรับตัวต่อสิ่งที่เขาจะควบคุมจัดการได้ ภารกิจของคุณคือการปลุกเร้า ซึ่งจะทำได้ด้วยกำลังและความมุ่งมั่น ยิ่งไปกว่านั้น การต่อสู้จะต้องไม่นำไปสู่การต่อต้านท่านนายกเทศมนตรี คำพูดที่ใช้ควรจะทำไปเพื่อต่อต้านบุคคลที่ใช้อำนาจในทางผิด ต่อต้านบุคคลที่สร้างความปั่นป่วนให้กับความสงบเรียบร้อยของปวงชน ต่อต้านบุคคลที่ปฏิบัติงานล้มเหลว และคุณก็จะไม่อยู่ตามลำพัง เพราะปัจจุบันนี้ประเทศไม่เหมือนกับเมื่อยี่สิบปีก่อน"

"ท่านคิดอย่างนั้นหรือ?"

ดอน ฟิลิโป ถามขึ้น

"คุณไม่รู้สึกเลยหรือ?"

เฒ่าชราตอบพลางลุกขึ้นนั่งบนเตียง

"อ้า! เป็นเพราะคุณไม่รู้เกี่ยวกับอดีต คุณไม่เคยศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบจากการอพยพของชาวยุโรป เกี่ยวกับหนังสือใหม่ ๆ และการเดินทางของคนรุ่นหนุ่มสาวไปทวีปยุโรป ในการศึกษาและการเปรียบเทียบนั้น มหาวิทยาลัยซันโตโธมัส* ของกษัตริย์และของศาสนจักรยังคงมีอยู่ อีกทั้งยังมีสถานที่ที่ให้ความสว่างทางสติปัญญาอยู่ และปัญญาชนหลายคนก็ยังทุ่มเทให้กับการฝึกฝนเกี่ยวกับการรู้จักแยกแยะ และสรุปผลองค์ความรู้อันเร้นลับและลึกซึ้ง อย่างไรก็ดี

* ก่อตั้งขึ้นใน ค.ศ.1611 ในฐานะวิทยาลัย และในวันที่ 20 พฤศจิกายน ค.ศ.1645 เลื่อนเป็นมหาวิทยาลัยด้วยโองการสันตะปาปาอินโนเซนต์ที่ 10

ในปัจจุบันนี้ คุณจะหาหนุ่มสาวที่สนใจในอภิปรัชญาเหมือนกับสมัยของพวกเราได้ที่ไหน ด้วยการศึกษาที่ล้าสมัยที่มีอยู่ จะมีใครเล่าที่สมองถูกทรมานและตายไปแล้ว จะยอมตายเพราะความรู้ตามหลีบตามซอกในท้องถิ่นห่างไกล โดยที่ยังไม่เริ่มเข้าใจในที่มาของการเป็นมนุษย์ ยังไม่ได้ให้คำตอบกับความคิดที่เป็นแก่นสารและกับชีวิต แต่แนวคิดจอมปลอมต่างหากที่ทำให้พวกเราหลงลืมไปว่าอะไรเป็นเรื่องสำคัญ การดำรงชีวิตอยู่ของเราและแก่นแท้ของตัวเราหรือ? ลองหันไปดูเด็กๆ เดี๋ยวนี้สิที่เต็มไปด้วยความกระตือรือร้นกับโลกที่กว้างขึ้น พวกเขาร่ำเรียนประวัติศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ฟิสิกส์ วรรณคดี วิทยาศาสตร์กายภาพ ภาษาศาสตร์ --- ซึ่งเป็นวิชาที่ในสมัยของพวกเรารับฟังอย่างตื่นตระหนกราวกับว่ามันเป็นเรื่องนอกรีต นักคิดอิสระผู้ยิ่งใหญ่ที่สุดในสมัยของผมประกาศออกไปว่าศาสตร์ต่างๆ ดังกล่าวข้างต้นต่ำต้อยกว่า "คาเตกอรีส" ของอริสโตเติ้ลกับกฎแห่งการโต้แย้งเสียอีก แต่ในที่สุด มนุษย์ก็เข้าใจว่าเขาเป็นมนุษย์ เขาได้ปฏิเสธการวิเคราะห์ของพระผู้เป็นเจ้าของเขาเอง เพื่อก้าวเข้าไปสู่อรูปธรรมในสิ่งที่เขาไม่เคยเห็นมาก่อน เพื่อจัดตั้งกฎเกณฑ์เกี่ยวกับภูติผีที่สร้างขึ้นในมโนธรรมของตนเอง มนุษย์เข้าใจว่ามรดกของเขาคือจักวาลอันกว้างใหญ่ซึ่งอธิปไตยเป็นสิ่งที่มนุษย์เอื้อมถึง เขาจึงก้มศีรษะลงและพิจารณาทุกสิ่งทุกอย่างรอบตัวเพราะรู้สึกเหนื่อยหน่ายต่อความเพียรพยายามที่ไร้ประโยชน์และโอหังเก่าๆ คุณเห็นรึยังว่ากวีในปัจจุบันเกิดขึ้นได้อย่างไร? สิ่งบันดาลใจจากธรรมชาติเปิดขุมทรัพย์ให้กับพวกเราทีละน้อยๆ และพวกเขาก็เริ่มยิ้มเหมือนกับจะสนับสนุนให้พวกเราก้าวไปข้างหน้า การทดลองทางวิทยาศาสตร์ต่างๆ ได้ให้ผลสัมฤทธิ์ครั้งแรกๆ กับพวกเรา สิ่งที่เราขาดไปก็คือเวลาที่จะทำให้มันสมบูรณ์ขึ้น นักกฎหมายรุ่นใหม่ของพวกเราถูกหล่อหลอมอยู่ในเบ้าใหม่ของปรัชญากฎหมาย ---บางคนเริ่มส่องแสงอยู่ท่ามกลางความมืดมิดที่อยู่รายล้อมศาลของเรา และกำลังดึงความสนใจที่จะเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลา ลองฟังในสิ่งที่คนหนุ่มสาวของเราพูดกันสิ ลองไปตามศูนย์กลางของการศึกษาแล้วจะได้ยินนามอันเลื่องลือตามกำแพงของเฉลียงต่างๆ ในขณะที่แต่ก่อนนั้น

พวกเราได้ยินแต่เพียงชื่อของ เซนต์ ธอมัส ซัวเรส อาหมัด ซันเชส และบุคคลอื่นๆ ซึ่งเป็นผู้ที่น่าเลื่อมใสในสมัยของพวกเรา พวกพระส่งเสียงประท้วงมาจากธรรมาสน์เพื่อต่อต้านความเสื่อมทรามทางศีลธรรมแต่ก็ไร้ผล เหมือนกับคนขายปลาประท้วงความโลภของผู้ซื้อโดยไม่ใส่ใจว่าสินค้าของตนนั้นเน่าเหม็นและไร้ค่า คอนแวนต์ต่างๆ พยายามขยายรากเง่าและกิ่งก้านของตนเพื่อกำจัดกระแสความคิดใหม่ในเมืองต่างๆ แต่ก็ไม่สำเร็จ พระผู้เป็นเจ้าแบบเก่าๆ หมดสมัยไปแล้ว รากต้นไม้สามารถบีบต้นไม้ที่พยายามเติบโตให้แห้งตายไป แต่ก็ไม่อาจสกัดเอาชีวิตออกไปจากสิ่งอื่นๆ ซึ่งโบยบินไปสู่ท้องฟ้าเหมือนกับปักษาทั้งหลาย!"

นักปราชญ์ท่านนี้พูดอย่างมีชีวิตชีวา ด้วยดวงตาเป็นประกาย

"อย่างไรก็ดี เมล็ดพืชใหม่ก็ยังคงเล็กอยู่ ถ้าหากทุกคนเคี้ยวมันไปพร้อมๆ กัน ความก้าวหน้าที่พวกเราซื้อมาด้วยราคาแพงลิ่วก็จะขาดลมหายใจ"

ดอน ฟิลิโป พูดโต้แย้งขึ้นอย่างไม่เชื่อหูตนเอง

"ขาดลมหายใจหรือ? ด้วยน้ำมือผู้ใดเล่า? ด้วยฝีมือมนุษย์ซึ่งเป็นคนแคระตัวจิ๋วขี้โรคนั่นแหละหรือ? ความก้าวหน้าที่ขาดลมหายใจซึ่งเป็นผลผลิตอันทรงพลังของเวลาและการกระทำหรือ? ความก้าวหน้าเคยขาดลมหายใจตั้งแต่เมื่อไหร่กัน? คัมภีร์ ตะแลงแกง และกองไฟ ที่พยายามยับยั้งมันและผลักไสมันน่ะสิ "แต่ถึงอย่างไรมันก็ยังเคลื่อนไหว" กาลิเลโอพูดขึ้นในขณะที่พระสำนักโดมินิกันบังคับให้ท่านประกาศว่าโลกไม่เคลื่อนไหว คำพูดแบบเดียวกันใช้ได้กับความก้าวหน้าของมนุษย์ เจตนารมณ์บางอย่างอาจจะประสบเคราะห์กรรมอย่างรุนแรง ปัจเจกบุคคลบางคนอาจจะต้องพลีชีวิต แต่นั่นก็ไม่สำคัญนัก เพราะความก้าวหน้าก็ยังจะเดินไปตามทางของมัน และด้วยโลหิตของบุคคลที่ล้มตายไปตอนนี้ หน่ออ่อนที่แข็งแรงจะปรืออกมา ลองพิจารณาดูหนังสือพิมพ์สิ ไม่ว่าจะต้องการมีปฏิกิริยาอย่างไรก็ตาม มันก็ยังก้าวต่อไปข้างหน้าแม้จะไม่อยากทำก็ตาม พระฝ่ายโดมินิกันก็ไม่อาจหลีกหนีกฎเกณฑ์นี้ และพวกเขาพยายามลอกเลียนแบบพระสำนักเยซูอิต ซึ่งเป็นฝ่ายศัตรูที่ไม่มีวันปรองดองกัน พวกเขา

มีงานฉลองตามระเบียงของตน จัดตั้งโรงละครเล็กๆ แต่งบทกวีนิพนธ์ ทั้งนี้เนื่องจากพวกเขาไม่ได้ขาดความฉลาดเฉลียว ทั้งๆ ที่ยังเชื่อกันว่าพวกเขายังมีชีวิตอยู่ในคริสต์ศตวรรษที่ 15 อยู่ พวกเขาเข้าใจว่าฝ่ายเยซูอิตมีเหตุมีผล และในอนาคตยังจะมีส่วนสำคัญในหมู่เยาวชนที่พวกเขาอบรมสั่งสอนไป"

"ท่านคิดว่าฝ่ายเยซูอิตมีความก้าวหน้าหรือครับ?"

ดอน ฟิลิโป ถามขึ้นอย่างชื่นชม

"แล้วเพราะเหตุใดพวกเขาจึงต่อสู้กันในยุโรปเล่า?"

"ผมจะตอบคุณแบบนักปราชญ์เฒ่า"

นักปราชญ์ท่านนี้ตอบ พลางเอนตัวลงนอนอีก และกล่าวต่อไปด้วยท่าทางถากถางตามปกตินิสัยของท่านว่า

"มีอยู่สามวิธีที่จะเดินไปกับความก้าวหน้า คือเดินไปข้างหน้า เดินไปข้างๆ และเดินถอยหลัง วิธีแรกเป็นวิธีนำพามันไป วิธีที่สองเป็นวิธีที่ยินยอมตนเองให้ถูกลากจูงไป วิธีสุดท้ายคือวิธีที่ต้องลากไป วิธีเหล่านี้แหละเป็นของพวกเยซูอิต พวกเขาอยากจะเป็นผู้นำ แต่เมื่อเห็นว่ามันแข็งและพอมีแนวโน้ม พวกเขาก็ยอมจำนน และเลือกที่จะคล้อยตามไปแทนที่จะถูกบดขยี้ หรือถูกทอดทิ้งเอาไว้ตามทางพร้อมกับเงามืด ปัจจุบันนี้ พวกเราในฟิลิปปินส์อยู่เบื้องหลังรถลากอย่างน้อยสามศตวรรษ พวกเราแทบจะยังไม่หลุดพ้นออกมาจากยุคกลาง เพราะเหตุนี้เองที่พวกเยซูอิตซึ่งเป็นฝ่ายปฏิกิริยาในยุโรปและมองเห็นได้จากที่นี่จึงเป็นตัวแทนของความก้าวหน้า คนฟิลิปปินส์เป็นหนี้บุญคุณพวกเยซูอิตในทางด้านการให้ความคิดใหม่ๆ เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ ซึ่งเป็นจิตวิญญาณของคริสต์ศตวรรษที่ 19 พอๆ กับที่ฝ่ายโดมินิกันเป็นจิตวิญญาณทางการศึกษา ซึ่งถือว่าตายไปแล้ว ไม่ว่าจะยังมีสันตะปาปาเลโอที่ 13 อยู่ก็ตาม ทั้งนี้เนื่องจากว่าไม่มีสันตะปาปาองค์ใดที่จะรื้อฟื้นในสิ่งที่สามัญสำนึกได้ทำลายไปแล้ว... แต่เราไปทางไหนกันเล่า?"

ท่านถามขึ้น ด้วยสุ้มเสียงที่เปลี่ยนไป

"อ้า! เรากำลังพูดกันถึงสถานะปัจจุบันของฟิลิปปินส์... ใช่แล้ว เรากำลัง

เข้าไปสู่ยุคของความขัดแย้ง --- ผมหมายถึงคุณ คนรุ่นเรา กำลังเข้าไปสู่ความมืดมิดของราตรี การต่อสู้ที่เกิดขึ้นระหว่างอดีตที่ถูกสาปแช่ง และกำลังเหนี่ยวรั้งและไขว่คว้าที่มั่นอันโงนเงนง่อนแง่นของศักดินาเอาไว้ กับอนาคตที่มีเสียงเพลงแห่งชัยชนะจากแดนไกลอยู่ท่ามกลางความรุ่งโรจน์ของรุ่งอรุณใหม่อันสดใสที่นำพาข่าวดีมาจากแดนอื่น... ใครเล่าจะยอมศิโรราบ และถูกฝังอยู่ภายใต้สิ่งปรักหักพังของอดีต?"

บุรุษชราเงียบเสียงลงเมื่อเห็นว่า ดอน ฟิลิโปกำลังมองดูท่านอย่างครุ่นคิด ท่านจึงยิ้มออกมาและพูดต่อไปว่า

"ผมแทบจะเดาใจคุณออกนะ"

"จริงหรือครับ?"

"คุณกำลังคิดว่าผมคงจะพูดผิด"

ท่านบอก และยิ้มเศร้า ๆ

"วันนี้ผมมีไข้ แต่ผมไม่มีทางผิดแน่เหมือนกับที่แธเรนซ์พูดเอาไว้ว่า 'ผมเป็นมนุษย์ และผมจะไม่ตัดสินในสิ่งที่มิใช่มนุษย์ที่ประหลาดไปจากผม' แต่ถึงอย่างไร ในบางครั้งบางคราวความฝันก็ทำได้ ทำไมถึงไม่ฝันถึงสิ่งที่ดีงามในชั่วโมงสุดท้ายที่ยังมีชีวิตอยู่เล่า? และอะไรอีกล่ะ ผมใช้ชีวิตอยู่กับความฝันเท่านั้น! คุณพูดถูกนะที่คิดว่าผมฝันไป! คนหนุ่มของเราไม่ได้คิดอะไรนอกเหนือไปจากความรักและความสนุกสนาน พวกเขาใช้เวลาและความพยายามส่วนใหญ่ในการล่อลวงและสร้างความอัปยศให้กับพวกหญิงสาวแทนที่จะคิดถึงประโยชน์ของประเทศ ในการเอาใจใส่ครอบครัวของพระผู้เป็นเจ้า พวกผู้หญิงของเรากลับทอดทิ้งครอบครัวของตนเอง ส่วนผู้ชายนั้นกระตือรือร้นกับการทำบาปและสร้างเกียรติประวัติที่น่าละอายเท่านั้น ความไร้เดียงสาของเด็ก ๆ ถูกปลุกให้ตื่นขึ้นในความมืดและความจำเจ คนหนุ่มสาวใช้ชีวิตส่วนที่ดีที่สุดโดยปราศจากอุดมคติ และเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ก็เป็นคนไม่มีประโยชน์ และกลับปฏิบัติเพื่อเป็นตัวอย่างที่ผิดให้กับคนรุ่นหลัง... ผมดีใจที่จะได้ตายจากไป... ลดม่านลงได้แล้ว พวกเด็ก ๆ เอ๋ย"*

---

* Claudite jam rivos, pueri เอามาจาก Third Eclogue ของเวอร์จิล มีความหมายว่า "ลดม่านลงได้แล้ว พวกเด็ก ๆ เอ๋ย" หมายถึง "พอแล้วสำหรับเรื่องนี้"

"ท่านต้องการยาบ้างไหมครับ?"

ดอน ฟิลิโปถาม เพื่อเปลี่ยนบทสนทนาที่ทอดเงามืดบนใบหน้าของผู้ป่วย

"คนที่กำลังจะตายไม่ต้องการยาใดๆ ทั้งสิ้น คนที่ยังอยู่ต่างหากที่ต้องการมัน โปรดบอกกับ ดอน คริโซสโตโมให้มาเยี่ยมผมพรุ่งนี้ด้วยนะ ผมมีเรื่องสำคัญจะบอกกับเขา อีกไม่กี่วันผมก็จะจากไปแล้ว ประเทศฟิลิปปินส์กำลังตกอยู่ในความมืดมิด!"

หลังจากที่พูดคุยกันอีกสักครู่หนึ่ง ดอน ฟิลิโปก็ลาจากเคหะของคนป่วยไปด้วยอารมณ์กลัดกลุ้มและครุ่นคิด

55

การค้นพบ

ไม่มีสิ่งใดปิดบังไว้
ที่จะไม่ต้องเปิดเผย
*หรือความลับที่จะไม่เผยให้ประจักษ์**

เสียงระฆังจากโบสถ์บอกให้ผู้คนรู้ว่าถึงเวลาสวดมนต์เย็นแล้ว ในทันทีที่ได้ยินเสียงระฆังดังเหง่งหง่างมาจากโบสถ์ ทุกคนต่างก็หยุด ละทิ้งงานที่กำลังทำอยู่ เปิดศีรษะให้โล่งจากสิ่งปกคลุม คนงานซึ่งมาจากทุ่งนาหยุดเสียงเพลงของตน หยุดจังหวะการก้าวเท้าของควายที่กำลังขี่อยู่เพื่อสวดมนต์ ฝ่ายผู้หญิงทำเครื่องหมายกางเขนอยู่กลางถนน และเสแสร้งทำปากขมุบขมิบเพื่อมิให้ผู้ใดสงสัยในศรัทธาของตน ส่วนฝ่ายชายนั้นหยุดลูบคลำไก่ชน และสวดบทอันเจลูซเพื่อขอโชคให้กับตนเอง ตามบ้านต่างๆ ผู้คนพากันสวดมนต์เสียงดัง ส่วนเสียงอื่นๆ ทั้งหมดที่มิใช่บทสวด อาเว มาเรีย จางหายและเงียบสนิทไป

อย่างไรก็ดี พระประจำตำบลซึ่งหมวกยังอยู่ที่ศีรษะกำลังเดินข้ามถนน ซึ่งสร้างความไม่พอใจให้กับบรรดาหญิงแก่จำนวนมากมาย และยิ่งไม่พอใจมากขึ้นเมื่อเห็นพระมุ่งตรงไปยังบ้านของอัลเฟเรซ บรรดาศรัทธาชนต่างก็คิดว่าถึงเวลาที่ตนเองควรจะหยุดทำปากขมุบขมิบเพื่อจุมพิตมือของพระ แต่ทว่าบาทหลวงซัลวีไม่สังเกตเห็นพวกเขาด้วยซ้ำไป ในวันนี้ ท่านไม่สบายใจพอที่จะแตะมืออันผอมแห้งของท่านตรงจมูกของคนคริสเตียนใดๆ ซึ่งจากตรงจุดนี้มือก็จะค่อยๆ เลื่อน (ดังที่ดอนญ่า คอนโซลาซิอองสังเกตเห็น) ลงไปที่อกเสื้อของหญิงสาวที่เรียบร้อยคนหนึ่งซึ่งกำลังโน้มตัวลงขอพร จะต้องมีบางสิ่ง

---

* มาจากพระคัมภีร์ (ลูค 12 : 2)

บางอย่างสำคัญทีเดียวที่ทำให้ท่านหมกมุ่นจนถึงกับลืมความสนใจของท่านเอง และของโบสถ์ด้วย

ท่านเกือบจะวิ่งขึ้นไปบนบันไดและเคาะประตูอย่างร้อนใจ ท่านอัลเฟเรซมีหน้าตาบูดบึ้งอยู่ตรงประตู ตามติดมาด้วยภรรยาซึ่งยิ้มอย่างมีเลศนัย

"อ้า คุณพ่อ! ผมกำลังจะไปหาท่านอยู่พอดี เกี่ยวกับแพะของท่าน..."

"พ่อมาหาเพราะมีเรื่องสำคัญมากเรื่องหนึ่ง..."

"ผมไม่ยอมให้มันมาพังรั้วผมอีก... ถ้าผมเห็นมันอีกละก็ ผมจะยิงมันทิ้งทันที"

"ก็ได้ถ้าคุณยังมีชีวิตรอดอยู่จนถึงพรุ่งนี้"

ฝ่ายพระรีบพูดจนแทบจะไม่หายใจ และเดินดุ่มเข้าไปในห้องนั่งเล่น

"อะไรนะครับ? คุณพ่อคิดว่าเด็กอายุเพียงเจ็ดเดือนจะฆ่าผมได้หรือ? ผมจะบดขยี้มันด้วยเท้าของผม!"

บาทหลวงชัลวีถอยหลังกรูด มองดูเท้าของท่านอัลฟาเรซอย่างไม่ตั้งใจ

"คุณกำลังพูดถึงใครกันนี่?"

ท่านถามด้วยเสียงสั่นเทา

"จะใครอีกล่ะ ยกเว้นไอ้ลิงที่มาท้าทายผมดวลในระยะหนึ่งร้อยก้าว?"

"อ้า!"

ฝ่ายพระสูดลมหายใจ และพูดต่อไปว่า

"พ่อมาพูดกับคุณในเรื่องที่เร่งด่วนจริง ๆ"

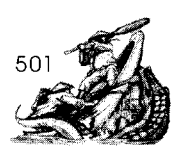
"อย่ามายุ่งกับผมด้วยเรื่องของท่านเลย มันก็คงเหมือนกับเรื่องของเด็ก ๆ สองคนนั่นแหละ"

ถ้าเพียงแต่แสงสว่างมิได้มาจากน้ำมันและตะเกียงที่ไม่สกปรกละก็ ท่านอัลเฟเรซก็คงจะมองเห็นใบหน้าที่ซีดเผือดของบาทหลวงเป็นแน่

"วันนี้ มันเกี่ยวกับชีวิตเลือดเนื้อของผู้คนมากมาย"

ฝ่ายพระตอบด้วยน้ำเสียงอู้อี้

"เรื่องรุนแรงนักหรือ?"

ท่านอัลเฟเรซพูดย้ำ หน้าเปลี่ยนสีไป

"ไอ้หนุ่มคนนั้นแม่นปืนมากเลยหรือ?"

"พ่อไม่ได้พูดถึงเขา"

"แล้วพูดถึงใครล่ะ?"

ฝ่ายพระจ้องมองและชี้ไปที่ประตู ซึ่งท่านอัลเฟเรซปิดด้วยการใช้เท้าถีบประตูตามวิธีของท่าน ท่านอัลเฟเรซพบว่ามือของท่านนั้นเป็นส่วนเกิน และท่านคงจะไม่สูญเสียอะไรไปเลยถ้าท่านจะเป็นคนมือด้วน เสียงสบถสาบานแผดร้องดังมาจากเบื้องหลังประตู

"ไอ้สัตว์! แกทำหัวข้าแตก!"

ภรรยาของท่านกรีดร้องออกมา

"เอาละบอกมาได้เลย"

ท่านบอกอย่างใจเย็นกับบาทหลวง

ฝ่ายบาทหลวงจ้องมองท่านอยู่ครู่หนึ่ง แล้วถึงถามด้วยเสียงเรียบและขึ้นจมูกแบบนักเทศน์ว่า

"คุณเห็นผมวิ่งมารึเปล่า?"

"พระเจ้าช่วย ครับ! ผมคิดว่าท่านท้องร่วงเสียอีก"

"เอาหละ ถ้าพ่อบกพร่องต่อหน้าที่ก็เพื่อเหตุผลสำคัญอย่างแน่นอน"

ฝ่ายพระพูด พยายามมองข้ามความหยาบคายของอัลเฟเรซ

"มีอะไรอีกไหม?"

ผู้ที่เป็นทหารถาม พลางเอาเท้าเคาะพื้นไปมา

"ใจเย็นๆ หน่อย!"

"แล้วรีบมาทำไมเล่า?"

บาทหลวงเดินเข้ามาใกล้และถามอย่างมีเลศนัยว่า

"คุณไม่รู้เรื่องอะไรเลยรึ?"

ท่านอัลเฟเรซยักไหล่

"คุณยอมรับว่าคุณไม่รู้อะไรจริงๆ ใช่ไหม?"

"คุณพ่ออยากพูดกับผมเรื่องเอเลียส ผู้ที่ไวยาวัจกรของท่านคุ้มครองอยู่เมื่อคืนนี้ใช่ไหม?"

"ไม่ใช่! พ่อจะไม่บอกคุณถึงเรื่องเหล่านี้เป็นอันขาด"

ฝ่ายพระตอบกลับไปอย่างอารมณ์เสีย

"พ่อพูดถึงอันตรายอันใหญ่หลวงต่างหาก!"

"เอาหละ ให้ตายสิ บอกมาเลยว่าอะไร?"

"ฟังนะ!"

พระตอบอย่างข้าๆ อย่างไม่พอใจนัก

"แล้วคุณก็จะรู้ว่าฝ่ายพระมีความสำคัญเพียงใด เหมือนกับพวกฆราวาสมีค่าพอที่จะเป็นทหาร และเป็นพระประจำตำบลนั่นแหละ"

หลังจากนั้น ท่านก็ลดเสียงลง ท่าทางลึกลับอย่างยิ่ง

"พ่อค้นพบแผนก่อการร้ายขนาดใหญ่"

ท่านอัลเฟเรซเริ่มมองฝ่ายสงฆ์อย่างตกอกตกใจ

"แผนก่อการร้ายที่น่ากลัวและวางแผนไว้อย่างแนบเนียน จะระเบิดขึ้นในคืนนี้แหละ!"

"คืนนี้เลยรึ?"

ท่านอัลเฟเรซร้องขึ้นมา และกระโดดเข้าหาฝ่ายสงฆ์ แล้วจึงวิ่งไปเอาปืนพกและกระบี่ที่แขวนอยู่บนกำแพง

"จะให้ผมจับใคร จะให้ผมจับใคร?"

ท่านตะโกนขึ้น

"ใจเย็นๆ! ยังมีเวลา โชคดีที่พ่อรีบมา จนกระทั่งเวลาแปดโมง..."

"ผมจะยิงพวกมันทิ้งให้หมด!"

"ฟังนะ บ่ายวันนี้ มีผู้หญิงคนหนึ่งซึ่งพ่อไม่อาจเปิดเผยชื่อได้ (เพราะมันเป็นความลับของการสารภาพบาป) มาหาพ่อและเล่าทุกอย่างให้พ่อฟัง เวลาแปดโมง พวกเขาจะเข้ายึดค่ายทหารโดยไม่ให้เรารู้ตัว ปล้นสะดมโบสถ์ และเปิดฉากฆ่าคนสเปนทั้งหมด"

ท่านอัลเฟเรซตื่นตระหนก

"ผู้หญิงคนนั้นไม่ได้บอกอะไรกับพ่ออีก"

ฝ่ายสงฆ์พูดเสริมขึ้นมา

"เขาไม่ได้บอกอะไรอีกรึ? ผมจะไปจับเขา!"

"พ่อไม่เห็นด้วยนะ การสารภาพบาปเป็นบัลลังก์ของพระผู้เป็นเจ้าที่ทรงเมตตาแก่ทุกคน!"

"ไม่ว่าจะเป็นพระผู้เป็นเจ้าหรือความเมตตาใดๆ ก็ไม่มีค่ากับผม! ผมจะจับเธอ!"

"คุณกำลังบ้าน่ะ! สิ่งที่คุณควรทำก็คือเตรียมตัวให้พร้อม ติดอาวุธทหารอย่างเงียบๆ และส่งพวกเขาไปประจำตามสถานที่ต่างๆ สำหรับซุ่มโจมตี ส่งทหารคุ้มกันมาให้พ่อสี่คนสำหรับป้องกันคอนแวนต์ และแนะนำฝ่ายที่จะดำเนินการ"

"การดำเนินงานจะต้องไม่ใช่ที่นี่ ผมจะขอความช่วยเหลือจากค่ายอื่นๆ ด้วย!"

"ไม่ได้! เรื่องก็จะแดงขึ้น แล้วพวกเขาก็จะไม่ดำเนินงานตามที่วางแผนเอาไว้ สิ่งสำคัญก็คือเราต้องจับเป็นและบังคับให้พวกเขาร้องเพลง พ่อบอกให้คุณบังคับให้พวกเขาร้องเพลง เพราะพ่อเป็นพระ และไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้ เตรียมตัวให้ดี! ครั้งนี้เป็นโอกาสดีของคุณที่จะได้ไม้กางเขนกับดวงดาวหลายดวง พ่อเพียงแต่ขอให้มีหลักฐานว่าพ่อเป็นคนเตือนคุณเท่านั้น"

"จะมีหลักฐานแน่นอนครับคุณพ่อ และบางทีคุณพ่อจะได้รับมงกุฎของเจ้าคณะก็ได้นะครับ!"

ท่านอัลเฟเรซตอบอย่างเบิกบาน กวาดสายตาไปดูแขนเสื้อของเครื่องแบบที่สวมอยู่

"เอาละ คุณจะส่งทหารปลอมตัวมาให้พ่อสี่คน เฮ้? เก็บเรื่องให้มิดชิดหน่อยนะ! คืนนี้เวลาแปดโมง ดวงดาวกับไม้กางเขนจะตกลงมาประหนึ่งฝน"

ในขณะที่เหตุการณ์นี้เกิดขึ้น มีชายคนหนึ่งวิ่งไปตามทางเข้าบ้าน

คริโซสโตโม และไต่บันไดขึ้นไปอย่างรีบเร่ง

"นายอยู่รึเปล่า?"

เอเลียสถามคนรับใช้

"ท่านกำลังทำงานอยู่ในห้องทำงาน"

เพื่อที่จะลดความร้อนรนในขณะที่รอเวลาพบกับมาเรีย คลารา เพื่อที่จะอธิบายให้เธอฟัง อิบาร์ราจึงเข้าไปทำงานในห้องทดลอง

"อา! คุณเองหรือ เอเลียส?"

เขาพูดขึ้น

"ผมนึกถึงคุณอยู่นะ เมื่อวานนี้ ผมลืมถามชื่อของคนสเปนที่ปู่ของคุณอาศัยอยู่ด้วย"

"ท่านครับ เรื่องนี้ไม่มีอะไรเกี่ยวกับผม..."

"เห็นไหม ผมค้นพบสิ่งที่ยิ่งใหญ่ --- ไม้ไผ่แห่งนี้ไม่ไหม้ไฟ..."

อิบาร์รากล่าวต่อไป โดยไม่สังเกตเห็นความว้าวุ่นใจของเอเลียส เอามือยกไม้ไผ่ขึ้นเหนือเปลวเพลิง

"ท่านครับ ไม่เกี่ยวกับไม้ไผ่ด้วยครับ เกี่ยวกับตัวคุณ...คุณจะต้องเก็บเอกสารต่างๆ แล้วหนีไปเดี๋ยวนี้"

อิบาร์รามองดูเอเลียสอย่างประหลาดใจ เมื่อเห็นสีหน้าอันเคร่งเครียดของฝ่ายหลัง เขาจึงปล่อยวัตถุที่ถือเอาไว้ในมือให้หลุดร่วงไป

"เผาทุกอย่างที่จะพัวพันกับตัวคุณ และภายในหนึ่งชั่วโมงนี้ให้หาสถานที่ปลอดภัยอยู่"

"ทำไมหรือ?"

อิบาร์ราถามขึ้นในที่สุด

"เอาของมีค่าทั้งหมดของคุณเก็บเอาไว้ในที่ปลอดภัย..."

"ทำไม?"

"เผาเอกสารทั้งหมดที่คุณเขียนหรือเขียนถึงคุณ --- แม้แต่เอกสารที่ไม่เป็นภัยที่สุดที่จะถูกตีความผิดๆ"

"แต่... เพราะอะไร?"

"เพราะอะไรหรือครับ? เพราะผมพึ่งค้นพบแผนก่อการร้ายที่จะดึงคุณเข้ามาพัวพันเพื่อที่จะทำลายคุณ"

"แผนก่อการร้ายหรือ? แล้วผู้ใดเป็นคนวางแผนล่ะ?"

"ผมไม่สามารถค้นหาแหล่งที่มาได้ เมื่อสักครู่นี้เองที่ผมพูดกับเจ้าคนถ่อยคนหนึ่งที่ได้ค่าตอบแทนให้เข้าร่วมด้วย แต่ผมไม่สามารถห้ามปรามได้"

"แล้วเจ้าคนนี้น่ะ ไม่ได้บอกคุณหรือว่าใครเป็นผู้จ่ายให้เขา?"

"ครับ เขาขอให้ผมเก็บมันไว้เป็นความลับด้วย เขาบอกว่าคุณเป็นคนจ่าย!"

"พระเจ้าช่วย!"

อิบาร์ราร้องขึ้นอย่างตื่นตระหนก

"ท่านครับ อย่าชักช้าอยู่เลย อย่าเสียเวลาอีก แผนก่อการร้ายอาจจะเกิดขึ้นคืนนี้แหละ!"

อิบาร์ราดูเหมือนจะไม่ได้ยินเขาพูด ดวงตาของเขาแทบหลุดออกมาจากเบ้า ส่วนมือนั้นกดแน่นอยู่ตรงขมับ

"ข่าวร้ายที่เกิดขึ้นไม่อาจจะหยุดได้แล้ว"

เอเลียสพูดต่อไป

"ผมเองมาช้าไป ผมไม่รู้จักพวกหัวหน้า... ปกป้องตัวเองด้วยเถิดครับท่าน! รักษาตัวเองสำหรับประเทศชาติของคุณ!"

"ผมจะหนีไปไหนเล่า? เย็นวันนี้มีคนรอพบผมอยู่"

อิบาร์ราเอ่ยขึ้น ในใจนั้นคิดถึงมาเรีย คลารา

"ไปเมืองไหนก็ได้ ไปมะนิลา ไปที่บ้านของผู้ที่มีอิทธิพล ไปที่ไหนก็ได้เพื่อไม่ให้ผู้ใดพูดได้ว่าคุณบังคับบัญชาการเคลื่อนไหวอยู่"

"และถ้าผมปฏิเสธแผนก่อการร้ายล่ะ?"

"คุณหรือครับ ปฏิเสธ?"

เอเลียสร้องขึ้น สายตามองดูอิบาร์รา และถอยร่างกรูด

"คุณก็จะถูกมองว่าเป็นคนทรยศและคนขี้ขลาดในสายตาของบรรดาผู้ก่อการร้าย และเป็นคนตาขาวในสายตาของผู้อื่น จะมีผู้พูดได้ว่าคุณหลอกล่อพวกเขาเพื่อสร้างชื่อเสียงให้กับตนเองก็ได้ จะมีคนพูด..."

"แต่จะให้ผมทำอะไรดี?"

"ผมบอกคุณไปแล้วว่าให้ทำลายเอกสารทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับตัวคุณหนีไปเสียและคอยดูเหตุการณ์"

"และมาเรีย คลาราล่ะ? ไม่ได้? ผมตายเสียดีกว่า!"

ชายหนุ่มร้องขึ้น

เอเลียสบิดแขนของตนเองแล้วกล่าวว่า

"เอาเถอะครับ อย่างน้อยที่สุดก็ป้องกันแรงกระแทกให้ดีก็แล้วกัน และเตรียมตัวเมื่อถึงเวลาที่พวกเขากล่าวหาคุณ!"

อิบาร์รามองออกไปโดยรอบอย่างงุนงง

"ถ้าอย่างงั้นก็ช่วยผมด้วย!ตรงนั้นมีแฟ้มใส่จดหมายของครอบครัวของผม เลือกจดหมายที่พ่อผมเขียนที่อาจจะทำให้ผมเข้าไปพัวพันได้ เข็คลายเซ็นดู"

หลังจากนั้น ชายหนุ่มซึ่งยังคงตื่นตระหนกและงงงวยอยู่เข้าไปเปิดและปิดลิ้นชัก รวบรวมเอกสารต่างๆ อ่านจดหมายต่างๆ อย่างรวดเร็ว ฉีกบางฉบับทิ้งไปและเก็บบางฉบับเอาไว้ คัดเลือกหนังสือ และเปิดผ่านสายตา ฯลฯ เอเลียสก็ทำแบบเดียวกัน แต่อารมณ์เสียน้อยกว่า แต่ด้วยความรีบเร่งเหมือนกัน แต่เขาก็หยุดชะงักลง ดวงตาเบิกโพลง เขาหันกลับมาและยื่นกระดาษแผ่นหนึ่งซึ่งถือเอาไว้ แล้วจึงถามด้วยเสียงสั่นเทาว่า

"ครอบครัวของคุณรู้จัก ดอน เปโดร ไอบาร์ราเมนเดีย ด้วยหรือครับ?"

"แน่นอน!"

อิบาร์ราตอบพลางดึงลิ้นชักออกมาตรวจค้นเอกสารกองหนึ่ง

"ท่านเป็นทวดของผมเอง"

"ทวดของคุณหรือ? ดอน เปโดร ไอบาร์ราเมนเดีย?"

เอเลียสถามขึ้นอีก ใบหน้าเข้มและสีหน้าเปลี่ยนไป

"ครับ"

อิบาร์ราตอบอย่างว้าวุ่นใจ

"พวกเราหดนามสกุลซึ่งยาวเกินไปให้สั้นเข้า"

"เขาเป็นคนบาสก์ใช่ไหม?"

เอเลียสถาม พลางเดินเข้ามาใกล้

"ครับ คนบาสก์... แต่คุณเป็นอะไรไปหรือ?"

เขาถามเอเลียสอย่างประหลาดใจ

ฝ่ายเอเลียสนั้นกำมือแน่นและกดมันลงไปตรงคิ้ว สายตาจ้องมองไปยังคริโซสโตโมซึ่งถอยหลังไปเมื่อมองเห็นสีหน้าของชายหนุ่ม

"คุณทราบไหมว่า ดอน เปโดร ไอบาร์ราเมนเดียคือใคร?"

เขาถามขึ้นพลางขบฟันแน่น

"ดอน เปโดร ไอบาร์ราเมนเดียคือเจ้าคนถ่อยคนนั้นที่ทำลายชื่อเสียงปู่ของผมและสร้างความเดือดร้อนอย่างแสนสาหัสให้กับพวกเรา... ผมเสาะหานามสกุลอยู่ พระผู้เป็นเจ้าได้ส่งคุณมาให้ผม... ให้ผมเพื่อคิดบัญชีสำหรับความทุกข์เวทนาของพวกเรา!"

คริโซสโตโมจ้องมองเอเลียสอย่างตื่นตระหนก แต่เอเลียสกลับจับแขนของเขาเขย่าและบอกกับเขาด้วยน้ำเสียงที่เต็มไปด้วยความขมขื่นและเกลียดชังว่า

"ดูผมให้ดีๆ ดูซิว่าผมทุกข์ทรมานเพียงใด และคุณยังมีชีวิตอยู่ คุณรู้จักความรัก คุณมีทรัพย์สมบัติ มีบ้าน คุณสนุกกับความเห็นอกเห็นใจของผู้คน คุณมีชีวิตอยู่... คุณยังมีชีวิตอยู่!...?"

เอเลียสวิ่งตรงไปยังที่เก็บอาวุธขนาดเล็กของอิบาร์ราโดยไม่อาจควบคุมตัวเองได้... เขากำกริชเอาไว้สองเล่มแต่ก็ปล่อยให้มันหลุดร่วงไป และหันมามองอิบาร์ราซึ่งยืนตะลึงอยู่อย่างงงงวย

"จะทำอย่างไรดี?"

เขาพึมพำและวิ่งหนีออกไปจากบ้านหลังนั้น

56

หายนะ

กัปตันติอาโก ลินาเรส กับป้าอิซาเบลกำลังรับประทานอาหารเย็นกันอยู่ในห้องอาหาร จากบริเวณห้องนั่งเล่น เธอได้ยินเสียงกระทบกันของจานและภาชนะที่ทำด้วยเงิน มาเรีย คลาราบอกว่าเธอไม่หิว และนั่งอยู่ที่เปียโนโดยมีชินังผู้ร่าเริงนั่งอยู่ด้วย และกำลังกระซิบเรื่องลึกลับตรงใบหูของเธออยู่ บาทหลวงซัลวีเดินไปเดินมาจากมุมหนึ่งของห้องนั่งเล่นไปอีกมุมหนึ่งอย่างร้อนใจ

มิใช่เป็นเพราะผู้ป่วยซึ่งพึ่งฟื้นจากการเจ็บป่วยไม่รู้สึกหิว มิใช่อย่างนั้น แต่เป็นเพราะเธอกำลังรอคอยการมาของใครคนหนึ่ง และใช้ประโยชน์จากเวลาที่อาร์กุส* ของเธอยังไม่มาปรากฏตัว นั่นก็คือ เวลาอาหารเย็นกับลินาเรส

"แล้วก็จะเห็นเองว่าเจ้าภูติผีจะอยู่ถึงแปดโมงได้อย่างไร"

ชินังพึมพำ ชี้ไปที่พระรูปนั้น

"เขาควรจะมาราวๆ แปดโมง คนนั้นน่ะตกอยู่ในความรักเหมือนกับลินาเรส"

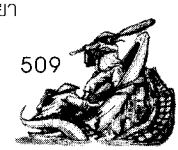
มาเรีย คลารามองดูเพื่อนของเธออย่างตื่นตระหนก ส่วนฝ่ายหลังนั้นมิได้สังเกตเห็นและพูดจ้อต่อไปอย่างเรื่อยเปื่อยว่า

"อา!ฉันรู้แล้วหละว่าเพราะเหตุใดเขาจึงไม่ยอมไปแม้ว่าฉันจะบอกเป็นนัยไปแล้วก็ตาม เขาไม่อยากเปลืองไฟของคอนแวนต์ เธอรู้ไหม? นับตั้งแต่เธอล้มป่วยลง ตะเกียงสองดวงที่เขาจุดอยู่เสมอถูกปล่อยให้ดับไป... แต่มองดูเขาสิ! เขาเล่นหูเล่นตายังไง และดูชั่วร้ายเพียงใด!"

ในวินาทีนั้นเองที่นาฬิกาประจำบ้านตีแปดครั้ง ฝ่ายพระนั้นตัวสั่น

---

* เทพนิยายกรีกเล่าว่า อาร์กุสซึ่งเป็นโอรสของจูปิเตอร์กับนิโอเบ มีดวงตาหนึ่งร้อยดวง ห้าสิบดวงจะเปิดอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นอาร์กุสจึงถูกบังคับให้เฝ้าเฮราเทพธิดาแห่งความริษยา

จนต้องทรุดตัวลงนั่งตรงมุมห้อง

"เขากำลังจะมาแล้วหละ"

ซินังบอก เอามือหยิกมาเรีย คลารา

"ได้ยินไหม?"

ระฆังโบสถ์ตีแปดครั้ง และทุกคนจึงลุกขึ้นสวดมนต์ บาทหลวงซัลวีเป็นผู้นำในการสวดด้วยเสียงสั่นแต่แผ่วเบา อย่างไรก็ดี แต่ละคนก็คิดไปต่างๆ นานา และไม่มีผู้ใดเอาใจใส่ท่านนัก

บทสวดยังไม่จบดีนัก อิบาร์รามาถึง ชายหนุ่มใส่เสื้อผ้าไว้ทุกข์ ไม่เฉพาะเสื้อผ้าเท่านั้น แต่สีหน้าก็ทุกข์ด้วยเช่นเดียวกัน มาเรีย คลาราเมื่อมองเห็นเขา เธอก็ลุกขึ้นยืน และเดินไปหาเขาเพื่อทักทายและถามถึงเรื่องราวที่เกิดขึ้นในเวลาเดียวกันนั้น เสียงปืนก็ปะทุขึ้น อิบาร์ราหยุดชะงัก สายตาตวัดไปดูโดยรอบและไม่สามารถเอ่ยสิ่งใดออกมาได้ ฝ่ายบาทหลวงนั้นหลบซ่อนตัวอยู่หลังเสา เสียงปืนชุดใหม่ดังขึ้นมาอีก ในขณะที่เสียงระเบิดดังขึ้นมาจากทางด้านคอนแวนต์ ตามติดมาด้วยเสียงตะโกนและเสียงฝีเท้าวิ่ง กัปตันติอาโก อิซาเบลกับลินาเรสเข้ามาในห้องอย่างรีบเร่ง พลางตะโกนกันขึ้นว่า

"โจร! โจร!"

อันเดงตามพวกเขาเข้ามา มือแกว่งไกวท่อนเหล็กที่ใช้ย่างเนื้อ และวิ่งเข้ามาปกป้องพี่สาวอุปถัมภ์ของเธอ

ส่วนป้าอิซาเบลนั้นทรุดตัวลงคุกเข่า ร้องห่มร้องไห้และสวดคีรีเอเลอิซงฝ่ายกัปตันติอาโกทั้งซีดและสั่น ถือข้อนส้อมเสียบตับไก่และเอาถวายแด่พระแม่แห่งอันติโปโลด้วยเสียงสั่นเครือ ลินาเรสยังมีอาหารอยู่เต็มปากและมีข้อนเอาไว้ป้องกันตัว ส่วนซินังกับมาเรีย คลาราต่างก็กอดกันเอาไว้ มีคริโซสโตโมอยู่เพียงคนเดียวเท่านั้นที่ยืนตรึงอยู่กับที่ราวกับถูกสาป สีหน้าซีดขาวจนไม่อาจอธิบายได้

เสียงตะโกนกับเสียงปะทะกันดำเนินต่อไป หน้าต่างถูกกระแทกปิดอยู่ทั่วไป เสียงนกหวีดดังขึ้นมาและมีเสียงปืนดังเป็นระยะๆ

"คริสเตเลอิซง! ซันติอาโก! คำพยากรณ์ได้มาถึงแล้ว... ปิดหน้าต่างเร็ว!"

ป้าอิซาเบลคร่ำครวญ

"ประทัดขนาดใหญ่ห้าสิบอันกับพิธีมิซซาเพื่อโมทนาพระคุณสองครั้ง!"

กัปตันติอาโกตอบออกไปว่า

"โอรา โพร โนบิส!"

ความเงียบอันน่ากลัวค่อยๆ ตามมาทีละน้อย เสียงของอัลเฟเรซได้ยินไปทั่ว ท่านตะโกนไปวิ่งไป

"คุณพ่อ! คุณพ่อซัลวี! มาที่นี่ด้วยครับ!"

"การไถ่บาป! ท่านอัลเฟเรซขอสารภาพบาป!

ป้าอิซาเบลร้องขึ้น

"อัลเฟเรซบาดเจ็บหรือเปล่า?"

ในที่สุด ลินาเรสจึงถามขึ้น

"อา!"

มาถึงตอนนี้ เขาก็พึ่งนึกได้ว่าตนเองยังไม่ได้กลืนอาหารที่อยู่ในปากของตน

"คุณพ่อ! ออกมาเดี๋ยวนี้! ไม่มีอะไรน่ากลัวอีกแล้ว!"

ท่านอัลเฟเรซก็ยังตะโกนต่อไปอีก

"พวกโจรฆ่าท่านอัลเฟเรซไปแล้ว! มาเรีย ซินัง กลับไปที่ห้องเสีย! ล็อคประตูด้วยบทสวดคีริเอเลอิซง!"

อิบาร์รามุ่งหน้าไปที่บันไดเช่นกันไม่ว่าป้าอิซาเบลจะเตือนอย่างไรก็ตาม

"อย่าออกไปนะ คุณยังไม่ได้ไปสารภาพบาปเลย อย่าออกไปอย่างเด็ดขาด"

หญิงเฒ่าแสนดีผู้เป็นมิตรสหายเก่าแก่ของมารดาของเขาพูดขึ้น

แต่อิบาร์ราก็ยังเดินดุ่มออกไปจากบ้าน สำหรับตัวเขาแล้ว ดูเหมือนว่าทุกสิ่งทุกอย่างหมุนติ้วไปหมดจนแทบจะไม่มีที่ยืน หูของเขานั้นหวีดหวิว ขาหนักอึ้งและเดินโซเซ คลื่นของโลหิตในร่างกายไม่ว่าจะเป็นโลหิตแดงหรือโลหิตดำแล่นไปมาอยู่ในดวงตา

แม้จะมีแสงจันทร์ส่องสกาวสดใสอยู่ในสรวงสวรรค์ ชายหนุ่มก็ยังเดินสะดุดก้อนหินและขอนไม้ไปตามถนนที่ปราศจากผู้คน

ใกล้ๆ กับค่ายทหาร เขามองเห็นทหารพร้อมกับปืนติดดาบ พูดคุยกันอย่างตื่นเต้น ดังนั้นเขาจึงเดินผ่านไปโดยไม่มีผู้ใดสนใจ

ในห้องประชุมเทศบาล เสียงทุบตี เสียงร้องและสาปแช่งดังออกมา เสียงของท่านอัลเฟเรซดังลั่นจนกลบเสียงทั้งหมด

"เอาไปที่คุมขัง ใส่กุญแจมือให้หมด! ถ้าใครหลุกหลิกให้ยิงทันที ผู้หมู่เฝ้าให้ดีนะ วันนี้ไม่ให้ใครกลับเด็ดขาด แม้แต่พระผู้เป็นเจ้าเอง! ผู้กอง อย่านอนเป็นอันขาด!"

อิบาร์รารีบเดินตรงไปยังบ้านของตน บรรดาคนรับใช้ต่างก็รอคอยเขาอย่างกระวนกระวายใจ เขาบอกพวกนั้นว่า

"ใส่บังเหียนม้าตัวที่ดีที่สุดแล้วไปนอนเสีย"

เขาเดินเข้าไปในห้องทำงานและรีบเก็บของใส่กระเป๋าหนังใบหนึ่ง และเปิดตู้เซฟ เพื่อเอาเงินทั้งหมดที่มีอยู่ในนั้นใส่ลงในถุง หลังจากนั้นจึงรวบรวมอัญมณีทั้งหมด เก็บรูปของมาเรีย คลาราจากกำแพง ติดอาวุธให้ตนเองด้วยกริชและปืนสั้นสองกระบอก แล้วจึงเดินไปที่ตู้ซึ่งเก็บเครื่องมือบางอย่างเอาไว้

ในขณะนั้นเอง เสียงทุบประตูสามครั้งดังขึ้น

"ใครอยู่ที่นั่น?"

อิบาร์ราถามเศร้าๆ

"เปิดประตูในนามของกษัตริย์ เปิดเดี๋ยวนี้หรือมิฉะนั้นพวกเราจะทะลายประตูเข้าไป!"

เสียงมีอำนาจตอบเป็นภาษาสเปน

อิบาร์รามองไปทางหน้าต่าง ดวงตาส่อประกายระยิบ เขาง้างปืนออก แต่ก็เปลี่ยนใจวางอาวุธลง แล้วจึงเดินไปเปิดประตู พวกคนรับใช้ปรากฏตัวขึ้นมาเช่นกัน

ทหารสามคนจับเขาไว้ทันที

"ยอมจำนนในนามของกษัตริย์!"

สิบเอกคนหนึ่งพูดขึ้น

"ด้วยข้อหาอะไร?"

"ที่ที่เราจะไปกัน พวกเขาจะบอกคุณเอง พวกเราบอกไม่ได้"

ชายหนุ่มครุ่นคิดอยู่ครู่หนึ่ง อาจจะเป็นเพราะเขาไม่ต้องการให้ฝ่ายทหารรู้เกี่ยวกับการเตรียมตัวของเขาเพื่อเตรียมหนี เขาจึงหยิบหมวกขึ้นมาและพูดขึ้นว่า

"ผมอยู่ในอำนาจคุณแล้ว และหวังว่ามันคงไม่นานไปกว่าสองสามชั่วโมง"

"ถ้าคุณสัญญาว่าจะไม่พยายามหนี เราก็จะไม่ใส่กุญแจมือคุณ ท่านอัลเฟเรซอนุญาตแล้ว แต่ถ้าคุณพยายามหนี..."

อิบาร์ราจึงเดินไปกับพวกเขา ทิ้งคนรับใช้ให้ตกตะลึงเอาไว้เบื้องหลัง

ในขณะเดียวกัน อะไรเกิดขึ้นกับเอเลียส?

หลังจากที่ออกไปจากบ้านของคริโซสโตโม เขาวิ่งไปราวกับคนวิกลจริต โดยไม่รู้ว่าไปในทิศทางใด เขาข้ามทุ่งนาไปจนถึงเขตป่าด้วยอารมณ์บ้าคลั่ง และวิ่งออกไปจากเมือง หนีไปจากการติดต่อกับผู้คนทั้งหมด หนีไปจากแสงสว่างดวงจันทร์ทำให้เขารำคาญใจ แล้วจึงถลาเข้าไปสู่ความมืดมิดของเขตป่า ณ ที่แห่งนั้น เขาหยุดเคลื่อนไหวเป็นบางครั้ง เดินระเหเร่ร่อนไปตามเส้นทางที่ไม่รู้จักบ้าง พิงตัวกับต้นไม้ใหญ่บ้าง เกี่ยวติดกับพุ่มไม้บ้าง แล้วจึงหันไปมองในทิศทางของเมืองซึ่งอยู่ตรงปลายเท้าของตน ร่างกายของเขายืนอาบแสงจันทร์ที่ทอดยาวเข้าไปในเขตทุ่งหญ้าที่ขยายมาจากชายฝั่งทะเลสาบ บรรดาฝูงนกต่างพากันตกใจตื่นจากการหลับใหล บินถลาออกไป ค้างคาวยักษ์ นกฮูก นกอินทรีย์ กระพือปีกบินจากกิ่งหนึ่งไปอีกกิ่งหนึ่งพร้อมกับส่งเสียงร้องดังจนแสบหู และพากันจ้องมองเขาด้วยดวงตากลมโต เอเลียสไม่ได้ยินเสียงและไม่เห็นพวกสัตว์เหล่านี้เลย เขาคิดว่าตนเองถูกภูติผีบรรพบุรุษที่เคืองแค้นหลอกหลอนเขาอยู่ เขาเห็นตะกร้าอันน่าหวาดกลัวที่มีศีรษะเกรอะกรังไปด้วยโลหิตของบาลัตห้อยอยู่บนกิ่งไม้ทุกกิ่ง เหมือนกับที่บิดาของเขาเคยเล่าให้ฟัง เขาคิดว่าเขาสะดุดตรง

โคนต้นไม้ทุกต้นที่มีร่างของมารดาผู้ชรา เขาเหมือนกับจะเห็นโครงกระดูกอันเน่าเปื่อยของปู่แขวนอยู่ในเงามืด... พร้อมกับโครงกระดูกของแม่กับศีรษะของพี่ชายที่พากันตะโกนว่า

"คนขี้ขลาด! คนขี้ขลาด!"

เอเลียสออกมาจากเขตภูเขา หนีลงไปที่ทะเลสาบ และวิ่งไปตามชายหาดอย่างพลุ่งพล่าน ณ ที่แห่งนั้น ตรงบริเวณที่แสงจันทร์ลอดผ่านม่านหมอก เขาคิดว่าตนเองมองเห็นเงาๆ หนึ่งยืนขึ้นมาโงนเงน เงาของน้องสาวที่มีโลหิตเปรอะเปื้อนหน้าอก ผมเผ้าของเธอยุ่งกระเซิง และสะบัดพลิ้วไปมากับสายลม

เอเลียสทรุดตัวลงคุกเข่าอยู่บนพื้นทราย

"เธอด้วยหรือ!"

เขาบ่นพึมพำ ยืดแขนออกไปทั้งสองข้าง

สายตาคู่นั้นยังจ้องมองไปที่ม่านหมอก เขาค่อยๆ ลุกขึ้นยืนและก้าวออกไปข้างหน้า ลงไปในน้ำราวกับว่าตนเองกำลังเดินตามใครคนหนึ่ง เขาเดินลงไปตามพื้นลาดของชายฝั่ง ในไม่ช้าก็เดินไกลออกไปจากฝั่ง น้ำขึ้นมาจนถึงเอว แต่เขาก็ยังเดินไปๆ เหมือนกับถูกสะกดจิต น้ำท่วมมาจนถึงหน้าอก... ก็พอดีเสียงยิงปืนดังขึ้น ภาพมายาอันตรธานไป ชายหนุ่มจึงมีสติอีกครั้งหนึ่ง โชคดีที่ราตรีนั้นเงียบสงบ และอากาศอบอวล เสียงปืนจึงมาถึงตัวเขาชัดเจน เขาจึงหยุดเดิน รวบรวมสติสัมปชัญญะกลับคืนมาใหม่ และรู้สึกตัวว่าตนเองยืนอยู่ในน้ำ ทะเลสาบแห่งนั้นเงียบสงบจนมองเห็นแสงสว่างจากกระต๊อบของชาวประมง

เขาจึงเดินกลับคืนฝั่งไป และมุ่งตรงไปยังตัวเมือง ด้วยเหตุผลกลใดก็ไม่อาจอธิบายได้

ในตัวเมืองนั้นเหมือนกับจะไม่มีผู้คนอาศัยอยู่ บ้านทุกหลังปิดเงียบ แม้แต่พวกสัตว์ต่างๆ ก็เช่นกัน พวกสุนัขซึ่งมักจะเห่าหอนในตอนกลางคืน ต่างพากันซ่อนตัวด้วยความกลัว แสงจันทร์สีเงินยวงช่วยเพิ่มความเศร้าสร้อยและความเงียบเหงา

ด้วยกลัวว่าตนเองจะเผชิญหน้ากับพวกทหาร เขาจึงแทรกตัวเข้าไปใน

บริเวณสวนและสนาม ซึ่งตรงจุดหนึ่ง เขาคิดว่าตนเองมองเห็นร่างคนสองคน แต่ก็ยังคงเดินต่อไป และกระโดดข้ามกำแพงและรั้วหลายแห่งจนมาถึงอีกด้านหนึ่งของเมืองอย่างยากลำบาก และมุ่งตรงไปยังเคหะของคริโซสโตโม ตรงบริเวณประตูรั้วนั้นบรรดาคนรับใช้ต่างก็พูดจากันและคร่ำครวญถึงการจับกุมเจ้านายของพวกเขา

เมื่อรับทราบถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เอเลียสจึงเดินจากไป หลังจากนั้นจึงเดินอ้อมไปทางด้านหลังของตัวบ้าน กระโดดข้ามกำแพงเข้ามา และไต่เข้ามาทางหน้าต่าง เพื่อเข้าไปในห้องทำงานของอิบาร์ราที่ยังมีเทียนไขซึ่งอิบาร์ราจุดทิ้งเอาไว้ส่องสว่างอยู่

เอเลียสมองเห็นเอกสารกับหนังสือ พบอาวุธกับถุงใส่เงินและอัญมณี เขาจึงสร้างจินตนาการถึงสิ่งที่เกิดขึ้นที่นั่น และพบเอกสารมากมายเกี่ยวกับการยอมความกัน เขาคิดที่จะรวบรวมเอกสารเหล่านี้เข้าด้วยกัน และโยนมันออกไปนอกหน้าต่างเพื่อเอาไปฝังไว้

เขาเหลือบดูบริเวณสวน ภายใต้แสงจันทร์ เขามองเห็นทหารรักษาความสงบภายในจำนวนสองนายกับพลเรือนอีกหนึ่งคนกำลังเดินมา หมวกเหล็กกับปืนติดดาบส่องแสงแวววาว

เขาต้องตัดสินใจทำอะไรสักอย่างหนึ่ง ดังนั้น เขาจึงกองเสื้อผ้ากับเอกสารเอาไว้กลางห้อง แกะส่วนบนของตะเกียงน้ำมันออกแล้วจึงจุดไฟเผา แล้วจึงเอาอาวุธรัดเอวเอาไว้อย่างรีบเร่ง เมื่อเห็นรูปของมาเรีย คลารา ก็รีรออยู่... แต่ก็เก็บรูปใส่ลงในถุงใบหนึ่ง แล้วจึงเอาถุงเหล่านี้ไปด้วย หลังจากนั้นก็กระโดดออกไปทางหน้าต่าง

เขาออกไปพอดีกับที่ทหารทลายประตูเข้ามาในห้อง หัวหน้าที่มาด้วยกล่าวว่า

"เราจะต้องยึดเอกสารของเจ้านายของแกทั้งหมด"

"คุณได้รับอนุญาตแล้วหรือ? มิฉะนั้นแล้วคุณขึ้นไปข้างบนไม่ได้" ชายชราคนหนึ่งพูด

พวกทหารจึงจัดการกับเขาด้วยด้ามปืน แล้วจึงไต่ขึ้นบันไดไป... อย่างไรก็ดี ควันดำหนาคละคลุ้งไปทั้งบ้าน เปลวไฟแลบเลียออกมาจากห้องนั่งเล่น ไหม้ลามประตูและหน้าต่าง

"ไฟไหม้! ไฟไหม้!"

ทุกคนต่างก็ตะโกนออกมา

ทุกคนรีบไปเก็บสิ่งที่เก็บได้ แต่ไฟขยายตัวมาถึงห้องทดลอง ห้องทำงาน ดังนั้นวัสดุที่ไหม้ไฟก็ระเบิดขึ้น ทหารรักษาความสงบภายในจึงถอยออกไป เส้นทางหนีถูกขัดขวางด้วยเปลวเพลิงซึ่งกำลังแผดเสียงก้อง และกวาดทุกสิ่งทุกอย่างบนเส้นทางของมัน น้ำถูกตักมาจากบ่อเพื่อใช้ดับไฟแต่ก็ไร้ผล ทุกๆ คนต่างก็ตะโกนขอความช่วยเหลือ แต่พวกเขากลับถูกปล่อยให้อยู่ตามลำพัง เปลวเพลิงขยายไปสู่ห้องอื่นๆ และพวยพุ่งขึ้นสู่ท้องฟ้า ม้วนตัวขึ้นไปด้วยควันดำมืด บ้านทั้งหลังตกอยู่ในกองเพลิง ลมร้อนช่วยเสริมให้ไหม้เร็วขึ้น ชาวนาหลายคนที่มาจากแดนไกล มาเป็นสักขีพยานให้กับกองไฟมหึมา นับเป็นอวสานของคฤหาสน์อันเก่าแก่ที่เคยเป็นสถานที่ได้รับความเคารพชื่นชมมาช้านาน

57

ข้อเท็จจริงกับจินตนาการ

ด้วยพระมหากรุณาธิคุณของพระผู้เป็นเจ้า ในที่สุดรุ่งอรุณก็มาสู่เมืองอันตื่นตระหนกแห่งนี้

ถนนสายที่ค่ายทหารกับศาลตั้งอยู่ก็ยังปราศจากผู้คนและโดดเดี่ยวเหงาหงอย บ้านช่องต่างๆ ก็ยังไม่ปรากฏสิ่งมีชีวิต แต่ถึงกระนั้น บานหน้าต่างไม้บานหนึ่งก็เปิดออกดังลั่น และศีรษะของเด็กน้อยคนหนึ่งโผล่ออกมา และหันมองไปทั่วทุกสารทิศ และยังยืดลำคอออกมาเพื่อมองไปโดยรอบ...เพี๊ยะ! เสียงฟาดของหนังกับเนื้อของมนุษย์ มารดาของเด็กชายคนนี้ทำหน้ายู่ยี่ ตาของเขาปิดลงและหายวับไป บานหน้าต่างปิดลงอีกครั้งหนึ่ง

ตัวอย่างก็มีให้เห็นแล้ว เสียงเปิดและปิดได้ยินไปทั่ว ดังนั้นหน้าต่างอีกบานหนึ่งก็ค่อยๆ เปิดออก และศีรษะของหญิงแก่หน้าย่นฟันหลอค่อยๆ โผล่ขึ้นมาอย่างระแวดระวัง เธอคือซิสเตอร์ปูเตคนที่สร้างความโกลาหลในขณะที่บาทหลวงดามาโซกำลังเทศน์อยู่นั่นเอง เด็กๆ กับหญิงแก่เป็นตัวแทนของความอยากรู้อยากเห็นบนผืนพิภพ ฝ่ายแรกนั้นมาจากความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ ส่วนฝ่ายหลังนั้นมาจากความอยากจดจำ

ไม่ต้องสงสัยเลยว่า ไม่มีผู้ใดกล้าพอจะเฆี่ยนตีเธอ ดังนั้น เธอจึงยังอยู่ตรงหน้าต่าง ตามองออกไปไกลและขมวดคิ้วย่น บ้วนปาก และถ่มน้ำลายด้วยเสียงอันดัง เสร็จแล้วจึงทำเครื่องหมายกางเขนกับตัวเอง บ้านหลังที่อยู่เบื้องหน้าก็ค่อยๆ เปิดหน้าต่างบานเล็กออกเช่นกัน ซิสเตอร์รูฟาซึ่งไม่ต้องการหลอกผู้ใดหรือถูกผู้ใดหลอกยืนอยู่ ทั้งสองต่างก็มองดูกันและกันครู่หนึ่ง แล้วจึงยิ้มออกมา ทำเครื่องหมายกางเขนให้กับตนเองอีกครั้งหนึ่ง

"พระเยซูเจ้า!"

ซิสเตอร์รูฟาร้องขึ้น

"มันเหมือนกับพิธีมิซซาเพื่อโมทนาพระคุณ เพราะมีประทัดดังลั่นไปหมด!"

"ฉันไม่เคยพบคืนใดที่เหมือนกับแบบนี้เลยนับตั้งแต่บาลัตเข้าปล้นเมือง" ซิสเตอร์ปูเตตอบ

"เสียงปืนดังกลบไปหมด! พวกเขาบอกกันว่าเป็นแก๊งของตาเฒ่าปาโบล!"

"พวกเขาเป็นโจรรึเปล่า? ไม่น่าเป็นไปได้! มีคนบอกว่า พวกเขาคือกองตำรวจต่อสู้กับพวกทหารรักษาความสงบภายใน เพราะเหตุนี้เองที่ดอนฟิลิโปถูกจับขัง"

"พระผู้เป็นเจ้าผู้ศักดิ์สิทธิ์เจ้าข้า! พวกเขาบอกว่ามีคนตายถึงสี่สิบคน!"

หน้าต่างบานอื่นๆ ต่างก็เปิดออกด้วย แล้วคนหน้าตาแปลกออกไปก็โผล่ออกมา ต่างก็ทักทายและแสดงความคิดเห็นกัน

ความสดใสของวันนั้นให้สัญญาว่าจะเป็นวันที่วิเศษวันหนึ่ง มีพวกทหารเดินไปๆ มาๆ อย่างวุ่นวายดูเหมือนกับเงาสีเทา

"นั่นไง คนตายอีกคน"

เสียงพูดดังมาจากหน้าต่างบานหนึ่ง

"หนึ่งหรือ? ฉันเห็นสองนะ!"

"และฉัน... ยังไงก็แล้วแต่ รู้ไหมว่าเกิดอะไรขึ้น?"

ชายคนหนึ่งซึ่งหน้าตามีเลศนัยถามขึ้น

"ตำรวจเทศบาลแน่นอน!"

"ไม่ใช่หรอก เป็นการลุกฮือที่ศูนย์บัญชาการ!"

"การลุกฮืออะไรหรือ? พวกพระกับอัลเฟเรซหรือ?"

"ไม่ใช่อย่างนั้น"

คนหนึ่งซึ่งเป็นผู้ถามคำถามเอ่ยขึ้น

"เป็นพวกคนจีนที่ลุกฮือขึ้น"

แล้วเขาก็ปิดหน้าต่างลงอีกครั้งหนึ่ง

"พวกคนจีนรึ?"

ทุกๆ คนพูดย้ำด้วยความประหลาดใจอย่างยิ่ง

"เพราะเหตุนี้เองที่คุณไม่เห็นใครซักคน!"

"พวกเขาคงถูกฆ่าตายหมด"

"ฉันคิดว่าพวกเขาจะทำอะไรเลวๆ เสียอีก เมื่อวานนี้..."

"โอ ฉันคาดการณ์ล่วงหน้าไปแล้ว เมื่อคืนนี้..."

"ช่างน่าสมเพชเสียจริง!"

ซิสเตอร์รูฟาร้องขึ้น

"ตายกันไปหมดในขณะที่เทศกาลคริสต์มาสกำลังจะมาถึงอยู่แล้ว เป็นตอนที่พวกเขามาพร้อมกับของขวัญ... พวกเขาควรจะรอจนกว่าปีใหม่...!"

ถนนสายนั้นเริ่มมีชีวิตชีวาขึ้นทีละน้อย สิ่งแรกคือ พวกสุนัข ไก่ หมู และนกพิราบที่พยายามเคลื่อนไหวไปมา ตามติดมาด้วยเด็กๆ ที่มอมแมม มือจับกันแน่นพยายามเข้าไปใกล้ๆ ค่ายทหารอย่างหวาดกลัว หลังจากนั้นก็เป็นหญิงชราไม่กี่คนที่มีผ้าเช็ดหน้าปิดศีรษะยาวลงมามัดเอาไว้ใต้คาง ถือลูกประคำขนาดใหญ่อยู่ในมือ เสแสร้งสวดมนต์เพื่อให้พวกทหารปล่อยให้พวกเธอผ่านเข้าไป เมื่อมองเห็นแล้วว่าพวกเขาเดินไปมาได้โดยไม่ถูกยิง พวกผู้ชายจึงเริ่มออกมาจากบ้าน ทำทีเป็นไม่สนใจสิ่งใด ในตอนแรกนั้น การเดินของพวกเขาจำกัดอยู่ตรงบริเวณหน้าบ้านที่ตนเองใช้เป็นที่ดูแลไก่ชน แต่ในไม่ช้า พวกเขาก็ขยายขอบเขตของการเดิน แต่ก็หยุดเป็นระยะๆ จนกระทั่งเดินไปถึงหน้าห้องประชุมของเทศบาล

เรื่องราวที่แตกต่างกันกระจายออกไปภายในสิบห้านาที เป็นต้นว่า อิบาร์ราพร้อมกับคนรับใช้ของตนต้องการฉุดมาเรีย คลารา แต่กัปตันติอาโกเข้าไปขัดขวาง โดยมีทหารรักษาความสงบภายในเข้ามาช่วย

จำนวนของผู้ตายมีใช่สิบสี่คนอีกต่อไป แต่เป็นสามสิบคน กัปตันติอาโกบาดเจ็บ และกำลังจะเดินทางไปมะนิลาพร้อมกับครอบครัวในตอนนั้นอยู่พอดี

การมาของตำรวจเทศบาลสองคนที่หามแคร่ มีร่างคนๆ หนึ่งนอนอยู่ตามติดมาด้วยทหารอีกหนึ่งคนสร้างความตื่นเต้นเป็นอย่างยิ่ง เป็นที่รู้กันว่าพวกเขามาจากคอนแวนต์ เมื่อพิจารณาถึงลักษณะของเท้าที่ห้อยลงมาจากแคร่ ผู้คนต่างก็คาดคะเนกันว่าเป็นผู้ใด ไกลออกไปอีกสักเล็กน้อยมีรายงานบอกว่าบุคคลคนนี้เป็นผู้ใด ไกลออกไปอีก จำนวนคนตายขยายขึ้นอีก และความเร้นลับของพระผู้เป็นเจ้าในสามสภาวะอันศักดิ์สิทธิ์ก็ได้รับการตรวจสอบ หลังจากนั้นก็เป็นการรื้อฟื้นสิ่งมหัศจรรย์ของขนมปังกับปลา และจำนวนคนตายเพิ่มขึ้นเป็นสามสิบแปดคน

เมื่อเวลาเจ็ดนาฬิกาสามสิบนาที ทหารรักษาความสงบภายในกลุ่มอื่นจากเมืองใกล้ๆ ก็มาถึง เรื่องราวซึ่งกระจายออกไปจึงชัดเจนขึ้น และมีรายละเอียดมากขึ้น

"ผมพึ่งมาจากศาล และผมเห็นดอน ฟิลิโป กับดอน คริโซสโตโมเป็นนักโทษอยู่"

ชายคนหนึ่งบอกกับซิสเตอร์ ปูเต

"ผมเองก็พึ่งพูดกับตำรวจเทศบาลคนหนึ่งที่อยู่เวรตอนนั้น บรูโนซึ่งเป็นลูกชายของชายที่ถูกทุบตีจนตายเล่าเรื่องทั้งหมดให้ฟังเมื่อคืนนี้ ก็อย่างที่คุณรู้อยู่แล้วว่ากัปตันติอาโกกำลังจะให้ลูกสาวของท่านแต่งงานกับคนเชื้อสายสเปนคนหนึ่ง ฝ่ายดอน คริโซสโตโมรู้สึกโกรธเคือง และต้องการแก้แค้นจึงพยายามฆ่าคนสเปนทั้งหมดแม้แต่พระก็ไม่เว้น เมื่อคืนนี้ พวกเขาเข้าโจมตีศูนย์บัญชาการกับคอนแวนต์ แต่ก็โชคดีที่พระผู้เป็นเจ้าทรงเมตตา บาทหลวงไปอยู่ที่บ้านของกัปตันติอาโก พอดี มีคนบอกว่า หลายๆ คนหนีไปได้ ทหารรักษาความสงบภายในจึงเผาบ้านของดอน คริโซสโตโม และถ้าพวกเขาไม่จับเขาก่อนหน้านั้น พวกเขาก็คงเผาเขาทิ้งไปด้วย"

"พวกเขาเผาหรือ?"

"คนรับใช้ทั้งหมดถูกจับด้วย ดูสิ ควันไฟยังเห็นได้จากที่นี่เลย"

ผู้เล่าเอ่ยขึ้น พลางเดินเข้าใกล้หน้าต่าง

"ผู้คนที่มาจากที่นั่นต่างก็เล่าเรื่องเศร้าที่เกิดขึ้นทั้งนั้น"

ทุกคนมองไปยังสถานที่แห่งนั้น ควันไฟเบาบางยังลอยขึ้นไปสู่ท้องฟ้าช้าๆ และทุกคนต่างก็วิจารณ์กันไปและติเตียนกันไป

"ชายหนุ่มที่น่าสงสาร!"

ชายชราซึ่งเป็นสามีของซิสเตอร์ปูเตพูดขึ้น

"ใช่แล้ว!"

เธอตอบเขา

"แต่จำเอาไว้ด้วยว่าเมื่อวานนี้เขาไม่ได้ประกอบพิธีมิซซาให้กับดวงวิญญาณของบิดา ไม่ต้องสงสัยเลยว่า เขาต้องการมากกว่าผู้อื่นด้วยซ้ำไป"

"นี่เธอ เธอช่างไม่มีความเห็นอกเห็นใจเลยรึ...?"

"ความเห็นอกเห็นใจสำหรับคนที่ถูกขับออกจากศาสนาน่ะรึ? มันเป็นบาปนะที่จะเห็นใจศัตรูของพระผู้เป็นเจ้า พระบอกอย่างนั้น เธอจำได้ไหม? ในบริเวณที่ศักดิ์สิทธิ์ เขาก็ยังเดินราวกับอยู่ในทุ่งนา?"

"แต่ทุ่งนา กับป่าข้า และเล้าเป็ดเล้าไก่ก็เหมือนๆ กันนั่นแหละ ยกเว้นแต่เพียงว่าในแห่งหนึ่งไม่มีคนเข้าไปยกเว้นพวกสัตว์ชนิดหนึ่งเท่านั้น!"

ชายชราตอบ

"นี่ นี่!"

ซิสเตอร์ปูเตตะโกนว่าเขา

"คุณกำลังปกป้องคนที่พระผู้เป็นเจ้ากำลังลงโทษอย่างชัดๆ เลย ระวังตัวนะว่าคุณจะไม่ถูกจับบ้าง การยกบ้านที่พังทลายขึ้นมาใหม่น่ะ มันจะล้มทับคุณ"

ฝ่ายสามีจึงเงียบเสียงไป ฝ่ายหญิงชราจึงพูดต่อไปว่า

"หลังจากที่ทำให้คุณพ่อดามาโซบาดเจ็บ เขาไม่มีอะไรเหลืออยู่อีกยกเว้นฆ่าคุณพ่อซัลวีเท่านั้นแหละ"

"แต่คุณไม่อาจปฏิเสธได้เลยว่าเขาเป็นคนหนุ่มที่ดีมากคนหนึ่งทีเดียว"

"ใช่ เขาเป็นคนดี แต่เขาไปสเปน ทุกคนที่เดินทางไปสเปน มักจะกลับมาเป็นคนนอกรีตเสมอ พระบอกอย่างนั้น"

หญิงชราตอบ

"โอ้โฮ!"

ฝ่ายสามีขัดขึ้น เพราะเห็นว่าตนเองจะถอนทุนคืนได้

"และพวกพระ และพวกพระทั้งหมด และสังฆราช และสันตะปาปา และพระแม่มาเรีย พวกเขาไม่ได้มาจากสเปนรึ? บ่ะ! พวกเขาก็เป็นคนนอกรีตไปหมดละซี? บ่ะ!"

ซิสเตอร์ปูเตประสบช่องที่สาวใช้วิ่งเข้ามาอย่างตื่นเต้นและหวาดกลัว และช่วยให้การสนทนายุติลง

"มีใครคนหนึ่งแขวนคออยู่ในโรงครัวของเพื่อนบ้านค่ะ"

เธอพูดอย่างกระหืดกระหอบ

"มีคนแขวนคอ!"

ทุกคนร้องขึ้นมาพร้อมกันอย่างงุนงง

ฝ่ายผู้หญิงต่างก็ทำเครื่องหมายกางเขน และไม่มีใครเคลื่อนไหวไปจากบริเวณที่นั่งอยู่

"ค่ะท่าน"

สาวใช้พูดต่อไปด้วยเนื้อตัวสั่นเทา

"หนูไปเก็บถั่ว... และมองไปยังโรงครัวของเพื่อนบ้านว่าจะมีถั่วบ้างหรือไม่... หนูเห็นผู้ชายคนหนึ่งห้อยต่องแต่งอยู่ในอากาศ ตอนแรกหนูคิดว่าเป็นเธโอ คนรับใช้ที่เคยให้หนู...หนูจึงเดินเข้าไปใกล้ ๆ ... เพื่อเก็บถั่วและเห็นว่าไม่ใช่เขา แต่เป็นคนอื่น คนตาย หนูก็เลยวิ่ง วิ่งและ..."

"เราไปดูกันเถอะ"

บุรุษชราเอ่ยขึ้น พลางลุกขึ้นยืน

"พาพวกเราไปที่นั่น"

"อย่าไป"

ซิสเตอร์ปูเตร้องขึ้นมา พลางดึงชายเสื้อของเขาเอาไว้

"คุณจะโชคร้ายนะ! เขาแขวนคอตนเองรึเปล่า? เขาจะได้รับสิ่งชั่วร้าย

ทั้งหมด!"

"ให้ฉันไปดูเขาก่อนนะเธอ ฮวนไปที่เทศบาลเพื่อรายงาน เขาอาจจะยังไม่ตายก็ได้"

หลังจากนั้น เขาจึงเดินไปยังโรงครัว ตามติดมาด้วยสาวใช้ซึ่งหลบซ่อนอยู่เบื้องหลัง พวกผู้หญิงกับซิสเตอร์ปูเตเองนั้นเดินตามมาอีกกลุ่มหนึ่ง ทุกคนต่างก็หวาดกลัว และอยากรู้อยากเห็นกันทั้งนั้น

"นั่นไงคะ ท่าน"

สาวใช้บอก แล้วจึงหยุดเดินและเอานิ้วชี้ไป

คณะกรรมการต่างก็หยุดอยู่ห่างๆ ปล่อยให้บุรุษชราเดินไปตามลำพังร่างของคนๆ หนึ่งห้อยลงมาจากกิ่งของต้นกระท้อนซึ่งยังไกวไปมาตามสายลม บุรุษชรามองดูร่างนั้นอยู่พักหนึ่ง เขาเห็นขาที่แข็งทื่อ แขนเสื้อขมุขมอม ศีรษะพับลง

"เราไม่ควรแตะต้องตัวเขาจนกว่าตำรวจจะมา"

เขาบอกเบาๆ

"เขาตัวแข็งไปแล้ว คงตายมานานแล้ว"

พวกผู้หญิงจึงค่อยๆ ขยับเข้ามาใกล้

"เขาเป็นเพื่อนบ้านที่อาศัยอยู่ในกระต๊อบหลังนั้นเพียงสองอาทิตย์เท่านั้น เธอเห็นรอยแผลเป็นบนใบหน้าของเขาไหม?"

"อาเว มาเรีย!"

ผู้หญิงสองสามคนร้องขึ้นมา

"เราสวดให้กับดวงวิญญาณของเขาดีไหม?"

หญิงสาวคนหนึ่งถามขึ้นหลังจากที่พิจารณาดูร่างนั้นแล้ว

"เธอนี่ ก็คนนอกรีตงี่เง่า!"

ซิสเตอร์ปูเตว่ากล่าวออกมา

"เธอรู้ไหมว่าคุณพ่อดามาโซพูดว่าอะไร? การสวดมนต์ให้กับคนบาปถือว่าเป็นการท้าทายพระผู้เป็นเจ้า คนที่ฆ่าตัวตายจะถูกสาปจนไม่อาจกอบกู้ได้อีก เพราะเหตุนี้เขาก็จะไม่ได้ฝังในบริเวณศักดิ์สิทธิ์ด้วย"

เธอเอ่ยต่อไปอีกว่า

"ฉันเห็นแล้วหละว่าชายคนนั้นจะต้องพบจุดจบที่ไม่ดี เพราะฉันไม่รู้เลยว่าเขาทำงานอะไร"

"ฉันเคยเห็นเขาพูดกับไวยาวัจกรสองครั้ง"

หญิงสาวคนหนึ่งสังเกตการณ์อยู่

"คุณแน่ใจเลยว่าคงไม่ไปสารภาพบาปหรือไปขอให้ประกอบพิธีมิซซาเป็นแน่!"

บรรดาเพื่อนบ้านต่างก็มาร่วมสมทบ จนกระทั่งจำนวนผู้คนที่ยืนล้อมรอบร่างซึ่งยังแกว่งไกวอยู่มีเพิ่มมากขึ้น ครึ่งชั่วโมงต่อมา ทหารหนึ่ง หัวหน้าอีกหนึ่งคนและตำรวจอีกสองคนจึงเดินทางมาถึง พวกเขาเอาร่างลงมาและวางลงบนแคร่

"ผู้คนคงรีบไปตายกัน"

หัวหน้าบอกด้วยเสียงหัวเราะ แล้วจึงดึงเอาปากกาที่ทัดหูออกมา

เขาถามคำถามที่ไม่เกี่ยวกับเรื่องที่เกิดขึ้น จดบันทึกจากคำบอกเล่าของสาวใช้ที่เขาพยายามหลอกถาม และมองเธอด้วยสายตาแข็งกร้าว ขู่เข็ญ และเพิ่มเติมในสิ่งที่เธอไม่เคยพูด จนถึงกับเชื่อกันว่าเธอจะต้องเข้าคุกอย่างแน่นอน เธอจึงร้องไห้ออกมาและจบลงด้วยการประกาศว่าเธอไม่ได้มาเก็บถั่ว แต่เพราะ... และเอาเธโอมาเป็นพยานด้วย

ในขณะเดียวกัน ชาวบ้านคนหนึ่งซึ่งใส่หมวกสานปีกกว้าง มีแผ่นผ้าขนาดใหญ่พันอยู่ตรงบริเวณคอ เขาพินิจพิจารณาร่างกายและเชือกอยู่

ใบหน้าไม่เขียวเหมือนกับร่างกายที่เหลือ เหนือรอยเชือกขึ้นไปมีรอยขีดข่วนอยู่สองรอยกับรอยฟกช้ำเล็กๆ อีกสองรอย รอยที่เกิดจากเชือกนั้นขาวและปราศจากโลหิตหมุนเวียน ชายแปลกหน้าคนนั้นพิจารณาเสื้อกับกางเกงอย่างละเอียด และสังเกตเห็นว่าทั้งเสื้อและกางเกงเต็มไปด้วยฝุ่น และบางแห่งพึ่งฉีกขาด แต่สิ่งที่ดึงดูดความสนใจของเขามากที่สุดก็คือหญ้าเจ้าชู้ซึ่งเกาะแน่นจนถึงปกเสื้อ

"แกเห็นอะไร?"

หัวหน้าถาม

"ผมพยายามดูครับท่านว่าผมจะจำเขาได้ไหม"

ชาวนาพูดตะกุกตะกัก พยายามเปิดเผยตนเองบ้าง --- ด้วยการดึงหมวกสานลงมามากกว่าเดิม

"แต่แกไม่ได้ยินรึว่าเขาคือคนที่ชื่อลูคัส? แกหลับไปรึไง?"

ทุกคนระเบิดเสียงหัวเราะออกมา ฝ่ายชายคนนั้นจึงมีท่าทางกระสับกระส่าย พึมพำออกมาสองสามคำ โน้มศีรษะของตนลงต่ำแล้วจึงเดินจากไปอย่างช้าๆ

"ฮา! แกจะไปไหน? ทางนั้นไม่ใช่ทางออก มันเป็นทางไปที่กระต็อบคนตายต่างหาก!"

ชายชราตะโกนออกไป

"ไอ้หนุ่มคนนี้ยังง่วงอยู่เลย เราคงต้องเอาน้ำราดหัวมัน"

หัวหน้าพูดอย่างแดกดัน ฝูงชนพากันหัวเราะกันอีก

ชายคนนี้จึงเดินออกมาจากบริเวณที่เขากลายเป็นตัวตลกไปและมุ่งตรงไปยังโบสถ์ ตรงบริเวณห้องเก็บเสื้อประกอบพิธี เขาขอพบกับหัวหน้าไวยาวัจกร

"เขากำลังนอนอยู่ แกไม่รู้เลยรึว่า เมื่อคืนนี้พวกมันเข้าปล้นโบสถ์ด้วย?"

พวกเขาตอบออกไปอย่างห้วนๆ

"ผมจะรอจนกว่าท่านตื่นครับ"

คนรับใช้ในโบสถ์มองดูเขาด้วยอารมณ์ไม่ดีนัก อันเป็นลักษณะเด่นของคนที่เคยชินกับการปฏิบัติที่ไม่ดีมาโดยตลอด

ตรงมุมหนึ่งซึ่งอยู่ในเงามืด ชายตาเดียวคนหนึ่งกำลังนอนอยู่บนเก้าอี้ยาว แว่นตาของเขานั้นวางอยู่บนหน้าผาก ผมเผ้ายาวยุ่งเหยิง ส่วนหน้าอกที่กระเพื่อมไปมา สกปรกมอมแมมและเปลือยเปล่า มีจังหวะขึ้นๆ ลงๆ อย่างสม่ำเสมอ

ชายคนนี้เดินเข้าไปนั่งอยู่ใกล้ๆ พร้อมที่จะรอคอยอย่างอดทน แต่

ปรากฏว่า เขาปล่อยเหรียญอันหนึ่งหลุดมือไป เขาจึงเริ่มหาใต้เก้าอี้ที่หัวหน้าไวยาวัจกรกำลังนอนอยู่ โดยมีเทียนไขช่วยส่องสว่าง ชาวบ้านคนนี้สังเกตเห็นหญ้าเจ้าชู้เกาะติดอยู่บนกางเกงกับแขนเสื้อของบุคคลที่กำลังนอนอยู่ ในที่สุดเขาก็ตื่นขึ้น เอามือขยี้ตาที่ยังเหลืออยู่ และตำหนิชายคนนั้นอย่างอารมณ์เสีย

"กระผมต้องการให้ประกอบพิธีมิซซาครับท่าน!"

ฝ่ายหลังตอบกลับมาด้วยน้ำเสียงขอโทษขอโพย

"พิธีมิซซาทั้งหมดทำไปแล้ว"

ชายตาเดียวพูดขึ้นด้วยน้ำเสียงอ่อนลง

"สำหรับพรุ่งนี้ก็แล้วกัน ถ้าจะเอาละก็... ให้กับดวงวิญญาณในไฟชำระรึเปล่า?"

"เปล่าครับท่าน"

ชาวบ้านตอบ แล้วเอาเงินหนึ่งเปโซให้กับเขา พลางจ้องมองตาข้างเดียวเขม็ง และกล่าวต่อไปว่า

"สำหรับคนที่กำลังจะตายในไม่ช้านี้"

แล้วจึงเดินออกไปจากห้องเก็บเสื้อประกอบพิธี

"ข้าควรจะจับมันได้อย่างคาหนังคาเขา เมื่อคืนนี้!"

เขาบอกกับตัวเอง พลางถอนใจ ในขณะที่ดึงเอาแผ่นผ้าออกและยืดตัวตรงเพื่อเปิดเผยใบหน้าและความสูงของเอเลียส

58

ภัยพิบัติของผู้แพ้

*ความปิติยินดีในบ่อน้ำ**

กลุ่มทหารรักษาความสงบภายในเดินไปมาอยู่หน้าที่ทำการเทศบาลภายใต้บรรยากาศอันไม่เป็นมงคลนัก พวกเขาข่มขู่พวกเด็กๆ ที่เข้ามาวุ่นวายด้วยด้ามปืน ในขณะที่เด็กๆ เหล่านั้นกำลังยืนเขย่งเท้าหรือยืนอยู่บนหลังเพื่อนเพื่อดูเข้าไปในซี่กรง

ที่ทำการเทศบาลมิได้ให้ภาพที่สนุกสนานของวันที่โครงการของงานเฉลิมฉลองกำลังวางแผนกันอยู่ แต่กลับเป็นบรรยากาศเศร้าหมองและไม่แน่นอนนัก ฝ่ายทหารและตำรวจเทศบาลซึ่งเข้าดูแลอยู่นั้นไม่พูดคุยกัน แต่ถ้าจะมีการพูดจากันบ้างก็ทำกันอย่างแผ่วเบาและสั้นๆ เท่านั้น หัวหน้ากับเสมียนสองคนและทหารอีกไม่กี่คนกำลังเขียนอยู่บนโต๊ะ ในขณะที่ท่านอัลเฟเรซเดินไปๆ มาๆ และมองไปทางประตูเป็นครั้งคราวอย่างดุดัน เธมิสโตเคลสเองนั้นไม่มีท่าทางภาคภูมิใจมากไปกว่านี้ได้อีก ไม่ว่าจะก่อนกีฬาโอลิมปิคหรือหลังจากยุทธภูมิซาลามิสก็ตาม ส่วนดอนญ่า คอนโซลาซิอองนั้นกำลังหาวอยู่ตรงมุมหนึ่งของห้องอวดเหงือกคล้ำกับฟันที่ไม่สม่ำเสมอ ดวงตาอันเยือกเย็นและดุร้ายจ้องไปทางประตูห้องขังซึ่งเต็มไปด้วยลายมือที่เขียนด้วยภาษาลามกอนาจารเต็มไปหมด เธอสามารถเกลี้ยกล่อมสามีซึ่งกำลังอิ่มเอมกับชัยชนะ เพื่อยอมให้เธอมาอยู่ในช่วงไต่สวนและเข้าไปดูการทรมานที่อาจจะตามมา หมาป่าได้กลิ่นเหม็นของเนื้อเน่าแล้ว มันกำลังเลียกระดูกอยู่และแสดงความเบื่อหน่ายต่อความเชื่องช้าของการดำเนินคดี

---

* Mi gozo en un pozo, หรือความปิติยินดีของฉันในบ่อน้ำ เป็นสุภาษิตสเปนหมายถึง อุปสรรค ความไม่สมหวัง หรือไม่ได้ผลดังหวัง

ท่านนายกเทศมนตรีรู้สึกเสียใจต่อการกระทำที่ผ่านไป เก้าอี้ของท่านเก้าอี้นวมตัวใหญ่ ซึ่งวางอยู่ใต้พระบรมสาทิสลักษณ์ของกษัตริย์ตัวนั้นว่างเปล่าและดูเหมือนจะกลายเป็นของคนอื่นไปแล้ว

ในเวลาประมาณเก้าโมง พระประจำตำบลก็มาถึง ทั้งซีดเซียวและมีหน้าตาขุ่นเคือง

"พ่อไม่ได้ปล่อยให้พวกเรารอใช่ไหม?"

บาทหลวงซัลวีตอบอย่างแผ่วเบา โดยไม่สนใจสุ้มเสียงแดกดันนั้น

"สืบเนื่องมาจากการที่ไม่มีผู้ใดมาได้เพราะจะได้ไม่ทิ้งงาน ผมเชื่อว่าการมาของสาธุคุณ... ท่านก็รู้อยู่แล้วว่าพวกเขาจะถูกพาตัวไปบ่ายนี้"

"อิบาร์ราหนุ่มกับรองนายกเทศมนตรี...?"

ท่านอัลเฟเรซชี้ไปทางห้องขัง

"แปดคนอยู่ในนั้น บรูโนตายไปแล้วตอนเที่ยงคืน แต่คำให้การของมันถูกบันทึกเอาไว้แล้ว"

ท่านตอบ

บาทหลวงทักทายดอนญ่า คอนโซลาซิออง ซึ่งทักทายกลับมาด้วยการหาวนอนกับเสียง อา! เธอนั่งอยู่ตรงเก้าอี้นวมที่อยู่ใต้พระบรมสาทิสลักษณ์ของกษัตริย์สเปน

"เราเริ่มได้แล้ว"

ท่านเอ่ยขึ้น

"เอาตัวสองคนที่ถูกมัดอยู่ในขื่อออกมาได้!"

ท่านอัลเฟเรซสั่งด้วยเสียงที่ท่านพยายามทำให้ดูดุดันเท่าที่ท่านจะทำได้แล้วจึงหันกลับไปยังบาทหลวง และพูดเสริมขึ้นด้วยน้ำเสียงที่เปลี่ยนไปว่า

"พวกเขาถูกจับใส่ขื่อเอาไว้โดยเว้นเอาไว้สองช่อง!"

สำหรับผู้ที่ไม่เคยชินต่อเครื่องมือทรมานชนิดนี้ พวกเรามาเล่าให้พวกเขาฟังดีกว่าว่า ขื่อ เป็นเครื่องมือที่ดูไม่น่ากลัวแต่หลอกหลวงตบตาสาธารณชนมากที่สุด ช่องที่เขาถูกจับใส่เอาไว้นั้นอยู่ห่างกันประมาณลำแขน ถ้าเว้นสองช่อง

นักโทษก็จะอยู่ในสภาพที่เหยียดออกด้วยท่าเดียวจนทำให้ขาและข้อเท้าอยู่ห่างกันเกือบหนึ่งหลา แต่มันจะไม่ฆ่าคนๆ นั้นในทันทีเหมือนกับที่ผู้คนจินตนาการเอาไว้

ผู้คุมที่มีทหารตามมาอีกสี่คน ได้ดึงสลักและเปิดประตูออก กลิ่นอันน่าคลื่นเหียนกับความอับชื้นโชยออกมาจากความมืดมิดซึ่งมีเสียงร้องและเสียงสะอึกสะอื้นดังออกมา ทหารคนหนึ่งจุดไม้ขีดไฟขึ้น แต่เปลวไฟดับลงทันทีในอากาศอันเหม็นเน่านั้น ดังนั้น พวกเขาจึงต้องรอให้มีอากาศถ่ายเทก่อน

จากแสงเทียนริบหรี่ พวกเขามองเห็นร่างกายของมนุษย์หลายคน บางคนนั่งจับเจ่าเอาหน้าซุกเข่าเอาไว้ บ้างก็นอนคว่ำ ยืน และหันเข้ากำแพง ฯลฯ มีผู้ได้ยินเสียงกระแทกและกรีดร้องตามติดมาด้วยเสียงด่าทอ ขื่อเปิดออกแล้ว

ส่วนดอนญ่า คอนโซลาซิออง นั้นโน้มตัวมาข้างหน้าเล็กน้อย เพื่อยืดเส้นสายตรงลำคอ ดวงตาถลนจ้องไปยังประตูซึ่งเปิดแง้มออก

ในระหว่างทหารสองคนปรากฏร่างอันเคร่งขรึมของตาร์ซิโล ผู้พี่ของบรูโน เขาถูกใส่กุญแจมือ เสื้อผ้าขาดวิ่นเปิดเผยให้เห็นร่างกายอันกำยำ สายตาของเขานั้น จ้องมองไปยังภรรยาของท่านอัลเฟเรซอย่างโอหัง

"เขาเป็นคนที่ต่อสู้อย่างไม่กลัวตายและยังสั่งให้พรรคพวกของเขาหนีด้วย"

ท่านอัลเฟเรซบอกกับบาทหลวงซัลวี

เบื้องหลังมีร่างอันมอมแมมซึ่งคร่ำครวญและร้องไห้ราวกับเด็กปรากฏตัวขึ้น ขาเดินกะโผลกกะเผลก มีเลือดเปรอะกางเกงอยู่

"ได้โปรดเถิดครับท่าน ได้โปรดเถิด! ผมจะไม่ไปที่ระเบียงอีก!"

เขาคร่ำครวญ

"มันเป็นพวกจรจัด และอยากหนี แต่บาดเจ็บตรงต้นขา สองคนนี้เป็นเพียงสองคนที่ยังมีชีวิตอยู่"

ท่านอัลเฟเรซให้ข้อสังเกตกับพระ

"แกมีชื่อว่าอะไร?"

ท่านอัลเฟเรซถามตาร์ซิโอ

"ตาร์ซิโอ อะลัสซิกัน"

"ดอน คริโซสโตโม สัญญาอะไรเอาไว้กับแก ถ้าแกโจมตีค่ายทหาร?"

"ดอน คริโซสโตโม ไม่เคยติดต่อกับพวกเราเลย"

"อย่าปฏิเสธเป็นอันขาด! ก็เพราะเหตุนี้แหละที่แกจู่โจมพวกเราได้แบบนี้"

"ท่านเข้าใจผิด ท่านทุบตีพ่อของพวกเราจนตาย เราต้องการแก้แค้นให้กับพ่อเท่านั้นไม่มีเรื่องอื่น ลองตามหาเพื่อนสองคนของท่านสิครับ"

ท่านอัลเฟเรซมองทหารยศสิบเอกอย่างประหลาดใจ

"พวกเขาอยู่ตรงหน้าผานั่น พวกเราโยนเขาลงไปที่นั่นเมื่อวานนี้ ตรงนั้นแหละที่พวกเขาจะเน่าเปื่อย ฆ่าผมเสียสิ เพราะท่านจะไม่ได้อะไรจากผมอีก!"

ความเงียบกับความประหลาดใจเกิดขึ้นทั่วไป

"แกต้องบอกกับพวกเราว่าใครเป็นคนสมคบกับแกอีก!"

ท่านอัลเฟเรซข่มขู่ สะบัดแส้ไปมา

รอยยิ้มเครียดปรากฏขึ้นมาริมฝีปากของนักโทษ

ท่านอัลเฟเรซปรึกษากับพระเบาๆ อยู่ครู่หนึ่ง หลังจากนั้นจึงหันไปยังทหารและสั่งว่า

"เอามันไปตรงที่ทิ้งศพเอาไว้!"

ในรถลากคันหนึ่ง ตรงมุมหนึ่งของลานกว้าง มีศพอยู่ห้าศพกองสุมกันไว้ มีเสื่อขาด เปียกโชกไปด้วยสิ่งโสโครก ปิดเอาไว้ครึ่งหนึ่ง มีทหารคนหนึ่งเดินไปเดินมาและถ่มน้ำลายอยู่บ่อยครั้ง

"แกรู้จักพวกมันไหม?"

ท่านอัลเฟเรซถามขึ้นพลางยกเสื่อขึ้นให้ดู

ตาร์ซิโลไม่ตอบ เขาเห็นร่างสามีของหญิงวิกลจริตกับร่างอื่นๆ อีกสองร่าง ซึ่งเป็นร่างของน้องชายปรุไปด้วยรอยกระสุน กับลูคัสซึ่งยังมีเชือกรัดคออยู่ หน้าตาของเขายิ่งเครียดขึ้นและเสียงทอดถอนใจหลุดออกมาจากปาก

"แกรู้จักพวกมันไหม?"

ถามอีกครั้งหนึ่ง

ตาร์ซิโลนิ่งเงียบ

เสียงหวีดหวิวตวัดอากาศและแส้ก็ฟาดลงบนบ่าของเขา เขาสะดุ้งกล้ามเนื้อเกร็ง เสียงแส้ตวัดซ้ำอีก แต่ตาร์ซิโลก็ยังคงยืนนิ่ง

"ตีมันจนมันฉีกออกจากกันหรือจนมันพูด"

ท่านอัลเฟเรซตะโกนขึ้นอย่างเดือดดาล

"เอาหละ พูด!"

หัวหน้ากระตุ้นเขา

"พวกเขาก็จะฆ่าแกอยู่แล้ว!"

พวกเขานำตัวตาร์ซิโลกลับไปที่ห้องประชุมศาล ซึ่งมีนักโทษอีกคนหนึ่งกำลังคุกเข่าวิงวอนร้องขอต่อบรรดานักบุญอยู่ ปากสั่นเทา

"แกรู้จักชายคนนั้นไหม?"

บาทหลวงซัลวีถาม

"เป็นครั้งแรกที่ผมเคยเห็นเขา"

ตาร์ซิโลตอบ พลางมองดูอีกฝ่ายหนึ่งด้วยความเห็นใจ

ท่านอัลเฟเรซต่อยและใช้เท้าถีบเขา

"มัดมันไว้บนม้านั่งเดี๋ยวนี้"

เขาถูกมัดเอาไว้ที่ม้านั่งตัวหนึ่งโดยยังมีกุญแจมือมีเลือดเปรอะใส่ติดอยู่ ชายผู้เคราะห์ร้ายคนนั้นกวาดสายตาไปโดยรอบราวกับจะมองหาบางสิ่ง และมองเห็นดอนญ่า คอนโซลาซิอองพอดี เขาก็เลยหัวเราะขึ้นมาอย่างเหยียดหยามบุคคลที่อยู่ในบริเวณนั้นพากันประหลาดใจ คนที่เฝ้าดูเหตุการณ์อยู่จึงมองตามสายตาของเขาและมองเห็นเธอกำลังกัดริมฝีปากอยู่

"ข้าไม่เคยเห็นผู้หญิงคนไหนน่าเกลียดอย่างนี้มาก่อนเลย!"

ตาร์ซิโลร้องขึ้นท่ามกลางความเงียบ

"ข้ายอมนอนอยู่บนม้านั่งและถูกมัดแบบนี้มากกว่าอยู่ใกล้ๆ ผู้หญิงคนนี้ แบบท่านอัลเฟเรซ"

เทพธิดาหน้าซีดขาว

"ท่านจะเฆี่ยนผมจนตาย เซนญอร์ อัลเฟเรซ แต่คืนนี้ผมก็จะได้แก้แค้นแล้วเมื่อถึงตอนที่ภรรยาของท่านกอดท่านเอาไว้!"

เขาพูดเสริมขึ้น

"อุดปากมันเอาไว้!"

ท่านอัลเฟเรซกรีดร้องอย่างเดือดดาล ตัวสั่นเทาอย่างโกรธแค้น

ดูเหมือนว่าตาร์ซิโลคงต้องการให้อุดปากของตนเอาไว้ เพราะเมื่อถูกอุดปากแล้ว ดวงตาของเขาส่อประกายอย่างพออกพอใจ

เมื่อได้รับสัญญาณจากท่านอัลเฟเรซ ยามคนหนึ่งซึ่งมีแส้อยู่ในมือก็เริ่มงานอันน่ากลัวนั้น ร่างกายทุกส่วนของตาร์ซิโลเกร็งไปหมด เสียงครวญครางหลุดออกมาจากปากซึ่งมีผ้าอุดเอาไว้ เขาห่อศีรษะลง เสื้อผ้าชุ่มไปด้วยโลหิต

ฝ่ายบาทหลวงซัลวีนั้นมีหน้าตาซีดเซียวและสีหน้าเครียด ค่อยๆ ลุกขึ้นยืนอย่างเจ็บปวด ท่านใช้มือทำสัญญาณแล้วจึงเดินโซเซออกจากห้องไปตรงถนนสายนั้น ท่านเห็นหญิงสาวคนหนึ่งยืนพิงกำแพงตัวแข็ง ไม่เคลื่อนไหวและฟังอยู่อย่างตั้งอกตั้งใจ ดวงตาคู่นั้นมองออกไปยังอากาศอันว่างเปล่า แขนที่แนบติดกำแพงเก่านั้นกระตุกอย่างรุนแรง แสงอาทิตย์อาบร่างของเธอ ดูเหมือนว่าเธอกำลังเฝ้านับเสียงเฆี่ยนกับเสียงครวญครางที่ร้าวรานใจนั้นจนแทบจะไม่หายใจและไม่ส่งเสียงร้อง เธอคือน้องสาวของตาร์ซิโล

ในเวลานั้น เหตุการณ์ก็ยังดำเนินต่อไปในศาล เหยื่อผู้เคราะห์ร้าย ซึ่งระโหยโรยแรงจากความเจ็บปวด ก็เริ่มเงียบเสียงลง และเฝ้ารอให้เจ้าหน้าที่ที่ทำหน้าที่ทรมานเหน็ดเหนื่อย ในที่สุดทหารคนนั้นก็ปล่อยแขนลง หอบฮักๆ ส่วนท่านอัลเฟเรซมีหน้าตาซีดเพราะความโกรธและประหลาดใจ และได้ทำสัญญาณให้ทหารแกะเชือกมัดออก

ฝ่ายดอนญ่า คอนโซลาซิออง นั้นลุกขึ้นยืน และกระซิบข้างหูสามี ซึ่งพยักหน้าให้รู้ว่าท่านเข้าใจแล้ว

"เอามันไปที่บ่อน้ำ!"

ท่านออกคำสั่ง

คนฟิลิปปินส์รู้ว่ามันหมายความว่าอย่างไร ในภาษาตากาล็อกใช้คำว่า เอาถังไปตักน้ำจากบ่อ* เราไม่รู้เลยว่าผู้ใดคิดค้นวิธีนี้ขึ้นมา แต่เราเชื่อว่ามันจะต้องมีมาช้านานแล้ว

"ข้อเท็จจริงจะออกมาจากบ่อน้ำ"

ข้อความซึ่งอาจจะเป็นการตีความหมายที่เย้ยหยันก็ได้

ตรงบริเวณกลางลาน มีบ่อน้ำตั้งโดดเด่นอยู่ ปากบ่อน้ำทำด้วยหินไม่ขัดผิว ก่อขึ้นมาอย่างหยาบ ๆ มีเครื่องมือง่าย ๆ ทำด้วยไม้ไผ่สร้างเป็นขั้น ๆ เพื่อใช้ตักน้ำสกปรก มีกลิ่นเหม็นขึ้นมาจากบ่อ เครื่องเคลือบดินเผาหัก ขยะและของเหลวอื่น ๆ ถูกโยนเข้าไปในนั้น บ่อน้ำนี้เปรียบได้กับห้องขัง อะไรก็ตามที่สังคมขว้างทิ้งไป หรือไม่ใช้แล้วเพราะไร้ประโยชน์ได้นำมารวมกันเอาไว้ที่นั่น สิ่งของใด ๆ ก็ตามที่ตกลงไปไม่ว่ามันจะอยู่ในสภาพดีอย่างไรก็ตามก็จะสูญหายไปตลอดกาล อย่างไรก็ดี บ่อนี้ก็ยังไม่มีผู้ใดปิด ในบางครั้งนักโทษจะถูกลงโทษด้วยการให้ลงไปขุดให้ลึกขึ้น ซึ่งมิใช่เพราะหวังสิ่งใดที่มีประโยชน์จากการลงโทษแบบนั้น แต่เนื่องจากความยากลำบากของงานที่เกี่ยวข้อง มีนักโทษคนหนึ่งที่ลงไปในบ่อน้ำครั้งหนึ่งและตายไปในที่สุด

ตาร์ซิโลจ้องมองการตระเตรียมทุกอย่างของพวกทหารอย่างไม่ละสายตา เขามีหน้าตาซีดจนขาว ส่วนริมฝีปากนั้นสั่นเทิ้มหรือมิฉะนั้นก็คงขมุบขมิบปากเพื่อสวดมนต์อยู่ ความภาคภูมิใจในความสิ้นหวังของตนเองนั้นดูเหมือนจะอันตรธานไป หรือมิฉะนั้น อย่างน้อยที่สุดก็ถดถอยลงไปมากแล้ว มีอยู่หลายครั้งที่เขาโน้มคออันหยิ่งยโสลงมา ลดสายตาลงไปมองพื้นดิน และยอมแพ้ต่อความทุกข์ทรมาน

เขาถูกพาไปใกล้ ๆ ปากบ่อน้ำ ตามติดมาด้วยดอนญ่า คอนโซลาซิออง ซึ่งมีใบหน้ายิ้มแย้มแจ่มใส ชายหนุ่มผู้เคราะห์ร้ายตวัดสายตาไปที่ร่างผู้ตายกองนั้นอย่างริษยาแล้วก็ทอดถอนใจ

* ในเรื่องนี้หมายถึงการทรมานด้วยน้ำ เป็นที่มาของการทรมานด้วยน้ำในสมัยยึดครองของสหรัฐฯ

"พูดออกมาเดี๋ยวนี้!"

หัวหน้ากระตุ้นให้เขาพูดอีก

"พวกเขาแขวนคอแกอยู่ดี แต่อย่างน้อยที่สุด แกก็จะตายโดยไม่ทรมานมากนัก!"

"แกรอดตายจากที่นี่ได้ก็ยังต้องไปตายในแดนประหาร"

ตำรวจคนหนึ่งบอกกับเขา

พวกเขาดึงเอาผ้าที่อุดปากออก และแขวนเท้าของเขาขึ้น ศีรษะจะถูกหย่อนลงไปก่อนและปล่อยทิ้งเอาไว้ในน้ำสักพักหนึ่งเหมือนกับที่ใช้กับถังน้ำ ยกเว้นแต่เพียงว่าจะให้เวลากับคนมากขึ้นเท่านั้น

ท่านอัลเฟเรซออกไปหาเครื่องจับเวลาและเพื่อใช้นับเป็นนาที

ตาร์ซิโลจึงถูกแขวนทิ้งเอาไว้ ผมยาวของเขาปลิวสยายไปในอากาศดวงตาหรี่ลง

"ถ้าท่านเป็นคริสเตียน และถ้าท่านมีหัวใจละก็ เอาผมหย่อนลงไปเร็วๆ หรือทำอะไรก็ได้ที่ทำให้หัวของผมกระแทกกำแพงให้มันฆ่าผมเสีย พระผู้เป็นเจ้าจะประทานรางวัลให้กับการกระทำที่ดีครั้งนี้... ไม่แน่นัก บางทีท่านอาจจะพบตัวเองในสภาพเดียวกับผม!"

เขาวิงวอนเบาๆ

ท่านอัลเฟเรซกลับมาใหม่และทำหน้าที่เป็นผู้ควบคุมการหย่อนลง มือถือเครื่องจับเวลาเอาไว้

"ช้าๆ ช้าๆ!"

ดอนญ่า คอนโซลาซิอองกรีดเสียง ตามองตามผู้เคราะห์ร้ายคนนั้น

"ระวังให้ดี!"

คานที่ใช้ค่อยๆ หย่อนลงช้าๆ ศีรษะของตาร์ซิโลแฉลบไปตามก้อนหินที่โผล่ออกมากับพันธุ์ไม้สกปรกซึ่งเติบโตขึ้นตามรอยแยก แต่แล้วคานก็หยุดเคลื่อนไหว ท่านอัลเฟเรซนับวินาที

"เอาขึ้น!"

ท่านสั่งประมาณครึ่งนาทีให้หลัง

เสียงหยดน้ำตกลงไปในน้ำอย่างไพเราะสดใสช่วยประกาศให้รู้ถึงการกลับคืนมาสู่แสงตะวันของนักโทษ ในครั้งนี้ เนื่องจากน้ำหนักที่ถ่วงเอาไว้มีมากขึ้น เขาจึงดีดตัวกลับขึ้นมาเร็วขึ้น ก้อนกรวดและกระเบื้องถูกดึงหลุดออกมาจากกำแพงและร่วงพรูลงไปเบื้องล่าง

หน้าผากกับผมมีเลือดไหลซึมออกมาอย่างน่ากลัว ใบหน้าของเขานั้นเต็มไปด้วยบาดแผลและถลอกปอกเปิก ร่างกายของเขาเปียกโชก เขาปรากฏตัวขึ้นมาต่อหน้าต่อตาผู้คนที่เงียบสงัด สายลมทำให้เขาตัวสั่นด้วยความหนาว

"แกต้องการสารภาพไหม?"

พวกเขาถามขึ้น

"ช่วยดูแลน้องสาวของผมด้วย"

ชายผู้เคราะห์ร้ายพึมพำ มองไปยังตำรวจคนหนึ่งอย่างวิงวอน

คานไม้ไผ่ส่งเสียงอื้ดอ๊าดอีกครั้งหนึ่ง แล้วบุรุษผู้ที่ถึงคราวเคราะห์หายลงไปอีก ดอนญ่า คอนโซลาซิโอองสังเกตเห็นว่าน้ำนิ่งสนิท ท่านอัลเฟเรซนับเวลาหนึ่งนาที

เมื่อตาร์ซิโลกลับคืนมาข้างบนอีก หน้าตาของเขาบิดเบี้ยวและดำคล้ำ เขามองไปยังผู้คนที่มาดูอยู่ด้วยตาแดงก่ำ

"เขาจะพูดรึยัง?"

ท่านอัลเฟเรซถามซ้ำ อย่างท้อถอย

ตาร์ซิโลสั่นศีรษะ พวกเขาจึงปล่อยเขาลงไปอีก เปลือกตาของเขาเริ่มปิด แต่ลูกตายังมองไปยังท้องฟ้าที่เมฆขาวล่องลอยไปมา เขาเอี้ยวศีรษะเพื่อให้เห็นแสงสว่าง แต่ในไม่ช้าก็จมลงไปในน้ำ ม่านอันโสมมก็ปิดลงและยุติฉากของชีวิตไปจากตัวเขา

เวลาหนึ่งนาทีผ่านเลยไป เทพยดาเฝ้าสังเกตและเห็นว่ามีฟองอากาศขนาดใหญ่ลอยขึ้นมาบนผิวน้ำ

"เขาหิวน้ำ"

เธอพูดขึ้น ยิ้มอยู่ในใจ

แต่แล้วผิวน้ำก็นิ่งเงียบอีก

ครั้งนี้ใช้เวลาถึงหนึ่งนาทีครึ่งก่อนที่ท่านอัลเฟเรซให้สัญญาณ หน้าตาของตาร์ซิโลไม่ได้บิดเบี้ยวต่อไปอีกแล้ว เปลือกตาที่ปิดลงเพียงครึ่งเดียวเปิดให้เห็นลูกตาสีขาว น้ำที่มีกลิ่นเหม็นไหลซึมออกมาจากปากของเขาพร้อมกับโลหิตเป็นทางยาว สายลมพัดเอาความหนาวมาแต่ร่างกายของเขาไม่สั่นไหวอีกต่อไป

ทุกคนต่างก็มองดูกันอย่างเงียบๆ หน้าซีด และตื่นตะลึง ท่านอัลเฟเรซทำเครื่องหมายให้แก้ตัวเขาออก แล้วจึงเดินจากไปอย่างครุ่นคิด ดอนญ่าคอนโซลาซิออง เอาปลายบุหรี่แตะขาอันว่างเปล่าของเขาหลายครั้ง แต่ร่างนั้นไม่มีปฏิกิริยาหรือสั่นเทา แต่กลับเป็นที่ดับไฟไป

ตำรวจคนหนึ่งพึมพำขึ้นมาว่า

"เขาแขวนคอตัวเอง ดูลิ้นของเขาสิว่ามันบิดตัวราวกับว่าเขาอยากกลืนมันเข้าไป!"

นักโทษอีกคนหนึ่งเฝ้าดูเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เหงื่อไหลโทรมกายและตัวสั่นไปหมด เขากวาดสายตามองไปทั่วเหมือนคนวิปริต

ท่านอัลเฟเรซจัดการให้หัวหน้าไต่สวนเขา

"ท่านครับ ท่านครับ! ผมจะพูดทุกอย่างที่ท่านอยากรู้"

เขาร้องไห้ฟูมฟาย

"เอาหละ ลองดูซิ แกชื่ออะไร?"

"อันดงครับ ท่าน!"

"แบร์นาร์โด... เลโอนาร์โด... ริการ์โด...เอดูอาร์โด... เฮราร์โด...หรืออะไร?"

"อันดงครับ ท่าน!"

คนปัญญาอ่อนตอบ

"ใส่ลงไปว่าเป็นแบร์นาร์โด หรืออะไรก็ได้"

ท่านอัลเฟเรซเป็นฝ่ายตัดสินใจ

"นามสกุลล่ะ?"

ชายคนนั้นมองเขาอย่างตื่นตระหนก

"แกต้องการต่อชื่ออะไรลงไปกับชื่ออันดงล่ะ?"

"อา! ท่าน อันดง ฉลาดครึ่งเดียวครับ!"

ไม่มีใครกลั้นหัวเราะได้อีก ท่านอัลเฟเรซหยุดชะงัก

"อาชีพของแกล่ะ?"

"คนดูแลต้นมะพร้าว และเป็นคนรับใช้ของแม่ยายครับ"

"ใครสั่งให้แกโจมตีค่ายทหาร?"

"ไม่มีใครสั่ง ครับท่าน!"

"หมายความว่าอะไร ไอ้คำว่า ไม่มีใครน่ะ? อย่าโกหกเป็นอันขาด มิฉะนั้นพวกเขาจะหย่อนแกลงไปในบ่อน้ำ ใครเป็นคนสั่งแก? บอกความจริงมา!"

"เป็นความจริงครับ ท่าน!"

"ใคร?"

"ใครครับท่าน!"

"ข้าถามแก ใครเป็นคนสั่งให้แกก่อการปฏิวัติขึ้น?"

"ปฏิวัติอะไรครับท่าน?"

"ก็ไอ้ที่ทำให้แกเข้าไปอยู่ในสนามของค่ายทหารเมื่อคืนนี้"

"อา ท่านครับ!"

อันดงร้องขึ้นมา หน้าตาแดงก่ำ

"จะให้กล่าวโทษใคร?"

"แม่ยายของผมครับท่าน!"

เสียงหัวเราะกับความประหลาดใจตามติดมา ท่านอัลเฟเรซหยุดชะงัก และจ้องมองไปยังชายผู้เคราะห์ร้ายอย่างโกรธเคือง ส่วนชายคนนั้นเชื่อว่าคำพูดของตนเองให้ผลดีดังนั้นเขาจึงพูดต่อไปอย่างกระตือรือร้นว่า

"ครับท่าน แม่ยายของผมไม่ให้ผมกินอะไรเลย ยกเว้นของเสียและไม่ดี เมื่อคืนนี้ ตอนที่ผมไปที่นั่น ผมปวดท้อง ผมเห็นสนามอยู่ใกล้ๆ ผมจึงบอกกับตัวเองว่า 'มันเป็นเวลากลางคืน และไม่มีใครเห็นหรอก' ผมก็เลยเข้าไป... และ

เมื่อถึงตอนที่ผมกำลังลุกขึ้นยืนก็ได้ยินเสียงปืนดังไปหมด ผมกำลังรัดสายกางเกงขั้นในอยู่พอดีครับ!"

เสียงฟาดของแส้ยุติคำพูดเหล่านั้นไป ท่านอัลเฟเรซจึงสั่งให้

"เอาไปเข้าห้องขัง บ่ายวันนี้ ส่งไปเมืองหลวงของมณฑล!"

59

นักโทษ

ข่าวเกี่ยวกับผู้ที่ถูกจับและกำลังจะถูกส่งตัวไปกระจายไปทั่วเมืองอย่างรวดเร็ว ในตอนแรก ข่าวคราวดังกล่าวได้รับการตอบสนองด้วยการหวาดผวา แต่หลังจากนั้นกลับกลายเป็นน้ำตาและความโทมนัส

ครอบครัวของผู้ที่ถูกจับกุมต่างก็วิ่งไปมาด้วยความสับสน พวกเขาไปๆ มาๆ ระหว่างคอนแวนต์กับค่ายทหาร และจากค่ายทหารไปศาล แต่ก็ไม่พบสิ่งปลอบประโลมใจใดๆ บรรยากาศจึงเต็มไปด้วยเสียงร้องไห้คร่ำครวญ พระประจำตำบลจำต้องปิดขังตัวเองโดยอ้างว่าป่วย ส่วนท่านอัลเฟเรซเพิ่มจำนวนยามมากขึ้นและตอบสนองผู้ที่มาอ้อนวอนด้วยด้ามปืน ฝ่ายท่านนายกเทศมนตรีที่กลายเป็นผู้ไร้ประโยชน์นั้นดูเหมือนจะโง่เง่าและไร้ประโยชน์มากยิ่งขึ้นในบริเวณหน้าห้องขัง บรรดาผู้ที่ยังมีแรงอยู่ก็ยังวิ่งจากมุมหนึ่งไปอีกมุมหนึ่ง สำหรับผู้ที่ไม่มีแรงก็จะนั่งลงบนพื้นและร้องเรียกชื่อของบุคคลอันเป็นที่รักของตน

ดวงอาทิตย์สาดแสงแรงกล้า แต่ไม่มีผู้ใดในหมู่ผู้หญิงที่เคราะห์ร้ายนั้นคิดที่จะจากไป โดไรย์ภรรยาที่ร่าเริงและมีความสุขของดอน ฟิลิโป เดินใจลอยอย่างสิ้นหวัง อ้อมแขนโอบอุ้มเด็กอ่อนเอาไว้ ทั้งคู่ต่างก็ร้องไห้

"กลับไปบ้านเสียเถอะ! ประเดี๋ยวลูกชายจะติดไข้"

พวกเขาบอกกับเธอ

"จะมีชีวิตอยู่ไปทำไมถ้าเขาไม่มีพ่อเลี้ยงดูให้เติบใหญ่?"

หญิงอ้างว้างคนนั้นตอบกลับไป

"สามีของคุณบริสุทธิ์ เขาอาจจะกลับมาอีกก็ได้"

"ใช่ หลังจากที่เราตายกันไปหมด!"

คุณนายติไนย์ร้องไห้คร่ำครวญและร้องเรียกหาอันโตนิโอบุตรชาย

คุณนายมาเรียผู้กล้าหาญมองลอดผ่านหน้าต่างลูกกรงเล็กๆ เข้าไป เบื้องหลังนั้นคือลูกแฝดของเธอ

แม่ยายของคนดูแลต้นมะพร้าวก็อยู่ที่นั่นด้วย เธอมิได้คร่ำครวญ แต่เดินด้วยท่าทางขึงขัง แขนเสื้อม้วนขึ้นและพูดกับผู้คนที่เดินผ่านไป

"คุณเคยได้ยินอะไรแบบนี้ไหน? จับอันดงของฉัน ยิงเขา เอาเขาใส่ขื่อและเอาตัวเขาไปที่เมืองหลวงของมณฑลก็เพียง...เพราะเขามีกางเกงขั้นในใหม่? แบบนี้จะต้องแก้แค้นไอ้พวกทหารรักษาความสงบ มันทำไม่ถูก! ฉันสาบานเลยว่าถ้าฉันพบพวกมันในที่ลับตาตามสวนของฉันละก็ ---เพราะมีอยู่หลายครั้งทีเดียว--- ฉันจะหั่นมันเป็นชิ้นๆ หั่นมัน มิฉะนั้นแล้ว...พวกมันก็จะหั่นฉัน!"

แต่ก็มีคนเพียงไม่กี่คนที่จะคล้อยตามแม่ยายที่เป็นอิสลามคนนี้

"ดอน คริโซสโตโมจะต้องรับผิดชอบเกี่ยวกับเรื่องนี้ทั้งหมด"

หญิงคนหนึ่งทอดถอนใจ

ครูโรงเรียนเดินไปมาอย่างไร้จุดหมายเช่นกัน และหายไปในฝูงชน ญอร์ ฮวนไม่เอามือถูกันอีก และไม่ถือลูกดิ่งหรือไม้วัดอีกต่อไป ชายคนนี้แต่งตัวด้วยชุดดำ เพราะเขาได้รับข่าวร้ายซึ่งเป็นเรื่องจริง วิธีที่เขามองไปในอนาคตว่าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นแล้ว เขาจึงไว้ทุกข์ให้กับความตายของอิบาร์รา

ในเวลาบ่ายสองโมง รถลากที่เปิดโล่งมีลูกวัวตัวผู้สองตัวลากอยู่ก็มาหยุดอยู่หน้าศาล

ผู้คนพากันมาออกันอยู่รอบรถม้าคันนั้นด้วยความต้องการจะปลดรถลากและเอาไปทำลายเสีย

"อย่าทำอย่างนั้นเป็นอันขาดนะ คุณต้องการให้พวกเขาเดินไปหรือ?"

คุณนายมาเรียเอ่ยขึ้น

คำพูดดังกล่าวจึงหยุดการกระทำของครอบครัวนักโทษ ทหารยี่สิบนายเดินออกมาล้อมรถลากเอาไว้ หลังจากนั้นพวกนักโทษจึงเดินกันออกมา

คนแรกคือ ดอน ฟิลิโป ซึ่งถูกมัดเอาไว้ เขาทักทายภรรยาด้วยรอยยิ้ม โดไรย์ระเบิดเสียงร้องไห้ออกมาอย่างขมขื่นจนต้องใช้ทหารสองคนกันเธอมิให้

เข้าไปโอบกอดสามี อันโตนิโอซึ่งเป็นบุตรชายของคุณนายติไนย์ปรากฏตัวขึ้นมาร้องไห้ราวกับเด็กๆ ซึ่งก็ยิ่งทำให้ครอบครัวของเขาร้องไห้มากขึ้นอีก อันดงผู้ที่ฉลาดเพียงครึ่งเดียวร้องไห้เมื่อมองเห็นแม่ยายซึ่งเป็นสาเหตุของภัยพิบัติของตน อัลบิโนซึ่งเป็นอดีตนักเรียนพระคริสต์ธรรมถูกใส่กุญแจมือด้วยเหมือนกับลูกแฝดของคุณนายมาเรีย ชายหนุ่มทั้งสามคนนี้มีหน้าตาเคร่งขรึมและกลัดกลุ้ม คนสุดท้ายที่เดินออกมาคือ อิบาร์รา ซึ่งไม่ถูกใส่กุญแจมือ แต่มีทหารสองคนเป็นผู้นำตัวมา ชายหนุ่มมีหน้าตาซีดเซียว เขามองหาใบหน้าที่รู้จัก

"มันเป็นความผิดของเขา คนๆ นั้นจะต้องรับผิดชอบและเขายังถูกปล่อยให้เดินตามสบายอีก!"

เสียงหลายๆ เสียงกรีดร้องออกมา

"ลูกเขยของฉันไม่ได้ทำผิดอะไรเลยแต่เขาก็ยังถูกใส่กุญแจมือ"

อิบาร์ราจึงหันไปหาผู้คุม

"มัดผมเสีย มัดให้ดีด้วยนะ ตั้งแต่ข้อศอกเลย"

เขาพูดขึ้น

"แต่เราไม่มีคำสั่ง"

"มัดผมเดี๋ยวนี้!"

พวกทหารจึงยอมปฏิบัติตาม

ท่านอัลเฟเรซปรากฏตัวบนหลังม้า ติดอาวุธเต็มที่ มีทหารสิบถึงสิบห้าตนตามท่านมา

นักโทษแต่ละคนต่างก็มีครอบครัววิงวอนขอร้อง คร่ำครวญร่ำไห้ให้กับเขาและร้องเรียกชื่ออันเป็นที่รัก มีแต่เพียงอิบาร์ราผู้เดียวเท่านั้นที่ไม่มีใครเลย ญอร์ ฮวนกับครูโรงเรียนหายตัวไปแล้ว

"สามีกับลูกของฉันทำอะไรให้คุณ?"

โดไรย์คร่ำครวญ

"ดูลูกชายที่น่าสงสารของฉันสิ! คุณทำให้เขาไม่มีพ่อ!"

ความเสียใจของครอบครัวต่างๆ เปลี่ยนไปเป็นความโกรธที่มีต่อชายหนุ่ม

ผู้ซึ่งถูกกล่าวหาว่าเป็นคนริเริ่มการกบฏ ฝ่ายท่านอัลเฟเรซนั้นให้สัญญาณเพื่อออกเดินทาง

"แกเป็นคนขี้ขลาด!"

แม่ยายของอันดงตะโกน

"ในขณะที่คนอื่นต่อสู้ให้แก แกกลับไปซ่อนตัว ไอ้ขี้ขลาด!"

"ไอ้คนระยำ!"

ชายชราคนหนึ่งตะโกนขึ้นมา

"ขอให้ทองที่ครอบครัวของแกตักตวงมาจากการทำลายสันติสุขของพวกเราฉิบหาย! ไอ้คนระยำ! ไอ้คนระยำ!"

"ขอให้เขาส่งแกไปตะแลงแกงเถอะ ไอ้คนนอกรีต"

ญาติคนหนึ่งของอัลบิโนตะโกนขึ้นมา และเมื่อไม่สามารถควบคุมตัวเองได้ เขาก็คว้าหินก้อนหนึ่งขว้างไป

ตัวอย่างที่เกิดขึ้นมีผู้ปฏิบัติตามอย่างรวดเร็ว ห่าของฝุ่นละอองและก้อนหินปะทะชายหนุ่มผู้เคราะห์ร้าย

อิบาร์ราทนทรมานโดยไม่แสดงอาการใดๆ ไม่มีความโกรธ ไม่บ่นการแก้แค้นเพื่อความเป็นธรรมของหัวใจที่แตกสลายจำนวนมากมายนั้น อิบาร์รารับเอาไว้ตามลำพัง การกระทำดังกล่าวถือว่าเป็นการอำลา การกล่าวคำอำลาของเมืองที่เขามีความรักอย่างท่วมท้น เขาโน้มศีรษะลง เขาคงจะคิดไปถึงชายคนหนึ่งที่ถูกโบยไปตามถนนในกรุงมะนิลา หรือถึงหญิงแก่คนหนึ่งซึ่งล้มตายลงเมื่อเห็นศีรษะของลูกชาย หรืออาจจะเป็นประวัติของเอเลียสที่ผ่านตาของเขาไป

ท่านอัลเฟเรซเห็นความจำเป็นที่จะต้องแยกฝูงชนให้ห่างออกไป แต่การขว้างก้อนหินและการสบประมาทก็ยังไม่สิ้นสุด มีมารดาเพียงคนเดียวเท่านั้นที่ไม่ได้แก้แค้นเขาเพราะความเศร้าโศกของเธอ เธอคือคุณนายมาเรียซึ่งยืนนิ่งไม่ไหวติง ริมฝีปากเม้มสนิท ส่วนดวงตานั้นเต็มไปด้วยหยาดน้ำตาที่แห้งผาก เธอเห็นลูกชายของเธอสองคนถูกนำตัวไป การไม่ไหวติงของเธอกับ

ความโศกเศร้าอาดูรที่ปราศจากคำอุทธรณ์ใดๆ แล้ว นิโอเบไม่ได้เป็นเพียงแต่เทพนิยายเท่านั้น

ขบวนเดินทางเคลื่อนที่จากไป

สำหรับผู้ที่โผล่ออกมาจากหน้าต่างที่เปิดไม่บ่อยนัก ผู้ที่เคยแสดงความเห็นใจกับชายหนุ่มกลับไม่สนใจใยดีหรืออยากรู้ บรรดามิตรสหายทั้งหมดของเขาต่างก็พากันหลบซ่อนตัว ใช่แล้ว แม้แต่กัปตันบาซิลิโอก็ยังห้ามลูกสาวมิให้ร้องไห้

อิบาร์รามองเห็นความพินาศของบ้านของเขาที่ยังมีควันอยู่ บ้านของบรรพบุรุษของเขาบ้านกำเนิดที่มีความทรงจำอันแสนหวานของวัยเด็กและวัยหนุ่ม หยาดน้ำตาซึ่งเก็บกดเอาไว้ช้านาน เขาก้มศีรษะลงร้องไห้โดยปราศจากการปลอบประโลมใจ ไม่อาจปิดบังความเศร้าหมองของตน มือทั้งสองข้างถูกใส่กุญแจมือเอาไว้ ความโศกเศร้าของเขาไม่ได้มีผู้ใดให้ความเห็นใจ บัดนี้เขาไม่มีประเทศ ไม่มีบ้าน ไม่มีความรัก หรือมิตรสหาย หรือแม้แต่อนาคตอีกต่อไป!

จากเนินแห่งหนึ่ง ชายคนหนึ่งกำลังจ้องมองขบวนคาราวานอันเศร้าสร้อยขบวนนั้น ท่านเป็นคนชราหน้าตาซีดเซียว ซูบผอม ห่อหุ้มร่างกายด้วยผ้าห่มขนสัตว์ ยืนพิงไม้เท้าอยู่ ท่านคือตาซิโอ นักปราชญ์ผู้เฒ่าคนนั้น เมื่อได้ยินข่าวท่านอยากลุกออกจากเตียงเพื่อไปดู แต่เรี่ยวแรงที่มีอยู่ไม่ยินยอมให้ท่านไป บุรุษชราจึงมองตามรถลากคันนั้นไปจนกระทั่งหายไปตรงขอบฟ้า ท่านคิดอยู่ครู่ใหญ่ด้วยศีรษะที่โน้มต่ำลง หลังจากนั้นจึงลุกขึ้น พยายามเดินกลับบ้านด้วยความยากลำบากจนแทบจะพักไปทุกฝีก้าว

วันรุ่งขึ้น คนเลี้ยงสัตว์กลุ่มหนึ่งมาพบว่าท่านจากไปตรงประตูบ้านอันเดียวดายของท่านหลังนั้น

60

ความรักชาติกับความเห็นแก่ตัว

โทรเลขได้ถ่ายทอดเรื่องราวที่เกิดขึ้นไปยังมะนิลาอย่างลับ ๆ และสามสิบหกชั่วโมงต่อมา หนังสือพิมพ์ก็เขียนเกี่ยวกับเรื่องนี้ ถึงแม้ว่าข่าวนี้จะล่าช้าและมีสัญญาณเตือนมาบ้างก็ตาม แต่ก็ถูกอัยการแก้ไขเพิ่มเติมตัดทอนไปในขณะเดียวกัน คำชี้แจงส่วนตัวที่แพร่กระจายออกมาจากคอนแวนต์เป็นเรื่องราวที่ขยายออกไปจากปากหนึ่งไปอีกปากหนึ่งอย่างลับ ๆ และสร้างความผิดหวังเป็นอย่างยิ่งให้กับผู้ที่รู้เรื่องนี้ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นถูกบิดเบือนนับเป็นพันเรื่อง กลายเป็นเรื่องที่พร้อมจะเชื่อกันขึ้นอยู่กับความรู้สึกชื่นชมหรือขัดแย้งกันหรือวิธีคิดของแต่ละคน

ถึงแม้ว่าจะมีความสงบสุขโดยทั่วไป ซึ่งอย่างน้อยที่สุดก็ดูจากความสงบในครัวเรือน แต่มันก็เหมือนกับสระน้ำที่มีผิวน้ำราบเรียบและสงบนิ่ง แต่ก้นสระนั้นปลาก็ยังว่ายไปมาอย่างเงียบ ๆบ้างก็ว่ายพุ่งไปข้างหน้าและไล่ตามกันไม้กางเขน เหรียญตรา อินทนู หน้าที่การงาน ความมีหน้ามีตา อำนาจ อิทธิพล เกียรติยศ ฯลฯ ก็เริ่มโบกปลิวราวกับผีเสื้อที่โบยบินในอากาศที่สดใสในหมู่ประชาชนกับผู้คนกลุ่มอื่น ๆ เมฆหมอกอันมืดครึ้มค่อย ๆ ลอยขึ้นมาจากขอบฟ้า และเมื่อพิจารณาจากความลึกล้ำอันมืดมิดที่เปรียบได้กับเงาดำของกรงขัง โซ่ตรวนและแม้แต่เงาร้ายของตะแลงแกง พวกเขาสร้างจินตนาการไปว่าตนเองได้ยินการไต่สวน การตัดสิน เสียงกรีดร้องจากการทรมานดังมาจากอากาศเบื้องบน หมู่เกาะมาเรียนัส* และบากุมบายันปรากฏให้เห็นว่ายังปกคลุมไปด้วยม่านขาดวิ่นและเปรอะโลหิต ราวกับชาวประมงกับปลาในท้องน้ำอันปั่นป่วน ชะตากรรมที่

---

* มีชื่อในภาษาสเปนว่า หมู่เกาะโจร เป็นหมู่เกาะที่อยู่ไม่ห่างไกลจากฟิลิปปินส์ ในกลุ่มของหมู่เกาะนี้คือ เกาะกวม และเกาะไซปัน

เกิดขึ้นแสดงให้เห็นถึงจินตนาการของชาวมะนิลาที่เหมือนกับพัดจีน ด้านหนึ่งทาสีดำสนิทส่วนอีกด้านหนึ่งชุบทอง ระบายสีสดใสมีภาพนกและดอกไม้

ความปั่นป่วนอย่างหนักครอบงำคอนแวนต์ต่างๆ รถม้าถูกนำออกมาใช้ เจ้าคณะภาคมาเยี่ยมเยียนซึ่งกันและกัน มีการประชุมกันอย่างลับๆ พวกสงฆ์เหล่านี้ไปปรากฏตัวตามสถานที่ราชการต่างๆ เพื่อสนับสนุนรัฐบาลซึ่งกำลังตกอยู่ในภาวะฉุกเฉินที่รุนแรงที่สุด นอกจากนี้ยังมีการพูดถึงปรากฏการณ์ดาวหาง เวทมนตร์หรือสิ่งต่างๆ ที่มารบกวนต่างๆ ฯลฯ

"จงสรรเสริญพระผู้เป็นเจ้า จงสรรเสริญพระผู้เป็นเจ้า"

พระรูปหนึ่งในคอนแวนต์พูดขึ้น

"ครั้งนี้อย่าให้ผู้ใดขาดหายไปจากการสวดมนต์เป็นอันขาด พระมหากรุณาธิคุณซึ่งมีอยู่ไม่น้อยเลยของพระผู้เป็นเจ้าได้แสดงให้เห็นแล้วในตอนนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสภาวะคับขันแบบนี้ พวกเราช่างมีคุณค่าเสียจริง!"

"บทเรียนเล็กๆ น้อยๆ ครั้งนี้คงทำให้เจ้านายพลอัปรีย์* ตัวเล็กๆ ของเรากัดริมฝีปากอย่างแน่นอน"

พระอีกรูปหนึ่งถามขึ้นว่า

"อะไรจะเกิดขึ้นกับท่านถ้าไม่มีคณะสงฆ์?"

"และเพื่อที่จะเฉลิมฉลองให้สนุกขึ้น เราควรไปแนะนำภราดรในครัวและเจ้าหน้าที่การเงินกันเถอะ... เรามาฉลองกันสักสามวันเถอะ!"

"อาเมน! อาเมน! ขอให้ซัลวีจงเจริญ! จงเจริญ!"

ในคอนแวนต์อีกแห่งหนึ่ง พวกเขาพูดถึงสิ่งที่แตกต่างไปอย่างสิ้นเชิง

"พ่อเห็นไหมว่า คนๆ นั้นเป็นนักเรียนของฝ่ายเยซูอิต พวกปฏิกิริยาเหล่านั้นมาจากอะเธเนโอ"

พระรูปหนึ่งพูดขึ้น

---

* เป็นสมญานามที่ให้กับ นายพลฮัวกิน โฮเวญาร์ ซึ่งเป็นผู้สำเร็จราชการของฟิลิปปินส์ในระหว่างปี ค.ศ.1883-1885 ผู้สำเร็จราชการท่านนี้พยายามกระตุ้นให้มีการปฏิรูปอันนำไปสู่ปฏิกิริยาของหมู่สงฆ์

"และเป็นพวกต่อต้านสงฆ์!"

"ก็เหมือนกับที่ผมพูดไปแล้ว คือ พวกเยซูอิตกำลังทำลายประเทศ พวกเขากำลังทำให้หนุ่มสาวเสื่อมทราม ถึงอย่างไร พวกเรายอมทนกับพวกนี้ เพราะว่าพวกเขาติดตามจุดด่างบนกระดาษในตอนที่เกิดแผ่นดินไหว..."

"และพระผู้เป็นเจ้าเท่านั้นที่จะทรงทราบว่า พวกเขาทำได้อย่างไร!"

"ใช่แล้ว! ก็เพียงแต่พยายามขัดแย้งพวกเขาเท่านั้น! ในขณะที่ทุกสิ่งทุกอย่างสั่นคลอนและเคลื่อนไหวอยู่นั้น ใครจะมีเวลาขีดเขียนเล่า? เขียนอะไรไม่ได้หรอก คุณพ่อเซคชี* เป็น..."

แล้วพวกเขาต่างก็ยิ้มให้กันและกันอย่างโอหัง

"แล้วพายุและไต้ฝุ่นล่ะ?"

พระอีกรูปหนึ่งถามขึ้นอย่างเหน็บแนม

"การคาดการณ์ล่วงหน้า มิใช่มาจากสวรรค์หรือ?"

"ชาวประมงธรรมดาๆ ก็คาดการณ์ได้!"

"เมื่อบุคคลซึ่งมีหน้าที่ปกครองเป็นคนโง่... ลองบอกผมซิว่าศีรษะของท่านเป็นอย่างไร แล้วผมจะบอกท่านว่าขาของท่านเป็นอย่างไร ลองดูซิว่าพวกเราเข้าข้างกันอยู่ เพราะฉะนั้นหนังสือพิมพ์เกือบจะ...เกือบจะขอมงกุฎสังฆราชให้กับบาทหลวงซัลวี"

"และท่านก็จะได้ด้วย ท่านจะประจบเพื่อให้ได้มันมาด้วย!"

"พ่อคิดอย่างนี้หรือ?"

"ทำไมล่ะ? ในตอนนี้ จะด้วยเหตุผลอะไรก็แล้วแต่ พวกเขาจะให้แน่ ผมรู้จักคนหนึ่งที่ไม่น่าได้มงกุฎสังฆราชเลย เขาเขียนหนังสือโง่ๆ ขึ้นเล่มหนึ่ง ซึ่งพูดถึงคนพื้นเมืองว่าไม่มีความสามารถทำอะไรได้ยกเว้นแรงกายเท่านั้น... พ่อก็รู้ เรื่องไม่เป็นเรื่องแบบนั้น!"

---

* บาทหลวงอันเฮล เซคชี, เอส, เจ, เป็นนักดาราศาสตร์ชาวอิตาเลียน ซึ่งได้รับพระบรมราชานุญาตจากกษัตริย์วิคเตอร์ เอมมานูเอลให้ดูแลหอดูดาวที่อิตาลีหลังจากที่คณะสงฆ์เยซูอิตถูกขับออกนอกประเทศแล้ว

"ก็จริงอยู่ ความอยุติธรรมมากมายสร้างความเสียหายให้กับศาสนจักร!"

พระอีกรูปหนึ่งพูดขึ้น

"ถ้าเพียงแต่มงกุฎสังฆราชมีตาและมองเห็นว่าเป็นศีรษะของผู้ใด..."

"ถ้ามงกุฎสังฆราชเป็นสิ่งของในธรรมชาติละก็"

พระอีกรูปหนึ่งพูดเสริมขึ้นด้วยเสียงขึ้นจมูก

"ธรรมชาติรังเกียจความเป็นสุญญากาศ"

"ก็เพราะเหตุนี้แหละที่สิ่งต่างๆ อยู่ในที่ที่ควรจะอยู่ สุญญากาศดูดมันเข้าไป" อีกคนหนึ่งตอบ

เรื่องต่างๆ เหล่านี้ รวมทั้งเรื่องอื่นๆ ด้วย เป็นสิ่งที่พูดคุยกันในคอนแวนต์ พวกเราให้คำอธิบายอื่นๆ แก่ผู้อ่าน พร้อมด้วยสีสันทางการเมือง อภิปรัชญา กับคำพูดที่แหลมคมไปแล้ว ขอให้เราพาผู้อ่านไปยังครอบครัวๆ หนึ่งเถิด ไปยังบ้านของกัปตันตินอง บุรุษผู้มีอัธยาศัยอันดีงาม ผู้ที่เราเคยเห็นว่าพยายามเชื้อเชิญอิบาร์รามาเยือนบ้านเพื่อเป็นเกียรติแก่เจ้าของบ้าน

ภายในห้องโถงอันกว้างใหญ่และหรูหราในบ้านของท่านในทันใดนั้น กัปตันตินองกำลังนั่งอยู่ในเก้าอี้นวมขนาดใหญ่ มือของท่านกำลังลูบหน้าผากและต้นคออย่างกลัดกลุ้ม ในขณะที่ภรรยา คุณนายทินชางกำลังร้องไห้ และพูดกับลูกสาวทั้งสองคนที่กำลังนั่งฟังอย่างเงียบงันอยู่ตรงมุมห้อง ทั้งสองตกตะลึงและตัวสั่นเทา

"โอย พระแม่เจ้าแห่งอันติโปโล! โอย พระแม่เจ้าแห่งโรซารีและพระแม่เจ้าแห่งเกิลเด้ิล!* โอย! โอย! พระแม่เจ้าแห่งโนวาลิชเชส!"

สตรีนางนั้นคร่ำครวญ

"คุณแม่"

ฝ่ายที่มีอายุน้อยกว่าในจำนวนลูกสาวเป็นผู้ตอบ

"ฉันเคยบอกคุณแล้ว!"

---

* พระแม่เจ้าแห่งเกิลเด้ิล เป็นพระแม่อุปถัมภ์ของคณะสงฆ์ออกุสติน ประดิษฐานอยู่ที่โบสถ์ซัน อะกุสติน ใน อินทรามูโรส ในมะนิลา

ฝ่ายภรรยาพูดต่อไปด้วยน้ำเสียงติเตียน

"ฉันเคยบอกคุณ โอย! พระแม่เจ้าแห่งคาร์เมล!* โอย!"

"แต่คุณไม่ได้บอกอะไรผมเลย!"

กัปตันตินองพยายามตอบโต้ด้วยเสียงสะอึกสะอื้น

"ตรงกันข้าม คุณบอกผมด้วยซ้ำว่าผมทำดีแล้วที่ไปเยี่ยมบ้านนี้บ่อยๆ และรักษามิตรภาพของกัปตันติอาโก เพราะ... เพราะเขารวย... และคุณบอกผม..."

"อะไร? ฉันบอกอะไรคุณ? ฉันไม่ได้พูดอย่างนั้น ฉันไม่เคยบอกอะไรคุณเลย! โอ! ถ้าเพียงแต่คุณฟังฉันบ้าง!"

"ตอนนี้สิคุณมาตำหนิผม!"

ท่านโต้ตอบกลับอย่างขมขื่น เอามือฟาดลงที่พาดแขนของเก้าอี้

"คุณไม่ได้บอกผมหรอกรึว่าผมทำดีแล้วที่เชิญเขามาทานข้าวกับเราเพราะเขารวย... คุณไม่ได้บอกเลยหรือว่าเราไม่ควรมีเพื่อนนอกจากคนรวยเท่านั้น? บ่ะ!"

"ก็จริงที่ฉันบอกคุณอย่างนั้นเพราะ... เพราะเราไม่มีทางเลือก คุณไม่ได้ทำอะไรเลยยกเว้นยกย่องเขา ที่นี่ครับดอน อิบาร์รา ที่นั่นครับดอน อิบาร์รา ที่ไหนๆ ก็ดอน อิบาร์รา บ่ะ! แต่ฉันไม่ได้แนะนำให้คุณไปหาเขาหรือพูดกับเขาตอนที่ประชุมกันครั้งนั้น คุณปฏิเสธไม่ได้นะ"

"ผมจะรู้ได้อย่างไรว่าเขาจะอยู่ที่นั่น?"

"คุณน่าจะรู้ดีกว่านี้!"

"ทำยังไง? ผมไม่รู้จักเขาด้วยซ้ำไป!"

"คุณควรจะรู้จักเขา!"

"แต่ ทินชาง! ครั้งนั้นเป็นครั้งแรกที่ผมพบเขา และได้ยินเกี่ยวกับเขา!"

"แต่คุณน่าจะพบเขามาก่อน ได้ยินเกี่ยวกับเขามาก่อน ก็เพราะเหตุนี้ที่ทำไมคุณจึงเป็นผู้ชาย คุณใส่กางเกง และยังอ่าน "เอล ดิอาริโอ เด มะนิลา!"**

---

* เป็นรูปปั้นของพระแม่เจ้าที่นำมาจากเม็กซิโก ปัจจุบันเป็นพระแม่เจ้าอุปถัมภ์ของโบสถ์ซัน เซบัสเตียนในมะนิลา

** เป็นหนังสือพิมพ์ที่เก่าแก่ที่สุด และมีชื่อเสียงมากที่สุดทางด้านการวิพากษ์วิจารณ์สังคม เริ่มตีพิมพ์ในมะนิลาในเวลาไล่เลี่ยกับการเขียนหนังสือ อันล่วงละเมิดมิได้ เล่มนี้

เธอตอบไปอย่างไม่ละลด ตาจ้องมองไปยังสามีอย่างแข็งกร้าว กัปตันดินองไม่สามารถโต้ตอบกลับไปได้

คุณนายทินชางยังไม่พอใจกับชัยชนะครั้งนี้ และเสาะหาวิธีที่จะเอาชนะสามี เธอเดินเข้ามาด้วยมือที่กำแน่น

"เพราะสิ่งนี้นี่เองที่ฉันทำงานมานานนับปี อดออม เพื่อให้คุณกับความโง่เขลาของคุณโยนผลที่ได้จากน้ำพักน้ำแรงของฉันทิ้งไป ใช่ไหม?"

เธอตำหนิเขา

"มาตอนนี้ พวกเขาจะมาเอาตัวคุณเพื่อเนรเทศไปเสีย เขาจะมาช่วงชิงทรัพย์สินของเรา เหมือนกับที่ทำกับภรรยาของ...โอ! ถ้าเพียงแต่ฉันเป็นผู้ชายเท่านั้น ถ้าเพียงแต่ฉันเป็นผู้ชายเท่านั้น!"

และเมื่อมองเห็นสามีของเธอโน้มศีรษะลง เธอก็เริ่มร้องไห้คร่ำครวญอีก แต่ก็ยังพูดซ้ำไปมาว่า

"โอย! ถ้าเพียงแต่ฉันเป็นผู้ชาย โอย!"

"และถ้าเธอเป็นชาย เธอจะทำอย่างไร?"

ในที่สุดฝ่ายสามีก็ถามออกมาอย่างโมโห

"อะไรนะ? เอ้อ... เอ้อ... เอ้อในวันสองวันนี้ ฉันจะไปปรากฏตัวต่อหน้าท่านผู้สำเร็จราชการ เพื่อเสนอตัวเข้าสู้รบกับฝ่ายกบฏ เดี๋ยวนี้เลย!"

"แต่คุณไม่ได้อ่านเรื่องที่ "เอล ดิอาริโอ" เขียนเอาไว้หรือ? อ่านในสิ่งที่เขาพูดกันสิ : การกบฏที่น่าละอายและทรยศครั้งนี้ถูกปราบปรามลงได้ด้วยพลังสติปัญญาและกำลัง และในไม่ช้าศัตรูของแผ่นดินบิดามารดรกับผู้ที่คบคิดก็จะรู้สึกถึงความรุนแรงและเข้มงวดของกฎหมาย... เห็นไหม? ไม่มีกบฏอีกแล้ว"

"นั่นก็ไม่สำคัญ!คุณควรจะเสนอตัวคุณเองเหมือนกับพวกที่ทำไปแล้วในปี 72 และรักษาตัวรอด"*

---

* หมายถึงกบฏที่คาวิเตใน ปี ค.ศ.1872 อันเป็นครั้งที่บาทหลวงบูร์ โกส โกเมซ และซาโมรา ถูกกล่าวหา และถูกตัดสินประหารชีวิตที่บากุมบายัน กบฏครั้งนี้ถือว่าเป็นชนวนแรกของการปฏิวัติล้มล้างสเปน

"ใช่ เหมือนกับบาทหลวงเบอร์ก..."

แต่ท่านยังพูดไม่จบประโยค ภรรยาก็วิ่งเข้ามาปิดปากของท่านเสียก่อน

"พูดสิ! พูดชื่อนั้นออกมาแล้ว พวกเขาก็จะเอาคุณไปแขวนคอที่บากุมบายันพรุ่งนี้! คุณไม่รู้เลยหรือว่าเพียงแต่เอ่ยชื่อนี้เท่านั้นก็เพียงพอกับการตัดสินโทษโดยไม่ต้องไต่สวนแล้ว? เอาสิ พูดออกมาเลย!"

ถึงแม้ว่ากัปตันตินองอยากจะโต้ตอบกลับไป แต่ก็ไม่อาจทำได้ดีนัก ภรรยาเอามือทั้งสองข้างปิดปากของท่านเอาไว้ และกดศีรษะของท่านกับพนักพิงของเก้าอี้นวม จนชายที่น่าสงสารคนนี้เกือบหมดลมหายใจถ้ามิใช่เพราะมีผู้มาใหม่เข้ามาขัดขวางเสียก่อน

เขาเป็นลูกพี่ลูกน้องของสองสามีภรรยา ดอน พรีมิธิโว ซึ่งรู้จักหนังสือของอาหมัดจนขึ้นใจ เขามีอายุประมาณสี่สิบปี แต่งตัวอย่างหาที่ติมิได้ พุงพลุ้ยและอ้วนท้วนสมบูรณ์

"ผมเห็นอะไรนี่?"

เขาร้องขึ้นมาเมื่อเดินเข้ามาในห้อง

"ทำไมล่ะ?"

"โอย! คุณ"

ฝ่ายหญิงพูดขึ้น พลางเดินเข้ามาหาด้วยหน้าตาแดงก่ำ

"ฉันเรียกคุณมา เพราะไม่รู้ว่าอะไรจะเกิดขึ้นกับพวกเรา คุณจะได้ช่วยแนะนำว่าเราควรทำอย่างไร? ช่วยบอกด้วย คุณเรียนภาษาละตินและรู้วิธีตอบโต้ดี..."

"ก่อนอื่น คุณต้องการอะไรล่ะครับ? ไม่มีอะไรในใจที่ความรู้สึกไม่ได้สัมผัสและสิ่งที่ไม่รู้จักก็ไม่อาจต้องการได้"

หลังจากนั้นเขาก็นั่งลงฟังอย่างตั้งอกตั้งใจ และคิดไปว่าคำพูดในภาษาละตินที่เขาเอ่ยออกมามีคุณสมบัติพอที่ทำให้เกิดความสงบขึ้น ทั้งคู่จึงหยุดคร่ำครวญและเข้ามาหา เพื่อรอคอยคำแนะนำจากริมฝีปากของเขา เหมือนกับในครั้งหนึ่งที่คนกรีกในอดีตกาลสงวนคำทำนายเอาไว้เพื่อช่วยพวกเขาให้รอดพ้น

จากผู้รุกรานจากเปอร์เซีย

"ทำไมคุณร้องไห้เล่า? เรามาอยู่ท่ามกลางผู้คนประเภทไหนกันนี่?"

"คุณรู้ข่าวกบฏไหม...?"

"การกบฏของอิบาร์ราที่ถูกอัลเฟเรซแห่งกองทหารรักษาความสงบภายในปราบปรามลงได้สำเร็จ แล้วอะไร? ดอน คริโซสโตโมเป็นหนี้คุณหรือ?"

"ไม่หรอก แต่คุณรู้ไหมว่าตินองเคยเชิญเขามาทานอาหารกลางวันเคยทักทายเขาบนสะพานสเปน... ในเวลากลางวันแสกๆ! พวกเขาจะบอกกันว่าอิบาร์ราเป็นเพื่อนของเขา"

"เป็นเพื่อน!"

คนที่พูดภาษาละตินร้องขึ้นอย่างตกใจ ผลุดลุกขึ้นยืน

"เพื่อน เพลโตก็เป็นเพื่อนของผม แต่สัจธรรมเป็นสหายของผมยิ่งกว่า ลองบอกผมซิว่าคุณไปกับใคร แล้วผมจะบอกว่าคุณเป็นใคร ธุรกิจกำลังล้มเหลว และผมเกรงจุดจบอันน่าสะพรึงกลัว!"

กัปตันตินองมีสีหน้าซีดจนน่ากลัว ท่านฟังภาษาละตินที่มีเสียง 'อุม' มากมายหลายคำ จนกระทั่งเสียงนี้ทำให้ท่านรู้สึกป่วย ส่วนภรรยาของท่านนั้นบิดแขนไปมา และพูดอ้อนวอนว่า

"อย่าพูดภาษาละตินกับเราตอนนี้เลย คุณก็รู้ว่าพวกเราไม่ใช่พวกนักปราชญ์เหมือนคุณ พูดภาษาตากาล็อกหรือสเปนกับพวกเราเถอะ แต่ให้คำแนะนำกับพวกเราก็แล้วกัน"

"น่าเสียดายที่คุณไม่เข้าใจภาษาละติน สัจธรรมในภาษาละตินคือความเท็จในภาษาตากาล็อก เป็นต้นว่า สำหรับผู้ที่ปฏิเสธหลักการต่างๆ คุณโต้ตอบด้วยกำปั้น ในภาษาละตินถือว่าเป็นสัจธรรมเหมือนกับเรือของโนอาห์ ผมพยายามจะเอาไปใช้ในทางปฏิบัติครั้งหนึ่งในภาษาตากาล็อก และผมกลับเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ เพราะฉะนั้นมันจึงน่าเสียดายที่คุณไม่รู้ภาษาละติน คุณจะจัดการอะไรก็ได้ในภาษาละติน"

"เอาหละ เรารู้ โอเรมุส ปาร์เซ โนบิส และอักนุส เดอี กาโตลิส

อยู่หลายคำ แต่ตอนนี้เราไม่เข้าใจกันและกัน ให้เหตุผลกับตินองด้วยเถอะว่าเพราะเหตุใดเขาจึงไม่ควรถูกแขวนคอ!"

"คุณทำผิด ผิดมากด้วย ญาติเอ๋ยที่ไปเป็นเพื่อนกับชายหนุ่มคนนั้น" คนละตินตอบ

"ความยุติธรรมกลับเป็นฝ่ายที่ต้องชดเชยให้กับคนบาป ผมอยากแนะนำคุณให้ทำพินัยกรรมเอาไว้เสีย... ภัยพิบัติจงเกิดกับพวกมัน! ที่ไหนมีควันที่นั่นก็มีไฟ! คนทุกคนมักจะเสาะหาผู้ร่วมมือเสมอ ดังนั้นถ้าพวกเขาแขวนคอ อิบาร์รา คุณก็จะถูกแขวนคอด้วย"

หลังจากนั้น เขาก็สั่นศีรษะไปมาอย่างรังเกียจ

"ซาตูร์นิโน! คุณเป็นอะไรไป?"

คุณนายทินชางร้องขึ้นมาด้วยความตกใจอย่างสุดขีด

"โอ้ พระเจ้าช่วยด้วยเถิด! เขาตายแล้ว! หมอ! เรียกหมอด้วย! ตินอง! ตินองของฉัน!"

ลูกสาวทั้งสองคนวิ่งเข้ามา แล้วทั้งสามคนต่างก็พากันคร่ำครวญอย่างเศร้าโศก

"เขาเพียงแต่เป็นลมไปเท่านั้น เป็นลมเท่านั้น ผมคงจะมีความสุขมากกว่านี้ถ้า...ถ้า... แต่ก็โชคร้าย ที่เขาเป็นลมไปเท่านั้นเอง ตายบนเตียงเสียจะดีกว่าตายในตะแลงแกงที่บากุมบายัน เอาน้ำมาหน่อย!"

"อย่าตายนะ! อย่าตาย พวกเขาจะมาจับคุณ! โอย! ถ้าคุณตายและพวกทหารมาละก็ โอย! โอย!"

ฝ่ายภรรยาสะอึกสะอื้น

ส่วนญาติของเธอคนนั้นเอาน้ำพรมหน้าของท่านจนบุคคลผู้เคราะห์ร้ายรู้สึกตัว

"เอาละ หยุดร้องไห้ได้แล้ว! ผมพบวิธีรักษาแล้ว เอาเขาไปนอนบนเตียง! มา! เข้มแข็งหน่อย! ผมอยู่ด้วยพร้อมกับสติปัญญาทั้งหมดของคนโบราณ... ให้เรียกหมอมาด้วยนะ เดี๋ยวนี้เลย ส่วนคุณเอง คุณจะต้องไปหาท่านผู้สำเร็จราชการ

และเอาของกำนัลไปให้ท่านด้วย สร้อยทองคำ แหวน... ของกำนัลจะทำให้ก้อนหินที่แข็งที่สุด เคลื่อนที่ได้ --- บอกกับท่านว่ามันเป็นของขวัญคริสต์มาส ช่วยปิดหน้าต่างกับประตูด้วย และถ้ามีใครมาถามถึงละก็ บอกไปเลยว่าท่านป่วยหนัก ในเวลาเดียวกัน ผมจะเผาเอกสารทั้งหมดของท่าน รวมทั้งจดหมายและหนังสือเพื่อมิให้พวกเขาพบอะไรเลย เหมือนกับที่ ดอน คริโซสโตโมทำไปแล้ว อะไรก็ตามที่เขียนเอาไว้ใช้เป็นหลักฐานได้ สิ่งที่ยาไม่อาจรักษาได้แต่เหล็กทำได้ สิ่งที่เหล็กไม่อาจรักษาได้ ไฟทำได้"

"ใช่แล้ว อยู่นี่ไง เผามันให้หมด"

คุณนายทินชางบอก

"กุญแจอยู่ที่นี่ นี่คือจดหมายจากกัปตันติอาโก เผามันเสีย ดูให้แน่ว่าไม่ให้ข่าวสารจากยุโรปแม้แต่ฉบับเดียวหลงเหลืออยู่ เพราะมันอันตรายมาก นี่คือ "เดอะ ไทมส์" ซึ่งฉันใช้ห่อสบู่กับเสื้อผ้า พวกหนังสืออยู่ตรงนี้"

ดอน พรีมีธีโวพูดต่อไปอีกว่า

"ไปหาท่านผู้สำเร็จราชการเสีย ปล่อยให้ผมอยู่ตามลำพังเถอะ ในเวลาที่สิ้นหวังแบบนี้ก็จะทำกันแบบหมดหวัง ให้อำนาจของผู้นำโรมันแก่ผมเถิด แล้วคุณก็จะเห็นว่าผมกอบกู้ประ... ผมหมายถึงญาติของผมอย่างไร"

หลังจากนั้น เขาก็เริ่มสั่งงาน และสั่งงานเพิ่มขึ้น ให้เปิดและค้นลิ้นชักกับขั้นวางของฉีกกระดาษ หนังสือ จดหมาย ฯลฯ ในไม่ช้า ก็มีกองไฟเผาอยู่ในครัว เขาฟันปืนเก่าๆ ด้วยขวาน แล้วโยนปืนพกขึ้นสนิมลงในท่อน้ำทิ้ง สาวใช้คนหนึ่งซึ่งต้องการเก็บลำกล้องปืนเอาไว้หนึ่งชิ้นเพื่อเอาใช้เป็นท่อเป่าลม ก็ถูกดุว่า

"แกต้องการเก็บมันเอาไว้รึ คนทรยศ? เอาโยนเข้ากองไฟไป!"

และแล้วเขาก็จัดการกับการใส่ฟืนต่อไป

เขามองเห็นหนังสือเก่าในกระดาษหนังแกะและมีชื่อเรื่องว่า 'การปฏิวัติของสรวงสวรรค์' เขียนโดยโคเปอร์นิคัส

"โยนสิ่งที่น่าขยะแขยงนี้ลงกองไฟ!"

เขาตะโกนขึ้น แล้วโยนมันลงไปในกองไฟ

"การปฏิวัติกับโคเปอร์นิคัส! อาชญากรรมเหนืออาชญากรรม! ถ้าเรามาไม่ทันเวลาละก็... 'เอกราชในฟิลิปปินส์!' มันเป็นเป็นอะไรเนี่ย? ทรา ลา ลา! หนังสืออะไร! เข้ากองไฟไป!"

ด้วยเหตุนี้ หนังสือไร้เดียงสาที่เขียนโดยนักประพันธ์ธรรมดาๆ ก็ถูกเผาไหม้ไป แม้แต่หนังสือกัปตันฮวน ซึ่งเป็นหนังสือเล่มเล็กๆ ที่ไม่มีเลศนัยใดๆ ก็ไม่ได้รับการยกเว้น ญาติแบบพรีมีธิโวทำถูกต้องแล้ว ความยุติธรรมจะต้องเป็นฝ่ายรับทุกข์ทรมานให้กับคนที่ชั่วร้าย

สี่หรือห้าชั่วโมงต่อมา ในกลุ่มของพวกที่ชอบโอ้อวดในเขตอินทรามูโรสก็มีการวิพากษ์วิจารณ์ถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในวันนั้น พวกหญิงชรา และสาวแก่ภรรยาหรือลูกสาวของของบรรดาเจ้าหน้าที่ต่างๆ อยู่ด้วยกันที่นั่น แต่งตัวกันด้วยเสื้อผ้าอยู่กับบ้าน ยาวกรอมเท้า ใช้พัดโบกไปมาและอ้าปากหาวกัน ในกลุ่มผู้ชายและผู้หญิงนั้นหน้าตาของพวกเขามิได้แสดงให้เห็นถึงการศึกษาและรากเง่าของพวกเขาเลย มีสุภาพบุรุษสูงอายุผู้หนึ่ง ซึ่งรูปร่างเล็กและมีแขนเพียงข้างเดียวได้รับการปฏิบัติอย่างเอาใจใส่เป็นพิเศษ และเป็นบุคคลที่เงียบขรึมเมื่อพิจารณาจากบุคคลอื่นๆ ในกลุ่มนี้

"พูดตามความจริงนะ แต่ก่อนนั้นฉันทนพวกพระและพวกนายทหารรักษาความสงบภายในไม่ได้เลย พวกชั้นต่ำพรรค์นั้น"

สุภาพสตรีที่อ้วนท้วนคนหนึ่งพูดขึ้น

"มาถึงตอนนี้ ฉันเห็นประโยชน์และการบริการของพวกเขาแล้วหละจนแทบจะแต่งงานกับคนใดคนหนึ่งด้วยความเต็มใจได้เลย ฉันเป็นคนรักชาติ"

"ฉันก็คิดอย่างเดียวกัน น่าเสียดายนะ ที่เราไม่มีอดีตข้าหลวงแล้วมิฉะนั้นแล้วคนๆ นี้จะกวาดล้างประเทศให้สะอาดพอๆ กับจานรองขนมปังในพิธีรับศีลมหาสนิททีเดียว"

"และก็จะกำจัดเผ่าพันธุ์ของพวกที่ล้มล้างการปกครองกระจ้อยร่อยนี้ได้สำเร็จ"

"ผู้คนไม่ได้บอกหรือว่ายังมีเกาะอีกมากมายที่จะต้องมีการตั้งถิ่นฐาน?

ทำไมถึงไม่เนรเทศคนพื้นเมืองที่อวดดีมากมายไปที่นั่นล่ะ? ถ้าฉันเป็นผู้สำเร็จราชการ...”

“ท่านสุภาพสตรีทั้งหลาย”

บุรุษแขนเดียวพูดขึ้น

“ท่านผู้สำเร็จราชการรู้หน้าที่ของท่านดี สืบเนื่องมาจากสิ่งที่ผมได้ยินมานะ ท่านเคืองมากทีเดียว เพราะท่านได้ทุ่มเทความช่วยเหลือมากมายให้กับอิบาร์ราคนนี้”

“ทุ่มเทความช่วยเหลือให้”

สุภาพสตรีร่างผอมที่กำลังพัดให้กับตนเองร้องขึ้นมาดังลั่น

“ดูซิพวกคนพื้นเมืองเหล่านี้อกตัญญูแค่ไหน! เราจะปฏิบัติต่อพวกเขาแบบมนุษย์ด้วยกันได้ยังไงกัน? พระเยซูเจ้า!”

“และคุณรู้ไหมว่าผมได้ยินอะไรมา?”

ทหารคนหนึ่งถาม

“อะไร? บอกมาเร็ว! พวกเขาว่าอะไรกัน?”

“บุคคลที่เชื่อถือได้กล่าวย้ำว่าเรื่องราวทั้งหมดเกี่ยวกับการสร้างโรงเรียนน่ะเป็นเรื่องโกหกทั้งเพ”

“พระเยซูเจ้า! คุณเห็นรึยังล่ะ?”

พวกผู้หญิงพากันร้องขึ้น และเชื่อในเรื่องที่กุขึ้นไปกันหมดแล้ว

“โรงเรียนเป็นเพียงแต่ข้ออ้างเท่านั้น สิ่งที่เขาต้องการสร้างก็คือป้อมที่เขาจะป้องกันตัวเองได้ในตอนที่เราไปโจมตีเขา...”

“พระเยซูเจ้า! ช่างอัปลักษณ์อะไรเพียงนี้! มีแต่คนพื้นเมืองเท่านั้นที่จะตาขาวอย่างนั้นได้”

สุภาพสตรีร่างอ้วนกลมร้องขึ้นมา

“ถ้าฉันเป็นผู้สำเร็จราชการละก็ พวกเขาก็จะได้เห็น... พวกเขาก็จะได้เห็น...”

“ฉันก็คิดเหมือนกัน”

สุภาพสตรีผอมบางพูดขึ้นบ้าง แล้วจึงหันไปพูดกับชายแขนเดียวว่า

"ฉันจะจับพวกทนายความเล่นลิ้น พระตำแหน่งต่ำๆ พ่อค้าทั้งหมด และจะไม่ให้มีการกล่าวหาอย่างเป็นทางการใดๆ ก่อนที่จะเนรเทศหรือส่งพวกมันให้ลี้ภัยไป เราจำต้องขุดความชั่วอย่างถอนรากถอนโคน!"

"เออ มีคนบอกว่า ไอ้กบฏกระจอกๆ เป็นบุตรชายของคนสเปน"

บุรุษแขนเดียวให้ข้อสังเกตโดยไม่มองไปที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยเฉพาะ

"อา! แน่นอน"

สุภาพสตรีอ้วนท้วนร้องขึ้นโดยไม่มีผู้ใดขัด

"พวกมันเป็นพวกลูกครึ่งเสมอแหละ! ไม่มีคนพื้นเมืองคนไหนเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิวัติหรอก! แพร่พันธุ์อีกา... แพร่พันธุ์อีกา...!"

"คุณรู้ไหมว่าฉันได้ยินข่าวลืออะไรบ้าง?"

ลูกครึ่งคนหนึ่งสอดแทรกขึ้นมา

"ภรรยาของกัปตันตินอง...คุณจำคนที่อยู่บ้านในโทนโด ตอนที่พวกเราไปเต้นรำกับทานอาหารเย็นในช่วงงานฉลอง..."

"คนที่มีลูกสาวสองคน แล้วทำไม?"

"เอ้อ ภรรยาของเขาพึ่งให้ของขวัญกับท่านผู้สำเร็จราชการบ่ายวันนี้ เป็นแหวนราคาถึงพันเปโซน่ะ!"

บุรุษแขนเดียวหันขวับมา

"จริงหรือ ให้เพราะอะไรหรือ?"

เขาถามขึ้น นัยน์ตาแวววาว

"ผู้หญิงคนนั้นบอกว่าเป็นของขวัญคริสต์มาส..."

"คริสต์มาสยังอีกตั้งเดือน"

"พวกเขาคงจะกลัวว่าห่าฝนจะไล่ตามพวกเขากระมัง...?"

สุภาพสตรีร่างอ้วนให้ข้อสังเกต

"พวกเขาจึงต้องป้องกันตนเองก่อน"

ฝ่ายที่ผอมบางพูดเสริมขึ้น

"การแก้ตัวที่ทำโดยพลการคือการยอมรับผิด"

"ฉันก็คิดแบบเดียวกัน คุณเอานิ้วไปกดจุดปวด"

"เราจำเป็นต้องเข้าไปดูในเรื่องนี้ผมเกรงว่าจะมีบางอย่างที่น่าสงสัยตรงนี้"

บุรุษแขนเดียวตั้งข้อสังเกต

"เรื่องน่าสงสัย ฉันกำลังจะพูดอยู่พอดี"

สุภาพสตรีร่างผอมพูดย้ำ

"และฉันด้วย"

อีกคนหนึ่งพูดขัดขึ้น

"ภรรยาของกัปตันตินองตระหนี่มากทีเดียว... จนป่านนี้เขาก็ยังไม่ส่งของขวัญมาให้พวกเราเลย ถึงแม้ว่าเราเคยพักอยู่ที่บ้านของเขา ถ้าคนที่ตระหนี่และโลภยอมปล่อยของขวัญชิ้นเล็กๆ ที่ราคาถึงพันเปโซ..."

"แต่มันเป็นเรื่องจริงหรือ?"

บุรุษแขนเดียวถาม

"แน่นอนเป็นเรื่องจริง! คู่หมั้นของลูกพี่ลูกน้องซึ่งเป็นเลขาฯส่วนตัวของฯพณฯ ท่านเป็นคนบอก และฉันเชื่อว่ามันเป็นแหวนวงเดียวกันกับที่ลูกสาวคนโตใส่ในวันงาน เขามักจะใส่เพชรท่วมตัวเสมอ!"

"เป็นตู้โชว์เคลื่อนที่!"

"เป็นเพียงการแสดงออกเหมือนกับวิธีอื่นๆ นั่นแหละ คือแทนที่จะซื้อหุ้นหรือจ่ายค่าเช่าร้าน"

บุรุษแขนเดียวลาจากไปโดยมีข้ออ้างต่างๆ นานา

อีกสองชั่วโมงต่อมา ในขณะที่ทุกคนกำลังนอนอยู่ ผู้ที่อาศัยในเขตโทนโดหลายคนได้รับบัตรเชิญที่ทหารนำมาส่งให้... ทางราชการไม่อาจปล่อยให้บุคคลที่มีตำแหน่งและมีฐานะหลับนอนอยู่ตามบ้านที่ไม่มีการป้องกันที่ดีและอากาศถ่ายเทไม่สะดวกได้ ตามป้อมซันติอาโกและสถานที่ราชการอื่นๆ นั้นการหลับนอนจะสบายและสดชื่นกว่า ในกลุ่มคนที่ได้รับเกียรตินี้รวมไปถึงกัปตันตินองผู้เคราะห์ร้ายด้วย

61

โครงการแต่งงานของมาเรีย คลารา

กัปตันติอาโกมีความสุขเป็นอย่างยิ่ง ในช่วงเวลาของความน่ากลัวนั้น ไม่มีใครเข้ามาวุ่นวายกับท่านเลย ท่านไม่ถูกจับกุม ไม่ถูกจำกัดบริเวณหรือถูกสอบสวน ถูกเครื่องมือไฟฟ้าหรือถูกล้างเท้าอย่างไม่หยุดหย่อนในคุกใต้ดิน และไม่ต้องทนรำคาญกับพวกอันธพาลแบบเดียวกับที่บุคคลอื่นๆ อีกหลายคนที่เรียกตนเองว่าเป็นคนศิวิไลซ์ได้รับ บรรดามิตรสหายของท่าน ซึ่งหมายถึงบุคคลที่เคยเป็นมิตรสหายของท่าน --- สืบเนื่องมาจากท่านได้กลับคำพูดที่มีต่อคนฟิลิปปินส์ ซึ่งเคยเป็นมิตรในอดีตในทันทีที่พวกเขาตกเป็นผู้สงสัยของรัฐบาล--- ที่กลับคืนสู่บ้านเรือนของตนหลังจากที่ไปพักผ่อนตามอาคารราชการได้สองสามวัน ท่านผู้สำเร็จราชการเองนั้นสั่งให้ขับพวกเขาออกไป โดยพิจารณาแล้วว่าเขาไม่มีคุณค่าพอที่จะพักอยู่ในบริเวณทรัพย์สินของราชการ จนนำไปสู่ความขุ่นเคืองของบุรุษที่ปราศจากแขนคนหนึ่ง ที่อยากจะฉลองเทศกาลคริสต์มาสที่กำลังจะมาถึงกับบรรดาผู้คนที่หรูหราและร่ำรวยที่นั่น

กัปตันตินองกลับคืนสู่ครอบครัวด้วยอาการป่วย ซีดเซียวและบวมฉุ การเดินทางครั้งนี้ไม่ค่อยดีนักสำหรับท่าน ปรากฏว่าท่านเปลี่ยนไปมากและไม่ยอมพูดเลยแม้แต่คำเดียว ไม่ยอมแม้แต่ทักทายครอบครัวของท่าน ที่ร่ำไห้หัวเราะ พูดคุยกัน และดีใจจนสุดขีด ชายผู้น่าสงสารอยู่แต่ในบ้านเพื่อกันมิให้พบกับพวกกบฏ ฝ่ายพรีมีธิโวญาติที่มีสติปัญญาเกี่ยวกับปราชญ์โบราณก็ไม่อาจดึงเขาออกมาจากความเงียบได้

"เชื่อผมเถอะ ถ้าผมมาไม่ทันเวลาเพื่อเผาเอกสารของคุณ พวกเขาก็คงรัดคอคุณแน่นเข้า แต่ถ้าผมเพียงแต่เผาบ้านของคุณทิ้งไปเท่านั้น พวกเขาก็จะไม่แตะเส้นผมคุณเลย แต่สิ่งที่ทำไปแล้วก็ให้แล้วกันไป ขอให้เราโมทนาคุณ

พระผู้เป็นเจ้าที่คุณไม่ได้ไปอยู่ที่หมู่เกาะมาเรียนัส ปลูกมันฝรั่งกันเถิด"

สิ่งที่เกิดขึ้นกับกัปตันตินองนั้น กัปตันติอาโกไม่ได้มองข้ามไปเลย บุรุษผู้นี้เต็มไปด้วยความสำนึกในบุญคุณ โดยที่ไม่รู้แน่ว่าท่านควรจะสำนึกในบุญคุณกับผู้ใดต่อสัญญาณของความช่วยเหลือนั้น ส่วนป้าอิซาเบลนั้นยกให้กับปาฏิหาริย์ของพระแม่แห่งอันติโปโล พระแม่แห่งโรซารี หรืออย่างน้อยที่สุดพระแม่แห่งคาร์เมล หรือท้ายสุดพระแม่แห่งเกิลเด้ิล สำหรับท่านแล้ว ปาฏิหาริย์ไม่ไปไกลเกินกว่านี้ ส่วนกัปตันติอาโกนั้นไม่ได้ปฏิเสธปาฏิหาริย์ แต่ท่านพูดเสริมต่อไปว่า

"ฉันเชื่อ อิซาเบล ว่าพระแม่แห่งอันติโปโลไม่ได้สร้างปาฏิหาริย์ตามลำพัง เพื่อนๆ ของฉันคงจะช่วยว่าที่ลูกเขยของฉัน เซนญอร์ ลินาเรส ซึ่งพี่ก็รู้อยู่แล้วว่าเป็นเกลอกับเซนญอร์ อันโตนิโอ กาโนวัส* ซึ่งเป็นคนเดียวกับคนในรูปใน 'อิลัสตราซิออง' ท่านไม่คิดว่าสาธารณชนเหมาะสมพอที่จะมองเห็นใบหน้าของท่านมากไปกว่าครึ่งหน้า"

บุรุษผู้แสนดีท่านนี้ไม่อาจอดกลั้นรอยยิ้มที่พออกพอใจได้ทุกๆ ครั้งที่ท่านได้ยินข่าวสำคัญเกี่ยวเนื่องกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งก็ไม่น่าประหลาดใจนัก! มิหนำซ้ำยังมีเสียงกระซิบกันอย่างลับๆ ว่าอิบาร์ราจะถูกส่งเข้าตะแลงแกง ถึงแม้ว่าจะไม่มีข้อพิสูจน์เพียงพอที่จะเอาโทษเขาก็ตาม ในระยะหลังนี้มีคนโผล่ขึ้นมาสนับสนุนข้อกล่าวหานั้น เพราะฉะนั้น ผู้เชี่ยวชาญจึงได้ประกาศออกไปว่าการออกแบบของโรงเรียนอาจจะใช้เป็นฐานที่มั่น เป็นป้อมปราการได้ถึง แม้ว่าจะไม่สมบูรณ์แบบนัก ซึ่งก็ไม่ควรหวังว่าคนพื้นเมืองโง่เง่าจะทำสิ่งใดได้ดีไปกว่านี้ ข่าวลือดังกล่าวช่วยให้ท่านวางใจและยิ้มออกมาได้

ในขณะที่กัปตันติอาโกกับป้าอิซาเบลซึ่งเป็นญาติมีความเห็นแตกต่างกัน บรรดามิตรสหายของครอบครัวก็แบ่งกันออกเป็นสองฝ่ายเช่นกัน ฝ่ายหนึ่งเชื่อในปาฏิหาริย์และอีกฝ่ายหนึ่งว่าเป็นการแทรกแซงทางการเมือง ถึงแม้ว่าฝ่ายหลังจะไม่สำคัญก็ตาม ในทางด้านปาฏิหาริย์นั้นก็ยังมีการแยกแยะกันลงไปอีก

* ดำรงตำแหน่งหัวหน้าฝ่ายบริหารในช่วงเวลาเดียวกับที่โฮเซ ริซัลถูกประหารชีวิต (วันที่ 30 ธันวาคม ค.ศ.1896)

กล่าวคือ หัวหน้าไวยาวัจกรแห่งปิโนนโด ซึ่งเป็นคนขายเทียนไขและเป็นหัวหน้าของสมาคมภราดรภาพ มองเห็นหัตถ์ของพระผู้เป็นเจ้าโบกไปมาโดยผ่านพระแม่แห่งโรซารี ฝ่ายคนจีนที่ทำเทียนซึ่งเป็นคนส่งเทียนให้กับกัปตันในเวลาที่ท่านไปอันติโปโล พูดไปพร้อมกับพัดให้ตนเองและส่ายขาของตนข้างหนึ่งไปมา

"อย่าเป็งคนโง่! มิลเจนอันติโปโลคือคงนั้น เขาทำลายมากกว่าคนอื่น อย่าเป็งคนโง่!"

กัปตันติอาโกชื่นชมในตัวคนจีนคนนี้ที่ทำตัวเป็นโหร หมอยา ฯลฯ เมื่อครั้งที่เขาดูลายมือของภรรยาของท่านที่จากไปแล้ว ในครั้งที่เธอตั้งครรภ์ได้หกเดือน เขาทำนายเอาไว้ว่า

"ถ้าม่ายข่ายเด็กชาย และไม่ตาย ก็จะเป็นเด็กหญิงที่ดี"

และแล้ว มาเรีย คลาราก็ลืมตาออกมาดูโลก เพื่อปฏิบัติหน้าที่ของเธอตามที่คนนอกรีตทำนายเอาไว้

เนื่องจากท่านเป็นคนเฉลียวฉลาดและระมัดระวังตัว กัปตันติอาโกจึงไม่ตัดสินใจอะไรๆ ได้ง่ายนักเหมือนกับโหรจีนปารีส ท่านไม่สามารถให้เครดิตกับพระแม่แต่เพียงองค์เดียวง่ายๆด้วยเกรงว่าจะไปกระทบกระทั่งพระแม่องค์อื่นๆ ซึ่งอาจจะนำผลร้ายมาให้ภายหลัง ท่านจึงบอกกับตัวเองว่า

"ความฉลาด! อย่าทำให้มันเสียเป็นอันขาด!"

ท่านหมกมุ่นอยู่กับข้อสงสัยต่างๆ เหล่านี้ จนกระทั่งผู้ที่เชื่อในการแทรกแซงทางการเมืองเดินทางมาถึง บุคคลเหล่านี้คือ ดอนญ่า วิคตอรินา ดอนธิบูร์ซิโอ และลินาเรส

ดอนญ่า วิคตอรินาทำหน้าที่พูดแทนฝ่ายบุรุษและตัวเธอเองด้วย โดยกล่าวถึงการที่ลินาเรสเข้าเยี่ยมเยียนท่านผู้สำเร็จราชการ และชี้ให้รู้เป็นนัยซ้ำแล้วซ้ำอีกถึงความคล่องตัวที่มีสายสัมพันธ์กับฝ่ายที่ทรงอิทธิพล แล้วจึงกล่าวสรุปว่า

"ไม่ ในขณะที่เรายังไม่ได้จัดการอะไรเลย คนที่อยู่ใต้ต้นไม้ใหญ่ก็จะมีร่มเงา ก็จะถูกแรงกระทบมากขึ้น"

"เป... เป็นอีกอย่างมากกว่านะเธอ"

นายแพทย์แก้ให้

เมื่อไม่นานมานี้ ดอนญ่า วิคตอรินาแสร้งพูดสำเนียงอันดาลูเซียด้วยการไม่ออกเสียง *ดี* และพูดตัว *แซด* เป็น *เอส* และไม่มีใครสามารถเอาความคิดนี้ออกไปจากสมองของเธอได้เลย สิ่งแรกที่พวกเขาจะต้องทำก็คือ ดึงเอาผมปลอมหยิกหยองของเธอออกไปเสียก่อน

"ใช่"

เธอพูดเสริมขึ้น เมื่อพูดถึงอิบาร์รา

"คนๆ นี้ได้รับในสิ่งที่สมควรจะได้รับ ฉันบอกแล้วตั้งแต่เห็นเขาเป็นครั้งแรก ว่าเขาเป็นนักปฏิกิริยา ท่านผู้สำเร็จราชการพูดอะไรกับเธอ? เธอบอกกับท่านว่าอย่างไร? มีข่าวอะไรเกี่ยวกับอิบาร์ราบ้าง?"

และเมื่อเห็นแล้วว่า ญาติของเธอนั้นใช้เวลาตอบ เธอจึงพูดกับกัปตันติอาโก ต่อไปว่า

"เชื่อกันเถอะ ถ้าพวกเขาตัดสินประหารตามที่คาดกันเอาไว้ละก็เป็นเพราะญาติของฉันคนนี้แหละ"

"คุณนาย! คุณนายครับ!"

ลินาเรสคัดค้าน

แต่เธอก็ไม่ปล่อยให้เขามีเวลาโต้ตอบ

"โอ เธอนี่ช่างเป็นนักการทูตเสียจริง! พวกเรารู้ดีว่าเธอเป็นที่ปรึกษาของท่านผู้สำเร็จราชการ ซึ่งทำอะไรๆ ไม่เป็นเลยถ้าไม่มีเธอ... โอ! คลาริต้า ยินดีที่ได้พบเธอ!"

มาเรีย คลาราปรากฏตัวขึ้น ใบหน้ายังซีดเซียวอยู่ถึงแม้ว่าจะหายจากการเจ็บป่วยแล้วก็ตาม ผมเปียยาวของเธอผูกด้วยริบบิ้นไหมสีฟ้า เธอทักทายพวกเขาอย่างเอียงอาย ยิ้มเศร้าๆ และเดินมาหาดอนญ่า วิคตอรินา เพื่อจุมพิตเป็นพิธี

หลังจากพูดคุยกันดังที่เคยทำมา คนอันดาลูเซียจอมปลอม จึงกล่าว

ต่อไปว่า

"พวกเรามาเยี่ยมหนู การที่หนูปลอดภัยก็เพราะเส้นสายของหนู!"

พลางมองไปยังลินาเรสอย่างมีความหมาย

"พระผู้เป็นเจ้าทรงคุ้มครองพ่อของหนูด้วยค่ะ"

หญิงสาวตอบด้วยเสียงแผ่วเบา

"ใช่ คลาริต้า แต่เวลาแห่งปาฏิหาริย์ผ่านเลยไปแล้ว ตามที่พวกเราคนสเปนพูดกัน : อย่าวางใจพระแม่มาเรีย แต่ให้วางใจขาของตน!"

"เป... เป็นอีกอย่างมากกว่านะ!"

กัปตันติอาโกซึ่งจวบจนกระทั่งถึงขณะนั้นไม่มีโอกาสได้พูดเลย จึงพยายามถามขึ้น โดยให้ความสนใจในคำตอบมากกว่าอย่างอื่น

"เอาละ ดอนญ่า วิคตอรินา คุณเชื่อว่าพระแม่..."

"พวกเราตั้งใจมาพูดกับคุณเกี่ยวกับพระแม่"

เธอตอบอย่างมีเลศนัย พยายามเจาะจงมาเรีย คลารา

"เรามาพูดเรื่องเป็นการเป็นงาน"

หญิงสาวก็เลยเข้าใจว่าเธอควรจะถอนตัวออกไป ดังนั้นเธอจึงมีข้ออ้างและลาจากมาโดยพยุงตัวเองไปกับเครื่องเรือน

เรื่องราวที่พูดและถกกันในที่ประชุมแห่งนี้เป็นเรื่องที่ไร้ศักดิ์ศรีและต่ำข้ามาก จนกระทั่งพวกเราเลือกที่จะไม่พูดถึงมัน อย่างไรก็ดี เราพอจะพูดได้ว่าเมื่อพวกเขาลาจากกันไปแล้ว ทุกคนต่างก็อยู่ในอารมณ์ดี และในภายหลังกัปตันติอาโกก็ได้บอกกับป้าอิซาเบลว่า

"ให้บอกกับโรงแรมด้วยว่าเราจะมีงานเลี้ยงพรุ่งนี้! ไปได้แล้ว และเตรียมมาเรียเอาไว้เพราะเราจะจัดงานแต่งงานให้กับเธอเร็วๆ นี้"

ป้าอิซาเบลจ้องมองท่านอย่างตื่นตระหนก

"เธอก็จะเห็นเองเมื่อเซนญอร์ลินาเรสมาเป็นลูกเขยของเรา เราจะเดินขึ้นเดินลงในที่ทำการรัฐบาลจนผู้อื่นริษยา และดิ้นตายด้วยความอิจฉา"

ในเวลาประมาณแปดนาฬิกาตอนค่ำของวันถัดไป คฤหาสน์ของกัปตัน

ติอาโกก็เต็มไปด้วยผู้คนอีกครั้งหนึ่ง ที่แตกต่างไปก็คือ ครั้งนี้กัปตันติอาโกเชื้อเชิญเฉพาะคนสเปนและคนจีนเท่านั้น ในขณะที่ฝ่ายหญิงนั้นคือสุภาพสตรีที่มาจากสเปนโดยตรงกับจากฟิลิปปินส์

บุคคลที่เราคุ้นเคยส่วนใหญ่อยู่กันที่นั่น เป็นต้นว่า บาทหลวงซิบิลา บาทหลวงซัลวี ในบรรดาพระฟรันซิสกันกับโดมินิกันจำนวนมากมาย นายร้อยโทผู้เฒ่าของกองกำลังรักษาความสงบภายใน เซนญอร์ เกวารา ซึ่งขรึมยิ่งกว่าเดิม ท่านอัลเฟเรซซึ่งเล่าเรื่องเกี่ยวกับการสู้รบของท่านเป็นครั้งที่พัน และเขิดศีรษะมองข้ามบ่าของทุกๆ คนเพราะเชื่อว่าตนเองนั้นคือ ดอน ฮวน แห่งออสเตรียคนหนึ่ง บัดนี้ท่านเป็นนายร้อยโทที่มีฐานะเป็นผู้บัญชาการอีกด้วย ส่วน เด เอสปาดาญา มองท่านอย่างเคารพและยำเกรง พยายามหลีกเลี่ยงสายตาของท่าน ฝ่ายดอนญ่า วิคตอรินานั้นกลับผิดหวัง ลินาเรสยังมาไม่ถึง สืบเนื่องมาจากการที่เขาเป็นบุคคลสำคัญของงาน เขาจึงควรมาช้ากว่าบุคคลอื่นๆ ยังมีผู้คนที่เชื่อกันอย่างไร้สาระว่าหนึ่งชั่วโมงที่ช้าสำหรับทุกๆ สิ่งนั้น ทำให้เขามีความสำคัญขึ้น

ในกลุ่มผู้หญิงคือ มาเรีย คลารา ซึ่งกลายเป็นหัวข้อของการซุบซิบพูดคุยกัน สาวน้อยทักทายและต้อนรับพวกเขาอย่างเป็นการเป็นงาน แต่ก็ยังไม่สูญเสียท่าทางเศร้าโศก

"บ่ะ! ช่างจองหองอะไรปานนั้น!"

หญิงสาวคนหนึ่งพูดออกไป

"ก็สวยดีอยู่หรอก แต่เขาน่าจะเลือกคนที่มีหน้าตาโง่น้อยกว่านี้"

อีกคนหนึ่งตอบ

"เงิน ที่รัก! ผู้ชายหน้าตาดีๆ มีเอาไว้ขาย!"

เสียงจากอีกแห่งหนึ่งพูดกันว่า

"แต่งงานตอนที่คู่หมั้นคนแรกกำลังจะถูกแขวนคอ"

"นั่นคือสิ่งที่ฉันเรียกว่า ความเฉลียวฉลาด มีตัวแทนพร้อมอยู่แล้ว"

"เอาละ เมื่อฉันเป็นหม้ายเมื่อไหร่..."

บทสนทนาเหล่านี้คงเข้าหูหญิงสาวคนหนึ่งซึ่งนั่งอยู่บนเก้าอี้และกำลัง

จัดดอกไม้อยู่บนถาด โดยสังเกตได้จากมือที่สั่นระริกของเธอ ส่วนใบหน้านั้นซีดลง และเธอกัดริมฝีปากหลายครั้ง

ในกลุ่มของบุรุษนั้น การสนทนาเป็นไปดังลั่น และจะต้องเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นล่าสุดอย่างแน่นอน ทุกคนต่างก็แย่งกันพูด แม้แต่ตัวของดอนธิบูร์ซิโอเอง ยกเว้นบาทหลวงซิบิลาเท่านั้นที่เงียบขรึม

"ผมได้ยินคนพูดกันว่าสาธุคุณกำลังจะไปจากเมืองนี้ใช่ไหมครับ คุณพ่อซัลวี?"

ร้อยโทคนใหม่กับดาวดวงใหม่ถามอย่างมีไมตรีจิต

"พ่อไม่มีอะไรทำที่นี่อีก พ่อจะต้องไปอยู่ประจำที่มะนิลา...แล้วคุณล่ะ?"

"ผมก็จะต้องไปเหมือนกัน รัฐบาลต้องการตัวผม เพื่อให้นำกำลังไปกวาดล้างพวกปฏิกิริยา"

ท่านตอบพลางยืดตัวตรง

"มีข่าวที่แน่นอนเกี่ยวกับวิธีจัดการกับหัวหน้ากบฏย่อยๆ คนนี้หรือยังครับ?"

เจ้าหน้าที่คนหนึ่งถาม

"คุณพูดถึง คริโซสโตโม อิบาร์ราใช่ไหม?"

อีกคนหนึ่งถาม

"วิธีที่เหมาะสมและถูกต้องที่สุดก็คือเขาต้องถูกแขวนคอเหมือนกับพวกกบฏในปี 72"

"เขาจะถูกเนรเทศ!"

นายร้อยโทชราตอบอย่างเย็นชา

"ถูกเนรเทศ! ไม่มีอะไรมากไปกว่าถูกเนรเทศ! แต่จะต้องเป็นการเนรเทศอย่างถาวร!"

เสียงหลายๆ เสียงร้องขึ้นในเวลาเดียวกัน

ร้อยโทเกวารากล่าวต่อไปด้วยน้ำเสียงดังและแข็งกร้าวว่า

"ถ้าชายหนุ่มคนนั้นจะฉลาดมากกว่านี้ ถ้าเขาวางใจคนบางคนที่เขา

ติดต่อด้วยให้น้อยลง ถ้าหากอัยการของรัฐไม่ได้ตีความในเอกสารต่าง ๆ ซับซ้อนจนเกินไปอีก ชายหนุ่มคนนั้นก็คงจะหลุดอย่างแน่นอน"

ถ้อยคำของร้อยโทผู้เฒ่ากับน้ำเสียงของเขาสร้างความประหลาดใจเป็นอย่างยิ่งในหมู่ผู้ที่ฟังอยู่ และต่างก็ตกตะลึงจนไม่อาจโต้ตอบได้ บาทหลวงซัลวีนั้นมองไปทางอื่นเสีย อาจจะเป็นเพราะต้องการหลีกเลี่ยงสายตาอันน่ากลัวที่บุรุษชราจ้องมองท่านอยู่ ส่วนมาเรีย คลาราปล่อยดอกไม้หลุดมือไปและนั่งตัวแข็งฝ่ายบาทหลวงซิบิลาซึ่งรู้วิธีเงียบ ดูจะเป็นคนเดียวที่รู้วิธีถามด้วย

"คุณหมายถึงจดหมายใช่ไหม ท่านนายร้อย?"

"ผมเพียงแต่ย้ำในสิ่งที่ผมรับทราบจากที่ปรึกษาของฝ่ายจำเลย ซึ่งรับคดีของอิบาร์ราด้วยความกระตือรือร้นและอย่างเอาใจใส่ นอกเหนือไปจากเนื้อความที่คลุมเครือเพียงสองสามบรรทัดที่ชายหนุ่มผู้นี้เขียนถึงผู้หญิงคนหนึ่งก่อนเดินทางไปยุโรป ที่อัยการของรัฐเห็นแผนการที่เป็นภัยต่อรัฐบาล และเขายอมรับว่าเป็นของเขาแล้ว ก็ไม่มีอะไรอีกที่พวกเขาจะกล่าวหาเขาได้"

"แล้วคำพูดของโจรก่อนที่มันจะตายเล่า?"

"ที่ปรึกษาของฝ่ายจำเลยถือว่าเป็นโมฆะ เพราะตามที่โจรบอก เขากับสมัครพรรคพวกไม่เคยติดต่อกับชายหนุ่มเลย ยกเว้นผ่านทางคนที่ชื่อลูคัส ซึ่งเป็นปฏิปักษ์ของเขา สืบเนื่องมาจากสิ่งที่ได้พิสูจน์ไปแล้ว เขาฆ่าตัวตายด้วยความคับแค้นใจเอกสารที่พบพร้อมกับศพได้รับการพิสูจน์แล้วว่าเป็นเอกสารปลอม เนื่องจากเป็นลายมือที่คล้ายคลึงกับลายมือของเซนญอร์ อิบาร์รา เจ็ดปีมาแล้ว แต่ไม่ใช่ลายมือปัจจุบันนี้ ซึ่งดูเหมือนว่าตัวอย่างของการปลอมลายมือมาจากจดหมายที่ถูกกล่าวหาฉบับนั้น ยิ่งไปกว่านั้น ฝ่ายจำเลยอ้างว่าถ้าหากเซนญอร์ อิบาร์รา ไม่ยอมรับว่าตนเป็นผู้เขียนจดหมายฉบับนี้ ก็จะช่วยเขาได้มากกว่านี้ แต่เมื่อเห็นจดหมายฉบับนี้ เขาก็หน้าซีดและท้อถอย ดังนั้นเขาจึงยืนยันในสิ่งที่ตนเองเขียนลงไปในจดหมายฉบับนั้น"

"คุณบอกว่าจดหมายฉบับนั้นเขียนถึงผู้หญิงคนหนึ่ง แล้วมันไปถึงมือของอัยการได้อย่างไรกัน?"

พระฟรันซิสกันรูปหนึ่งถามขึ้น

ร้อยโทคนนั้นไม่ตอบแต่อย่างใด เขามองไปยังบาทหลวงซัลวีอยู่ครู่หนึ่ง และก็มองออกไปทางอื่น เอามือบิดหนวดแหลมสีดอกเลาอย่างกระวนกระวายใจ ในขณะที่คนที่เหลือต่างก็แสดงความเห็นกัน

"ผู้คนมองเห็นพระหัตถ์ของพระผู้เป็นเจ้าที่นั่น!"

คนๆ หนึ่งพูดขึ้น

"เพราะแม้แต่ผู้หญิงยังเกลียดชังเขา"

"เขาให้เผาบ้านของตนเอง คิดว่ามันจะช่วยเขาให้รอด แต่เขาไม่นึกไปถึงผู้หญิง ซึ่งอาจจะเป็นผู้หญิงของเขา ผู้หญิงคนนั้นแหละ!"

อีกคนหนึ่งพูดเสริมขึ้นด้วยเสียงหัวเราะ

"มันมาจากพระผู้เป็นเจ้า นี่ไง แด่ซันติอาโก! และแด่สเปน!"

ทหารผู้เฒ่าคนนั้นหยุดเดินเมื่อเข้ามาใกล้มาเรีย คลารา ซึ่งกำลังฟังการสนทนา และนั่งตัวแข็งที่ออยู่บนเก้าอี้ ดอกไม้กระจายอยู่บนพื้นห้อง

"คุณเป็นคนระมัดระวังตัวดี"

ร้อยโทคนนั้นกล่าวกับเธอเบาๆ

"และทำดีแล้วที่ให้จดหมายฉบับนั้น... เพราะฉะนั้นคุณจึงมั่นใจได้เลยว่าอนาคตจะไม่มีอุปสรรคใดๆ"

เธอมองดูเขาด้วยสายตาอันว่างเปล่า กัดริมฝีปากเอาไว้ จนกระทั่งนายทหารคนนั้นเดินจากไป โชคดีที่ป้าอิซาเบลเดินผ่านมาพอดี มาเรีย คลารามีเรี่ยวแรงพอที่จะเหนี่ยวรั้งกระโปรงของท่านเอาไว้

"ป้าขา!"

เธอพึมพำ

"อะไรทำให้หนูไม่สบายใจล่ะลูก?"

ท่านถามอย่างตกใจเมื่อมองเห็นสีหน้าของหญิงสาว

"ช่วยพาหนูกลับไปที่ห้องหน่อยค่ะ"

เธอวิงวอน จับแขนหญิงชราแน่นเพื่อยกตัวขึ้นยืน

"หนูป่วยหรือ ที่รัก? ดูเหมือนว่าหนูจะไม่มีกระดูกเหลืออยู่ในร่างกายนะ มีอะไรหรือ?"

"เป็นลมนิดหน่อยค่ะ... ผู้คนในห้องนั่งเล่น... แสงสว่างจ้าเหลือเกิน... หนูอยากพักผ่อน ช่วยบอกพ่อด้วยค่ะว่าหนูจะไปนอน"

"หนูตัวเย็นนะลูก! อยากดื่มชาไหม?"

มาเรีย คลาราสั่นศีรษะ ใส่กลอนประตูห้องของเธอและไม่มีเรี่ยวแรงหลงเหลืออยู่อีก เธอปล่อยให้ร่างของเธอร่วงผล็อยลงบนพื้นตรงเท้าของรูปพระแม่มาเรีย และร้องไห้สะอึกสะอื้น

"แม่ แม่จ๋า แม่ของหนู!"

ดวงจันทร์ทอแสงลอดผ่านเข้ามาทางหน้าต่างและประตูที่เปิดสู่ระเบียงบ้าน

วงดนตรียังคงเล่นเพลงวอลต์ซอย่างสนุกสนาน เสียงหัวเราะและเสียงพูดคุยกันลอดผ่านมาทางระเบียงบ้าน บิดาของเธอเคาะประตูหลายครั้ง รวมทั้งป้าอิซาเบล ดอนญ่า วิคตอรินา และแม้แต่ลินาเรส แต่มาเรีย คลาราไม่เคลื่อนไหว ความโทมนัสท่วมท้นหัวใจ

หลายชั่วโมงผ่านไป ความสนุกสนานของอาหารค่ำก็ยุติลง เสียงเต้นรำกลับมาได้ยินแทนที่ เทียนไขในห้องดับมืดลง แต่หญิงสาวก็ยังทรุดตัวอยู่บนพื้นห้องอย่างไม่เคลื่อนไหว มีแต่แสงสว่างจากแสงจันทร์สาดส่องเข้ามาตรงบริเวณพระบาทของรูปปั้นพระมารดาของพระเยซูคริสต์เจ้าเท่านั้น

คฤหาสน์หลังนั้นค่อยๆ เงียบเสียง แสงมืดลง ป้าอิซาเบลมาเรียกที่ประตูอีก

"เธอคงหลับไปแล้ว เพราะอายุยังน้อยและไม่มีกังวล เธอจึงหลับสนิทเหมือนตาย"

ป้าอิซาเบลพูดเสียงดัง

เมื่อทุกสิ่งทุกอย่างเงียบลง เธอจึงค่อยๆ ลุกขึ้นยืนและมองไปรอบตัว เธอมองไปที่ระเบียงบ้าน ซุ้มไม้เล็กๆ อาบแสงจันทร์อย่างเป็นทุกข์

"อนาคตที่ไม่เดือดร้อน! หลับเหมือนตาย!"

เธอพึมพำเบาๆ และเดินออกไปที่ระเบียง

เมืองทั้งเมืองกำลังหลับใหล มีแต่เสียงรถม้าคันหนึ่งวิ่งไปตามถนน และข้ามสะพานไม้เหนือแม่น้ำ ซึ่งสายน้ำอันเดียวดายสะท้อนแสงจันทร์อย่างสงบ

หญิงสาวเงยหน้าขึ้นมองท้องฟ้าที่ใสราวกับรัตนชาติ เธอถอดแหวน ตุ้มหู ปิ่นปักผม และหวีออกอย่างช้าๆ และวางมันไว้ตรงราวระเบียง และมองลงไปสู่แม่น้ำเบื้องล่าง

เรือซึ่งบรรทุกฟางลำหนึ่งมาหยุดอยู่ตรงท่าเทียบเรือ ซึ่งแต่ละบ้านมีอยู่ตรงฝั่งแม่น้ำ คนๆ หนึ่งในจำนวนสองคนที่พายเรืออยู่นั้น เดินขึ้นบันไดหินและไต่กำแพงขึ้นมา ในไม่กี่วินาทีต่อมาก็ได้ยินเสียงฝีเท้าของเขาเดินขึ้นบันไดมาตรงระเบียง

มาเรีย คลาราเห็นเขาหยุดเดินเมื่อเขามองเห็นเธอ แต่ก็เพียงครู่เดียวเท่านั้น ชายคนนั้นค่อยๆ เดินเข้ามาหา และหยุดห่างจากเธอเพียงสามก้าว มาเรีย คลาราถอยหลังกรูด

"คริโซสโตโม!"

เธอกระซิบ อย่างอกสั่นขวัญแขวน

"ครับ ผมเอง คริโซสโตโม ศัตรูคนหนึ่ง เอเลียสชายคนหนึ่งซึ่งมีเหตุผลพอที่จะเกลียดชังผมช่วยผมออกมาจากคุกที่บรรดามิตรของผมโยนผมเข้าไป!"

คำพูดเหล่านี้ตามมาด้วยความเงียบอันแสนเศร้า มาเรีย คลาราก้มศีรษะลง และปล่อยแขนทั้งสองข้างให้ร่วงผล็อยลง

ส่วนอิบาร์รานั้นพูดต่อไปว่า

"ต่อหน้าโลงศพของแม่ที่ตายไปแล้วของผม ผมได้สาบานไปว่าผมจะทำให้คุณมีความสุขไม่ว่าอะไรจะเกิดขึ้นกับผมก็ตาม คุณเลิกคำมั่นสัญญาของคุณได้ เพราะท่านเองมิใช่แม่ที่แท้จริงของคุณและผมมีโอกาสพูดกับคุณโดยตรงอยู่แล้ว มาเรียเราจะไม่พบหน้ากันอีก คุณอายุยังน้อย แต่ในวันข้างหน้ามโนธรรมของคุณอาจจะประณามคุณ... ผมจึงมาพบคุณก่อนที่จะจากไป เพื่อบอกว่าผมให้อภัยคุณ

ขอให้คุณมีความสุข ลาก่อน!"

อิบาร์ราพยายามเดินจากไป แต่ฝ่ายหญิงยื้อยุดเขาเอาไว้ แล้วบอกว่า

"คริโซสโตโม! พระผู้เป็นเจ้าได้ส่งคุณมาช่วยให้ฉันรอดพ้นจากความสิ้นหวัง... ฟังหน่อยนะ! แล้วค่อยตัดสินตัวฉัน!"

อิบาร์ราพยายามสะบัดตัวให้หลุดออกมาจากการยื้อยุดนั้น

"ผมไม่ได้มาแก้แค้น... ผมมาเพื่อให้คุณมีใจสงบ"

"ฉันไม่ต้องการใจสงบที่คุณให้เป็นของขวัญกับฉัน ใจอันสงบนั้นฉันจะต้องให้กับตัวฉันเอง คุณกำลังดูหมิ่นฉัน และการเหยียดหยามของคุณนี้จะทำให้ชีวิตฉันขมขื่นจนตาย!"

อิบาร์รามองเห็นความสิ้นหวังและความระทมทุกข์ของหญิงผู้น่าสงสาร เขาจึงถามขึ้นว่า เธอต้องการสิ่งใด

"ฉันอยากให้คุณรับรู้ว่าฉันรักคุณไม่เสื่อมคลาย"

คริโซสโตโมยิ้มอย่างขมขื่น

"อา! คุณมีความสงสัยในตัวฉัน คุณสงสัยเพื่อนที่คุณมีตั้งแต่เล็กของคุณ เพื่อนที่ไม่เคยปิดบังความคิดใดๆ จากคุณเลย"

หญิงสาวเอ่ยขึ้นมาอย่างร้าวรานใจ

"ฉันเข้าใจในตัวคุณดี! เมื่อคุณรู้เรื่องราวเกี่ยวกับชีวิตของฉัน เรื่องราวอันแสนเศร้าที่พวกเขาเปิดเผยให้ฉันรู้ระหว่างที่ฉันป่วย คุณก็จะเห็นใจฉัน และก็จะไม่มีรอยยิ้มให้กับความทุกข์ทรมานของฉันแบบนั้นอีก ทำไมไม่ปล่อยให้ฉันตายในมือของหมอโง่ๆ ของฉันเล่า คุณกับฉันอาจจะมีความสุขกว่านี้!"

มาเรีย คลาราหยุดอยู่ครู่หนึ่งแล้วจึงพูดต่อไปว่า

"แต่คุณต้องการแบบนี้ คุณสงสัยในตัวฉัน ขอให้แม่ของฉันให้อภัยกับฉันด้วยเถิด! คืนวันหนึ่งในตอนที่ฉันยังป่วยและทุรนทุรายอยู่นั้น ชายคนหนึ่งเปิดเผยให้ฉันรู้ชื่อของพ่อที่แท้จริงของฉัน และเขาห้ามมิให้รักคุณ... ยกเว้นแต่เพียงว่าพ่อที่แท้จริงของฉันให้อภัยในความเจ็บปวดที่คุณทำกับท่าน"

อิบาร์ราถอยหลังกรูด และจ้องมองหญิงสาวอย่างตื่นตะลึง เธอกล่าว

ต่อไปว่า

"ใช่ค่ะ ชายคนนั้นบอกกับฉันว่า ความสัมพันธ์ระหว่างเราสองคนนั้น ท่านจะไม่ยอมให้เกิดขึ้น สืบเนื่องมาจากมโนธรรมของท่านไม่ยอมให้มีเรื่องนี้เกิดขึ้น และท่านรู้สึกว่า ท่านจำต้องเปิดเผยมันต่อหน้าสาธารณชน ซึ่งจะเสี่ยงต่อข้อครหามากมายที่จะตามมา เพราะพ่อที่แท้จริงของฉันคือ..."

แล้วเธอก็กระซิบชื่อนั้นกับหูของอิบาร์ราด้วยเสียงที่เบามากจนเขาผู้เดียวเท่านั้นที่ได้ยิน

"แล้วจะให้ฉันทำอะไร? จะให้ฉันเสียสละความรักของตนเองเพื่อความทรงจำที่มีกับแม่ เพื่อเกียรติยศของพ่อที่เลี้ยงฉันมา และเพื่อชื่อเสียงของพ่อที่แท้จริงดีคะ? ฉันจะทำได้อย่างไรถ้าเธอเหยียดหยามฉันเช่นนี้?"

"ข้อพิสูจน์ล่ะ คุณมีข้อพิสูจน์ไหม? คุณจะต้องมีหลักฐานพิสูจน์!"

คริโซสโตโมพูดขึ้นมาอย่างโกรธแค้น

หญิงสาวจึงดึงเอากระดาษสองแผ่นออกมาจากอกเสื้อ

"จดหมายสองฉบับจากแม่ของฉัน มันเป็นจดหมายสองฉบับที่เขียนขึ้นในช่วงเวลาที่ท่านสำนึกผิดในตอนที่ท้องฉัน เอาไปอ่านดูสิแล้วคุณจะรู้ว่าท่านสาปแช่งฉันและอยากให้ฉันตาย... ความตายที่พ่อแท้ๆ พยายามใช้ยาฆ่าแต่ไม่สำเร็จ พ่อของฉันลืมเรื่องนี้ไปและทิ้งจดหมายสองฉบับนี้ไว้ในบ้านที่ท่านอาศัยอยู่ ชายคนนั้นมาพบเข้าและเก็บมันไว้ และเอามาให้ฉันเพื่อแลกกับจดหมายของเธอ... เพื่อให้เขามั่นใจตามที่เขาสัญญาเอาไว้ ฉันจะต้องไม่แต่งงานกับคุณถ้าหากพ่อฉันไม่เห็นด้วย หัวใจของฉันเย็นเฉียบ ฉันต้องปล่อยให้คุณไป เสียสละความรักของตนเอง... มันเป็นสิ่งที่ควรทำให้กับแม่ที่จากไปแล้วกับพ่อสองคนที่ยังมีชีวิตอยู่มิใช่หรือ? ฉันจะรู้ได้อย่างไรว่าเขาจะเอาจดหมายของคุณไปทำอะไร?"

อิบาร์รางุนงง มาเรีย คลาราจึงกล่าวต่อไปว่า

"ฉันจะมีอะไรหลงเหลืออีกเล่า? จะให้ฉันบอกกับคุณตอนนั้นหรือว่าใครคือพ่อแท้ๆ ของฉัน? จะให้ฉันบอกคุณให้ไปขอโทษท่านหรือ ท่านเป็นคนที่ทำร้ายพ่อของคุณมากมาย? แล้วฉันจะขอให้พ่อของฉันยกโทษให้คุณ ให้ฉัน

บอกกับท่านว่าฉันเป็นลูกของท่าน ทั้งๆ ที่ท่านอยากให้ฉันตายหรือ? ที่พักพิงอันเดียวที่ฉันมีอยู่คือการทนทุกข์เก็บความลับเอาไว้และตายไปอย่างทุกข์ทรมาน... เพื่อนที่รักของฉัน คุณรู้เรื่องราวอันแสนเศร้าของมาเรียที่น่าสงสารของคุณแล้ว คุณยังจะมีรอยยิ้มอันเหยียดหยามแบบนั้นให้กับฉันอีกหรือ?"

"มาเรีย! คุณคือนักบุญ!"

"ฉันมีความสุขแล้วที่คุณเชื่อฉัน..."

"อย่างไรก็ดี ฉันได้ยินว่าคุณกำลังจะแต่งงาน..."

อิบาร์ราพูดต่อไป สุ้มเสียงเปลี่ยนไป

"ค่ะ"

หญิงสาวร่ำไห้

"พ่อของฉันเรียกร้องให้ฉันเสียสละครั้งนี้...! ท่านรักฉันและเลี้ยงดูฉันมาทั้งๆ ไม่ใช่หน้าที่ของท่านเลย ฉันจะชดใช้หนี้บุญคุณครั้งนี้ เพื่อให้ท่านมั่นใจในความสงบสุขกับความสัมพันธ์ใหม่นี้ แต่..."

"แต่อะไรหรือ?"

"ฉันจะไม่ลืมคำสาบานที่จะซื่อสัตย์กับคุณเป็นอันขาด"

"แล้วคุณคิดจะทำอะไรหรือ?"

อิบาร์ราถามขึ้น พยายามอ่านสายตาของเธอ

"อนาคตยังมืดมิด และโชคชะตาของเรายังคงอยู่ในเงามืด! ฉันไม่รู้หรอกว่าตนเองจะต้องทำอะไรบ้าง แต่ฉันรู้แน่ชัดว่าฉันมีรักเดียว ปราศจากรักนั้นแล้วฉันจะไม่มีวันเป็นของใคร! แล้วคุณล่ะ --- อะไรจะเกิดขึ้นกับคุณ?"

"ผมไม่มีอะไรเลย ยกเว้นคนที่วิ่งหนีกฎหมาย ในไม่ช้า พวกเขาก็จะรู้ว่าผมหนีไป มาเรีย..."

มาเรีย คลาราเอามือโน้มศีรษะของชายหนุ่มลงมา และพรมจูบริมฝีปากของเขา โอบกอดเขาเอาไว้ แล้วก็ผลักเขาออกไปจากตัวเธอ

"ไป ไปเร็ว! ไปได้แล้ว ลาก่อน!"

เธอบอกกับเขา

อิบาร์รามองเธอด้วยสายตาแวววาว แต่ก็ต้องเดินโผเผ ละล้าละลังจากไป

เขากระโดดข้ามกำแพงและลงเรือไป มาเรีย คลาราโน้มตัวกับราวระเบียงเพื่อจ้องมองการจากไปของเขา

เอเลียสเปิดศีรษะออก และโค้งตัวลงคำนับเธออย่างนอบน้อม

62

การไล่ล่าในทะเลสาบ

"ฟังนะคุณ กับแผนการที่ผมมีอยู่ในใจ"

เอเลียสพูดขึ้นมาอย่างครุ่นคิดในขณะที่เขาทั้งสองกำลังมุ่งหน้าไปยังซันกาเบรียล

"ตอนนี้คุณซ่อนตัวอยู่ในบ้านของเพื่อนผมในมันดาลูยงก่อน แล้วผมจะเอาเงินทั้งหมดของคุณที่ผมเอาออกมาจากกองไฟ ซึ่งผมเก็บเอาไว้ตรงโคนต้นหูกวางที่หลุมฝังศพลึกลับของปู่ของคุณตั้งอยู่ หลังจากนั้นคุณก็จะหนีออกนอกประเทศ..."

"ไปต่างประเทศรึ?"

อิบาร์ราพูดขัดขึ้น

"เพื่อใช้ชีวิตอยู่อย่างปกติสุขในช่วงเวลาที่เหลืออยู่ของคุณ คุณมีเพื่อนฝูงอยู่ในสเปน คุณร่ำรวย แล้วคุณก็จะได้รับอภัยโทษ ถึงอย่างไร ต่างประเทศสำหรับพวกเราดีกว่าประเทศของเราเอง"

คริโซสโตโมไม่ตอบ เขาครุ่นคิดอยู่เงียบๆ

ในขณะนั้น พวกเขากำลังเข้าสู่แม่น้ำปาสิก และเรือเริ่มทวนกระแสน้ำขึ้นไป คนขี่ม้ากำลังขี่ม้าข้ามสะพานสเปนมาอย่างเร่งรีบ และเสียงนกหวีดยาวได้ยินไปทั่ว

"เอเลียส"

อิบาร์ราตอบ

"ครอบครัวของผมเป็นหนี้เคราะห์กรรมทั้งหมดของคุณ และคุณยังช่วยชีวิตผมถึงสองครั้ง ผมไม่เพียงแต่เป็นหนี้บุญคุณเท่านั้น แต่ต้องชดเชยทรัพย์สมบัติของคุณด้วย คุณแนะนำให้ผมไปใช้ชีวิตในต่างแดน เอาหละ มากับผม

และเราจะใช้ชีวิตด้วยกันเหมือนพี่น้อง อยู่ที่นี่ คุณโชคร้ายจนเกินไป"

เอเลียสสั่นศีรษะไปมาอย่างเศร้า ๆ แล้วตอบว่า

"เป็นไปไม่ได้หรอกครับ! จริงที่ว่าผมไม่อาจรักและมีความสุขในประเทศของผม แต่ผมลำบากและตายที่นี้ได้ และอาจจะเพื่อประเทศได้ ซึ่งก็ยังมีความหมายบ้าง ขอให้เคราะห์กรรมของประเทศของผมเป็นเคราะห์กรรมของผมแต่เพียงผู้เดียวเถิด และสืบเนื่องมาจากเรายังไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางด้านอุดมการณ์อันสูงส่ง สืบเนื่องมาจากหัวใจของเราไม่ได้เต้นพร้อมกันภายใต้ชื่อเดียวกัน แต่อย่างน้อยที่สุดภัยพิบัติร่วมกันของเราจะสามารถรวมผมเข้ากับเพื่อนร่วมชาติได้ อย่างน้อยที่สุด ผมยังร้องไห้กับความทุกข์ด้วยกันได้ และปล่อยให้เคราะห์กรรมแบบเดียวกันบีบคั้นหัวใจของพวกเราทั้งหมดด้วยกัน"

"แล้วทำไมคุณถึงแนะนำให้ผมออกไปเล่า?"

"เพราะว่าคุณจะมีความสุขในที่อื่น แต่ไม่ใช่ผม เพราะว่าคุณไม่ได้เกิดมาเพื่อทนทุกข์ และเพราะว่าคุณจะเกลียดชังประเทศของคุณ ถ้าหากวันใดวันหนึ่งคุณพบว่าคุณประสบเคราะห์กรรมเพราะเรื่องนี้ ความเกลียดชังแผ่นดินบิดามารดรถือว่าเป็นเคราะห์กรรมอันใหญ่หลวงที่สุด"

"คุณไม่ยุติธรรมกับผมเลย! คุณลืมไปแล้วหรือว่าผมกลับมาไม่ทันไรก็พยายามหาสิ่งที่ดีให้กับประเทศแล้ว?"

อิบาร์ราตำหนิอย่างขมขื่น

"อย่าพึ่งโกรธครับ ผมไม่ได้ติเตียนคุณเลย ผมหวังว่าผู้อื่นจะทำแบบเดียวกับคุณ แต่ผมไม่ได้ขอคุณในสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ และอย่าโกรธถ้าผมจะบอกคุณว่าหัวใจของคุณกำลังทำให้คุณหลงทาง คุณรักประเทศชาติของคุณเพราะคุณพ่อของคุณสอนเอาไว้ คุณรักประเทศของคุณเพราะคุณมีความรัก มีทรัพย์สมบัติและความเยาว์วัย คุณรักประเทศเพราะทุกสิ่งทุกอย่างที่นี่ยิ้มให้กับคุณ ประเทศของคุณไม่ได้ให้ความอยุติธรรมแก่คุณ คุณรักประเทศเหมือนกับที่พวกเรารักทุกสิ่งทุกอย่างที่ทำให้เรามีความสุข แต่ในวันที่คุณพบว่าตนเองยากแค้น หิวโหย ถูกตามล่า ถูกทรยศ และถูกเพื่อนร่วมชาติด้วยกันขายคุณไป ในวันนั้น คุณจะ

ปฏิเสธตัวคุณเอง ปฏิเสธประเทศชาติและมนุษย์ทุกคน"

"คำพูดของคุณสร้างบาดแผลให้กับผม"

อิบาร์ราพูดอย่างคับแค้นใจ

เอเลียสก้มศีรษะลงครุ่นคิด แล้วตอบว่า

"ผมอยากทำให้คุณผิดหวังและช่วยคุณให้รอดพ้นจากอนาคตอันเศร้าสลด จำได้ไหมในครั้งที่ผมพูดกับคุณบนเรือลำนี้ภายใต้แสงจันทร์ดวงเดียวกันประมาณหนึ่งเดือนมาแล้ว? ในตอนนั้นคุณมีความสุข การวิงวอนของคนเคราะห์ร้ายคนหนึ่งไม่ทำให้คุณสะท้านสะเทือน คุณไม่สนใจการร้องทุกข์ของพวกเขา เนื่องจากมันเป็นการร้องทุกข์ของโจร คุณรับฟังปฏิปักษ์ของพวกเขามากกว่า ถึงอย่างไร การโต้แย้งและการวิงวอนของผมกลับทำให้คุณไปอยู่ฝ่ายที่กดขี่ และในตอนนั้นก็ขึ้นกับคุณว่าผมควรจะเป็นโจรหรือยอมให้ตนเองถูกฆ่าเพื่อรักษาคำมั่นสัญญาอันศักดิ์สิทธิ์นั้น แต่พระผู้เป็นเจ้าไม่ทรงยินยอมสืบเนื่องมาจากหัวหน้าผู้เฒ่าของพวกนอกกฎหมายตายไป... เดือนหนึ่งผ่านไป และคุณคิดต่างไปจากเดิม!"

"คุณพูดถูก เอเลียส คนเรานั้นขึ้นอยู่กับสถานการณ์ ในตอนนั้นผมตาบอดและเบื่อหน่าย --- ผมจะรู้ได้อย่างไร! มาบัดนี้ ขะตากรรมได้กระชากผ้าพันแผลออกจากตาของผม ความเหงาและความทุกข์จากการถูกคุมขังได้สอนผมอีกแบบหนึ่ง ผมมองเห็นมะเร็งร้ายที่เกาะกินสังคมนี้อยู่ และกำลังกัดกร่อนเนื้อหนังของมันที่จะต้องขุดรากถอนโคนออกให้หมด สิ่งต่างๆ เหล่านี้ได้เปิดตาผม ทำให้ผมมองเห็นแผลและบีบให้ผมเป็นคนนอกกฎหมาย! และเมื่อพวกเขาต้องการอย่างนั้น ผมก็จะเป็นฝ่ายปฏิปักษ์ และจะเป็นฝ่ายต่อต้านจริงๆ ผมจะเรียกร้องผู้ที่ถูกกดขี่ทั้งหมด ผู้ที่หัวใจยังเต้นอยู่ คนที่ส่งคุณมาหาผม... ไม่! ผมจะไม่เป็นโจร คนที่ต่อสู้เพื่อประเทศไม่เคยเป็นโจร ตรงกันข้าม! ในช่วงสามศตวรรษที่ผ่านมาเราได้ยื่นแขนของเราไปหาเขาแล้ว ขอความรักจากพวกเขา เราอยากเรียกเขาว่าพี่น้อง แล้วพวกเขาตอบรับเราอย่างไร? ด้วยการเหยียดหยาม แดกดัน ปฏิเสธพวกเราแม้แต่มนุษยธรรมของพวกเราเอง ไม่มีพระผู้เป็นเจ้าหรือความหวังหรือมนุษยธรรม มีแต่ความชอบธรรมของอำนาจเท่านั้น!"

อิบาร์ราพลุกพล่าน ร่างของเขาสั่นเทิ้ม

พวกเขากำลังผ่านวังของผู้สำเร็จราชการพอดี และสังเกตเห็นว่ามีกิจกรรมหรือความวุ่นวายอันผิดปกติเกิดขึ้นในกลุ่มยาม

"พวกเขารู้เรื่องหนีรึยัง?"

เอเลียสพึมพำ

"นอนราบลงครับ ผมจะคลุมตัวคุณด้วยฟาง เรากำลังแล่นผ่านคลังแสงพอดี พวกทหารยามอาจจะสงสัยว่าทำไมจึงมีคนสองคนในเรือลำนี้"

เรือที่ใช้อยู่เป็นเรือคะนูรูปร่างเพรียว แคบ และร่อนอยู่บนผิวน้ำมากกว่าแล่นอยู่ในน้ำ

ดังที่เอเลียสได้คาดการณ์เอาไว้ล่วงหน้า ทหารยามบอกให้เขาหยุดและถามถึงที่มาของเขา

"จากมะนิลาครับเอาฟางไปที่บ้านของผู้พิพากษากับพระครับ"

เขาตอบด้วยเสียงที่เลียนแบบสำเนียงปันดากัน*

สิบเอกคนหนึ่งเดินออกมาดูเหตุการณ์

"ไปได้ ข้าขอเตือนแกนะ มิให้เอาใครลงเรือด้วย นักโทษคนหนึ่งพึ่งหลบหนีไป ถ้าแกจับมันได้และเอามาส่งให้ข้าละก็ ข้าจะตกรางวัลแก"

ทหารคนนี้บอกกับเขา

"ดีครับท่าน! เขามีหน้าตายังไงครับ?"

"เขาใส่เสื้อคลุม และพูดภาษาสเปน ระวังตัวให้ดี!"

เรือลำนั้นเคลื่อนตัวออกไป เอเลียสหันศีรษะกลับไปดูเงาตะคุ่มของทหารยามบนฝั่งแม่น้ำ

"เราเสียเวลาสักสองสามนาที เพราะต้องผ่านเข้าไปในแม่น้ำเบียตาเพื่อให้ดูว่าผมมาจากเปญาฟรันเซีย คุณจะได้เห็นแม่น้ำที่ฟรันซิสโก บัลตาซาร์ร้องเพลงถึง"

เขาพูดกระซิบ

---

* ในสมัยนั้น ฟางที่ใช้เป็นอาหารม้าในมะนิลามาจากเรือที่มาจากปันดากัน

เมืองทั้งเมืองหลับใหลอยู่ท่ามกลางแสงจันทร์ คริโซสโตโมยกตัวขึ้นเพื่อชื่นชมความสงบของธรรมชาติอันมืดครึ้ม แม่น้ำสายนั้นแคบ ฝั่งแม่น้ำถูกจัดเอาไว้อย่างเรียบร้อย มีต้นประทัดผลั่งปลูกเอาไว้

เอเลียสเอาสินค้าของตนขึ้นไปไว้บนฝั่ง หยิบลำไม้ไผ่ยาวมาอันหนึ่ง และหยิบถุงเปล่าสองสามถุงทำจากใบปาล์มใต้กอหญ้าออกมา แล้วจึงเดินทางต่อไป

"คุณเป็นนายของเจตนารมณ์และอนาคตของคุณเอง"

เขาบอกกับคริโซสโตโม ซึ่งนั่งเงียบอยู่

"แต่ถ้าคุณจะยอมรับข้อสังเกตอย่างหนึ่งที่ผมจะบอกคุณ ขอให้คิดให้ดีในสิ่งที่คุณตั้งใจทำ คุณจะเริ่มทำสงคราม เพราะคุณมีเงินและมีสมอง แล้วก็จะเผชิญกับคนที่เข้ามาช่วยเหลือ แต่ก็จะมีคนที่ไม่พอใจมากมาย ซึ่งน่ากลัว ยิ่งไปกว่านี้ ในการต่อสู้ที่คุณกำลังทำอยู่ คนที่จะเดือดร้อนมากคือคนที่ไม่ต่อสู้และคนที่ไม่มีความคิด มันเป็นความรู้สึกแบบเดียวกับที่ผมจี้ให้มีการปฏิรูปเมื่อเดือนหนึ่งมาแล้ว ซึ่งมาตอนนี้ผมอยากจะขอให้คุณพิจารณาด้วย ประเทศนี้ไม่คิดที่จะแยกตัวออกจากแผ่นดินแม่ และไม่ได้ขอสิ่งใดนอกเหนือไปจากเสรีภาพ ความยุติธรรมและความรักเพียงเล็กๆ น้อยๆ เท่านั้น คนที่ไม่พอใจ คนนอกกฎหมาย คนที่สิ้นหวังจะสนับสนุนคุณ แต่ประชาชนจะไม่มาหา คุณกำลังเข้าใจผิด เพราะคุณมองเห็นความมืดอยู่ทั่วไปหมด เพราะเชื่อว่าประเทศชาติกำลังสิ้นหวัง ประชาชนลำบาก ใช่แล้ว แต่พวกเขายังมีความหวัง พวกเขาเชื่อและจะลุกฮือเมื่อเขาหมดความอดทนเท่านั้น --- หมายถึงเมื่อพวกที่ถูกปกครองอยู่คิดว่าจะทนไม่ไหวแล้ว แต่ก็เป็นเรื่องที่ไกลตัวอยู่ ตัวผมเองจะไม่ตามคุณไป และจะไม่ทำอะไรรุนแรงแบบนี้เพราะผมยังมองเห็นความหวังในมนุษย์อยู่"

"ถ้าอย่างนั้น ผมก็จะไปโดยไม่มีคุณ!"

คริโซสโตโมตอบอย่างเด็ดเดี่ยว

"นั่นเป็นการตัดสินใจที่แน่วแน่ของคุณแล้วหรือ?"

"เป็นการตัดสินใจที่แน่นอนและประการเดียวของผม! เหมือนกับความทรงจำของพ่อที่เป็นพยานให้กับผม! ผมจะไม่ยอมทนให้สันติสุขกับความสุขของ

ผมถูกกระชากไปจากผมอย่างสกปรก ผมเพียงแต่ต้องการความดีงามขั้นพื้นฐานเท่านั้น ผมให้ความเคารพและความเจ็บปวดไปพร้อมกับความรักที่มีต่อศาสนาจอมปลอมกับความรักที่มีต่อแผ่นดิน แล้วพวกเขาตอบแทนผมอย่างไร? ด้วยการฝังผมเอาไว้ในคุกเหม็นเน่าและทำร้ายภรรยาในอนาคตของผม ไม่ได้แล้ว! การไม่ล้างแค้นให้กับตัวเองจะเป็นความผิด เพราะมันจะกระตุ้นให้พวกเขาอยุติธรรมยิ่งขึ้น! ไม่ได้! ให้ความขี้ขลาด ความอ่อนแอ การท้อแท้และการร่ำไห้ยุติลงในขณะที่ยังมีลมหายใจและเลือดเนื้ออยู่ และเมื่อการสบประมาทกับการท้าทายผนึกกำลังกันด้วยความเย้ยหยัน! ผมจะร้องเรียกผู้คนที่ไม่รู้อีโหน่อีเหน่ จะให้พวกเขามองเห็นความเดือดร้อนของตน และพวกเขาจะต้องไม่คิดถึงพี่น้องเพราะมีแต่เพียงสุนัขจิ้งจอกที่เขมือบกันและกันเท่านั้น ผมจะบอกกับพวกเขาว่าการต่อสู้กับความกดขี่นี้จะเกิดการต่อต้านเพื่อสิทธิของมนุษย์ เพื่อให้ได้มาซึ่งเสรีภาพตลอดไป!"

"ผู้คนที่ไม่รู้อะไรจะเดือดร้อน!"

"ให้ดีไปกว่านี้! คุณจะพาผมไปที่ภูเขาได้ไหม?"

"จนกระทั่งคุณปลอดภัยครับ"

เอเลียสตอบโต้กลับมา

พวกเขาแล่นออกแม่น้ำปาสิกอีกครั้งหนึ่ง และก็พูดจากันเป็นครั้งคราวด้วยเรื่องไร้สาระต่างๆ

"ชันตา อานา!"

อิบาร์ราพึมพำ

"คุณรู้จักบ้านหลังนี้ไหม?"

พวกเขากำลังผ่านบ้านในชนบทของพระสำนักเยซูอิต

เอเลียสทอดถอนใจ

"ผมเคยใช้ชีวิตอย่างมีความสุขและสนุกสนานอยู่ที่นั่นในสมัยของผม พวกเราไปที่นั่นเดือนละครั้ง... ผมก็เหมือนกับคนอื่นๆ ในตอนนั้น คือมีทรัพย์สมบัติ มีครอบครัว มีความฝัน และมองเห็นอนาคต ในช่วงนั้น ผมไปเยี่ยมน้องสาว

ของผมที่วิทยาลัยใกล้ๆ เธอให้ของขวัญที่เธอพากเพียรทำขึ้นเอง... เธอมากับเพื่อนที่น่ารักคนหนึ่ง ทุกสิ่งทุกอย่างผ่านเลยไปราวกับความฝัน!"

ทั้งสองนิ่งเงียบจนกระทั่งมาถึง มาลาพัด-นา-บาโต* สำหรับผู้ที่ลงมายังแม่น้ำปาสิกในคืนที่มีมนต์ขลังที่ฟิลิปปินส์มีให้นั้น ในคืนที่ดวงจันทร์ปลดปล่อยบทกวีอันแสนเศร้ามาสู่ท้องฟ้าสีชีด เงาดำปิดบังความทุกข์ยากของผู้คนและความเงียบลบล้างสุ้มเสียงอันน่าเกรงขามของเขา และเมื่อธรรมชาติเท่านั้นที่พูดคุยอยู่ตามลำพังก็คงจะเข้าใจดีว่าชายหนุ่มทั้งสองคนกำลังคิดถึงสิ่งใด

ที่มาลาพัด-นา-บาโต ยามตรงชายแดนกำลังง่วงเหงาอยู่ และเมื่อเห็นว่าเรือลำนั้นว่างเปล่าไม่มีของปล้นตามประเพณีของหน่วยงานของเขา ตามที่ค่ายทำกันอยู่ เขาจึงปล่อยให้ทั้งสองผ่านไปอย่างง่ายดาย

ทหารรักษาความสงบภายในตรงแม่น้ำปาสิกก็ไม่สงสัย พวกเขาจึงไม่ถูกข่มขู่รังควาญ

รุ่งอรุณกำลังย่างเข้ามาเมื่อพวกเขามาถึงทะเลสาบ ความเรียบ และสงบเปรียบได้กับกระจกเงาขนาดมหึมา ดวงจันทร์ค่อยๆ จางหายไป ในขณะที่ตรงขอบฟ้าทางตะวันออกกำลังย้อมด้วยสีชมพูสดใส ไกลออกไปสักเล็กน้อย พวกเขามองเห็นเงาสีเทาเข้มที่เคลื่อนไหวช้าๆ

"เรือลาดตะเวนกำลังมา นอนลงไปแล้วผมจะปกปิดตัวคุณด้วยถุงพวกนี้"

เอเลียสกระซิบบอก

เงาเรือพ่วงเริ่มเห็นชัดมากขึ้น

"มันกำลังแล่นอยู่ระหว่างเรากับชายฝั่ง"

เอเลียสตั้งข้อสังเกตอย่างไม่สบายใจนัก

ดังนั้น เขาจึงเปลี่ยนเส้นทางของเรือคะนูช้าๆ และพายเรือมุ่งไปยังบินังโกนัน แต่เขาต้องตกตะลึง เมื่อเห็นเรือลาดตะเวนเปลี่ยนเส้นทางด้วย และ

* หมายถึง หินโสโครก เป็นหินที่ยื่นออกมาจากลำธารในบริเวณอ่าวลากูนาตรงบริเวณที่ไหลลงสู่แม่น้ำมาริกินา เพื่อรวมกันเข้าเป็นแม่น้ำปาสิก ตรงบริเวณนี้เป็นที่ตั้งด่านศุลกากรเพื่อเก็บภาษีสินค้าทางน้ำ

มีเสียงตะโกนเรียกเขา

เอเลียสหยุดคิด ชายฝั่งก็ยังอยู่ไกลออกไป และในไม่ช้าพวกเขาก็จะตกอยู่ในวิถีกระสุนของเรือลาดตะเวนลำนั้น เขาคิดที่จะหันกลับเข้าไปยังแม่น้ำปาสิก เพราะเรือของเขาไปได้เร็วกว่า แต่ขะตากรรมเป็นปฏิปักษ์กับเขา เรืออีกลำหนึ่งออกมาจากแม่น้ำปาสิก หมวกเหล็กกับปืนของหน่วยทหารรักษาความสงบภายในมองเห็นแวววาว

"เราจนมุมแล้ว"

เขากระซิบ หน้าตาซีดสลด

เขามองดูลำแขนอันล่ำสันของตัวเอง และตัดสินใจใช้ทางเลือกทางเดียวที่เหลือให้ เขาจึงเริ่มพายเรือจนสุดกำลังไปทางเกาะตาลิม* ในขณะนั้น ดวงอาทิตย์กำลังโผล่ขึ้นมาจากท้องฟ้าแล้ว

เรือลำนั้นแล่นฉิวไปอย่างรวดเร็ว ฝ่ายเรือลาดตระเวนก็หมุนตามมาเช่นกัน เอเลียสมองเห็นผู้ชายสองสามคนที่ลุกขึ้นยืน และทำสัญญาณกับเขา

"คุณรู้วิธีจัดการกับเรือไหม?"

เขาถามอิบาร์รา

"ครับ แต่ทำไมล่ะ?"

"เพราะเราจะเพลี่ยงพล้ำ ยกเว้นแต่เพียงว่าผมกระโดดออกไปและพาพวกเขาไปทางอื่น พวกเขาจะตามผม แต่ผมว่ายน้ำเก่งและดำน้ำด้วย... ผมจะพยายามดึงพวกเขาให้ไกลออกไปจากคุณ แล้วคุณพยายามช่วยตัวเองก็แล้วกัน"

"ไม่ อยู่ที่นี่แหละ เราขายชีวิตของเราแพงไปเลย!"

"ไม่มีประโยชน์อะไร เราไม่มีอาวุธ พวกเขาจะยิงเราเป็นเป้านิ่ง!"

ในขณะนั้น เสียงหวีดหวิวได้ยินในน้ำเหมือนกับเสียงตะกั่วร้อน และตามติดมาด้วย เสียงระเบิดดังลั่น

"คุณเห็นรึยัง?"

---

* เป็นชื่อเกาะในอ่าวลากูนาอยู่ทางตะวันตกเฉียงเหนือของโลส บาโญส เป็นบริเวณหมู่บ้านประมง ตรงกลางเกาะมีภูเขาที่ชื่อว่า ซูซง ดาลากา หรือภูเขาหน้าอกหญิง

เอเลียสเอ่ยขึ้น เอาไม้พายวางไว้ในเรือ เราค่อยพบกันในวันก่อนเทศกาลคริสต์มาสตรงหลุมฝังศพของปู่คุณ รักษาตัวเองให้รอดก็แล้วกัน!"

"แล้วคุณล่ะ?"

"พระผู้เป็นเจ้าเคยช่วยผมให้พ้นจากอันตรายมากกว่านี้!"

เอเลียสถอดเสื้อของตนออก กระสุนปืนฉีกเสื้อจนหลุดไปจากมือ และเสียงปืนอีกสองเสียงได้ยินตามมา ด้วยท่าทางไม่หวั่นไหว เขาจับมืออิบาร์ราซึ่งยังคงนอนอยู่ตรงพื้นเรือ หลังจากนั้นเขาก็ลุกขึ้นยืน และดำหายไปในผืนน้ำ เอาเท้าผลักเรือลำเล็กให้ออกไป

เสียงตะโกนหลายเสียงดังขึ้น และอีกครู่หนึ่งไกลออกไป ศีรษะของชายหนุ่มโผล่ขึ้นมาเหนือน้ำเหมือนกับจะสูดลมหายใจ และหายวับลงไปทันที

"นั่น มันอยู่ตรงนั้น!"

เสียงตะโกนหลายเสียงดังขึ้น แล้วเสียงปืนก็ดังขึ้นอีก

เรือลาดตระเวนกับเรืออีกลำหนึ่งเริ่มไล่ตาม ร่องรอยบางๆ เป็นเครื่องหมายให้ติดตาม และไกลออกไปจากเรือของอิบาร์รา ซึ่งสั่นโคลงเคลงเหมือนกับถูกทอดทิ้งเอาไว้ ทุกๆ ครั้งที่นักว่ายน้ำยกศีรษะขึ้นมาหายใจ ฝ่ายทหารรักษาความสงบภายในกับคนเรือก็จะยิงไปทันที

การไล่ล่าใช้เวลานานทีเดียว เรือลำเล็กของอิบาร์ราก็ไปได้ไกลแล้ว ฝ่ายที่ว่ายน้ำเข้ามาใกล้ชายฝั่งประมาณห้าสิบวา คนพายเรือก็เริ่มเหน็ดเหนื่อยพอๆ กับเอเลียสเนื่องจากศีรษะของเขาโผล่พ้นน้ำถี่ขึ้น และทุกๆ ครั้งก็จะเป็นทิศทางที่แตกต่างไปราวกับจะสร้างความสับสนให้กับผู้ที่ติดตามจนไม่สามารถตามมาได้ พวกเขาเห็นเขาครั้งสุดท้ายประมาณสิบวาห่างจากฝั่ง พวกเขายิงไปอีก... หลังจากนั้นอีกหลายนาที และเวลานานกว่านั้นอีกหลายนาทีผ่านเลยไป ไม่มีอะไรโผล่ขึ้นมาบนผิวน้ำอันสงบและนิ่งเงียบอีก

ครึ่งชั่วโมงต่อมา คนพายเรือคนหนึ่งอ้างว่า พบรอยเลือดอยู่ใกล้ฝั่ง แต่เพื่อนๆ ของเขากลับสั่นศีรษะโดยไม่แน่ใจว่าจะคล้อยตามหรือปฏิเสธดี

63

คำอธิบายของบาทหลวงดามาโซ

ของขวัญแต่งงานราคาแพงกองกันอยู่บนโต๊ะอย่างไร้ความหมาย ไม่ว่าจะเป็นเพชรในกล่องกำมะหยี่สีน้ำเงิน หรือผ้าใยสับปะรดที่ปักอย่างสวยงาม หรือม้วนผ้าไหมมากมาย ไม่ได้ดึงดูดสายตาของมาเรีย คลารา หญิงสาวมองดูสิ่งเหล่านี้แต่ก็มองไม่เห็น เธอไม่อ่านหนังสือพิมพ์ซึ่งให้เรื่องราวเกี่ยวกับความตายของอิบาร์ราซึ่งจมน้ำตายในทะเลสาบ

ในทันทีทันใดนั้น เธอก็รู้สึกว่ามีฝ่ามือสองข้างวางอยู่บนดวงตาของเธอและกดเอาไว้แน่น พร้อมกับมีเสียงรื่นเริงจากบาทหลวงดามาโซพูดขึ้นว่า

"ใครเอ่ย? ใครเอ่ย?"

มาเรีย คลารา ผลุดลุกขึ้นยืน และร้องมองท่านอย่างตื่นตะลึง

"เด็กโง่เอ๋ย! หนูตกใจใช่ไหมฮึ? หนูไม่ได้รอพบพ่อใช่ไหมฮะ? พ่อมาจากอีกมณฑล เพื่อมาร่วมพิธีแต่งงานของหนู"

หลังจากนั้น ท่านจึงเดินเข้ามาหาเธอด้วยรอยยิ้มอย่างพออกพอใจ แล้วจึงยื่นมือให้เธอจุมพิต มาเรีย คลาราเดินเข้ามาใกล้ ตัวสั่นเทา แล้วจึงจุมพิตมือของพระอย่างนอบน้อม

"หนูเป็นอะไรไป มาเรีย?"

พระฟรันซิสกันถามขึ้น รอยยิ้มอันรื่นเริงหมดไป กลายเป็นกระสับกระส่าย

"มือของหนูเย็นเฉียบ หน้าก็ซีด... หนูป่วยหรือ ลูกพ่อ?"

และแล้วบาทหลวงดามาโซก็ดึงเด็กสาวเข้ามาหาอย่างอ่อนโยนจนกระทั่งไม่มีผู้ใดเชื่อว่าท่านจะทำแบบนี้ได้ หลังจากนั้นจึงกุมมือทั้งสองข้างของหญิงสาวเอาไว้ แล้วจึงถามเธอด้วยสายตา

"หนูไม่วางใจพ่ออุปถัมภ์อีกแล้วหรือ?"

ท่านถามขึ้นอย่างตำหนิ

"มา! มานั่งที่นี่และเล่าให้พ่อฟังถึงความผิดหวังเล็กๆ น้อยๆ ของหนู เหมือนกับที่หนูเคยเล่าเมื่อครั้งยังเป็นเด็ก เมื่อครั้งที่หนูมาขอเทียนไขเพื่อเอาไปทำตุ๊กตาเทียน หนูก็รู้ว่าพ่อรักและทะนุถนอมหนู... และไม่เคยตำหนิหนูเลย..."

เสียงของบาทหลวงดามาโซไม่ห้วนอีก แต่กลับเป็นเสียงที่รักใคร่ มาเรีย คลาราเริ่มร้องไห้

"หนูร้องไห้หรือ ที่รัก! ทำไมล่ะ? หนูทะเลาะกับลินาเรสหรือเปล่า?"

มาเรีย คลาราเอามือปิดหูไว้

"อย่าพูดถึงเขาอีก... ไม่ใช่ตอนนี้!"

หญิงสาวร้องไห้

บาทหลวงดามาโซมองเธออย่างงุนงง

"หนูไม่วางใจพ่อพอที่จะเล่าความลับให้พ่อฟังหรือ? พ่อไม่พยายามเอาใจทุกๆ คนที่หนูชอบหรือ?"

หญิงสาวเงยหน้าขึ้นมามองบาทหลวง ดวงตาหล่อลื่นไปด้วยน้ำตา เธอมองดูท่านอยู่ครู่หนึ่ง แล้วก็เริ่มร้องไห้อย่างขมขื่นอีกครั้งหนึ่ง

"อย่าร้องไห้แบบนี้ ลูกสาวของพ่อ! น้ำตาของหนูทำให้พ่อเจ็บปวด บอกพ่อสิว่าหนูเจ็บตรงไหน แล้วก็จะรู้ว่าพ่ออุปถัมภ์ของหนูรักหนูมากเพียงใด!"

มาเรีย คลาราค่อยๆ เข้ามาใกล้บาทหลวง และทรุดลงคุกเข่าอยู่ตรงเท้าของท่าน แล้วจึงเงยหน้าที่อาบไปด้วยน้ำตา และพูดกับท่านด้วยเสียงแผ่วเบาจนเกือบจะไม่ได้ยินว่า

"คุณพ่อยังรักหนูอีกหรือคะ?"

"ลูก!"

"ถ้าอย่างนั้น... ช่วยคุ้มครองพ่อของหนูและเลิกงานแต่งงานของหนูด้วยเถิด"

หลังจากนั้น มาเรีย คลาราจึงเล่าเรื่องที่เธอพบกับอิบาร์ราเป็นครั้งสุดท้าย

ให้ท่านฟัง โดยไม่พูดถึงความลับที่เกี่ยวกับการกำเนิดของเธอ

บาทหลวงดามาโซ แทบจะไม่เชื่อในสิ่งที่ท่านได้ยิน เธอพูดต่อไปว่า

"ตราบใดที่เขายังมีชีวิตอยู่ หนูก็คิดว่าจะอยู่อย่างนี้ หนูยังหวังอยู่และยังเชื่อมั่นอยู่! หนูอยากจะมีชีวิตอยู่เพื่อรู้เรื่องเกี่ยวกับเขา... แต่มาบัดนี้เขาถูกฆ่าไปแล้ว ก็ไม่มีเหตุผลอันใดที่หนูจะมีชีวิตและทนทุกข์อีกต่อไป"

เธอพูดช้าๆ ด้วยเสียงแผ่วเบา ราบเรียบ และปราศจากน้ำตา

"โง่จัง! ลินาเรสไม่ดีกว่าเป็นพันเท่า...?"

"ในขณะที่เขายังมีชีวิตอยู่ หนูก็ยังจะแต่งงาน... หนูเคยคิดจะหนี หลังจากนั้น... พ่อของหนูไม่ต้องการอะไร ยกเว้นเส้นสายในสังคม! มาตอนนี้เขาตายไปแล้ว และจะมีใครมายอมรับหนูเป็นภรรยาอีก...ในขณะที่เขายังมีชีวิตอยู่ หนูลดตัวเองได้ อย่างน้อยที่สุดก็ยังมีกำลังใจที่รู้ว่าเขายังมีชีวิตอยู่ และอาจจะคิดถึงหนู มาบัดนี้ เขาก็ตายไปแล้ว... ให้หนูเข้าคอนแวนต์หรือหลุมฝังศพ!"

เสียงของหญิงสาวหนักแน่นจนกระทั่งความร่าเริงของบาทหลวงดามาโซหมดสิ้นไป เปลี่ยนไปเป็นการครุ่นคิด ท่านพูดตะกุกตะกักออกมาว่า

"หนูรักเขามากปานนั้นเชียวรึ?"

มาเรีย คลาราไม่ตอบ ฝ่ายบาทหลวงดามาโซนั้นโน้มศีรษะลงและนิ่งเงียบ แต่ในที่สุด ท่านก็พูดขึ้นด้วยเสียงแตกพร่าว่า

"ลูกสาวของพ่อเอ๋ย! พ่อต้องขอโทษด้วยที่ทำให้หนูไม่มีความสุขโดยไม่ได้ตั้งใจ พ่อมัวแต่คิดถึงอนาคตของหนู พ่ออยากให้หนูมีความสุข พ่อจะยอมให้หนูแต่งงานกับคนพื้นเมืองที่นี่ และเห็นหนูเป็นภรรยาที่ไม่มีความสุข และเป็นแม่ที่เคราะห์ร้ายได้อย่างไรกัน? และพ่อต่อต้านมันจนถึงที่สุด พ่อใช้ตำแหน่งของพ่อผิดๆ ก็เพื่อหนู เพื่อหนูเท่านั้น ถ้าหนูเป็นภรรยาของเขา หนูก็จะร้องไห้กับสถานะของสามีที่เปิดให้กับความทุกข์โดยไม่มีทางป้องกันได้ ในฐานะที่เป็นแม่หนูก็จะร้องไห้ให้กับชะตากรรมของลูกๆ ของหนู ถ้าหนูให้การศึกษาพวกเขาก็ต้องเตรียมตัวให้กับอนาคตที่ไม่มีความสุข พวกเขาจะทำตัวเป็นปรปักษ์ต่อศาสนา แล้วหนูก็จะเห็นพวกเขาห้อยอยู่ในตะแลงแกงหรือถูกเนรเทศไปที่อื่น แต่ถ้าหนู

ปล่อยให้เขาโง่เง่า หนูก็จะเห็นว่าเขาลดฐานะของตนเองและถูกกดขี่! พ่อยอมไม่ได้! เพราะเหตุนี้ พ่อจึงหาสามีให้ สามีที่จะทำให้หนูเป็นแม่ที่มีความสุขของลูก ๆ และเป็นสามีที่มีอำนาจมิใช่เชื่อฟังใคร เป็นสามีที่สามารถลงโทษคนได้ มิใช่รับทุกข์... พ่อรู้ว่าเพื่อนยามเด็กของหนูเป็นคนดี พ่อรักเขาพอ ๆ กับที่รักพ่อของเขา แต่พ่อเกลียดขังพวกเขาเมื่อพ่อเห็นว่าเขาจะทำให้หนูไม่มีความสุข เพราะพ่อรักหนู บูชาหนู พ่อรักหนูเหมือนกับพ่อแท้ ๆ ที่รักลูก พ่อไม่รักใครยกเว้นหนู พ่อดูหนูเติบใหญ่ และไม่มีชั่วโมงไหนผ่านไปโดยไม่คิดถึงหนู พ่อฝันถึงหนู ๆ เป็นความสุขเพียงอันเดียวของพ่อ..."

และแล้วบาทหลวงดามาโซ ก็เริ่มร้องไห้ประหนึ่งทารก

"เพราะฉะนั้น ถ้าคุณพ่อยังรักหนูอยู่ อย่าให้หนูไม่มีความสุขตลอดไปเลยค่ะ เขาไม่มีชีวิตแล้ว หนูอยากเป็นนางชี!"

บุรุษชราเอามือกดหน้าผากเอาไว้ แล้วพูดย้ำว่า

"เป็นนางชี! เป็นนางชี! ลูกพ่อ หนูไม่รู้หรอกว่าชีวิตกับความเร้นลับที่ซ่อนอยู่ในเบื้องหลังกำแพงอารามเป็นอย่างไร หนูไม่รู้หรอก! พ่อเลือกที่จะเห็นหนูไม่มีความสุขพันครั้งในโลกนี้มากกว่าในอาราม... ข้างนอกนี้ ความทุกข์โศกของหนูยังมีคนเห็น ในนั้น หนูมีแต่กำแพงเท่านั้น... หนูเป็นคนสวย สวยมากจริง ๆ และหนูไม่ได้เกิดมาเพื่อพระผู้เป็นเจ้า เป็นเจ้าสาวของพระเยซูคริสต์! เชื่อพ่อเถิดลูกพ่อ เวลาจะทำให้ทุกอย่างลางเลือนไปเอง หนูจะลืมได้ แล้วหนูก็จะรู้จักรักและรักสามีของหนู...ลินาเรส"

"อารามหรือ...ความตาย!"

มาเรีย คลาราพูดย้ำ

"อาราม อาราม หรือความตาย!"

ท่านร้องขึ้น

"มาเรีย พ่อแก่แล้ว และจะไม่มีเวลาให้หนูหรือความสงบในใจของหนูอีก... เลือกทางออกทางอื่นเถิด เลือกรักคนอื่น ชายหนุ่มอีกคนหนึ่งไม่ว่าเขาจะเป็นใครก็ตาม แต่ไม่ใช่อาราม"

"อารามหรือความตาย!"

"พระเจ้าช่วย! พระเจ้าช่วย!"

บาทหลวงร้องขึ้นพลางเอามือปิดศีรษะไว้

"หนูกำลังลงโทษพ่อ เอาหละ แต่ระวังตัวหน่อยนะ ลูกพ่อ!"

แล้วท่านจึงหันไปหาหญิงสาว

"หนูอยากจะเป็นนางชีรึ? เอาหละ พ่อไม่อยากให้หนูตาย"

มาเรีย คลารากุมมือของท่านเอาไว้ทั้งสองข้าง กอดมือนั้นเอาไว้ แล้วจึงจุมพิตพร้อมกับคุกเข่าลง

"พ่ออุปถัมภ์! พ่ออุปถัมภ์ของหนู!"

เธอพูดซ้ำไปมา

บาทหลวงเดินออกมาอย่างเศร้าสร้อย ศีรษะของท่านโน้มลง และทอดถอนใจ

"พระเจ้า! พระเจ้า! พระองค์มีจริง เพราะพระองค์กำลังลงโทษ! แต่ได้โปรดแก้แค้นผม และละเว้นคนที่ไร้เดียงสาด้วยเถิด ช่วยลูกของผมด้วย!"

64

วันก่อนเทศกาลคริสต์มาส

สูงขึ้นไปตามบริเวณลาดชันของภูเขาแห่งหนึ่ง กระต๊อบหลังหนึ่งซึ่งปลูกอยู่ใกล้ๆ กับลำธาร สร้างอยู่บนตอไม้บิดเบี้ยว ซ่อนตัวเองอยู่ท่ามกลางหมู่ไม้ เหนือหลังคาซึ่งทำจากหญ้ามีเถาน้ำเต้าเลื้อยอยู่ น้ำเต้ากับดอกไม้ขึ้นปกคลุมอยู่เต็ม บ้านนาหลังนั้นตกแต่งด้วยเขากวาง หัวหมูป่า และงาช้างยาวอยู่สองสามอัน ที่นี่เป็นบ้านของครอบครัวตากาล็อกที่มีชีวิตอยู่ด้วยการล่าสัตว์และตัดไม้

ภายใต้ร่มเงาของไม้ต้นหนึ่ง ปู่กำลังทำไม้กวาดด้วยก้านของใบปาล์ม ในขณะที่หญิงสาวคนหนึ่งกำลังจัดไข่ มะนาวกับผักชนิดต่างๆ ลงในตะกร้า เด็กสองคน ชายหนึ่งหญิงหนึ่งกำลังเล่นอยู่กับเด็กเล็กๆ ที่มีใบหน้าซีดและอยู่ไม่สุข มีดวงตาลึกกลมโต และนั่งอยู่บนลำต้นไม้ที่หักโค่นลงมา เราจำใบหน้าซูบผอมของบุตรชายของซีซาคือบาซิลิโอซึ่งเป็นพี่ชายของคริสปินได้

"เมื่อขาหายแล้ว เราจะเล่นซ่อนหากันนะ หนูจะเล่นเป็นแม่"

เด็กหญิงคนนั้นพูดกับเด็กชายซึ่งพูดต่อไปอีกว่า

"เธอไปไต่เขากับเราให้ถึงยอดเขาเลยแล้วก็จะดื่มเลือดกวางกับน้ำมะนาว แล้วเธอจะได้อ้วน หลังจากนั้นพี่จะสอนเธอให้กระโดดจากหินก้อนหนึ่งไปอีกก้อนหนึ่งเหนือสายน้ำ"

บาซิลิโอยิ้มเศร้าๆ มองดูรอยแผลที่เท้าของเขา แล้วจึงหันขึ้นไปมองดวงอาทิตย์ที่กำลังทอแสงกล้า

"เอาไม้กวาดเหล่านี้ไปขาย แล้วซื้อของให้กับน้องของหนู เพราะวันนี้เป็นวันคริสต์มาส"

ปู่พูดกับหญิงสาวคนนั้น

"ประทัด! หนูอยากได้ประทัด!"

เด็กชายคนนั้นร้องขึ้น

"ของหนูนะ อยากได้หัวของตุ๊กตา"

เด็กผู้หญิงเล็กๆ คนนั้นตะโกนขึ้นมา เอามือจับกระโปรงของพี่สาวแน่น

"แล้วหนูล่ะ หนูอยากได้อะไร?"

ปู่ถามบาซิลิโอ

"ท่านครับ"

เขาพูดขึ้น

"หนูป่วยอยู่กว่าหนึ่งเดือนใช่ไหมครับ?"

"พระจันทร์ผ่านไปถึงสองครั้งนับตั้งแต่พวกเราพบหนูนอนหมดสติ เนื้อตัวเต็มไปด้วยบาดแผล พวกเราคิดว่าหนูคงจะตาย..."

"ขอให้พระผู้เป็นเจ้าอวยพระพรเจ้าด้วยเถิด เราจนเหลือเกิน!"

บาซิลิโอตอบ

"แต่วันนี้เป็นวันคริสต์มาส หนูอยากเข้าเมืองเพื่อไปหาแม่กับน้องชายของหนู พวกเขาคงตามหาหนูอยู่"

"แต่ลูกเอ๋ย เจ้ายังไม่หายดีและเมืองของเจ้าอยู่ไกล และจะไม่ไปถึงก่อนเที่ยงคืนแน่!"

"ไม่เป็นไรครับ ท่าน! แม่กับน้องชายเล็กๆ ของหนูคงจะเศร้ามาก ตลอดหลายๆ ปีที่ผ่านมา เราฉลองวันนี้ด้วยกัน... ปีที่แล้วเรากินปลาทั้งตัวด้วยกันสามคน... แม่คงร้องไห้และตามหาหนูแน่ครับ"

"หนูไม่มีชีวิตรอดไปถึงเมืองหรอกลูก! ในคืนนี้เราจะมีไก่กับเนื้อหมูป่าตากแห้ง พวกลูกชายของปู่จะต้องตามหาหนูแน่ๆ เมื่อเขากลับมาจากทุ่งนา..."

"ท่านมีลูกชายหลายคน แต่แม่ของหนูมีเราเพียงสองคน ท่านอาจจะคิดว่าหนูตายไปแล้วก็ได้ครับ! หนูอยากให้แม่มีความสุขในคืนนี้ และให้ของขวัญแก่ท่าน--- คือลูกชาย!"

ดวงตาของบุรุษชราหล่อริ้นไปด้วยน้ำตา ท่านเอามือวางบนศีรษะ

ของเขา และพูดกับเขาอย่างตื้นตันใจว่า

"หนูช่างเหมือนผู้ใหญ่เสียจริง ไปเถอะไปหาแม่ และให้ของขวัญแก่ท่าน... จากพระผู้เป็นเจ้า เหมือนกับที่หนูพูดเอาไว้ ถ้าเพียงแต่ปู่รู้จักชื่อเมืองของหนู ปู่ก็คงไปแล้วตอนที่หนูป่วย ไปเถอะ เจ้าลูกชาย ขอให้พระผู้เป็นเจ้ากับพระเยซูคริสต์เจ้าจงคุ้มครองหนูด้วย! ลูเซียหลานสาวของปู่จะไปเป็นเพื่อนจนถึงเมืองที่ใกล้ที่สุด"

"อะไรนะ! จะไปแล้วเหรอ?"

เด็กชายตัวเล็กถาม

"ข้างล่างมีทหาร มีขโมยเยอะแยะ เธอไม่อยากเห็นประทัดของหนูเหรอ? ปัง ปัง ปัง!"

"พี่ไม่อยากเล่นซ่อนหาด้วยกันเหรอ?"

เด็กผู้หญิงถาม

"พี่เคยซ่อนไหม? จริงๆ นะ ไม่มีอะไรสนุกเท่ากับถูกตามและซ่อนตัว!"

บาซิลิโอยิ้ม แล้วจึงหยิบไม้เท้า และพูดด้วยน้ำตาเต็มตาว่า

"พี่จะกลับมาเร็วๆ จะพาน้องชายเล็กๆ มาด้วย หนูจะได้เจอเขาและเล่นกับเขา เขาตัวโตเท่ากับหนูด้วยนะ"

"เขาเดินขากะเผลกเหมือนกันไหม?"

เด็กผู้หญิงเล็กๆ ถาม

"ถ้าอย่างนั้น เราจะให้เขาเล่นซ่อนหาอยู่กับบ้าน"

"อย่าลืมพวกเรานะ"

บุรุษชราพูดขึ้น

"เอาเนื้อหมูป่าไปด้วย เอาไปให้แม่ของหนู"

พวกเด็กๆ เดินตามเขาไปจนถึงสะพานไม้ไผ่ที่ทอดผ่านธารน้ำที่ไหลเชี่ยว ลูเซียบอกให้เขาพิงแขนของเธอเอาไว้ หลังจากนั้นทั้งสองก็หายไปจากสายตาของพวกเด็กๆ บาซิลิโอเดินได้คล่องทั้งๆ ที่ขาของเขายังมีผ้ามัดเอาไว้

วันนั้นเป็นวันก่อนเทศกาลคริสต์มาส แต่เมืองก็ยังเศร้าโศก ไม่มี

โคมกระดาษห้อยตรงหน้าต่างแม้แต่ดวงเดียว ในบ้านเรือนไม่มีเสียงสนุกสนานดังลอดออกมาเหมือนปีก่อนๆ

ตรงบริเวณชั้นล่างของบ้านของกัปตันบาซิลิโอ ท่านกับดอน ฟิลิโป กำลังสนทนากันอยู่ใกล้ๆ หน้าต่างที่มีลูกกรง (เคราะห์กรรมของฝ่ายหลังทำให้ทั้งสองกลายเป็นเพื่อนกัน) ตรงหน้าต่างอีกบานหนึ่ง ซินัง กับญาติของเธอ วิคตอเรีย กับอิไดย์ผู้น่ารักกำลังมองออกไปที่ถนน

จันทร์ข้างแรมปรากฏขึ้นตรงสุดขอบฟ้า ตกแต่งหมู่เมฆ ต้นไม้ และบ้านเรือน และสร้างเงายาวดูประหลาดนัก

"สำหรับเรื่องของคุณนะครับ จะต้องนับว่าเป็นโชคดีไม่น้อยเลยที่คุณหลุดออกมาได้ในเวลาแบบนี้!"

กัปตันบาซิลิโอตั้งข้อสังเกตกับดอน ฟิลิโป

"ครับ พวกเขาเผาหนังสือของคุณ แต่คนอื่นๆ สูญเสียมากกว่านี้!"

หญิงคนหนึ่งเดินเข้ามาตรงซี่กรง และมองเข้ามาภายใน ดวงตาของเธอสว่าง หน้าตาซูบผอม ผมเผ้าหลุดลุ่ยและสกปรก แสงจันทร์ทำให้เธอดูประหลาด

"ซีซา!"

ดอน ฟิลิโปร้องขึ้นมาอย่างประหลาดใจ พลางหันไปหาดอน บาซิลิโอ ฝ่ายหญิงวิกลจริตนั้นเดินจากไป

"เธอไม่ได้รักษาตัวอยู่ที่บ้านของหมอคนหนึ่งหรือนี่?"

ท่านถามขึ้น

"เธอหายแล้วหรือ?"

กัปตันบาซิลิโอยิ้มออกมาอย่างขมขื่น

"หมอคนนั้นเกรงว่าเขาจะถูกกล่าวหาว่าเป็นเพื่อนของดอน คริโซสโตโม ดังนั้นเขาจึงไล่เธอออกไป ตอนนี้เธอเดินเตร็ดเตร่ไปทั่ว บ้าเสียยิ่งกว่าเดิม เธอร้องเพลง แต่ไม่เป็นภัยกับใคร และเข้าไปอยู่ในป่า"

"อะไรเกิดขึ้นในเมืองอีกนับตั้งแต่เราจากไป? ผมรู้ว่าเรามีพระประจำตำบลคนใหม่และมีอัลเฟเรซคนใหม่ด้วย..."

"เป็นเวลาปั่นป่วน มนุษยธรรมถดถอย"

กัปตันบาซิลิโอพึมพำและยังจำอดีตได้ดี

"ไหนดูซิ วันที่คุณจากไป พวกเขาพบหัวหน้าไวยาวัจกรถูกฆ่าตาย ห้อยจากเพดานในบ้านของเขาเอง บาทหลวงซัลวีได้รับความกระทบกระเทือนจากความตายของเขามากทีเดียว และเข้าไปยึดเอกสารทั้งหมดของผู้ตาย อา! ตาซิโอ นักปราชญ์ก็ตายไปเหมือนกัน และถูกนำไปฝังในป่าช้าจีน"

"ดอน อะนัสตาซิโอผู้น่าสงสาร แล้วหนังสือของท่านละครับ?"

ดอน ฟิลิโปทอดถอนใจ

"ถูกผู้ทรงศีลเผาทิ้งหมด เพราะคิดว่าตนเองจะทำให้พระผู้เป็นเจ้าทรงพอพระทัย ผมไม่สามารถเอาหนังสือมาได้เลยแม้แต่เล่มเดียว แม้แต่งานของซิเซโร... ท่านนายกเทศมนตรีไม่ได้ทำอะไรเลย"

ทั้งคู่ต่างก็ตกอยู่ในภวังค์ ในเวลาเดียวกันนั้นเอง เสียงเพลงเศร้าและวังเวงของหญิงวิกลจริตก็ดังขึ้นมา

"เธอรู้ไหมว่ามาเรีย คลาราจะแต่งงานเมื่อไหร่?"

อิไดถามซินัง

"ฉันไม่รู้หรอก ฉันได้รับจดหมายจากเธอฉบับหนึ่งแต่ก็ยังไม่ได้เปิดอ่าน กลัวว่าจะได้รับข่าวร้าย คริโซสโตโมผู้น่าสงสาร!"

เธอตอบ

"มีคนพูดว่าถ้ามิใช่ลินาเรสแล้วละก็ กัปตันติอาโกจะต้องถูกแขวนคอเป็นแน่ แล้วมาเรีย คลาราจะทำอะไรได้เล่า?"

วิคตอเรียตั้งข้อสังเกต

เด็กคนหนึ่งเดินขากะเผลกผ่านไป เขาเดินตรงไปยังลานกลางเมือง ตรงบริเวณที่ซีซากำลังร้องเพลงอยู่ เด็กคนนี้คือบาซิลิโอ เขาไปที่บ้าน แต่ก็พบว่าบ้านถูกทิ้งร้างเอาไว้และผุพังไปแล้ว หลังจากที่เฝ้าถามผู้คนมากมาย ก็รู้แต่เพียงว่ามารดาของเขานั้นเป็นบ้าไปและเดินเร่ร่อนอยู่ในเมือง ส่วนคริสปินนั้นไม่มีผู้ใดรู้เรื่องเลย

บาซิลิโอกลั้กลืนน้ำตาของตน ระงับความเศร้าโศกและออกตามหามารดาโดยไม่ยอมพัก เขาเดินมาถึงตัวเมือง และถามถึงมารดา ก็พอดีได้ยินเสียงเพลงของเธอ เด็กชายผู้น่าสงสารพยายามควบคุมขาที่สั่นระริกของตนเอาไว้ อยากวิ่งไปหาและวิ่งเข้าไปกอดมารดา

หญิงวิกลจริตเดินออกไปจากลานกลางเมือง และเดินไปถึงบ้านของท่านอัลเฟเรซคนใหม่ ขณะนั้นก็เหมือนกับครั้งก่อนๆ ที่ทหารยามยืนเฝ้าประตูอยู่ และศีรษะของสตรีนางหนึ่งปรากฏขึ้นมาตรงหน้าต่าง อย่างไรก็ดี เธอมิใช่เมดูซ่า แต่เป็นหญิงสาวคนหนึ่ง ท่านอัลเฟเรซกับโชคร้ายมิได้เป็นสิ่งที่เหมือนกัน

ซีซาเริ่มร้องเพลงที่หน้าบ้าน ตามองดูดวงจันทร์ที่ล่องลอยอย่างสง่างามอยู่ในท้องฟ้าสีน้ำเงินท่ามกลางกลุ่มเมฆสีทอง บาซิลิโอมองเห็นมารดาแต่ไม่กล้าเข้าไปหา รั้งรออยู่เพื่อให้เธอเดินออกมาจากที่นั่นเสียก่อน เขาเดินไปเดินมาแต่ก็หลีกเลี่ยงไม่เข้าไปใกล้ค่ายทหาร

หญิงสาวคนที่อยู่ตรงหน้าต่างฟังเสียงเพลงของหญิงวิกลจริตอย่างตั้งอกตั้งใจ และสั่งให้ทหารยามนำเธอขึ้นมาบนบ้าน

เมื่อเธอเห็นทหารเดินเข้ามาใกล้และได้ยินเสียงของเขา ซีซาก็ตกใจกลัวอย่างสุดขีด และเริ่มออกวิ่ง พระผู้เป็นเจ้าเท่านั้นจะทรงรู้ว่าคนวิปลาสนั้นวิ่งได้เร็วปานใด ฝ่ายบิซิลิโอนั้นตามมาเบื้องหลัง ด้วยเกรงว่าจะตามไม่ทัน เขาจึงออกวิ่ง ลืมความเจ็บปวดที่ขาของตนเอง

"เห็นเด็กคนนั้นวิ่งตามผู้หญิงบ้าไหม!"

สาวใช้คนหนึ่งซึ่งอยู่บนถนนร้องขึ้นมา

เมื่อเห็นว่าเขายังวิ่งตามเธออีก เธอก็หยิบก้อนหินขว้างไปที่ตัวเขา และบอกว่า

"นี่แน่ะ เอานี่ไป! เสียดายจังที่หมาถูกมัดเอาไว้"

บาซิลิโอรู้สึกถึงแรงกระทบตรงศีรษะ แต่เขาก็ยังวิ่งต่อไปโดยไม่สนใจมันสุนัขต่างพากันเห่าขรม ท่านก็ร้องตาม หน้าต่างหลายๆ บานเปิดออกสำหรับผู้ที่อยากรู้อยากเห็น แต่หลายๆ บานก็ยังปิดสนิทด้วยเกรงว่าจะเกิดจลาจล

อีกคืนหนึ่ง

ทั้งสองคนมาถึงชานเมือง ฝ่ายซีซานั้นเริ่มวิ่งช้าลง แต่เธอกับผู้ตามก็ยังอยู่ห่างกันออกไป

"แม่ครับ!"

เขาร้องขึ้น เมื่อมองเห็นเธอ

หญิงวิกลจริตก็เริ่มออกวิ่งอีกเมื่อได้ยินเสียงของเขา

"แม่ครับ หนูเอง!"

เด็กชายตะโกนขึ้นอย่างสิ้นหวัง

แต่หญิงวิกลจริตหาได้ยินไม่ เด็กชายจึงวิ่งตามไป หอบฮัก พวกเขาวิ่งผ่านทุ่งนาและเข้าไปใกล้เขตป่า

บาซิลิโอเห็นมารดาของเขาวิ่งเข้าป่าไป เขาจึงวิ่งตาม พุ่มไม้และกอไม้กิ่งก้านที่มีหนาม รากของต้นไม้ที่โผล่ขึ้นมาเป็นอุปสรรคต่อการเคลื่อนไหวของบุคคลทั้งสอง เด็กชายตามเงาของมารดา ซึ่งพอเห็นได้ลางๆ จากแสงจันทร์ที่สาดส่องผ่านที่โล่งและผ่านกิ่งไม้ บริเวณนี้คือป่าอันลึกลับของตระกูลอิบาร์รา

เด็กชายสะดุดและล้มลงหลายครั้ง แต่เขาก็ลุกขึ้นไม่รู้สึกถึงความเจ็บปวด ร่างกายทั้งหมดมุ่งตรงไปที่ดวงตาซึ่งมองตามร่างอันเป็นที่รัก

ทั้งสองผ่านลำธารซึ่งมีเสียงสายน้ำไหลเบาๆ หนามแหลมของต้นไผ่ซึ่งตกลงไปบนฝั่งขึ้นแฉะทิ่มแทงเท้าอันว่างเปล่าของเขา แต่บาซิลิโอก็ไม่หยุดเพื่อดึงมันออก

เขาประหลาดใจเป็นอย่างยิ่งที่เห็นมารดาวิ่งลึกเข้าไปในป่าทึบ ผ่านประตูไม้ซึ่งใช้ปิดหลุมฝังศพของคนสเปนผู้เฒ่าตรงโคนต้นมะเดื่อ

บาซิลิโอพยายามทำแบบเดียวกัน แต่ก็พบว่าประตูปิดอยู่ หญิงวิกลจริตกั้นประตูเอาไว้ด้วยลำแขนและศีรษะอันยุ่งเหยิง และดันประตูเอาไว้จนสุดแรง

"แม่ครับ หนูเอง หนูเอง หนูคือบาซิลิโอ ลูกชายของแม่!"

ลูกชายร้องขึ้นอย่างเหนื่อยอ่อน และล้มลงบนพื้นดิน

แต่หญิงวิกลจริตไม่ยอมให้ผ่าน เอาขาวางบนพื้นดินแน่นและดันเอาไว้ด้วยกำลังทั้งหมดที่มีอยู่

บาซิลิโอเอากำปั้นทุบประตู ศีรษะของเขานั้นอาบไปด้วยเลือด เขาคร่ำครวญร้องไห้แต่ก็ไร้ประโยชน์ เขายกร่างขึ้นอย่างเจ็บปวด มองไปยังกำแพงและคิดที่จะปีนขึ้นไป แต่ก็หาที่เกาะไม่ได้ ดังนั้น เขาจึงเดินอ้อมไป และพบกิ่งมะเดื่ออยู่กิ่งหนึ่งพาดอยู่กับกิ่งไม้ของอีกต้นหนึ่ง เขาจึงไต่ขึ้นไป ความรักและกตัญญูของเขาช่างมหัศจรรย์ยิ่งนัก เขาไต่จากกิ่งหนึ่งไปอีกกิ่งหนึ่งจนมาถึงต้นมะเดื่อ และมองเห็นมารดาซึ่งยังคงเอาศีรษะดันบานประตูอยู่

เสียงที่ดังมาจากกิ่งไม้เรียกความสนใจจากซีซา เธอหันกลับและอยากวิ่งหนี แต่บุตรชายของเธอปล่อยร่างให้ร่วงลงมาจากต้นไม้ และเข้าโอบกอดมารดาของตน จุมพิตเธอทั่วใบหน้าก่อนที่จะหมดสติไป

ซีซามองเห็นหน้าผากของเขาอาบไปด้วยเลือด เธอจึงก้มลงมา ดวงตาคู่นั้นถลนออกมาจนแทบจะหลุดออกจากเบ้า เธอจ้องมองใบหน้านั้น ร่างกายที่ซีดเซียวปลุกเร้าเซลล์ในสมองซึ่งหลับใหลไปแสนนาน บางสิ่งบางอย่างที่เปรียบได้กับกระจุไฟฟ้าที่เข้าไปเปล่งแสงอยู่ในใจเธอ แล้วเธอก็จำลูกชายของเธอได้ เธอกรีดร้องขึ้น แล้วจึงโถมตัวลงบนร่างที่ไร้สติของลูก โอบกอดจุมพิตเขา

ทั้งมารดาและลูกชายต่างก็หมดสติสมประดี...

เมื่อบาซิลิโอฟื้นคืนสติกลับมา ก็พบว่ามารดาสิ้นใจไปแล้ว เขาเฝ้าเรียกเธอด้วยชื่อที่อ่อนโยนอย่างที่สุด เมื่อเห็นแล้วว่าเธอไม่หายใจและจะไม่ตื่นขึ้นมาอีก เขาจึงลุกขึ้นยืน เดินไปยังลำธารเพื่อเอาน้ำใส่กรวยใบกล้วยมาประพรมใบหน้าอันซีดเซียวของมารดา แต่ทว่าหญิงวิกลจริตไม่เคลื่อนไหวอีกแล้ว ดวงตาของเธอนั้นก็ยังคงปิดสนิท

บาซิลิโอเฝ้ามองมารดาอย่างตื่นตระหนก เขาแนบใบหูลงตรงหัวใจ แต่หน้าอกอันผ่ายผอมและโรยรานั้นเย็นชืดและไม่เต้นอีก เขาจึงเอาริมฝีปากวางบนริมฝีปากของมารดาแต่ก็ไม่มีลมหายใจ เด็กผู้น่าสงสารเฝ้าโอบกอดร่างอันไร้ชีวิตร่างนั้นร่ำไห้

แสงจันทร์ส่องสว่างอยู่บนท้องฟ้าอันเป็นสง่า สายลมพัดผ่านมาอย่างอ้อยอิ่ง จิ้งหรีดใต้หญ้าส่งเสียงร้อง

คืนแห่งแสงสว่างและคืนแห่งความสุขของเด็กๆ จำนวนมากมาย ในอ้อมอกอันอบอุ่นของครอบครัวต่างก็เฉลิมฉลองความทรงจำอันแสนหวาน การเลี้ยงฉลองที่ระลึกถึงความรักแรกที่สรวงสวรรค์ส่งมาให้กับพื้นโลก คืนนั้นครอบครัวคริสเตียนทั้งหมดต่างก็ร่วมรับประทานอาหาร ดื่ม เต้นรำ ร้องเพลง หัวเราะ เล่น รัก จุมพิตซึ่งกันและกัน... คืนนี้ในประเทศแถบหนาวเป็นคืนแห่งมนต์ขลังของพวกเด็กๆ ที่มีต้นสนประดับประดาไปด้วยแสงไฟ ตุ๊กตา ขนม และเครื่องประดับตามประเพณี ดวงตากลมโตที่สะท้อนให้เห็นถึงความไร้เดียงสาจ้องดูจนตาลาย คืนนั้นไม่มีสิ่งใดที่เสนอให้กับบาซิลิโอนอกจากการเป็นกำพร้าของเขา ใครเล่าจะรู้? บางทีที่พักของบาทหลวงซัลวีผู้เงียบขรึมนั้นอาจจะมีพวกเด็กๆ เล่นกัน และร้องเพลง

"คริสต์มาสมาถึงแล้ว และคริสต์มาสก็ผ่านเลยไป..."

เด็กชายร้องไห้คร่ำครวญอย่างรันทด และเมื่อเขาเงยหน้าขึ้น ก็พบว่ามีชายคนหนึ่งยืนอยู่เบื้องหน้า จ้องมองเขาอย่างเงียบกริบ ชายแปลกหน้าคนนั้นถามขึ้นด้วยเสียงแผ่วเบาว่า

"หนูเป็นลูกชายของเธอหรือ?"

เด็กชายตอบรับด้วยการพยักหน้า

"แล้วหนูจะทำอะไร?"

"ฝังท่านเอาไว้!"

"ในป่าข้าหรือ?"

"หนูไม่มีเงิน และนอกจากนี้ พระก็คงไม่ยอมแน่"

"แล้วจะทำยังไง?"

"ถ้าท่านจะช่วยผม...?"

"ผมอ่อนแรงมากทีเดียว"

ชายแปลกหน้าคนนั้นตอบ และค่อยๆ ทรุดตัวลงบนพื้น เอามือ

ทั้งสองข้างพยุงไว้กับพื้นดิน...

"ผมบาดเจ็บ... ผมไม่ได้กินหรือนอนมาแล้วถึงสองวัน... มีใครมาที่นี่คืนนี้หรือเปล่า?"

ชายคนนั้นครุ่นคิด และพิจารณาใบหน้าที่น่าดูของเด็กคนนั้น

"ฟังนะ!"

เขาพูดด้วยน้ำเสียงที่อ่อนเพลีย

"ผมก็คงจะตายก่อนพรุ่งนี้เช้าเหมือนกัน... ยี่สิบก้าวจากตรงนี้ บนฝั่งตรงกันข้ามกับลำธาร มีกองฟืนกองใหญ่อยู่ ไปเอาฟืนมาทำเป็นเชิงตะกอน เอาร่างของเราทั้งสองคนวางบนนั้น ปกปิดร่างของเรา แล้วจุดไฟเผาเสียไฟกองใหญ่ จนกระทั่งร่างของเรากลายเป็นเถ้าถ่านไป..."

บาซิลิโอรับฟังอยู่

"หลังจากนั้น ถ้ายังไม่มีผู้ใดมา... หนูขุดตรงนี้นะ แล้วก็จะพบทองคำมากมาย...ทั้งหมดจะเป็นของหนู ไปร่ำเรียนเสีย!"

เสียงของชายแปลกหน้าเริ่มอู้อี้

"ไป ไปเอาฟืนมา...ผมอยากช่วยหนู"

บาซิลิโอจึงเดินไป ฝ่ายคนแปลกหน้านั้นหันหน้าไปทางทิศตะวันออกและพึมพำออกมาเหมือนกับจะสวดมนต์ว่า

"ผมตายไปโดยไม่มีโอกาสได้เห็นรุ่งอรุณของประเทศชาติของผม... ท่านทั้งหลายที่กำลังจะได้เห็นก็ขอให้ต้อนรับรุ่งอรุณนั้น... อย่าได้ลืมผู้ที่ล้มตายจากไปในคืนอันมืดมิดเป็นอันขาด!"

เขาเงยสายตาขึ้นไปสู่สวรรค์ ริมฝีปากเคลื่อนไหวราวกับจะสวดมนต์ หลังจากนั้นจึงก้มศีรษะลงและค่อยๆ ล้มตัวลงไปบนพื้นดิน...

สองชั่วโมงต่อมา ซิสเตอร์รูฟากำลังอยู่ที่บ้านของเธอ และกำลังชำระล้างในช่วงเช้าก่อนที่จะไปเข้าพิธีมิซซา หญิงศรัทธาแก่กล้าผู้นี้มองไปยังเขตป่าใกล้เคียง และมองเห็นควันหนาลอยตัวขึ้นมา เธอทำหน้านิ่วคิ้วขมวดและรู้สึกเคียดแค้นเพราะความศรัทธา เธอพูดออกมาว่า

"เจ้าพวกคนนอกรีตคนนี้ ใครกัน ในวันเฉลิมฉลองแบบนี้ก็ยังตัดไม้และเผาป่า? เพราะเหตุนี้เองจึงมีเคราะห์กรรมมากมาย! ให้แกพยายามเข้าไปอยู่ในไฟข้าระ และแกก็จะเห็นว่าฉันจะเอาแกออกมาจากที่นั่นไหม ไอ้คนป่าเถื่อนพรรค์นั้น!"

บทส่งท้าย

ตัวละครมากมายของเรายังคงมีชีวิตอยู่ และต่างก็คลาดแคล้วจากกันไป ดังนั้นบทส่งท้ายที่แท้จริงจึงทำได้ไม่ดีนัก เพื่อผลประโยชน์ของสาธารณชน เรายินดีที่จะสังหารตัวละครทั้งหมดโดยเริ่มจากบาทหลวงซัลวีก่อน และจบลงด้วยดอนญ่า วิคตอรินา แต่นั่นก็เป็นไปไม่ได้... ให้เขามีชีวิตอยู่ต่อไปเถิด เพราะประเทศชาติ มิใช่พวกเรา ก็ยังต้องเลี้ยงดูพวกเขาอยู่...

นับตั้งแต่มาเรีย คลาราเข้าสู่อารามแล้ว บาทหลวงดามาโซก็จากเมืองนั้นเพื่อไปอยู่ที่มะนิลา ในทำนองเดียวกัน บาทหลวงซัลวีซึ่งยังรอตำแหน่งสังฆราชที่ว่างอยู่ก็ยังเทศน์หลายๆ ครั้งในโบสถ์ซันตาคลารา ซึ่งท่านดำรงตำแหน่งสำคัญของคอนแวนต์ หลังจากนั้นอีกไม่กี่เดือนบาทหลวงดามาโซได้รับคำสั่งจากสาธุคุณประจำมณฑลให้ไปดูแลตำบลในมณฑลที่อยู่ห่างไกลมากแห่งหนึ่ง มีผู้พูดกันว่าท่านรับมันไม่ได้เลย ในวันรุ่งขึ้นก็มีผู้พบท่านสิ้นลมหายใจภายในห้องของท่าน บ้างก็พูดว่าท่านเสียชีวิตเพราะเป็นลม ส่วนคนอื่นๆ บอกว่าเพราะฝันร้าย แต่หมอขจัดข้อข้องใจทั้งหมดด้วยการประกาศว่าท่านเสียชีวิตอย่างฉับพลัน

ไม่มีผู้ใดในหมู่ผู้อ่านที่จะยังจำกัปตันติอาโก ถ้าพวกเขาพบท่านในตอนนี้หลายๆ อาทิตย์ก่อนที่มาเรีย คลาราจะเข้าพิธีสาบานตัว ท่านตกอยู่ในสภาพที่เครียดจัดจนน้ำหนักตัวลดลงและกลายเป็นคนอารมณ์ร้ายและหมกมุ่น ไม่วางใจผู้ใดซึ่งก็เหมือนกับอดีตมิตรสหาย เช่น กัปตันตินอง ซึ่งไม่มีความสุขนักในทันทีที่คอนแวนต์ปิดประตูลง ท่านก็สั่งให้ป้าอิซาเบลซึ่งกำลังหม่นหมองใจเก็บของทุกอย่างที่เป็นของภรรยาที่จากไปกับของบุตรสาวของท่าน และให้ไปมาลาบงหรือซันดิเอโก สืบเนื่องมาจากนับตั้งแต่นี้เป็นต้นไปท่านต้องการมีชีวิตอยู่ตามลำพัง ท่านเล่นการพนันกับไก่ชนอย่างคลั่งไคล้จนกระทั่งท่านเริ่มสูบฝิ่น

ท่านไม่ไปอันติโปโลหรือให้มีพิธีมิซซาอีก ปฏิปักษ์เก่าแก่ของท่านคือดอนญ่า ปาโตรซินิโอ เฉลิมฉลองชัยชนะของเธออย่างศรัทธาด้วยการกรนระหว่างเทศนา ถ้าในเวลาบ่ายของทุกวันท่านผ่านถนนสายแรกของซันโตคริสโต ท่านก็จะเห็นชายร่างเล็กตัวเหลืองนั่งอยู่ในร้านของคนจีนร้านหนึ่ง ร่างผอมและหลังโกง ตาปรือลึกโบ๋กับริมฝีปากและเล็บสีโคลนคล้ำ นั่งจ้องผู้คนด้วยสายตาเลื่อนลอย ในเวลากลางคืนท่านก็จะเห็นชายคนนี้ค่อยๆ ลุกขึ้นยืนอย่างยากลำบาก และพยุงร่างกับไม้เท้ามุ่งหน้าไปยังตรอกแคบๆสายหนึ่งเพื่อเข้าไปในกระต๊อบโกโรโกโส ซึ่งตรงประตูมีป้ายเขียนเอาไว้ด้วยตัวอักษรสีแดงว่า ห้องสูบฝิ่นสาธารณะอันฟิออน* ที่แห่งนี้คือที่ซึ่งกัปตันติอาโกผู้โด่งดังถูกลืมเลือนอย่างสิ้นเชิง แม้แต่จากหัวหน้าไวยาวัจกร

ส่วนดอนญ่า วิคตอรินานั้นใส่ผมปลอมเสริมขึ้นไปอีก พร้อมๆ กับสำเนียงอันดาลูเซียของเธอที่เสแสร้งมากขึ้น ---เราหลีกหนีคำพูดเหล่านี้ได้สำเร็จ--- งานอดิเรกใหม่ของเธอคือต้องการขับรถม้าด้วยตนเอง ซึ่งดอน ธิบูร์ซิโอจำต้องเงียบและปลีกตัวออกมา สืบเนื่องมาจากสายตาที่ไม่ดีนัก อุบัติเหตุจึงเกิดขึ้นหลายครั้ง ดังนั้นเธอจึงใส่แว่นตาที่มีขาหนีบตรงดั้งจมูก ซึ่งก็ทำให้เธอดูไม่เหมือนใคร ฝ่ายหมอนั้นไม่ได้ไปรักษาใครอีก บรรดาคนรับใช้จะเห็นเขาหลายๆ วันต่อสัปดาห์ปราศจากฟันปลอม ดังที่ท่านผู้อ่านของเรารู้กันแล้วว่าเป็นลางร้าย

ลินาเรสซึ่งเป็นผู้ปกป้องเพียงคนเดียวของบุรุษผู้เคราะห์ร้ายคนนี้ได้ไปพักผ่อนอยู่ในป่าข้าปาโกนานแล้ว เขาเป็นเหยื่อของโรคท้องร่วงและจากการปฏิบัติที่ร้ายกาจของญาติของตน

ส่วนท่านอัลเฟเรซผู้มีชัยนั้นเดินทางไปสเปนในฐานะร้อยเอกระดับผู้บัญชาการ ปล่อยให้ภรรยาผู้น่ารักใส่เสื้อสักหลาดซึ่งบัดนี้สีสันแยกกันไม่ออกอีกแล้ว เอเรียนผู้น่าสงสารถูกทอดทิ้งเอาไว้ และเหมือนกับบุตรสาวของมีโนสที่

---

* อันฟิออน เป็นชื่อที่ให้กับโรงสูบฝิ่นในฟิลิปปินส์ รัฐบาลเป็นฝ่ายควบคุมและเก็บภาษีจากฝิ่น มีเฉพาะคนจีนเท่านั้นที่ได้รับอนุญาตให้สูบฝิ่นในโรงสูบฝิ่นสาธารณะที่ได้รับอนุญาตแล้ว

เคยทำมาก่อน เธออุทิศตนเองให้กับลัทธิบัคชูสและวัฒนธรรมของยาสูบ การดื่มและสูบอย่างหมกมุ่นดังกล่าวจนมีผลให้เธอเป็นที่กล่าวเกรงของบรรดาหญิงชราและเด็กๆ มิใช่จากสาวใช้แต่เพียงกลุ่มเดียว

บุคคลที่เรารู้จักในเมืองซันดิเอโก อาจจะยังมีชีวิตอยู่ นั่นก็คือถ้าพวกเขาไม่หายสาบสูญไปกับแรงระเบิดของเรือกลไฟลิปาที่เดินทางระหว่างมณฑลต่างๆ* สืบเนื่องมาจากไม่มีผู้ใดใส่ใจที่จะสืบหาว่าเหยื่อผู้เคราะห์ร้ายคือใครที่หายไปกับภัยพิบัติครั้งนั้น ขาและแขนที่กระจัดกระจายอยู่บนเกาะคอนวาเลสเซนเซียและตามชายฝั่งเป็นของผู้ใด เราไม่รู้เลยว่าในกลุ่มนี้มีบุคคลที่ผู้อ่านรู้จักหรือไม่ เราพอใจเหมือนกับรัฐบาลและหนังสือพิมพ์ในเวลานั้นว่ามีพระเพียงรูปเดียวในเรือนั้นได้รับการช่วยชีวิต และนั่นก็เพียงพอแล้วสำหรับเราแล้ว สิ่งที่สำคัญกับพวกเราก็คือ ชีวิตของพวกพระผู้ทรงศีลที่ปกครองฟิลิปปินส์ ขอพระผู้เป็นเจ้าทรงคุ้มครองด้วยเพื่อความดีงามของดวงวิญญาณของพวกเรา

ไม่มีผู้ใดได้ยินเกี่ยวกับมาเรีย คลาราอีก ยกเว้นแต่เพียงว่าสุสานพิทักษ์รักษาเธอเอาไว้ในอ้อมอก เราถามบุคคลหลายๆ คนที่ทรงอิทธิพลในคอนแวนต์ซันตาคลารา แต่ไม่มีใครเลยต้องการเอ่ยถึง แม้แต่ศรัทธาชนช่างพูดที่ชอบมารับตับไก่ทอดที่เป็นอาหารลือชื่อกับซ็อสที่มีชื่อว่า "ซ็อสนางชี" ที่โด่งดังยิ่งกว่าที่คนครัวของนางชีผู้บริสุทธิ์ของพระผู้เป็นเจ้าเป็นผู้ทำขึ้น

อย่างไรก็ดี ในคืนหนึ่งของเดือนกันยายน ลมพายุพัดอย่างบ้าคลั่งเข้ามาอย่างไม่ขาดสาย ปีกขนาดยักษ์ของมันกระแทกตึกต่างๆ ในมะนิลา เสียงฟ้าร้องดังสะเทือนเลื่อนลั่นเข้ามาถี่ๆ ฟ้าแลบและแสงแปลบปลาบส่อประกายให้เห็นความรุนแรงของพายุ ปล่อยให้ผู้คนตกอยู่ในความตื่นตระหนก สายฝนหลั่งไหลลงมาอย่างเชี่ยวกราก ในความจัดจ้าของสายฟ้ากับฟ้าผ่าที่ส่อประกายแสงหยักไปมา มีคนมองเห็นวัตถุชิ้นหนึ่งจากหลังคาที่ปลิวตกลงมาเสียงดังลั่น ไม่มีรถม้าหรือแม้แต่ผู้คนเดินไปมาในท้องถนน เมื่อเสียงครืนๆ ของฟ้าร้องไล่ตามกันมานับร้อยครั้ง และจากหายไปไกลโพ้น ลมพายุส่งเสียง

* ริซัลบอกว่า เกิดขึ้นในวันที่ 2 มกราคม ค.ศ.1883

ครวญคราง หมุนเขย่าสายฝนไปมาทำให้บานหน้าต่างทำจากเปลือกหอยที่ปิดอยู่เกิดเสียงดังแกรก กราก...

ทหารยามสองคนหลบอยู่ในตัวตึกที่กำลังก่อสร้างอยู่ใกล้ๆ อาราม เขาทั้งสองคือทหารคนหนึ่งกับดิสติงกิโด* อีกคนหนึ่ง

"เราทำอะไรกันดี?"

ทหารคนนั้นพูดขึ้น

"ไม่มีใครเดินเลย... เราควรจะเข้าไปอยู่ในบ้านนะ เมียน้อยของผมอยู่ที่ถนนอาร์โซบิสโป"

"จากที่นี่ไปที่นั่นก็ไกลโขอยู่นะ เราก็เปียกกันเท่านั้น"

ดิสติงกิโดตอบ

"ไม่เป็นไรหรอกตราบเท่าที่เราไม่ถูกฟ้าฝ่า"

"บ่ะ! อย่ากังวลเลย พวกนางชีจะต้องมีสายล่อฟ้ากันภัยแน่ๆ"

"ใช่! แต่มันจะมีประโยชน์อะไรในคืนที่มืดมิดแบบนี้น่ะ?"

ฝ่ายทหารพูดขึ้น

แล้วเขาก็เงยหน้าขึ้นไปดูความมืด ในทันใดนั้นก็มีแสงวาบจากฟ้าแลบตามติดมาด้วยเสียงฟ้าร้องดังก้อง

"พระแม่เจ้า พระเยซูคริสต์ พระแม่มาเรีย และนักบุญโยเซฟ!"

ทหารคนนั้นร้องขึ้นมา พลางทำเครื่องหมายกางเขน และเอามือลากเพื่อน

"เราไปจากที่นี่กันเถอะ!"

"แกเป็นอะไรไป?"

"มาเถอะ ไปกันดีกว่า"

เขาพูดย้ำ ฟันกระทบกันไปมาด้วยความกลัว

"แกเห็นอะไรรึ?"

"ผี!"

เขาพึมพำ ตัวสั่นเทา

---

* เป็นยศทหารในกองทัพสเปน ระหว่างพลทหารกับยศสิบตรี

"ผีหรือ?"

"บนนั่นไง บนหลังคา... คงจะเป็นนางผีที่มาเก็บฟืนตอนกลางคืน"

ดิสติงกิโดยืดศีรษะออกมา เพราะอยากเห็น

มีแสงฟ้าแลบอีกครั้งหนึ่ง สายฟ้าแทรกผ่านท้องฟ้าและทิ้งเสียงระเบิดอันน่ากลัว

"พระเจ้า!"

เขาร้องขึ้น แล้วทำเครื่องหมายกางเขน ในแสงฟ้าแลบอันสว่างจ้านั้นเขามองเห็นร่างขาวๆ ยืนอยู่ใกล้ๆ กับขอบหลังคา แขนและใบหน้ายื่นขึ้นไปสู่สวรรค์ราวกับจะวิงวอนร้องขอ ส่วนสวรรค์นั้นตอบรับด้วยฟ้าแลบกับฟ้าร้อง

หลังจากเสียงฟ้าร้อง ก็มีเสียงคร่ำครวญตามติดมา

"ไม่ใช่เสียงลมหรอก เป็นผีน่ะ"

ฝ่ายทหารพึมพำด้วยคำตอบที่ให้กับแรงบีบแขนของเพื่อน

"โอย! โอย!"

ล่องลอยมาตามอากาศข่มเสียงของฝนอย่างสิ้นเชิง เสียงลมไม่อาจปกปิดเสียงหวานและระทมทุกข์และเต็มไปด้วยความสิ้นหวังนั้นได้

สายฟ้าแลบที่ตามมานั้นสว่างจ้าจนตาลาย

"ไม่ใช่ ไม่ใช่ผี!"

"ข้าเห็นเธออีก เธอสวยราวกับพระแม่เจ้า... เราไปรายงานกันเถอะ"

ทหารคนนั้นไม่ต้องรอให้มีการเชื้อเชิญอีก แล้วทั้งสองก็หายตัวไป

ใครกันที่ร้องไห้คร่ำครวญในตอนกลางดึก โดยไม่หวั่นไหวต่อสายลมสายฝน และพายุ? ใครคือพระแม่เจ้าที่ขี้อายคนนี้ ผู้เป็นคู่ครองของพระเยซูคริสต์เจ้า ผู้ที่ท้าทายธรรมชาติและเลือกคืนอันน่ากลัวคืนนี้ และเปิดท้องฟ้าออกกว้างเพื่อส่งความคับแค้นใจไปถึงพระผู้เป็นเจ้าจากความสูงอันน่ากลัวนั้น? พระองค์ได้ทอดทิ้งโบสถ์ของพระองค์ในคอนแวนต์ไปแล้วหรือ? พระองค์ไม่ตรับฟังคำสวดมนต์อีกต่อไปแล้วหรือ? ภายใต้อารามนั้นไม่ยินยอมให้แรงบันดาลใจจากดวงวิญญาณโบยบินไปสู่ราชบัลลังก์ของพระผู้เป็นเจ้าผู้ทรง

พระมหากรุณาธิคุณอันสูงสุดเลยหรือ?"

พายุฟาดฟันอย่างคลุ้มคลั่งเกือบตลอดคืน ในความมืดมิดนั้นไม่มีดวงดาราส่อประกายเลยแม้แต่ดวงเดียว เสียงคร่ำครวญอย่างสิ้นหวังผสมผสานกับเสียงทอดถอนใจของสายลมยังคงดำเนินต่อไป แต่ก็มาพบกับธรรมชาติและพบกับมนุษย์ที่ปราศจากสุ้มเสียงใดๆ พระผู้เป็นเจ้าได้ซ่อนเร้นพระวรกายของพระองค์ และไม่ทรงยอมตรับฟัง

ในวันรุ่งขึ้น เมื่อท้องฟ้าใสสว่างปราศจากเมฆครึ้ม ดวงอาทิตย์ทอแสงอีกครั้งหนึ่งในบรรยากาศอันบริสุทธิ์ รถม้าคันหนึ่งมาหยุดอยู่ตรงประตูของอารามซันตาคลารา ชายคนหนึ่งก้าวลงมาและแนะนำตัวเองว่าเป็นตัวแทนของเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล และขอพูดกับคุณแม่อธิการอย่างรีบด่วนและขอพบนางชีทั้งหมด

มีคนเล่าว่า นางชีคนหนึ่งปรากฏตัวออกมาพร้อมกับเครื่องแบบที่เปียกชุ่มและขาดวิ่น เธอร้องไห้คร่ำครวญและขอให้ชายคนนั้นคุ้มครองเธอให้พ้นจากความเลวร้ายที่มาจากความหลอกลวง และยังเปิดเผยความน่ากลัวอื่นๆ อีก มีคนเล่าว่าเธอเป็นคนที่สวยมาก และมีดวงตาที่งดงามและให้ความรู้สึกมากที่สุดเท่าที่เคยเห็นมา

ตัวแทนของเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลไม่สนใจเธอ เขาพูดกับคุณแม่อธิการและทอดทิ้งนางชีผู้นั้น ทั้งๆ ที่เธอวิงวอนขอร้องและร่ำไห้ นางชีสาวมองเห็นประตูปิดตามหลังชายคนนั้นเหมือนกับคนที่ถูกสาปมองเห็นประตูแห่งสวรรค์ปิดกั้นพวกเขา สรวงสวรรค์มีความเหี้ยมโหดและไม่มีความรู้สึกสะดุ้งสะเทือนเหมือนกับมนุษย์ คุณแม่อธิการบอกว่าเธอวิปลาสไปแล้ว

ชายคนนั้นอาจจะยังไม่รู้ว่าในมะนิลานั้นมีสถานที่ของคนวิกลจริต หรือเขาอาจคิดไปก็ได้ว่าอารามของนางชีเป็นสถานที่แห่งเดียวของคนวิกลจริตก็ได้ ถึงแม้ว่าจะมีผู้อ้างว่าชายคนนั้นเป็นคนโง่เขลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการพิจารณาว่าใครมีสัมปชัญญะหรือไม่

มีผู้เล่าว่าท่านผู้สำเร็จราชการ ฮัวกิน โฮเวญาร์ อิ โซเลร์* กลับคิด

---

* ดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการฟิลิปปินส์ระหว่าง ค.ศ.1883 ถึง ค.ศ.1885

เป็นอย่างอื่น เมื่อเรื่องนี้ถูกนำมาให้ท่านพิจารณา ท่านอยากปกป้องหญิงวิกลจริตคนนั้นและขอพบเธอ

แต่ทว่า ในครั้งนี้ไม่มีหญิงสาวแสนสวยและสิ้นหวังปรากฏตัวให้เห็นอีก มิหนำซ้ำคุณแม่อธิการออกคำสั่งห้ามการเข้าเยี่ยมอาราม โดยยืนยันกับเจ้าหน้าที่ผู้ใหญ่ของศาสนาจักรเกี่ยวกับกฎข้อบังคับอันศักดิ์สิทธิ์ที่มีอยู่ของสำนัก

ไม่มีการพูดถึงเรื่องนี้ หรือมาเรีย คลารา ผู้เคราะห์ร้ายอีกเลย

เนื่องในวาระ 72 ปี การปฏิวัติสยาม

พิมพ์ครั้งที่ 2

อวสาน

สมบูรณาญาสิทธิราชย์ในสยาม

The End of the Absolute Monarchy in Siam

เบนจามิน เอ. บัทสัน

Benjamin A. Batson

บรรณาธิการแปล กาญจนี ละอองศรี ยุพา ชุมจันทร์

คณะแปล พรรณงาม เง่าธรรมสาร สดใส ขันติวรพงศ์ ศศิธร รัชนี ณ อยุธยา

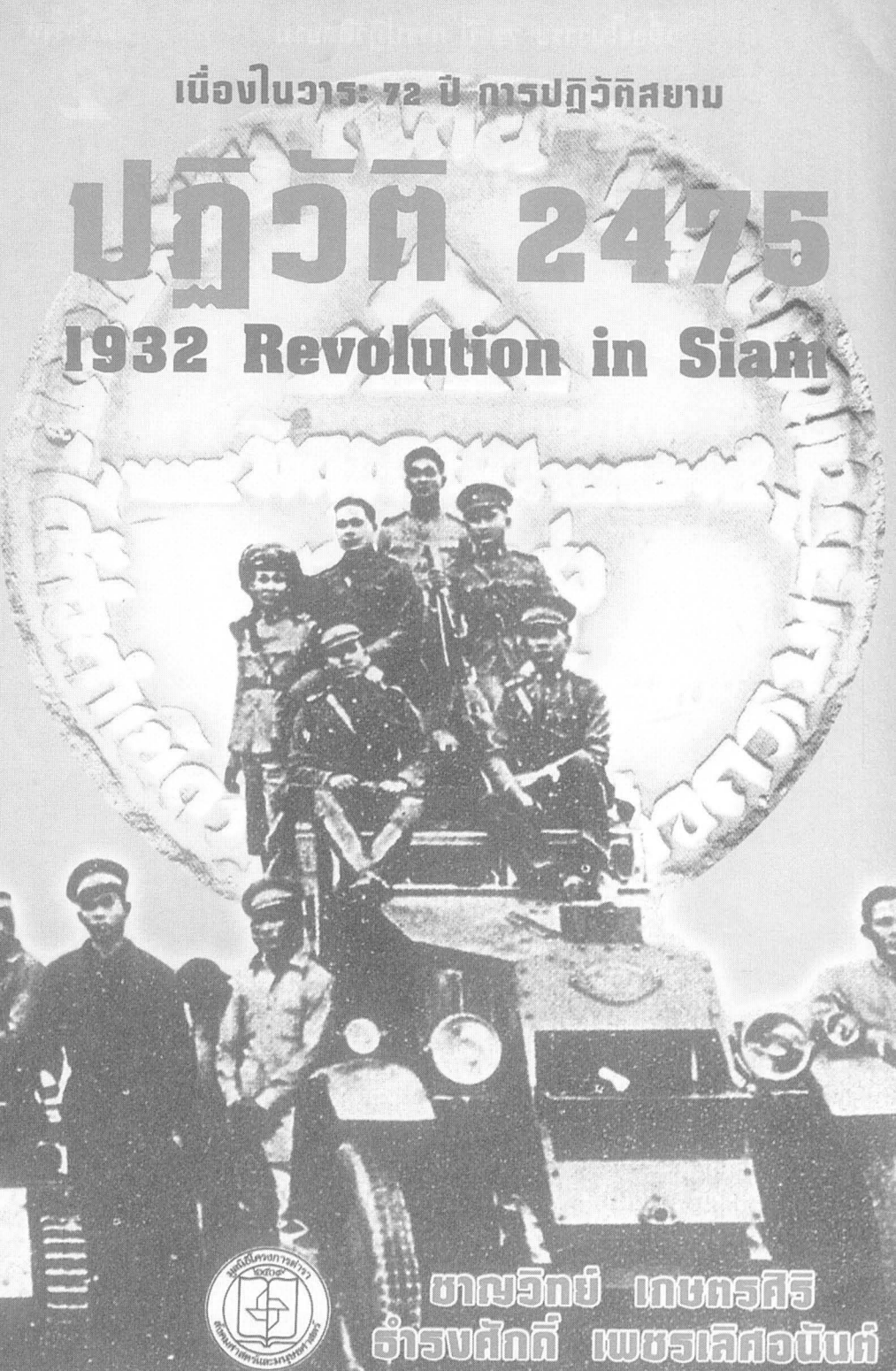
มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

THE FOUNDATION FOR THE PORMOTION OF SOCIAL SCIENCES AND HUMANITIES TEXTBOOKS PROJECT

เนื่องในวาระ 72 ปี การปฏิวัติสยาม

ปฏิวัติ 2475

1932 Revolution in Siam

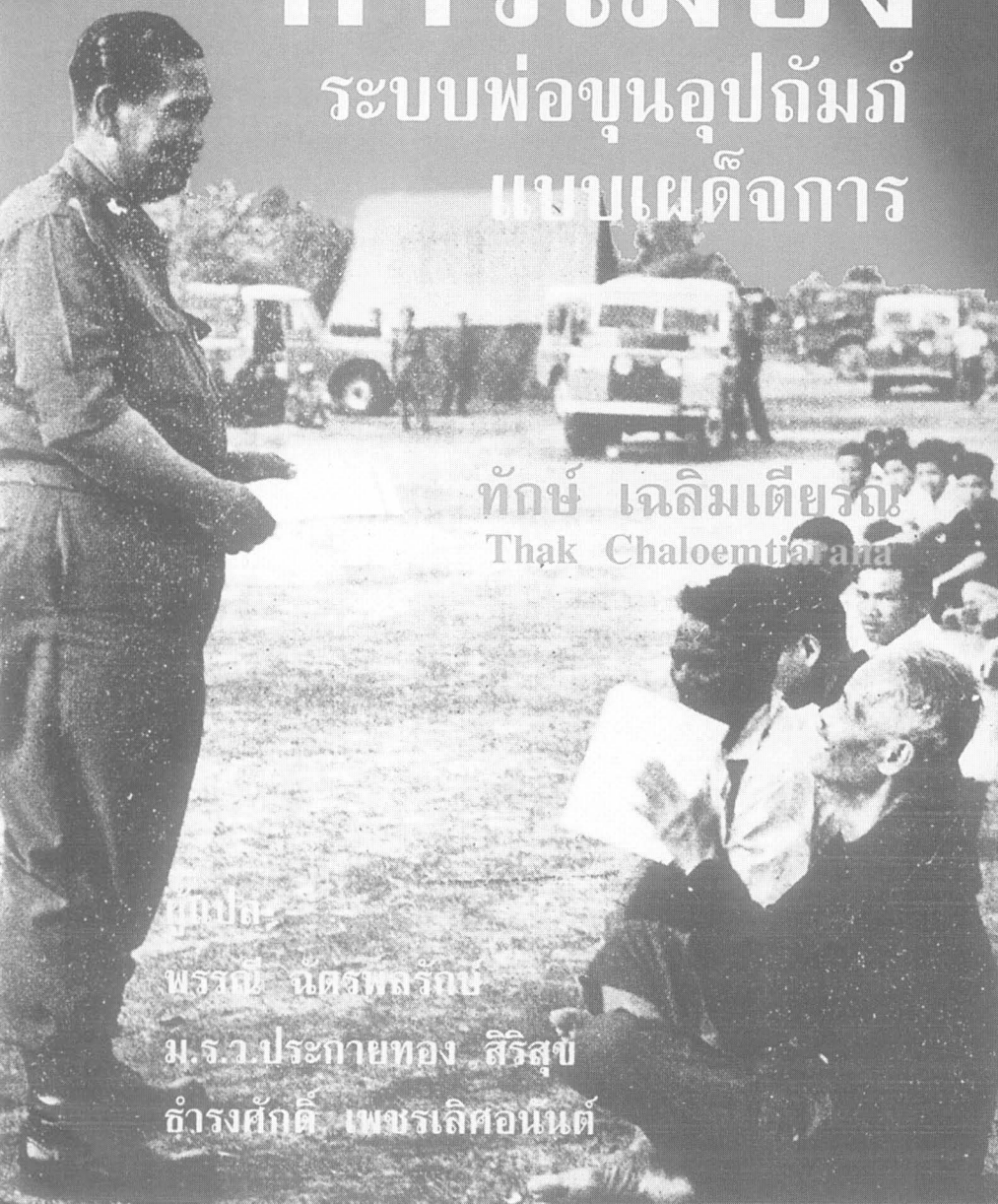
ชาญวิทย์ เกษตรศิริ
ธำรงศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์

พิมพ์ครั้งที่ 2

เนื่องในวาระ 72 ปี การปฏิวัติสยาม

Thailand : The Politics of Despotic Paternalism

การเมือง
ระบบพ่อขุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ

ทักษ์ เฉลิมเตียรณ
Thak Chaloemtiarana

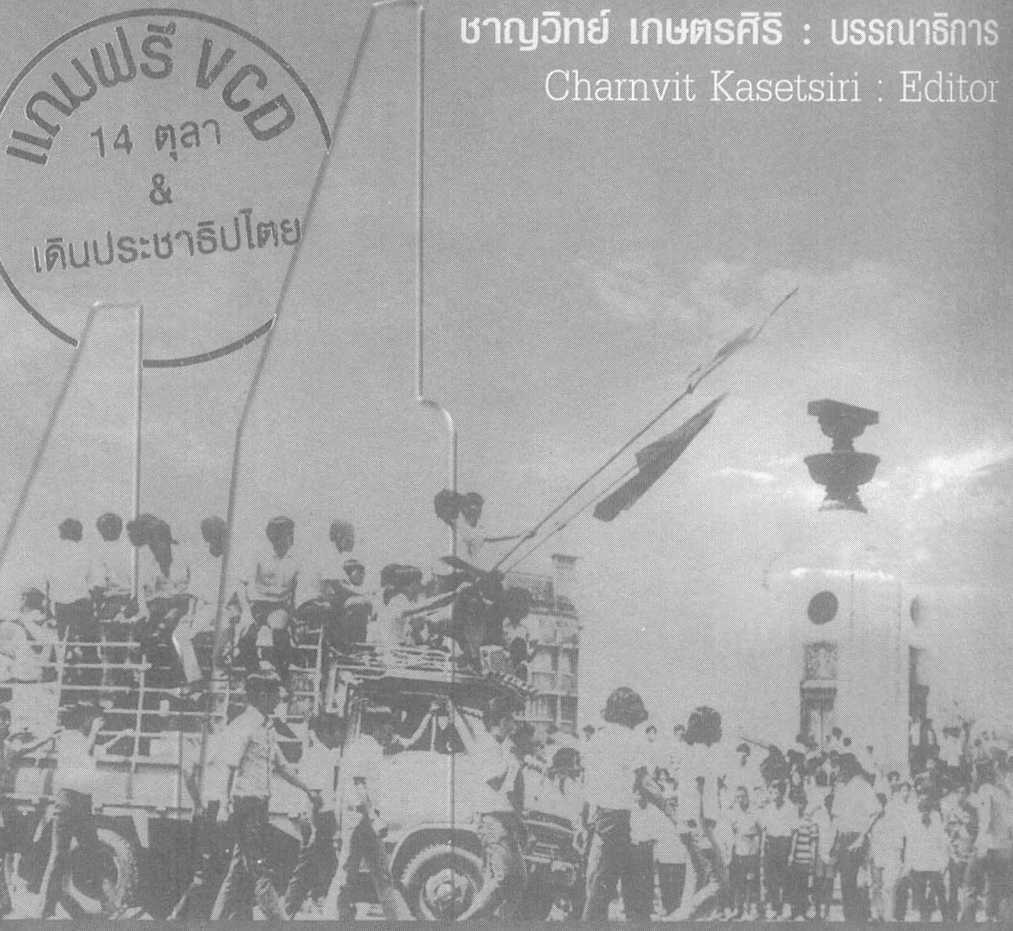
แปลโดย
พรรณี ฉัตรพลรักษ์
ม.ร.ว.ประกายทอง สิริสุข
ธำรงศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์

โครงการ "บรรยายสาธารณะ-ตลาดวิชา-มหาวิทยาลัยประชาชน
Public Lectures - Opened University Series

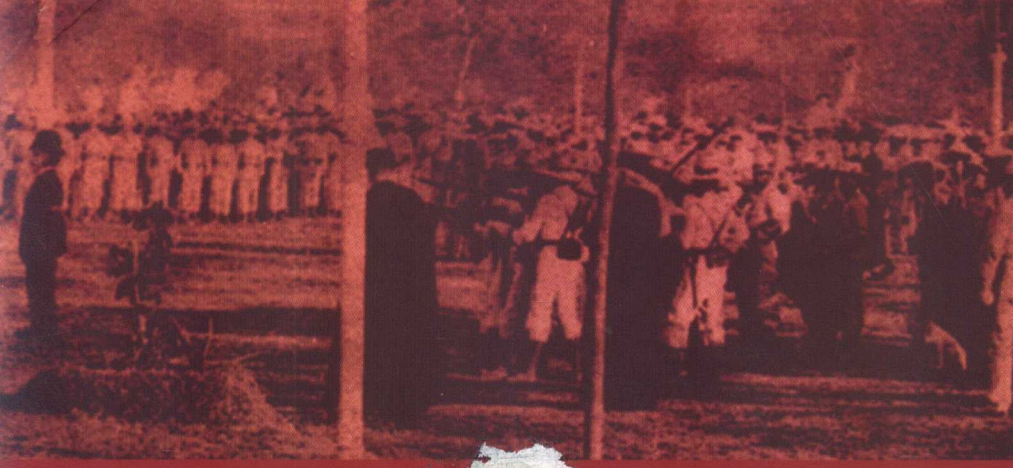
3 ทศวรรษ 14 ตุลา กับประชาธิปไตยไทย

Thai Democracy : Three Decades After October 14

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ : บรรณาธิการ
Charnvit Kasetsiri : Editor

เสน่ห์ จามริก อัมมาร์ สยามวาลา ส. ศิวรักษ์ ชัยอนันต์ สมุทวณิช จาตุรนต์ ฉายแสง
ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ สุชาติ สวัสดิ์ศรี เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ
นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ ใจ อึ๊งภากรณ์ วิโรจน์ ตั้งวาณิชย์ เกษียร เตชะพีระ ธาวิต สุขพานิช
สุธาชัย ยิ้มประเสริฐ ธำรงศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์ กำจร หลุยยะพงศ์ ประจักษ์ ก้องกีรติ
วัฒนชัย วินิจจะกุล เตือนใจ ดีเทศน์ อนุสรัตน์ ศิริยวศักดิ์ เทพชัย หย่อง รจน์ โกมลบุตร

โฮเซ ริซัล "บิดาแห่งประชาธิปไตยและเอกราชของฟิลิปปินส์" (ค.ศ.1861-1896/พ.ศ.2404-2439) ผู้ถูกเจ้าอาณานิคมสเปนตัดสินประหารชีวิตขณะเมื่ออายุ 35 ปี ด้วยข้อหาปลุกระดมทำให้เกิดการลุกฮือและจลาจล ทว่าความตายของริซัลก็ก่อเกิดการลุกฮือขึ้นปฏิวัติ "ปลดแอก" และสถาปนาสาธารณรัฐฟิลิปปินส์เป็นประเทศเอกราชในอีกสองปีต่อมาเมื่อปี ค.ศ.1898/พ.ศ.2441 แต่อีกเพียงไม่กี่ปี เอกราชของฟิลิปปินส์นี้ก็ถูกสหรัฐอเมริกาช่วงชิงไปในฐานะเป็นเจ้าอาณานิคมใหม่แทนสเปน

ริซัลได้ใช้วลีสำคัญทางคริสต์ศาสนา "อันล่วงละเมิดมิได้" (Noli Me Tángere : โนลี เม ตันจาเร หรือ Touch Me Not) ซึ่งเป็นวลีที่พระเยซูเจ้าทรงตรัสกับแมรี่ แมกเดเลน หลังฟื้นจากการถูกตรึงไม้กางเขน (resurrection) มาเป็นชื่อเรื่องของนวนิยายเล่มนี้

เราไม่ทราบแน่ชัดว่าทำไมริซัลจึงใช้วลีนี้ หากจะอ่านและตีความจาก "คำนำ" ในนวนิยายของเขาเราจะพบว่าริซัลมีแนวความคิดที่ว่าในสมัยโบราณ (อาจจะก่อนที่คริสต์ศาสนาเข้ามาในฟิลิปปินส์ด้วยซ้ำไป) มีการนำคนไข้มายังสถานที่ศักดิ์สิทธิ์เพื่อหาหมอรักษาเยียวยา หมอก็จะ "สัมผัส" หรือ "แตะต้อง" จับร่างกายของผู้ป่วยไข้ได้

ดังนั้นสำหรับริซัลแล้ว ต่อประเทศชาติอันเป็นที่รักของเขา ซึ่งกำลัง "ป่วยไข้" อยู่ด้วย "โรคลัทธิอาณานิคมสเปน" เขาก็ต้องการ "สัมผัส" เพื่อรักษาเยียวยาประเทศชาติของเขา แต่กับรัฐบาลของเจ้าอาณานิคมและบรรดาบาทหลวงที่เลวร้ายทั้งหลายเหล่านั้น ก็จะ "ห้ามไม่ให้แตะเนื้อต้องตัว" หรือ "ล่วงละเมิด" นั่นเอง น่าเชื่อว่าริซัลใช้วลีนี้ในความหมายที่เสียดสีแดกดัน และเป็นวิธีหนึ่งในการต่อสู้กับระบอบอาณานิคมของเขา

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ

นตฺถิ ปญฺญาสมา อาภา
แสงสว่าง เสมอด้วยปัญญา ไม่มี

ISBN 974-92581-9-3
9 789749 258194
ราคา 250 บาท